هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

89

سالَی/ 2013 – بەرگی هەشتا و نۆ

چاپی یەکەم/ سالَی 2013

له بڵاوكراوەكانی پەرلەمانی كوردستان - عێراق

ناوی كتێب: پرۆتۆكۆڵەكانی ساڵی(2013)ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق
بەرگی: 89
چاپی یەكەم: 2013
تیراژ: 250
پێداچوونەوە: محمد حسن رۆژبەیانی
نەخشەسازی: سنوبر صابر حسن
ئینصات كردن: شەرمین خضر، نەورۆز شێرزاد، گزەنگ ابراهیم، دلێر اكرم، بەختیار جمیل، شوان محمد، نەهلە اسعد. كۆڤان خسرو، مروان ابراهیم.
ژمارەی سپاردنی بە كتێبخانەی نیشتمانیی هەرێمی كوردستان:

پێرِیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (42) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/2/5 ل 5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (43) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/2/6 ل 59

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (44) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2013/2/7 ل 119

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (45) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/2/11 ل 143

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (46) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/2/12 ل 247

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (47) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/2/13 ل 267

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (48) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2013/2/14 ل 313

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (49) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – هەینی 2013/2/15 ل 471

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (42)

سێ شەممە ڕێکەوتی 5\2\2013

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (42)

سێ شەممە ڕێکەوتی 2013/2/5

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 2013/2/5 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سورە جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (42)ی خولی سێیەم, ساڵی (2013) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (42)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێکەوتی 2013/2/5 دا بەم شێوەیە بێت:

ـ بەردەوام بوون لە سەر خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پڕۆژە و یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان ـ عێراق بۆ ساڵی 2013،

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەکەین، پەرلەمانی کوردستان، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی چوارەم، خولی گرێدانی یەکەم، ژمارەی دانیشتن (42) ڕۆژی دانیشتن 2013/2/5 بەرنامەی کار، بەپێی حوکمەکانی بڕگە یەکی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوەخۆی ژمارە یەکی هەموارکراوی ساڵی 1992 ی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەکاری دانیشتنی ژمارە (42)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات 11ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێشەممە ڕێکەوتی 2013/2/5 بەم شێوەیە بێت:

ـ بەردەوام بوون لە سەر خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پڕۆژە و یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان ـ عێراق بۆ ساڵی 2013، بەخێرهاتنی بەڕێزان وەزیری دارایی و وەزیری پلاندانان و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان و وەفدە یاوەرەکەیان دەکەین، بەخێر بێن، بەڕێزان خۆتان دەزانن لە دانیشتنەکانی ڕابوردوو پەرلەمانتارە بەڕێزەکان بۆچوون و پرسیارەکانی خۆیان کرد، و بە ئازادانە ئەوەی لە دڵیان بوو وتیان، چەند ڕۆژێك دەرفەتمان دایە وەزیرە بەڕێزەکان بۆ ئەوەی وەڵامەکان و ڕوونکردنەوەکانی خۆیان ئامادە بکەن، ئێستاش داوا لە وەزیری دارایی دەکەین کە وەڵامەکانی ئەو پرسیارانەی کە لێیان کرا، بۆ پەرلەمانتارە بەڕێزەکان ڕوون بکەنەوە، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید محمد/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی بەناوی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە سوپاسێکی بێ پایانی هەموو سەرۆکایەتی پەرلەمان و لیژنەی دارایی و ئابووری و هەموو لیژنەکانی پەرلەمان و ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز دەکەم، بۆ ئەو بۆچوونانە و بۆ ئەو ڕەخنانە و ئەو تێبینیانەی کە پێشکەشیان کرد، و ئێستاش دەمانەوێ وەڵام بدەینەوە، ئێمە وەکو وەزارەتی دارایی و ئابووری دا، دیارە وەڵامەکانی ئێمە ئێستا تەسنیفمان کردووە لە وەڵامەکان ئەوەی کە ئێمە تەسنیفی هەموو ئەو ڕەخنە و وەڵام و ئەوانەمان کردووە، دیارە (127) پرسیار و ڕەخنە و پێشنیار هەیە، ئەوانەشمان تەسنیف کردووە، (23)ی ڕەخنەیە کە دەکاتە (18٪) کە ئەوە عیلاقەی بە وەزارەتی داراییەوە هەیە، داواکاری و پێشنیار (81) ڕێژەکەی لە (64٪)، داوای ڕوونکرنەوە (23) ڕێژەکەی لە (18٪)، من پێش ئەوەی بچمە سەر تەبیعی ئەوەی کە ئێمە دامان ناوە یەك، یەك وەڵامی پرسیارەکانی لیژنەی دارایی و ئابووری دەدەینەوە، ئینجا وەڵامی لیژنەکان دەدەینەوە، ئینجا دێینە سەر وەڵامی پەرلەمانتارانی بەڕێز، و بەڵام ئەوان زۆربەی پرسیارەکان دیارە دووبارەیە یاخود یەك شێوەیە لەبەرئەوە دەبینین بە گشتی جەوابمان داوەتەوە ئەو پرسیارانە، و ڕوونکردنەوەی تەواومان لە سەر نووسیوە هەر پرسیارێکیش کە نەهاتبێ ئەوە ئەو وەختی دەتوانین وەڵام بدەینەوە، ئەمەوێ لە پێشەوە پێشی ئەوانە چەند خاڵێك هەیە ڕوونی بکەمەوە لەوانە دانانی بودجە، بەڕاستی وەزارەتی دارایی و ئابووری ئێستا یەکێك لە مودیریەتە عامەکانی، مودیریەتی عامی بودجەیە کە ئیش و کاریان دانان و ڕێکخستنی مووچەیە، و ئەوانە چەندەها ساڵە ئەم ئیشە دەکەن و خیبرەیەکی تەواویان هەیە لەو ئیشە دا، و ئەو بودجەیە بۆ ئەم ساڵ، بۆ ساڵی 2013 لە دوای ئەوەی کە موناقەشە لەگەڵ هەموو وەزارەتەکان کرا، و ئیتیفاق کرا لەگەڵ وەزارەتەکاندا، نوێنەری وەزارەتەکان ئیمزایان کردووە، لە سەر ئیتیفاقەکان کە کراوە ئەو بودجەیە هاتە ئەنجومەنی وەزیران، و لە ئەنجومەنی وەزیران پێنج جار کۆبوونەوەی لە سەر کرا، و لیژنەیەکی وزاری بۆ دانرا، لیژنە وزاریەکە پێك هات لە (10) وەزیر و وەکیل وەزیر و موختەسینی وەزارەتی دارایی و هەندێك موستەشارین، و ئیعادەی نەزەر جارێکی دیکە کرایەوە لە بودجەکەدا لە تەخسیسەکاندا، و دوو ڕۆژی خایاند، ئەمەش ئەو جارە گەڕایەوە ئەنجومەنی وەزیران، و لە هەمان کاتدا لیژنەیەکی تری بۆ دانرا، بۆ ئەوەی کەوا ئیعادەی نەزەر لە ڕاپۆرتەکە و ئەرقامەکانی ئێمە بکرێتەوە ئەوەی کە لە ڕاپۆرتەکەی وەزارەتی دارایی دا هاتووە، و هەروەها بەنیسبەتی یاساکە، و یاساکەمان نارد بۆ مەجلیسی شوورا، ئینجا گەڕایەوە، و ئێستا نێردرا بۆ بەردەم ئێوەی بەڕێز، دیارە بودجەکە بەم شێوەیە دانراوە، نەك لە گۆترە، بەداخەوە وشەی گۆترەم دووجار گوێ لێ بوو یەعنی، و هەروەها بودجەکە گوێمان لێ بوو کەوا هەندێك برادەر دەڵێت ئەو بودجەیە لە وەختی خۆیدا نەگەیشتووە، بەڵێ ئەگەر بەپێی نیزامی پەرلەمانی بەڕێز بێت، لە وەختی خۆیدا نەگەیشتووە، بەڵام خۆ یاسای بودجە هەر لەم

پەرلەمانـەوە موسـادەقەی لـە سـەر کـراوە، و لـە یـەکێك لـە بەنـدەکانی هـاتووە، دەڵێـت دەبـێ لـە دوای موسـادەقەی بودجـە لـە بەغـدا لـە مـاوەی دوو حەفتـەدا بگاتـە پەرلـەمانی بـەڕێز، لەبەرئـەوە ئێمـە موخالەفـەمان نـەکردووە لـە ناردنی بودجـەدا، و ئەمسـاڵ لـە سـاڵانی تـر جیـاوازە لـە وەختـی خـۆی، پـێش وەختی خۆی، ئێمە بودجەمان ناردووەتە ئێرە، یەکێك لەو مەوزوعانـەی کـە دەمـەوێ ڕوونکردنـەوەی زۆر زیادی لە سەر بدەم ئەویش دیارە مەسەلەی ئەو قەرزانەیە کە ئێمە داومانە وەکو پێشینەی هاوسەرگیری و پێشـینەی خانووبـەرە و قـەرزی ئیستیسـمار و پێشـینەی کشـتوکاڵ و پێشـینەی پیشەسـازی و بەخشـینی هاوسەرگیری شەهید و ئەنفال، دیارە ئەوەی کە ئێمە داومانە هەتاك و ئێستاکە کە پرسیاری لـە سـەر زۆرە (3)ترلیۆن (903) بەرەو ژوورە ئەو ڕەقەمە دەتوانم بڵێم ڕەنگە ئیزافاتی تـر دوای ئـەوەی کـە ئێمـە ئـەو ڕاپۆرتـەمان نـاردووە، هـەبێ لـە سـەری، و ئـەوە هـەتا ئێسـتا کـە پرسـیار دەکـرێ، چـەندێك لـەو پارەیـە گەڕاوەتەوە، ئەوە چی لێ هات؟ بۆ کوێ چوو؟ ئـەو پارەیـەی کـە گەڕاوەتـەوە تـەنها بەنیسـبەتی عەقاریـەوە (347) ملیـار دینـارە، کـە گەڕاوەتـەوە، و عادەتـەن پـارەی عـەقاری دەچـێتە حیسـابێکەوە، و ئەگەڕێتـەوە هەمان مەسرەف، و جارێکی تـر تـەوزیع دەکرێتـەوە، و ئەگـەر بێـت و ئێمـە کـۆی قـەرزەکان هـەر هـەمووی وەربگرین کە وەك وتم (3)ترلیۆن (903)، (938) ملیـار دینـار لـە کـۆی قـەرزەکان هـەمووی گەڕاوەتـەوە، ئەگەر ئێمە خۆتان دەزانن ئەم قەرزانە ئێمـە لـە نـاو شـارەکان بـۆ بیست سـاڵ دەیـدەین، بـۆ گونـدەکان بـۆ بیست و پێنج ساڵ دەیدەین، ئەو پارانەی کـە دەگەڕێتـەوە، ئێمـە تەقـدیری دەکـەین بـۆ (80٪) بـۆ (90٪) ملیار دینار سـاڵانە کـە دەگەڕێتـەوە، و ئەمـە پارەیەکـە زۆر درێـژ خایەنـە بـۆ گەڕانـەوەی، ئەگـەر حیسـابی بکەین ئەمە تەبیعی ئەم پارەیەی کە ئێمە دەیدەین هەموو ئەوانە لە بانقە ئەگەر جێبەجێ بکرێت، بـەڵام ئێمە لە بانق جێبەجێمان نەکردووە، چونکە ناگونجێ لەگەڵ ئیش و کاری بانقدا مامەڵە بانقیـەکان لەگـەڵ ئەم وەزعەدا ناگونجێ، یەکەم لەلای ئێمە ئێستا لەبەر ئەوەی فائیدە مەمنوعە لێرە ئێمە فائیدە وەربگرین، لەو حاڵەتەدا ئەوە خیلافی ئیش و کارەکانی لەبەر ئەوە لە سەر حیسابی وەزارەتی دارایی ئەم پارانە دراوە، و کە ئەم پارانە دراوە، ئەمانە داخلی بودجە نابێت، چونکە قەرزە لە سەر نەقدیە دەڕوات، ئەگەر بهاتبایـە ئێمە ئەم پێشینانە هەر هەمووی، ئێمە ئەگەر فائیدەکانمان وەربگرتبایە ترلیۆنێـك (152) (575) ملیـۆن دینار فائیدەی دەبوو هەمووجارێك یەعنی، تەبیعی ئەمە هەر حـەزم کـرد جـەنابتان ئـەوە بـزانن ئاگاداری ئـەم مەوزوعـە بـن، مـەوزوعێکی تـر هەیـە زۆر باسـی لـێ دەکرێـت مەسـەلەی (7٪) و (12٪)ی تـەقاعودی ڕاستە (7٪) جاران بە دوو نەوع دەبڕدرا لە ئیدارەی سلێمانی کۆن، و لە ئیدارەی هـەولێری کـۆن، بـەڵام لـە دوای ئەوەی وەزارەتی مالیە کە یەکی گرت، و یاسای ڕەقەم پێنج جێبەجێ دەکات، ئێستا یـەك تـەعلیمات، یەك ڕێنمایی لە هەموو کوردستان دا هەیە، و حیسابی تایبەتی خۆی هەیـە، دەچـێتە ئـەو حیسابەوە، ئـەم مەوزوعە حەز دەکەم بەڕێزتان بزانن ئەمە بە نەقد ناڕوا، هەتا زۆر جار دەڵێن پارەکەتان چی لێ کرد؟ بۆ کوێ ڕۆیی؟ کە پرسیار دەکرێت چیتان لێ کرد؟ من حەز دەکەم زیاتر بەرچاوتان ڕوون بێ، هەر برادەرێـك کە موەزەف بێت دەزانێت کـە قائیمـەی مەعاشـەکەی وەردەگرێ، پێك دێت لـە سێ بـەش، بەشی یەکـەم:

واجیب سەرفە، بەشی دووەم: (مجموع استقطاع)، بەشی سێیەم: ساڤی دەفعە، یەکێك لەوانە کە لە خۆی دەبڕێ (7٪) لە ناو ئیستقتاع دا دەردەکەوێ لە فەرمانبەرەکە یەکێك لەوەی کە ئیزافەی دەکا حکومەت (12٪) بۆی ئیزافە دەکات لە سەر قائیمەکە (7٪) لەگەڵ (12٪) دەکاتە (19٪) لە واجیب سەرفەکە پیشانی دەدات، و لە ئیستیقتاعدا دەری دەکاتەوە (یدخل في الحساب) (ویخرج منها دون التأثیر علی الناتج) کە دەردەچێت ئەو وەختە ئەو پارانە بە هیچ شێوەیەك بە نەقدی ناچێتە گیرفان کەسەوە، و بەنەقدیش دائیرەکەی نایئنێرێت، بە چەکێك و بە کیتابێکی ڕەسمی دەینێرێت بۆ دائیرەی مەعنی، و پارەکە لەوێ (رقم محفوظ) دەبێت، و لە زمنی موازەنەتیشدا دەردەکەوێت پێم وایە مولاحەزەی لاپەڕە (88) بکەی لە تەقریرەکەی وەزارەتی داراییدا لەوێ زۆر بە وازحی ئێمە بەیانمان کردووە ئەم مەسەلەیە، کە (307) ملیار دینار لە (12٪)کەیەتی (224) مووچەی خانەنشینی مەدەنی، (780) مووچەی خانەنشینی سەربازی، و (179) لە خۆیان دەبڕێت، بەڵام یەك و چوار سەدو یانزەکە داخیلی موازەنە دەبێت، چونکە (179) لە خۆیان دەبڕێت ئەمەش مەوزوعێك بوو حەزم کرد بەرچاو ڕوونی بدەمە جەنابتان، مەوزوعێکی تر هەیە مەسەلەی پارەی کارەبا، دیارە پارەی کارەبا و مەساریفی کارەبا و لە عەینی وەقت کڕینی گاز ئەمانە مەوزوعێکە بەڕاستی هەموو کەسێك هەستی پێ دەکات کە بەشێکی زۆر دەبا لە بودجەدا، ئێمە ئەگەر تەماشا بکەین ئەو پارانەی کە خەرج کراوە بۆ کڕینی گاز لە ساڵی 2008 ەوە تاکو ئێستا کە ترلیۆنێك و (883,071)، و هەروەها پارەی خەرجکراو بۆ کڕینی کارەبا (2) ترلیۆن و (104,944) کۆی گشتی هەردووکی (3)ترلیۆن و (988,015) ئەمە دیارە پارەیەکی زۆرە بەس تەنانەت لە 2012 دا (1)ترلیۆن و (903,275) ملیار دینارمان سەرف کردووە، و مەوجودە ئەوانە بە ڕەقەم، بە داتا، بە موستەنەدات هەر هەمووی مەوجودە لە خەزینەکانی ئێمەداکە کە سەرفمان کردووە، بۆ کڕینی کارەبا و پارەی گازویل، ئەمانە بەشێکی زۆر دەبات دائمەن لە بودجەدا لە سەر حیسابی بودجەی تەشغیلی دەڕوا، مەوزوعێکی ترمان هەیە ئەمیش هەر بە هەمان شێوە باس لەوە دەکرێت دەڵێن فەرقی داهات، دەڵێن داهاتی ساڵی 2011 کە تەحەقوقی کردووە بە فیعلی زۆرە، و ئەو داهاتەی کە ئێوە ئێستا داتان ناوە کەمە، من تکام وایە ئەگەر بگەڕێنەوە سەر میزانیەی موقەدەری 2011 ئەوەی تەقدیرکراوە، لێرە موسادەقە کرا، فەقەراتەکان بخوێنەوە لەوانە (350) ملیار دینار دانراوە بۆ پترۆ دۆلار کە تەحەقوقی نەکردووە نەدرا پێمان (705) ملیار دینار پارەی گومرگی تێدایە ساڵی 2010 و 2011، بە ئێمەیان وت ئەوە بوو لێرە باسمان کرد بەیانمان کرد بۆ بەڕێزتان شەرحمان کرد لە وەختی خۆیدا وتمان ئەوە قەرارێکی حکومەتی مەرکەزی هەیە ئەو پارەیە دەگەڕێتەوە بۆ ئێمە، بۆیە ئێمە داخلی ئیراداتمان کرد ئەو پارەیە 2010 مان نەنارد، 2011 کۆمان کردەوە نەهات، بە فیعلی ئێمە وەکو بە ئیراد وەرمان گرت، و داخلی حیساباتی قوتابیمان کرد، چونکە وەرگیرا عەلە ئەساس بۆ ئێمەیە، بەڵام لە 2012 دا، ئەو پارەیە بە مەقاسە لێمانیان بڕی سلفەکەانمان، و هەر ئەندامێکی بەڕێز یان هەر کەسێك دەتوانێت پرسیار بکات لە وەزارەتی دارایی عێراق و لە کۆبوونەوەی ئەخیری ئەو وەفدەی کە چووین بۆ ئەوێ مەوجودی ڕەئیسی

وەزیری مالیەی عێراقی وتی بەڵێ ئێمە ئەو پارەیەمان بڕیوە، چونکە دیارە موستەشارەکەی بەڕێز مالیکی ئاگای لێ نەبوو، و داوای کرد وتی ئێوە پارەی گومرکتان نەداوە، ئەگەر بێتو ئەو پارەیە لە داهاتەکە دەربکەین ئێمە کە تەحەقوقی کرد و لیمانیان بڕی لەگەڵ ئەو پارەیەی ئێستا دایدەنێن و کە گومرکمان تێدا داخیل نەکردووە، دەبینین زۆر نزیکە تەقدیرەکان لەگەڵ تەشغیلیەکەیدا ، و بەڵکو بە زیادیشەوە دەردەچێ، زۆرجار باس لە مەساریف ئوخرا دەکرێت و ئەو مەساریف ئوخرایە چییە؟ و بۆچی وا زۆرە و ئەمانە، دیارە ئێمە ئەگەر بگەڕێینەوە سەر سەفحەی (43) لە تەقریرەکەی وەزارەتی داراییدا بەڕاستی ئێمە ئەمەمان شەرحکردووە، مەساریف ئوخرایە، چییە؟ بۆ بەڕێزتان جارێکی تر دەیخوێنمەوە لە بودجەی ئاساییدا بودجە بۆ بوارەکانی خەرجیەکانی تر دانراوە، بۆ نموونە دەرماڵەی قوتابیان، تواناسازی، بەخشین، بۆ حیزبەکان، سەندیکاکان، یەکێتیەکان، کۆمەڵەکان، سەنتەرەکان، یەدەگ، ئیحتیات، پاداشت بۆ غەیری کارمەندان، واتا ئەو کارمەندانەی کە لە سەر میلاکی وەزارەتێکی ترن، بەڵام خزمەتگوزاری گشتی پێشکەش بە فەرمانگاکانی سەر بە وەزارەتێکی تر دەکەن بە هۆی پسپۆری و تایبەتمەندی بەتایبەتی لە ڕێگای لیژنەی هاوبەشیان، دیارە ئەو مەوزوعەش هەر شتی لە سەرە ئەمەی کە دەڵێن با بڵێن پاداشت یان موکافەئات بۆ غەیر، ئەم موکافەئات بۆ غەیرە بەو شێوەیە نیە کە باسکراوە یەکەم: پارەکەی ئەوەندە نیە ئەوەی کە بۆ وەزارەتەکان دانراوە، پێم وایە (27) ملیار دینارە کە بۆ وەزارەتەکان ئەوانی تریش بۆ قوتاعی ئاسایش و ئەمنی و ئەوانە دانراوە، ئەوەش نیە کە تۆ بەس تەنها دەیدەی بە یەکێك ئیشێکی بۆت ئەنجامداوە، مەسەلەن مودیرێك ئەڕوات پێویستی بەوەیە موکافەئەی برادەرانی لای خۆی بکات تەماشا دەکات لە بودجەکەدا پارە نیە، بەڵام لە بودجەی وەزارەتی مالیەدا با بڵێین لە دیوانە یان هەر وەزارەتێکی تر پارەیان هەیە بە موافەقەتی وەزیر لە بودجەی ئەوێ سەرف دەکرێ، و ئەو دائیرە بۆ پاداشتکردنی، بەنیسبەتی ئەو دائیرەیە کە پارەکە تێدا سەرف دەکرێ بۆ ئەوان، ئەوە پێی دەوترێ موکافەئات بۆ غەیر، جگە لەوەی دەتوانرێت بۆ خەرجی تر سەرف بکرێ، لەبەر ئەوە ئەوویش زۆر جار پرسیاری لێ دەکرێ ویستم ئەو ڕوونکردنەوەیە بدەم، باسی ئەوە دەکرێ کە پارە لە بانقەکاندا نیە، و بانقەکان ئیفلاسیان کردووەو مەفرووزە لە سەدا ئەوەندەی هەبێت و ئیحتیات و جارێ ئەوەی کە ئەو سەدا ئەوەندە و ئەوە عیلاقەی بە ڕەئس مالەوە هەیە، لە هەموو بانقێکدا هەر وەکو هەموو عەمیلێکی بانق شەخسێك کە عیلاقەی بە بانقەوە هەیە حیسابی هەیە، وەزارەتی دارایی حیسابێکی تایبەتی خۆی هەیە لە ناو بانقدا، حیسابە تایبەتەکەی وەزارەتی مالیەیە کە پارەی تێدا نیە، نەك بانقەکە ئیفلاسی کردووە بەو شێوەیە شەرح دەکرێ و تەعریف دەکرێ و بۆچوونی لە سەر دەدرێ، مامەلە بانقیەکان هەموو ڕۆژێك دەکرێت لە هەموو بانقەکاندا، بەڵام وەزارەتی مالیە بۆچی پارەی نیە؟ یان پارەکەی بەشی ناکات؟ ئێمە هەموو جارێ لای پەرلەمانی بەڕێز باسمان کردووە بە (12) قیست دێت، (12) قیستەکە بە (3) قیست دێت، هەر قیستێکی، واتا ساڵەکە بە (36) قیست دێت، ئێستا لەم ڕۆژانەی ئەخیر دا نەقدیە نیە لە ناو بانقدا بۆ ئەوەی مەقاسەی پێ بکەی لە سەر بەغدا، جارێ من هەر بەنیسبەتی ئەوەوە بەداخەوە لێرە وتمان کەوا

نەقدیە نیە لەویٚ لە ناو بانقدا، و پارەکە لە بەغداوە نـەهاتووە، برادەرێـك لـە جەریدەیەکدا نووسـیویەتی وەڵلا وا نیـە، باشـە ئێسـتا مـن ئەیسـەلمێنم کـە قسـەکانی ئێمـە وەکـو وەزارەتـی دارایـی ڕاسـتە هـەموو کەسێکیش بۆی هەیە تەعقیب لە سەر ئەو قسانە بکات لای موحافیز بانقی مەرکەزی، ئەمساڵ ئـەم مانگـە کە (12٪) دەدرێت، چونکە بودجەی عێراقی موسادەقە نـەکراوە، ئیسـتحقاقی ئێمـە تەحدیـدکرا وەزارەتـی مالیەی عێراقی ناردی بۆ محافزیەتی بانکی مەرکەزی بۆ ئەوەی پارەکە وەربگرین ترلیۆنێـك و کەسـر بـوو، ئێمە ڕۆیشتین مودیر عامەکەمان ڕۆیشت لەویٚ داوای کرد بۆ ئـەوەی بتـوانین مووچـە بـدەین وتمـان پێـنج سەد ملیارمان بۆ بنێرن، سیٚ سەد ملیاری بۆ ناردین، یەك حەفتە تاخیر بوو لەدوای ئـەوە دووسـەد ملیـاری بۆ ناردین، ئەویش وتی من نەقدیەم لە لا نیە، نەقدیەیەکیش نایەتە ناو بانقـەکان ئێسـتا بـەو شـێوە زۆرە کە ئێمە بتوانین لەگەڵ پارەی ڕەسیدەکە خۆمانـدا مەقاسـەی پـیٚ بکـەین، خوشـك و برایـانی خۆشەویسـت، مەسەلە ئیفلاس کردنی بانق نیە، مەسەلە نەبوونی پارەیە لە ناو حیسابی وەزارەتی دارایی هەر یەکێك لـە ئێوە کە پارەتان نەبیٚ و حیسابێکتان هەبیٚ لـە بانقـدا ئایـا چـەکێك بنێـرن بـانق پارەتـان بـۆ سـەرف دەکا؟ تەبیعی نایکات مەسئوول دەبێت، بەڵام ئایا خەڵك ڕۆیشتووە بۆ بـانق کـە بـۆ حیسابەکەی پارەیـەی سـەرف بکات بڵێن وەڵلا بانق پارەی تێدا نیە، دیارە مەوزوعێکی تر هەیە هەموو جارێك دەڵێن ئەوەندە فەرمانبەر هەیە، بەڵام ئەوەندە مەعاش خۆر هەیە ئەمانە لە کوێن؟ و ئێوە تەسـریح دەدەن دەڵـێن بـەڵیٚ ئەوەندەیـە، من حەز دەکەم ئەو ژمارانە بۆ بەڕێزتان بخوێنمەوە ئەوانەی کە مووچە بـە موباشـیر و بـە غـەیر موباشـیر وەردەگـرن، و ئـەو ڕەقەمانـە لـە کـویٚ هـاتووە؟ فەرمانبـەرانی هەمیشـەیی تـەبیعی ئێمـە کـە دەڵـێن ئـەوە عیلاقەی بە فەرمانبەرانی کاتیدا نیە، هەر ئەوانە (682) هەزار و (849)، فەرمانبەرانی کاتی (20509) دەرماڵەی قوتابیان (127) هەزار و (768)، دەرماڵەی ئـەلبیر (1842)، مووچەی موختارەکان (1297)، مووچـەی خانـەنشـینی مـەدەنی و سـەربازی (229682)، مووچـەی خانەنشـینی شـەهیدو ئـەنفالکراوەکان (75855) مووچـەی زینـدانی سیاسـی (3904) تـەبیعی قائیمـەی تریشـیان هەیـە هێشـتان نـەهاتووە، مووچـەی ڕێزلێنـان (724)، تـۆڕی پاراسـتنی کۆمەڵایـەتی کەمئەنـدام (123876)، چـاودێری خێـزان (73211)، پـەیمانگای دادوەری(41) کـۆی گشـتی دەکاتـە (1) ملیـۆن و (341) هـەزار و (558) کەسـن، تێبینیەکان و پێشنیارەکانی لیژنەی دارایی و کاروبـاری ئـابووری؟ پرسـیاری یەکـەمیان داوای ڕوونکردنـەوە دەکەین لە نوێنەری حکومەت دەربارەی بڕی (120) ملیار دینار کە موستەحەقاتی حکومـەتی هەرێمـە لـە بڕی پـترۆ دۆلار بـۆ سـاڵەکانی 2010 - 2011 - 2012، ئـەم سـاڵانە پەیوەنـدی چییە بـە بودجـەی سـاڵی 2013 ەوە؟ دیارە ئەم مەوزوعە لەگەڵ وەزیری سامانە سروشتیەکان بەم نەوعـە یـەك لا کرایـەوە، لـە نـاو بودجەدا (200) ملیار دینارە ئێستا کە دانراوە، کە لە ناو داهاتدا هاتووە (120) ملیار دیناری پـترۆ دۆلارە کـە موسـتەحەقاتی حکومـەتی هەرێمـە بـۆ سـاڵەکانی 2010- 2011 - 2012، لـە سـاڵی 2011دا بـڕی (350) ملیار دینار دانرا بوو، بەڵام حکومەتی ناوەند هیچ لەو بڕەی بە هەرێم نەداوە، بۆ بودجـەی سـاڵی 2013 وەزارەتـی سـامانە سروشـتیەکان بـڕی(80)ملیـار دینـاری تـەرخان کـردووە وەك داهـات، چـونکە

حکومەتی عیراقی فیدرال تەنها (42) ملیون و (400) هەزار دیناری تەرخان کردووە، واتا (200) ملیار هاتووە وەك پترودولار بۆ (120) ساڵەکانی پێشووتر، و (80)ی ئەم ساڵ وەزیری سامانە سروشتیەکان وتی ئەگەر پارەکە موستەحەقاتی خۆتان نەدەن، ئێمە ئەو پارەیەتان بۆ جێبەجێ دەکەین، بۆیە ئێمە داخلی بودجەی موقەدەرمان کرد، دەربارەی ستوونی ڕێژەکانی گەشەکردنی ژمێرەکانی بودجەی وەگەڕخستن، ئەم حاڵەتە گەشەکردن نیە، ئەمە پرسیاری دووەمی لیژنەی داراییە، بەڵکو زیاد بوونی بڕی ئەو ژمێرانەیە بەهۆی زیاد بوونی بودجەی عێراقی فیدراڵ، دواتر زیادبوونی بڕی ڕێژەی لە (17٪) لە بەشی هەرێمی کوردستان بۆ ڕەچاوکردنی ئەم خاڵە لە داهاتوودا، وەڵام: ئێمە لەگەڵ پیشنیاری لێژنەی دارایین،

دووەم: دەربارەی ژمارەی پلەکانی دامەزراندن هەرچەندە ئەم خاڵە لە بەرژەوەندی هێزی کارەو دەبێتە هۆی کەمکردنەوەی دیاردەی بێکاری، بەڵام ساڵانە تێبینی دەکرێ کە ژمارەیەکی زیاتر دامەزراندن هەیە، پێشنیار دەکەین کە ئەم خاڵە بەهەند وەربگیرێ لە ساڵانی داهاتوودا، و بە پەیڕەوکردنی مەرجی دامەزراندن لە سەر بنەمای یاسایی و زانستی بێت، و یەکسانی کۆمەڵایەتی بهێنێتە دی. وەڵام ئێمە هەر لەگەڵ هەمان ڕەئین، و لە هەمان پیشنیاری لێژنەی داراییین.

چوارەم: تێبینی دەکرێ کە ڕێژەی (70.57٪) لە بودجەی خەملێنراوی ساڵی (2013) ئاڕاستەی هەشت وەزارەت کراوە کە بەپێی گرنگی ڕیزبەندی ڕێژەکان بریتین لە وەزارەتەکانی (پەروەردە، ناوخۆ، پێشمەرگە، دارایی، تەندروستی، خوێندنی باڵا، شارەوانیەکان، کارەبا) یەك لە دوای یەك، واتە ئەم ڕێژەیە ئاڕاستەی سێ بواری گرنگ کراوە کە بریتین لە بەرگری و ئاسایش و ناوخۆ و خزمەتگوزاری، بەڵام لە هەمان کاتدا تاکو ئێستا گرنگیدان بەهەردوو کەرتی خوێندنی باڵا و تەندروستی وەکو پێویست گرنگی پێنەدراوە، بۆیە لیژنەکەمان پێشنیار دەکات کە ئەم خاڵە بەهەند وەربگیرێ لە ساڵانی داهاتوودا، وەڵام حکومەت گرنگیدانی بۆ هەردوو کەرتی خوێندنی باڵا و کەرتی تەندروستی،

یەکەم: ـ کەرتی خوێندنی باڵا:ـ

1.دەرچوون لە ساڵی 2006، 2007 لە ژمارە (10573) بۆ ژمارە (30811) بۆ ساڵی 2011، 2012 ڕێژە (91٪)ی زیادە کردوە، واتە لە (91٪) زیاد کردووە، ژمارەیان.

2.ژمارەی زانکۆ حکومیەکان لە ژمارە (1) لە ساڵی 1991 بۆ (11) زانکو لە ساڵی 2012.

3.ژمارەی کۆلێژ لە (7) بوو بە (58) کۆلێژ.

4.ژمارەی پەیمانگا حکومیەکان لە ژمارە (3) بوو بە (24) پەیمانگا.

5.ژمارەی زانکۆ ئەهلیەکان بۆ (11) زانکو.

6.زیاد بوونی ژمارەی مامۆستایانی زانکۆ ساڵی خوێندنی 2003، 2004 لە گەڵ ساڵی خویندنی 2011، 2012 بە ڕێژەی (196٪).

أ.ژمارەی قوتابیانی هەرێم ئەوانەی کە سوودمەندن لە تواناسازی (4000)چوار هەزار قوتابی سوودمەند بوون.

ب. وەزارەتی تەندروستی: ـ

بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی خزمەتگوزاری تەندروستی لە هەرێم بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشیەکان، چەند ئامارێك لە سەر بواری تەندروستی لە ساڵی 2004 بۆ2012 دەدەین.

ـ نەخۆشخانەی حکومی (42) نەخۆشخانەمان هەبووە لە ساڵی 2004 ئێستا (64) مان هەیە.

ـ قەروێلە: ـ (4325) هەبوو ئێستا (6866) مان هەیە.

ـ کە دەڵێین هۆڵی نەشتەرگەری (92) مان هەیە ئێستا (197) مان هەیە.

ـ بنکەی تەندروستی: ـ (698) هەبوو ئێستا (957) مان هەیە.

ـ پزیشك: ـ (1951) هەبوو ئێستا (6055) مان هەیە.

ـ پزیشکی ددان: ـ (286) هەبوو ئێستا (736) مان هەیە.

ـ دەرمانساز: ـ (212) هەبوو ئێستا (505) مان هەیە

ـ کادیری تەندروستی: ـ (8778) هەبوو ئێستا (12561) مان هەیە.

ـ نەخۆشخانەی تایبەت: ـ (20) هەبوو ئێستا (52) مان هەیە.

چەند بواری گرنگ لە بواری تەندروستی: ـ

ـ هاوکاری کردنی (4340) نەخۆشی دڵ و مێشك و شێرپەنجە و خوێن بە گۆژمەی (5) ملیار و (760) ملیۆن دینار .

ـ دروستکردنی بانکی خوێن لە گەڵ گشت ئامێر و پێداویستیەکان.

ـ دابین کردنی (29) ئۆتۆمبێلی فریاکەوتن .

ـ دامەزراندنی چاودێری بازاڕ بۆ کونترۆڵ کردنی جۆری دەرمان.

ـ دابین کردنی سازدانەوەی ئامێری پزیشکی و کەل و پەلی پزیشکی .

5. تاکو ئێستا دیاردەی دوو ئیدارەیی تێبینی دەکرێت دەربارەی دەزگای مین (هەولێر ، سلێمانی) بەرێز نوێنەری حکومەت ڕوونکردنەوە بدات دەربارەی ڕێژەی جێبەجێکردنی کارەکانی تاکو ئێستا . وەڵام: ئێمە وەك وەزارەتی دارایی و ئابووری بودجەی ئەو دەزگایە لەسەر ئاستی یەك ئیدارە پیشکەشمان کردووە، و خراوەتە ناو بودجەی گشتی، هیوادارین پێداویستیەکانی یەکگرتنەوەی ئامادە بکرێت بەزووترین کات .

6.لێژنەکەمان داوا لە بەڕێز نوێنەری حکومەت دەکات کە ڕوونکردنەوە بدات دەربارەی ئەوەی ئایا لە دەرەوەی کۆی میلاکی (2013) کە بریتیە لە (667849) پلە، پلەی زیادە هەیە لە سەروو ئەم ژمارەیەوە؟ و ئایا میلاکی وەزارەتی پێشمەرگە کە بریتیە لە(118642) پلە، ژمارەی زیاد هەیە لە دەرەوەی ئەم ژمارەیە؟ و مووچە چۆن وەردەگرن ؟

وەڵام: لە دەرەوەی میلاکاتی 2013 هیچ میلاکاتی دامەزراندنی تر نیە، بەڵام گریبەست بە پێی پێویستی وەزارەت، و فەرمانگەکان جێبەجێ دەکریت،

7. بەهۆی زۆری ژمارەی میلاکەوە تێبینی دەکرێ کەوا ڕێژەی (55.3٪) لە بڕی ژمێرەی قەرەبووی فەرمانبەران تەرخانکراوە بۆ سێ وەزارەت کە بەپێی گرنگی ڕیزبەندی بریتین لە وەزارەتەکانی (پەروەردە ، ناوخۆ، پێشمەرگە) یەك لە دوای یەك.

وەلأم: بەڵێ وایە ئەو سێ وەزارەتە (پەروەردە ، ناوخۆ ، پیشمەرگە) ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ زۆری ژمارەی میلاك (59.75٪) ژمێرەی قەرەبووی فەرمانبەران بە ڕێژەی(63.93٪)وەك دیاری کراوە:-

بڕ بە ملیۆن، ناوی وەزارەت، ژمارە: -

-(1) ترلیۆن و (860) ملیار و (933) ملیۆن بۆ وەزارەتی پەروەردە ژمارەکەیان (167566)هەزار کەسە.

-(1) ترلیۆن و (353) ملیار و (970) ملیۆن بۆ وەزارەتی ناوەخۆ ژمارەکەیان (121841)کەسە.

-(1)ترلیۆن و (333) ملیار و (204) ملیۆن بۆ وەزارەتی پێشمەرگە ژمارەکەیان (118642) کەسە.

کۆی گشتی پارە (4) ترلیۆن و (548) ملیار و (207) ملیۆنە، کە دەکاتە لە (63،93٪)، ژمارەی گشتیان دەگاتە (480049) کە دەکاتە (59,75).

بڕی سەرەکی ژمێرەی سوودەکانی کۆمەلأیەتی ئاڕاستەی هەردوو وەزارەتی کار و شەهیدان کراوە بە ڕێژەی (70.4٪)، وەزارەتی کار بە ڕێژەی (60.6٪)، وەزارەتی شەهیدان بە ڕێژەی (9.8٪) ئەم ڕێژەیە ڕێژەیەکی ئەرێنیە لە ئاڕاستەکردنی بڕی ئەم ژمێرەیە، وپێشنیار دەکەین کە بۆ ساڵی داهاتوو ڕێژەی وەزارەتی شەهیدان وئەنفالکراوەکان بەرزتر ببێتەوە لەم ڕێژەیەی ئێستا .

وەلأم: بەڵێ ڕێژەی لە (60٪) ژمێرەی سوودەکانی کۆمەلأیەتی ئاڕاستەی وەزارەتی کار و کاروباری کۆمەلأیەتی کراوە، بە پلەی یەك، چونکە ئەو وەزارەتە لایەنی پەیوەندیدارە بە ئەنجام دانی خزمەتگوزاری کارە کۆمەلأیەتیەکان وەك (تۆڕی کۆمەلأیەتی، چاودێری خێزان، بیمەی بێکاری، قەرزی بچووك) و بە پێی یاسا و بریارە کار پێکراوەکان پارە تەرخان دەکرێت بۆ وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان .

9. بڕی سەرەکی ژمێرەی (تێچووەکانی کە) بە ڕێژەی (79٪) ئاڕاستەی هەردوو وەزارەتی دارایی و خوێندنی بالأ کراوە، بەپێی گرنگی ڕیزبەندی ڕێژەی وەزارەتی دارایی بریتیە لە (59.3٪)، و ڕێژەی خوێندنی بالأ بریتیە لە (19.7٪) لیژنەکەمان داوای ڕوونکردنەوە دەکات لە بەڕێز نوێنەری حکومەت دەربارەی ئەو ڕێژە بەرزەی وەزارەتی دارایی چۆن ئاڕاستە دەکرێ .

وەلأم: ڕاستە بڕی سەرەکی ژمێرەی (تێچووەکانی) کە:

یەك: بەرێژەی (59.3٪) ئاراستەی وەزارەتی دارایی و ئابووری کراوە، چونکە بودجەی ئەمانەی خوارەوە لە ناو بودجەی وەزارەتی داراییە:-

1. مووچە و پاداشتی خانەنشینی گشت وەزارەتەکان . ئەمە لە ناو وەزارەتی دارایی دایە پارەکە.
2. بودجەی پارت و ڕێکخراوەکان (الاحزاب و المنظمات) .
3. یەدەکی فریاکەوتن (احتیاطي الطوارئ) .
4. هەڵبژاردنەکان (الانتخابات) .

ئەم پارانە لە ناو وەزارەتی مالیە هەیە،

دوو: ڕێژەی (19.7٪) لە وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی، چونکە دابینکراوەکان (تخصیصات)، (120) ملیار دینار بۆ توانا سازیە، و (40) ملیار دینار دەرماڵەی قوتابیانە.

10. لە هەمان کاتدا لیژنەکەمان پێویستی بە ڕوونکردنەوەی زیاتر هەیە دەربارەی ژمێرەی (تێچووەکانی) وەك چۆنیەتی ئاراستەکردنی بڕەکەی کە بریتیە لە (814) ملیار و (648) ملیۆن دینار، و شێوەی کۆکردنەوەی ژمێرەی سەرەکیەکانی لە فۆرمی ئامادەکردنی بودجەدا بۆ ساڵی (2013) شێوەیەك لە نا ڕوونی هەیە لە ئامادەکردنیدا و کۆکردنەوەی ژمارەکانیدا.

وەڵام: خەرجیەکانی تر بریتیە لە :

- سەرۆکایەتی هەرێم (10) ملیار دینار بۆ مینحەی جەمعیاتی خەیری و ئاینی و قەرەبووی قوربانیانی جۆرا و جۆر.
- پەرلەمان (2) ملیار دینار بۆ مینحەی جەمعیاتی خەیری و ئاینی و قەرەبووی قوربانیانی جۆرا و جۆر.
- پەروەردە (14) ملیار دینار دەرمالەی قوتابیان و چالاکی وەرزشی و دیدەوانی.
- رۆشنبیری (12)ملیار دینار رێزلینان + داهێنان.
- ناوخۆ (7) ملیار دینار بۆ قەرەبوو کردنەوەی فەرمانبەرانی بریندار و شەهید.
- دارایی (483) ملیار دینار یەدەگ + پارت و ریکخراوەکان، یەدەگەکە (242) و (200)ی ئەحزابە
- خوێندنی باڵا (160) ملیار دینار بۆ توانا سازی + قوتابیان.
- دەستەی وەبەرهێنان (17) ملیار دینار قەرەبووی زەوی و موڵك.
- ئاسایش و دەزگا (98) ملیار دینار، موخبیرین و موتعاونین و بریندار و شەهید، مینحەی جەمعیاتی خەیری و قەرەبووی قوربانیانی جۆرا و جۆر.

لیژنەکەمان تێبینیەکی تایبەتی هەیە بۆ بەڕێز نوێنەری حکومەت کەوا ساڵانە جیاوازی هەیە لە نێوان داهاتی خەملێنراوی ناوخۆی هەرێم، وەدواتر بەرامبەر بە داهاتی (فعلی) بەدەست هاتوو. هەرچەندە من ئەمەم شەرحکرد، بەڵام:

1. داهاتی خەملێنراوی ناوخۆ ساڵانە زیاد دەکرێت، ساڵی 2012 خەملێنراو بوو (476)ملیار دینار ، بۆ ساڵی 2013 خەملێنراو بوو بە (651) ملیار دینار.
2. هەموو داهاتی ناوخۆی حکومەت ئەنجامەکەی دەچێتە ناو بودجە وەك (شارەوانی، بانك، فڕۆکەخانە، فەرمانگەکانی دابەشکردنی نەوت).
3. هەندێك داهات دەسەڵات دراوەتە وەزارەتەکان کە ئەم داهاتانە نەچێتە ناو گەنجینەی گشتی تەنها بەپێی یاسا و پێداویستی خۆیان خەرج دەکریت، لە کۆتایی ساڵ دەچێتە ناو حیساباتی خیتامی وەك داهاتی ﴿تەندروستی، کارەبا، ناوخۆ، (هاتوچۆ)﴾
4. ئەوەی تەسلیمی حکومەتی ناوەند دەکرێت وەك (گومرگ و باجەکان)

له ساڵی 2012 داهات خەملێنراوە بە (2) ترلیۆن و (331) ملیار دینار، بەلاَم ساڵی 2013 خەملێنراوە بە بڕی (2) ترلیۆن و (679) ملیار دینار وەك لە خشتەی خوارەوە دیاری کراوە:-

بڕی پارە بە ملیار ڕوونکردنەوە: ـ

2012 (476) ملیار بووە، لە 2013 دا (751) ملیار دینار داهات ئەوەی کە تەقدیرکراوە،

داهات لە سەر ئاستی وەزارەتەکان کە پێشنیارکراوە بۆ ساڵی 2012 لە وێنەی هاوپێچ ڕوونکراوەتەوە،

ـ (56) بووە بە (54) داهاتی بانقەکان.

ـ (37) بووە بە (32) داهاتی فڕوکەخانە.

ـ (1,75) بووە بە (1,62) داهاتی سامانە سروشتیەکان.

ـ (67) بووە بە (42)داهاتی شارەوانی.

ئەمانە جیاوازی لە خەرجیەکان و داهات بە کورت هێنان (العجز) داخلی بودجە دەکرێت بە پێی پاشکۆی:

1. أ ـ داهاتی وەزارەتی تەندروستی (182) بووە بە (250) داهاتی وەزارەت کارەبا.

ب ـ (128) بووە (130) داهاتی وەزارەتی ناوەخۆ پۆلیسی (هاتوچۆ)، ئەمانە بەپێی ماددەی چوار بڕگەی یەك و دوو لە پڕۆژە قانونی بودجە داهاتیان دەخرێتە سەر بودجەی خۆیان لە حیساباتی خیتامی دا،

ج ـ (300) بۆ (450) داهاتی گومرگ و باجەکان بۆ وەزارەتی دارایی حکومەتی فیدڕاڵ ڕەوانە دەکرێت لە ساڵی 2012، کۆی گشتی لە ساڵی 2012 دا داهاتمان (2,331) بووە، لە 2013 بۆتە (2,679)، بەلاَم بۆ ساڵی 2011 خەملێنراو بۆ داهاتی ناوخۆ بە بڕی (1) ترلیۆن و (55) ملیار دینار وەك لە خشتەی خوارەوە هاتووە: ـ

(تخصیص) (فعلی)

ـ مەبلەغ ((350) گومرگ (400) داهات، ناوخۆ و گومرگ (305) پترۆ دۆلار، کۆی گشتی (1,55) ملیار،

ـ فیعلی مەبلەغ بەیان (559) زەرائیبە و (80) موساهەمەیە، (487) ئوخرایە، (5) بەیعە، دەکاتە (1,131) کۆی گشتی،

ـ داهاتی فیعلی لە مەنافیزی حدودی گومرگەکان لەگەڵ باجەکانی حکومەتی ناوەند لە بەشی بودجەی هەرێم دەبڕدرێت،

ئەم پرسیارانەی خوارەوە ئاڕاستەی بەڕێز نوێنەری حکومەت دەکەین :

ـ ئایا گشت ئەم داهاتانە دەگەڕێتەوە بۆ حکومەتی ناوەند یان نا؟

ـ ئایا بە بڕی داهاتی بەدەست هاتوو (فعلی) حکومەتی هەرێم، حکومەتی ناوەند ئەو بڕە بەشە بودجەی هەرێم دادەگیرێ، یان نا؟

ـ وەلاَم : تەنها داهاتی گەمارگ و باج لە ناو مەنافزی حدودی و گمرگەکان و چەند باجی دەرامەتی ناوخۆ تا ئێستا ئەم بابەتە یەك لا نەکراوەتەوە، دوو بۆ چوون هەیە : ـ

أ ـ داهاتی باجی دەرامەت و عەقار چەند ڕسوماتی تر و چۆن داهاتی تر لە هەرێم ڕەوانەی خەزێنەی گشتی وەزارەتی دارایی بەغداد بکرێت

ب ـ بۆ چوونەکی تر هەیە کە دەڵێت تەنها باج و ڕسوماتی گەمارگ لە ناو مەنافزی حدودی و بەشەك یان ڕێژەیەك لە و ڕسومات و باجی دەرامەت دەچێتە ناو خەزێنەی گشتی حکومەتی ناوەند،

ـ ئەم بابەتە کیشەیەکە کە بڕگەکەی خیلافە لەگەڵ حکومەتی ناوەند تا ئێستا ئەو بابەتە یەك لا ناکراوەتەوە

ـ لیژنەکەمان داوای ڕوونکردنەوە دەکات لە بەڕێز نوێنەری حکومەت دەربارەی ئەو (60) فەرمانبەرەی ناوخۆی هەرێم کە لە دەرەوەی هەرێم کار دەکەن، بەڵام مووچە لەسەر بودجەی هەرێم وەردەگرن.

وەڵام: ئەوانە فەرمانبەری حکومەتن لە نۆێنەرایەتی حکومەت لە دەرەوی هەرێم کار دەکەن.

13. لە بودجەی ساڵی (2013)، بەهەمان شێوە ساڵانی پێشوو ڕێژەی تەرخانکراو لە بودجە بۆ وەگەڕخستن بریتیە لە (68.52٪) بەرزترە لە ڕێژەی وەبەرهێنان کە بریتیە لە (31.48٪) کە لە ڕووی زانستی ئابووریەوە بەلایەنێکی لاواز دادەنرێ لە ئابووری هەر وڵاتێك دا، هەرچەندە بارودۆخی ئابووری هەرێمی کوردستان ئەم دیاردەیە دەسەپێنێ، بۆیە پێشنیار دەکەین بۆ چارەسەرکردنی ئەم دیاردەیە لە داهاتوودا.

وەڵام: ڕاستە پێشنیاری لیژنەی دارایی ، حکومەت پشتگیری ئەم خاڵە دەکات و لە بەرنامەی حکومەت دایە هەوڵ بدرێت بودجەی بە کاربردن کەم بکاتەوە، و بودجەی وە بەرهینان زیاد بکات .

14 . لە هەمان کاتدا تێبینی دەکرێت کەوا بڕی هەردوو ژمێرەی (قەرەبووی فەرمانبەران و شمەك و خزمەتگوزاری و چاکردنەوە) ڕێژەیەکی بەرز پێك دەهێنێت لە بودجەی خەملێنراوی ساڵی (2013) کە بریتیە لە (53.23٪) ئەم ڕێژەیەش کاریگەری بۆ سەر کەمبوونەوەی تێچووەکانی وەبەرهێنان لە بودجەی گشتی هەیە، کە بریتیە لە (31.48٪) بۆیە لیژنەکەمان پێشنیار دەکات ئەم خاڵە بەهەند وەربگیرێ لە ساڵانی داهاتوودا.

وەڵام: پشتگیری لێ دەکەین.

15. دەربارەی بودجەی خەملێنراوی وەبەرهێنان بۆ ساڵی (2013) ڕێژەی (58.8٪) ئاڕاستەی چوار لایەنی سەرەکی کراوە کە بەپێی گرنگی ڕیزبەندی ڕێژەکە بریتیە لە وەزارەتەکانی ئاوەدانکردنەوە و شارەوانیەکان وکارەبا و پەرەپێدانی پارێزگاکان، کە بە نیشاندەرێکی ئەرینی دادەنرێ، و لە هەمان کاتدا تێبینی دەکرێ کە ڕێژەی هەردوو وەزارەتی تەندروستی وخوێندنی باڵا بریتیە لە (6.5) بەپێی گرنگی ڕیزبەندی یەك لە دوای یەك کە ڕێژەیەکی نزمە بەرامبەر ڕۆڵی هەردوو وەزارەت لە دروستکردن و گەشەپێدانی مرۆڤ، بۆیە پێشنیار دەکەین کە ئەم خاڵە بەهەند وەربگیرێ لە ساڵانی داهاتوودا.

وەلام: پشتگیری لێ دەکەین .

16. بڕی سەرەکی داهاتەکانی حکومەتی هەرێم بۆ ساڵی (2013) لە ڕێگەی (5) وەزارەتەوە بەدەست دێت کە بەپێی گرنگی ڕیزبەندی بریتیە لە وەزارەتەکانی (دارایی و ناوخۆ و سامانە سروشتیەکان و داد و بازرگانی) یەك لە دوای یەك، کە بریتیە لە ڕێژەی (92٪) لە کۆی داهاتی گشتی هەرێم.

ئەوەی تێبینی دەکرێ ڕێژەی داهاتی خەملێنراوی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بریتیە لە (8.4٪) کە ڕێژەیەکی نزمە بەرامبەر بەکاروچالاکیەکانی وەزاەتی ناوبراو، بۆیە داوا لە بەڕێز نوێنەری حکومەت دەکەین کە ڕوونکردنەوە بدات لە سەر ئەم خاڵە بۆ ئەندامانی پەرلەمان .

وەڵام: راستە و لە جێ یە.

17. لیژنەکەمان پێشنیار دەکات بۆ بەڕێز وەزارەتی دارایی وحکومەتی هەرێم کە پێویستە ساڵانە پەرلەمانی کوردستان ئاگادار بکرێتەوە لەو بڕە خەملێنراوەی لە ڕێژەی نەفەقاتی حاکیمە و سیادی کە تەرخان دەکرێ بۆ هەرێمی کوردستان بەمەبەستی بەرچاو ڕوونی ئەندامانی پەرلەمان چ بەشێوەیەکی کالآیی بێت یان بەشێوەیەکی نەقدینە بێت، هەرچەندە بڕی ئەم پارەیە دواتر بە فیعلی لە حیساباتی خیتامیدا دەردەکەوێت، بەلاَم پێویستە بە شێوەیەکی خەملێنراو لە ڕاپۆرتی وەزارەتی داراییدا ئاماژەی پێ بدرێ.

وەلاَم : ساڵانە لە بودجەی نەفەقاتی سیادی و حاکیمە تەرخان دەکریت بۆ هەرێمی کوردستان، دیار دەکرێت لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابووری و بڕی نەختینەیی (المبلغ النقدي) هەر چەند بێت، دەبێت بخرێتە ناو ئەژمێرەی کۆتایی (الحسابات الختامیە) هی ئەو ساڵە، و پیشنیاری لێژنەی دارایی لە جێی خۆیدایە.

وەڵامی پرسیارەکانی لیژنەکانی پەرلەمان:

لیژنەی پەیوەندییەکان و کاروباری روشنبیری و راگەیاندن و شوێنەوارەکان:-

سەرجەم بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری گرفتیان هەیە لەگەڵ گەنجینەدا نەشیاون بۆ بەڕەێوەبردنی چالاکیەکانی خۆیان (الاعتمادات المصدقە) خەرج بکەن.

وەلاَم : ئێمە بودجە پاش پەسەندکردنی دابەشمان کردووە وڕێنمایی جێبەجێکردنی بودجەمان دەرکردووە، و دابەشمان کردووە، و دەسەڵاتەکان دابەزیوەتە خوارەوە، بەڕاستی لە وەزارەتەکان هەموو دەسەڵاتەکانیان داگرتووە، چونکە ئەمیش یەکێك بوو لەوانەی کە زۆر باس دەکرا دەسەڵات دابەزێنرێ، و دەسەڵات دابەزێنراوە، و دەسەڵاتەکان هەندێکی لەبەر ئەوەی کە دەبێت ئەنجومەنی وەزیران خۆی دەسەڵاتی داوە بە وەزیرەکان لەبەر ئەوە دەبێت هەر خۆشیان هەندێك لەو دەسەڵاتانە بدەنە خوارەوە و فیعلەن دراوە، و جێبەجێکراوە، بەلاَم وا دیارە لە دەرەوەی ئەم بۆچوونانەدایە ئەوەی کە ئەوان باسی دەکەن کە کێشەیان هەیە لەگەڵ خەزینەکاندا، ئەویش ئێمە پەیوەندیان پێوە دەکەین و هەوڵ دەدەین کە ئەوە موعالەجە بکرێ بە زووترین کات،

- لێژنە پێشنیار دەکات کە مینحەی یەکێتی نووسەران لە وەزارەتی دارایی بخرێتە سەر وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان، جیاوازیش لەسەر بنەمای نەتەوەیی نەکرێت، چونکە یەکێتی نووسەرانی تورکمان گلەییان لە وەزارەتی دارایی هەیە.

وەڵام : هەوڵ دەدەین ئەوە بکرێت، و ئێمە پشتگیری دەکەین.

- لیژنەی کشتوکاڵ :-

- لێژنەی کشتوکاڵ: داوا دەکەن بە پۆلین کردنی قەرزی کشتوکاڵی، و جیاکردنەوەی، کە بکرێتە خاڵێکی جیاواز لە یاسای بودجەدا بەم شێوەیە :

أ- قەرزی پڕۆژە ئاساییەکان (150) ملیۆن دینار.

ب- قەرزی پڕۆژە ستراتیجیەکان (500) ملیۆن دینار.

ج- دابینکردنی ڕێژەی لە (3%) لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بۆ کشتوکاڵ و ئاودێری.

- وەڵام : ئێمە ئەم پێشنیارە بەجێ ئەزانین، و پشتگیریشی لێ دەکەین.

لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی :-

ـ لێژنەی ناوبراو پشتگیری لە مادەی (18) لە پڕۆژە یاسای بودجەی ساڵی 2013 دەکات دەربارەی تەرخانکردنی (185) ملیار دینار بۆ حیزبەکان (15) ملیار دینار بۆ ڕێکخراوە ناحکومیەکان، و ئەم پرسیارانە ئاراستەی بەڕێز نوێنەری حکومەت دەکەن :-

- لە ساڵی 2012 پارە چەند خەرجکراوە بۆ پاڵپشتی ڕێکخراوە ناحکومیەکان؟ لە سەر چ بنەمایەك بووە؟ ئەگەر پارە ماوەتەوە بڕەکەی چەندە؟ ئایا مناقەلەی پێکراوە؟

- پلان هەیە بۆ گۆڕینی شێوازی پاڵپشتی ڕێکخراوە ناحکومیەکان بۆ ساڵی (2013)؟

پرسیاری سێیەم: - چەند حیزب سوودمەند بووە لە بڕی پاڵپشتی حیزبەکان ؟ لەسەر چ بنەمایەك پاڵپشتی هەر حزبێك دەکرێت؟

وەڵام: (15) ملیار دینارەکە بۆ ریکخراوەکانی حکومەت تەرخان کراوە.

- پلان هەیە بۆ گۆڕینی شێوازی پاڵپشتی ریکخراوەکان، و بەڕێوبەرایەتیەکی ریکخراوەکان دروست کراوە لە ئەنجومەنی وەزیران بۆ ئەم مەبەستە.

- بە پێی بڕیارەکانی ئەنجومەنی وەزیران تەحدیدی بودجەکان دەکرێت، و دادەنرێت.

لیژنەی ئەوقاف:-

- ڕاسپاردەو پێشنیاز و داواکاریەکان، بریتین لە مانەی خوارەوە :-

أ - پێویستە حکومەتی هەرێم زیادبوونی بڕی خەرجیە سیادیەکان لەگەڵ بەغداد چارەسەربکات .

ب- پێشنیار دەکەین بڕی (شمەك، خزمەتگوزاری و چاکردنەوە، سوودە کۆمەڵایەتیەکان، خەرجیەکانی تر، مەوجوداتی نادارایی) کەمبکرێتەوە، و زیادەڕەوی تێدا نەکرێ.

ج- پێویستە دامەزراندن و مووچەو دەرماڵە بەسیستەمێکی باشتر رێك بخرێتەوە ، پەلە بکرێت لە دامەزراندنی ئەنجومەنی ڕاژە، شێوازی دامەزراندن بگۆڕدرێت لە لێژنەکانی پارێزگاکانەوە بۆ هەر وەزارەتێك راستەوخۆ پلەکانی دابمەزرێندرێت، پێویستە حکومەتی هەرێم کار بکات بۆ وەرگرتنی بەشی هەرێم لە بودجەی تەواوکاری، گرنگیدان بۆ بووژاندنەوەی کەرتی کشتوکاڵ و پیشەسازی و گەشت و گوزارو هاندانی وەبەرهێنان، هەوڵی زیاد بوونی داهاتی ناوخۆ بدرێت، کار بکرێت بەرەو سەربەخۆیی ئابووری، سەرچاوەکانی داهات بە یاسا رێك بخرێت، ڕیزبەندنی وەزارەتی ئەوقاف لە بودجەی هەرێمدا بەپلەی (19) دێت، ناگونجێت لەگەڵ گرنگی ئەو وەزارەتە، نابێ بەبێ ڕەزامەندی وەزارەتەکان، وەزارەتی دارایی بڕی بودجەکەیان کەم بکاتەوە، دوای ڕەزامەندی کۆتایی، پێویستە حکومەت کێشەی قەرزاری کرێی کارەبای وەزارەتی ئەوقاف چارەسەر بکات، داوادەکەن (کرێی کاتژمێری زیادە بۆ مامۆستایانی ئاینی زیاد بکرێت، چونکە لە هەفتەیەکدا (100) سەعات دەوام دەکەن لە مزگەوتەکان، و لە بەغدا دەرماڵەیان بۆ خەرج دەکرێت بەڕێژەی لە (20٪) لە مووچەکانیان، داوادەکەن بە زیادکردنی پرۆژەکانی وەزارەتی ئەوقاف بۆ هەر سێ ئاینەکە (ئیسلام، مەسیحی، ئێزیدی)، هەر وەزارەتێك دەسەلآتی هەبێ بۆ خەرجکردنی بودجەی تەرخانکراو بەبێ رۆتینی دارایی، پێشنیار دەکەین پرۆژە بچووکەکان ڕاستەوخۆ لەلایەن وەزارەتەکانەوە جێبەجێ بکرێت بەهۆی ئەوەی هیچ بەڵێندەرێك وەریان ناگرێت .

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەزیری دارایی بەتەنیا وەڵامی پرسیارەکان دەداتەوە پێمان باشە نیو سەعات ئیسراحەت بێ، چارەگی بۆیۆ بۆ یەك دەگەڕێینەوە بۆ ئێرە تکایە، تا ئەوکاتە بە خواتان دەسپێرین.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستاش بەردەوام دەبین لە سەر وەڵام دانەوەی پرسیارەکانی پەرلەمانتارە بەڕێزەکان و لیژنەی دارایی و ئابووری پەرلەمانی کوردستان لەلایەن بەڕێز وەزیری داراییەوە، فەرموو.

بەڕێز بایز سعید محمد/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من ئەوەی ئێستا وەڵام بدەمەوە، ئەوەی دوای ئێستاش بۆ ئاگاداری جەنابتان و ئەندامی پەرلەمانی بەڕێز وەڵامی هەموو پرسیارەکانە کە ئێستا وەڵام دەدەمەوە ئێستا دەگەڕێمەوە سەر وەزارەتی ئەوقاف.

وەڵام: وەفدی حکومەتی هەرێمی کوردستان سەردانی بەغدای کرد و رێککەوتن بۆ ساڵی داهاتوو دەبێت بڕگەکانی سیادی تەحدید بکرێت بەنیسبەتی (20٪)ی دەرماڵەی کە باسکراوە لە بەغدا هەیە، ئێمە لاریمان نیە بۆ دانی ئەو موخەسەساتە، سەبارەت بە سیستەمی مووچە، ئیمە لەگەڵ ئەوەداین، من لێرەدا تەئکید دەکەم ئێمە لەگەڵ ئەوە نینە موخەسەسات ببڕێت وەکو بوو بە هەڵا گوایە وەزارەتی دارایی دەیەوێ مووچە کەم کاتەوە، دەیەوێ موخەسەسات کەم کاتەوە، نەخێر، ئێمە دەمانەوێ بەم شێوەیە بێت: ئەوەی

كە سابيت بێت (بڕوانامە و هاوسەرگیری و منداڵ)، و ئەوانی دیکە دەبێت دانیشن لە سەری، و قسەی لە سەر بکرێ، و لیژنە قەرار بدات بۆ ئەوەی خەڵك هەمووی یەکسان بێت و مەغدوردیەت نەمێنێ، یەعنی عەدالەت هەبێ، بەڕێزێك لە ئەندمانی پەرلەمان فەرمووی ئێمە پەرلەمانی کوردستان دەسەڵاتمان هەیە کە یاسایەکی خۆمان هەبێت لە کوردستان بۆ سیستەمی مووچە،

- ئێمەش پێمان باشە جێبەجێ بکرێ،

لێژنەی وەرزش و لاوان :-

1.پێشنیار دەکەن بۆ ساڵی 2013 بە دابینکردنی بڕە پارەیەك، بۆ دروستکردنی پڕۆژەکانی ژێرخانی وەرزشی هەمەجۆر لە پارێزگاکان، گرنگی بدرێت بە دامەزراندن بۆ (کۆمەڵگەی ڕۆشنبیری، بنکە وەرزشیەکان)، ڕەچاوی ڕێژەی دانیشتوانی پارێزگاکان بکرێ لە پرۆژە پێشنیارکراوەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان، چونکە جیاوازی هەیە لە چۆنیەتی دابەشکردنیان .

2.بەپێی زانیاری لێژنەی وەزارەتی دارایی بودجەی لێژنەی ئۆلۆمپی دوو ملیار و چوار سەد ملیون دینارە، نەك بیست و دوو ملیار و چوار سەد ملیون دینار، واتە بیست ملیار دینارەکە زیادەیە، و پێشنیار دەکەن مینحەی لێژنەی ئۆلۆمپی زیاد بکرێت، لەبەر کەمی بودجەکەیان بۆ بڕی سێ ملیار و شەش سەد ملیۆن دینار، و ئەو بڕەی دەمێنێتەوە بریتیە لە هەژدە ملیار و هەشت سەد ملیون دینار.

وەڵام: 1. ئیمە لەگەڵ ڕێژەی دانیشتوانی پارێزگاکانین.

1.سەبارەت بە خاڵی دووەمی راپۆرتی لێژنەی وەرزش و لاوان لاریمان نیە لە سەر جێبەجیکردنی، مینحەیان لە (2) ملیار و (400) ملیۆن دینار، بکرێت بە (3) ملیار و (600) ملیۆن دینار، ئەوەی دەمێنێتەوە بڕی (18) ملیار و (800) ملیۆن دینارە تەرخان بکرێت بۆ ئەو پڕۆژانەی لیژنەی ئۆلۆمپی رەزامەندی لە سەر دەدات پاش پەسەندکردنی لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران.

لێژنەی کاروباری پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی :-

1.دەربارەی مادەی (19) کە تایبەتە بە دامەزراندنی (15000) پلەی وەزیفی سەرنج و تێبینی و پێشنیاری لیژنە بریتیە لە پێشنیار دەکەن ژمارەی پلەکانی وەزارەتی پەروەردە زیاد بکرێ لە (3350) پلە بۆ (5000) پلە، پیشنیار دەکەن کە پڕۆسەی دامەزراندنی مامۆستایان لەلایەن خودی وەزارەتی پەروەردەوە ئەنجام بدرێ، پێشنیار دەکەن کەوا پێویستە پرۆسەی دامەزراندنی مامۆستایان لە مانگی (7 ، 8)ی هەر ساڵێك تەواو بکرێت.

وەڵام: 1.هەمو وەزارەتەکان پێویستیان بە دامەزراندنی فەرمانبەران هەیە، بەڵام ژمارەی زۆری دەرجاتی تازە کە تەرخان دەکرێت بەشی زۆری بۆ وەزراەتی پەروەردە دەبێت، هەموو ساڵ و بەپێی یاسای دەمەزاندن، و لە یەك جار و یەك کات ئیعلان دەکرێت بۆ هەموو دام و دەزگاکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەگەر بودجە لە کات و سات خودان پێش هاتنی ساڵ پەسەند بکرێت ئەو گرفتە چارە سەر دەکرێت.

لێژنەی پاراستنی مافی بەکار بەر :

سەبارەت بە مادەی (یەکەم) برگەی (دووەم)، ئەو برە پارەیەی خەملێنراوە بۆ داهاتی ناوخۆ کەمە، و پێویستی بە ڕوونکردنەوەی زیاتر هەیە لە لایەن نوێنەری حکومەتەوە، و دەربارەی مادده یاساییەکانی کە لیژنە هیچ تێبینی و سەرەنجیان نییە.

ـ وەڵام: پێشتر وەڵامی ئەم بابەتەمان دایەوە،

لێژنەی خزمەتگوزاریەکانی شارەوانی و گواستنەوە و گەیاندن و گەشت و گوزار:

ـ لێژنە بۆی ڕوون بۆتەوە کە جیاوازی هەیە لە داهاتی خەملێنراوی ساڵی (2013) وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندن و هەردوو فرۆکەخانەی هەولێر و سلێمانی، و داهاتی خەملێنراو لەلایەن وەزارەتی داراییەوە، لیژنە داوای ڕوونکردنەوە دەکات لە وەزارەتی دارایی لەم بارەیەوە

وەڵام: کە لێژنە موناقەشە لەگەڵ وەزارەتەکان دەکات تەنها موناقەشەی خەرجی ناکات، بەڵکو هی داهاتیش موناقەشە دەکرێت، واتە چۆن خەرجی کەم و زیاد دەبێتەوە، و هەروەها داهات کەم و زیاد دەکات، و لەکاتی موناقەشەکردن بە ڕێکەوتن داهاتی وەزارەتی گواستنەوە و گەیاندن زیادکراوە لە (3) ملیار و (95) ملیۆن دینار، بووە (6) ملیار و (95) ملیۆن دینار، و هەروەها هی فرۆکەخانەش زیادکرا بەم شێوەیە :

1/ هی هەولێر (21.376) ملیار دینار.

2/ هی سلێمانی (10.500) ملیار دینار.

لێژنەی کاروباری پێشمەرگە وشەهیدان و قوربانیانی جینۆساید :

1.ژیان و گوزەرانی کەس و کاری سەربەرزی شەهیدان زۆر خراپە، مووچەکانیان زۆر کەمە، لیژنە داواکارە مووچەکانیان زیاد بکرێت لە بودجەی ساڵی (2013) جێگای بکرێتەوە، و هەروەها پێشنیار دەکەن بۆ دروستکردنی خانوو لە بودجەی ساڵی (2013) بۆ وارسی شەهیدان، کە بە بێ خانوو ماونەتەوە، و زیادکرنی ژمارەی خانووەکان، داواکارن پلەبەندی بکرێت بۆ شەهیدانی سەنگەر و ساڵی شەهیدبوون، و بوون بە پێشمەرگە بکرێتە پێوەر لە پلە بەندیەکاندا، و پێشنیار دەکەن کە ڕێژەیەك لەو خانوو شووقانەی دروست دەکرێ بدەنە وارسی ئەو شەهیدانەی سوودمەند نەبوون، و خانوو یان زەویان وەرنەگرتووە، ژمارەیەك لە وارسی شەهیدان ئەمری وەرگرتنی زەویان هەیە لە ساڵی (2009)وە، تا ئێستا جێبەجێ نەکراوە، بە هۆی نەبوونی زەوی ئیفرازکراو، و ژمارەی ئەمرەکان نزیکەی (18) هەژدە هەزار ئەمرە.

وەڵام : 1. ئێمە لە ڕێی وەزارەتمانەوە تەئکید لە وەزارەتی شارەوانی دەکەین بۆ چارەسەرکردنی ئەم بابەتە، داوای زیادکردنی بڕی تەرخانکراو لە ژمێرەی سوودەکانی کۆمەڵایەتی دەکەن بۆ وەزارەتی شەهیدان، داوادەکەن بە زووی پاڵپشتی دارایی دەربچێت بۆ جێبەجێکردنی بڕیاری باشکردنی ژیانی کەس و کاری شەهیدان و زیندانیانی سیاسی.

وەڵام: وەڵام دراوەتەوە لە پرسیاری ژمارە هەشت هی راپۆرتی لێژنەی دارایی و ئابووری.

لێژنەی کاروباری یاسایی:

1.سەبارەت بە خاڵی یەکەمی ڕاپۆرتی ئەم لێژنەیە تایبەت بە دەرکردنی سیستەمێکی تایبەت بۆ ڕێکخستنەوەی دەرماڵەکان لە هەرێم .

وەڵام: پێشتر وەڵام دراوەتەوە پێمان باشە سیستەمێکی تایبەت هەبێت، بۆ مووچە و دەرماڵە لە هەرێم.

2. دەربارەی ئەنجومەنی دادوەری لیژنە پێشنیار دەکات بە پێی یاسای دەسەڵاتی دادوەری ژمارە (23)ی ساڵی (2007) دەربارەی تەمویلی بودجەی ئەنجومەنی دادوەری لە (رەسم و غەرامەی دادگاکان و بڕی تەرخانکراو بێت لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە) .

وەڵام : پێویستە گشت ڕسومات و داهاتەکان بچێتە گەنجینەی حکومەتی هەرێم .

3. لیژنە داوای روونکردنەوە دەکات لە نوێنەری حکومەت دەربارەی بابەتی داهاتی (باجەکان و ڕەسمەکانی ناوخۆی هەرێم) ئایا دەچێتە چوارچێوەی بودجەی گشتی عێراق؟ و دەبێت بە بەشێك لە بودجەی فیدراڵی ؟ یان دەگەڕێتەوە بۆ حکومەتی هەرێم ؟ بە پێی ڕای لیژنە تەنها (داهاتەکانی گومرگ) دەچێتە چوارچێوەی بودجەی گشتی حکومەتی فیدراڵ، نەك باجەکانی ناوخۆ، ئەمەش بە پێی حوکمەکانی دەستورە عێراق .

وەڵام : پێشتر وەڵام دراوەتەوە لە راپۆرتی لێژنەی دارایی.

لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە :

1. ئاماژە بەوە دەکەن ڕێژەی کەرتی تەندروستی لە بودجە بۆ ئەمساڵ زیادی کردووە بۆ (5.48) بە ڕێزبەندی حەوتەم لیژنە داواکارە ڕێژەکەی بەرزبکرێتەوە بۆ زیاتر لە (7.5)، و لیژنە پێشنیار دەکات حکومەتی هەرێم هەوڵبدات بڕیاری خەرج کردنی کڕینی دەرمان لە بودجەی حاکیمە بگەڕێتەوە بۆ حکومەتی هەرێم، پێشنیار دەکەن سەبارەت بە خاڵی یەکەم، بڕگەی دووەم، لە ماددەی دووەم لە پرۆژە یاسای بودجەی تایبەت بە داهاتی وەزارەتی تەندروستی شێوەی خەرجکردنی دیاری بکرێت، و هەروەها لیژنە ئاماژە بەوە دەدات کە وا ژمارەی دامەزراندن تایبەت بە وەزارەتی تەندروستی کە (1500) پلەیە ژمارەیەکی کەمە، و داوا دەکەن پێداچوونەوە بکرێت بۆ ڕاگرتنی هاوسەنگی کارمەندان و پزیشکان بە گوێرەی ژمارەی دانیشتوان، لێژنە داوای هاوتاکردنی دەرماڵەکان دەکات لە پارێزگاکانی هەرێم .

وەڵام :

1.ڕێژەی بودجەی تەندروستی (5.99) ڕێژەکە بەرزبووە بە بەراورد لە گەڵ ساڵی پێشوو، بەڵام داهاتی تەندروستی زیاد دەکرێت بۆ ئەم ڕێژەیە:

1. بڕی (264)ملیار دینار لە نەفەقاتی حاکیمە هەیە بۆ کڕینی دەرمان ڕێژەکە زیاد دەکات.

2. ساڵ بە ساڵ پلانی حکومەتە لە بەرنامە دایە ڕێژەی بودجەی تەندروستی زیاد بکات و بەڕوونی وەڵام لە پرسیارەی ژمارە (4)ی لێژنەی دارایی و ئابووری ئاماژە پێکراوە.

لیژنەی پیشەسازی و وزە و سەرچاوە سروشتیەکان: ـ

1.لیژنه داوا دەکات که وەزارەتی سامانه سروشتیەکان پەله بکات له دابین کردنی (غاز) بۆ ئەوەی ئەو بڕە پاره زۆرەی که بۆ کڕینی (گازوایل) خەرج دەکرێت بۆ پڕۆژەی خزمەتگوزاری تەرخان بکرێت.

وەلآم: ئێمه له ڕێی وەزارەتمانەوە تەئکیدمان له وەزارەتی سامانه سروشتیەکان کردووە، بۆ دابین کردنی غاز له جیاتی کڕینی گازوایل، بۆ وێستگەکانی کارەبا، چونکه پارەیەکی زۆر خەرج دەکرێت بۆ ئەم مەبەسته، ئینجا دێمه سەر پرسیارەکانی تر که به کۆ جەوابمان داوەتەوە، ئەوانەی که نزیکن لەیەکەوە، یاخود وەکو یەك وایه.

پرسیارێکی تر که له لایەن هەندێك له بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان کراوە چەند جارێك باسی لێوە کراوە ئەویش گرفتی کورت هێنانی سالآنه له بودجەدا

ئێمه ئەڵێین کورت هێنان له بودجەدا حاڵەتێکی سروشتیه له زۆربەی وڵاتان ئەم حاڵەته بەدی دەکرێ، بەلآم من لێرەدا ئەمەوێ ئاماژە بۆ ئەو خاڵه بکەم که کورت هێنانی بودجەی هەرێمی کوردستان هۆیەکەی زۆر روون و ئاشکرایه که وەکو بەرێزتان ئاگادارن به پێی یاسای عیراق بودجەی پێشمەرگه دەکەوێته ئەستۆی حکومەتی فیدراڵ، چونکه پێشمەرگه هێزێکی نیشتمانیه، و پێویسته هەموو پێداویستیەکانی ئەو هێزە لەلایەن حکومەتی فیدراڵەوە دابین بکرێت، بەلآم حکومەتی عیراق هیچی بۆ ئەم بابەته جێبەجێ نەکردووە، که ساڵی 2007 تاکو 2013 بۆته (7) تریلۆن و (500) ملیار دینار بەبیانووی جیاواز خۆی لێ دەدزێتەوە، بەلآم ئێمه ساڵآنه ئەو بودجەیەمان خستۆته ناو بودجەی هەرێمەوە، ئەمه هۆکارێکه له هۆکارەکانی کورت هێنان، هەروەها بڕی پارەی داهاتی گومرکەکان که بڕەکەی (705) ملیارە، لای حکومەتی ناوەند که پێویست بوو بۆمانی بگەڕێنێتەوە، تا ئێستا هیچ لەمانەی جێبەجێ نەکردوە، و بۆ چارەسەری پڕکردنەوەی ئەو کورت هێنانه پێویسته له سەر ئێمه هەندێ ڕێگا چارە بگرینه بەر له وانه هەوڵ دان بۆ زیادکردنی سەرچاوەی داهات و تەفعیل کردنی (جیبایه) وەرگرتنی داهات که ماددەیەکه له ماددەکانی یاسای بودجه، و یەکێك له ستراتیجەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، کارکردن بۆ دانانی بنەمای سەربەخۆیی ئابووری کوردستان، بەتایبەتی له بواری پیشەسازی نەوت و گاز نەك تەنها دەرهێنان، به جۆرێك کێشه سیاسیەکان کاردانەوەی نەرێنیان نەبێت له سەر بارودۆخی ئابووری کوردستان.

میلاکات

چەند ئەندام پەرلەمانێکی بەڕێز باسی میلاکاتیان کرد، ڕاسته یاسای ئەنجومەنی ڕاژە دەرچووە، بەلآم تا ئێستاش به فەرمی دانەمەزراوە، ئێمەش پشتگیری ئەو بۆچوونه دەکەین که پەله بکرێت،

لەبەر هۆی سەرەوە لێژنەی باڵا دروستکرا بۆ دامەزراندن و پارێزگاکانی هەرێم ئەندامن لەو لیژنەیە، و هەروەها نوێنەری پارێزگاکان بەشی ئامار بۆ دانانی ڕێنماییەکانی دامەزراندن،

ڕاسته چەند وەزارەتێك وەك ناوخۆ، ئاسایش له ڕێگای پارێزگاکان میلاکی خۆیان دادەمەزراند، بەلآم لیژنەی باڵا ڕێگەیان پێدان بۆ دامەزراندن به ڕەچاوکردنی عەدالەت و بنەماکانی دامەزراندن،

بۆ سالی 2013 (15000) پلەمان هەیە بۆ دامەزراندن دابەشکراوە لە سەر وەزارەتەکان، بە پێی پێویستیان نەك بە یەکسانی، و پشکی شێر بەر وەزارەتی پەروەردە کەوتووە کە (3350) پلەیە.

سالأنە چەند فەرمانبەر لە میلاك خانەنشین دەکرێن، و دەسەلأت دراوەتە حکومەت کە دابمەزرێنن لە شوێنیان تەبیعی، چونکە کارەکانی حکومەت پێویستیان پێیەتی.

لەبەر ئەوە سالأنە میلاکی حکومەتی هەرێمی کوردستان بەرەو زیادبوونە، میلاکی تازە ئیستیحداس دەکرێت، لەبەر زیادبوونی کارەکانی حکومەت، ئەویش بە هۆی زیادبوونی فەرمانگەکانی حکومەت وەك کارەبا، قوتابخانە، نەخۆشخانە.

ـ چەند بەڕێزێك پرسیاریان کرد کە (8000) پلەی لە ناو میلاکی حکومەت هەیە ئەو دەرەجانە دابەش کراوەتە سەر سێ بەش: ـ

1.یەکەم پلەی بالأ: ـ

أ ـ (133) پلەیە، (وکیل وزارة، محافظ، مستشار، رئیس مجلس عراقي للأختصاصات الطبیة، رئیس مجلس شوری الدولة، رئیس الجهاز، رئیس جهاز الأشراف، سفیر، رئیس جامعة، مفتش عام، امین عام، رئیس دیوان، رئیس محکمة، نواب رئیس محکمة، رئیس هیئة التقاعد الوطنیة، نائب رئیس دیوان الرقابة المالیة، مستشار الأمن القومي، نائب رئیس الهیئة الوطنیة للأستثمار، رئیس دیوان مجلس النواب، قضاة محکمة التمیز، رئیس هیئة الأشراف القضائي، رئیس الادعاء العام، نائب رئیس هیئة النزاهة) ئەمانە دەگرێتە خۆی دەرەجەی عولیاییە با بلێین:

ب. ئەمانە ئەگرێتە خۆی (نائب موحافظ، مدیر عام، قائمقام، عمید، رئیس الهیئة، مساعد رئیس الهیئة، مفتش اداري، مستشار مساعد، معاون رئیس دیوان، وزیر مفوض، رئیس القسم العلمی)

دەرەجە یەك خەبیر: ـ ئەمانە دەگرێتە خۆی: ـ (خبیر، استاذ، معاون مدیر عام، مدیر ناحیة، معاون محافظ) پلەی دەرەجە یەك (7571) پلەیە، و پلەی (ب) کە خوێندمەوە (1165) پلە بوو، ئەوانەی پلەی یەك دێت،(7571) لە مانە پێك دێت: ـ(خبیر، استاذ، معاون مدیر عام، مدیر ناحیة، معاون محافظ للشؤون الأداریة، للشؤون الفنیة، للشؤون الأمنیة، للشؤون المالیة، معاون مفتش عام، مدیر تنفیذي، لواء عسکري، مستشار قانونی في الوزارة، رئیس الأطباء الأختصاصي، طبیب استشاري، صیدلي استشاري، طبیب اسنان استشاری، طبیب بیطري استشاري، مستشار في ملحقیة تجاریة، سکرتیر عام مجلس شوری الدولة، معلم جامعي أقدم اول، مشرف تربوي أقدم اول، مدرس اقدم اول، معاون عمید). پرسیارێکی تر گوایە بڕێکی زۆر تەرخانکراو بۆ مووچە و دەرماڵە قەرەبووی فەرمانبەران دەکرێ. ئەمە (61.27٪)ی بودجەی بە کاربردنی پێکهیناوە، و لە ناو ئەمەشدا واتە لەم ڕێژەیەشدا بڕی (30٪) چووەتە خزمەتی بواری ناوخۆ و ئاسایش، من لێرە پرسیارێك دەکەم، ئایا بەبێ بەر قەراربوونی بواری ئاسایش و سەقامگیری ئاسایشی هەرێم کەس ڕوو لە هەرێم دەکات؟

نیشانەکانی ئەم بەرهەمە لەم خالأنەوە دەردەکەوێت: ـ

- کردنەوە و زیادبوونی ژمارەی قونسوڵخانەکانی وڵاتانی دەرەوە لە هەرێم.
- زیادبوونی ئاستی تەبادولی تیجاری لە نێوان هەرێم و وڵاتانی دەوروبەر.
- ڕەخساندنی بواری وەبەرهێنان.
- ڕووکردنە هەرێم لە لایەن ژمارەیەکی زۆری کۆمپانیاکانی دەرەوە .
- گەشەسەندنی چالاکیە ئابووریەکان و هەنگاونانی زیاتری هەرێم بەرەو گەشەسەندنی زیاتر.

با ئەوەشمان بیر نەچێت کە زیادبوونی خەملێنراوی قەرەبووی فەرمانبەران دەگەڕێتەوە بۆ دامەزراندنی تازەی ساڵ بە ساڵی فەرمانبەران، و لە لایەکی ترەوە ئەنجامدانی پڕۆژەکان کاریگەری هەیە بۆ زیاد بوونی قەوارەی خەرجی ئەم بوارە، چونکە دام و دەزگاکان پێویستیان بە خەرج دەبێت، بۆ ئەنجامدانی کارەکانیان، بە تایبەتی مووچە و دەرماڵە، چونکە زیادبوونی ژمارەی قوتابخانە و نەخۆشخانە و پڕۆژەکانی تر پێویستی بە کارمەندی تازە و زیاتر دەبێت، بەڵام بۆ بابەتی (صندوق التقاعد) وە لەو باسیشم کرد، کە زۆر باسی لێ دەکرێت، بەڵێ ڕاستە، ئێمە ئەم سندوقەمان نیە، بەڵام لێرەدا دەمەوێ ئەوە باس بکەم، لەوێ نازانم دیارە باسم نەکرد، بەنیسبەتی (صندوق التقاعد)، ئێستا ئێمە لەلای خۆمانەوە لە وەزارەتی دارایی دوو مەوزوعمان ناردووە بۆ ئەنجومەنی وەزیران یەکێکیان وەك نیزامێك بۆ (صندوق التقاعد)، ئەوەی تریان وەك یاسایەك بۆ (صندوق التقاعد)، و ئێستا لە ئەنجومەنی وەزیراندا دیراسەت دەکرێت، ئایا بە یاسا بێت؟ یاخود بە نیزام بێت؟ بۆ ئەوەی ئەنجومەنی وەزیران بڕیاری لە سەر بدات بۆ ئەوەی بینێرین بۆ پەرلەمان، ئەگەر یاسا بێت، ئەو مەوزوعە عیلاقەی بە بەڕێوبەرایەتی گشتی یاساییەوە هەیە لە ئەنجومەنی وەزیران، و ئێمە کارەکەمان لەلای خۆمان تەواو کردووە و ناردوومانە،

پرسیارێکمان ئاڕاستەکراوە کە گوایە لە یەکێك لە فەرمانگەکاندا (قەرەبووی فەرمانبەران) کراوە بە (اعانات) من نازانم مەبەست چییە؟ و چۆن ئەوە کراوە؟ بە لای منەوە ئەوە جێی سەرسوورمانە؟ کە ئەو کارە نابێت، و ئەگەر حاڵەتێك بێت، لە یەکێك لە فەرمانگەکانی حکومەتدا ئەنجام درا بێت، کە پێ دەچێت هەڵەی ژمێریارێك بێت، نابێت تەعمیم بکرێت کە گوایە حکومەت بەم شێوەیە کار دەکات، ئەوە قەت مومکین نیە بەو شێوەیە غەڵەتە ئەوەی کردوویەتی،

- وە بۆ هاوتاکردنی مووچە و دەرماڵە لە گەڵ بەغدا ئێمە دەڵێین مووچە یەکە و، دەرماڵەش ئەوەی کە ئێمە هەستمان پێ کردبێت داوا کرابێت، و فیعلەن ئەوە بێجگە ئێمە ئەگەر لە دەرماڵەی ترسناکی دا، چونکە ترسناکی عێراق و ئێرە فەرقی هەیە، و ئیلا هەموومان ئەوەی کە دەرکمان پێکردبێت یەعنی هەمووومان یەکسان کردووە، بەپێی بڕیاری پەرلەمان، ئەگەر چەند حاڵەتێك هەیە، مەسەلەن لەوانە حاڵەتێك لە وەزارەتی دارایی بەر خۆشی بکەوێ ئەویش ئەوەیە خەزینەکان لە بەغدا موخەسەساتێکیان هەیە (20٪) کە بۆمانیان هێناوە ئەویشمان بەرزکردۆتەوە، ئێستا لە ئەنجومەنی وەزیرانە، بۆ ئەوەی موافەقەتی لە سەر بکرێت، و کە موافەقەت کرابێ ئێمە ئەوەی کە دەرکمان پێ کردبێت و بە قانون هاتبێت لە عێراقدا ئێمە یەکسانمان کردووە، بەڵام هەندێك حاڵەت هەیە لە بەغدا من حەز دەکەم ئەوە

جەنابتان بزانن تەماشا دەکەی وەزیر دەسەڵاتی هەیە لەوێ لە (30٪) موخەسەسات بدات بە مونتەسبینی خۆی، لەو پارانە زیادانەی کە هەیەتی، موناقەلەی پێ دەکا، و دەیدا بە مونتەسیبەکانی بۆ مەوزووعێکی موعەیەن لە (30٪) دەیداتێ بە ساڵێك، و دوو ساڵ بۆ ئەوەی ئەو شەریحەیەی لای خۆی ئەو مەجموعەیە ئەو موخەسەساتە وەربگرن، و ئیستیفادەی لێ بکەن، دێت موناقەلە دەکات، و زۆر جاریش لە هەموو شوێنێکەوە موناقەلە دەکات وا دیارە پارەیان هەیە ئەوان، چونکە لە هەندێك شوێن هەیە ناتوانن هەندێك پرۆژە جێبەجێ بکەن، لەبەر قەزائی ئەمنی، ئێمە ناتوانین ئەوە قەراری وەزارەتی مالیەی پێ دەرنەچووە، قەرار حکومەتی عێراقیشی پێ دەرنەچووە، بۆ دانی ئەو موخەسەساتە، تەنها وەزیرێك لە دەسەڵاتی خۆیەتی لە عێراقدا ئەو دەسەڵاتە دراوە بە وەزیرەکان، ئێمە ئیستینادمان کردۆتە سەر قەراری وەزارەتی دارایی لە عێراقدا لەگەڵ حکومەتی ئەوێیە، هەر شتێك تەعمیم کرا بێت، و بۆ ئێمەیان هێنابێت، ئێمە دەیکەین، و ئەگەر نەشهاتبێ ئێستاش بۆمان بێنن لەمەو دوا دەیکەین بەپێی بڕیاری پەرلەمانی بەڕێز، و لەمەو دوا ئەگەر بڕیارێکی تری تازە لە پەرلەمانەوە دەربچێ ئەوە جێبەجێی دەکەین.

داهاتی ناوخۆ

1 . تێبینیەکی تایبەتی هەیە بۆ بەڕێز نوێنەری حکومەت کەوا ساڵانە جیاوازی هەیە لە نێوان داهاتی خەملێنراوی ناوخۆی هەرێم و دواتر بەرامبەر بە داهاتی (فعلي) بەدەست هاتووە.

وەڵام:

1.داهاتی خەملینراوی ناوخۆ ساڵانە زیاد دەکریت ، ساڵی 2012 خەملێنراو بوو (476)ملیار دینار زیاد بووە، بۆ ساڵی 2013 بۆ(651) ملیار دینار.

2. هەموو داهاتی ناوخۆی حکومەت ئەنجامەکەی دەچێتە ناو بودجە ئەمەمان خوێندەوە.

بودجەی وەزارەت و فەرمانگەکان

لەلایەن چەند ئەندام پەرلەمانێکی بەڕێزەوە پرسیارو سەرنج و رەخنە تۆمارکراوە لەسەر ڕیزبەندی وەزارەتەکان، بەڵام لەهەمان کاتدا هەر لەلایەنی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمانەوە ژمارەی (63) داواکاری و پێشنیار خراوەتەوە ڕوو، بۆ تەرخان کردن و دابین کردن و زیادکردنی بودجە بۆ چەندین بواری جیاواز کە ئەمەش وادەکات، ئێمە وەك وەزارەتی دارایی و ئابووری ناتوانین هیچ گۆڕانکاریەك لەبودجەی بەکاربردنی وەزارەت و دامودەزگاکان دا بکەین، و هەر بڕیارێك پەرلەمانی بەڕێز پەسندی بکات لەسەر بودجەی وەزارەت و دام و دەزگاکان ئێمە جێبەجێی دەکەین بەتەئکید.

- لە خشتەی ئامادەکردنی بودجە چەند خانەیەك هەن :-

1. (النفقات الفعليه) بۆ ساڵی پێشتر.
2. پەسەندکرنی بودجەی ئەمساڵ.
3. مونەقەحی ئەمساڵ .
4. خەرجی شەش مانگی ئەمساڵ.

له كاتی گفتوگۆی بودجه له گەڵ وەزارەتەكان ئـەم چوار بڕگەیـه دەبێتـه بنـەمای داڕشـتنی بودجـه، بـەڵام بەداخەوه زۆر له بەڕێزانی ئەندامانی پەرلەمان تەنها تەماشای حەقلی (6) مانگەكه دەكـەن، ئەمـەش واتـه ئەم حەقله نابێته بنەما بۆ ساڵێك بۆ زۆربەی ماددەكان بۆ نموونه (ایجار المبانی، كڕینی مەوجودات، كڕینی شمەك و خزمەتگوزاری، چاككردنەوه).

ـ كرێـی خـانوو، زۆر جـار لـه شـەش مـانگی یەكـەم دەدرێـت وه هەنـدێ جـاریش لـه شـەش مـانگی دووەم دا دەدرێ.

ـ كڕینی مەوجودات (كڕینی ئەساس بۆ فەرمانگەیەك یان سەیارەیەك یان جیهازێك)

ـ كڕینی سیلەع وەك (دەرمان، جلی عەسكەری، الكتب) ئیحتماله له (6) مانگی یەكـەم بكڕێـت یـان لـه (6) مانگی دووەم.

ـ صیانەی سەیارات و بینا و ئەمانه، ئیحتیماله له سەر یەكەم بكرێ یان له دوو ەمدا.

وه ئەم خاڵانه دەبنه بنەما و خاڵی سـەرەكی گفتوگۆ لـه گـەڵ نوێنـەرانی وەزارەت بـۆ ئـەوەی بگەینـه ئـەو رەقەمەی بودجه.

بەرقەراربوونی ئەمن و ئاسایش

له ستراتیژیەكانی حكومەتی هەرێمی كوردستان بەرقەراربوونی ئەمن و ئاسایشه، لەگەڵ ناوچه كوردستانیەكان له دەرەوەی هەرێمی كوردستان، ڕاسته ئەمن و ئاسایش بەرقەراره، بەڵام پێویستی به بەردەوامبوون هەیه، چونكه سنوورەكانی هەرێمی كوردستان زۆر گەورەیه، كه سنووری (3) دەوڵەته، (ئێران، توركیا، سوریا) یه، خاڵی تەماسه له گەڵ حكومەتی عێراق و ئەو پارێزگایانەی كه كاری تیرۆرستی تێدایه كه له (سنجار، زومار، تلكێف، بەرتله، بەعشیقه، مەخموور، كەركووك، خانەقین، جەلەولا) یه، پێشمەرگه و هێزەكانی ئاسایش و هێزەكانی پۆلیس بوونیان هەیه لەو ناوچانه، تەنها له كەركووك زیاتر له(1000) شەهید و بریندارمان هەیه، لەبەر ئەوه پێویسته گرنگی تەواوی پێ بدرێت، ئەگەر ئاسایش بەرقەرار نەبێت هەموو بوارەكانی تر وەك (بازرگانی، وەبەرهێنان، تەمسیلی دیبلوماسی، بانقەكانی كەرتی تایبەت، كۆمپانیاكانی دڵنیایی، كۆمپانیا بیانیەكان، گەشتیاران) كه زیاتر له (2000) كۆمپانیا مۆڵەتیان پێدراوه وه له ئەنجامی ئەم بەر قەراربوونه قەوارەی تەبادولی بازرگانی گەیشتووته (14) ملیار دۆلار لەگەڵ وڵاتانی دراوسێ،

پلانی سیتراتیجی بودجه

پلانی سیتراتیجی حكومەتی هەرێمی كوردستان له ژێر كاریگەری ئەو بارودۆخەی ئابووری و سیاسیه دایه كه عیراق پێیدا تێ دەپەڕێت، هەر بۆیه له لایەن هەندێ له بەڕێزان ئەنـدامانی پەرلـەمان بـیر و بۆچـوونه رەخنـه ئاراسـتەی ئـەم پلانانـه دەكرێـت، هـەر بۆیـه حكومـەت نـەیتوانیوه پلانێكـی سـتراتیجی درێـژخایان دابڕێـژرێ جگـه لـه چـەند بـوارێكی دیـاری كـه بنـەمای سـەر بـەخۆی ئابووریـه، بـەڵام لەگـەڵ ئـەوەش دا دەستەوەستان نەبووه له ئاستی ئەم ئەركەدا.

- کاری کردووە لەسەر سێکتەرەکانی بواری نیشتەجێ بوون .
- چالاك کردنی کەرتی تایبەت.
- فەراهەمکردنی بارودۆخێکی گونجاو بۆ گەشە کردنی بواری وەبەرهێنان.
- پشتگیریی و پاڵپشتی چالاکیەکانی کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵ بە پێی توانای بودجەی سنورداری ساڵانە.
- بایەخدان بە سەرچاوەی داهاتی ناوخۆیی جۆراوجۆری کوردستان، نەك تەنها بە بواری دەرهێنانی نەوت، بەڵکو گرینگیدان بە کەرتەکانی کشتوکاڵ و پیشەسازی و گەشتیاری.
- کەمکردنەوەی زێدەڕۆیی لە خەرجی گشتی لە بواری کارگێڕی و نووسینگەکانی حکومەت.
- دانانی سیستەمێکی گونجاو بۆ وەرگرتنی داهات لە بواری خزمەتگوزاری کارەبا و ئاو بە جۆرێك کە بگونجێ لەگەڵ ئەو خەرجییەی حکومەت بۆ ئەم بوارە دەیکات،
- هەوڵدان بۆ دانانی میکانیزمێکی گونجاو، کەوا بە پێی توێژینەوەی تایبەت دەرماڵەکان تەرخان بکرێن.
- هەوڵدان بۆ کاراکردنی ڕۆڵی بانکەکان لە پێدانی قەرزی خانووبەرە، کشتوکاڵی و پیشەسازی، و

ئەمەش لە ئەنجامی سنورداری بودجەی هەرێمەوە هاتووە، چونکە حکومەتی فیدرال لە دانانی بودجەی عێراق و ستراتیجیەی بودجەی ساڵانەدا بە بێ بەشداری هەرێم ئەو کارە ئەنجام دەدات تەنانەت حکومەتی فیدراڵ ستراتیجی بۆ ساڵی (2013 – 2017) داڕشتووە بەبێ بەشداری و ئاگاداری هەرێم، لە کاتێکدا ئەم ستراتیجەیە بۆ ماوەی چەند ساڵێك زیاترە بۆ ئاگاداریتان ئەوە ئاراستەی حکومەتی ناوەندە لە گەڵ ئەوەشدا بە بڕوای خۆمان بە پێچەوانەوە ئێمە توانیومانە ئاستێکی باش لە ستراتیجی خۆمان تەنانەت بۆ ساڵ زیاتر بە ئاراستەیەکی باش داببەین، لایەنی کەم ئابووری و بواری پیشەسازی نەوت و گاز و دەرهێنان، کە لە قۆناغێکدا کە لە داهاتوودا دەبێتە هۆی داڕشتنی بنەماکانی ئابووری سەربەخۆ .

ڕێژەی بودجەی بەکاربردن و وەبەرهێنان

ژمارەیەکی زۆر لە سەرنج و ڕەخنە و پرسیارەکان باس لەوە دەکات کە گوایە نا هاوسەنگیەك هەیە لە نێوان بودجەی بەکاربردن و بودجەی وەبەرهێنان، لای هەمووان ئاشکرایە کە هەر گەشەکردنێك لە بودجەی وەبەرهێناندا لە دواجاردا دەبێتە هۆی زیادبوونی خەرجی بەکاربردن، واتە دوای تەواوبوونی پرۆژەکان، (نەخۆشخانەکان، قوتابخانە ....هتد) دەبێتە هۆی پێویستی خەرج بۆ بەرێوەبردنی ئەو بوارە وەك (دکتۆر، مامۆستا) و زیادبوونی خەرجی کارەبا و ئاو و خزمەت گوزاریەکانی ئەو چالاکیە، کڕینی کەل و پەل بۆ بەگەڕخستنیان لەگەڵ ئەوەشدا زۆر لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان داوای زیادبوونی مووچە و دەرماڵە دەکەن لە چەند شەریحەیەکی فەرمانبەران و وەزارەتی پێشمەرگە و زیادکردنی ڕێژەی بودجەی چەند وەزارەتێك وەك کشتوکاڵ، تەندروستی، مافی مرۆڤ، پێشمەرگە، ژینگە، دەزگای مین، ئەنجومەنی پاراستن و بەکاربەر، بە بەخشینی مووچە بۆ کچانی بە تەمەن......هتد.

لەگەڵ ئەوەشدا لە ئاستی ساڵی 2011 و 2012 دا گەشە کردنێك ڕووی داوە راستە، بەپێی خواست و ویستی خۆمان نیە، بەڵام ئێمە لە هەوڵی بەردەوام داین بۆ زیاد کردنی ڕێژەی وەبەرهێنان، چونکە هێشتا ژێرخانی هەرێمی کوردستان پێویستی بە هەندێ بوار هەیە کە لە ماوەیەکی دواتردا ڕەنگدانەوەی دەبێت لە سەر پەرەسندنی وەبەرهێنان لە هەرێم، و دەبێتە هۆی ئەوەی کە هاووڵاتیان ڕوو لە کەرتە تایبەتەکان بکەن، نەك هەوڵی دامەزراندن بدەن لە فەرمانگەکان، و ئەوەش دەبێتە هۆی کەم کردنەوەی ڕێژەی بودجەی بەکاربردن، کە ئێمە مەبەستمانە وەکو لای هەمووان ئاشکرایە کە (61٪)بودجەی بەکاربردن دەدرێتە (قەرەبووی فەرمانبەران).

بەڵام وە کو تێبینیمان کرد سەرەڕای ئەوەی کە ڕەخنەگیراوە کە گوایە نا هاوسەنگی هەیە لە نێوان بودجەی بەکاربردن و بودجەی وەبەرهێنان، هەندێك لە ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز داوامان لێ دەکەن کە ڕێژەی لە(15٪)ی بودجەی بەکاربردن داشکێنرێت و بدرێتە چەند بوارێك کە سەرجەمیان خۆی لە ناو بودجەی بەکاربردن دەبینێتەوە وەك (تۆڕی کۆمەڵایەتی، زیاد کردنی مووچە، بودجە بۆ خوێنکاران، بیمەی بێ کاری، پێدانی دەرماڵە ... هتد)

12. جۆراوجۆر

دواکەوتنی مووچەی زیرەڤانی یان پیشمەرگە هویەکەی دەگەڕێتەوە بۆ خۆیان، لەبەر ئەوەی کات و وەستانی پێشکەشکردنی مووچەیان بۆ گەنجینەکان دیاری کراوە، و دووبارە تەئکیدی لێ دەکەینەوە، ئیمەش لە گەل بۆچوونی بەڕێز (د. عمر نورەدینی) و چەند ئەندام پەرلەمانیکی تریش بۆ بەستنی کۆنفراسێك لە سەر جێبەجێکردنی پرۆژەکان و گرێبەستی پرۆژەکان و هەموو ئەو کارانەی کە پەیوەستن بە جێبەجێکردنی کارەکان، پەلە بکرێت لە پەسەندکردنی پرۆژەی سندوقی داهاتی نەوت وهەروەها شێرپەنجە چەند ئەندامێکی پەرلەمانی بەڕێز باس لە بودجەی تەکمیلییان کرد هی ساڵی 2012 و حکومەت لە ڕاپۆرتی خۆی ئاماژەی پێ کردبوو، بەڵام ئەم بودجە تەکمیلیە لە پەرلەمانی عێراقەوە پەسەند نەکرا. چەند ئەندامێکی تر باسی دەعمی مولیداتی ئەهلییان کرد، حکومەتی هەرێم پالپشتی دەکات بە پێدانی گازوایل بە نرخێکی گونجاو، و تەحەمول کردنی بەشێك لە خەرجی هاووڵاتیان بە تایبەتی لە وەرزی هاوین.

چەند ئەندام پەرلەمانی تر باسی لە تەرخان کردنی بودجەیەك دەکەن بۆ خانمان:- پیمان باشە بودجەیەك تەرخان بکرێت بۆ خانمان.

بەڕێز ئەندامی پەرلەمان جەنابی کاك (بلال) و چەند ئەندام پەرلەمانێکی تر باسی داهاتی کارەبایان کرد، بڕی (250) ملیار دینار بۆ داهاتی وەزارەتی کارەبایە، بڕی (337) ملیار دینار تەرخان کراوە لە خەرجی فەسلی (2) بۆ کرێ کارەبا، بڕی (300) ملیار دیناری دەدرێتە کەرتی تایبەت بۆ دابین کردنی کارەبا لە ویستگەی هەولێر کاك (احمد اسماعیل)، و بڕی (37) ملیار دینارەکەی تر ئەوەیە دەمێنێتەوە بۆ هەموو وەزارەتەکان و فەرمانگەکان وەك کرێی کارەبا بۆ ساڵی 2013 و ساڵانی پێشوو.

ـ چەند ئەندام پەرلەمانێکی تر باسی چەند بابەتیکی تایبەتیان کرد:-

تەرخان کردنی پارە بۆ چاپکردنی کتێب و بابەتی دەرمان و کرێی کارەبا و هەڵبژاردن (الانتخابات) لە بودجە دیاری کراوە :-

چاپ کردنی کتێب لە وەزارەتی پەروەردە (42) ملیاری دینار بۆ دانراوە.

ـ دەرمان (31) ملیار دینار هەر چەندە دەرمان نەفەقاتی حاکیمەیە (264) ملیار دینار لە بەغدا لە نەفەقاتی حاکیمە هەیە.

ـ کرێی کارەبا (300) ملیار دینار بۆ کەرتی تایبەت .

ـ هەڵبژاردن (الانتخابات) (35) ملیار دینار تەرخان کراوە.

ـ مینحەی زیندانی سیاسی لەناو وەزارەتی شەهیدان (68) ملیار دینار.

ـ وەڵامی چەند ئەندام پەرلەمانێکی تر کە باس لە تەرخانکردنی بودجەی چەند وەزارەتێك دەکەن وەك (ناوخۆ، پەروەردە، تەندروستی، ئەوقاف، کشتوکاڵ ....هتد) و هەروەها داوای زیادکردنی دەرماڵەی چەند توێژێك دەکەن و لەلایەکی تر چەند ئەندامێکی پەرلەمانی بەڕێز داوا دەکەن کە ڕێژەی بودجەی بەکاربردن کەم بکرێتەوە و بودجەی وەبەرهێنان زیاد بکرێ، ئەمەش ناکرێت لەبەر ئەوەی ستراتیجیەتی هەموو وڵاتان و کەرتی تایبەتیش دەبێت هەوڵ بدرێت ڕێژەی وەبەرهێنان زیاد بکرێت وڕێژەی تەشغیلی کەم بکرێت،

ـ ئەندامێکی پەرلەمانی بەرێز (ئاهەنگ خان) باسی داهاتی هەرێمی کوردستانی کرد کە بەبێ پسوولە داهات وەردەگیرێت، هەر شوێنێکی حکومی بەبێ پسوولەی فەرمی کە لەلایەن وەزارەتی دارایی رەزامەندی لەسەر کراوە وەربگیرێت، ئەوە نایاساییە، و پێچەوانەیە و ئیمەش لەلای خۆمانەوە تەئکیدی لە سەر دەکەین، و پێمان باشە بۆمان دیاری بکەن کام شوێنە؟

ـ ئەندامێکی پەرلەمانی بەڕێز باسی بودجەی وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەی کرد، کە بڕی چاککردنەوە صیانەی ڕێگاوبان لە (15) ملیار دینار بووە بە (74) ملیار دینار، ڕاستە، و هەروەها کڕینی ئۆتۆمبێلی کار زیادی کردووە، ئەمەش ڕاستە، تەئکید کراوە لەمە، چونکە ئەمساڵ لەبەر بارانی زۆر ڕێگا و پردکان پێویستیان بە صیانە هەیە صیانەی کت وپڕ وەك ڕێگای (دێگەڵە و ڕانیە) مەسەلەن. ئەندامێکی پەرلەمانی بەڕێز باسی هێنانی بانکی رافیدەین و ڕەشیدی بەغدا دەکەن بۆ هەرێمی کوردستان، ئێمە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان گشت ئاسان کاریمان کرد، بۆ هێنانی بانقەکانی ناوبراو بۆ هەرێمی کوردستان بۆ دانانی ئاسانکاری بۆ (جوتیاران، فەرمانبەران، کومپانیاکان، گشت بوارەکانی تر) بەهەمان سستەم کە لە بەغدا دەدرێت، وەزارەتی دارایی پشتگیری زەمانی تەسدیدی قەرزەکانی کرد، کە لەلایەن هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستانەوە تەسدید نەکرا، بەڵام بەداخەوە دەچنە وڵاتانی تری عەرەبی پارەکانیان ئیستیسمار دەکەن لەهەرێمی کوردستان وەبەرهێنان ناکەن.

بانكی مەركەزی عیراق زیاتر لە (65) ملیار دۆلاری ئیحتیاتی هەیە لە ناو بانك و (85٪) ی ئەو پارەیە لە جیاوازی نرخی بەرمیلی نەوت ساڵانە تەقدیر دەكرێت بە جیاوازی لە فرۆشتنی، بۆ نموونە بۆ ساڵی 2013 تەقدیری دۆلاری كراوە بە (1,166) دینار، و دەفرۆشرێت لە سەرەوەی (1,200) دینار، داوامان كرد بڕێك بدرێتە لقەكانی بانكی مەركەزی كوردستان، ڕێژەی نەوەك (17٪) بەڵكو (5٪) لەوبڕەو، و زەمانی بودجەی وەزارەتی دارایی كە لە حكومەتی ناوەندی دابین دەكرێت بۆ ڕاپەڕاندنی ئیش و كارەكانی وەزارەتی دارایی هەرێم، وەك (قەرزی خانووبەرە، كشتوكاڵ، پیشەسازی، پیشینەی ژن هێنان و قەرزەكانی تر و ئاسانكارییەكان بۆ كەرتی تایبەت و.......هتد).

- ئەندامێكی پەرلەمانی بەڕێز باس لەوە دەكات كە نابێت ئیمە مەدەوەرمان هەبێت، ڕاستە حكومەتی ناوەند ئەگەر بزانێت ئەو بودجەیە تەرخان دەكرێت بۆ حكومەت لە كۆتایی ساڵ ئەگەر پارە مابێت ئەو بڕە لە بەشی هەرێم مەقاسەی پێ دەكرێت، ئەمەش یەكێكە لە گرفتەكانی حكومەتی هەرێم لەگەڵ حكومەتی ناوەند، تەوزیعی قەرەبووی فەرمانبەران (تعويض الموظفين) ئەمە تەبیعی مەخسود لێرە ڕەواتبە، بۆ ئەوەی جەنابتان ئاگاتان لێی بێت، ئەمە وەڵامەكانە بە گشتی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامە؟ فەرموو كاك حاجی.

بەڕێز احمد سلێمان عبدالله (بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەڵبەت ئێمە پێشتر سوئالەكانمان دایە جەنابی وەزیر دەستی خۆشبێ بۆ جەوابەكانی ئێستا دایەوە، بەڵام ئێمە داوای لێ دەكەین كە ئەویش بە نووسراو ئەو جەوابانە بداتەوە ئێمە، بۆ ئەوەی ئێمە موقارەنەی بكەین، هەم بۆ ئێمە باشە، هەم بۆ ئەوەیش، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ڕووبەڕوو چۆن ئێوە پرسیارەكانتان كردووە، ئێوەش وەڵامی دەنەوە، چونكە ئەو هەموو پرسیارە وەڵام بدرێتەوە، ئەوە وەختی خۆی موافەقەتیان كرد لە سەر، نوقتە نیزامە؟ ئەو هەموو نوقتەی نیزامە ئاخر چۆن دەبێ؟ فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دەست خۆشی لە جەنابی وەزیر دەكەم كە هیلاك بوو ئەو وەڵامانەی دایەوە، بەڵام مەفروزە چۆن ئێمە پرسیارمان كردووە، وەڵامی هەموومان بدرێتەوە، من بۆ خۆم بە دوو نوسخە، نوسخەیەك بۆ وەزارەتی دارایی، و نوسخەیەكی تر بۆ وەزارەتی پلاندانان هەموو پرسیار و تێبینیەكانم ئاڕاستە كردووە، هیچ كام لەوانە وەڵامی نەدراوەتەوە، بە نموونە بەڕێزیان بەشێوەیەكی گشتی باسی كورت هێنانی كرد، بەڵام من هەر لە كورت هێناندا چوار پرسیارم ئاڕاستە كردووە، كە ئەوانە هەتا چەند كاریگەریان هەیە، و هۆكارن

بۆ كورت هێنـان بـە نموونـە یـەكێك لەوانـە پـارەی ئـەحزاب، چـەند سـەرف كـراوە؟ و چـەندێك تەسـفیە نەكراوە؟ و ئەمە چەند كاریگەری هەبووە؟ بەڕێزیان هەتاكو ئێستا لە كۆی پرسیارەكاندا بەسەری دا پاسـی دا، بە هیچ شێوەیەك باسی نەكرد، چەند حزب پارەی وەرگرتووە، و كۆی پارەكە چـەند بـووە كـە ئێمـە بـە تەحدید داوامان كردووە، كۆمەڵێك پرسـیاری تـریش كـە هـەموو ئەوانـە پرسـیاری جـدی بـووون، و ئـەگـەر بـەڕێزیان لـە خـەیاڵیان نـەماوە ئێمـە دەكـرێ جارێكی دیكـە دووبـارەی كەینـەوە یـان سـەیری پرسـیارەكان بكەنەوە، سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

مـن نـازانم وا تێگەیشـتم جـەنابی وەزیـر وتـی ئەمـە وەڵامـی هـەموو پرسـیارەكانە، ئـەو وای وت، فـەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید محمد/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من وەڵامی هەموو پرسیارەكانم داوەتەوە، پرسیارەكان زۆربەی زۆری لە یەك ئەچن، نزیكی یەكن، و بە كۆ گشتیم وەڵام داوەتەوە، و بەنیسبەتی حیزبەكانیشەوە وەڵامم داوەتەوە، پارەكەش هەمان وەڵامـم داوەتـەوە، پێرارەكەش هەمان وەڵامم داوەتەوە، و نەتائیجی كولی لە دوای تەسفیەی حیساباتی سولفەكان، كـە قـانونی ئەحزاب دەردەچێ لە دوای ئەوە لە حیساباتی خیتامی دا دەردەكەوێ،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

دوو كەسێ تر ڕێگا دەدەین، نوقتەی نیزامە؟ فەرموو كاك كاردۆ یەكێكیانە، دەبێ ئێوە حیسابی ئەوە بكـەن هێشتان وەزیری پلاندانان ماوە، وەڵامەكان بداتەوە، ئەوە بەشێك بووە لە وەڵامەكان، فەرموو

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەرەتا وەزیری بـەڕێز وتـی وەڵامـی ڕاپـۆرتی دارایـی دەدەمـەوە، بـەڵام هـەموو وەڵامـەكانی نـەك هـەر هـی ئەندام پەرلەمان و بڵێین هی ئێمە مانـان، هـی لیژنـەكانیش هـەمووی ئەمـە تەئكیـدی لـێ دەكەمـەوە، پـێم باشـە، پێشـنیارێكی باشـە، ئـەوە مـومكین نیـە، یـەعنی لـە دەوری ئـەو دەسـتەواژانە دەسـووڕاوە كـە هـیچ وەڵامێكمـان وەرنـەگرت، بـە دیـاریكراوی سـەبارەت بـە كـورت هێنـان، سـەبارەت بـە داهـات، سـەبارەت بـە چۆنیەتی خەرجكردنی بودجەی ئەحزاب، سەبارەت بەو زیاد ڕەویەی كە لـە هـەموو دەروازەكانی جگـە لـە تەعویزی موەزەفین، هەتا سەبارەت بە فەرمانبەران بە لای منەوە تۆڕی كۆمەڵایەتی، چاودێری ئەوانە كەی لە سەر فەرمانبەران حیساب دەكرێ، لەبەر ئەوەی پێمان باشە بەڕوونی هێشتا بەشی وەبەرهێنانیش مـاوە، وەڵامەكان وەرگرین لە بەڕێز وەزیری دارایی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا عمر.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا من پێم وایەجەنابیان، چونکە ئەمە نوقتە نیزامیشە؟ بە فیعلی دەیگرین، چونکە ئەمە بەپێی پەیڕەوی ناوەخۆ دەبێ بەڕێز وەزیری دارایی وەڵامی پرسیاری پەرلەمانتاران بداتەوە، من دەست خۆشی دەکەم لە جەنابی وەزیر، و هاوکارانی، و ئەزانم زۆریش ماندووبوون، بەڵام ئەویش حەق بدا بە ئێمە کە ئەگەر یان قەناعەتمان نەکردبێ یان وەڵامان وەرنەگرتبێ کە تەعقیبمان هەبێ، بەنیسبەت وەڵامی لیژنەکانەوە، من وەکیلی لیژنەکان نیم بەس بۆ ئەوەی موداخەلات کەمتر بێتەوە، جەنابتان تەحدیدتان کرد، وەکو برایەکی تر یان خوشکێك لە عەرز دەکەم کی وەڵامی نە ماڤ مرۆڤ، نە ئاوەدانکردنەوە، نە کۆمەڵایەتی، نە ناوەخۆ نە ماڤ ئافرەت، وەڵامی ئەوانەی نەدایەوە، چونکە سەیری ڕاپۆرتەکانم دەکرد، (12) سەرنجی لیژنەی ڕۆشنبیری وەڵام نەدایەوە، و ئاماژەشی پێ نەکرد، (10) سەرنجی لیژنەی کشتوکاڵی وەڵام نەدایەوە، و چەندین سەرنج و سوئالی لیژنەی پەروەردە و لیژنەکانی تریش، ئەوە بەنیسبەت خاڵی یەکەم، بە گشتی بوو، بەنیسبەت خۆمەوە من بە نووسراو پرسیارم ئاڕاستەی بەڕێزیان کردووە، هەر لە ڕۆژی یەکەمی قسەکانی، مەجبورم لێرە بیان خوێنمەوە، کە لە خاڵی یەکەمی ستراتیجی بودجە ئاماژەتان پێکردووە، بە گرنگیدان بە کەرتی کشتوکاڵ و پیشەسازی، ئێمە پرسیارمان کردووە، تکایە سیما و هەنگاوەکانی ئەو گرنگی پێدانە چییە؟ چونکە ڕوونتان نەکردۆتەوە، خاڵی دووەم: ئاماژەیان کردووە بە کەمکردنەوەی زێدە ڕۆیی لە خەرجی گشتی، پرسیارەکە ئەوەیە بودجەکە بە پێچەوانەوە ڕەنگدانەوەی ئەوەی تێدا نیە، وەڵامی ئەوە چییە؟ خاڵی سێیەم باسی خاڵی سێی ستراتیجە ئاماژەیانکردووە، من هەڵبەتە دەست خۆشی دەکەم لە جەنابی وەزیر،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەزانی مامۆستا عمر گیان ئەگەر تۆ هەموو پرسیارەکان جارێکی تر بخوێنیتەوە، فەرموو

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نا، نا هەر پانزە سانیەیەکی ترم دەوێ، ئەمە ئیعترافێکی باشە کە دەڵێ حکومەت نەیتوانیوە پلانێکی ستراتیجی درێژخایەن دابنێ، من دەست خۆشی لە وەزیر دەکەم، بەڵام باسەکە لەوەیە، پلانە ستراتیجە کورت خایەنەکە یان مەحدودەکە چییە؟ خاڵێکی تر باسی بواری پەروەردەیە ئێمە پرسیارێکی موحەدەدمان کردووە، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، دەڵێ (19960) کەسم پێویستە، (3350) کەسیان داناوە، کامەیە گرنگی دان بە پەروەردە کە ئەوەش جیاوازی بەینی داواکاریەکان و وەڵامدانەوەیانە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەڵامەکەی وەزیر وازیحە، دەڵێ من وەڵامی هەموو پرسیارەکانم داوەتەوە، لە شوێنی خۆت قسە مەکە تکایە؟ تۆ حەقی خۆتە قەناعەت پێ نەکەی، بەڵام ئەو دەڵێ هەموو وەڵامم داوەتەوە، ئیتر ئەوە جەنابی وەزیر ئەمە قسەی تۆ بوو، وەیە یان وە نیە؟ دەڵێ هەموو وەڵامەکانم داوەتەوە، ئەوە وەڵامەکانێتی تۆ حەقت هەیە، حەقتە قەناعەت

نەکەی، خوشك و براینە ئێوە حەقتان هەیە قەناعەت نەکەن یان بڵێ وەڵام نەدراوەتەوە، بەس ئەو دەڵێ هەموو وەڵامەکانم داوەتەوە، باشە ئەو دەڵێ وەڵامم داوەتەوە، ئێوە دەتوانن بڵێین وەڵامم نەدراوەتەوە، وەڵلا قەناعەتم پێ نەکراوە، دەزانی ئەو هەموو نوقتەی نیزامەمان پێ وەرناگیرێ بەڕاستی، چونکە ئێوە پرسیاری خۆتان کرد، قسەی خۆتان کرد، ئەویش وەڵامی خۆی داوەتەوە، ئەو هەموو وەڵامەکەی ئەوەندەیە، دانیشتنی ئەمڕۆ کۆتایی پێ دەهێنین تا سەعات (5)ی ئێوارە بە خواتان دەسپێرین و هەر بژین، سوپاس.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم کاتەتان باش، لە دانیشتنی سەر لە بەیانی وەزیری دارایی و ئابووری حکومەتی هەرێمی کوردستان وەڵامەکانی لیژنەی دارایی و ئابووری پەرلەمانتارە بەڕێزەکانی دایەوە، ئێستاش لە دانیشتنی ئێستامان نۆرە دێتە سەر بەڕێز وەزیری پلاندانان، بۆئەوەی وەڵام بداتەوە، با بفەرموێت، کاك عبداللە ئەگەر باسی شتی پێشووترە ناچینەوە سەری، تەواو بووە بە قوربان، ئەگەر ڕەبتی بەوە هەیە فەیناکە، بەڵام دانیشتنی بەیانی تەواو بووە، بەقوربان ئەگەر ڕەبتی بە وەزیری پلاندانان هەیە، ئەگەر نا تەواو بووە، نابێت کاکی خۆم، ئەگەر ڕەبتی بەوە نیە تەواو بووە، برای خۆم وەزیر دەڵێت ئەوە هەموو وەڵامەکانی منە، تەواو، کاکە موناقەشە هەیە، تۆ موناقەشە دەکەی لەکاتی موناقەشە تۆ ڕەئی خۆت دەڵێی ئەویش ڕەئی خۆی دەڵێت، شەرت نیە ئەو بە دڵی تۆ جواب بداتەوە، فەرموو دانیشە، جەنابی دکتۆر علی فەرموو.

بەڕێز د. علی سندی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی ئیجازەم پێ بدە ئەوەندە بڵێم کە جێگای شانازیە، کە ئەمڕۆ لەبەردەم پەرلەمانی کوردستان، کە مایەی خوێنی شەهیدانی کوردستانە ئامادە بووم بۆ گفتوگۆکردن و وەڵام دانەوەی پرسیارو ڕەخنەکانی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، حەزدەکەم زۆر سوپاسی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بکەم، بۆ ئەو ماندوو بوونەی کە کێشایان لە خیلالی 6 حەفتەی ڕابردوو، لە کۆکردنەوەی پرسیارو تێبینی و زانیاری و، هەروەها ئامادەکردنی پێشنیار، هەروەها حەز دەکەم سوپاسی برای بەڕێزم کاك شێخ بایز بکەم، کە هەرچەندە لە دوو ڕۆژی ڕابردوودا تەعزیەی هەبوو، بەهۆی وەفاتی خوشکەکەیەوە، بەڵام هەر لەسەر خەت بوو لەگەڵ ئێمە، چونکە زۆر زانیاری هەیە کە دەبێت لە وەزارەتی دارایی وەریبگرین، پەیوەندیمان پێوە کردووە تەعاونێکی زۆر باشی لەگەڵ کردووین، هەموو ئەو تێبینی و پرسیارانەی کە خراونەتە ڕوو لە خیلای 6 هەفتەی ڕابردوو، کە کۆکراونەتەوە بەڕێزان، حەقیقەتێك هەیە ئەویش هۆیەکەی ئەوەیە کە تەفاسیلێکی زۆر لەلایەن هەردوو وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە پێشکەش بە پەرلەمانی بەڕێز کرا، کە ئەوەش نیشانەی هەماهەنگیەو، هاودەنگیە بۆ بەرژەوەندی گشتی، کە هەموو زانیاریەك، هەموو داتایەك زۆر بە تەفسیلەوە زیاتر لە ساڵانی ڕابردوو پێشکەش کرا، هەر ئیحتمالە ئەوە بوویتە هۆیەکی زۆر کە ئەمەش دیسان شتێکی پێویستە و شتێکی گرینگە، جێگای دڵخۆشیە کە ئەو هەموو

بەڕێزە لە خیلالی هەفتەی رابردوو تێبینیان پێشكەش كرد، من بۆئەوەی یەكسەر بچمە ناو بابەتەكانەوە وەك مەنهەجیەك ئەمڕۆ لە 3 تەوەر شتەكان پێشكەش بكەم، یەكەم شت وەڵامی پرسیاری لیژنەی دارایی و ئابووری دەدەمەوە، دوای ئەوە (PRESENTATION) هەیە كۆی گشتی زۆر لە پرسیارەكان لەخۆ دەگرێت، بێ ئەوەی كە ئەو سوئالانەی كە تیكرارە بڵێم ئەوە تیكرار بوو، دوای ئەوەش یەك بەیەكی ئەندامانی پەرلەمان ئەوانەی كە پرسیاریان كردووە، هەموو پرسیارەكان وەڵام دەدەمەوە، هەندێك لەو پرسیارانە كە وەڵام دەدەمەوە تەبیعی تەنها وەزارەتی پلاندانان نیە، وەزارەتی دارایی و ئابووریشە، چونكە زۆر شت هەیە كە موشتەرەكە، تەمویلی موشتەرەك دەكرێت لەسەر فەسڵێك یان بابێكی موعەیەن دەكرێتن، ئێستاش ئەگەر ئیجازەم پێ بدەن فایلی پرسیارەكان بێنم، ئەوە كۆی گشتی پرسیارەكانە كە لەگەڵ وەڵامەكانیان كە لە خیلالی 35 سەعات لە دوو هەفتە پێشكەش بە ئێمە كرابوو تەقریبەن 90 پرسیارە، 90 ئەندام پەرلەمانی بەڕێز قسەی كردووە، ژمارەی پرسیارەكان زۆر زۆرە، لەبەرئەوە داوا دەكەم كە سەبرو تەحەمولتان هەبێت، چونكە ئیحتماله درێژە بكێشێت لە وەڵامدانەوەیان، بەڵام هیوادارم بتوانم هەموو پرسیارەكان وەڵام بدەمەوە، تەبیعی ئەوە هەروەكو باسم كرد هەندێك لە وەڵامەكانی وەزارەتی دارایی و ئابووریش لەخۆ دەگرێتەوە، ئێستا بە مەتبوعی هەیە مومكینە بەعزێك لەو بەڕێزانەی كە پرسیاریان كردووە، بە خەتی دەستی شتەكانیان داوەتە ئێمە، كە باش بوو ئەوەی توانیمان هەمووی پرینت بكەینەوە پرسیارەكان، هەروەها وەڵامەكانیان، زۆربەی ئەندام پەرلەمانەكان دەست و خەتیان زۆر وازح بوو، بەڵام بەداخەوە هەندێكیان دەست و خەتیان ناخۆش بوو، دەبێت لێمان ببوورن، بەڵام هەوڵمان داوە كە هەموو پرسیارەكان وەكو خۆی و وەڵامی پێویست بدەین، ئەمەش پێشكەش بە سەرۆكایەتی پەرلەمان دەكەم، بۆئەوەی كە دواتر بە شێوەیەكی مورەتەبتریش پێشكەشی بكەین، پرسیارو وەڵامەكان لەسەر راپۆرتی لیژنەی دارایی پەرلەمانی كوردستان، پرسیاری یەكەم كە پەیوەندیدارە بە بودجەی وەبەرهێنانی حكومەتی هەرێمی كوردستان بۆ ساڵی 2013، لاپەڕە 14 پرسیاری چوارەم سەرۆكایەتی لیژنەی دارایی و ئابووری دەپرسێت لە ئێمە، كە سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران بە بڕی 28 ملیار و 500 ملیۆن دینار دەرج كراوە، وەڵامی پرسیارەكە ئەوەیە كە تەرخان كراوی سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران لە بودجەی وەبەرهێنان 23 ملیار دینارە، هەروەها بەو ژمارەیەش ڕەوانەی پەرلەمانی كوردستان كراوە، نەك بە 28,5، لاپەڕە 16 پرسیاری 29، پرسیار ئەوەیە كە دەستەی گشتی ناوچە كوردستانیەكانی دەرەوەی هەرێم بە بڕی 3 ملیار پرۆژەی بۆ داندراوە، وەڵام ئەوەیە كە ناوی فەرمانگەی پەیوەندیەكانی دەرەوەی هەرێمە، نەك دەستەی گشتی ناوچە كوردستانیەكانی دەرەوەی هەرێم، كە لە لیستەكەدا بە بە پەیوەندیەكانی دەرەوە هاتووە، بەهەرحاڵ ئەوەیە كە ئەوەی مەبەستە فەرمانگەی پەیوەندیەكانی دەرەوەی هەرێمە، كە 3 ملیاری بۆ تەخسیس كراوە، نەك ناوچە كوردستانیەكانی دەرەوەی هەرێم، كە دواتر لە (PRESENTATION) بە تەفەسیلی دێمە سەر ئەوەی كە ئایا چی بۆ ئەو ناوچانە تەرخان كراوە، لە چ سێكتەرێك دان، لاپەڕە 19، 26 پرسیاری لیژنەی بەڕێز كۆی ژمارەی پرۆژەكان كۆنەكراونەتەوە لە

فۆرمەکەدا، وەلاَم لە راپۆرتی وەزارەتی پلاندانان هاتووە کە پرۆژە پێشنیار کراوەکان 612 پرۆژەن، لاپەڕە 20 تێبینی، جیاوازی 191,6 ملیۆن دینار، پرسیارەکە ئەوەیە کە لیژنە دەفەرمویت بەڕێز نوێنەری حکومەت ئەو خاڵەمان بۆ ڕوون بکاتەوە، دەربارەی ئەو دوو جیاوازیەی لەو ژمارەیەدا مەخسەدیان لە کۆی گشتی تەرخان کراو بۆ وەبەرهێنان، بەبڕی 191 ملیۆن دینار، وەلاَمەکەشی ئەوەیە لەبەرئەوەی کە ئێمە لە مانگی هەشتەوە دەستمان کردووە بە ئامادەکاری بۆ پێشکەش کردنی پرۆژە یاساکە لەگەڵ لیستی پرۆژەکە بۆ پەرلەمانی بەڕێز، هەتا مانگی 12 کە ڕەوانەی پەرلەمان کراوە کۆمەڵێك موتەغەیرات ڕوویداوە، هەندێکی پەیوەندی بە بەغداوە هەیە، هەندێکیشی پەیوەندی بە خۆمانەوە هەیە، ئەو موتەغەیراتەش ئەوەن کە ئەو ژمارانەی کە بەغدا هەروەکو خۆتان دەزانن تەرخانی دەکات بۆ هەرێمی کوردستان، یان کە لەناو پرۆژە یاسای بودجەی حکومەتی عیراقی فیدڕالدا باسی دەکاتن هەتا ئەو رۆژەی کە پەسەندی دەکات موقابیل بە گۆڕین، لەبەرئەوە ئەو جیاوازیە ڕوویداوە، کە 191 ملیۆن دینار جیاوازی هەیە لە بەینی کۆی گشتی 5,3 تریلیۆنەکە، کە ئەوەش لەگەڵ وەزارەتی دارایی چارەسەردەکرێتن، تەنها شتێك کە سەبەبەکەی ئەوە بوو کە باسم کرد، لاپەڕە 21 سێیەم پرسیار دەربارەی ژمارەی پلەکانی دامەزراندن، هەرچەندە ئەم خاڵە لەبەرژەوەندی هێزی کارەوە دەبێتە هۆی کەم کردنەوەی دیاردەی بێکاری، بەلاَم سالاَنە تێبینی دەکرێت کە ژمارەیەکی زیاتر دامەزراندن هەیە، پێشنیار دەکەین ئەم خاڵە بە هەند وەربگیرێت و لە سالاَنی رابردوودا، بە پەیڕەو کردنی مەرجی دامەزراندن لەسەر بنەمای یاسایی و زانستی بێت، یەکسانی کۆمەلاَیەتی بهێنێتەدی، ئەوە پرسیاری لیژنەیە، وەلاَم ئێمەش تەبیعی پشتگیری لەو خاڵە دەکەین و، بەتایبەتیش کە ئێستا لە ڕێگای لیژنەیەکی بالاَ کە هەم بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی و هەم من تێدایین، هەوڵمان داوە کە زۆرترین با بڵێین یان (MAXIMUM)ی کارەکان بەهۆی فۆرم و بەهۆی نوقات و بەهۆی تەوزیعی ڕێژەی دانیشتوان بێت، لەسەر پارێزگاکان، لەسەر قەزاکان، لەسەر سێکتەرەکان، ماعدا چەند سێکتەرێك نەبێت، کە خسوسیەتی هەیە بۆ نموونە پەروەردە کە دائیمەن حیسابیان زیاتر دەکرێن، هیوادارین کە لە زووترین کاتدا پێکهاتەی ئەنجومەنی راژە دابمەزرێت، کە یاساکە دەرچوونە و، بانگەوازیش کراوە بۆئەوەی کە هەر کەسێك بیەوێت ببێت بە سەرۆکی ئەنجومەنی راژە، دەتوانێت سیڤی خۆی تەقدیم بکات وابزانم لەسەر ڕێگای وێب سایتی (ARG) کاك سەفین وانیە؟ ئیعلان کراوە، لاپەڕە 21 چوارەم پرسیار لە لیژنەی دارایی پرسیار دەکاتن دەڵێت تێبینی دەکرێت کە ڕێژەی 70٪ لە بودجەی خەملێنراوی ساڵی 2013، ئاراستەی 8 وەزارەت کراوە، کە بەپێی گرینگی ریزبەندی ڕێژەکان بریتین لە وەزارەتەکانی پەروەردە و ناوخۆ و پێشمەرگە و دارایی و تەندروستی و خوێندنی بالاَ و شارەوانیەکان و کارەبا، یەك لەدوای یەك واتە ئەم ڕێژەیە ئاراستەی 3 بواری گرینگ کراوە کە بریتین لە بەرگری و ئاسایش و ناوخۆو خزمەتگوزاری، بەلاَم لە هەمان کاتدا تاکو ئێستا گرینگی دان بە هەردوو کەرتی خوێندنی بالاَو تەندروستی وەك پێویست گرینگی پێ نەدراوە، بۆیە لیژنەکەمان پێشنیار دەکات کە ئەو خاڵە بە هەند وەربگیرێت لە سالاَنی داهاتوودا، تەبیعی ڕاستە ئەو تەحلیلە، تەحلیلی با بڵێین

ژمارەکانە ئەو ژمارانەی کە لەبەر دەستدایە، ئەوە کە سێکتەرێکی موعەیەن رێژەکەی زیاتر بوو، ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کە سێکتەرێکی تر لەسەر حیسابی سێکتەرێکی تر ئیهمال کراوە، چونکە حەتمەن سێکتەرەکان لە کۆتایدا هەر هەمووی وەکو یەك دەرناچن، هەر جیاوازیەك دەبێت و، دواتر لەناو (PRESENTATION)ەکەش من دێمە سەر ئەوەی کە لە پرسیارەکانیش کە دواتر باس دەکرێتن، زۆر بەڕێزی تریش پرسیاری کردووە کە بۆچی سێکتەرێکی موعەیەن رێژەکەی کەمترە؟ لەکاتێکدا کە کارەبا زۆرە، لێرە پرسیارێك خۆی دروست دەبێت ئایا کارەبا پەیوەندی بە هەموو سێکتەرەکانەوە نیە؟، ئایا هیچ سێکتەرێك هەیە بە تەنها کە رەبتی بە سێکتەرەکانەوە نەبێت؟، مەسەلەی کارەبا بەڕێزان لە تەندروستیش و لە خوێندنی بالاًش و لە هەموو تەفاسیلەکان رەنگ دەداتەوە، ئێنجا مەسەلەکانی تری وەکو شارەوانی کە زۆریش باسکراوە، منیش بە تەفسیلی دێمە سەر وەلامدانەوەی بە هەموو ئەو پرسیارانە، بۆ نموونەکە سێکتەری تەندروستی هەر باسکراوە لێرەش بەڕێز لیژنەی دارایش پرسیاری کردووە، موقارەنە کراوە هەندێکجار بە سێکتەری شارەوانی، من پرسیار دەکەم ئەگەر لە شارێك، لە قەزایەك مەشروعی ئاوی نەبێت، ئاوەکەی باعیسی دروست بوونی نەخۆشی بێت (التهاب كبد ڤایرۆسی، تیفۆ، هەرچی شتێکی تر) نەخۆشخانەشی نەبێت، ئایا ئێمە ئەولەویەت بدەین بە نەخۆشخانە یان مەشروعی ئاو؟ ئایا لێبگەڕێین خەلکەکە نەخۆش بێت، یان نەخۆشخانەیان هەبێتن چارەسەریان بکەین؟ یان مەشروعی ئاوەکە ئەولەویەتی بدەینێ؟ خۆ ڕاستە ئەگەر بێتە سەر ئەوەی کە تۆ ئیمکانیەتت هەبێت هەردووکی تەواوە، نەك هەردووکی بەلکو شتی تریش، بەلاًم ئەگەر مەحدودیەتت هەبوو دەبێت ڕوو بکەیتە سەر ئەولەویەت، ئێ ئەولەویەتیش هەر بەو شکلە دەکرێتن، یەعنی ئەو ئەولەویەتە کە ئێستا باسم کرد موجەڕەد هەروەکو پێی دەلێین (COMANSESA) یەعنی شتێکی ئەوەنیە کە زۆر غامز بێت، یان زۆر شاراوە بێت، لەبەرئەوە بەڕێزان کە بودجەی کارەبا زیاد بووە، موئەشەراتی تەندروستیش باشتر بووە، من خۆم بریکاری وەزارەتی تەندروستی بووم لە سالی 96 هەتا سالی 2001 و 2002، زۆربەی ئەو بەڕێزانەی لەم هۆلەش دانیشتوون بیریان دێت ئەو ماوەیە نەخۆشی و بلاًوبوونەوەی نەخۆشی لە چ حالێك دا بوو، ئێستاش کەموکورتی هەیە لە هەندێك سێکتەر بەڕاستی ئەوانەش هیوادارین کە بە تەسەلسول و بەپێی ئەولەویەت بتوانین چارەسەریان بکەین، لاپەڕە 21 پێنجەم پرسیار لیژنەی دارایی دەپرسێت تاکو ئێستا دیاردەی دوو ئیدارەیی تێبینی دەکرێت دەربارەی دەزگای مین (هەولێر و سلێمانی)، بەڕێز نوێنەری حکومەت ڕوون کردنەوە بدات دەربارەی ڕێژەی جێبەجێ کردنی کارەکانی تاکو ئێستا، برای بەڕێز کاك شێخ بایز جوزئێکی وەلامدایەوە کە پەیوەندی بە بودجەی تەشغیلیەوە هەبوو، بەلاًم ئەوەی کە پەیوەندی بە بودجەی وەبەرهێنانیش هەیە، ئێمە خۆمان هەر بەڕێزیشیان و منیش لەگەلّ بەڕێز کاك عیماد احمد جێگری سەرۆکی حکومەت، ئێمە لە لیژنەی تەوحید دابووین و، تەوحیدەکەشمان کردو وابزانم لە قەناتی تەلەفزیۆنیش پیشاندراو، جێگری ئەو شەواغیرانەی هەبوو لەناو دەستەی مینیش پڕکاتەوەو، کۆمەلێك کێشەی مانگێك بۆ مانگێك مەعاشیشیان دواکەوت، ئەوانەی کە لیستی مەعاشیان لە

سلێمانی دەرچوو، لە خەزینەی سلێمانی هەتا تەوحید کراو، بەڵام ئەم قسەیەی کە دەیکەم مومکینە هی مانگی 7 و 8 ساڵی 2012 بێتن، ئێمە بەش بە حاڵی خۆشمان لەگەڵ یەك دەزگا تەعامول دەکەین، لیستی پرۆژەکانیشمان لەیەك شوێن وەرگرتووە، موتابەعەکەش (UPDATE) کردنەکەش ئێستا لە یەك شوێن دەیکەین، مومکینە لە هەندێك لە ئەوراقەکاندا ئەگەر لە شوێنێك مابێتن، بەڵام بە تەسەوری ئێمە، بە تێگەیشتنی ئێمە، بە قەناعەتی ئێمە دەزگاکە یەکی گرتووە، لاپەڕە 24 پرسیاری 13 لیژنەی دارایی دەپرسێت، لە بودجەی ساڵی 2013 بە هەمان شێوەی ساڵانی پێشوو ڕێژەی تەرخان کراو لە بودجە بۆ وەگەڕخستن بریتیە لە شەست و هەشت و نیو لە سەدا، بەرزترە لە ڕێژەی وەبەرهێنان کە بریتیە لە 31,4 کە لە ڕووی زانستی ئابووریەوە بەلایەنێکی لاواز دادەنرێت لە ئابووری هەر وڵاتێك، هەرچەندە بارودۆخی ئابووری هەرێمی کوردستان ئەم دیاردەیە دەسەپێنێت بەسەری، پێشنیار دەکەین بۆ چارەسەرکردنی ئەم دیاردەیە لە داهاتوودا، ئێمە وەکو وەزارەتی پلاندانان پێمان خۆشە ئەگەر مومکین بێت و ئەگەر داهات هەبێتن ڕێژەکە زۆر لەوەی بەرزتر بێتن، دواتریش دێمە سەر تەفاسیلی ئەوە، ئێمە ئەوەی کە لە پرۆژە یاسای بودجە تەقدیم بە پەرلەمان دەکرێتن ئەوە تەخمینە، یەعنی ئێمە هیوادارین کە بتوانین 30٪ بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان یان 31٪ لە بواری پرۆژەکان ئەنجام بدەین، بەڵام ئەوە خوتەیە و ئەوە تەخمینە، ئەوەیە کە پێی دەوترێت موازەنەکە پێشکەش کراوە، لە حیساباتی خیتامی کۆتایی ساڵدا، مومکینە ئەو ڕێژەیەمان پێ تەنفیز نەکرێتن، مومکینە نزیك بین، هەدەفی ئێمە 100٪ بۆ ئەمساڵ ئەوەیە کە 30٪ تەنفیز بکەین، ئەگەر پێمان نەکرا حەتمەن ئەوە ئەو شتە نیە کە ئێمە تەمەنای دەکەین، هەموو وەزارەتەکان و هەموو سێکتەرەکانیش لەلامان مەتلەبە ئەوە بکرێتن، ئێمە ناچینە سەر ئەوەی کە بەراوردی خۆمان بکەین لەگەڵ خەڵکی تر، بەڵام مەگەر لەگەڵ دەوروبەریشدا خۆمان بەراورد بکەین، وڵاتانی دەوروبەری ئێمەش لە حەقیقەتدا بودجەی حکومەت زۆربەی زۆری بۆ تەشغیلی دەڕوات، ڕەقەمەکانیش زۆر لەگەڵ ئێمە موختەلیف نین، تەنانەت لە ئێمەش خراپترن، ئەگەر وەبەرهێنان یان ئەگەر بڵێین ئیقتصادی ئەو وڵاتانە چۆن مومکینە لە بەعزێك حاڵەت ئیختلافی لەگەڵ ئێمە هەبوو بێت، ئەرکی کەرتی تایبەتە و، نەشاتی کەرتی تایبەتە لەو وڵاتانە کەوای کردووە، کە جیاوازی هەبێتن لە ژمارەی پرۆژەو مەشاریع، بەتایبەتیش لەو وڵاتانەی وەکو تورکیا، کە زۆر لە سێکتەرەکان لە ئێستادا بە شێوازی (PUPPLIC BRIVED PART NASHP) یەعنی موشارەکەتی بەینی حکومەت و کەرتی تایبەت بەڕێوە دەچێت، کە لە شێوەی پارە لە بودجەی حکومەت دەرناچێت، ئێمە نموونەیەکمان هەیە لە هەرێمی کوردستان مەسەلەی دابین کردنی کارەبا لەلایەن کەرتی تایبەتەوە، کە حکومەتی هەرێم دەیکڕێتن و بەعزێك شروتیش هەیە، موستەلزەمات هەیە کە حکومەتی هەرێم دابینی دەکاتن، بەڵام کۆی گشتی تەولید ئەگەر حکومەتی هەرێم خۆی تەولیدی بکات، مومکینە زۆر لەوە زیاتربێتن لەو ئجورانەی کە ئێستا دەدرێت، بە هەر حاڵ بە بەراورد لەگەڵ وڵاتان لە 2013 ئیمارات 14٪، سەڵتەنەی عومان 17٪، سعودیە 20٪، میسر مومکینە نازانم چۆن بێت وەزعەکەی، بەڵام 5٪، ئوردن 15٪، ئەمانەش هی ئەمساڵن

و هەتا نیهایەتی ساڵ، مومکینە تەحقیق ببن و تەحقیق نەبن، بەڵام وەکو باسم کرد مومکینە نەشاتێکی ئیقتصادی تر هەبێتن، کە موشارەکە دەکاتن لە پڕکردنەوەی بونیەی تەحتی، لاپەڕە 24 ئینجا پانزدەهەم لیژنەی دارایی دەپرسێت، دەربارەی بودجەی خەملێنراوی وەبەرهێنانی ساڵی 2013 ڕێژەی 58٪ ئاراستەی چوار لایەنی سەرەکی کراوە، کە ئەوانیش بریتین لە وەزارەتەکانی ئاوەدان کردنەوە و شارەوانی و کارەبا و پەرەپێدانی پارێزگاکان، کە بە نیشاندەرێکی ئەرێنی دادەنرێت، لە هەمان کاتدا تێبینی دەکرێت کە ڕێژەی هەردوو وەزارەتی خوێندنی باڵا و تەندروستی، لە شەش و نیو لەسەدا بەپێی گرینگی ڕیزبەندی یەك لەدوای یەك ڕێژەیەکی نزمە، بەرامبەر ڕۆڵی هەردوو وەزارەت لە دروست کردن و گەشەپێدانی مرۆڤ، بۆیە پێشنیار دەکەین کە ئەم خاڵە بە هەند وەربگیرێت لە ساڵانی داهاتوو، من بە حەقیقەت جوزئێکم باس کرد تیکراری ناکەمەوە، جوزئێکی تریشی ئەوەیە کە باسم نەکردووە، کە دواتریش هەندێك لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لە پرسیارەکانیاندا ئاماژەیان بە مەعایری دوەلی دا، کە چۆن لەو میعیارانەدا دەبێت ڕێژەی تەندروستی لە 7٪ کەمتر نەبێت یان لە 8٪ کەمتر نەبێت، هەرچەندە کەس ئاماژەی بە ناوی میعیارەکان نەدا، بەڵام وەکو ستانداردێك یان وەکو عورفێك یان وەکو شتێکی وا باسکرا، بەڵام بە هەر حاڵ خۆی لە حەقیقەتدا هیچ میعیارێکی موەحەد نیە بۆ وڵاتانی عالەم، بۆئەوەی کە کێشەی تەندروستی بە میعیارێکی سابت بڵێین ئەوە حەدی ئەدنایەتی، خەڵك لە وڵاتانی بابڵێین لە ئەمەریکاو ئەوروپا کاندید و ئینتخابات مونافەسە دەکەن لەسەر ئەوەی کە وا پێشانی خەڵکی بدەن کە زیاتر خزمەتگوزاری پێشکەش دەکەن زیاتر لە شتی تر، کە ئەمەش وەسیلەیەکی مەعلومەو مەفهومە و حەقە، بەڵام ئەگەر وڵاتێك کێشەی تەندروستی یان کارەساتی تەندروستی تێدابێت، حەتمەن دەبێت میعیارەکەی زۆر لاوە بێت، ئەگەر وڵاتێکیش وەزعی بونیەی تەحتی زۆر خراپ بێتن، دەبێت ئیهتمام بە بونیەی تەحتی بداتن، ئەگەر هاتو ئەو وڵاتەی کە خۆمانی پێوە موقارەنە دەکەین، میعیارەکانیان وەکو ئێمە بوو، وەزعی بونیەی تەحتیان وەکو ئێمە بوو، دەکرێت ئێمەش ئەو وەختە وەجهی تەشابوه هەبێتن، ئەگەر نا پارەیەکی زۆر لە وڵاتە ئەوروپیەکان، لە وڵاتە غەربیەکان بۆ بودجەی تەندروستی تەخصیص دەکرێتن، بەڵام زۆربەی هەرە زۆری بۆ گەورە ساڵان و با بڵێین بە تەمەنچوان سەرف دەکرێتن، کە کێشە گەورەکە لەوێیە کە پێی دەڵێن (JRIATRIX) ئەمانەن کە زیاترین ئەوەیان لێ خەرج دەکرێت، بەڵام لە کۆمەڵگایەکی وەکو ئێمە ئیحتیماله ئیحتیاجەکە بە نەوعێکی تر بێت، ریعایەی سەحەی ئەوەڵی بۆ زیاتر لە یەك و نیو ملیۆن کەس، کە تەمەنیان لە خوارووی 15 ساڵە و، دوو و نیو ملیۆن کەس، کە تەمەنیان لە خوارووی 20 ساڵدایە، بەهەرحاڵ ئێمە هەروەکو سەرنج و هەروەکو تێبینیش خاڵەکە بە هەند وەردەگرین، وەڵامدانەوەکەشمان تەنها بۆ تەوزیحە، دەنا ئێمە موفقتەنیعین کە ئەم سێکتەرانەش پارەی پێویستیان زیاتر دەوێت بەتایبەتی لە خەدەماتی تەخەسوسی، نەك تەنها لە خەدەماتی ویقایە و کە هەتا حەدێك باش بەرێوە چووە، لاپەڕە 26، دەیەم پرسیاری لیژنەی دارایی و پەرلەمان دەڵێن داتاکان لەسەر پرۆژەکان وردنین، بۆ نموونە پرۆژەی ژمارە 15 لەناو پرۆژە بەردەوامەکانی پارێزگای هەولێر، دەربارەی دروستکردنی کۆمەڵگای رۆشنبیری لە

کۆیە تا کۆتایی ساڵی 2012، ڕێژەی 21٪ تەواو بووە، بەڵام وەزارەتی پلاندانان ئاماژە بەوە دەدات کە لە تەندەرین دایە، ئێمە لە وەڵامدا دەڵێین تەبیعی کە یەکەمجار پرۆژەی دروستکردنی کۆمەڵگای ڕۆشنبیری لە کۆیە، ناوەکەی لەسەر داوای وەزارەتی مەعنی گۆڕاوە بە پرۆژەی هۆڵی کۆنفرانس لە کۆیە، وەزارەتی ڕۆشنبیری خۆشی موتابەعە دەکات و ئاگادارە گوێیان لێیە، لە (UPDATE) ئێستای ئەو پرۆژەیە، کە جیاوازی هەیە (UPDATE) ئێستا کە دەڵێم 12/31، (UPDATE) نوێمان نیە ئێستا تا ئەمڕۆ، لە (UPDATE) 12/31 لەگەڵ ئەو کاتەی کە پرۆژە نێردراوەتەوە پەرلەمان، لیستەکە نێردراوەتە پەرلەمان ئەو مودەتەی 4، 5 مانگە ئێستا لە 21٪ تێپەڕیوە و، ئەوە ڕاستە، لاپەڕە 27 پرسیاری 11 پرسیاری لیژنەی دارایی ئەوەیە کە هەندێك پرۆژە هەن لە ساڵی 2010 بڕیاریان لەسەر دراوە، بەڵام تا ئێستا لە بواری دیزایندایە بۆ نموونە دروست کردنی شاری ڕۆشنبیری و هونەری لە سلێمانی، من کە وتوومە وەڵامی پرسیارەکانی لیژنەی دارایی دەدەم، ڕاپۆرتەکە بەو شکلە هاتووە ئەگینا وازحە کە هەموو لیجانەکانن، لە سەرەتاشدا کە باسم کرد مومکینە دواتر هەر نەفسی لیژنە ئەندامەکانیش پرسیاریان کردبێتەوە، پرسیاری لیژنەی دارایی و ئابووری لەگەڵ لیژنەی ڕۆشنبیری کە داویانە بە لیژنەی دارایی، دەڵێ هەندێك پرۆژە هەن لە ساڵی 2010 کە بڕیاریان لەسەر دراوە، بەڵام تا ئێستا لە بواری دیزایندان بۆنموونە دروست کردنی شارێکی ڕۆشنبیری و هونەری لە سلێمانی، وەڵامی ئەو پرسیارە پرۆژەی شاری ڕۆشنبیری لە سلێمانی لە ساڵی 2010 ڕیزبەندە و پەسەندکراوە، بەڵێ ڕاستە ئەو تێبینیە لەجێگای خۆیەتی، لەسەرەتاشەوە وەکو پرۆژەیەکی بچووك بە مەبلەغێکی بچووك داندرابوو، بەڵام دواتر بەپێی فەرمانێك بە نووسراوێکی ڕەسمی لەسەر فەرمانی بەڕێز سەرۆکی حکومەتی هەرێم، کابینەی شەش، بڕیاردرا کە بکرێتە پرۆژەیەکی گەورەتر واتە تەوەسوع بە پرۆژەکە بکرێتن، لەسەر دیارە داوای لایەنە پەیوەندیدارەکان بووە، لەبەر گرینگی دان بە شاری سلێمانی، لەو وەختەوە تەبیعی هەم زەوی پێویست حەجمەکەی، با بڵێین مەساحەکەی گۆڕا و، هەم دیزاین و شتیش گۆڕا، زەوی پێویست لە مەساحەتێکی کەمەوە بوو بە 400 دۆنم، لەئێستاشدا شوێنەکە بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان، کە پرۆژەیەك بەو حەجمەوە، بۆئەوەی بچێتە بواری جێبەجێ کردن کۆمەڵێك بابەت دێتە پێشەوە، دەبێت ئامادەکاری بۆ بکرێت و چارەسەر بکرێتن، مولکیەتی ئەو زەویەش تەبیعی هی هەندێك لایەنی حکومی خۆی بوون، تەبیعی وەکو زانکۆی سلێمانی، وەزارەتی کشتوکاڵ، وەزارەتی دارایی و ئابووری، کە پاکتاوکردنی کاتی دەوێتن، هەموو ئەو شتانە لەبەرئەوە شتێکی زۆر تەبیعیە، ئەگەر پرۆژەیەکی گەورە هەبێتن، کارێکی مورەتەبی بۆ بکرێتن و حازر بکرێت، دوابکەوێت باشترە لەوەی کە بچێتە ڕێزی ئەو پرۆژانەی دوایی، ساڵانە باس بکرێتن ببێتە مایەی ڕەخنە، لەبەرئەوەی پرۆژەکە بەڕێوە دەچێتن، لاپەڕە 27، پرسیاری (12)ـی لیژنەی دارایی و ئابووری کە تەسەور دەکەم پرسیاری لیجانی پەرلەمان بێت، پێشنیار دەکەین کە ئەو ساڵ جێگا بۆ پرۆژەی دروست کردنی بینا بۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی ڕۆشنبیری گشتی سریانی بکرێتەوە، هەروەها بینای بەڕێوەبەرایەتی گشتی ڕۆشنبیری تورکمانیش نۆژەن بکرێتەوە، ئێمە ئەو پرۆژەیە لە ڕێگای هیچ

دامودەزگایەکـەوە، وەزارەتـەکانی حکومـەت بەدەسـتمان نەگەیشـتووە، پێشـتر لیژنـەی ئـەوقاف و کاروبـاری ئا ینی سەردانی ئێمەیان کرد، لە وەزارەت، لـە چـەند مـانگی رابـردوودا و، هەنـدێك گلـەییان هـەبوو کـە بـۆ خوشك برا مەسیحیەکان، هەم وەکو دەوائیر و، هەم وەکو موئەسەسات و هەم وەکـو خـەدەماتی تـر، شـتێکی ئـەوتۆ لەبەرچـاو نـەگیراوە، بـەلاّم باسـی ئـەو نـەکراوە لـە حەقیقەتـدا، ئێمـەش وتمـان ئەگـەر پرۆژەیـەکی موعەیەن هەبێتن، زیاتر باسی کەنیسەش بوو با بلّێین و، تـەنها باسـی بـرا یەزیدیـەکانیش کـراوە، ئێمـەش وەعدمان پێ دان ئەگەر شتێك لەکاتی موناسبدا بگاتە بەردەستمان، جا چ لە ڕێگای وەزارەتی مەعنیـەوە، چ لە ڕێگایەکی ترەوە بێت کە پرۆژەکە دوای دیراسەی جەدوا بزانین، کە سوودبەخش دەبـێتن بـزانین داخـل دەکـرێتن، ئـەم دووانـەش مـن دوای ئـەوە دێمـە سـەر ئـەوەی کـە ئـەوە مومکینـە دەبێـت زیـاتر لـە کۆتـایی وەلاّمەکان تەنسیق لەگەڵ لیژنەی دارایی و ئابووری بەڕێز بکەین، کە کۆمـەڵێکی تـری پێشـنیار هـەن، کـە وجهـەت نـەزەری ئێمـە لـە جێگـای خۆیـەتی، ئەگـەریش پێشکەش کرابـا مومکینـە ئێسـتاکە لـەناو لیسـتی پرۆژەکان دا دەبوون، بەلاّم دوایی باسی دەکەم کە چۆن دەکرێت ئێمە هـەتا کۆتـایی موناقەشـات و دەنگـدان لەسەر ئەم پرۆژە یاسایە جێگای ئەوانەش بکەینەوە، لە لیستی پرۆژەکاندا لەلایەن ئێمەوە هیچ کێشەیەکی لەسـەر نیـە و بـە پەسەندیشـی دەزانـین، هـەروەها نـۆژەن کردنـەوەی بەڕێوەبەرایـەتی گشـتی تورکمـانیش، لاپەڕە 27 پرسیار لەسەر ماستەرپلانی شوێنەوارە کـە لـەناو پـرۆژە بەردەوامـەکانی وەزارەتـی شـارەوانی و گەشتوگوزار دایە، پرۆژە هی سالآنی پێشووەو تازە راگەیاندنی بۆ کراوە، لە وەلاّمدا تەبیعی کۆمەڵێك پرۆژە هەن ئێستا ئێمە ئەمساڵ مانگی دووە ساڵی 2013، کـە لێـرە دانیشـتووین موناقەشـەی پرۆژەکـان دەکـەین، زۆربەی پرۆژەکانمان هـی سـاڵی2010، 2011، 2012،ئـەوە حەقیقەتێکە ئێمـە نـەهاتووین ئـەمڕۆ هـیچ بەرنامەیەك لە سفرەوە دەست پـێ بکـەین، ئێمـە هـاتووین کـە ئیسـتمراریەت بـدەین بـەو کاروبارانـەی کـە دەکـرێن، ئـەم پرۆژەیـە کـە ماسـتەرپلانێکی پرۆفیشـناڵ و تەخەسوسـیە، دیـارە هـەتا ئێسـتا ئێمـە کـە بەدواداچوونمان بـۆ کـرد بـە دەقیقـی، هـەتا ئێسـتا 3 جـار بانگهێشتیشـی بـۆ کـراوە، بـەلاّم لەبـەر نـەبوونی کۆمپانیای موتەخەسیس لە بواری شوێنەوار لەوانەی کە لە هەرێمی کوردستان کاردەکەن یان (ئینترستیان) هەیـە، کـە لـە هـەرێمی کوردسـتان ئـیش دەکـەن هـەتا ئێسـتا تەنانـەت کێشـەی ئـەوە هـەبووە کـە کـەس نەهاتووەتە پێشەوە، هۆی دواکەوتنەکەشی، پرۆژەکـەش هـەر ئەصـڵەن هـەر مەسـەلەکە ماسـتەرپلان بـووە، نەك تەنفیزی ماستەر پلانەکە بـووە، ئێسـتا کـە وەزارەتـی شـارەوانی هەنـدێك تـەغیراتی بەسـەر داهـاتووە، زیاتریش ئەو دەستەی شوێنەواریش با بلّێین خسوسیەتی خـۆی وەرگرتـووە، ئـەو بابەتـەش بەدواداچـوونی زیاتری بـۆ دەکـەین و هیـوادراین کـە بـەزووترین کـات چارەسـەر ببـێتن، لاپـەڕە 27، پرسـیاری 16 لـەناو راپۆرتی لیژنەی دارایـی، پرۆژەکـانی نـۆژەن کردنـەوەی پـردی دەلال لـە زاخـۆ، قشـلەی ئـاکرێ، قوتابخانـەی قوبەهان لە ئامێدی، لەناو پرۆژە تەواو بووەکانی وەزارەتی شارەوانی و گەشـتوگوزار دایـە، پارێزگـای دهـۆك لـە کاتێکـدا پـردی دەلال تـەنها دۆکیومێنـت کـراوە، قشـلەی ئـاکرێ و قوتابخانـەی قوبـەهان نزیکـەی 40٪ جێبەجێ کراوە، لەڕاستیدا ئەم پرۆژانە تەواو نەبوون بەڵکو گرێبەستەکانیان هەڵوەشاوەتەوە، ئەمە خودی

پرسیارەکەیە، تەبیعی وەڵامی ئێمە ئەوەیە کە بەڵێ ئەو پرۆژانەی کە باس کران، لەبەر گیروگرفتی نێوان فەرمانگەی پەیوەندیدار و، کۆمپانیای جێبەجێکار ئیجرائاتی قانونی لەگەڵ کراوە، کێشە هەبووە لەنێوان مونەفیز عەمەل و جیهەتی مەعنی، ئیجرائاتی قانونی کراوە، سەحب عەمەل کراوە، کە سەحب عەمەل دەکرێتن ئێمە لە لیستی پرۆژەکاندا، دەبێت کۆتایی بەو فەقەرانە بێنین، کە جارێکی تر دەست پێدەکاتەوە بە شێوازێکی ترە، ئەو پرۆژەیە لەسەر حیسابی با بڵێین گەیشتوونەتە ئەو وەزعە قانونیەی، کە دائیرەی مەعنی بە تەنفیز موباشر بیکاتن، بە واستەی هەر تەرەفێکەوە لەسەر حیسابی تەرەفی یەکەم، لەبەرئەوە ئێمە کە جارێکی تر پرۆژەکە دەست پێدەکاتەوە، عینوانی ئەم جارەی دەبێتە تەنفیز موباشر، ناچارین لەوێ بنووسین کە ئەوە تەواو بووە، تەواو بوونەکە مەخسەدی ئێمە وەزعێکی قانونیە، کە دەبێت ئاماژەی پێ بدرێت بەو شکلە، چونکە دوایی خەرجیەکانی پارەو ئەوانە لەلای ئێمە نیە، لەلای وەزارەتی داراییە، لە گەنجینەیە، ئەوە شێوازی (معمول بە) کە ئیشەکان تەنفیز ببن و تەکمیلە ببن، لاپەڕە 27، 18، پێشنیار دەکەین، راپۆرتی لیژنەی دارایی پێشنیار دەکەن ماددەی 35 لە پرۆژە یاسای بودجەی هەرێم بۆ ساڵی 2013 لابرێت، چونکە بە پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستانە، وابزانم ئەوە زیاتر پەیوەندی بە هەموو بودجەوە هەیە، باسی تەبەعاتی مالیە کرا، پەرلەمانی بەڕێز باشتر دەزانێت، لاپەڕە 28، چوارەم پرسیار لە راپۆرتی لیژنەی دارایی، لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان، دیارە ئەصڵی پرسیارەکە لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێریە، لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان ڕێژەیەکی زۆر کەم تەرخان دەکرێت بۆ بواری کشتوکاڵ، بۆ نموونە لەنێوان ساڵانی 2007 بۆ 2012 و، هەرسێ پارێزگاکەی هەرێم تەنها بڕی 5 ملیار تەرخان کراوە بۆ بواری کشتوکاڵ، کە ڕێژەیەکی زۆر کەمە، پەرەپێدانی پارێزگا بەتایبەتی لە ساڵانی رابردوودا شێوازی خەرج کردنی پارەکان بە دەسەڵاتی ئەنجومەنی پارێزگاو پارێزگار بووە، ئەوە 2 ساڵە کە وەزارەتی پلاندانان لەسەر فەرمانی بەپێی یاساکانی بودجەی 2 ساڵی رابردوو، وەزارەتی پلاندانانیش هاتووەتە سەر خەت، ئەو ئەرکەی لە ئەستۆی خۆی گرتووە، کە موتابەعەی تەنفیز، موتابەعەی ڕیزبەندی لیستی پرۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکان بکات، ئێمەش ئەو تێبینیەمان بە پەسەند وەرگرتووە و، بە باشی دەزانین ئیجرائات و، هەر ڕاستەوخۆش لیژنەکە ئەو پێشنیارەی کردووە، ڕاستەوخۆش کێشەکەمان چارەسەر کردووە، دوای تەفاسیلی چارەسەرکردنەکەش دێینە سەری، هەرچەندە پەرەپێدانی پارێزگاش خۆی لە خۆیدا کۆمەڵێك با بڵێین ئەهدافی تایبەتی هەیە لەو پرۆژانەی کە سەریعن، لەو پرۆژانەی کە خزمەتگوزاری موباشر بە هاووڵاتی دەگەیەنن، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا حەقە بە ڕێژەیەکی موناسب کەرتی کشتوکاڵیش لەبەرچاو بگیرێت، لە لاپەڕە 28، حەوتەم راپۆرتی لیژنەی دارایی پرسیار لە بودجەی وەبەرهێنان بۆ پرۆژە بەردەوامەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ، بڕی 191 ملیار دینار تەرخان کراوە، بۆ پرۆژە پێشنیار کراوەکان، بڕی تەنها 50 ملیار دینار تەرخان کراوە، ئەم پارەیە تەنانەت بەشی ئیحالە کردنی پرۆژەی ئاوی شەمامك ناکات، نەك پرۆژە ستراتیجیەکانی وەك بەنداوەکانی تەق تەق و مەنداواو دێرەلووك...هتد، وەڵامی ئێمە ئەوەیە کە یەکێك لە بنەماکانی تەرخان کراوی بودجەی ساڵی

(2013)ی هەر سێکتەرێك، یەکێك لە بنەماکانی ڕێـژەی خـەرجی وەزارەتەکە بـووە لـە سـاڵی 2011، کە دوایی بە تەفسیل شەرحی دەکەم، کە ئەساسەکە چۆنە، لـە سـاڵی 2012 وەزارەتـی کشـتوکاڵ 202 ملیـاری هـەبوو، ئـەم بـڕەی کـە ئێسـتا ئەمسـاڵ 191 ملیـار کـە باسـی دەکـرێتن و، ئـەو پرۆژانـەی کـە بـە نموونـە هێنراون، کە ئایا چۆن دەکرێت ئەمانەی پێ تەنفیز بکرێـت، بـەعزێك لەوانـە تـەنها ئێسـتا لـە مەرحەلـەی دیزایندان دەبێت پارەی بۆ تەخسیس بکرێت، بۆ دیزاینی ئەو پرۆژانـە، پرۆژەکـانی کشـتوکاڵ ئەگـەر باسـی جانبی ئاو بکەین، ئەگەر باسی جانبی بەنداو بکەین، ئەمانە بە دیزاین هەموو شتێك دەبێـت 100٪ کامـل بێتن، ئینجا دەبێت داخلی ختوەی تر بیت، ئەمـە وەکـو دروسـت کردنـی بینایـەکی ئەوەنیـە، بـەڵام ئەگـەر پرسیارەکە ئەوەیە بـیر لەچـی کراوەتـەوە بـۆ کشـتوکاڵ، کـە پـرۆژەی سـتراتیجی ئـەنجام بـدرێتن؟ مـن هـەر لێرەوە بە سەراحەت بە بەڕێزتان بڵێم خۆ بودجەکە لەبەر دەستی خۆتانە، ژمارەکانیش مەوجودن، ئەگەر پرۆژەی بەنداوێك 1 ملیار دۆلار تەکلیف بکات، تۆ 4 ملیار دۆلارت هەبێت نەك ئەمساڵ، ڕاستە لە 1 ساڵدا جێبەجێ ناکرێت، بەڵام با بڵێین تەنها یەك بەنداو ئەگەر بۆ 3، 4 ساڵێك هەر ساڵێك 300 ملیۆن دینـاری بۆ دابنێین، هەم دیسان مومکینە کارێکی زەحمەت بێت و، خەڵکی تریش پێشـی ئێمـە لـەو وڵاتانـەی کـە بـا بڵێین لە وڵاتێکی وەکو تورکیا، کە کۆمەڵێك لەو پرۆژانە هەن بە حەقیقەت دەوری کەرتی تایبـەت و قـروز یارمەتی داون، ئەگینا ئیحتیاجە هەنووکەیەکانی هەرێمی کوردستانی ئێسـتا، دوایـی دێینـە سـەر بۆچـوونی ئێمە، بۆچوونی حکومەت لەسەر ئەولەویەتەکان و چەندین کولفەیان بەم بڕە پارەیەی کە هەنـدێکجار نـاو لێ دەنرێت بودجەی زەبەلاح، مومکینە زەبەلاح بێت موقارەنەتەن بە 92، بەڵام زەبەلاح نیە موقارەنەتەن بە ئیحتیاجاتی هەرێمی کوردستان و بونیەی تەحتی هەرێمی کوردستان، کە قـەت وجودی نـەبووە ئـەوەی کە هەش بووە تێکدراوە لە خیلالی 50 ساڵ با بڵێین، لاپەڕە 29، دەیەم ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی پرسیارەکە ئەوەیـە وابـزانم هـەر پەیوەندیداریشـە بـەوەی پێشـووتر، جـەخت دەکەینـەوە کـە لـە بـواری پرۆژەکـانی بەرهەمهێنان، بودجەی پێویست دابین بکرێت بۆ جێبەجێ کردنی پـرۆژە گـەورەکانی ئـاودێری، بەربەسـتە گەورەکان لە ڕێگای قەرزی نێودەوڵەتی و درێژخایەن و، یـان وەبـەرهێنان و، یـان هـەر داهـاتێکی تـر، وەڵام، ئێمەش تەبیعی تەئیدی ئەوە دەکەین، بە فەرمیش تەکلیف کراوین، کە هـەوڵ بـدەین و پەیوەنـدی بکـەین لەگەڵ بانکی نیودەوڵەتی، لەگەڵ بانکی جیهانی بابڵێین (وەڵف بانك)، هەروەها لەگەڵ کۆمەڵێك بانکەکانی تر، کە ئیحتمالی ئەوەی هەیە بتوانن موشارەکە بکەن، وەکو موشـارەکەی قیتـاعی حکومی لەگـەڵ قیتـاعی خاص، چ وەکو قـەرزی درێژخایـەن ، بـە PUPPLIC BRIVED PART NASHP) بێت، یـان بـە (بیۆتی) بێت. لاپـەڕە 29، 11، داوا دەکـەن بـە دروسـت کردنـی سایلۆکان لەسـەر وەزارەتـی کشـتوکاڵ، کـە نزیکەی 4 ساڵە هەندێکیان لە بودجەدا پارەیان بۆ تەرخان دەکرێـت، بـەڵام نەچـووینەتە بـواری جێبـەجێ کردنەوە، هەروەکو هەندێك لە بـەڕێزان ئەنـدامانی پەرلـەمانیش ئاماژەیـان پێـدا، ئێمـە لـە کـۆی زیـاتر لـە 2500 ئەو پرۆژەیەی کە هەمانە، بەعزێك بوار هەیە، بەعزێك سـێکتەر هەیـە، هەنـدێك پـرۆژەش هەیـە، کە تووشی تەئخیر بووە، هەندێکی کێشەی لەسەرە، ئەوە هەر خۆمان هێنامان وەکو خۆی عەرزمان کردووە،

زۆربەی لیجانی مەعنیش وابزانم کە موتابەعەی ئەم کارانەیان کردووە، تەفاسیلی ئیشەکانیش دەزانن، بەنیسبەت سایلۆکانیش سەر بودجەی بازرگانی و پیشەسازی، ساڵانی رابردوو بودجەی بۆ تەرخان کرابوو، بەعزێك جار بەهۆی گۆڕینی شوێن و، پشکنین و خول و ئیحالە کردن کاتی بردووە، بەعزێك جاریش بەهۆی ئەوەی کە کێ باشترە، ئەو سەریع ترە، بۆئەوەی پێش مەوسمەوە ئەوانە ببێتە جیهەتی مونەفیز، بووەتە هۆی دواکەوتنیان، لە ئێستادا سایلۆی هەولێر تەواو بووە، سایلۆی سلێمانیش ئیحالە کراوە، ئەوانەی تریش لە پرۆسەی تەندەرینن، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیش کار لەسەر ئەوە دەکات ئێستا، بۆئەوەی کە تەجاوزی بەعزێك رۆتین بکرێتن، بۆئەوەی بە زووترین کات دەست بە دروست کردنیان بکرێتن، ئەوانەی کە ماون، لە کۆتاییدا کە تەواو بوو وەزارەتی کشتوکاڵ سوودمەند دەبێت، چونکە پرسیارەکە لەسەر ئەوە بوو کە بۆچی وەزارەتی کشتوکاڵ، لە وەزارەتی کشتوکاڵ نیە، لاپەڕە 31، جیم، ئەوە پەیوەندی بە بودجەوە هەیە، لاپەڕە 31 راپۆرتی لیژنەی دارایی دوا برگە پرسیار پێشنیار دەکەن، کە پرۆژە بچووکەکان راستەوخۆ لەلایەن وەزارەتەکانەوە جێبەجێ بکرێت، بەهۆی ئەوەی هیچ بەڵێندەرێك وەریان ناگرێت، وەڵام زۆربەی وەزارەتەکان پەیڕەوی ئەوە دەکەن لە حەقیقەتدا بەتایبەتی ئەوانەی کە پارەیان، گوژمەیان لە 1 ملیار دینار کەمتر بێت، تەنانەت فەرمانیشی پێ دەرچووە کە تەئکید کراوە لەسەر ئەوە لەلایەن سەرۆکایەتی حکومەتی هەرێمەوە، بەڵام هەندێك وەزارەتیش هەن وەزارەتی هەندەسی و تەنفیزی نین، بۆ نموونە وەزارەتی ئەوقاف، بەعزێك وەزارەتی تریش، کە پرۆژەیان دەبێتن لەو ڕێنجە مومکینە ئیمکانیەتی تەنفیزی موباشریان هەر نەبێت، یەعنی ئەو کادیرەو ئەو ئیمکانیەتە فەنیە مەوجود نەبێتن، ئەمەش کۆمەڵێك شتن لەناو کاروباری حکومەت دا هەن، رۆژانە ئێمە هەوڵ دەدەین دائیمەن چارەسەریان بۆ بدۆزینەوە، لاپەڕە 32، یەکەم پرسیار، لە راپۆرتی لیژنەی دارایی پەرلەمانی بەڕێز، پێشنیار دەکەن بۆ ساڵی 2013 دابینکردنی بڕە پارەیەك بۆ دروست کردنی پرۆژەکانی ژێرخانی وەرزشی هەمەجۆر لە پارێزگاکان، گرینگی بدرێت بە دامەزراندن بۆ کۆمەڵگەی رۆشنبیری و بنکە وەرزشیەکان، ڕەچاوی ڕێژەی دانیشتوانی ناوچەکان بکرێت، لە پرۆژە پێشنیار کراوەکانی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان، چونکە جیاوازی هەیە لە چۆنیەتی دابەشکردنیان، وەڵامی ئێمە ئەوەیە کە پرۆژە بەردەوامەکان و پێشنیارەکانی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان هەموو بوارەکانی گرتووەتەوە، لە بنکەی وەرزشی لاوان و یاریگا بە هەموو جۆرەکانیەوە، دروستکردنی هۆڵی داخراوی وەرزشی لە هەر سێ پارێزگاو ئیدارەی گەرمیان، هۆڵی ئۆڵۆمپی کە لە ژێر جێبەجێ کردن دایە، ساڵی 2011 لەلایەن پەرلەمانی بەڕێزەوە 20 ملیار دینار تەرخان کرابوو بۆ ژێرخانی وەرزشی، کە بەشێکی چووەتە بواری جێبەجێ کردنەوە، لە ساڵی داهاتووشدا ڕەچاوی زیاتری دەکەین و، لەم ساڵیشدا ئەگەر هەر دەرفەتێك هەبوو ڕەچاوی ئەوەش دەکەین، هەرچەندە من موتەئکیدم کە بەڕێز کاك شێردڵ بەوەش ڕازی نابێت، لاپەڕە 33، یەکەم پرسیار لە راپۆرتی لیژنەی دارایی، پشتگیری لە ماددەی شەش پرۆژە یاسای بودجە دەکەم بە تەرخان کردنی بڕی 120 ملیار بۆ بەرنامەی تواناسازی، تێبینی لە راپۆرتی لیژنەی دارایی هاتووە کە تەنها برگەی ناردنە دەرەوەی خوێندکاران جێبەجێ دەکرێت،

لەو بەرنامەیە بەبێ ڕاهێنان و توێژینەوە، بۆیە پێشنیار دەکەم بڕێك لەو پارە تەرخانکراوە ئاراستەی توێژینەوەی زانستی بکرێت، پلانێك دابنرێت بۆ پرۆسەی ڕاهێنانی فەرمانبەران و مامۆستایان، پێویستە پرۆسەی تواناسازی ڕەچاوی پسپۆڕیەتی و پێداویستیەکانی وەزارەت و حکومەتی هەرێم بکەن، بەپێی ژمارەی دانیشتوانی هەر پارێزگایەك، تێبینی لیژنە ئەوەیە کە ڕێژەی پارێزگای دهۆك زیاتر بووە، پێویستە بۆردی باڵا ڕاپۆرتی ساڵانە لەسەر جێبەجێ کردنی بەرنامەی تواناسازی ئامادە بکات، پێشنیار دەکەم حکومەتی هەرێم کۆمەکی دارایی بۆ قوتابیان و خوێندکاران بکات، بۆ درێژە دان بە خوێندنی باڵا بە شێوەی بەخشین، پێشینە، قەرزی خوێندن، بە ڕێنماییەك ڕێك بخرێت، وەڵامی ئێمە ئەوەیە کە بەرنامەی تواناسازی ئەساسەکەی با بڵێین لەناو یاسای بودجەی حکومەتی هەرێم لە پەرلەمانی کوردستان، لە ساڵی 2010 پەسەند کرا، کۆمەڵێك ئالیاتیش موعەرەفی کرا میکانیزم بوو، ئەوەی کە چۆن پیادە بکرێت، لیژنەیەکی باڵا لەناو حکومەت بۆ ئەوە دامەزرا و، کارەکانیش ڕاسپێردران بە هەردوو وەزارەتی خوێندنی باڵا و وەزارەتی پلاندانان، شێوازی قبوڵکردنیش لە هەردوولا بەپێی ڕێنماییەك دەرکران، بەشێوازێك کە وەزارەتی پلاندانان ئەرکی ناردنی یان ئیختیار کردنی کاندیدەکانی حکومەتی لە ئەستۆ گرت، هەموو مۆزەفینی حکومەت، دامودەزگاکانی حکومەت بێجگە لە وەزارەتی خوێندنی باڵا، بۆ بەرنامەی تواناسازی لە ڕێگای وەزارەتی پلاندانانەوە تەقدیمی بەرنامەکەیان دەکرد، وەزارەتی خوێندنی باڵا خۆی با بڵێین خەڵکی تر کە دامەزراوی حکومەت نەبوون یان کە خەڵکی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم بوون، لە ڕێگای وەزارەتی خوێندنی باڵاوە تەقدیمیان دەکرد، وەرگیراون هەتا ئێستا لە خیلالی ئەم 3 ساڵە نزیکەی زیاترە لە 4300 کەس، لەمانە نزیکەی 1300 کەس لە وەزارەتی پلاندانان وەرگیراون، کە ئەوانیش کاندیدی هەموو وەزارەتەکانن بە پەرلەمانی کوردستانیشەوە، سەرۆکایەتی حکومەتەوە، کە ئەو فەرمانبەرانەی فەرمانبەری حکومین بەپێی میکانیزمێك، لە ڕێگای موئەسەسەکانی خۆیەوە پێشکەشی بەرنامەکەیان کردووە، تەقدیمی بەرنامەکەیان کردووە، لەلای ئێمە لە وەزارەتی پلاندانان بۆ ئەو 1300 کەسە ڕێژەی دانیشتوان وەکو هەولێر و سلێمانی و دهۆك بەوشێوازە لەلای ئێمە تەتبیق نەکراوە، چونکە مومکینە ژمارە مۆزەفین ئەصڵەن لە هەولێر، لە سلێمانی و لە دهۆکیش زیاتر بن، بە حوکمی ئەوەی وەزارەتەکانی لێیە، سەرۆکایەتیەکانی لێیە، ژمارەی فەرمانبەریشی زیاترە، ئێمە مەقاعیدمان داوە بە وەزارەتەکان و، بەپێی ئەوە تەوزیع بوون، لە وەزارەتی خوێندنی باڵا مەعادەلەیەك هەبوو، کە بۆ ئەو 3 هەزار کەسەی لە ڕێگای ئەوانەوە وەرگیراون یان زیاتر لە 3 هەزار کەس، کە ڕێژەیەك بۆ پارێزگاکان دابنرێت، من لەم لەحزەیەدا بە دەقیقی مەعلوماتم نیە کە ڕێژەی ئەوان بە حەقیقەت چەندە، ئەو پرسیارە مەصدەرەکەی لە کوێیە، چونکە مومکینە تەعقیبی لەسەر بکرێت، بەهەر حاڵ بەرنامەکە، پرسیارێکی تر ئەوەیە کە بۆچی دەرگا ناکرێتەوە بۆ قەرز لەسەر ئەو بەرنامەیە؟، بەڕاستی خۆی فکرەی قەرز مومکینە تەنانەت لە فکرەی مینحە باشتریش بێت، عیلمی تریش بێت وەکو هەموو وڵاتانی جیهان تەشجیعی خەڵك بکرێتن بۆ خوێندن، بەڵام ئیلتزامێکیش دروست ببێت لەلایەن تەرەفی موقابل، بۆئەوەی شتەکە بکەوێتە قالبی

ئیلتزامێكی موتەبادلی هەردوولا، بەڵام لەحەقیقەتدا ئەو پێشنیارەی كە ئێستا كراوە، لەم وەختـەی ئێسـتادا كە لە 4300 كەس، نزیكەی 2300 كـەس ئیلتحاقیـان كـردووە، 2000 كەسـی تـر بـە ڕێگـان كـە ئیلتحـاق بكەن یان كۆرسی زمان بكەن یان هێشتا دەست بە خوێندنەكەیان نەكراوە، لە هـەمان كاتـدا كـە تـۆ 2000 كەست هەیە، وا بەڕێگایە كە بڕوات، ئێمە كە دەڵێین بەرنامەكە بەردەوامـە باسـی تـەمویل كردنـی ئەوانـە دەكـەین، چـونكە 4300 ئەگـەر مەبلـەغێكی سـابت وەكـو ڕەقـەمێك وەربگـرین، دەبیـنین كـە ئیلتزامـاتی حكومـەت بەرامبـەری ئـەو 4300 هێشـتا هـەمووی جێبـەجێ نـەبووە و، ئیحتیمالـە 3، 4 سـاڵی تـری لازم بێتن، بۆئەوەی هەم تەمویل و هەم فەترە زەمەنیەكە ئەوانە بگەن بە ئامانج، ئەگەر لە هەمان كاتدا كە تۆ ئەوانـە بـە ڕێگـاوە هـەن بەرنامەجەیـەكی قـەرز بكـەی، خـەڵكێكت دەبێـت لەلایەكـەوە قـەرزیان دەدەیـێ، خـەڵكێكی تریشـت هەیـە لەلایەكـەوە كـە پارەكـەیان دەدەیتـێ وەكـو منحـە، كـە ئەمـەش خـۆی لـە خۆیـدا ئیزدەواجیەتێك دروست دەكات، حەتمەن دەبێتـە باعیسـی كێشـە، دەبێتـە باعیسـی فـەرق و جوداییـەك كـە هیچ موبەڕڕێكی نابێتن، ئەمە كاتێـك دەكـرێتن، كاتێـك دەسـت پـێ بكرێـت كـە ئـەم پرۆژەیـە، ئـەم 4300 كاندیدە كە هەر هەموویان حەتمەن ئەوانەی تریش موستەحەقی یارمەتین، بەڵام كە ئەوانە دەكەونە سەر سكەیەك بۆئەوەی تۆ بتوانی بەنارمەجەكە بەشێوازێكی تر دەست پێ بكەی، لەبەرئەوە ڕەئی ئێمە ئەوەیـە بەرنامەجەكە بە هـەمان شـێوەی خـۆی بـەردەوام بێـت بەتایبـەتی ئەوانـەی كـە هـەن، چـونكە لـۆدێكی زۆر دروست بووە، زەختێكی زۆر دروست بـووە، تەنانـەت لەسـەر دامودەزگاكـانی حكومـەت و ئـەو لیژنانـەی كـە چەكیان بۆ ئیمزا دەكەن، پارەیان بۆ تەحویل دەكرێت، كۆمەڵێك كێشە هەر تەنانەت لەوەش دروسـت بـووە كە دەبێت جارێ چارەسەر بكرێت، لەبەرئەوە ئێمە بە پەسەندی نازانین كە لە ئێسـتادا، كـە ئێمـە هێشـتان ئەو بەرنامەیەمان بەدەستەوەیە، هەستین بـە مـوازی لەگـەڵ بەرنامـەجێكی تـر بـە شـێوازێكی موختـەلیف دەست پێ بكەین، لاپەڕە 33، دووەم راپـۆرتی لیژنـەی دارایـی، پرسـیار سـەرنج و تێبینـی لیژنـە دەربـارەی ماددەی حەوت، برگەی یەك بەردەوام بوونی حكومەت لەسەر هەڵمەتی دروستكردنی بینای قوتابخانەكان

أ- بڕی 120 ملیار دینار تەرخان بكرێت.

ب- بە مەبەسـتی بـەردەوامی هەڵمەتەكـە پێویسـتە پلانێكـی سـتراتیجی هـەبێت، بـەڕێز وەزیـری پـەروەردە ئاماژەی بەوە داوە پێشتر، كـە پلانێكـی سـتراتیجی 10 سـاڵە هەیـە بـۆ دروسـتكردنی 2000 قوتابخانـە، بـە ژمـارەی 200 قوتابخانـە بـۆ هـەر سـاڵێك، وەڵامـی ئێمـە ئەوەیـە كـە بودجـەی هەڵمـەتی نیشـتمانی بـۆ دروستكردنی قوتابخانەكان، لـە سـاڵی 2011 بـڕی 150 ملیـار دینـار تـەرخانكرا، سـاڵی 2012 بـڕی 120 ملیار بـوو، كـە دەڵـێم سـاڵی 2012 لـە حەقیقەتـدا بـە عەمـەلی مەبەسـتی هـەموومان ئەوەیـە، كـە مـانگی حەوتی 2012 كە دەكاتە 6، 7 مانگ لەمەوپێش، لەبەرئەوە ئەوە بێجگە لەو قوتابخانانەی كە لەژێر ناوی هەڵمەتی دروستكردنی قوتابخانە ناویان هاتووە، ژمارەیەكی تری زۆری قوتابخانەش هەن كە لە بەرنامەجی ئیعتیـادی وەزارەتـی پـەروەردەدا هـەن، كـە دوایـی دێینـە سـەر تەفاسـیلیان، كـە كـۆی گشـتی بـە هـەموو چالاكیەكانی وەزارەتی پەروەردەوە چ لە ئەوانەی 2011 كە تەواو نەبوون هەتا ئێسـتا، چ ئەوانـەی 2012

که دەسپێکراون یان دەست پێنەکراون، چ لەوانەی کە وەزارەتی پەروەردە لە خارجی هەڵمەتەکە هەیەتی، ئێستا زیاتر لە 510 قوتابخانە لەژێر دروست کردندایە، لەبەرئەوە ئەمساڵ کە ئەو بڕە دانەنرا لەسەر ئەو ئەساسە بوو، بۆئەوەی دیسانەوە بارقورسیەك دروست نەبێتن، لە ناحیەی تەنفیزیشەوە ئەمانەی کە هەن بکرێت بە شێوازێکی باشتر موتابەعە بکرێت، هەروەها لەبەر مەحدودیەتیش تەبعەن ئەویش هەر عاملێکی موشتەرەکە لە هەموو حاڵەتەکاندا کە باسی دەکەین، لاپەڕە 34، پێنجەم پرسیار لە راپۆرتی لیژنەی دارایی هاتووە، بڕی 25 ملیار دینار کە لە بودجەی تەواوکاری هاتووە، نازانم مەبەست چ تەواوکاریەکە؟ بخرێتە سەر بودجەی وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی بالا بەم شێوەیەی خوارەوە، تەبیعی دەکرێت دوایی لەگەڵ بەڕێزان لە لیژنەی دارایی تەنسیق بکەین، ئەگەر مەخسەدیان شوێنێکی موعەیەنە و، مومکین بێتن ئێمە پێشنیارەکەمان پێ باشە

أ- بڕی 20 ملیار دینار بۆ وەزارەتی پەروەردە، بۆ نۆژەنکردنەوەی قوتابخانەکان.

ب- بڕی 5 ملیار دینار بۆ وەزارەتی خوێندنی بالاْ، بۆ پەرەپێدانی توێژینەوەی زانستی.

ج- سەبارەت بە پرۆژەکانی هەردوو وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی بالاْ، پێیان باشە هەردوو وەزارەت و دەزگا پەیوەندیدارەکان پابەند بن بە تەواو کردنی پرۆژەکانیان، لەکاتی یاسایی دیاریکراودا، هەردوو وەزارەت لێ پێچینەوە بکەن لەگەڵ لایەنی جێبەجێکار، کە لەم حاڵەتە تەبیعی کەرتی تایبەتە، لەڕووی مەرجەکانی ئەندازیاری، هونەریدا لە گرێبەستەکاندا.

ء- سەبارەت بە خاوەن پێداویستیە تایبەتیەکان، داواکارن کە بڕێکی گونجاو لە بودجەی هەردوو وەزارەتی پەروەردە و کاروباری کۆمەڵایەتی تەرخان بکرێت، بۆ بەرنامەی پەروەردەیی تایبەت بە مامۆستایان و قوتابیانی ئەو بوارەو، خزمەت بە پەیمانگاکانی نابینایان و نابیستایان و سەنتەری ئۆتیزم، پەرەپێدان و گرینگی دان بە کۆمەڵەکانی چالاك لەبواری خزمەتگوزاری خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان، پێشنیار دەکەن کە بەشی پسپۆری بۆ پەروەردەی خاوەن پێداویستی تایبەت بکرێتەوە لە زانکۆکان و، بودجەی پێویستی بۆ دابین بکرێت، وەلاْم ئێمە پشتگیری لەو پێشنیارەی بەڕێزتان دەکەین، بەو شێوازەش بابڵێین لە بەرنامەکانی ئەگەر هەتا ئێستا ئەوانە کە وترا بە هیچ شێوەیەك ڕەنگدانەوەیان نەبووبێتن لە بەرنامەکانی وەزارەتی پەروەردەو، وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی، وەزارەتی خوێندنی بالاْ، ئەگەر بەڕێزیشتان بەشێوازێکی موعەیەن ئەو تەرحەی کە کراوە بکرێتن، ئێوە ئاماژەتان بە مەصدەرێك داوە وەکو مەقاسەیە تەسەور دەکەم، ئیحتیمالە مەخسەتتان ئەوە بووبێت، بە هەر حاڵ ئێمە پشتگیری ئەو پێشنیارانە دەکەین، ئێوە هەر شێوازێکیش بە باش بزانن کە مومکین بێتن ئێمە تەنفیزی دەکەین، لاپەڕە 36، یەکەم پرسیار لە راپۆرتی لیژنەی دارایی هاتووە، دەڵێت لیژنە پشتگیری لە پێشنیاری بەڕێز وەزیری شارەوانی دەکات، دەربارەی پرۆژە پێشنیار کراوەکان لە ڕیزبەندی 1 و 2 و 3، کە بڕی پارەکەی 5 ملیار و 10 ملیۆن دینارە، تەرخان بکرێت بۆ ڤیرتاوکردنی کۆڵانەکانی ئۆردوگای کەلەکچی و، هەروەها لیژنە پشتگیری لە داواکاری بەڕێز وەزیری شارەوانی دەکات، کە هیچ بەشێکی بودجەی وەزارەت کەم نەکرێتەوە،

ئەم بابەتە لیژنە لێرە دەرجی کردووە، ئەوە بابەتی موناقەلاتە، لەبەرئەوەی ئەم پرۆژانە لە پەرلەمان بوون، کە ئەوان داوای موناقەلەیان کرد، ئێمەش پێمان وتن، وتمان ئەم پرۆژانە ئێستا لە پەرلەمانن، ئەگەر بتانەوێت موناقەلە بکەن، دەبێت بە علمی وەزارەتی لیژنەی دارایی بێتن، چونکە بە فەرمانێك هەتا لە تەئریخێکی موعەیەن، لە وەزارەتی دارایی و ئابووریەوە تەعمیمێك کرابوو، کە موناقەلات ڕابگیرێت، کە مەبەست ئێمە بووین، کە موناقەلاتەکان ئەنجام دەدەین، ئێمە کێشەمان نیە لەگەڵ ئەوە تەنفیزی دەکەین، لاپەڕە 36، دووەم ، سێیەم پرسیاری راپۆرتی لیژنەی دارایی دەربارەی وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن، وەزارەتی ناوبراو گلەیی لە حکومەت هەیە، کە وەزارەت خۆی حکومەتە، وەزارەت دیارە گلەیی لە ئێمە هەیە، کە گرینگی بە گواستنەوەو گەیاندن نادات بە فڕۆکەخانەکانیشەوە، وەزارەت پێویستی بە 97 ملیار هەبووە بۆ پرۆژەکان، بەڵام تەنها بڕی 21 ملیار تەرخان کراوە بۆی، لەبەر کەمی بودجە چەند ساڵێکە نەتوانراوە هیچ پرۆژەیەك لە بواری گەیاندن، لە سنووری پارێزگای سلێمانی جێبەجێ بکرێت، خاڵێکی تر هەر هاتووە لە هەمان بابەت بەڕێوەبەری گشتی فڕۆکەخانەی سلێمانی جەخت دەکات، کە پێویستیان بە سیستەمی ڕادار هەبووە، لە پرۆژە پێشنیارکراوەکانی ساڵی 2013 هاتووە بڕی 2 ملیار دیناری بۆ تەرخانکراوە وەکو گوژمەی یەکەم، بەڵام بڕی تەواوی تێچووی پرۆژەکە بریتیە لە 22 ملیار دینار، لەبەر گرینگی پرۆژەکە لیژنەکە بە کۆی دەنگ پشتگیری لەم داوایە دەکات، بەشی یەکەم: کە بودجەی وەزارەت کەمە، دوایی دیسان بە تەفسیل عەرزی دەکەین کە بۆچی بودجەی وەزارەت کەمە ئەمە لەلایەکەوە، پێوەرەکە چی بووە، چۆن چۆنی ئەو ڕەقەمە داندراوە، ئایا هەر شتێکی ئیعتباتی بووە یانیش لەسەر ئەساسێکە؟.

دووەم: ئێمە ئەمساڵ بۆ یەکەمین ساڵە تەبعەن لە کاری حکومەتدا، لە کاری وەزارەتی پلاندانادا کە شێوازی ئیختیار کردنی پرۆژەکان و، دابەشکردنی پارەی هەبوو بەسەر پرۆژەکاندا، دەسەڵاتی کاملمان دا بە خودی وەزارەتەکان، یەعنی ئێمە پێش وەقت تەنها پارەی سێکتەرەکانمان تەحدید کرد، بۆنموونە وتمان کە سێکتەری تەندروستی ئەوەندەی بە بەردەکەوێت، یان سێکتەری گواستنەوەو گەیاندن ئەوەندەی بە بەردەکەوێتن بەپێی هاوکێشەیەك، بەڵام دواتر داوامان کرد لەجیاتی ئەوەی کە وەکو هەموو ساڵێك بێن لەگەڵ ئێمە دابنیشن، یەك بە یەکی پرۆژەکان موناقەشە بکەین، ئەوان بۆچوونێکیان هەبێت، ئێمە بۆچوونێکی ترمان هەبێت، داوامان لێکردن کە خۆیان ئەولەویەت دابنێن، پارەکە خورد بکەنەوە بابڵێین بەسەر پرۆژەکانیاندا، یەکەم شت تەغزیەی مەشارعی موستەمری خۆیان بکەن، دووەم شت ئەگەر مومکین بوو لەو بڕە پارەی کە ئێمە لە کۆی گشتیەکە ئیمکان هەبوو، شتێك دابنێن بۆ پرۆژەیەکی نوێ، ئەگەر ئیمکان نەبوو ئەوە هیچ دانانێن لەو حاڵەتە، دەوری ئێمە ئەوەبوو کە پرۆژەکان کە دەهاتەوە لای ئێمە، ئێمە تەئکیدێکی ئەوە بکەین، تەئکیدی چەند شتێکی ئەساسی بکەین، کە وەکو نەهج وەکو پۆلیسی حکومەت، یەکەم شت موراعاتی ئەو ئەساسەی ڕێژەی دانیشتوان وەکو دەڵێن شێوازەکە تێك نەچێت، شیرازەکە تێك نەچێت بەو شکلەی کە وەکو پرەنسیب داندراوە، هەرچەندە تەبعەن ئەوە 100٪ مومکین

نیە تەتبیق بکرێتن، نە لێرەو نە لە هیچ شوێنێکی تریش، کە وەکو یەك وەحدە سەیری بکەین، وەکو یەك وڵات یان وەکو یەك هەرێم، خاڵی دووەم تەدقیقی مەدا گرینگی ئەو هینانە، یەعنی نەك پرۆژەیەك بە هیچ مەنتقێك گرینگ نەبێت، لەپێشی پێشەوە بێت پارەیەکی زۆری بۆ تەخسیس کرابێتن، یانیش لەبەرئەوەی کە ئێمە بە حوکمی ماددەیەکی خۆمان، بەپێی یاسای ژمارە حەوتی ساڵی 2006 بەپێی ئەو ئەرکەی کە پێمان سپێردراوە لە خیلالی ساڵانی رابردوو، تەجوربەی ئەوەمان هەیە کە بزانین تۆزێك دەقیق تربین لەوەی کە چەند مومکینە خەرج بکرێتن، تەداخول لەوە بکەین ئەگەر تەخسیسێکیان کەم و زیاد دانابێت، وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن بە نووسراویان ژمارە 5280 لە 2012/10/18 داوای گۆڕینی پرۆژەی فڕۆکەخانەی سلێمانی دەڵێم ئەوەی ڕادار، داوای گۆڕینی ئەو پرۆژەی فڕۆکەخانەکەی کرد بۆ 4 پرۆژەی تر، بە گوژمەی ملیارێك و 500 بۆ هەریەك لەو پرۆژانە، یەعنی خۆی 5 ملیار بوو نووسراویان کردووە، داوایان کردووە بگۆڕێت بە 3 پرۆژەی تر، کە هەر لە هەمان سێکتەرە، لە هەمان پارێزگایە، وەزارەتی گواستنەوەو گەیاندن داوایان کردووە کە پرۆژەکە بگۆڕێت بە 3 پرۆژەی تر، ئەم پرۆژەیە تەبعەن ڕاستە لەسەر داوای وەزارەت ئەوە کراوە، ئێمە لە وەختی خۆیدا کە داواکە هاتووە، هەندێك موبەڕرات دێت بۆ ئێمە بە شکلێکی تەبیعی، بەڵام ئێمە پەیوەندیمان نەکردووە بە خودی فڕۆکەخانەوە یان بچینە خوارتر تەفاسیل ئەو شوعبەیەی کە مەسئولی ڕادارە یان مەسئولی هەر شتێکە، بەڵام ئێمە کە بەدواداچوونمان بۆ کردووە، دوای ئەوەی کە تێبینی لیژنەمان بینی، ئێمە تەبعەن ئەو پرۆژانەی کە داندراوە ئێستا جارێکی تر هەموویان ئیلغا ناکەینەوە سەر لەنوێ، بەڵام چارەسەرمان بۆ بینیوە کە مەبلەغی پێویست بۆ ئەو چالاکیە دابنێینەوە، بۆ فڕۆکەخانەی سلێمانی، دوایش شەرحی دەکەم کە بە چ شێوازێك و لە کوێوە بۆئەوەی وازح بێتن، بەڵام ئێمە خۆمان لەو پرۆژانەدا پەیوەندیمان کرد بە لایەنی پەیوەندیدار لە فڕۆکەخانەی سلێمانی، لەسەر پێشنیاری راپۆرتی لیژنەی دارایش چارەسەرمان بۆ دۆزیەوە، لاپەڕە 39 پرسیاری سێیەم پێویستە لە ماددەی 16 دەسەڵاتەکانی وەزیری دارایی ڕێگر نەبێت لەبەردەم جێبەجێ کردنی بودجەی وەبەرهێناندا، وەڵام ئێمەش پشتگیری دەکەین و، لەحەقیقەتدا ئەگەر دەسەڵاتێکی فەرمیش هەبووبێتن، بەڵام شاهێدی ئەوە بدەم کە لە خیلالی 3 ساڵ و نیوی رابردوو وەزارەتی دارایی بەنیسبەتی زۆربەی وەزارەتەکان کۆسپ نەبووە، ئەگەر مەحدودیەت هەبووبێتن، ئەگەر شت هەبووبێت، ئەگەر بەعزێك ڕێنمایی هەبوو بێتن، کە پابەند بووبن، بەتایبەتیش جەنابی وەزیر کاك شێخ بایز زۆر موتاعاون بووە، هەروەها جەنابی بریکاریش و هەموو ئەوانەی کە کارمان لەگەڵ کردوون، لاپەڕە 39، شەشەم پرسیار سەبارەت بە بڕگەی یەکی ماددەی 32 تێبینی کراوە بەپێی خشتەی پرۆژەکان ڕەچاوی ئەم ماددانە کراوە و، جێبەجێ نەکراون، هەروەها سەبارەت بە بڕگەی دووی ماددەی 32 دەبێت راپۆرتەکانی وەزارەتی پلانداناان، یەك چۆن بێتن لەگەڵ خشتەی راپۆرتی وەزارەتەکان، وەڵام بەڵێ باشە و بەسەرچاو ئەمە شتێکی لەجێگای خۆیەتی، بەڵام ئێمەش داوایەکمان هەیە لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، بۆ لە مەودواش کە ئەوانیش پشت بە یەك سەرچاوە ببەستن، یەعنی بۆ نموونە لە چەند رۆژی

رابردوودا، له دوو هەفتەی رابردوودا چەند پرسیارێك كرا، مەسەلەن كە پرۆژەیەك هەبووە یان داواكراوە، بۆ ئێستا لە لیستەكان نیە؟، پرۆژەكە لەلای ئێمە قەت وجودی نەبووە، من دەزانم مەصدەری سوئالەكە لە كوێیە، لیژنەی یان ئەو بەڕێزە، ئەندام پەرلەمانە سەردانی وەزارەتێكی كردووە، وەزارەتەكە پێیان وتووە وتوویانە ئێمە ئەو پرۆژەیەمان هەیە، ئەم داواكاریەمان هەیە، بە وەزارەتی پلاندانانمان وتووە یان بە هەر شێوازێك كە تەرح كرابێت، بەتایبەتی ئەوانەی سالآنی پێشووتر، چونكە هی ئەمسالْ ئەو سوئالە هەر وارد نیە بەتایبەتی دوای ئەو میكانیزمە نوێیەی كە تەتبیقمان كردووە، بەلآم بۆیە هەر باشترە ئێمە هەولْ دەدەین كە لەگەلْ دارایی تەقریبەن ئێستا دەتوانم بلێم لە هەموو راپۆرتەكاندا، لە مەوقیفی پرۆژەكاندا، مەوقیفەكان موەحەدە، كە عەرزی دەكەین یەعنی ئیلتیباس دروست نابێتن، بەلآم هەر ئێمەش ببینە سەرچاوەی ئەو مەعلوماتە، ئەو راپۆرتە وەرزیانەی كە ڕەوانەی پەرلەمانی دەكەین، هەر ئەوانەش ببن بۆئەوەی شتەكەش ببێت بە سیستەم بۆ دوای ئێمەش، ئەگەر كەموكوڕیەكیشی تێدابێتن ئیغنا بكرێتن، بۆئەوەی هەر 3 مانگ جارێك باشتر لێبكرێن، ببنە مەصدەری مەعلوماتی تەبیعی نەك سەرچاوەی تر زۆرە ئیحتماله دەوائیر و مودیریاتی عامە، وەزارەتەكان، لاپەڕە 40، هەشتەم لە راپۆرتی لیژنەی دارایی پێشنیار دەكەن، كە ئیعلان و فەتح و تەحلیل و ئیحالە و عەقد لەلایەن بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەكانی سەر بە وەزارەتەكان ئەنجام بدرێت، تەنها پرۆژەكانی بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاكان لە پارێزگا ئەنجام بدرێت، وەلآم خۆی ئەگەر حالەتێك هەیە كە تەندەر و ئیحالە لە پارێزگاكان كراوە، یان بەتایبەتی تەندەر و فەتح و تەحلیل با بلێین بۆ پرۆژەكان، ئەسبابی موجبەی خۆی هەبووە، یان ئەسبابی هەبووە، لەبەرئەوە نەبووە كە دەسەلآتێك لە شوێنێك نەمێنێت، بە عەكسی ئەوەشەوە ئەگەر هەر وەزارەتێك تەقریبەن ئیمكانیەتی ئەوەی هەبێتن و، بیەوێت ئەو پرۆسەی ئیعلان و ئیعلانی تەندەر و فەتحی تەندەرو تەحلیل و ئیحالە و ئەوانەش بكاتن، هیچ مانعێكی قانونی نیە، ئێمە تەوسیەكە دەخەینە بەر دەست ئەنجومەنی وەزیران، ئەگەر موفەسەل تریش بێت تەوسیەكە، بە دەقیق تریش بێت، چ فەرمانگایەكە، چ شوێنێكە، چونكە زۆربەی وەزارەتەكانیش لە خیلالی ئەمسالی رابردووش، با بلێین ژمارەیەكی زۆر یان كەمیەكی زۆری دەسەلآت دراوە بە بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەكان و فەرمانگاكان لەسەر ئاستی تەنانەت پارێزگاكانیش، كە بتوانن تۆزێك ئەو پرۆسەیەی دواكەوتن یان هەندێكجار ئەو تموحەی كە ئێمە هەمانە و جێبەجێ نابێتن تەنفیز ببێت، لاپەڕە 41، یەكەم پرسیار لە راپۆرتی لیژنەی دارایی، پێویستە لەسەر حكومەتی هەرێم پابەندی ماددەی چواری هەمواركراو لە یاسای ژمارە (16)ی سالی 2011 بێت، بۆ دابین كردنی بڕێك پارە لە بودجەی سالآنەی هەرێم، بۆ دابین كردنی یەكەی نیشەجێبوون بۆ هاوولآتیانی كەمدەرامەت، وەلآم ژمارەی یەكەی نیشتەجێبوون ئەوانەی كە لە لیستی پرۆژەكان، كە لەبەردەستی بەڕێزتانە، كە لەژێر جێبەجێ كردن دایەو 300 ملیاری بۆ تەرخان كراوە، بە خزمەتگوزاریەكانیشەوە بۆ سالی 2012، ئەوە لە بەردەوامەكان هەولێر (1716) یەكەی نیشتەجێبوون، سلێمانی (2272) یەكەی نیشتەجێبوون، گەرمیان (345) یەكەی نیشتەجێبوون، دهۆك (868) یەكەی نیشتەجێبوون، كۆی گشتیان دەگاتە (5201) یەكەی

نیشـتـەجێبوون لـە پـرۆژە بەردەوامـەکان، لـە پـرۆژە پێشنیارکراوەکانیشـدا (1700) یەکـە بـۆ هـەولێر، (2150) یەکەی نیشتەجێبوون بـۆ سـلێمانی، (1150) یەکـەی نیشتـەجێبوون بـۆ گـەرمیان، مەبەسـت لـە یەکەی نیشتەجێبوون خانووە یان شوقەیە، هـەروەها (1150) یەکـە بـۆ دهـۆك، بـە گۆژمـەی گشـتی هـەر چوار پارێزگا (257) ملیار دینار، کە ئەمانیش کۆی گشتیان دەکاتـە (5) هـەزار یەکـەی نیشـتەجێبوون لـە پرۆژە پێشنیارکراوەکاندا، کەواتە بەردەوام و پێشنیار (300) ملیار دینار لە بەردەوام بـووە، (257) ملیـار دیناریش لە پێشنیارکراوەکانە کە دەکاتە (557) ملیار دینار، کە دەکاتە نزیکەی نیو ملیار دۆلار، ئەگەر بە دۆلار حیسابی بکـەین، یەکـەکانی نیشـتەجێبوونیش کـۆی گشـتیان دەکاتـە زیـاتر لـە (10) هـەزار یەکـەی نیشتەجێبوون، کە هیوادارین حەدی ئەقسا هەتا ناوەڕاست یان نیهایەتی ساڵی 2014 هەموویان تەواو بـن، حەتمەن هەندێکیان زووتر تەواو دەبێتن، بەڵام مەخسـەدم کـە هـەر هـەموویان وەکـو تەسـفیە، لاپـەڕە 41 راپۆرتی لیژنەی دارایی پرسیار، لیژنە تێبینی کردووە کەوا دروسـت کردنـی بینـای پـەیمانگای دادوەری، لـە چوارچێوەی پرۆژە پێشنیار کراوەکانی ساڵی 2010، 2011 هاتووە، لە چوارچێوەی پرۆژە بەردەوامەکانی سـاڵی 2012دا هـاتووە تـاکو ئێسـتا کـاری لەسـەر نـەکراوە، گواسـتراوە بـۆ وەزارەتـی ئاوەدانکردنـەوەو نیشتەجێکردن، بە ڕەزامەندی وەزارەتی پلاندانان، لەکاتی ئێستادا کاری ئـەم پرۆژەیـە لـە قۆنـاغی ئیحالـە کردنە، ئەوە پرسیارەکەیە، بۆیە تاکو ئێسـتا بیناکـە یـان پرۆژەکـە تـەواو نـەبووە، هـەروەها لیژنـە تێبینـی کردووە تاکو ئێستا دوو پرۆژە لە پرۆژەکانی ساڵی 2012، کە پەیوەندیدارە دەستی پێ نەکردووە، بەڵام لە پـرۆژە بەردەوامـەکانی سـاڵی 2013 هـاتووە کـە بـریتین لـە پـرۆژەی بەڕێوەبەرایـەتی گشـتی فـەرمانگا دادوەریەکان لە هەولێر، پرۆژەی فەرمانگەی تۆماری خانووبەرە لە قەزای ئاکرێ، وەڵامی ئێمـە ئەوەیـە کـە پەیمانگای دادوەری ئەمساڵ لەسەر راسپاردەیان بەپێی فەرمانێك، بە نووسراوێکی فـەرمی لـە سـەرۆکایەتی ئەنجومـەنی وەزیـران، لەسـەر داوای بـەڕێز وەزیـری داد بـە نووسـراوی ژمـارە (3834) لـە 2012/7/10 گواسـتراوەتەوە بـۆ وەزارەتـی ئاوەدانکردنـەوە، دیزاینەکەشـی تـەواو بـووە، ئەمسـاڵ بینایەکـە دەسـت بـە جێبەجێ کردنی دەکرێت، هەرسێ پـرۆژەی بەڕێوەبەرایـەتی گشـتی فـەرمانگا دادیـەکان لـە هـەولێر، بینـای بەڕێوەبەرایـەتی تێبینیـەکان لـە ئـاکرێ، لـە سـێمێل بـە نووسـراوی وەزارەتـی داد ژمـارە (5179) لـە 2012/11/11 بـۆ ئێمـە، ئێمـەش ڕەزامەنـدیمان داوە بـە گواسـتنەوەی بـە نووسـراومان (6442) لـە 2012/11/20 دیسانەوە بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، ئێستاش لە بـواری کۆتـایی دیزاینـدان و، بانگـەواز لە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەدا، هەروەکو دیارە وەکو پێشتر باسمان کرد، کـە ئەمـە کێشـەیەکە کـە لـە چـەند ساڵی رابـردوودا بـووە ئێسـتا وا کـەم دەبێتـەوە، چارەسـەر دەکرێـت، ئـەویش نـەبوونی قابلیـەتی فـەنی یـان تـەنفیزی لەلایـەن دەوائیـری موختەسـەوە، وەکـو قـەزا یـان وەکـو دائیرەیـەکی عـەدلی کـە شـتێکی تەبیعیـە، مومکینە خەلەلەکە لەوەبێت لە رۆژی یەکەمەوە، کە ئـەرکی تەنفیزەکە بـەو فـەرمانگا یـان دائیرەیـە، بـەو وەزارەتـە راسـپێردراوە، ئێسـتاش وا چارەسـەر دەکرێـت وەکـو ئامـاژەم پێـدا بـە نووسـراوەکانیش چارەسـەر کراون، لاپەڕە 43، سێیەم پرسیار لیژنە پێشنیاردەکات، گۆژمەی تەرخانکراو بۆ سێکتەری تەندروستی زیاد

بکرێـت، کـه بـەپێی سـتانداردی نێودەوڵـەتی پێویسـتە ڕێژەکـە 7٪، بـۆ ڕێـژەی نزیکـەی 10٪ بـەپێی ڕاسپاردەکانی کۆنگرەی نێودەوڵەتی، کە لە هەولێر سازدراوە لە ساڵی 2011، پێشنیار دەکەم بودجەیەکی تایبەت بۆ سـندووقی نەخۆشـی شـێرپەنجەش، ئێمـە وەك فەقـەرەی یەکـەم وابـزانم باسمـان کـرد، پێویست ناکات تیکراری بکەینەوە، چونکە دواتریش دیسان هەر ئەو پرسیارە هەیە لەلایەن پرسـیارەکانی فـەردیش کە کراوە لەلایەن بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانـەوە، سـەبارەت بـە سـندووقی شـێرپەنجەش چارەسـەرکردنی نەخۆشیەکانی شێرپەنجە وابزانم بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی ئاماژەی پێدا، هـەمووومان بەیەکـەوە هـەوڵ دەدەین یەعنی هەر هەموومان پاڵپشتی ئەوەین کە بە هەموو شێوەیەك ئـەو سـندووقە (active) بێـت و، بتوانێت چارەسەری ئەو نەخۆشانە بکات، موتەئکید بن کە ئێمەش لەلایەن خۆمانەوە بە هـەموو لایەکـەوە هەوڵ دەدەین، لە راپۆرتی لیژنەی دارایی لاپـەڕە 44، پێنجـەم پرسـیار هـاتووە دەڵێـت پرسـیار دەکـەین لـە بەڕێز نوێنەری حکومەت، بڕی تەرخانکراو بۆ ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم بـە بـڕی 50 مليـار دینار تەرخانکراوە و، لە ساڵی 2011 ئـەم پرۆژانـە کـە جێبـەجێ کـراون یـان مـاون چین؟ لیژنـە جـەخت دەکاتـەوە کـە موناقەلـە نـەکرێت لـەو گوژمەیـە، وەڵامـی ئێمـە بودجـەی ناوچـە کوردسـتانیەکانی دەرەوەی هەرێم، بەحەقیقەت لە سـاڵی 2011 بـڕی (50) ملیاریـان بـۆ تـەرخان کرابـوو، لـە یاسـای بودجـەی سـاڵی (2011)ـدا هاتووە، لە ساڵی 2012 هیچ گوژمەیەکی موحەدەد دیاری نەکرا لەناو یاسای بوجەکـەدا، جگـە لەوەی کە لەسەر بودجەی وەزارەتەکان هەندێك پرۆژەیان بۆ ڕیزبەند کـراوە، بـەڵام نـەك وەکـو پـاکێجێکی تایبـەت لـە بـوارە سـێکتەرە جیـا جیاکانـدا هەنـدێك پـرۆژە لـە سـاڵی 2012 جێبـەجێ کـران یـان لـەژێر جێبەجێ کردن دان، کە ئەوانەی لـەژێر جێبـەجێ کـردن دان ئێسـتا لـە پـرۆژە بەردەوامـەکان نزیکـەی 30 پرۆژەن، بە گوژمەی گشتی 32 ملیار دینار، لە پرۆژە پێشنیار کراوەکانی ئەمساڵ بۆ سـاڵی 2013، حـەوت پرۆژە بە گوژمەی گشتی 4 ملیار دینار بۆیان تەخسیس کراوە، لـە پـرۆژە بەردەوامـەکانی بـا بڵێین کـە لـە لیستی ساڵی پێشووتر کە مـاون بـۆ جێبـەجێ کـردن، لـە ناوچـە کوردسـتانیەکانی دەرەوەی هـەرێم دروست کردنی کە ماون ئەنجام بدرێن یان تەواو بکرێن، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلیە لە گەڕەکی سەوز لە جەلـەولا لـە سـێکتەری پـەروەردە، دروسـت کردنـی ئـاوەڕۆ بـۆ گـەڕەکی سـەوز لـە جەلـەولا لـە شـارەوانی و گەشتوگوزار، ڤیرتاوکردنی شـەقامی گشتی کۆڵانـەکان لـە جەلـەولا، دروست کردنـی قەنتـەرێکی سـندووقی لتـاخی نـەورۆز سـەنتەرێ قـەزای شـنگال، دروسـتکرنا بینایـەتی پـەروەردێ دگـەل خـانی شـنگال، ئاڤـەکرنا قوتابخانەکە 18 پۆلی، ئامادەیی تل بەنات، قوتابخانەکە 18 پۆلی ئامادەیی سێکتەری پـەروەردە لـە شـنگال، پـرۆژەی دروسـت کردنـی باڵەخانـەی راگرایـەتی و 12 هـۆڵی خوێنـدن لـە پـەیمانگای تـەکنیکی لـە شـنگال، دروست کردنـی بینایـەی بانـك لـە شـنگال، دروست کردنـی ڕێگـای گونـدی جـەم بـاهیف لـە دەڤـەری زومـار 2,8کم، شـنگال، زومـار، دروسـت کردنـی 60 شـوقە لـە مـەخمور بـۆ هـاووڵاتی کەمدەرامـەت، کـە لـەژێر جێبـەجێ کـردن دایـە، لـە هـەولێر، لـە مـەخمور، دروسـت کردنـی تێبینەرایـەتی ئـەوقافی مـەخمور، دروسـتکردنی پـرۆژەی ئـاوی مـەخمور، کـە لـەژێر جێبـەجێ کـردن دایـە، دیراسـەت کردنـی پـرۆژەی ئـاوی

کوشافی مەخمور، ڕاکێشانی هێڵی کێبڵی (سی وسێ کەیڤی) بۆ تەواو کردنی هێڵی (سی وسێ کەیڤی) لە هەولێرەوە بۆ مەخمور، دروستکردنی بینایەی باخچەی ساوایان، سەنتەری ناحیەی دیبەگە کە قەولە بەم نزیکانە دەست پێ بکات، نۆژەن کردنەوە و دروستکردنی پۆلی زیادە لە هەندێك قوتابخانە لە مەخمور، دروستکردنی ناوەندی وەرزش و لاوان پلە 2 لە مەخمور، کە لە تەواو بوون دایە، دروستکردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە مەخمور، دروستکردنی قوتابخانەی 6 پۆلی لە قادریە، لە مەخمور کە لە نزیکی تەواو بوون دایە، دروستکردنی قوتابخانەی 6 پۆلی لە شورە زرتکە، لە مەخمور، هیوادارم ناوەکەم دروست گوت بێت، لە کۆتایی مەراحلی تەنفیز دایە، دروستکردنی قوتابخانەی 6 پۆلی لە شەمشوولە، لە مەخمور، پرۆژەی ئاوی خواردنەوەی گوێڕ 9 گەڕەك و 2 گوند، دروستکردنی 2 هۆڵی بۆنەکان لە قەزای مەخمور، تەواوکردنی پرۆژەی ئاوی سمایل بەگی ڕێدار، شوان، کەرکووك، ناصر، تێکەڵە ڕێژکردنی ڕێگاکانی ناوەوەی گەڕەکی رزگاری، شوهەدا، توزخورماتو، دروستکردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە کەرکووك، گەیاندنی هێڵی کارەبا بۆ گەڕەکی ئاوارەکانی رەحیماوە لە کەرکووك، گەیاندنی هێڵی کارەبا بۆ گەڕەکی پەنجا عەلی، لە کەرکووك، گەیاندنی هێڵی کارەبا بۆ گەڕەکی باروت خانە لە کەرکووك، ئەوانە ئەو پرۆژانەن یان ئەوانە لەژێر جێبەجێ کردن دان یان لە تەواو بوون دان و، یان دەست پێ دەکەن، بۆ ئەمساڵیش لەناو پرۆژە پێشنیار کراوەکاندا، دروستکردنی قوتابخانەی 9 پۆلی لە سەنتەری قەزای مەخمور، دروستکردنی بەڕێوەبەرایەتی خانەنشینی ئەیلول لە کەرکووك و، چەندین پرۆژەی تریش، لە ساڵی 2013 لە پرۆژە یاسای بودجەدا، هەرچەندە مومکینە هەندێك شت کە وەکو لە سەرەتاشدا ئاماژەم پێدا، کە باسی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم دەکرێت، بەو مەحدودیەتەی بودجەی هەرێمی کوردستان، بە کەمتر لە 11٪ کە مەفروز بوو 17٪ بێت لە بەغداوە، بە هەموو ئەو ئیحتیاجاتانەی کە هەرێم هەیەتی، بار قورسی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێمیش کەوتووەتە سەر هەرێمی کوردستان، کە بەداخەوە حکومەتی ناوەند، وەزارەتەکانی فیدرال چ ئەوانەی با بڵێین لە ڕێگای تەنفیزی دامودەزگاکانی خۆیانەوە، چ ئەوانەی کە لەڕێگای پارێزگاکانەوە یان بە ئەسبابی ئەمنیش بێت، خزمەتەکان پێشکەش بە ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم بەشێوەیەکی موناسب نەکراوە، تەنانەت لەسەر میزانیەی تەشغیلیش، کە وەزارەتی دارایی و ئابووری ئەو ئەرکەی لە ئەستۆی خۆی گرتووە، هەر لە قەزای سنجارەوە، لە شنگالەوە بگرین هەتا دەگاتە کفری و خانەقین، زۆربەی هەرە زۆری مامۆستاکانی ئەو ناوچانە مووچەیان لە حکومەتی هەرێمی کوردستان وەردەگرن و، ئەمە ناکرێتن موستەقبەلی ئایندەی قوتابیانی ئەو ناوچانە ببنە قوربانی ململانێ، چ ململانێی ئێمەو بەغدا، چ ململانێی هەر جۆرێکی تر، ململانێ لە بەینی مونافەسە لەسەر سێکتەرەکان یان لە هەر شێوازێکی تر، تەنها لە شنگال کە لە بارودۆخێکی ئابووری و بونیەی تەحتی و کۆمەڵایەتی زۆر خراپ دایە وەزعەکە، بە سەدا هەزار کەس تەنانەت موجەمەعی وا هەیە، کە ڕێژەی دانیشتوانی 40 هەزار کەسە بە تانکەر ئاوی بۆ دەبرێت، ئێستا وەزارەتی دارایی و ئابووری، بەڕێز وەزیری دارایی و ئابووری، بە هەموو تیمی وەزارەت هەموو ئاسانکاریەکیان کردووە، زیاتر لە 2800 مامۆستای پەروەردە تەنها لە قەزای

شنگال مووچە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان وەردەگرن، بەڵام ئەگەر بێینە سەر سێکتەرەکانی تر یان ئەگەر بێین باسی تەفاسیلی تر بکەین، ئەمڕۆ هەر ئێستاکە کە ئێمە لە هۆڵی پەرلەمانی کوردستان دانیشتووین، حکومەتی هەرێمی کوردستان لەسەر میزانیەی تەشغیلی بەو داهاتە کەمەی کە هەیەتی بە بەراورد بە ئیحتیاجات، بە بەراورد بە ئیستحقاقاتی خۆشی 267 مێگاوات کارەبا دەدرێتە شاری کەرکووك، ساڵی 2012 زیاتر لە 500 ملیۆن دۆلار تەنها کولفەی کارەبای کەرکووك بووە لەسەر میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، کە مومکینە بە هەر شێوازێك بێت، ئەگەر بە هەر شێوازێك ئەوە چارەسەر کرابێتن، ئەگەر بە هەر شێوازێك ئەوە جێگیر کرابێتن، ئەمە تەسەور دەکەم جێگای دەست خۆشیە لە حکومەتی هەرێم، هەرچەندە خەڵکی کەرکووك نەك ئەوە ئەگەر چەندی تریشیان بۆ بکرێت موستەحەقن و، چەندی تریش بۆ هەموو ناوچەکانی تری کوردستانی دەرەوەی هەرێم بکرێتن موستەحەقن، بەڵام بەعزێك حەقایقیش هەیە کە دەبێت وەکو خۆی بگوترێت لە ناحیەی مەحدودیەتەوە، کە ئیمکانیەتەکان ئەوەن، هەروەها ئێستا هەر ئەمڕۆکە باسی ئەوە دەکەین لەسەر میزانیەی تەشغیلی بڕی 70 مێگاوات کارەباش دەدرێت بە هەندێك بەشەکانی نەینەوا، دێمەوە سەر پرسیارەکانی لیژنەو راپۆرتی لیژنەی دارایی، دیسانەوە لاپەڕە 45 پرسیار لە راپۆرتی لیژنە دارایی و ئابووری، ئاماژە بەوە دەکەن ڕێژەی کەرتی تەندروستی لە بودجە بۆ ئەمساڵ زیادی کردووە، بە ڕیزبەندی حەوتەم، بەڵام لیژنە داواکارە ڕێژەکەی بەرز بکرێتەوە بۆ زیاتر لە 7 و نیو، لیژنە پێشنیار دەکات حکومەتی هەرێم هەوڵ بدات بڕیاری خەرج کردنی کڕینی دەرمان لە بودجەی حاکیمە بگەڕێتەوە بۆ حکومەتی هەرێم، پێشنیار دەکەن بە خاڵی یەکەم، برگەی دووەم لە ماددەی دووەم، لە پرۆژە یاسای تایبەت بە داهاتی وەزارەتی تەندروستی، شێوەی خەرج کردنی دیاری بکرێت، هەروەها لیژنە ئاماژە بەوە دەکات کەوا ژمارەی دامەزراندن تایبەت بە وەزارەتی تەندروستی کە 1500 پلەیە، ژمارەکەی کەمەو داوا دەکەن پێداچوونەوە بکرێت بۆ ڕاگرتنی هاوسەنگی، کارمەندان و پزیشکان بە گوێرەی ژمارەی دانیشتوانی، هەورەها لیژنە داوای هاوتاکردنی دەرماڵەکان دەکات، لە پارێزگاکانی هەرێم، ئەوەی کە پەیوەندی بە بودجەی وەبەرهێنانەوە لە بواری تەندروستی و ڕێژەی 5,48 زیاد بکرێت بۆ 7، ئێمە وەکو باسمان کرد پشتگیری لێ دەکەین، ئەگەر ئیمکانیش هەبوو یان داهاتێکی تر هەبوو یان بودجەی تەکمیلیش هەبوو بە هەندی وەردەگرین، هەرچەندە لەمساڵدا بە بەراورد لەگەڵ پاردا بودجەی کەرتی تەندروستی بە نزیکەی موقارەنەی بەینی 2012 و 2013، 15٪ زیادی کردووە، لاپەڕە 46، سێیەم لیژنە ئاماژە بەوە دەدات کەوا لە ماددەی 6 تایبەت بە تواناسازی، لە ساڵانی رابردوودا لەسەر ئاستی داخوازی کەرتی تەندروستی نەبووە، بۆیە پێشنیار دەکەن بڕی 20 ملیار دینار لە بودجەی تواناسازی بۆ پێداویستی وەزارەتی تەندروستی دابین بکرێت، وەڵامی ئێمە لیژنەی تواناسازی حاڵی حازر وەکو پێشتر ئاماژەم پێدا، لەسەر بنەمای بەردەوامی ئەو کەسانەی کە ناویان دەرچووە و ئیلتحاقیان نەکردووە، با بڵێین دەست بەکار نەبووە، لەسەر ئەو ئسوسانەی کە پێشتر داندراون ئیختیار کراون، بەڵام وەزارەتی تەندروستی ئێستا بەرنامەیەك لەسەر تەکلیفی

سەرۆكایەتی حكومەتی هەرێم، بەرنامەیەكیان بەدەستەوەیە كە بۆ كۆمەڵێك پسپۆری تایبەت لە بواری پزیشكی، بۆ ئەو خوشك وبرایانەی كە شارەزای تەواویان هەبێت لە ئیختصاصاتەكان، لە بواری كلینیكال مەبەست نەك تەنها بوارەكانی تر، كە هیوادارین كە ئامادە بوو جێی بكەینەوە چ بەهۆی تەمویل كردنی لە ڕێگای بەرنامەی تواناسازی، یان لە هەر ڕێگایەكی تر، چ لەو فەسڵ و ئەبوابانەی كە لە بەحس و ئەوانە هەیە، لاپەڕە 47، دووەم پرسیار لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری هاتووە، دەربارەی وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی، لیژنە ئاماژەی بەوە دەكات كە پێویستە ڕێنماییەكانی قەرزی پیشەسازی وەكوخۆی جێبەجێ بكرێت، تا ئێستا ژمارەیەكی كەم كە بریتیە لە 36 كەس سوودیان لەو قەرزە وەرگرتووە، هەروەها سایلۆكانی كەلار و هەریر و شارەزوور و سلێمانی و بەردە ڕەش، كە 3 ساڵە ناویان هاتووەو وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی تا ئێستا دەست بەكار نەبوون بۆ تەنفیز كردنیان، لە كاتی ئێستادا تەنها 5 سایلۆ لە هەرێمی كوردستاندا هەیە، كە توانای هەڵگرتنی یان خەزن كردنی 265 هەزار تەنی تێیدا هەیە، كە لە كاتێكدا كە پێویستی فیعلی ئەوە پرسیاری لیژنەیە، لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی، لە كاتێكدا كە پێویستی فیعلی بۆ هەرێم، بۆ هەڵگرتنی دانەوێڵە، لەكاتێكدا دەڵێن ئەم تاقەتی خەزنەی كە هەیە لە هەرێمی كوردستان 265 هەزارە، لە كاتێكدا كە ئیحتیاجی هەرێم بۆ هەڵگرتنی دانەوێڵە لە هەرێمی كوردستان بە وتەی وەزارەتی كشتوكاڵ 600 هەزار تەنە، تەبیعی وەڵامی ئێمە باسی سایلۆكانم كردووە، مەسەلەی ئەوەی كە هەندێك كێشە هەبووە لە تەنفیز كردنیان، بەڵام ئەگەر ئێمە باسی سیعەی ئێستا بكەین، سایلۆی هەولێر كە ئێستا تەواو بووە ئەویش 40 هەزارە، ئەگەر 265 هەزار هەبوو بێت ئەویش 40 هەزارە ئەوە نزیكەی 300 و شتێك هەزار، سایلۆی سلێمانی 80 هەزارە، ئەمە 380 هەزار، ئەوانەی تر كە بڕیار وایە بە زووترین كات هیوادارین تەنفیز بكرێن، ڕانیە و قوشتەپە و چەمچەماڵ و كەلار و بەردەڕەش، كە هەموویان ئێستا فەحسی توربەیان بۆ كراوە بۆ پرۆژەكان، زەویان بۆ تەرخانكراوە و بانگەوازی كۆمپانیا تایبەتمەندیەكانیش كراوە، كە ئەوانیش 40 هەزارن، پێنج دانەی40 هەزاری، ئەگەر 5 جار 40 هەزار حیساب بكەین دەكاتە 200 هەزار، كە كۆی گشتیان دەكاتە 320 هەزار، وابزانم بە ئەنجامدانی ئەم پرۆژانە وازحە كە ئەو سیعەو ئەوتاقەیەی كە وەزارەتی كشتوكاڵ لەبەر چاوی گرتووە بۆ مەسەلەی خەزن، تەحقیق دەبێتن، لە لاپەڕە 48، سێیەم پرسیار لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی پرسیار دەربارەی وەزارەتی سامانە سروشتیەكانە و، ئەو 6 عەمبارە سوتەمەنیەی كە هەیە و، ئەو بڕە پارەیەی كە بۆی داندراوە، كە بڕی پارەكە كەمە، دوای تەندەر كردن لە شەشەوە بووە بە 12، بەڵێ تێبینیەكەیان لە جێگای خۆیەتی، ئێمە چارەسەی ئەوە دەكەین بە زیاد كردنی گوژمەی پرۆژەكە، مومكینە تەرخانكراوەكەی لە حاڵی حازردا وەكو خۆی بمێنێتەوە، خۆی كە لە شەشەوە بووە بە 12 ملیار گوژمەكەی، تەرخانكراوەكەی هێشتا خەرجی لەسەر نەكراوە، لەبەرئەوە وەكو خۆی دەیهێڵینەوە، كە مەعەدەلی 2 ملیارە، هەروەختێك لە 2 ملیار زیاتر خەرج كرا ئەو كاتە موعالەجەی دەكەین، بەو شێوازانەی كە شێوازەكان دوایی بە تەفسیل باس دەكەم، بۆ ئەم پرۆژەیەو بۆ هەموو پرۆژەكانی تریش، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، زۆر سوپاستان دەكەم، كە

دەرفەتتان پێدام کە جوابی راپۆرتی لیژنـەی دارایی و ئـابووری بـدەم و، زۆر سوپاسی بـەڕێزان ئەنـدامانی پەرلەمانیش دەکەم، کە سەرم ئێشاندن، بەڵام سوئالەکان زۆر بوون دەبووایە هەمووی جواب بدەینـەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تا سەعات 7 و نیو ئیسراحەت دەکەن، 7:30 دێینـەوە دادەنیشینەوە تـا ئەوکاتـە بـە خواتـان دەسـپێرین، هەربژین.

دوای پشوو

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر بۆ بەردەوام بوون لەسەر وەڵامەکان، فەرموو.

بەڕێز د. علی سندی/ وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەکو لە سەرەتادا باسم کرد، تەوەری دووەم (presentation)ـە کە کۆمەڵێك تێبینـی گشـتی بـەڕێزان ئەنـدامانی پەرلـەمان وەڵام دەداتـەوە، بـەڵام مـن یـەك داوام هەیـە لـە حەقیقەتـدا چـونکە لەبەرئـەوەی (presentation)، دەبێـت تەواسـوڵی هـەبێتن، کۆمـەڵێك سـلایدن کـە پەیوەنـدیان بەیـەکترەوە هەیـە، مومکینـە کـاتێکی درێژیشـم پێویسـت بێـت، ئێسـتا کـە سـەعات 7:30، لـە 7:30 ڕەتـی داوە یـان دەبێـت ئیجازەم پێ بدەن، کە هەتا درەنگانێکی شەو بەردەوام بم لەسەر (presentation)، چونکە هی ئـەوە نیـە بەعزێکی تەقدیم بکەم و بەعزێکیش تەکمیلە بکـەم، ئـەوە هـیچ مـەعنای نابێـت، ئەگـەریش نـا کـێ ئـەمر دەفەرمووێ من لە خزمەت دام، بەڵام هەر ئەو تێبینیەم هەیە لە ئێستاوە باسی بکەم باشترە لەوەی کـە لـە ناوەڕاستدا مولاحەزە هەبێت لەسەری یـان شـتێك هـەبێتن، چـونکە دەبێـت بـە تەواسـول هـەمووی تەقـدیم بکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر ئەو پێشنیارەی جـەنابی وەزیـر شـتێکی مەنتقیـە، لەبەرئـەوە دانیشـتنی ئـەمڕۆمان دوادەخـەین بـۆ بەیانی سەعات 10 پێش نیوەڕۆ، بۆئەوەی بە بەردەوامی کارەکانی خۆی ئەنجام بـدات، بـەبێ ئـەوەی قـەتع بکرێت، بەیانی سەعات 10 پێش نیوەڕۆ، تا ئەو کاتە بەخواتان دەسپێرین.

فرست احمد عبدالله	**د.حسن محمد سورە**	**د. ارسلان بایز اسماعیل**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (43)

چوار شەممە ڕێکەوتی 6\2\2013

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (43)

چوار شەممە رێكەوتی 2013/2/6

كاتژمێر (10)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2013/2/6 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سورە جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (43)ی خولی سێیەم, ساڵی (2013) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (43)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (10)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوار شەممە رێكەوتی 2013/2/6 دا بەم شێوەیە بێت:

بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پڕۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی كوردستانی عیراق بۆ ساڵی 2013.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان. دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەكەین، پەرلەمانی كوردستان، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی چوارەم، خولی گرێدانی یەكەم، ژمارەی دانیشتن (43) ڕۆژی دانیشتن 2013/2/6.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1) ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1) ی هەموار كراوی ساڵی 1992 ی پەرلەمانی كوردستانی عیراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (43)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن، لە كات (10) پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوارشەممە ڕێكەوتی (2013/2/6) بەم شێوەیە بێ:

-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ ساڵی 2013.

بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری پلان دانان و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان و وەفدە یاوەرەکەیان دەکەین، ئێستاش بەردەوام دەبین لەسەر بەرنامەی کار، دوێنێ بەڕێز وەزیری پلان دانان بەشێك لە قسەکانی خۆی کرد، ئەمڕۆش بابفەرموێ بۆ تەواو کردنی قسەکانی، بابفەرموێ.

بەڕێز د.علی سندی/ وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئیجازەم پێ بدەن لە شوێنی خۆمەوە قسە بکەم، لەبەر کۆمپیوتەر و ئەوانە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، کۆمەڵێك شتی گشتی باس کرابوو، پرسیار کرابوو لە ڕەخنە و پێشنیارو ئەوانە، هەندێکیان موشتەرەکن لەبەر ئەوە دوای ئەم (پرەزەنتەیشنە) کە دێمە سەر وەڵام دانەوەی یەك بە یەکی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئیحتیماله شته موشتەرەکەکان لەناو ئەو (پرەزەنتەیشنە) جواب بدەمەوە، وابزانم ئەوە تۆزێك مورەتەب تر دەبێت، من ئەگەر ئیجازەم پێ بدەن ئێمە بودجەی ساڵی 2012 لە 7/1 ی تەموز، لە یەکی تەموزی 2012 لە وەقایعی کوردستان بڵاو کرایەوە، چووە بواری جێبەجێ کردن لە دوای ئەوەوە، ئێمە ئێستا لە سەرەتای مانگی دووین، یەعنی لەو ڕۆژەوە هەتاوەکو ئێستا، مەجموع دەکاتە نزیکەی 7 مانگ، ئەمە بودجەی ساڵی 2012 یە کە ئاماژەم پێیدا، پرسیار کرا لەسەر ڕاپۆرتە وەرزیەکان کە ئێمە بۆ پەرلەمانی بنێرین، بە هەقیقەت ئێمە لە ساڵانی پێشوو تر بە پێی یاسای بودجە وەزارەتی پلان دانان مولزەم کرا کە هەر سێ مانگ جارێك مەوقفی پرۆژەکان بنێرێتە پەرلەمانی کوردستان، ئێمە ئەوە بوو ساڵی 2010 و 2011 کە کارەکەمان دەکرد کێشە هەبوو دەماننارده سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، بەعزێکیان لە کاتی خۆیدا نەدەگەیشت، ساڵی 2012 بڕیار درا کە ئێمە ڕاستەوخۆ بینێرین بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان، ئێمەش ڕوخسەتمان وەرگرت لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، لەو کاتەشەوە بەو شێوەیە کارمان کردووە، لە خیلالی ساڵی 2012 ئێمە پار ڕاپۆرتی وەرزیمان پێشکەش بە سەرۆکایەتی پەرلەمان کردووە، ئەمەش نووسراوەکان و ژمارەکانیان و، ئەمە ڕاپۆرتی سێیەمە، ئەمەش ڕاپۆرتی چوارەمە، لە 28/ 11 ناردوومانە، دوای ئەوە لە 2012/12/20 پرۆژە یاسای بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان پێشکەش بە پەرلەمان کرا، لە 12/26 ڕاپۆرتی دارایی حکومەتی هەرێم پێشکەش بە سەرۆکایەتی پەرلەمان کرا، ئێمە لە 2012/7/10 وە دەستمان کرد بە ئامادەکاری بۆ ئامادەکردنی پرۆژەکانی بەرهەمهێنان، بۆ بودجەی ساڵی 2013، وەزارەتی دارایی و ئابووریش وابزانم هەر لەمانگی شەش و حەوتی 2012 وە خەریك بوون، ئێمە لەو کاتەی کە دەستمان پێ کرد هەتاوەکو ئەو ڕۆژەی کە

پڕۆژە یاساکە لە لایەن ئێمەوە نێردرا بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، دوایش لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیشەوە بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان، وەکو دوێنێش باسم کرد کۆمەڵێك تەغەیورات ڕوویدا لە بەغداوە، ئەو ژمارانەی کە بە نەزەر ئیعتبار وەردەگیرا چەندین جار گۆڕانکاری بەسەردا هات، دیسانەوە خشتەیەکمان هەبوو کە لەسەری بچین، دانیشتن لەگەڵ هەموو وەزارەتەکان، هەر لە 8/12 وە دانیشتنەکان دەستی پێ کرا، تەبعەن پێش ئەوە بە دوومانگ تەبلیغ کرابوو، یەکەم وەزارەت ئاوەدانکردنەوە بوو، دوایی کارەبا، شارەوانی، تەندروستی، کشتوکاڵ و هەتاوەکو ئەخیر، هەر یەکەو بە ڕۆژێك دوای ئەوە کە خۆیان حازر کردبوو، سەردانی وەزارەتی پلان دانانیان کردووە، لەگەڵ تیمی ئێمە دانیشتن، ئێمە ئەمساڵ بە شێوازێکی نوێ بۆ هەر وەزارەتێك تەوزیحی ئەوەمان کرد کە چ مەبلەغێك دەبێتە ئیستیحقاقی ئەوان، داوامان لێ کردن کە لە خیلالی مانگێکیش ئەوان ئەو ئیستیحقاقەی خۆیان بەش بکەن بەسەر پڕۆژەکانی بەردەوام و پێشنیاری وەزارەتی خۆیان، بەپێی ئەو ئەولەویەتەی کە ئەوان دەیزانن و بە باشی دەزانن، دوای ئەوە ئێمە تەدقیقی ئەوە بکەین، بزانین موتابق بێ لەگەڵ نەهجی عامی حکومەت، دوورنەبێ لە واقعەوە، هەروەها لەگەڵ کۆمەڵێك مەعیاری تر، لەگەڵ هەر وەزارەتێك دانیشتین ئەمساڵ بۆ جاری یەکەم موعادەلەیەکمان بەکارهێنا، لە پرسیارەکانی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانیش زۆرجار تیکرار بۆتەوە، کە دیسان ئەمساڵ پێوەری مەعیاری تەوزیع چی بووە، ناعەدالەتی هەبووە، لەسەر چ ئەساسێك هەر وەزارەتێك بەشی خۆی بەرکەوتووە، ئێمە بۆ ئەم مەبەستە هەر لە سەرەتای ساڵی 2012 وە بە ئیستیشارە لەگەڵ بانکی جیهانی لەگەڵ ڕێکخراوی (u.n.d.p) لەگەڵ کۆمەڵێك پسپۆری بیانیش، کە ئێمە چۆن تەتەور بە شێوازی تەوزیع کردنی بودجەکەمان بکەین بەسەر سێکتەرەکاندا، گەیشتینە دەرئەنجامی ئەم موعادەلەیە کە ئەویش مەبەست لێی ئەوەیە کە ئەوسا ئێمە ئەو موناقەشاتەمان ئەکرد، ئەگەر جەنابتان تێبینی بکەن، بودجەی وەبەرهێنان سێ پۆینت نۆ ترلیۆن بوو، ئێستا چوار پۆینت چوارە، بەڵام ئەوکاتە کە موناقەشەمان کرد، لەبەر ئەوەش ئەو سلایدەم هێنا کە جەنابتان ئەوەش ببینن، دوای ئەوە چەند جارێك گۆڕانکاری بەسەرداهاتووە، سێ پۆینت نۆ ترلیۆن بودجەی وەبەرهێنان بوو، زائیدەن نۆ سەد و چواردە ملیار بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان، تەبیعی ئەم سێ پۆینت نۆیە دواتر بوو بە چوار پۆینت چوار ترلیۆن، ئێمە لەناو ساڵی 2012 ئەو موناقەشەیەمان دەرکرد، لەبەر ئەوە ئەبوایە ساڵێك بەساڵی میسالی وەربگرین، یەعنی بە ساڵێك کە هیچ کارەساتێك تێیدا ڕووینەداوە کە هیچ شتێکی غەیری تەبیعی نەبووە، سیستەمی حکومەت ئەو شێوازەی کارکردن هەمان سیستەم بووە، یەعنی شێوەیەك بووە لە شێوازی کارکردنی مەعمول بیهی لە هەرێمی کوردستاندا، لەبەر ئەوە ئێمە ساڵی 2011مان وەرگرت بە مەقیاس کە ئەخیر ساڵ بوو، کارەکانی 2011 ش تەواو بوون، چوار مەعیاری ڕەئیسی، چوار موئەشری ڕەئیسی بە نەزەر ئیعتبار وەرگیرا، یەکەم شت کۆی گوژمەی پڕۆژە بەردەوامەکان، چونکە کۆی گوژمە ئیلتیزامێکە لەسەر حکومەت، پەرلەمانی کوردستان موسادەقەی لەسەر کردووە، ئیعلان کراون، چ دەست بەکار بووبن، چ ئەگەر دەست بەکاریش نەبووبن، تەسمیەکە لێرە وای لێهاتووە، لەبەر ئەوە (المبلغ الكلى للمشاريع المستمرە)

یان کۆی گوژمەی پڕۆژە بەردەوامەکان، هەژدە نوقتەی لەسەرە، پێویست بو 2011 بابڵێین ئەوەی کە موخەسەس بوو، لە 2011 بیست نوقتەی لەسەر بوو، ڕێژەی خەرجی لەو موخەسەسە 30٪ ی لەسەر بوو، یان 30 نوقتەی لەسەر بوو، چەند لە موخەسەسی 2011 سەرف کراوە، ئەگەر یەکێك 10 ملیاری هەبووبێت پێنج ملیاری سەرف کردبێ، لەم لا 10 نوقتە وەردەگرێت، لەولا 15 نوقتە وەردەگرێت، ژمارەی پڕۆژە بەردەوامەکانیش 32٪ی لەسەر بوو، تەبیعی ئێمە ئەو موعادەلەیە و ئەو هاوکێشەیە کە بەکارمان هێنا، موعادەلەیەکی علمیە کە زۆر لە موئەسەساتی عالەم بە پێی زروفی خۆیان بەپێی ئەو ئیلتیزاماتانەی کە لەسەر وەزعی بەڕێوەچوونی پڕۆژەکان هەیە بەکاردێت، مومکینە نسەبەکان ئیختیلاف بکات، شەرت نیە بڵێم ئەمە سەد دەر سەد تەمسیلی واقع دەکات، یان ئەمە سەد دەر سەد بۆ هەموو وەزارەتەکان وەکو یەك چارەسەر دەکات، بەڵام ئەمە موعادەلەیەکە بۆ حکومەت، ئەگەریش تۆزێك لە موعادەلەکە لابدرێت ئەبێ زۆر لێی دوور نەکەویتەوە، ئێمە ئەو موعادەلەیەمان لەسەر یەك بە یەکی وەزارەتەکان تەتبیق کرد، بەهۆی ئەو موعادەلەیەوە ڕەقەمێك دەرچوو تەبعەن کۆی نوقاتەکان بوون بە چوار هەزار و هەشتاو شەش نوقتە، ئەمانە دابەش کران بەسەر وەزارەتەکان بە پێی ئەمە هەر وەزارەتێك بۆ نموونە: وەزارەتی کشتوکاڵ سەدو نەوەت و یەك ملیار دیناری بەبەرکەوت، تەبعەن ئێمە دواتر کە ئەم سێ پۆینت نۆ ترلیۆنە کە ئەو مەبلەغە بوو وەختەك ئیشمان لەسەر دەکرد، کە بوو بە چوار پۆینت چوار ترلیۆن، ئێمە جارێکی تر موراجەعەی وەزعەکەمان کرد، هاتینەوە بزانین کا چ وەزارەتێك مەسەلەن یان چ ناوچەیەك موحاوەلەمان کرد تۆزێك تەعدیلی ئەوە بکەین، ئەساسی تەوزیعەکە بەڕێزان ئەو موعادەلەیە بوو، ئێمە هەڵساین لەبەر ئەوەی کە تەجروبەیەکی نوێ بوو، بۆ ئەوەی کە بەرچاو ڕوونیەك هەبێ لای هەموو وەزارەتەکان، یەك بە یەکی وەزارەتەکان هەر لەسەرەوە جەنابی وەزیر هەتاوەکو ئەو تیمەی کە ئیش لەسەر مەسەلەی پڕۆژەکان دەکات، بۆ هەمووتان تەوزیحم کرد، تەبعەن وەکو باسمان کرد موعادەلەی دووەم موعادەلەی تەوزیعی ژمارەی دانیشتیوانە، بەپێی قەزاکان، ئەم ژمارەیەی کە ئێمە بەکاری دەهێنین، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ژمارەکانی حەسر و تەرقیمە، هی ساڵی 2010 هی دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستان، هۆی بەکارهێنانی ئەم ژمارانە ئەوەیە کە ئەمانە مومکینە لە هەموو ژمارەکانی تر، یەکەم، نزیکتربن بۆ واقع، دووەم، شەرعیەتیان زیاترە، لەبەر ئەوەی بە موشتەرەکی لەگەڵ عیراق کراوە، کۆمەڵێك ڕێکخراوی نێو دەوڵەتی بەشدار بوون لە پرۆسەی حەسر و تەرقیم، بە کوردی پێی دەڵێن پرۆسەی گەمارۆدان و ژماردنی دانیشتوان و ئاڤاهیان، ئەمە پرۆسەی حەسرو تەرقیم، پرۆسەیەکە لە پێش (تعداد سکان) ئەنجام دەدرێت، یەعنی لە هەر وڵاتێك کە (تعداد سکان) ئەنجام دەدرێت، پێشتر عەمەلیەك هەیە پێی دەڵێن حەسر و تەرقیم، 42 هەزار کەس لە هەرێمی کوردستان لە ساڵی 2010 بەشداریان تێدا کرد، کە زۆربەیان مامۆستا بوون، دوای بینینی دەورەیەکی کورت، سەردانی بینینی هەموو بینایەتەکانیان کردووە، یەعنی بە عەدەد هەموو بینایەتێك ژمێر دراوە، پرسیار کراوە ئەم بینایەتە چەند کەسی تێدایە، چونکە بۆ وەختی (تعداد سکان) ئەنجام دەدرێت، کە دەچنە سەر هەمان بینایەت ئەبێ ئەم ژمارەیە موتابق

بێ لەگەڵ ژمارەی یەکەم، ئەگەر ئیختیلافێك هەبێ دەبێ ئەسبابەکەی بگوترێ، ئەگەر نەفەرێك زیادە بووبێ، یان نەفەرێك کەم بووبێ، بابڵێین خانەوادەیەك یان عائیلەیەك جێگەی گواسترابێتەوە مەعلوم دەبێ، لەبەر ئەوەی ئێمە لە وەزارەتی پلان دانان بۆ دانانی ڕێژەی دانیشتوان ژمارەی حەسر و تەرقیم بەکاردێنین، ژمارەی بیتاقەی ئەرزاق یان هەر ژمارەیەکی تر کە هەبێت، یان هەر ژمارەیەکی تر کە لە بەغداوە بەکاردێت، بەشێوازێکی گشتی تەنانەت بۆ تەحدید کردنی حسەی هەرێمی کوردستان، ئێمە ئەوە بەکارناهێنین، چونکە ئێمە هەردەبێ لە ئێستاوە ڕۆژێك بێت ئیعتیماد بکەینە سەر ئەرقامی حەقیقی، نزیکترین ڕەقەم لە واقعەوە، یەعنی لە بەغداوە هەرچیەك هاتبێتی ئێمە لەسەر ئەم سیتەمە دەچین، بەپێی ئەمەش تەبعەن موعادەلەی ئەمە کە پێشتر باسم کرد، ئێمە وتمان ئەمە ئەساسی تەوزیع بوو لەسەر وەزارات، دوای ئەوە بە هەموو وەزارەتەکانیشمان گوت کە ئەمەشتان لەبەرچاو بێ، کە باسی ئەمەش دەکەین دیسانەوە نە موعادەلەی یەکەم موتلەقە، بە موتلەقی بەکارهاتووە، نەتەوزیعی ڕێژەی دانیشتوان لەسەر قەزاکان موتلەقە، حەتمەن زۆر بە ئاسانی ئەو لیستانەی کە هەر ئێمە دابەشمان کردووە و ناردوومانە بۆ لای جەنابتان و کە سەیری بکەن، مومکینە ئەو موعادەلەیە بە موتلەقی لەسەری تەتبیق نابێ، چونکە خۆ مەعقول نیە...، هەر بۆ نموونە، ئێستا قەزایەك لە چەمچەماڵ هەیە کولفەی نزیکەی 130 ملیار دینارە، یەعنی کەواتە لەو پڕۆژەیە کە دەست پێدەکات هەتاوەکو ڕۆژی کۆتایی، ئەبێ هیچ جادەیەکی تر قیرتاو نەکرێت، ئەبێ هیچ قوتابخانەیەك دروست نەکرێت، ئەوە مەنتقی تێدانیە، باشە من ئەمانە کە جیایان بکەمەوە کامانەن، کامانەیە کە ناوی لێبنێم ستراتیژی، تونێلێك لە قەزای شەقڵاوە لە پیرمام هەیە، لەبەر ئەو تونێلە ئەبێ هیچ شتێکی تر هەتاوەکو ئەو تونێڵە تەواو ئەبێ هیچ شتێکی تر لەو قەزایە نەکرێت، ئێ خۆ ئەو جادەیە هەمووکەسێك پێیدادەچێت، یان ئەگەر مەشروعێکی فرۆکەخانە هەبێ، یان ئەگەر سایلۆیەك لە قەزایەك هەبێ، مەعقولە لەبەر ئەوەی ئەو سایلۆیە هەیە، کێشەی لەسەر بێت لە تەنفیز یان کێشەی لەسەر نەبێ، خۆ ناکرێ هەتاوەکو ئەوکاتەی کە سایلۆیەکە تەواو ئەبێ هیچ شتێکی تر نەکرێت، خۆ ئەو سایلۆیە کەس ناتوانێ بڵێت بەس گەنم یان جۆی ئەو جێیەی تێدا خەزن بکرێت، لەبەر ئەوە ئێمە ئەمانەی کە باسیان دەکەین، ئەمانە فاکتەرن کە دەبێ بە نەزەر ئیعتبار وەربگیرێن، بۆ ئەوەی ئێمە زۆر لە خەتی عام لانەدەین، ئەگەرنا هیچ یەکێك لەمانە بە موتلەقی نە بەکارهاتووەو نە ئێمەش دەتوانین بەکاری بهێنین، تەبعەن ئێمە ئەو دوو موعادەلەیەی کە باسمان کرد، یەك بە یەکی وەزارەتەکان لەگەڵ هەر هەموویان شەرح کراوە، بۆ وەزارەتی شەهیدان، بۆ وەزارەتی تەندروستی، بۆ وەزارەتی ڕۆشنبیری، بۆ وەزارەتی کارەبا، تەبعەن مەخسەدم وایە هەر فکرەیەك دروست بێ، بۆ وەزارەتی شارەوانی، ئەگینا ئیشی ئێمەی ئیعتیادی ڕۆژانەیە، شتێکی زۆر موهیم نیە، بەڵام واجبی خۆمانە، وەزارەتی ئەوقاف، وەزارەتی تەندروستی و خوێندنی باڵا کە زۆرێك لە بەرێزان تێبینیان لەسەردا، ببورن پەروەردە و خوێندنی باڵا، ئەمەی کە ئێستا بۆ جەنابتان باسم کرد، ئەمە هەمووی زۆر بە موفەسەڵ تر بۆ هەموو لایەك تەوزیح دراوە، لەبەر ئەوەی ئەمسالیش ئەگەر تێبینی بکەن، هەموو لایەك

بەرچاویان ڕوونە، ئەو تێبینیانەی کە ساڵانە جەنابتان، ئێمە لە جەنابتانمان دەبیست، لە هۆڵی پەرلەمان لیجانی تایبەتمەند کە سەردان، یان دانیشتنیان دەکرد لەگەڵ وەزیر و ئەمانە، کۆمەڵێك ڕەخنە هەبوو لەوەی کە پەیوەندی نیە لەبەینی وەزارەتی پلان دانان و وەزارەتی پەروەردە، تەنسیق نیە لە بەینی وەزارەتی خوێندنی باڵاو وەزارەتی پلان دانان، ئێمە ئەم شێوازی کارکردنە لەگەڵ ڕەقەمی کە بۆتە ناتجی ئەوە لەگەڵ هەموویان باس کراوە، لەگەڵ وەزارەتی داد، لەگەڵ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، لەگەڵ دەستەی وەبەرهێنان، لەگەڵ دەستەی مین، ئەم شێوازە کۆنووسەش بە هەموو وەزیرەکان، هەموو بەڕێزان وەزیران ئیمزایان لەسەری کردووە، شێوازەکە شتێکی تەحدید کرا بۆ ئەوان، پێمان گوتن بەپێی ئەم فاکتەرانە ئەمەیە مەبلەغی موخەسەس بۆ ئێوە، ئێستا فەرموون لە خیلالی مانگێکدا ئەم مەبلەغە خورد بکەنەوە لەسەر مەشاریعی بەردەوام، ئەگەر پرۆژەی پێشنیاری نوێشتان هەیە، بەدیراسەت و جەدوەلێکی مورەتەبەوە پێشکەشی بکەن، بۆ ئەوەی تووشی کێشەی ساڵانی ڕابردوو نەبینەوە، ئەوە هەر سەردێك بوو ویستم کە جەنابیشتان لەناو تەفاسیل بن، هەمان شێوەی کە باسم کرد لە وەزارەتی دارایی و ئابووریش کراوە، هەرچەندە ئەوان بەو تەفسیلە باسیان نەکرد، بەڵام لەگەڵ هەموو وەزارەتەکان دانیشتووین بێجگە لەوەی کە هەندێك ئیجتیماعاتی موشتەرەکیشمان هەبووە، لە ئەسنای ئامادەکردنی بودجە لەگەڵ جەنابی وەزیری دارایی و لەگەڵ هەموو تیمی وەزارەتی داراییش، ئەمە ئەگەر بە سەریعی بەسەریدا بچینەوە، هەر بۆ بەرچاو ڕوونی لە 138 ترلیۆنی عیراق، کە بۆ 2013 مەزندە کراوە، چواردە پۆینت سێ بۆ هەرێمی کوردستان بە حیساب لە بەغداوە تەخسیس کراوە، چواردە پۆینت سێ ترلیۆن دیناری عیراقی، ئێمە یەك پۆینت شەش عجزیشمان بە نەزەری ئیعتبار وەرگرتووە، لەبەر ئیحتیاجاتی سێکتەرەکان، لەبەر ئیحتیاجاتی میزانیەی تەشغیلی و هەم میزانیەی ئیستیسماری هی مەشاریع، لەبەر ئەوە کۆی میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2013 شازدە پۆینت نۆ ترلیۆن دیناری عیراقیە، کە پێنج پۆینت سێ ترلیۆن بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان یان مەشاریعی بونیەی تەحتی بابڵێین تەخسیس کراوە، بە پەرەپێدانی پارێزگاوە تەبعەن، نۆسەدو چواردە ملیار دیناری پەرەپێدان بە پارێزگاشەوە، یانزە پۆینت شەش بۆ بودجەی تەشغیلی کە مەعاشات تەعویزاتی موەزەفین و هەموو شتێك لەخۆی دەگرێتەوە، بەراورد کردنەکان بەم شێوەیەن، ئەگەر ئێمە لە هەرێمی کوردستان ئەمساڵ سەد لە سەدی بودجەی وەبەرهێنان موەفەق بین و ئیستیفادەی لێ بکەین، شکلەکان بەم شێوەیە دەردەچێت، هەرێمی کوردستان، ئەگەر هەموو ئەوانەی کە بەمیسال هێناومانن، ئەوانیش هەموو سەد لە سەد میزانیەی ئیستیسماری خۆیان لەسەر مەشاریع سەرف بکەن، ئەو وەختە سورەکە بەم شکلە دەردەچێت، ئەمەش هەر بۆ ئەوەیە کە بڵێین ئێمە لە پلان دانان یان لە تەوزیعی بودجە شێوازێکی تەبیعیمان هەیە، مومکینە کەم و کوڕیمان هەبێت، هەندێکجار لە سێکتەرێکی موعەیەن، بەعزێك جار لە سورعەتی تەنفیزی، بەعزێك جار لە نەبوونی تەکنەلۆژیایەکی موعەیەن، هەمووومان دەزانین ئەوە چەند ساڵێکە دەستی بیانی وەکو کۆمپانیا و وەکو تەکنیك، بەشکلێکی زیاتر داخلی هەرێمی کوردستان بووە، دەنا پێشتر لەبەر ئەو هەموو ساڵانەی

حسار و ئەوانە ئیمکانیاتمان زۆر لەوەش مەحدود تر بوو، بەکاربردن و وەبەرهێنان هەموو میزانییەی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەگەر سەیری بکەین مەجموعی بەکاربردن و وەبەرهێنان وەزارەتی پەروەردە لەهەمووان زیاتری بەرکەوتووە، دوای ئەوەش وەزارەتی شارەوانی و وەزارەتی ناوەخۆ و پێشمەرگە، دارایی و ئابووری، کارەبا، تەندروستی، ئاوەدانکردنەوە و خوێندنی باڵا، ئەمە بەتەسەلسولی مەجموعی، تەبیعی کە باسی ئەم تەسەسولەش دەکەین ئەمە مانای ئەوە ناگەیەنێت کە پەروەردە (13٪)ی هەموو بودجەی هەرێمی کوردستان بۆی دەچێت، مانای ئەوەیە کە پەروەردە لەباشترین شێوازدایە، تەبیعی ئەم ڕەقەمانە هەر شکلێکی تەقدیرییە، بۆ ئەوەی کە وازح بێت، کام سێکتەر لەهەموویانی زیاتر وەبەرکەوتووە، تەنها لەسێکتەری پەروەردە ئەگەر بۆ نموونە وەربگرین سێکتەری پەروەردە بەو هەموو ئیمکانیاتەی کە بۆی سەرف دەکرێت مومکینە کەم وکوڕی تێدا هەبێت، بەڵام کە کەم و کوڕیەکەی مەعالەجە دەکرێت هەموو کەم و کوڕیەکەش بە پارە مەعالەجە ناکرێت، یەعنی ئەوە نییە کە تۆ کێشەیەکت هەیە تۆزێك پارەی فەڕێدەدرێتە سەر بۆ ئەوەی بۆ ماوەیەکی موعەیەن چارەسەر بکرێت، خۆ تۆ ئەگەر میزانییەی تەشغیلی وەزارەتی پەروەردە ئێستا ئەگەر پارەی زیادەت هەبێت و بۆیان تەخسیس بکەی دەبێت لەناو سیسیتەمەکە جێی بۆ بکەیتەوە، کە لەکوێ سەرف بێت، ئەم مەعاش زیاد دەکەی، ئەو موخەسەسات زیاد دەکەیت یانیش حەوافیزیان زیاد دەکەی، دەبێت قەرار لەسەر ئەوە بدرێت، هەموومان موتەفیقین کە سیستەمی پەروەردەی هەرێمی کوردستان پێویست دەکات کە باشتر بێت، بەڵام خۆ دەبێت شێوازەکەی بۆ دابنێین ئینجا داوای ڕەقەمی پارە بکەین، تەنها مەسەلەکە ئەوە نییە کە ئەمە سیستەمی پەروەردە کەم و کوڕی تێدایە، بە پارەش چارەسەر دەبێت، ئەم فەصڵ و ئەبوابانەی کە لەمیزانییەی تەشغیلی هەیە ئەمانە ئیحتیماله پێویستیان بە پێداچوونەوە هەبێت، هەروەها شێوازی کارکردنیان، لەزۆربەی وڵاتانی کە بابڵێین تەجروبەیان لە ئێمە زیاترە کەرتی تایبەت زیاتر دەوری بینیوە لەچارەسەرکردنی هەندێك لەکێشەکان، من ناڵێم کە حەلێکی میسالییە، بەڵام هەیە، مەداریسی موشتەرەك چارەسەرێك بووە بۆ ئەوە، دوای ئەوە ئێمە کە بینایەك دروست دەکەین ئێستا من دێمە سەر ئەو قوتابخانانەی کە دواتر لە ساڵی (2012) دروست کراون، کە تەواو بوون، وەزارەتی پەروەردە ئیستیلامی کردوون، خۆ ئەم قوتابخانانە کە درووست بوون لەسەر هەمان سیستەمی قوتابخانەکانی پێشتر لەسەر هەمان شێوازی دەوام کردن و هەمان پاك و خاوێنی و لەسەر هەمان شێوە بەڕێوەدەچن، ڕاستە هەندێك بینایە کۆنن، بەڵام هەندێك شتیش لەناو خودی سیستەمەکەدا جێگیر بووە کە پێویست بە چارەسەری دەکات، ئێمە دەبێ لەو هۆڵەدا باسی بکەین، لەشوێنی تر باسی بکەین، بۆ ئەوەی بزانین کە پارە لەسەر چی دابندرێت، یان لەکوێ ئیزافە بکرێت، تەبیعی ئەمە خوردکردنی بودجەی تەشغیلییە هەر بۆ مەعلومات، جەنابتان ئاگادارن لەکۆی بودجەی ئیستسماری کە 5,3 پێنج پۆینت سێ ترلیۆنە، 4,4 چوار پۆینت چوار بۆ پرۆژەکانی وەزارەتەکان داندراوە، وەکو پێشتر شەرحم کرد، بە پرۆژە بەردەوامەکان و پێشنیار کراوەکانیشیان، (914) ملیاریش بۆ بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان کە ئەم (914) ملیارە ساڵ بۆ ساڵ

بابلێین شێوازی تەعامول کردن لەگەڵی دەچێتە قۆناغێکی ترەوە، هەر بەپێی یاسای ژمارە (8)ی ساڵی (2012) یاسای بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، هەم بەپێی یاسای ساڵی (2011) ئێمە لەوەزارەتی پلاندانان سەرپشك کراوین کە موسادەقە لەسەر تەفاسیلی بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بکەین، ئێمەش ساڵی یەکەم ئیحتیماله کەمتر، پار تۆزێك زیاتر، ئەمساڵ بەتەماین زیاتریش داخیلی تەفاسیلەکان بین، تەفاسیلەکانیش مەبەستمان لێرە ئەوەیە برِیار هەر بۆ ئەنجومەنی پارێزگا و بەڕێز پارێزگارەکانن، بەلاٌم ئەوەی کە ئەوان دەینێرن دەبێت ئێمە تەئکید بکەین کە تەنسیقێکی تەواو هەبێتن لەبەینی بودجەی پەرەپێدانی پارێزگا لەگەڵ بودجەی کە وەزارەتەکان سەرفی دەکەن، خۆ ئەگەر سەیری بکەیت، یەعنی بچییە ناو تەفاسیلەکانیشەوە ئەوەندە شتێکی موعەقەد نییە، چونکە ئەو دائیرەیەی کە سەر بە وەزارەتە لە مەرکەزی پارێزگا یان لەقەزایەك هەمان دائیرە ئەوەیە کە لە پەرەپێدانی پارێزگا پارەی بۆ تەخسیس دەکرێت، یەعنی دوو دائیرەی موختەلیف نین لەحەقیقەتدا هەر یەك دائیرەن، ئەگەر موستەشفایەك بێت، ئەگەر شارەوانی بێت، ئەگەر قوتابخانە بێت، یان هەر بابەتێکی تر بێت، بەهەرحاڵ ئێمە ئەمساڵ بەتایبەتیش ئەو پێشنیارانەی کە کرا لە گفتوگۆکان لە چەند رۆژی ڕابردووشدا لەسەر مەسائیلی کشتوکاڵ بەتایبەتی ئێمە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکانمان هێشتا پەسەند نەکردووە، بە ئەنقەستیش ئەمساڵ یەعنی زۆر لەلامان مەتلەب بوو کە هەموو تەفاسیلەکانی ئێرە تەواو بێتن، هیواداریین ئەوە نەبێتە باعیسی تاخیر بوونی پڕۆژەکانیان، ئێمە لیستەکانمان وەرگرتووە، بەلاٌم دەشزانین کە کۆمەڵێك تێبینی لێرەش وەردەگرین، لەهۆڵی پەرلەمانیش وەردەگرین، کە شتێکی تەبیعییە، هەموویان کۆبکەینەوە بەشێوازێکی رێك و پێکتر کارەکە ئەنجام بدەین، بودجەی بەکاربردن تەنها تەشغیلی کە بەتەنیا سەیری بکەین دیسانەوە پەروەردە و ناوەخۆ و پێشمەرگە و دارایی و تەندروستی و خوێندنی بالاٌیە، دیسانەوە دەڵێم ئەوانە نیشاندەری واقیع حاڵی هەرێمی کوردستانن، ئێمە پەروەردەمان لەپێشی پێشەوە داندراوە، یەعنی ئەگەر لەپێشی پێشەوەش بێتن مانای ئەوە نییە کە کەم و کوڕی نییە، شتمان کردووە و شتیش ماوە کە بکرێتن، لەپڕۆژە پێشنیارەکان ئێمە (612) پڕۆژەمان لەهەموو وەزارەتەکان بابلێین ئەوەی کە پێشکەشکراوە وەکو موقتەرەح لەبەردەمی پەرلەمانی بەڕێزە بۆ پەسەندکردنی یاخود هەر تێبینیەکی تر، گوژمەیان (3,2) سێ پۆیینت دوو ترلیۆنە، گوژمەی تەرخانکراو بۆ (2013) (1,6) یەك پۆینت شەش ترلیۆنە، شتێکیش دەمینێتەوە بۆ سالاٌنی دواتر، تەبیعی ئەمەش هەمووی ئیحتیمال دەکات لەسەر کاتی دەست بەکاربوونیان، ئەوانەی کە لە (2013) دەست بەکار دەبن، چونکە ئێمە ساڵێکی تر کە دادەنیشین لەگەڵ وەزارەتەکان مومکینە هەمان موعەدەل بەکاربێنین ئەگەر ئێمە بەرپرس بین لەم کارە، مومکینە دەستکارییەك بکرێتن، دیسانەوە بەشێوەی واقع حاڵی ئەو رۆژە بەشێوەیەك کە مەفهوم بێتن بۆ هەموو لایەك کە ئەساسەکان چی بوون، ئەمانە نیشاندەرێکن بەحەقیقەت هەر ویستم بیخەمە بەردەستی پەرلەمانی بەڕێز هەرچەندە ڕەقەمەکان، یەعنی چیمان پێدەڵێن ئەم ژمارانە؟، ئەو ژمارانە ئەوەمان پێدەڵێن کە ئەگەر پڕۆژەکان تەقسیم بکەین، دەستە بەندییان بکەین بەسەر پێنج مەجموعە،

مەجموعەیەك كە كەمتر لە (300) ملیۆن دینارن، مەجموعەی دووەم لە (300- 500) ملیۆن دینارە، مەجموعەی سێیەم لە (500) بۆ (1) ملیار دینار، مەجموعەی چوارەم لە (1) ملیار بۆ (3) ملیار دینار، مەجموعەی پێنجەمیش ئەوانەی كە لە (3) ملیار دینار بە سەرەوەن، تەماشا بكەین هەر بەراوردێك بكەین لە بەینی پارێزگاكان بزانین لە چ پارێزگایەك، چ شوێنێك پڕۆژەی با بڵێین گەورەتر لەبواری جێ بەجێ كردندایە، چ پارێزگایەك زیاتر پڕۆژەی بچووك لە تەنفیزكردندایە، هەولێر بە ڕەنگی سوور، سلێمانی بەڕەنگی ڕەساسی، دهۆك بەڕەنگی شین، گەرمیان بەڕەنگی پرتەقاڵی كە تەماشا دەكەین بۆ نموونە مەسەلەن لەو پڕۆژانەی كە لە (3) ملیار زیاترن سلێمانی بە پڕۆژەی مەبلەغی گەورەتر لەپێش هەموانە، گەرمیان لەهەموویان كەمترە، ئەگەر بێینە سەر پڕۆژەكانی كە لەهەموویان بچووكترن كە هەتا كولفەیان (300) ملیۆن دینارە، دەبینین كە دهۆك زیاترین ژمارەی پڕۆژەی بچووكی لێیە، تەبیعی ئەمە چەند مانایەك دەگەیەنێتن بەتایبەتی لەتەوزیعی پارە، چونكە ئەو پڕۆژانەی كە لە (300) ملیۆن دینار كەمترن ئەوانە ئەوانەن كە لەساڵێكدا تەواو دەبن، مومكینە لەساڵێكدا تەواو بن، یان خودی مودەتی تەنفیزیان كە لەرۆژی یەكەمەوە هاتووە (360) رۆژ نووسراوە، لەمودەی تەنفیز، بەڵام ئەوانەی تر كە لە (3) ملیار دینار زیاتربن، لەوانەیە (5) ملیار بن، لەوانەیە (10) ملیار بن، ئەوانە حەتمەن ئەوانەن كە مودەتی تەنفیزیان ئەصڵەن مومكینە لە دوو ساڵ زیاتر بێتن، ئێنجا ئەگەر بەهەر هۆیەكیشەوە تەئخیر بوونێك یان سەبەبێكی تریش هەبێت لەمەسەلەی زەوی یان لەمەسەلەی دیزاین یان لە هەر شتێكی تر، ئەوە دەبێتە باعیسی زیاتر تاخیر بوونیش، ئەمە تەبیعی هەر هەمان موعادەلەی پێشووترە، بەڵام بە ژمارە، ئەوی تر بە ژمارەی پڕۆژە، ئەوی تریان تەنها بە بابڵێین ڕەقەمی پارە بوو، چەند پڕۆژە دەكەونە زمنی ئەو نیتاقەوە، ئەمەش ژمارەی پڕۆژەكانە، ئەوەی كە پێشتر باسم كرد، لەبەردەوامەكانیش بەهەمان شێوە زیاتر لە (2500) پڕۆژە لە لیستی پڕۆژە بەردەوامەكانن، كۆی گوژمەیان (12,7) دوانزە پۆینت حەوت ترلیۆنە، گوژمەی خەرجكراو تاكۆتایی (2012) چوار پۆینت حەوت ترلیۆنە، بودجەی تەرخانكراو بۆ (2013) سێ پۆینت دوو ترلیۆنە، پێویستی بۆ ساڵانی تریش هەیە، چ لە (2014) و چ دواتریش، دیسانەوە ئەگەر سەیری پڕۆژە بەردەوامەكان بكەین بەپێی گوژمە، هەروەها پارێزگا، ئێمە ئەو پێنج مەجموعەیەی كە باسمان كرد لە كەمتر لە (300) ملیۆنەوە بگرە هەتا زیاتر لە سێ ملیارەوە، ئەگەر سەیریان بكەین كۆمەڵێك موئەشیرمان دەداتێ، ئەو پڕۆژانەی كە لە یەك ملیار بۆ سێ ملیارن زیادترین ژمارەن (285)یان لە سلێمانین، ئەو پڕۆژانەی كە گوژمەیان لە یەك ملیارەوە بۆ سێ ملیارە دوای سلێمانی بابڵێین هەولێرە بۆ تەسەسولەكەی، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، پرسیار دەكرێت نازانم ئایا جەوابیان بدەمەوە؟بە ئیجازەی جەنابتان یا...، ئەگەر ئیجازە دەدەن جواب دەدەمەوە، ئەگەریش پێویست ناكاتن ....

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

مامۆستا كە جەنابت قسەت كرد كەس ڕێی لێ گرتی؟ كەس ڕێی لێ نەگرتی بە ئارەزووی خۆتان قسەتان كرد، ئەویش قسە دەكا، ئێمە لێرە خۆمان گوێمان لێ بوو دەڵێن بەگۆترە داندراوە، توخوا تەماشاكەن ئەو

هەموو حیساباتە بە گۆترەیە؟ ئێوە قسەی خۆتان کرد (36) سەعات قسەتان کرد، کەس قسەی کرد؟ کەس موقاتەعەی کرد؟ ئەویش قسە دەکات، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز د. علی سندی / وەزیری پلاندانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە ئێمە هەوڵدەدەین روونی بکەینەوە لێرە، تەوزیعکردنی ئەوەیە کە ئەم بودجەیە لەسەر ئەساسی چی داندراوە؟ داتاکان چین؟ پێوەرەکان چین ئیحتیاجاتەکان چۆن بوون؟ چی کراوە کە لەبەرچاوگیراوە بۆ ئەوەی کە پلانێك دابنێی بۆ ساڵی ئاینده، وابزانم ئەوانە گرینگن کە باس بکرێن، ئەگینا ئەوە بەنیسبەتی ئێمە ئەمە دوو هەفتەیە ئێمە گوێمان لە هەموو ڕەخنە و تێبینییەکان گرتووە، هەمووشیمان تۆمار کردووە، یەك بەیەکیشی هەر هەمووی جواب دەدەینەوە، هەروەها ئەگەر سەیری ئەو پڕۆژانەی کە هەن کە کۆمەڵێکی زۆر تێبینیان لەسەر پێشکەشکرا لەرۆژانی ڕابردوودا، سەیری ماوەی جێ بەجێکردنیان بکەین، ئەوانەی کە ماوەی جێ بەجێکردنیان لە (360) رۆژ، یەعنی لە ساڵێکدا کەمترە، ئەوانەی کە لەساڵێك بۆ دوو ساڵ، هەروەها ئەوانەی کە لە دوو ساڵەوە بەسەرەوەن دەبینین کە زۆربەی ئەو پڕۆژانەی ماوەیان درێژ خایەنن لە هەولێرن، ئەوانەی کە لەماوەی یەك ساڵدان زیاتریان، زۆربەیان لە سلێمانین دوای ئەوە، بەڵام ئەوانەی کە لە سێ ساڵ و سەرەوەن زیاتریان لەهەولێرن، دوای ئەوە سلێمانی و دوای ئەوە دهۆك دێت، کۆمەڵێکی زۆر تێبینی، پێشنیار، ڕەخنە گیرا لەسەر ئەو پڕۆژانەی کە هیچ لە پڕۆژە بەردەوامەکان ئەوانەی کە هیچ خەرجیان لەسەر نەکراوە، کە تەبیعی شارەوانی بە یەکەم دێ، کشتوکاڵ بەدووەم دێ، پەروەوردە بە سێیەم، وەبەرهێنان، ئاوەدان کردنەوە، ناوەخۆ، بەڵێ ڕاستە، ئێمە ئەو پڕۆژانەی کە ئیشیان لەسەر نەکراوە نازانم بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئەمەش یەك لەو پرسیارانەن، لەو شتانەن کە ئەندامانی پەرلەمان داوایان کردووە، ئێمەش بۆیە باسی دەکەین، ئەگەریش پێتان زیادە ئێمە باس بکەین، ئێمە دەتوانین ڕەت ببین لەسەر ئەو مەسەلەیە، ئەم پڕۆژانەی کە بە (سفر) ناو نراون زۆربەی هەرە زۆریان لە دوای یەکی تەمووز یان 2012/7/1 ناویان لێنراوە پڕۆژەی بەردەوام لەخیلالی ئەم مودەتە هەتا ئێستا، هەتا 2012/10/31 دەست بەکار نەبووە، ئەگەر جەنابتان من بە نامەیەکی ڕەسمی ئێستا ئەبدەیتی 12/31تان بۆ بنێرم، مەوقفەکە لەم شێوەیەی کە هەیە دەبێت بەم شێوەیە، نەبووە بە سفر، هەر هەمووی چارەسەر نەبووە، بەڵام نزیکەی 150 پڕۆژەی دەستبەکار بووە، تەبعەن هەموو مانگێك ئەم مەوقفە لە گۆڕان دایە، مومکینە هەموو هەفتەیەك کۆمەڵێك پڕۆژە هەیە دەستبەکار دەبێت، دوای ئەوەی کە موسادەقەی پەرلەمان و هەموو ئیجرائاتی قانونی بۆ دەکرێت، لەبەر ئەوە ئێمە ئەوە زۆر بە شتێکی زۆر تەبیعی دەبینین، ئەمە هەر ڕوو دەدات، نەوەك ئەمجارە لە موستەقبەلیش هەیە، ئەمە زاهیرەیەکی تەبیعیە، لەو کاتەی کە موسادەقەی پڕۆژە دەکرێت، هەتاوەکو ئەو ڕۆژەی کە پڕۆژە دەستبەکار دەبێت، ئەگەر ئێمە بڵێین ئەمە چەند بەسەر سەدی پڕۆژەکان دێت، دواکەوتنی پێنج شەش مانگ، بۆ ئەوەی دەست بەکاربێت، لە 2012/7/1 هەتاوەکو 2012/12/31 کە دەکاتە شەش مانگ، ئەمە یەك لەسەر

سێی پڕۆژە بەردەوامەکانی حکومەت هاتووە لە ساڵی 2012 دا کە ئەمەش قابلی ئەوەیە کە لەسەری ڕابوەستین بزانین چۆن باشتریشی لێ دەکەین، بەڵام لە هەمان کاتدا بەڕێزان، لەکاتێکدا کە مەوقفی 12/31 ئەم پڕۆژانە لە ئینتیزاری دەست بەکاربوون دابوون، هەندێکیان حەتمەن لەمانگی یەك و دووی ئەمساڵ کەوتوونەتە بواری دەست بەکاربوون، بەڵام لەساڵی 2012 دا هەزار و چواردە پڕۆژە لە هەموو سێکتەرەکان تەواو بوو، دەورو تەسلیمی پێ کراوە، من ئەگەر تەنها بە کورتی ناوی سێکتەرەکانتان بۆ بخوێنمەوە، لە چ سێکتەرێك و چەند پڕۆژە تەواو بووە بۆ نموونە، شەهیدان وئەنفال کراوەکان هەشت پڕۆژە، کارو کاروباری کۆمەڵایەتی 12، داد یەك پڕۆژە، سامانە سروشتیەکان دوو پڕۆژە، گواستنەوەو گەیاندن 12 پڕۆژە، ڕۆشنبیری و لاوان 24، بازرگانی و پیشەسازی یەك، ناوخۆ 35، ئاوەدانکردنەوەو نیشتەجێ کردن 143 پڕۆژە، شارەوانی 112، تەندروستی 26، پەروەردە 138، خوێندنی باڵا 48، کشتوکاڵ 155، کارەبا 57، دارایی و ئابووری 27، پلان دانان 5، دەزگای مین چوار، دەستەی وەبەرهێنان یەك، ئەمانە کۆی گشتیان ئەوانەی کە باسم کرد کۆی گشتی ئەو پڕۆژانەن کە لە ساڵی 2012 تەواویش بوون، یەعنی ئەوەشمان هەبووە، ئەمەشمان هەبووە، خۆزگە ئەوەندە وەقت هەبوایە کە یەك بە یەکی هەموو پڕۆژەکانم خوێندبایەوە، بەڵام تەسەوڕ دەکەم ئەوە زۆر بێ، پێویست ناکات، چونکە ئەم یەك بەیەکی پڕۆژانە ئەگەر بیان خوێنمەوە، دانیشتوانی هەرێمی کوردستان ئەم پڕۆژانە دەناسن، دەزانن کە ئەم پڕۆژانە ئایا هەن یان نا، یەعنی پێویست ناکات کە زۆر بچمە ناو تەفاسیلەوە، ئەگەر ئیجازەم پێ بدەن لەم پڕۆژانە تەنها پڕۆژەکانی پەروەردە بخوێنمەوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، هەر وەکو میسالێك ئەوانەی کە تەواو بوون کۆی گشتیان 138 قوتابخانەیە کە لە ساڵی 2012 تەواو بوون، ئێستاش وەکو باسمان کرد ئەمڕۆ 510 قوتابخانەی تر لە ژێر جێبەجێ کردن و دروست کردن دایە، دروست کردنی قوتابخانەی 27 پۆلی لە گەڕەکی ئایندە لەبەهاری نوێ لە هەولێر لە ناوەند تەواو بووە، دروست کردنی قوتابخانەی بێکەس، لە گەڕەکی سێتاقان، سەرلەنوێ دروست کردنەوەی قوتابخانەی 27 پۆلی، دروست کردنی قوتابخانەی 27 پۆلی لەگەڕەکی نەورۆز، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گەڕەکی کارێزان، ئەمە پارێزگای هەولێرە بەڕێزان، نامەوێ زۆر تەفاسیلەکانی بڵێم، ئەمانە پارێزگای هەولێرن و تەواو بوون، هەریەکەو گوژمەی خۆی هەیە، بەرواری دەست بەکاربوون و تەواو بونیشی هەیە، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گەڕەکی ژیان، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گەڕەکی باداوە، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گەڕەکی ئاری، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گەڕەکی هەولێری نوێ، بێتواتە، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گەڕەکی موفتی، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گەڕەکی گوڵانی 121، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گەڕەکی حەسارۆکی سەروەران، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گەڕەکی کوردستان، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە سەروەران، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە هەولێر گرد محمد، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە هەولێر بنەسڵاوە، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە ناحیەی کەسنەزان 32، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لەناحیەی دارەتوو،

دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە ناحیەی ڕزگاری خەبات، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی کەورگۆسك، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لەگوندی کۆڕێ، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە هەریر، تێکدانی قوتابخانەی گرد خەزێن، دروست کردنەوەی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گۆمەڵگای باسرمە، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی باتاس، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە گوندی بازیان، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە کاولۆکان لە ڕەواندوز، بەڕێزان ئەگەر بەعزێك جار ناوەکان مومکینە ئینسان بەدەقیقی نەیلێت، بەلاّم دەبێ ببورن، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە خەلیفان، دروست کردنی قوتابخانەی 9 پۆلی لە هەریر لە گوندی بەبیان لە قەندیل، دروست کردنی باخچەی ساوایان لەگەڕەکی زانایان بەرامبەر ناوەندی هەتاوی کچان، دروست کردنی باخچەی ساوایان لە گەڕەکی نەورۆز، دروست کردنی باخچەی ساوایان لە گەڕەکی ڕاپەڕین، دروست کردنی باخچەی ساوایان لە گەڕەکی ڕاستی، دروست کردنی باخچەی ساوایان لە گەڕەکی موفتی، دروست کردنی باخچەی ساوایان لە گەڕەکی نەوەت و نۆ و نەوەت و دوو، دروست کردنی باخچەی ساوایان لە گەڕەکی ئاری، دروست کردنی باخچەی ساوایان لە سەنتەری چۆمان، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە کۆیە، دروست کردنی سێ ژوور لە گۆڕەپانێك بۆ خوێندکاران و قوتابیان لەهەریەك لە شارەوانی و گوندەکانی سێ کانی و هاومالّ، لە پارێزگای سلێمانی، دروست کردنی باخچەی ساوایان لە گەڕەکی ئازادی، دروست کردنی خوێندنگای 9 پۆلی لە کانی وەتمان، دروست کردنی قوتابخانەی 18 پۆلی لە عەربەت سەر بە قەزای سەید صادق، دروست کردنی باخچەی ساوایانی دڵسۆز لە سلێمانی، دروست کردنی باخچەی ساوایانی ئەستێرە لە سلێمانی، دروست کردنی باخچەی ساوایانی پەری لەسلێمانی، دروست کردنی پێنج قوتابخانەی شەش پۆلی لە سیرە مێرگ، گەورەدێ، بەرزەدێ، گوێزلێ و بەروێ، دروست کردنی پێنج قوتابخانەی شەش پۆلی لەزەنگی سەر، لە کانی خان، لە بەرکێو، گولێ، عەوالان، دروست کردنی قوتابخانەی شەش پۆلی لەگرنجاغ، دروست کردنی پێنج قوتابخانەی شەش پۆلی لە دوو گۆمان، دەنگەلان، هەڵشۆ، شەروەیت، سوڵتانە دێ، دروست کردنی قوتابخانەی 12 پۆلی و دروست کردنی گەنجینە لە قەلاّدزێ، دروست کردنی قوتابخانەی شەش پۆلی لەسەر کەپکان، کانی بناو، سەیدە فەقێرە، گردجان، دروست کردنی بینایەی پەروەردەی ڕانیە، دروست کردنی قوتابخانەی 12 پۆلی لە چەمچەمالّ، دروست کردنی سێ قوتابخانەی شەش پۆلی لە چەم و ژالە، گۆڵە بی، کانی هەنجیر، دروست کردنی بینای پەروەردە لە هەڵەجەی تازە، دروست کردنی کۆگا، دروست کردنی قوتابخانەیەکی 18 پۆلی لەمەلبەندی دەباشان لە سلێمانی، دروست کردنی باخچەی ساوایان لەبەردەقارەمان، نۆژەنکردنەوەی یاریگای پەیمانگای وەرزشی لە سلێمانی، دروست کردنی بینای سەنتەرێك بۆ پەروەردەی تایبەت لە هەڵەجەی شەهید، نۆژەنکردنەوەی باخچەی ساوایانی بەکرەجۆ، لە پارێزگای دهۆك ئاڤاکرنا قوتابخانێ 18 پۆلی، دواناوەندی ل ماسیکائێك، ئاڤاکرنا قوتابخانێ 12 پۆلی دواناوەندی ل مانگێشك، دروست کرنا قوتابخانا 18 پۆلی لە سێمێل، باتێل، دروست کرنا قوتابخانا چار پۆلی ل دهۆك، سێمێل، باتێل، دروست کرنا قوتابخانا شەش پۆلی ل دهۆك ل ئاکرێ، گردەسین، دروست کرنا قوتابخانا 12 پۆلی ل باتێل، دروست کرنا قوتابخانە

9 پۆلی ل مسێریك، دروست كرنا قوتابخانا 4 پۆلی ل دیناتا، دروست كرنا قوتابخانا 4 پۆلی ل بەرێ كر، قوتابخانا 4 پۆلی ل سپی مالێ، قوتابخانا 6 پۆلی ل دەحلەرێ، قوتابخانا 9 پۆلی ل شەرمن، دروست كرنا قوتابخانا 3 پۆلی ل دارۆك ژێر و دارۆك ژوور، كۆلكا مەزن و ڕۆلكا ژۆر، قوتابخانا 4 پۆلی ل دێویك، قوتابخانا 4 پۆلی ل نافدار، دروست كرنا قوتابخانا 3 پۆلی ل سەر كەندارو مێرەك و مەفرەق و دینارتا، قوتابخانا 4 پۆلی بۆسریان، پەیمانگەها هونەرێن جوان ل دهۆك، دروست كرنا قوتابخانەكا 9 پۆلی ل كانی ئاسیاها مەزن، ل بەردە ڕەش، دروست كرنا قوتابخانەكا 9 پۆلی ل بەنێنان، دروست كرنا قوتابخانەكا نەهـ پۆلی ل زمار، قەسرێت ڕۆژ هەلات ل زمار، خراپ كرناو ئاوا كرنەكا قوتابخانەكا 18 پۆلی ل ناعورێ ل ناوەندا دهۆك، خرا كرنا و ئاوا كرنا قوتابخانەكا 27 پۆلی ل زۆزك، پەروەردە ل ناوەند، ئاوا كرنا قوتابخانا 27 پۆلی ل شكەفت مارا ل زاخۆ، ئاڤاكرنا قوتابخانەكا 18 پۆلی ل خەرابات ل زاخۆ، ئاڤا كرنا قوتابخانەكا 18 پۆلی ل بێدارێ ل زاخۆ، ئاوا كرنا قوتابخانەكا 18 پۆلی ل سەنتەرێ سێمێل، ئاڤا كرنا قوتابخانەكا 18 پۆلی ل تەناهی سێمێل، ئاڤا كرنا قوتابخانەكا 18 پۆلی ل ناوچا باعەدرێ، قوتابخانەكا 18 پۆلی ل كۆمەلگا كەلەكچی، ئاڤا كرنا قوتابخانەكا سریانی 18 پۆلی ل دهۆك ناوەند، ئاڤا كرنا قوتابخانەكا 18 پۆلی ل شاخیێ ژێری، ئاڤا كرنا قوتابخانا 18 پۆلی ل دواناوەندێ ل زەركا، ئاڤا كرنا قوتابخانا 18 پۆلی دواناوەندی ل ئامێدیێ، ئاڤا كرنا ئاڤاهیێ ڕێڤەبەریا ئەزمونا ل پەروەردا دهۆك ناوەند، دروست كرنا قوتابخانا 18 پۆلی ل مالتا، دروست كرنا قوتابخانا 18 پۆلی ل خرابات زاخۆ، دروست كرنا قوتابخانا 9 پۆلی ل تربێشێ ل ئاكرێ، دروست كرنا قوتابخانا 9 پۆلی ل هەنجیرۆك، دروست كرنا قوتابخانا 18 پۆلی ل سێریك، دروست كرنا قوتابخانەكا 9 پۆلی ل نیسان، لیستەكە درێژە هی پەروەردەش هێشتا زۆری ماوە كە بیلێم، بەلام وابزانم ئیكتیفا بەوە دەكەم، ئەوە هەر نموونەی دوو شتم باس كرد، یەكێكیان كۆمەڵێك شت هەیە دەست بەكار نەبووە، یان قەول وایە كە دەست بەكاربێت، كۆمەڵێك شتیش هەیە تەواو بووە لە ساڵی 2012، ئەوانەی كە خوێندمەوە نموونەی ئەوانەیە كە سێكتەری پەروەردە، چونكە سێكتەری پەروەردە زۆر باس كرا، ئەگینا دەكرا سێكتەرەكانی تریش باس بكەین، هەروەها تەبیعی هەقیقەتێكی تریش هەیە كۆمەڵێك پرۆژە هەیە كە ئەو وەختەی كە پێشكەش بە پەرلەمان كراوە، ئێستا هەر نەماون لە لیستی پرۆژەكان دا لەسەر داوای وەزارەتی مالیە، لەبەر هۆیەكی تریش ئێمە ئەمساڵ لە وەزارەتی پلان دانان بڕیارماندا بۆ ئەوەی كە چارەسەری ئەو پرۆژانەی كە دوا دەكەون، بەتایبەتی ئەوانەی كە چەند ساڵێكیان پێ دەچێت، ئێمە وەكو ئینزارێكمان دا بە هەموو دام و دەزگاكان، بە هەموو وەزارەتەكان بە نووسراوی ڕەسمی كەهەتا 12/31، ئەو پرۆژەیەی كەهی ساڵانی ڕابردوو بێت، ئەگەر مەوقفەكەی مەعلوم بێت، ئەسبابی دواكەوتن چیە؟، ئەوە خۆ مەفهومە ئەگەر ئەسباب هەبێت یارمەتیشیان بدەین بۆ ئەوەی كە چارەسەر بكرێ، ئەگەر ئەسبابەكان مەعلوم نەبن، ئەوە ئەو پرۆژانە ئێمە دەسەلاتمان لە سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران وەرگرتووە و ئەو پرۆژانە لادەبەین، ئێمە لە دوای 12/31 دوای ئەوەی كە لیستەكان پێشكەش بە سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران كراوە و نێردراوە بۆ سەرۆكایەتی پەرلەمان، ئێمە كۆمەڵێك پرۆژەمان

لابردووه، بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان، بۆ نموونە پڕۆژە هەبووە یەك خەستەخانە بووە، کە وەزارەتی تەندروستی دوایی خۆیان هاتوون داوای دروست کردنی دوو خەستەخانەی بچووکیان کردووە، لە دوو شارۆچکە پڕۆژەی خەستەخانەکە نەماوە، پڕۆژە هەبووە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بووە، چەند ساڵێك لەوێ بووە بابڵێین، ئێستا ئێمە لە 12/31 ئەو پڕۆژانەمان هەر لە لیستی پڕۆژەکانیش نەهێشتیتەوە، لەبەر ئەوەی ئەمەیان نەوەك جیهەتی مەعنی تەڵەبی کردووە، تەفسیر یان ئەسبابی تەئخیر بوونەکەی دوای سێ ساڵ یان چوار ساڵ، ئێمە لە لای خۆمان لامان داوە، دوایی نموونەشتان بۆ دێنمەوە، بەس ئێستا با لەسەر بەنارمەکەمان بڕۆین، لە وەڵامدانەوەی پرسیارەکانی بەڕێزتان، ئاماژە بە چەند دانەیەك لەو پڕۆژانە دەکەم، کە ئێستاش وا باس دەکرێت هەر وجودیشی نەماوە، هۆکارەکانی دواکەوتنی پڕۆژەکانیش، ئەوانەی کە باسمان کرد، چونکە هەر پرسیار دەکرێت هۆکارەکان چین، ئێمەش ناچارین هۆکارەکان تیکرار بکرێنەوە، یەکەم شتیان تەبعەن پەسەند کردنی بودجە بووە هەتاوەکو ئێستا، هۆکاری ڕەئیسی بووە، هەموو هۆکارەکان دواکەوتنی پەسەند کردنی بودجە نیە، بەڵام هۆکارێکە، دوای ئەوە هەندێك لە وەزارەتەکان کە باسمان کرد وەزارەتی هەندەسی نین، پسپۆر نین لە جێبەجێ کردنی پڕۆژەدا، کە ئەمەش حاڵەتێکە ئێستا زیاتر بەرچاو دەکەوێت، ئێستا بڕی پارەی بەردەستی وەزارەتەکان زیاتر بووە، ئەم زاهیرەیە زیاتر بە وازحی، بە ئاشکرایی باس دەکرێت، وەزارەتی تەندروستی لە ساڵی 1996 و 1997و1998، کە ئیشی نۆژەن کردنەوەی بنکە تەندروستیەکان بوو، لەسەر پارەی نەوت موقابل غیزا هیچ کێشەی نەبوو، ژمارەی موهەندسی کافیشی هەبوو، بەڵام ئەمڕۆ کە زیاتر لە 15 موستەشفا، موستەشفای 100 قەلیۆرەیی و 200قەلیۆرەیی لە ژێر تەنفیز بێت، ئیحتیاجی بە تەکنەلۆجیای مۆدێرن هەبێ، بە شێوازێکی مۆدێرن دروستی بکەن، مومکینە وەزارەتی تەندروستی ئێستا ئەو موقابیلەیەتەی ئەو کەفائەتە هەندەسیە لەوێ وجودی نەبێ، چونکە ئەسلەن وەزارەتی تەندروستی بەپێی یاسای خۆیان، پێشکەش کردنی خزمەتگوزاری تەندروستیە، نەوەك دروست کردنی بینا، لەبەر ئەوە ئەمە شتێکە دەبێ وەکو خۆی باسی بکەین، بۆ ئەوەی بتوانین چارەسەری بۆ بدۆزینەوە، کێشەی ئامادەنەبوونی زەوی و گۆڕینی شوێنی پڕۆژە، باوەڕ بکەن لە پڕۆژەی بچووکەوە، لە پڕۆژەی زەویەکی بچووك بابڵێین نیسبیەن، بۆ قوتابخانەیەك لەگوندێك یان ناحیەیەك هەتاوەکو پڕۆژەی گەورە، یەعنی ئێمە وا ئیحساس دەکەین کێشە لەسەر زەوی لە هەرێمی کوردستان هەیە، ئێمە بەعزێك جار وا ئیحساس دەکەین ئیحتیماله لە هیچ شوێنێکی تری عالەم ئەوەندە کێشە نەبێت، یەعنی هەتا یەکەم جار موافەقاتی ئەسحابی زەوی، یەعنی تەبیعی زەوی حکومەتیش ئەوەی کەهی میریە، بابڵێین موڵکی وەزارەتی داراییە یان موڵکی وەزارەتی ئەوقافە، یان بە هەر شێوەیەك بێ ئەوانە ئێستا ژمارەی پڕۆژەکان زۆر لە زیاد بوون دایە، یەعنی مەحدودیەتی زەوی بابڵێین لە ناحیەی تەوفیریەوە، ئەم زەویانە حازرن بۆ پڕۆژە، ئەگەرنا زەوی خۆ زۆرە لە هەرێمی کوردستان، بەڵام کە زەوی زۆرە بە 20 ، 30 کیلۆمەتر لەدەرەوەی شار نیە، باسی شتێك دەکەین لە تەنیشت شارە، ئەو شتەی کە باسی دەکەین ئیتفائی پێ دەوێت، کۆمەڵێك جیهەت هەیە کە دەبێ

تەعامولیان لەگەڵ بکرێت، ئەمەش یەکێکە لە ئەسبابی دواکەوتنی پڕۆژەکان، ئینجا دێینەوە سەر مەسەلەی دیزاین و کەم و کورتی تر، چونکە ئێمە لێرە دەبێ بە شەفافانەو بەسەراحەت ئەو کێشانە لەناو خۆماندا باس بکەین، بۆ ئەوەی کە بکرێت چارەسەر بکرێ، کە پڕۆژە دەچێتە ئیحالە هەتا تەنانەت بچێتە تەنفیزیش، هەندێکجار کەم و کوڕی دەردەچێت، لە فەقەرەیەکی موعەیەن دەبێتە باعسی ڕاگرتنی ئیش، بێجگە لەوەی کۆمەڵێك تەعلیمات کە لەسەری دەردەچێ ئێستا تەنفیز کردنی پڕۆژەکان و ئەوانە، ئیحتیماله پێویستی بە دەستکاریش هەبێ، لەگەڵ بارو دۆخی ئێستای هەرێم، هەر بەشێوازی گشتی مومکینە بۆ شێوازێکی ئیشتیراکی، سیستەمێکی ئیشتیراکی مەرکەزی زۆر تەبیعی بن، بەڵام بۆ ئەو ئینفیتاحەی لە کوردستان هەیە، چ لە ناحیەی ئیقتیسادی، لەناحیەی تەنفیز، چ لە ناحیەی ئیجتیماعی، مومکینە کۆمەڵێك دەستکاری پێویست بێت، بۆ ئەوەی کە بگونجێت لەگەڵ ئەوە، هۆکارێکی تری دواکەوتن مەحدودیەتی ئەو کۆمپانیایانەن بەتایبەتی تەبیعی ئەوانەی ناوخۆ، دەورێکی باڵایان هەیە بەڵێندەرە ناوخۆییەکان لە ئاوەدانکردنەوەی کوردستان، ئێمە بەڕاستی دەست خۆشیان لێ دەکەین، هەندێك ئیش و کاریشیان لەگەڵ وەزارەتی پلان دانان بە هەموو شێوەیەك ئاسانکاریان بۆ دەکەین، چونکە بە هەقیقەت حکومەت مومکین نیە بتوانێ خۆی بەخۆی تەنفیز موباشر بکات، لەبەر ئەوە ئێمە دەبێت دەعمی بەڵێندەرانی خۆمان بکەین، بۆ ئەوەی کە ئاستیان بەرز بێتەوە، بۆ ئەوەی هەموو ئاسانکاریەکیان بۆ بکرێت کە بتوانن ئەو بۆشاییەی کە هەیە پڕ بکەنەوە، لە ئاوەدانکردنەوەی وڵات، ئەوانیش کۆمەڵێك کێشەیان هەیە، ئێستا زۆر مەشاریعی تەخەسوسی تەنفیز دەکرێت، یان کوالیتیەکی زۆر بەس مەتڵەبە لە لای جیهەتی پەیوەندیدار، ئەوانیش کۆمەڵێك کێشەیان هەیە، بەڵام لە مەرحەلەی موحەسیلەدا، مەحدودیەتی توانا هی بەڵێندەرایەتی، ئێمە هەموومان دەزانین ئێستا زۆربەی ئەو کۆمپانیایانەی کە لە هەرێمی کوردستان ئیشی تەنفیزی دەکەن، مومکینە بە ژمارە یەك کۆمپانیای تورکی بن، کە ئەمانەش بۆ چەند ساڵێك هەتاوەکو پێشی چوار، پێنج ساڵیش، تەنانەت ئەوانیش کۆمپانیای کوالیتی باش مومکینە تەرەدودی دەکرد کەبێت بۆ هەرێمی کوردستان، بەم وەزعە کە ئێستا لە گۆڕان دایە، ئەمە سەبەبێکی ترە، ستافی سەرپەرشتیاری زانستی، ئەمەی کە لە دام و دەزگاکانی حکومەت سەرپەرشتیای دەکەن، بەعزێك جار ئەوانن باعیسی دواکەوتنی پڕۆژەکان، هەروەها وەکو هەندێك لەبەڕێزان قسەکانی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئاماژەیان پێیدا، مەرجە گشتیەکانی بەڵێندەرایەتی ئێستا نسبیەن دەتوانین بڵێین کۆنە، پێویستی بە پێداچوونەوە هەیە، وەکو ئاهەنگ خانیش ئاماژەی پێیدا، لێرەوە بگرە هەتا...، یەعنی ئەمانە ئیختیاراتن لەسەر چی ڕابوەستن دەبێ هەمووومان پێکەوە کاری لەسەر بکەین، من هیوادارم لە ژیانی مەعنیش بەدواداچوونەوەی دواکەوتنی پڕۆژەکان دەکەن، ئەم ئەسبابانە موقتەرەحەتایش هەبێ بۆ چارەسەر کردنیان، خۆ شەرت نیە ئێمە هەمووشتێك بزانین، ئێمە ئیحتیماله هەر ئەوەندەی لێبزانین، بەڵام بەهەر حاڵ ئەمانە کێشەکانن کە ئێمە تەشخیسمان کردوون، بۆ ئەوەی کە چارەسەر بکرێت، من شەش، حەوت سەبەبێکم باس کرد، باسی مین کرا لە کوردستان، تەسەوڕم کرد کە پێویست بێ ئەم

ڕوونکردنەوەیە بدەین، هەرێمی کوردستان بە یەکێك لەناوچە هەرە مین ڕێژکراوەکانی جیهان دادەندرێت، تەنانەت بەپێی چەند تەسنیفێکەوە، هەرێمی کوردستان سێهەمین شوێنە لە عالەم بۆ ژمارەی مین، کە دەکاتە دە بۆ دوازدە، ملیۆن مین بەپێی سەرچاوەکانی دەزگای هەڵگرتنەوەی مین، هەروەها ڕێکخراوی (m.a.g)، هەروەها ڕێکخراوی (u.n.d.p) ئەم دوو ڕێکخراوە (m.a.g) لە ساڵی 1993 وە بەردەوام بووە لەهەرێمی کوردستان، (u.n.d.p)ش لە ساڵی 1997وە، بەهەر حاڵ ئەم ژمارانەی کە باسمان کرد، لە دوای ڕاپەڕینی ساڵی 1991وە هەتاوەکو ئێستا زیاتر لە حەوت هەزارو پێنج سەد کەس گیانیان لەدەستداوە بەهۆی مینەوە، ئەگەر سەیری پەککەوتووان بکەین، ئەوانەی کە دەستێکیان نیە یان قاچێکیان لە دەستداوە، ژمارەکە زیاتر لە حەفتا هەزارە، ئەگەر سەیری تەئسیری ئیقتیسادی هەبوونی ئەم مینانە لە هەرێمی کوردستان بکەین، دەبینین کە زۆر ناوچە هەن مومکینە لە موستەقبەلیشدا ئەوە هەر کێشە بێت، بۆ ئەوەی کە دانیشتووانەکانی بگەڕێنەوە یان کشتوکاڵ بکەن، یان لە شوێنی خۆیان نیشتەجێ بن، بەهەر حاڵ، ئیمکانیاتی بەردەست بۆ هەڵگرتنەوەی مینیش تەنها مەسەلەی پارە نیە، کۆمەڵێك مەسائیلی فەنیە کە بەسیت ترینیان هەبوونی خەریتەیە، هەبوونی نەخشەیە، چونکە مین کە دادەندرێت لە لایەن جەیشی عیراقیەوە کەدانراوە بۆ خەریتە دانراوە، بۆ ئەوەی خۆیان خەریتەکەیان هەیە لەبەر خۆیان، بۆ ئەوەی کە ئیشیان بەو شوێنەهەبوو بزانن چۆن حەرەکەتی تێدا بکەن، ئەگەر ویستیان هەڵی بگرن، ئەم خەرائیتانە بۆ ئەم مینانەی کە لە خیلالی 40 ساڵی ڕابردوو لەشۆڕشی ڕزگاریخوازی گەلی کوردستان، حکومەتەکانی عیراقی یەك بەدوای یەك دانراوە، هەتاوەکو کۆتایی هەتاوەکو ئەخیر کۆمەڵێکی زۆر لەم خەرائیتانە لە بەغداش نەماون، بێجگە لەوەش نەوعێکی تر هەیە کە (ڤاڵمارا) ئەوەی کە هەر فڕێ دەدرێتە خوارەوە، مومکینە بەدیقەتی خەریتەش زۆر موفید نەبێ، لەبەر ئەوە من تەنها هەر ئەوەندە لێرە باس دەکەم، چونکە لە پرسیارەکان باس کراوە، وابزانم سێ پرسیار هەیە لەسەر ئەوە، دوایی کە دێمە سەر ئەوە بۆ ئەوەی ئەو شەرحە نەکەم، ئەمە بابەتێکی زۆر گرنگە، ئەمە بابەتێکە نابێ لەبیرمان بچێت، باسی ئەوە کرا کە ئایا هەتاوەکو چەند ساڵی تر، من نازانم ئیحتیمالە 50 ساڵی تریش ئەم پرۆسەیە هەر بەردەوام بێت، مومکینە بۆ نەوەی داهاتووش بمێنێتەوە کە چارەسەری بۆ بدۆزێتەوە، ئێمە لەدوای ئەفغانستان، ئەنگۆلا، هەرێمی کوردستان سێیەم شوێنە لە عالەم، بەپێی زۆر تەقیم تەبعەن، ژمارەکان تەقدیرین، بەڵام حیساباتەکان زۆرن، ئەو دەزگایەی کە کارەکەش دەکات دەزگای هەڵگرتنەوەی مین، کە ئێستا بەم ئەخیرە تەوحید بووە، ئەگەر ئەوان لەسەرەتای کارەکانیان هەتاوەکو ئێستا زیاتر لە نهە شەهیدیان داوە لە ئەسنای پاککردنەوە، سوپاس بۆ وەزارەتی ئەنفال و کاروباری شەهیدان، بە سوپاسەوە شەهیدانی فەرمانبەری دەزگای مین، یان وەکو شەهیدی سەنگەری حیساب کردووە، بەڵام ئەم پرۆسەیە بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان بەردەوامە، گرنگی خۆشی هەیە، تەبعەن بەپێی نەخشەش مەعلومە، لە زۆربەی پرسیارکان ناوی هەندێك گوند دێت، قوتابخانەیەك و ئەوەیەك، ئێمە با هەر لێرەوە دەست پێ بکەین، بۆ ئەوەی کە ناوی گوندەکان دەدەم شتەکان ڕەبتیان بە یەکەوە هەبێ، لە هەرێمی کوردستان سێ پارێزگاو یەك ئیدارە، ئەوەی کە ئێستا

ئێمە تەعامولی لەگەڵ دەکەین، هەرچەندە هەندێك ئیدارەی نوێش لە ئارادان، بەڵام با ئێمە بڵێین هەولێر، دهۆك، سلێمانی لەگەڵ گەرمیان بەو تەسنیفەی کە هەیە تەعامولیان لەگەڵ دەکەین، ئەمانە بە ئیدارەی ئێستاوە 33 قەزا لەخۆیان دەگرن، بە خانەقینیشەوە، بە مەخموریشەوە، بە شێخانیشەوە، 136 ناحیە لە هەرێمی کوردستان، پێنج هەزارو شەش سەد گوند، لەم پێنج هەزارو شەش سەد گوندەی کە لە هەرێمی کوردستانە، هەموومان دەزانین کە لە حدودی چوار هەزار یان زیاتر لە چوار هەزار گوند تێك دراوە، ڕاستە لە ماوەی 20 ساڵی ڕابردوو حەملەیەکی بەچ سورعەتێك و بە کەمێك زیادەوە، پرۆسەی ئاوەدانکردنەوەی گوند هەبووە، بەڵام پرۆسەی ئاوەدانکردنەوەی گوند مومکینە ئێستا ئەو گوندەی کەجاران ئیحتیمالە پەنجا ماڵ بووبێ، ئێستا دوو کەس چووبن دوو خانوویان تێدا دروست کردبێ بۆ ئەوەی کە جار بەجار بچن بۆ گوندەکەی خۆیان، سەردانی موڵکی خۆیان بکەن، هەشە زۆر خەڵکی چۆتەوە، هەشە مومکینە ئێستا نفوسەکەی زیاتریش بێ، بەڵام ئەمە پرۆسەیەکە ئەبێ بە ژمارە و داتا تەعامولی لەگەڵ بکەین، ئێمە کە باسی ئاوەدانکردنەوەی ئەمانە دەکەین، ڕاستە لەدوای 2006 هەتاوەکو ئێستا بڕی پارەی بەردەستی حکومەتی هەرێم زیادی کردووە، لەبەر ئەوە ئێمەش هەم شەهیەی وەزارەتەکان و خەڵکی کوردستان و شەهیەی ئاوەدانکردنەوە کراوەتەوە لە هەرێمی کوردستاندا، بەڵام دەبێ بزانین کە ئێمە ئەو بارەی کە بۆمان ماوەتەوە، ئەو شتەی کە دەبێ تەعامولی لەگەڵ بکەین، زۆر قورسترە لەوە، بەڕێزان خەڵکی ئەم گوندانەی کە ئێستا بە هەر هۆیەکەوە گوندەکانیان بە زوڵم و بە تەعەدا گوندەکانیان تێك دراون، ئێستا مومکینە هەر جیلێکی تر بن زۆربەیان کە ئێستا لە شارەکان نیشتەجێن، گەڕاندنەوەی ئەمانەش زەحمەتە، هەر خۆی تەنها مەسەلەی ئیمکانیات و تەنها مەسەلەی جادەو کارەبا و ئەوانە نیە، ئێمە هیجرەی ریف بۆ ناو شار یان گوندەکان بۆ ناو شار لە هەموو عالەم هەبووە، بەڵام هەندێك جار وەکو هەرێمی کوردستان عاملی ئیزافیش هەبووە، کە تێکدانی گوندەکان بووە، بە زۆرەملێ خەڵك گوێزراونەتەوە، کە باسی دانیشتوان دەکەین دیسان ئەمڕۆ باسی پێنج پۆینت سێ ملیۆن دەکەین، لەسەر داتاکانی حەسرو تەرقیمە کە بۆ پرۆسەی پێشی پرۆسەی تەعداد سوکانە کە لەبەر دەستمان دایە......

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بۆ ماوەی چارەکە سەعاتێك ئیسراحەت دەکەین، دوای ئەوە دێینەوە، لە دانیشتنەکانمان بەردەوام دەبین.

دوای پشوو:

بەڕێز د.علی سندی/ وەزیری پلان دانان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆی ئەوەی کە ئەم ژمارانەم عەرز کردووە، لە ژمارەی دانیشتوان، من دەمەوێت هەر لە ئێستاوە بڵێم بگەم بە چی، یان وەڵامی چ پرسیارێك بدەمەوە؟، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان هەیانبوو، ئەویش بابەتێکی زۆر گرنگ بوو، وابزانم خەڵکیش زۆر پێی موهتەمە، ئەویش مەوزوعی نیشتەجێیە، یان دروست کردنی خانوو

بۆ هاوولاَتیان، هەروەها دروست کردنی خانوو بۆ کەس و کاری ئەنفال و شەهیدان، ژمارەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان ئەمڕۆ لە هەرێمی کوردستان بە پێنج پیۆینت سێ ملیۆن مەزەندە دەکرێت، تەبیعی لەم سلایدە دەبینین کە ئەم زیاد بوونەی دانیشتوان کە بەڕێژەی نزیکەی 4٪ هەتاوەکو ساڵی 2020 ژمارەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان خۆی لە نزیکی 8 ملیۆن دەدات، ئێمە با سەیرێکی ئیحتیاجاتی نیشتەجێ بکەین، بەشێوەی زانستیانە، بزانین ئێمە لە کوێین ئێستا، ئەمساڵیش لە 2013 لە ساڵانی ئایندەش چەند کەس ئیحتیاجی بە یەکەی نیشتەجێ بوون دەبێت، بەرنامەکانی حکومەتیش ئایا بەشێوازێك توانیویانە دەستکاری یان دەستی یارمەتی درێژ بکەن، تەبیعی ئەمە تەحلیلێکی تری ژمارەی دانیشتوانە، ئەگەر تەماشا بکەین، هەمووومان دەزانین کە گەورەترین ڕێژە لە ژمارەی دانیشتوان ئەوانەن کە تەمەنیان لە 5-9ساڵە، دوای ئەوانەش ئەوانەی کە لە 4 ساڵ کەمترن، دوایی ئەوانەی کە تەمەنیان لە 15-20 ساڵە، لە 5,3 ملیۆن ژمارەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان ئەگەر موختەسەری بکەم، زیاتر لە 50٪ یەعنی زیاتر لە نیوەی 5,3 ملیۆنەکە تەمەنیان لە 20 ساڵ بەرەو خوارەوەیە، یەعنی لە 20 ساڵ کەمترە، لەبەر ئەوە هەرێمی کوردستانیش بە کۆمەڵگایەکی گەنج دادەندرێت، کە ژمارەی گەنجان تێیدا زۆرن، بەعەکسی زۆربەی وڵاتانی ئەوروپی، بەتایبەتی ئەوروپای غەربی، کە ژمارەی بەساڵاچوان وەکو ڕێژە زیاترە، یان نزیکی ژمارەی گەنجانە، لایەنێکی تری ئەم بابەتە، بابەتی نیشتەجێ بوون وەزعی ئابووری هەرێمی کوردستانە، ئەم ژمارە خەڵکەی کە باسمان کرد، بزانین وەزعی ئابووریان چۆنە، چونکە تۆ ئەگەر بەرنامەیەك دابنێی، ئەگەر حکومەتی هەرێم بەرنامەیەکی هەبێ بۆ هاوکاری کردنی خەڵك لە یەکەی نیشتەجێبووندا، خۆ دەبێ سەیرێکی باری ئابووری بکرێت، خەڵکێك هەیە ئیمکانیاتی هەیە یان دەوڵەمەندە، ئیحتیاجی بەدەعم نیە، لەبەر ئەوە کەبەرنامەکە دادەنێی، دەبێ بەرنامەیەکی موستەهدەف بێت، ئینجا فیعلەن دەبێ بە قەبارەی ئەو خەڵکە بێ کە ئیحتیاجیان بە یارمەتی هەیە، ئاسانە ئەگەر لە لایەنی ئابووریەوە نەچینە ناو تەفاسیلی موفەسەل، زۆر وردەکاری ئەوانەوە(G.D.P) یە، کۆی داهاتی خۆماڵیە، ئەمە لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان مەبەستم، موعەدەلی داهاتی تاکە فەردێك، کە ئەو ژمارانەش ئێمە لە دەستەی ئاماری پلان دانان کە مەزەندە دەکرێن، هیچ یەکێك لەمانە بە تەنیا نایکەین، بەتایبەتی لە دەستەی ئامار، ئێمە چەند ساڵە کە کۆمەڵێك بەرنامەمان هەیە، کۆمەڵێك ڕێکخراوی نێودەوڵەتی، هەروەها پسپۆری بیانی یارمەتیمان دەدەن بۆ ئەوەی کە ڕەقەمەکانمان دەقیق بێ، چونکە ئێمە لامان مەبەستە ژمارە دەقیق بێ، هیچ شتێکی تر خزمەتی ئێمە ناکات لە پلان دانان، ئێمە ئەگەر ژمارەیەکی نا دروست بەکاربێنین، موتەئەکید بن تەئسیرەکەی هەر سوودێکی هەبێ، یەعنی زەرەرەکەی وتەئسیرە سلبیەکەی زۆر زیاترە، ئەمە ئەم فۆڕمەیە کە چۆن ژمارەی داهات حیساب دەکرێت، کە بریتیە لە خەرجیات زائیدەن وەبەرهێنان زائیدەن هەموو خەرجی حکومەت لە هەموو بوارەکان، تەبیعی لە تەشغیلیش و ئیستیسماری زائیدەن بالانسی تیجاری، دەکاتە ئەوەی کە سادرات ناقیسەن واردات، ئێمە هەمووومان دەزانین لە کوردستان واریداتمان لە سادراتمان زیاترە، لەبەر ئەوە ئەو ڕەقەمە بە ناقس

دەردەچێت، بەڵام بەهەر حاڵ ئەو ڕەقەمەی کە دەردەچێت، نزیکەی 23 ملیار دۆلارە لە ساڵی 2012(G.D.P) هەرێمی کوردستان، دابەش کردنی ئەمەش ختوەی دواتر، دابەش کردنی ئەمەیە لەسەر ژمارەی دانیشتوان، کە خۆی لە نزیکەی چوار هەزارو چوار سەد دۆلار بەهەر تاکەکەسی دەدات، ئەگەر حیسابی بکەیت بۆ یەعنی موعەدەلی مانگانە حیسابی بکەیت ئێستا وەکو باسم کرد تەقسیمی دوانزەی بکەین، لە 300 بۆ 400 دۆلارێك دەردەچێت، وابزانم مەفهومەو مەقبولە، بەڵام لەمە گرنگ تر، هەر دیسانەوە کە دێینە سەر هەموو بوارەکانەوە، دەعمی حکومەتە لە پڕۆژە یاسای بودجەدا دەبێ جێگیر بێ، یارمەتی چ فیئەتێك دەدات، چ فەقەرەیەکی بودجە، چ فەقەرەیەکی تر، ئیستیهدافی چ فیئەتێك دەکات کە موستەهەقە؟، ئێمە بە عام دەزانین و دەتوانین بڵێین کەس و کاری شەهیدان، ئەوە دەتوانین بە موتڵەقیش بڵێین، هەرە هەموویان حقوقیان هەیە لەسەر ئێمە، چ لە ناحیەی مەعاشەوە بگرە، هەتاوەکو کردنی خانوو و شتی تر، چارەسەر کردنی نەخۆشی و ئەوانە، بەڵام ئەگەر بێین مومکینە خەڵکی تریش هەبێ لە کۆمەڵگادا لەبەر وەزعی ئابووری خۆیان، لەبەر وەزعی ئیقتیسادی خۆیان کەس و کاری شەهید تەعامولی لەگەڵ بکرێت، لە ناحیەی دەعمی مالیەوە، دەڵێم لە هەرێمی کوردستان موعەدەلی داهاتی تاکەکەس بە پێی ئەم ئامارانە نزیکەی 4400 تۆزێك لەعیراق زیاترە، چونکە هەمان موعادەلە بەسەر عیراقیش تەتبیق دەبێت، لە عیراق 4100، لەمەنتقەی مینا کە دەکاتە هەموو شەرقی ئەوسەت و شیمالی ئەفریقیا، موعەدەلەکە نزیکەی 400، یەعنی لە وڵاتانی دەوروبەری ئێمەوە کە ئەگەر لێرەوە دەست پێ بکەین، هەتاوەکو دێینە لای مەغرب و جەزائیر و تونس، موعەدەلەکەی ئەوەندەیە، بەڵام لەمەش هەردیسان پەیوەندیدار بەمەوە گەشەسەندنێك هەیە لەکوێ داهات، لە ساڵی 2012 بەرامبەر بە ساڵەکانی تر، یەکێك لە ئەسبابەکانی ئەم بودجەیە، بودجە زیاد بووە لە 2012 موقارەنەتەن بە 2011، لە 2013 زیاد بووە، موقارەنەتەن بە 2012، بەڵام لە هەمان کاتدا تەماشا دەکەین ڕێژەی هەڵاوسان زیاد بووە، دیسانەوە بە پێی ئامارەکانی خۆمان بەنزیکەی 7.01 لە ساڵی 2012، هەڵاوسان مانای بەرز بوونی نرخی شتەکانە، نرخی کاڵاو هەموو شتێك، پەیوەندی بە ژیانی کۆمەڵگاوە هەیە، شێوازی حیساب کردنی هەڵاوسانیش، سەرەتا ساڵی موعەیەن بە ساڵی (بەیس) وەردەگیرێ، دوای ئەوە هەر ساڵێك لەساڵەکەی پێشوو تر موقارەنە دەکرێت، بەڵام یەك ساڵی موعەیەن بە ساڵی سفر دادەندێت، لە هەرێمی کوردستان و لەعیراقیش ساڵی 2007 بەوە دانراوە، کە ساڵی 2007 مەسحێکی گەورە لە عیراق کرا، تەعداد سکان نەبوو، بەڵام گەورەترین مەسح بوو کە ناوی مەسحی ئیجاسە، موختەسەرەکەی پێی دەڵێن (ئیحسای)، بە سەدان هەزار کەس بەشداریان لە مەسحەکەدا کرد، نەتائجەکانی ئەو مەسحە باری ژیانی هاووڵاتیان ئەوە کرا بە بەیسێك، دوای ئەوە هەموو ساڵێك سعیری شت و مەك و کاڵا لەمانگێکەوە بۆ مانگێك، لە هەمان مانگ لەگەڵ ساڵی ڕابردوو موقارەنەی پێ کرا، کە ئێمەش ئەو کارە ئێستا لە وەزارەتی پلان دانان لە دەستەی ئامار بە شێوازێکی مونتەزەم مانگانە دەیکەین، یەعنی ڕاپۆرتی مانگانەمان هەیە لەسەر تەزەخومی نزیکەی 320 کاڵا کە لە بازاڕ دایە، ئەم کاڵایانە لە سێ شت خۆیان دەگرنەوە، فیئەتی خۆراك، فیئەتی

سەکەن، فیئەتی جل و بەرگ، ئەمانە بەسەر ئەمانە تەقسیم دەبن، موعەدەلی ئێستا کەهەمانە لە ساڵی 2012، 7٪ بووە، 7٪ش ژمارەیەکی زۆر خەتەر نیە، بەلاَم ژمارەیەکی کەمیش نیە، یەعنی 7٪ش ڕەقەمێکە کە دەبێ لەسەری ڕابوەستین، ئەگەر سەیری ساڵانی ڕابردوو بکەین، ئەگەر سەیری موعەدەلی بەرز بوونەوەی نرخی کاڵا بکەین لە هەرێمی کوردستان، لە ساڵی 2009وە بۆ ساڵی 2012 گەورەترین بەرز بوونەوەش لە بەینی ساڵی 2011 و 2012 ڕوویدا، ئینجا با بێین سەیری ئەسبابەکانی تەزەخوم بکەین کە ئەسبابەکانی چی بوون، بەتایبەتی کە زۆرێك لە پێشنیارەکان لە پرسیارەکان باسی بەرز کردنەوەی کۆمەڵێك مووچەو موخەسەسات و تەنانەت هەندێ پێشنیار هەبوو، بەڕێز کاك عدنان عثمان مەسەلەن پێشنیارێکی هەبوو، بەتایبەت بۆ منالّ شتێك ببڕێتەوە، وەکو موخەسەسات، کەمترین سەقفی مووچە لەکوێ ڕابوەستێت؟، ئێمە ئەمانە رەبتی بکەین، تەبعەن زۆرترین بەرز کردنەوەی مووچەو دەرماڵە کە لە هەرێمی کوردستان ڕوویدا، لەبەینی ساڵی 2011 و 2012 ڕوویداوە، 2010 و 2011و 2012، سەبەبەکەشی هەندێکی لە بەغدا بوو، کۆمەڵێك شت لە بەغدا کرابوو، خەڵکی داوایان کرد کە لێرەش تەتبیق بکرێت، بۆ بەعزێك فیئاتی فەرمانبەر و ئەوانە، سەبەبێکی تری خۆمان بووین، ئێمە لە حکومەت کۆمەڵێك موخەسەسات زیاد کرا، هی ئەم فیئەتە یان ئەو فیئەتە، سەبەبێکی تریش لە هەقیقەتدا پەرلەمانی بەڕێز بوو، کە ئەوانیش لێرە لە هۆڵی پەرلەمان پێشنیار کرا چەند فیئەتێك موخەسەساتیان زیاد بکرێت، ئەسبابەکانی زیاد بوونی سیعری کاڵا لە بازاڕ، یەکێك لە ئەسبابە هەرە سەرەکیەکان زیاد کردنی مووچەو موخەسەساتە بەغەیری مونتەزەم، هەموو دونیا، هەموو حکومەتەکان لە هەموو وڵاتەکانی دونیا، ئەگەر بەرنامەیەکی زیاد کردنی مووچە هەبێ، ئەبێ ئیستیهدافی تەزەخومێکی موعەیەن بکات، کە ئەو تەزەخومەش تەئسیر لە هەموو هاووڵاتیان دەکات، مەبەست لێرە ئەگەر من ئێستا، مامۆستا بم لە وەزارەتی تەربیە، تەنها مووچەی من زیاد بکرێ، تەبعەن من سوودمەند دەبم لەم فیئەتە، بەلاَم بەرامبەری ئەوە مومکینە کیلۆیەکی گۆشت سیعری گران ببێ لە بازاڕ، ئەو فیئەتەی تر کە موعاشەکەی زیاد نەکراوە ئەو زەریبەکەی داوە، ئەمە لە علیمی ئیقتیسادیشدا تەزەخوم لە هیچ شوێنێکی عالەم لە هەموو نەزەریاتی ئیقتیسادیش کەس نەیتوانیوە تەزەخوم بن بڕ بکات، بەلاَم وەسائیلێك لەبەرچاو دەگیرێت، کە تەزەخوم بە شکلی تەدریجی بێت، بە نوقات بێ، بە زیاد کردنی مووچە و موخەسەسات و ئەوانە، دەبێت بە بەرنامەیەکی گشتی بێ، کەس لە ئێمە دژی ئەوەنیە کە مووچەی فەرمانبەران زیاد بکرێ، یان موخەسەسات زیاد بکات، بەلاَم لە کاتێکدا کە زیاد کردنی فیئەتێکی موعەین و مووچەی فیئەتێکی موعەیەن، ببێتە سەبەبی ئەوەی کە زەرەر لە فیئەتێکی تر بدات، دەبێ زۆر بە دەقیقی بۆی بچین، مومکینە هەندێك بۆچوون هەبێ بڵێن ئەسڵەن، ئەساسەن قانونی خدمەی مەدەنی عیراقی کە ئێمە لەسەری ئەچین، سولەمی رەواتب و ئەوانە خەلەلی تێدا هەیە، ئەبێ چارەسەر بکرێ، باشە، ئەوە دەبێ یەکجار بکرێت، نابێت هەموو ڕۆژ بکرێت، یەعنی نابێ ئەو مانگە جوزئێك لە سولەمی رەواتب کە کێشەی تێدایە، ئەگەر کەمترین مووچە کە کەمە، ڕاستە، تەبعەن ئێمە با باسی ئەوە بکەین لەگەڵ هەموو ئەوانەی

تریش بەیەکجار چارەسەر بکەن، دوای ئەوەش بەشێوازێکی مونتەزەم یارمەتی هەموو فەرمانبەران بدرێت، یارمەتی هەموو فیئات و هەموو مووچە خۆرەکان بەخانەنشینەکانیشەوە، ئەبێ هەموویان بە یەکسانی بگرێتەوە، ئەگینا لەم موعادەلەیە زۆر شتمان لێ تێك دەچێت، هەر ئەو تەزەخومەی کە باسم کرد، هەڵاوسان، با سێ میسالتان بۆ بێنمەوە، بەینی مانگی 12 ساڵی 2011، لەگەڵ مانگی 2012/12، کە ئێمە لە لای خۆمان قیاسمان کردووە، یەك کیلۆی گۆشتی بەرخ لە 14400 دینارەوە، بەرز بۆتەوە بۆ 16500 دینار، کرێی یەك ژوور لە یەك خانوو، لە 82 هەزار دینارەوە، بەرز بۆتەوە بۆ 102 هەزار دینار، ئەمە لە فیئەی سەکەندا، لە فیئەی پۆشاك، ئەو میسالەمان هێناوە، جوتێ پێڵاوی دروست کراوی مەحەلی، نەوەك هی ئەجنەبی بابڵێین، لە 14 دینارەوە بۆ 18دینار، ئەمانە ئەم ڕەقەمانە تەبعەن لە بازاڕی هەرێمی کوردستان وەردەگیرێن، یەعنی سەرچاوەکەی ئەمانە، تیمەکانی ئێمە بە بەردەوام فۆڕمێکیان هەیە کە ئەم شتانە لە بازاڕ وەردەگیرێن، ئێمە دەبێ لەبەر ئەوە کە باسی هەر فیئەتێك دەکەین، دەبێت حەزەربین، نەوەك خزمەتی فیئەتێك بکەین، بەسەریشمان داهاتووەو کردوومانە هەموومان، لە ئەنجومەنی وەزیرانیش ڕوویداوە، فیئەتێکی تر لێی موتەزەرر بیت، ئینجا با موقارەنەیەکی خۆشمان بکەین لە هەڵاوسان لەگەڵ دەوروبەریشمان، خەڵك هەیە لە ئێمە خراپ ترە، خەڵك هەیە لە ئێمە باشترە، تورکیا لە بابەتی هەڵاوسان لە ئێمە خراپ ترە، لە شوێنەکانی تری عیراقیش هەڵاوسان نەگەیشتۆتە 7٪، شەش و شتێك بووە بابڵێین، لە وڵاتانی کەنداو ئیستیقرارەکە زیاترە، لە (O.E.C.D)ش ئەو وڵاتانەی کە موستەقرن، تەقریبەن ئەو ژمارانە بە شێوەیەکی مونتەزەم یەعنی ئەگەر زیادبوونێکیش هەبێ، زیاد بوونەکە تەدریجیە، سەبەبێکی تری هەڵاوسانیش بەڕێزان، باسی مووچەو داهاتم کرد، سەبەبەکەی تر کە پارەیەکی زۆر دێتە بازاڕەوە، ئەویش سەبەبێکە کە دیسان تەزەخوم دروست دەکات، مومکینە مەسدەرەکەی حکومەت بێت ئەو بودجەیەی لەبەر دەستی هەیە، مومکینە سەبەبێکی تریشی غەیری حکومەت بێت کەرتی تایبەت بێت بۆ نموونە، ئەگەر بتەوێت کۆنترۆڵی ئەمە بکەی، ئەمە لە هەقیقەتدا ئەرکی سیاسەتی نەقدیە، ئەمەی یەکەمیان سیاسەتی مالی بوو، ئەمەشیان سیاسەتی نەقدیە، سیاسەتی نەقدی ئێمە زۆر دەسەڵاتمان نیە، بەتایبەتی لە دوای 2003 وە، ئێمە لە عیراق دوو عوملەمان هەبوو، ئێمە لەسەر عوملەیەك دەچووین، عیراق لەسەر عوملەیەکی تر دەچوو، دەکرا لە سیاسەتی نەقدیش ئێمە موختەلف بین، بەڵام ئێستا لەبەر ئەوەی یەك عوملەیە، ئەو عوملەیەش لە یەك شوێن تەبع دەکرێت، بانکی مەرکەزی عیراق کە ئێستا ئەمڕۆ زیاتر لە شەش سەدو دوو ملیار دۆلاری کاش وەکو رەسیدی تێدایە، ئەوانن کە دەتوانن چەند دۆلار بفرۆشن، لەو مەزادانەی کە دەکرێن ڕۆژانە لە بەغدا، چەند پارە بڕژێننە بازاڕ، ئەوەش تەئسیری هەیە دیسانەوە لەسەر تەزەخوم، یەعنی لە هەمووکاتێکدا دەبێ سیاسەتێکی مەنتقی پەیڕەو بکەن، سیاسەتێکی عاقڵانەو ئیقتیسادیانە بابڵێین یارمەتی بازاڕو یارمەتی هاووڵاتیان بدات، بەڵام ئەوەیان بە دەستی ئێمە نیە تەحەکومی پێ بکەین، ڕێژەکانی بێکاریش هەر دیسان شایەنی باسە، کە باسی ئەوانە دەکەین، هەرێمی کوردستان ئێمە هەرسێ مانگ جارێك نەتائیجەکان ئیعلان

دەکەین، ئاخیری سێ مانگ لەبەر دەستمان بووە 7٪ بووە، لە ئیمارات تەبیعی کەمترە، لە کوێت کەمترە، لە تورکیا زیاترە، لە سعودیە زیاترئەبێ، لە ئێران زیاترە لە عیراق، لە میسر زیاترە، لە هەرێمی کوردستان وەکو لەم ژمارانەدا بەدیار دەکەون، تەبعەن کە بێکاریش حیساب دەکەین، دیسان بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان، کە ڕێژەی بێکاری لە هەرێمی کوردستان لە پێنج پۆینت سێ ملیۆن حیساب ناکەین، پێنج پۆینت سێ ملیۆن ژمارەی دانیشتوانە، هەموو ئەوانەی کە تەمەنیان لە 15 ساڵ زیاترە، ئەوانە پێیان دەڵێن هێزی کار، ئەوانەی کە لە خوار 15 ساڵن ئەوانە بە دەر وەدەردەنێن، ئەوانە بە پێی مونەزەمەی عەمەلی دوەلی ئەمانە لە هێزی کاردان، ئینجا لە ناو هێزی کاریش خەڵکێك هەیە کە خۆی کاری لە لا مەتلەب نیە، خۆی ناو نووس ناکات وەکو بێکار، مومکینە ژنێك لە ماڵەوە منداڵی خۆی بەخێو بکات، ئەمە ئەرکی سەرەکی بێت، بەڵام خۆشی بە بێکار موعەرەف ناکات، وەکو وەزیفە غەیری وەزیفەی عائیلی هیچ وەزیفەیەکی تری نەبێت، لەو هێزی کارە کە لە هەموو دانیشتوانی هەرێمی کوردستان 38٪ دەکاتە هەموو هێزی کار، لەوانە 7٪ یان بێکارن، ئینجا ئەمەش خاڵێکی زۆر گرنگە کە باسی بکەین، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئێستا دوو زاهیرەی موتەناقز لە هەرێمی کوردستان دروست بووە، لە لایەکەوە ئێمە لێرە لە هۆڵی پەرلەمان دانیشتووین، من وەکو نوێنەری حکومەت ئەم ژمارەیە دەڵێم، لە لایەکی تریشەوە هەموومان دەزانین کە ئێستا وەزعی ئاوەدانکردنەوەی هەرێمی کوردستان، ئیحتیاجی بە دەستی بیانیش هەیە، یەعنی لە لایەکەوە بێکارمان هەیە، لە لایەکی تریشەوە خەڵکێکی بیانی زۆرمان هەیە کە هاتوونەتە هەرێمی کوردستان و لە هەرێمی کوردستان کار دەکەن، ئەم خەڵکەی کە هاتوونەتە هەرێمی کوردستان ئەگەر فورسەتی ئیشیان دەست نەکەوتبا، تەسەور ناکەم لەو وڵاتە دوورانە هاتبانە هەرێمی کوردستان، مانای وایە ئیشیان دەست دەکەوێت، یەعنی ئەمە هەر نەتیجەیەکی مەنتقیە، ئەمانە کە هاتوون یەعنی فورسەی عەمەل هەیە لە کوردستان، بۆیە ئەمانە دێن و ئیشیان دەست دەکەوێت، ئیتر لە ئیندۆنیسیاو بەنگلادیش و لە ناوچەکانی تری عیراق، هەتا ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم، هەتاوەکو تورکیا و ئێران و سوریا، ئەمانە کەدێن لەهەرێمی کوردستاندا مانای ئەوەیە کە فورسەی عەمەل هەیە، چونکە دێن ئیش دەکەن، ئەگەرنا کەس نەدەهات، باشە بۆ ئەم 7٪ی ئێمە ئەم بۆشاییەی ئێمە پڕناکاتەوە، ئەگەر بێین تەرکیز بکەینە سەر ئەمە، ئینجا دەبینین کە 7٪ی کە بەبێ کار موعەرەف دەکرێن، تەعریفیان ئەوەیە، لە هەفتەی ڕابردوودا لە هێزی کارە لە تەمەن و ئەوانە، لە هەفتەی ڕابردوودا بۆ ماوەی یەك سەعاتیش کاری نەکردووە، ئەمە بەبێکار دادەندرێت، ئەمانە تەبعەن ئەگەر بێی تەماشا بکەی زۆربەی هەرە زۆریان لەو 7٪ خەریجی زانکۆ و مەعهەدەکانن، ئەو ئیشە و ئەو فەراغەی کە لە بازاڕی کوردستان هەیە وەکو ئیش، مومکینە ئیشە خزمەتگوزاریەکان بن، ئیشی تەکنیکی و فەنی و کارەبایی و نەجاری و ئەوانە بن، ئیشی کرێکاری و عەمەلەو ئەوانە بن، کە بەم فیئەتە لە لای ئێمە وەکو خەریجینی زانکۆ و مەعاهد بە مانە پڕناکرێنەوە، ئەمانەش ئەو ئیستیعدادەیان نیە، هەقی خۆیانە، یەعنی ئەگەر ئینسان ئەو زەحمەتەی کێشا و زانکۆی تەواو کرد، ئیحتیماله زیاتر چاوی لەوەیە کە وەزیفەیەك وەربگری لەناو حکومەتدا، بەڵام خۆ

وەزائیفیش لەناو حکومەت مەحدودە، یەعنی ئەمە بەردەوامیش دەبێت، بەم ڕێژەیەی گەشەسەندنی ژمارەی دانیشتوانیش ئەم کێشەیە هەم ئەم ساڵیش لە 2013، هەم لە2014، لە 2015 هەم دواتریش حەل نابێت، ئیلا مەگەر فیعلەن ئەو فەراغەی کە هەمانە لە ئەیدول عامیلە، کە چیمان پێویستە بۆ ئاوەدانکردنەوەی کوردستان، ئێمە ڕۆژێك لە ڕۆژان خەڵك پێویست بوو ئێستیاش مومکینە بۆ دیفاع کردن لە کوردستان، بۆ پاراستن و هەبوون و مان و نەمانی هەرێمی کوردستان، بەڵام خۆ ڕۆژ بە ڕۆژیش پرۆسەی ئاوەدانکردنەوە دەستی پێ کردووە، ئەمەش ئیحتیاجێکە کە دەبێ لە بەرنامەکاندا ڕەنگ بداتەوە، ئینجا من ئەمە هەمووی ڕەبت دەکەمەوە بە سێکتەری نیشتەجێبوون، لە هەرێمی کوردستان ئەگەر پێنج پۆینت سێ ملیۆنەکەی کە باسمان کرد، موعەدەلی عائیلە پێنج کەس بێت، هەر بە تەقدیری هەرێمی کوردستان یەك ملیۆن وەحدەی سەکەنی بابڵێین مەتلەبە کە پێویستە هەبێ، ئەمە ئینجا چۆن حیساب دەکرێت، ئێمە ئەگەر بێینە سەر ئەم یەك ملیۆنە، ئێمە تەبعەن لە حەسرو تەرقیم ژمارەی هەقیقی خانووەکانمان هەیە، هەمانە بە داتابەیس و ژمارەو ڕەقەم و ناوی ساحێبەکەی هەیە، لە هەموو عیراقیش ئێستا ئەوە هەیە، چونکە پرۆسەی تەعداد سوکان وەکو باسم کرد حەسر و تەرقیمی دەویست، لە 2009 کرا، لە 2010 ئەبدەیت کرا، هیچ شتێکی گەورە بە تایبەتی لە هەرێمی کوردستان، هیچ کارەساتێکی گەورە لەو ڕووەوە ڕووی نەداوە، بڵێین ژمارەیەکی زۆری دانیشتوان بەرەو لایەك چوون، یان کۆچیان کردووە، یان وەکو مەسەلەی ئینتیفازەو ئەوانە، کە خەڵکێکی زۆر ماڵ و حاڵی خۆیان بەجێهێشت و ڕۆیشتن، ئێمە ئەگەر ئەو ئیحتیاجەی کە هەیە لە 275، ژمارەکانی لای ئێمە 776 هەزار وەحدەی سەکەنی لە 2010 وە تاوەکو ئێستا نیسبەتێکی نمووشمان داناوە، بابڵێین 770 وەحدەی سەکەنی هەبووە، نزیکەی 275 نقوسانە، ئەگەر ئەوانە لە خیلالی 10 ساڵ ئەنجام بدرێت، ساڵی 27 هەزار دینارمان دەوێت، بێجگە لەو 27 هەزارە ساڵانە وتمان ژمارەی دانیشتوان 4٪ زیاد دەکات، پێنج پۆینت سێ ئەگەر زەربی چوار لە سەدی بکەن تەقسیمی پێنجی بکەنەوە بۆ وەحداتی سەکەنی، 44 هەزار خانووی تریشمان دەوێت، ئەگەر کۆی ئەمانە بکەین، ئەمانە دەکەنە 71 هەزار خانوو، ئیحتیاجی هەرێمی کوردستانە، 71 هەزار یەکەی نیشتەجێبوون لە خانوو و شوقە، 71 هەزار یەکەی نیشتەجێبوون ئیحتیاجی هەرێمی کوردستانە ساڵانە، بەڵام ئێمە بابێین سەیری ئەوە بکەین، کە ئەم 71 هەزارە چەند لەمانە ئەرکی حکومەتی هەرێمە، من خانوو بۆخۆم دروست دەکەم، ئیحتیماله بڵێم ئیحتیاجم بە دەعمی حکومەتە، یانیش ئیحتیاجم بە دەعمی حکومەت نەبێ، ئێمە ئەوە چۆن دەربکەین، تابزانین کێ ئیحتیاجی بەدەعمی حکومەت هەیە؟، کێ ئیحتیاجی بە دەعمی حکومەت نیە؟، ئەو داهاتەی کە باسم کرد و ئەو بێکاریەی کە باسم کرد، ئەبێ بێین هەموو خێزانەکانی هەرێمی کوردستان بکەینە چەند مەجموعەیەك و تەقسیمیان بکەین لەسەر چەند فیئەتێك، بۆ ئەوەی بزانین کام لەم فیئەتانە کە ئیحتیاجی بەدەعمی حکومەت هەیە، دەعمەکە دەبێ بە چ شێوازێك بێ، ئێمە ئەو خانەوادانەی کە داهاتیان کەمتر لە 400 دۆلارە لە مانگێك دا، 5 هەتاوەکو 10٪ی ژمارەی دانیشتوان پێك دینن، ئەو خانەوادانەی کە لە 400 دۆلار هەتاوەکو 600دۆلار مانگانەیان هەیە، 20 هەتاوەکو

30٪ی دانیشتووی هەرێمی کوردستان پێك دێنن، ئەوانەی کە داهاتیان لە 600 دۆلار بۆ 2000 دۆلارە مانگانە 30 بۆ 40٪، ئەوانەی کە داهاتیان لە 2000 بۆ 6000 مانگانە 20 بۆ 30٪، ئەوانەی کە زیاتر لە 6000دۆلار داهاتی مانگانەیانە 5 بۆ 10٪، ئێمە دەبێ بێین سەیری تەبعەن ئەم ژمارانەش ئەمانە هەمووی نەتیجەی کۆمەڵێك ڕووپێوە، کە ئێمە وەکو باسم کرد، ئەگەر ناوی ڕووپێوەکان بڵێم ئەوانەی کە بە مونتەزەمی دەکەین، ئەوانەی کە لەگەڵ عیراق بە موشتەرەکی دەیکەین و بانك و ئەوانەمان لەگەڵدایە، لە ئیحساسەوە بگرە هەتا (ئای. کەی. ئێن. ئیراکی نیك ۆر) لەگەڵ (نێکس فۆر) ئەوانەی لەگەڵ (یونیسێف) دەکەین، ئێستا سێ (مس ڕیپۆرتمان) هەیە لە مەشروعی (مۆنیتەریك سیستەم) ڕاپۆرتی ئامادەبووە ئیحتیمالە هەر دوای پەسەند کردنی بودجە کە مەشغولی بودجە بووین، ئیعلانی دەکەین و تەفاسیلی زۆر دەقیقی تێدایە، ئێمە لە وەیان زووتر لە عیراق ئەنجاممان داوە، عیراق دواکەوتووە، نازانم ئیحتیمالە هەر ئەنجامیشی نەدەن، بەهەر حاڵ ئێمە ئێستا ئەو پێنج فیئەتەمان هەیە، ئێمە دەمانەوێت خانوو بۆ کوێ دابین بکەین، هەتاوەکو چ سەقفێك بچین؟، ئەگەر لە لامان مەتلەب بێت، فیئەتی لە هەمووی کەم داهات تر بگرین ئەبێ هەتاوەکو 10٪ بچین، ئەگەر بە تەقریبی بێت، یەعنی ئێمە لە پلانی خۆماندا ئەبێ حیسابی ئەوە بکەین، 10٪ ی 71 هەزارەکە، دەکاتە 7000 یەکەی نیشتەجێبوون، ساڵانە ئێمە دەبێ دروست بکەین، بۆ خەڵکی کەمدەرامەت، ئالیەتی ئەوەش کۆنترۆڵ بکەین، کە فیعلەن ئەم خەڵکانە خەڵکی ئەو فیئەتەن کە بێن ئیستیفادە لەو یەکەی نیشتەجێبوونانە بکەن، ئەگەر بمانەوێت ئیمکانیاتمان هەبێ زیاتر بڕۆین، دەڵێین ئێمە دەستی یارمەتی درێژ دەکەین، بۆ فیئەتی دووەم، ئەوانەی کە داهاتیان لە 400 دۆلار بۆ شەش سەد دۆلارە لە مانگێك دا، خانەوادەیەك کە داهاتی ئەوەندەیە، ئەمانەش ئیحتیاجیان بە دەعم بێ، بەڵام ئەوانەی فیئەتی یەکەم ئیحتیاجی دەعمیان سەد لە سەد هەیە، چونکە ئەوانە پێیان ناکرێ، ئەوانەی فیئەتی دووەم ئیحتیماڵە ئیحتیاجی کەمیان بە نیو دەعم هەبێ، نیو دەعمەکە مومکینە فیئەتی دووەم و فیئەتی سێیەمیش کە 30 بۆ 40٪، ئەوانەن کە داهاتیان لە 600 دۆلار بۆ 2000 دۆلارە، ئیحتیمالە پێیان بڵێین ئەوەی یەکەم هەم عەرزیان دەبێ بدرێتێ، هەم دەبێ سولفەی عەقاریان بدرێتێ، ئەوەی فیئەتی سێیەم ئەوانە تەنها دەبێ سولفەی عەقاریان بدرێتێ، فیئەتی چوارەم و پێنجەم دەبێ مەسئولیەتی خۆیان بێت کە کێشەی یەکەی نیشتەجێبوون خۆیان حەل بکەن، چونکە داهاتیان بەرزە، ئەمە ئیحتیاجی حەقیقی هەرێمی کوردستانە، بەو شێوەیەی کە شەرحم کرد، ئەگەر زیاد و کەمێکیشی تێدا هەبێت، ئێمە ئەبێ لەسەر ئەساسێك بچین، بابزانین ئێمە چیمان لەبەر دەستە، ئێستا ئەمڕۆ حکومەتی هەرێم لەناو ئەو بودجەیە چی و چی تێدایە، تەبعەن تەسەوڕ بکەین کە ساڵی 2013 ئەم بودجەیە وەکو ساڵی 2012 سەرفی دەکەین، ساڵی 2013 هێشتا تەواو نەبووە، لە ساڵی 2012 زیاتر لە یەك ترلیۆن دینار بۆ سولفەی عەقار و گوند و شارەکان چووە و سەرف کراوە، 54500 کەس موستەفید بوون لێی، 54500 دەکاتە 54500 وەحدەی سەکەنی، چونکە من باوەڕناکەم مومکین بێ کەسێك بتوانێت بچێت سولفەی عەقاری وەربگرێت، بەڵام خانوو دروست نەکات، یان مەسەلەن پارەکە

بۆ غەرەزێکی تر بەکاریبهێنێت، چونکە وابزانم تەفاسیلەکەی بە دەقیقی ئاگادار نیم کە سولفەکە وەردەگرێت چۆنە خەتەواتەکان، بەلاّم حەتمەن ئەوانە دەبنە وەحدەی سەکەنی، ئەم ڕەقەمانە مەوجودن، ئەم خەڵکەش کە ئەم پەنجاو چوار هەزار کەسە ناویان هەیە، عینوانیان هەیە، ئیستیمارەیان تەقدیم کردووە، نازانم سولفەی عەقار مەجموعەیەك ئیجرائاتی هەیە وابزانم، لەهەوییەی ئەحوالی مەدەنییەوە لە تاپۆوە و هەتاوەکو دوایی، وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە لە 2012 و 2013 وە نزیکەی 12400 وەحدەی سەکەنی ئەوەی کەناوی لێنراوە وەحدەی سەکەنی بۆ کەمدەرامەتەکان، بەپێی یاسای ژمارە (7) پەرلەمانی کوردستان، ئێستا لەناو پرۆژەکانیاندا هەیە، هی 2013 بابڵێین ئەو پێنج هەزارە کە دەست پێ نەکراوە، بەلاّم ئەوانەی تر لەژێر تەنفیزدانە، وابزانم نیسەبی تەنفیزیشی هەیە، لەهەرسێ پارێزگاو ئیدارەی گەرمیانیش هەیە، دەستەی وەبەرهێنان ئەو خانووانەی کە ئێستا لە ژێر جێبەجێ کردندان زۆرن، بەداخەوە زۆربەیان مومکینە خزمەتی خەڵکی کەمدەرامەت نەکەن، بەلاّم تێیاندا هەیە کە بۆ خەڵکی کەمدەرامەتیشە، بەلاّم ژمارە کەیان کەمترە، ئەگینا لەکۆی 30 هەزار وەحدەی سەکەنی، هەرچەندە ئێستا ئیجازات ڕاوەستاوە، بەلاّم ئەوانەی کە تەحتە تەنفیزن لەکۆی 30 هەزار وەحدەی سەکەنی دیکەی 3600 ی ئەوانەی سیعریان 40 هەزار و 50 هەزار بەحیساب ئیستیهدافی فیئەتێکی موعەیەن دەکەن، بۆ خەڵکی دەوڵەمەند نیە، وەزارەتی شەهیدان 1900 وەحدەی سەکەنی لەناو پرۆژەکانیاندا هەن، بۆ کەس و کاری ئەنفال و شەهیدان، تەبیعی ئەگەر ئەمانە کۆ بکەینەوە، کۆی ژمارەی یەکەکانی نیشتەجێبوون کە لەم چوار بەرواره بەهۆی بێجگە لەوەبەرهێنان، بە ناڕاستەوخۆ پەیوەندی بە بودجەوە هەیە، ئەگینا وەزارەتی دارایی و وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو وەزارەتی شەهیدان، ئەمانە خۆی لە نزیکەی 72 هەزار یەکەی سەکەن دەدات، لەبەر ئەوە وابزانم هەموومان دەتوانین گەواهی ئەوە بدەین، لە کوردستان قەیرانی سەکەن نیە، مومکینە وەکو ئیحتیاج هەر هەیە، ئیحتیاجی ساڵانەش هەیە، ئیحتیاجێکی تەبیعیە، بەتایبەتی کە تۆ ژمارەی دانیشتوانت زیاد دەکات، ئیحتیماله زیاتر تەرکیز بکرێت یان ئیستیهدافی ئەو فیئەتانە بکرێت، باشتر بێت، ئیحتیماله لە باتی ئەوەی کە ئێمە مەسەلەن بۆ نموونە، لەباتی ئەوەی کە ئێمە پەنجاو چوار هەزار کەس قەرزی عەقاریان بدەینێ، زۆر کاتیشی پێوە کوژراوە 2010 و 2011و 2012 لەناوهۆڵی پەرلەمان دا، ئیحتیماله ئەگەر ئەم پارەیە زیاتر لێرە سەرف کرێت لە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە کە بە شێوازێك یان بەلاش یان بەشتێکی زۆر ڕەمزی بدرێت بەخەڵك ئەمە باشتر بێت لەمەی تر، چونکە خەڵك دەچێت سولفەی عەقار وەردەگرێت، یەکێك لەمەرجەکان کەمدەرامەتی نیە، عەرزی خۆی هەبێ و ئیجازەی بینا وەربگرێت، دەتوانێ بچێت سولفەی عەقار وەربگرێت، سولفەی عەقار لێرە کە تەماشای دەکەین، ئەم پارەیە ئەگەر زیاتر ئیستیهداف بکات، یەعنی کە سەیری کۆی گشتی خانووی دروست کراو بکەیت لەناو بەرنامەکانی حکومەتدا، ژمارەکان ڕاستن و دروستن و نزیکن لەو ئیحتیاجەی کە باسمان کرد، بەلاّم ئەگەر دیسانەوە خەڵك بڵێت باشە بۆ شمولی من ناکات، ئیحتیماله لەوێ حکومەت ئەو پارەیەی کە هەموو دەدات بە سولفەی عەقار، زیاتر ئیستیهدافی ئەو فیئەتانە بکات، کە دەرامەتیان کەمترە، مومکینە

لەوێ کێشەکە باشتر حەل بکرێت، من داوای لێبوردن دەکەم زۆر بە تەفسیل چوومە سەر ئەوە، چونکە زۆر پرسیار هەبوو لەسەر ئەوە نەدەکرا، چەند کەسێك هەمان پرسیاریان کردووە، وەڵامی کێ بدەمەوە بەم شەرحە؟، بەڵام ئەمە وابزانم وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە و نیشتەجێ کردنی نوێ دەکات، کە 16 لە هەولێرە، 23 ی لە سلێمانیە، 10 ی لە دهۆکە، ئەمە تەفاسیلن پێویست ناکات بیخوێنمەوە، چونکە وابزانم هەر هەمان جەداولن کە لە لای بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانە، کۆی گوژمەکەیان پێنج سەدو هەشتاو حەوت ملیار دینارە، خەرجی مەزەندە کراو لەو کاتەی کە ئێمە تەقدیمی پەرلەمانمان کرد بۆ نیهایەتی 2012، چونکە ئێمە لە مانگی 10 تەقدیممان کرد، هەشت ملیار دینار بوو، بودجەی تەرخان کراو بۆ 2013 سەدو هەشت ملیارە، بە تەقدیری ئێمە ڕێژەی جێبەجێ کردنی تاوەکو کۆتایی 35٪ دەبێت، بەم پارەیەی کە دامان ناوەو بەو تەقدیرەی کە ئێمە هەمانە بۆ سەرف کردنی پارەکان، ئەمە ئەو تەفسیلەی وەزارەتی شەهیدانە، حەتمەن ئەوەش دەکرێت لە باتی سولفەی عەقار ئێمە خانوو بۆ کەس و کاری شەهیدان ژمارەکەیان زیاتر بکەین، بۆ ئەوانەی کە هێشتا لە ئینتیزار دان، یان هێشتا ماون ئەوە بکرێن، کە یەکەی نیشتەجێبوونیان تاوەکو ئێستا بەدەست نەکەوتووە سوودمەند بن لێی، بە تەسەوری ئێمەش ئەو 57 ملیار دینارە کە بۆ سێکتەری نیشتەجێبوون و بۆ وەزارەتی شەهیدان دانراوە، تاوەکو نیهایەتی 2013 تەسەوڕ دەکەم نەوەت و 96٪ی ئەعمال و ئیشەکان ئینجاز بکرێن، یەعنی مەخسەد بینایە، من لێرە تەنها دەمەوێت ئاماژە بەوە بدەم ئەوانەی کە ئێستا لە ژێر جێبەجێ کردندان، ئەو یەکانەی نیشتەجێ کردن کە لە ژێر جێبەجێ کردن دان لە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە بە کۆی گشتی 644 ملیار دینار، 125 ملیاری هەتا نیهایەتی 2012 سەرف بووە، 136 ملیاری بۆ 2013 دانراوە، تەسەور دەکەین هەتاوەکو ئێرە 38٪ی ئیشەکان تەواو بن، 383 ملیاریش دەمێنێتەوە بۆ ساڵی 2014 کە تەغزیەی ئەوانە بکرێن بۆ ئەوەی تەواو بن، ئەمە ئەو هینانەن کە باسمان کرد، تەبیعی بۆشاییەکان و فەراغەکان و پەرەپێدانی زەوییە، قەرزی نیشتەجێ کردنە، کەرستەی بیناسازیە، ژێرخانی تەکنیکیە، بەهەقیقەت ئەمەی کە ئێستا زاهیرەیەکی تر کە ڕوو دەدات لە کەرتی نیشتەجێبوون لە هەرێمی کوردستان، حکومەتی هەرێمی کوردستان بە موافەقەتی موسادقەی پەرلەمانیشەوە، لە ئەستۆی خۆی گرتووە، پێدانی قەرزە کە حکومەت قەرز بدات، کە ئەمەش لە هەموو شوینێکی دونیا بانکەکان ئەم ئیشە دەکەن، تەنانەت سوودێکیشی لەسەرە، یەعنی بودجەی حکومەتی هەرێم کە سەرف دەکرێت بۆ هەندێ کاروباری بەڕێوەبردنی وڵات، سولفەی عەقار لەخۆی ناگرێت، تەنانەت ئەوەی هەبوو لە عیراقیش، لە هەندێ بانك هەبوون، ئەو بانکانە ئەوەیان دەدا، ئینجا ئەگەر حکومەت تەحەمولی سوودەکەی بکات، ئەوە دەکرێت، بۆ ئەوەی لەناحیەی شەریعەتی ئیسلامیەوە هیچ ئەوەیەکی نەیەتە سەر، ئەوە لەمەسئولیەتی حکومەت بێ، بەڵام کە هەموو پارەکە لەسەر مەسئولیەتی حکومەت بێت و بە مەفتوحی بێت، بۆ هەموو کەسێك بێت، باری حکومەتیش بەو شکلە قورس دەبێت، من دەچمە سەر بابەتێکی تر کە ئەویش ئەولەویاتی پەرەپێدانی هەرێمە، بێجگەلە هەموو ئەو شتانەی کە بەڕێزان باسیان کرد، ئێمەش عەرزمان کردن، پەروەردە لە پێشی

پێشەوەیە، شارەوانیە، پرۆژەکانی وەبەرهێنان زیاتر لە هەمووانیان بەرکەوتووە، ئێمە لە ساڵی 2012 دا بێجگە لەو شێوازەو ئەو ئەولەویەتەی کە خۆمان دایدەنێین، داوامان لە ڕێکخراوی (یو، ئێن، دی، پی) کرد کە ئاوەدانکرنەوەو ئەوانە زیاتر دەکەوێتە ئیختیساسی ئەوان، داوامان لێ کردن کە کۆمەڵێك پسپۆڕی موختەس ئی بیانی، ئێمە ئەوان تەمویلی مەشروعەکە بکەین، ئەوان ئیختیار بکەن، لە هەموو عالەم، لە هەموو بوارەکاندا، لە ئاو و لە کارەباو لە تەندروستی و لە ڕێگاو بان، پێمان بڵێن موراجەعەیەکی بەرنامجی ئێمە بکەن، پێمان بڵێن ئێمە ڕاست و دروست بەڕێوە دەچین لە مەسەلەی پرۆژەکان و ئەوانە، یانیش دەبێت لە شوێنێك مونعەتەفێك هەبێ، ئەبێ تۆزێك لابدەین بەلای مەشروعێك، بەسێکتەرێکی موعەیەندا، لە مانگی 2012/4 دەستیان بەکارەکانیان کرد، 14 کەس بوون، تەقریبەن لە 10 وڵات بوون، هەموویان فیگەری عالەمی شارەزا لەو بوارانە، نیهایەتی 2012 تەقیمەکەی خۆیان دا، ئێمە ئەو وەختە بودجەکەمان ناردبوو بۆ پەرلەمان، بەڵام ئێمە بۆ ئەوەمان نەبوو، ئێمە بۆ ئەوەمان بوو کە وەکو خاریتە تەریقێك، مەسەلەی ساڵ و ئەوانە نیە، بڵێین بۆ ئەوەندە ساڵ، سێکتەر هەیە تۆ ئیستیهدافی ئەکەی بە سێ ساڵ، سێکتەرێکی تر هەیە، تۆ دەبێ بۆ 10 ساڵ بەرنامجی خۆت بکەی، بزانی هەموو ساڵ چەند دەبێ لەو سێکتەرە سەرف بکەی، ئەمەی کە ئێستا عەرزم کردووە لەسەر شاشە، ئەمە تەوسیاتی ئەوان بوو، تەوسیاتی ئەوان دەڵێن ئێوە ئەولەویەتان هەیە، یەکەم کە بە ڕەنگی سوور هاتووە، دووەم کە بە ڕەنگی زەرد هاتووە، سێیەم کە بە ڕەنگی سەوز هاتووە، بەپێی تەحلیلاتی ئەوان تەبعەن ئینجا دوای ئەوە ئەو تەحلیلاتە بە موفەسەلیش، بە دۆکیۆمێنتیش هەیە، وابزانم نوسخەیەکی دۆکیۆمێنتەکەشمان هێنابوو بۆ ئەوەی پێشکەشی بکەین بە سەرۆکایەتی پەرلەمان، دوایی دەتوانین نوسەخیش تەوزیع بکەین، هەر لەم ڕۆژانەش ئیعلانی تەفاسیلی ئەمە دەکەین، چونکە ئەمە پارەشی تێدایە، خورد کردنی مەشروعیشی تێدایە، یەعنی کولفەشی تێدایە، بەپێی هەموو بۆچوونەکانی ئەوان گەورەترین کێشەی کوردستان ئێستا نا، بەڵام بۆ ئاینده، چونکە ئایندەش هەر لە ئێستاوە دەست پێ دەکات هەتاوەکو دەگەیە ئاینده، دەبێ لە ئێستاوە ئیشی لەسەر بکەی، ئەمڕۆ ڕاستە ئێمە باسی زۆر شتی تر دەکەین، جاران هەر ژیانمان لەخەتەر دابوو، ئەوە فاکتەری یەکەم بوو، مان و نەمان بوو، دوای ئەوە بوو بە شتی تر، دوای ئەوە کارەبا، دوای ئەوە باسی قوتابخانە دەکەین، بەپێی بۆچوونی ئەوان ئاو یەکەمین شتە، مەسەلە مەبلەغی پارە نیە، کە تۆ زۆرترین پارە لە ئاو سەرف بکەی، بەڵام مەسەلە مەسەلەی ئاوە، سیاسەتی ئاوی، تێبینیان زۆر بوو لەسەر هەموو ئەو شێوازەی کە ئێستا لە هەرێمی کوردستان پەیڕەو دەکرێت، تەبیعی چ بە بەرچاوخستن، چونکە ئێستا ئەولەیەت ئەگەر لە ئەوەقسە بکەم، ئەگەر سەرفی پارە بڵێم دەبێ بڵێم ئەولەویەتی من پەروەردە بووە، چونکە زیاترین پارەم لە پەروەردە سەرف کردووە، مومکینە تەبیعش بێت، بەڵام ئاو و ژینگە کە هەر دیسان مەخسەد ئەو ئاوەی کە پیس دەکرێت، بەڕێوەبردنی ئاو، سیاسەتی ئیدارەی مائی، ئینجا مەجموعەی دووەم گەیاندنی ئاو، شەبەکاتی تەوزیع و ئەوانە، ئینجا گواستنەوەی گشتی ڕێگاو بان، کارەبا ئاودێری، ژێرخانی شارستانی، پەروەردە و تەندروستی، چونکە ئەمانەی تر هەر هەمووی دەبنە باعسێکی

باش، لەبەر ئەوە دەبێ ئەولەویەت بەمانە بدەی، هەتا دەگەیتە ئەوێش، ئەگەر ئەمانە تەواو بوو، ئەو وەختە چەندی پارەت هەیە لە تەندروستی سەرف بکەی، ژیانی خەڵك هەتاوەکو 80 ساڵی و نەوەت ساڵیش چی پێت دەکرێت لەموعالەجە، بە باشترین شێوازی خزمەت دەبێ تەوفیر بکەین، ئەمانەی تر زۆر بە تەفسیل ناچمە ناو ئەوەکان، بەڵام بەپێی ئەو بەرنامەیە تۆزێك وەکو باسم کرد تەفسیلەکانی وەکو ڕیپۆرت خۆی و وەکو دۆکیۆمێنت پێشکەشی دەکەین، ئێمە ئیحتیاجمان وەکو بۆشایی، نەوەك شتی کەمالیات، بەڵام وەکو بۆشایی، بونیەی تەحتیەی هەرێمی کوردستان، کە هەندێك لە بەڕێزانیش ئاماژەیان پێیدا لە خیلالی پرسیارەکان، خۆی نزیکەی زیاتر لە 30 ملیار دۆلار دەگرێتەوە، ئەو 30 ملیار دۆلارە بۆ هەموو سێکتەرەکان، ئیحتیاجاتی بونیەی تەحتی هەرێمی کوردستانە لەم کاتەدا، ئەگەر ئەمانەت هەبوو ئەو کاتە دەتوانی شتی باشتر و خەدەماتی باشتر و پێویست تەقدیم بکەی، لەو 30 ملیارەش بەداخەوە ئەوەی کە تەقدیری ئەوان بوو، تەنیا شەش ملیار دۆلار ئیمکانی ئەوە هەیە کە ڤیتاعی خاس موشارەکەی تێدا بکات، چونکە 24 ملیارەکەی تر و ئەو پڕۆژانەی ترمەسلەحەتی ڤیتاعی خاسی تێدا نیە، بۆ نموونە ڤیتاعی خاص ئینتاجی 30 ملیار دۆلارە، خۆی 30 ملیار دۆلارە لێرە بە ملیۆن نووسراوە، چونکە سێ سفرەکەمان حیساب کردووە، بە حیساب بە دیقەت نووسراوە، ئەو سێکتەرانەی کە سوودیان هەیە بۆ کەرتی تایبەت، مومکینە کەرتی تایبەت تۆ ئەوە بەجێی بهێڵی، لەوانەیە بڵێی بۆ نموونە، ڕێگاو بان یەکێکە لەو بابەتانەی کە زۆر سوودی نیە بۆ کەرتی تایبەت، ئەو کاتە سوودی هەیە کەرتی تایبەت دەبێت عەریزە دابنێت و پارە لە خەڵکی وەربگرێت، ئەمەش سیاسیەن لە زۆر شوێنی عالەم بۆ کلتوری کۆمەڵگاکە، بۆ تەقەبوڵی ئیشەکە زۆر مەفهوم نیە، بەتایبەتی لەو وڵاتانەی کە داهاتی نەوتیان هەیە، خەڵکەکەی دەڵێت ئەمە داهاتی نەوتە پێویستە ئەم نەوعە خەدەماتانە بە بەلاش پێشکەشی من بکرێت، ئەگینا لە زۆربەی وڵاتانی ئەوروپی بەو شکلەیە، بەڵێ، هەروەها لە تورکیاش وایە، ئەمە تەفاسیلەکانیەتی ناچمە ناو تەفاسیلەکانی پێویست ناکات، چونکە وابزانم کاتمان زۆر بردووە، من حەزدەکەم بێمە سەر...، ئێمە تەبعەن خورد کردنی ئەو ئیحتیاجاتانە و ئەو سێکتەرەی کە باسم کرد، ئەم گرافیکی ئەوەیە کە کێ زیاتر پارە دەبات، ئەولەویەت جودایەو زیاتر پارە بردن جودایە، ئەمە دوو بابەتە کە دەمانەوێت لێکی جودا بکەینەوە، تەبعەن ئاو ئاوەڕۆ و کارەباو گواستنەوەو پەروەردە بەو تەسەلسولە هاتووە، من حەز دەکەم ژمارەیەکی زۆر پرسیار لە تەندروستی ئەوانە کراوە، ئیحتیماله لەگەڵ وەڵامدانەوەی پرسیارەکان بێمە سەر ئەم سلایدانە، بەڵام حەزدەکەم لەو کاتەی کە ماوە یەك شت باس بکەم لەسەر بابەتی سێکتەری کارەبا، تەبیعی ئێمە سێکتەری کارەبا دیسانەوە باسی بکەین، پرسیاریشی لەسەر هاتووە، ئێمە ئێستا 80٪ کەرتی کارەبا تەولید دەکرێت، چونکە کارەبا سێ ئەوەی هەیە، تەولیدە دوای ئەوە محەتاتە دوای ئەوە شەبەکات و تەوزیعە، ئێمە ئێستا فەقەرەی تەولید 80٪ی کەرتی تایبەت بەرهەمی دەهێنێت، مۆفەڤیش بووە هەتاوەکو حەدێکی باش مومکینە لە ناحیەی سیعر و ئەوانە لێرەو لەوێ، هەندێك تێبینی هەبێت لەسەری، بەرهەم هێنان زیادی کردووە، جاران کارەبا لە عیراق و لە ئێران و تورکیا مەسدەری رەئیسی بوون، ئێستا لەناو کوردستان

مەسدەری ڕەئیسیە، ڕێژەی زیاد بوونەکەش بەو شکلە بووە کە ئێستا تەقریبەن لە حدودی 2700 ملێگاوات ئینتاجی وەبەرهەم هێنانی کارەبایە، ڕێژەی ئەو هاوولاّتیانەی کە ئێستا لە هەرێمی کوردستان بەپێی مسوحاتی ئێمە کارەبایان ناگاتێ، هەیانە دوو پۆینت چوار لە سەد، ڕێژەی ئەو هاوولاّتیانەی کە تۆڕی کارەبای گشتی بەکاردەهێنن وەکو سەرچاوەی سەرەکی ڕۆژانە زیاتر لە 12 سەعات کاتژمێری کارەبایان دەبڕێت، 51٪، ڕێژەی ئەو هاوولاّتیانەی تۆڕی کارەبای گشتی بەکاردەهێنن وەکو سەرچاوەی سەرەکی و ڕۆژانە لە 3-12 کاتژمێر کارەبایان دەبڕێت، 41٪، چونکە ئێمە جاران دەمانوت تەنها کارەبامان نیە کارەبامان دەوێت، ئێستا دەبێت کە کارەبامان هەیە دەبێ دابنیشین تەحلیلی ئەوە بکەین بزانین کێشەکانی چیە؟، بە تەنزیم تر چۆن بگەینە ئیحتیاجاتی هەرێمی کوردستان، ئەوەی کە سەرفیش بووە هەتاوەکو ئێستا زیاتر لە 60٪کارەبا لە هەرێمی کوردستان لە کەرتی نیشتەجێ، یان بابڵێین بەواستەی مەساکین و عەوائیل بەکاردێت، 13٪ لەکەرتی حکومی، 13٪ کەرتی بازرگانی کە دەکاتە دوکاندارو سوپەرمارکێت و ئەو شتانە، 10٪ پیشەسازی، 4٪ لە لایەن کەرتی کشتوکاڵەوە بەکاردەهێندرێت، ئەمەی کە مەبەستم بوو بەڕاستی کە پەیوەندی هەیە بە میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە، بەتایبەتی بەشە تەشغیلیەکەی، ئینجا جوزئێکیشی شمولی ئێمە دەکات، لە بەشی میزانیەی وەبەرهێنان، یان میزانیەی مەشاریع بابڵێین، ئەمڕۆ لە هەرێمی کوردستاندا سیعری کولفەی تەولید کردنی یەك وەحدەی کارەبا لەسەر حکومەتی هەرێم 15 سەنتی ئەمریکی ڕادەوەستێت، 15سەنت بە دۆلار، حکومەتی هەرێم و وەزارەتی کارەبا کەپارەکە تەسعیر کراوە، ئەگەر پارەکە وەربگرێت لە هاوولاّتیان، لەسەر هاوولاّتی بە 1,8 سەنت حیساب دەکات، لەسەر سناعات بە 2,5 حیساب دەکات، تەبعی ئێستا زۆر کەس گوێی لەوەبێ لەوانەیە ڕەخنەشی هەبێ لەو وەسڵی کارەبایەی کە بۆی دەچێت، خەڵك هەیە یەعنی مەسەلەکە موستەغرب نیە، ئەوە مەوزوعێکی ترە، مەوزوعی عەداد و مەوزوعی ئەوانە، کە ئێمە خەرجیاتی حکومەتی هەرێم دەگاتە نزیکی 2 ترلیۆن دینار، خۆی لە نزیکی 2 ملیۆن دۆلار دەدات، ساڵانە لەسەر تەولیدی کارەبا، ئەو پارەی کە کۆشیان دەکاتەوە، نزیکەی 150 ملیۆن دۆلار شتێکی وایە، ئێمە ناڵێین با داخلی ئەو تەفاسیلە نەبین جارێ کێشەی عەداد هەیە، داخلی ئەو تەفاسیلە نەبین بڵێین لە کۆکردنەوە، پارێزگایەك باشە پارێزگایەك خراپە، تیمێکی کۆکردنەوە باشن، تیمەکەی تر خراپن، ئێمە با واز لەوە بێنین، ئێمە باخودی تەسعیری بودجە وەربگرین، یەعنی هەر بەپێی ئەوە ئەگەر هەموو پارەکە کۆ بکرێتەوە، ئەبێ ئەم بەشە سەوزەش بخرێتە سەر ئێرە، ئەمەنەی ئەو پارەی کە سەرفت کردووە، هەموو ساڵ ئەبێ بۆ دەعمی کارەبا بیدەی، لە وڵاتێکی وەکو تورکیا کە بۆ زۆر شت بۆ ئێمە بۆتە هەم بابڵێین دراوسێیە، هەم بۆ زۆر شتیش ئیحتیاجمان پێیەتی، لە ئاوەدانکردنەوە، بەعزێك مەسائیلی چارەسەری نەخۆش، لەتورکیا سیعری کولفەی یەك دانە وەحدەی کارەبا لەسەر حکومەتی تورکی 14 سەنت تەکلیف دەکات، بە هەرزان دەیفرۆشێتە سناعات، چونکە سناعات ئەگەر موەفەق بوون و سەرکەوتن، زەریبە دەدەن ئەویش دەبێتە واردێکی تر بۆ حکومەت، لەبەر ئەوە بە حیساب مەدعومە، بە 15 سەنت پێیان دەدرێت،

هاوولاَتی بە بیست و هەشت سەنت وەری دەگرێت، بۆ ئەوەی تەقەشوف بکات، بەخۆشمان دەزانین سیستەمی نیشتەجێبوون لە تورکیا زۆربەی شوقەیە، بابڵێین ژمارەی خانوو کەمترە حەتمەن، نازانم بەدەقیقی چەندن؟، بەلاَم هەرێمی کوردستان مومکینە هەتاوەکو ئێستا شوقە زۆر باو نیە یان زۆر مەقبول نیە، هەموشمان دەزانین لە خانووەکانی خۆمان کارەبا چۆن سەرف دەکەین، یان بە چ حیساب و کتابێك تەعامول لەگەڵ کارەبا دەکرێت؟، لەبەر ئەوە من دەڵێم ئەمە لەناو بودجەدا هەیە، ئەمە کێشەیە، لەبەر ئەوە ئەگەر بەو شکلەش بەردەوام بێت بەم ڕێژەی گەشە سەندنی دانیشتووان و بەم ڕێژەی زیاد بوونی ئیحتیاجاتی هاوولاَتیان، ئەمە مومکینە تا کاتێکی زۆریش هەر بەکێشە بمێنێتەوە، ئیلا مەگەر بەشێوازێکی زۆر علمیانە لەسەر ئەوە دابنرێت، ڕاستە خەڵکی هەرێمی کوردستان زەحمەتیان کێشاوە، موستەحەقی هەموو دەعم و هاوکاریەکیشن، دەبێ هاوکاریش بکرێن، بەلاَم دەبێ بابەکانی هاوکاری بە هەقیقەت زیاد بکرێ، ئیتر تەوجیهی ئەو کەسانە بکرێت کە ئیحتیاجیان پێیەتی، یەعنی فیئەتێکی موعەین کە کۆی داهاتی کەمە، ئەوەیە کە دەبێ دەعم بکرێت، نەوەك کە تۆ دەعمێکی وا دەکەی بەشێوازێك بێ کە زۆربەی هەرە زۆری هاوولاَتیان بەیەك شێواز تەعامولیان لەگەڵ بکرێت، دەوڵەمەندێك کە ئیحتیاجی کێشەی کارەبا نیە لەگەڵ یەکێك کە داهاتی کەمە، بەهەمان شێوە زەریبەی ئەمە بدەن، حکومەتیش وردە وردە هەم لە ناحیەی تەکلیفەکەی موعادەلەیەکی مەعقول هەبێ، ئەم بەشەی تر کە ئێستا فەرقی بەینی کولفەو ئەو پارەی کە تۆ کۆی دەکەیەوە ئەم پارەیە دەبێ لە پارەی داهاتی تر بیدەی، لەسەرچاوەی تر بیدەی، لەکاتێکدا موعادەلەی تەبیعی ئەوەیە کە تۆ لەداهاتی هەمان سێکتەر بیدەی، بە حەقیەت من سێکتەرەکانی تریش قسەی زۆریان لەسەرە، بەلاَم ئەگەر سێکتەر بە سێکتەر بچم ئیحتیماله کاتێکی زۆر ببات، تەسەوڕ دەکەم ئەمانەی تر بهێڵمەوە چەند سلایدێکی تر، لەگەڵ چەند پرسیارێك موتابق دەکەن، زۆر نەچمە ناو تەفاسیلەوە، لیستی پڕۆژەکان لای بەڕێزان هەیە، بەعزێکیمان خوێندەوە، من وابزانم هەر لێرە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ڕادەوستم، زۆر سوپاسی جەنابتان دەکەم، سوپاسی ئەندامانی پەرلەمانیش دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تا سەعات 5 ئێوارە بە خواتان دەسپێرین هەر بژین، دەست خۆشی دەکەین لە جەنابی وەزیر بۆ وەلاَمدانەوەی، بەلاَم بەشێکی قسەکانی ماوە، پێموایە بۆ وەلاَمدانەوەی پرسیارەکانە، بۆ سەعات 5ی ئێوارە.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ئێستاش بەردەوام دەبین لەسەر گفتوگۆکانمان و بەڕێز وەزیری پلاندانان با بفەرمووێ.

بەڕێز د. علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئیجازە بدەن بەدانیشتنەوە قسە بکەم، چونکە زۆر درێژ و موفەسەڵن ئەوانە، سوپاست دەکەم، هەروەکو سەرەتاش ئاماژەم پێیدا من لە تەوەری کۆتایی وەڵامدانەوەکانم هەست دەکەم کە وەڵامی پرسیار و ڕەخنەو تێبینیەکانی بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان بکەم، تەبیعی ئەوەی کە لەلای ئێمە کۆبووەتەوە لە پرسیارەکان و ئەوانەی کە بە نووسراو دراوە پێمان، 91 بەڕێز ئەندانی پەرلەمان قسەیان کردووە، 167 پرسیار کراوە، 68 پێشنیاریش کراوە، کە بە کۆی گشتی دەکاتە 235 ئینجا بۆ ئەوەی کە وەڵامی هەموویان بدەمەوە یەکەم/ ئیحتیاجم بە کات هەیە، دووەم/ ئەگەر جەنابتان ئامۆژگاریم بکەن من کە پرسیارەکان دەخوێنمەوە یەك بە یەك ناوی بەڕێز ئەندامی پەرلەمانیش بخوێنمەوە، چونکە جەنابتان لە پێش دانیشتنەکان چەند تەوجیهاتێکتان هەبوو بە نیسبەتی وەزارەتی دارایش، سەرۆکایەتی پەرلەمان دیارە وای پێ باش بوو کە کاکە شێخیش بە یەك یەك وەڵامی بەناوی ئەو کەسەی کە پرسیاری کردووە وەڵام نەداتەوە، هەرچەندە من ناوەکانم هەیە، هیچ کێشەم نیە، دەتوانم بە ناوەکانیش دا بچمەوە، هەرچۆنێکی پێتان باش بێ بۆ ئەوەی من وەڵامەکان بدەمەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ئێمە پێمان باشە چۆنت ئامادە کردووە بەو شێوەیە بیخوێنەوە، فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە بەناو ئامادەیە ئەگەر مانعتان نەبێ بەناو جوابی دەدەمەوە، بەڕێز کاك عبداللە حاجی محمود پرسیاری یەکەمی پێشنیار دەکات کە حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ نیشتەجێ کردن و بەسەربردنی ژیانێکی ئاسوودە هەوڵ بدات یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ تەواوی وارسی شەهیدان جێ بەجێ بکات، بە تایبەتی وارسی ئەنفالکراوان و کیمیاباران، وەڵام/ یەکەی نیشتەجێ بوون لە بەیانی زۆر بە تەفسیڵ باسکرا، ئەوەی کە هەیە ئێستا لەبەردەست بوو کە لە لیستی پرۆژەکان هەیە، هەروەها تەبیعی لە زمنی ئەوەش هەندێ پێشنیارمان ئاراستە کرد کە پوختەکەی ئەوە بوو کە ئەگەر ئەو هەموو بڕە پارەیەی کە بە بڕیارلە پەرلەمانی کوردستان لە ساڵانی ڕابردوو بۆ سلفەی عەقار بە شکلێکی عام تەرخان کراوە کە بڕەکەی یەك ترلیۆن دینار زیاتر دەکات ساڵانە تەقریبەن، وەکو موعەدەل، مومکینە ئەگەر ئیستهدافی ئەو فیەئەتە بکرێ کەسوکاری ئەنفال و شەهیدان و هەروەها کەم دەرامەتەکان بەشێوەیەکی گشتی، بەڵام ئەوە بڕیار لە لای پەرلەمانی بەڕێزە، چونکە سلفەی عەقار بە بڕیار و لە یاسای بودجەدا هاتووە، پرسیاری دووەم داوا دەکات بەڕێزیان پرۆژەکانی بەنداوی ستراتیجی گەورە تایبەت بە بەنداوەکان کاری لەسەر بکرێ وەك تەق تەق و دێرەلۆك و بەنداوە، پەلە بکرێ لە دروست کردنی سایلۆکان، پێشنیارێکی بەجێیە، لە ئێستاشدا ئەو بەنداوانەی کە ئێستا لە ژێر جێ بەجێ کردندان، حەتمەن تموحی لەوە زیاترە یان باسی بەنداوی گەورەتریش دەکات، بەڵام بەنداوی بانوی تاڵەبان، خەنەس، ئاقۆبان، دێگەڵە، خەڵکین، کۆڵکە،

نازەنین، بێدهێ، ئەمانە لەناو پرۆژە بەردەوامەکاندان و پێشنیاریش هەیە بۆ بەنداوی قەپەکیان، خێوەتە، کانی سەرد، سەبارەت بە سایلۆکان، هەروەکو دیسانەوە بەیانی باسم کرد لە هەولێر سایلۆیەکە تەواو بووە یان لە وەڵامی ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری باسمان کرد، لە سلێمانی سایلۆیەکە لەژێر جێ بەجێ کردنە و چەند سایلۆیەکیش ئامادەن بۆ ئەوەی کە دەست بە تەنفیزیان بکرێت، سێیەم پرسیار پێشنیار دەکەین گرنگی بدرێ بەلایەنی وەرزشی و شاری وەرزشی بۆ هەولێر و سلێمانی و گەرمیان کە هەرێمی کوردستان لەم ڕووەوە زۆر لە دواوەیە، ئێمە پشتگیری دەکەین کۆمەڵێك پرۆژەش هەیە دیسانەوە بە تایبەتیش لەناو کۆلیژە وەرزشیەکان و لەناو زانکۆکانی با بڵێین تەربیەی ریازی، بەڵام وەکو پرۆژەی گەورە لە بواری وەرزشی دا لەبەر مەحدودیەت دیارە ئیمکان نەبووە، بەڕێز کاك فاضل حسن، پرسیاری یەکەمی دواکەوتنی پرۆژە خزمەتگوزاریەکان بە هۆی خەرج نەکردنی ئەو بودجەیەی کە بۆی دادەندرێ، وەڵام/ دواکەوتنی جێ بەجێ کردنی پرۆژە، تەبیعی باسمان کرد، زۆر هۆی هەیە، بەڵام لە ساڵی ڕابردوودا سەبەبە ڕەئیسیەکەشمان باس کرد کەمانگی 7 بودجە پەسەند کرا، بێجگە لەوە هیچ کاتێك، هیچ پرۆژەیەك تەئخیر نەبووە یان دوانەکەوتووە لەسەر ئەوەی کە پارەی بۆ سەرف نەکراوە، لە کاتێکی موناسب دا، کە ئەوەش ببێتە هۆیەك، بەڵام هۆیەکانی تر شەش، حەوت هۆمان باس کرد، یەعنی وەکو هۆیەکانی دواکەوتنی جێ بەجێ کردنی پرۆژەکان، بەڕێز کاك عمر عبدالعزیز، پرسیاری یەکەم زۆربەی وەزارەتەکان ناڕازین لە تەرخان کردنی بڕە بودجەی خۆیان، بە پێی ئەو هاوکێشەیەی کە بەیانی باسمان کرد، بە پێی ئەو عەرزەی بەیانی وەڵامی پرسیاری یەکەمی وەڵامی جەنابیانی دابێت، پرسیاری دووەم/ فڕۆکەخانەی سلێمانی داوای 22 ملیاری کردووە بۆ سیستمی ڕادار، بەڵام نەبووە، لە پرسیارەکانی ناو ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووریش ئەم پرسیارە هاتبوو، باسمان کرد، چارەسەریش کراوە، یەعنی پارەی بۆ تەرخان کراوەتەوە، پرسیاری سێیەم، دووبارەبوونەوەی چەندین پرۆژە، وەڵام/ تەنانەت یەك پرۆژەش دووبارە نیە، پرسیاری چوارەم/ فەرمانگەی دادوەری، تۆماری خانووبەرە لە پێشنیار کراوی 2010 و 2011 هەیە و لە بەردەوامەکانی 2012 هەیە، وەڵام/ ئەوەی کە هەیە ئێستا بە نووسراوی ڕەسمی وەزارەتی داد داوای گواستنەوەی کردووە، لەبەرئەوەی پێیان تەنفیز نەکراوە بۆ سەر لیستی پرۆژەکانی وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، پاشی ئەوەی کە بۆیان جێ بەجێ نەکراوە، لەبەرئەوەی ڕاستە کە هەیە، هەروەکو پێشتر ئاماژەمان پێی کرد، ئەسبابەکانی ئەنجام نەدانیشی لەلایە، ئەو لایەنەوە لە وەزارەتی داد خۆی فەنی بووە زیاتر، بەڕێز د.احمد وەرتی، پرسیاری یەکەم/ تەرخان کردنی 100 ملیار دینار بۆ ئەو قەزاو ناحیانەی کە زەرەرمەند بوون لەسەردەمی ڕژێمی پێشوودا، داوا دەکەین لە نوێنەری حکومەت ڕوون کردنەوە بدات لەسەر شێوازی دابەش کردنی ئەم بودجەیە، ئەوەی کە ڕووی دا ساڵانی ڕابردوو، ئێمە هەم سەبارەت بەوە، هەم ئەو قەزایانەی کە با بڵێین کە ناویان لێ نرا زیان لێ کەوتووەکان، ئەگەر باسی ئەوە بکەم بە تایبەتی، ئێمە ئەو ئەرکەمان لە ڕێگای ئەنجومەنی پارێزگاکانەوە ئەنجام دا، ئیحتماله مەسەلەن لەمەودوا ئالیەتی تر بدۆزینەوە، بەڵام تاوەکو ئێستا بۆ ئەوەی کە تا ئێستا ئەنجام دراوە ڕێگای ئالیەتەکەی بەو شێوازە ئەوە

بوو كە لە ڕێگای ئەنجومەنی پارێزگاكانەوە خورد بكرێت، بەڕێز عبدالقادر بازرگان پرسیاری یەكەمی پێشنیار دەكەم بۆ حكومەتی هەرێمی كوردستان وەزارەتی تەندروستی بە دروست كردنی نەخۆشخانەیەكی مۆدێرن لە پایتەختی هەرێمی كوردستان، وەڵام/ پێشنیارێكی باش و لە جێیە، هەرچەندە ئەوەی كە ئێستا لە بەرنامە دایە كە دەستیشی پێكراوە وابزانم ئیحالە كراوە، ئەگەر دەقیق بم لەوە، نەخۆشخانەیەكی 330 قەرەوێلەییە لە ڕۆژئاوای هەولێر، بە گوژمەی 65 ملیار دینار، لەگەڵ نەخۆشخانەیەكی 200 قەرەوێلەیی لە دایك بوون لە باشووری هەولێر بە گوژمەی 29 ملیار و لە پرۆژكان و لە لیستەكانیش دا هەیە و وابزانم لەو ڕۆژانە یان ئیحالە بوون بۆ تەنفیز وهەندێكیش لە ئیحالە دان، لە ڕێگای پارێزگارەوە، پرسیاری دووەم/ پێشنیاری دەكەم كە حكومەت بودجەی وەزارەتی كشتوكاڵ زیاد بكات، لە 50 ملیار لە پرۆژە پێشنیاركراوەكان كە بۆی دانراوە بەشی پرۆژەی ستراتیجی كە بەشی پرۆژەی ستراتیجی وەك بەنداوەكان ناكات، وەڵام/ ئێمە وەكو عەرزمان كردن لە تەفسیلەكە، بودجەكە بۆ وەزارەتێك تەخسیس دەكرێت، كۆی گوژمەی بودجەكە حسابە نەك تەنها هی پێشنیار یان هی بەردەوام، ئەگەر هی پێشنیاریان كەم بێ مانای ئەوەیە ئیلتزاماتی بەردەوامیان زۆرە، هەروەها كە دەچینە سەر ئاستی پارێزگاكانیش كە باسی بودجەی پارێزگایەك دەكەین كۆی گشتی پێشنیار و بەردەوامی ئەوەیە كە حسابە، نەك پێشنیار بە تەنیا یان بەردەوام بەتەنیا، لەبەرئەوە وەزارەتی كشتوكاڵ كە 241 ملیاری هەیە، 50 ملیاری بۆ پرۆژە پێشنیار كراوەكانە و ئەوانەی تریش بۆ ئەو ئیلتزاماتانەیە كە هەیانە، مەعەل عیلم ئەوە یەكێكە لەو وەزارەتانەی كە بە پێی ئەو هاوكێشەیەی كە بەیانی باسم كرد، میقدارەكەی كەمتریش بوو، بەڵام دوایی كە ئاگاداریان كردینەوە كە ڕەقەمەكە تۆزێ زیاتر بوو، ئێمە یەكەم شت كشتوكاڵمان لەبەرچاو گرت، چەندین پرۆژەی كە سوودی هەبێ وەكو دەڵێن تەرنی هەبێتەوە، ئێستاش و لەمەودواش ئەگەر هەبێت حەتمەن ئەوە لەبەرچاو دەگیردرێ، پرسیاری سێیەم/ دەربارەی سایلۆكانە، هەمان وەڵامی پێشووترە هی هەولێر تەواو بووە و هی سلێمانی ئیحالە بووە، ئەوانەی تریش لە پرۆسەی ئەوە دان كە دەست پێ بكەن بە نزیك ترین كات، پرسیاری چوارەم، گوژمەی بەنداوەكانی باسەڕە، گۆمەسپان و باوەنوور و ڕەواندوز 540 ملیار دینارە، گوژمەی گشتیەتی، بۆیە دەبێ حكومەت تەرخان كراویان بۆزیاد بكات، یان قەرزی نێودەوڵەتی بكات، وابزانم ئەوەی دووەم زیاتر ئیحتماله مومكین بێت، چونكە ئەوەی یەكەم كە بودجەیان بۆ زیاد بكات ئەگەر بودجە هەبوایە حەتمەن بۆیان تەخسیس دەكرا، یەعنی بەدیلیاتە، پرسیاری پێنجەم/ بۆ وەزارەتی پلاندانان كە هەستێ بە تەقدیم كردن و بەدواداچوونی پرۆژەكان، بۆ چوونە بواری جێ بەجێ كردن و كاری پێویستی لەگەڵ بكرێ، وەڵامەكەی ئەوەیە كە پێشنیارێكی زۆر بەجێیە، هەتا ئێستاش ئەوەی كە پێمان كراوە لە موتابەعە كردن كردوومانە و انشاللە زیاتریش موتابەعە دەكەین، بەڕێز مامۆستا ئارام پرسیاری یەكەمی حكومەتی بەعس تا ئێستاش خەڵكی كوردستان دەكوژێت، بەڵام بێ ئەوەی حكومەتی هەرێم پلانی هەبێ بۆ ڕووبەڕووبوونەوی ئەم كارەساتە، مەخسەدی لە مینە، ئەم مینانەی كە لە زەمانی حكومەتی بەعسەوە چێنراون، ئەم كارەساتەش ژمارەی قوربانیانی مین گەیشتووەتە 14 هەزار و 500

کەس، قوربانی دیارە باسی هەردووکیان دەکات دیارە بریندار وئەوانە، خۆی وابزانم تۆزێکیش لەوە زیاترە وموومکینە، 30 هەزار ئاژەڵیش زیانی تەقینەوەی مین بووە لە کوردستان، بەڵام لە بودجەی هەرێمی کوردستان کەمترین بایەخ دراوە بەم بوارە کە ڕۆژانە ڕووبەڕووی خەڵکی گوندو جوتیارانی کوردستان دەبێتەوە، بودجەی کە بۆی تەرخان کراوە تەنها کەمتر لە 1٪ نووسیویەتی 25٪ بەس 0,25٪، یەعنی کەمتر لە 1٪، وەڵامی یەکەم، هەروەکو دەبینن پرسیاری جۆراوجۆر کراوە لەسەر مین، لەبەرئەوەی ئەو عەرزەی کە کردم بەیانی زەروری بوو، بۆ ئەوەی کە ئەم بۆچوونانە کۆبکرێتەوە، بەهەرحاڵ پاککردنەوەی کێلگەکانی مین کارێکی پسپۆری دەوێ و هەموو کۆمپانیایەکیش تەبعەن ناتوانێ ئەنجامی بدات یان ئەوە نیە کارێك کە جیهاتی موختەس هەیە، ئەجهیزەی موختەس هەیە، وەختێکی زۆریش دەبات بە تایبەتی هەموو ئەمانە لە حاڵەتی نەبوونی خەرائیت و ئەو نەخشانەی کە بە پێی ئەوە دانراون، تۆ دەتوانی ناوچەیەك سنووربەند بکەی، بڵێی ئەم ناوچەیە مین ڕێژکراوە، لەناو ئەو ناوچەیەکە بچی، تەبعەن ئەگەر بە حساب و بەو ژمارانەی کە دەزگای هەڵگرتنەوەی مین تەعامولی لەگەڵ دەکات، ئەوان زیاتر لە نزیکەی 300 کم2 بە مین کراو دادەنێن، کە ئەگەر سەیری خەریتەی عالەم بکەن، ئیحتماله هەندێك وڵات هەبێ هەر لەو حدودەبێ مەساحەتیان، بەهەرحاڵ ئەمەش کە لەناوچەیەکەوە بۆ ناوچەیەکی تر یەعنی ئینتشارەکەی وەکو لەسەر خەریتەش سەیرمان کرد، بێجگە لەوەش تەبیعی لەو ناوچانەی کەهەن، بە تایبەتی ئەو نەوعەی کە سەتحیە، بەهۆی باران و لافاو و ئەوانەوە حەرەکەتیش دەکەن، یەعنی مومکینە لە شوێنی خۆی بچێتە شوێنێکی تر، بەهەرحاڵ کە باسی 10 ملیۆن دەکەین کە ئەو رەقەمە تەقدیریە خۆی هەر یەك مین یەك کارەسات دروست دەکات، یەعنی یەك مین کافیە بۆ ئەوەی ژیانی یەك تاکە کەس یان خانەوادەیەك تێك بدات، بۆچی ئەم پارەیەی کە بۆیان دانراوە کەمە، ئەمە دوو سەبەبی هەیە، سەبەبی یەکەم مەحدودیەتە، سەبەبی دووەمیش زەحمەتی کارەکە خۆیەتی، یەعنی ئەوە نیە کە ئەگەر ئەوان ئێستا بەم ستافەی کە هەیانە کە ستافێکی زۆر ڕێك وپێك و زۆر باشیشیان هەیە، بەڵام عەدەدەکەو حەجمی ئیشەکە لە تاقەتی ئەوانیش و ئەو وەسائیلانەی کەلەبەردەستیانە زۆر زیاترە، لەبەرئەوە کاتێکی درێژیشی دەوێ، بەڵام ئێمە لە هەموو لایەکەوە تەفەهومی ئەو کێشەیە باش دەکەین، پرسیاری دووەمی مامۆستا ئارام، لە ساڵی 2010 ەوە پرۆسەی تواناسازی جێ بەجێ دەکرێت و ساڵانە 120 ملیاری بۆ تەرخان دەکرێت، هەرچەندە چەندین سکاڵاو ڕەخنە و تێبینی قوتابیان سەبارەت بەم پرۆسەیە خراونەتەڕوو، هەروەها لە ڕاسپاردەکانی 2012 ژمارە 9 و 10 داواکراوە لە حکومەت گۆڕانکاری بکرێ لە شێوازی جێ بەجێ کردنی ئەم پرۆژەیە، بەڵام دەقی ماددەکە هەموو ساڵێك وەکو خۆی دەنووسرێتەوە و هیچ گۆڕانکاریەکی تێدا ناکرێ و ڕۆژ بە ڕۆژ کێشە و گرفت بۆ قوتابیان زیاتر دەبێ و بۆ نموونە پارە گەیاندن بۆ خوێندکاران هەندێك لە قوتابیان خوێندنەکەیان هەڵوەشێنراوەتەوە لە ئەنجامی ئەوەی پارەکەیان پێ نەگەیشتووەتە زانکۆکان و کەمی پارەی دیاری کراو بۆ خوێندن و نەبوونی ڕێنمایی بۆ ئەو قوتابیانەی لەسەر خەرجی خۆیان دەخوێنن، جوزئێکی ئەم تێبینیانە، ئەمەی کە تەئخیر بوون و ئەوە

هەیە، بەڵێ ڕاستە و لیژنە باڵاش ئاگادارە لەوە بە هەموو شێوەیەك كار دەكەین بۆ نەهێشتنی ئەو كێشانە، جوزئی دووەمی ئەوەی كە تەفسیلێكی زیاتر جەنابیان ئاماژەیان بە ماددەی 9 و 10 داوە لە ڕاسپاردەكانی 2012 ئینجا پرۆژە یاسای بودجەی ئەمساڵ، لە پرۆژە یاسای ئەمساڵی بودجەدا ئیحتماله عینوانەكەی موختەسەر بێ، بەڵام ئێمە دوایی بە تەعلیماتێك بە حساب وەكو هەموو كارەكانی تر تەنزیم دەكرێ بۆ ئەوەی كە جێ بەجێ بكرێ، بەڵێ ئێمە ئەوە ناشارینەوە، چونكە وازحە ژمارەیەكی زۆری قوتابی لە وەختێكی موختەسەر وەرگیران كە نزیكەی 4300 قوتابین، ئەمانەش هەر یەكەو شێوازی وەرگرتنەكەش بەو شێوەیە بوو كە هەر كەسە و خۆی بۆ خۆی قبوڵی هێناوە، زۆربەی هەرە زۆریان، تەنانەت بێجگە لە چەند مەجموعەیەك كە بە گروپ بابڵێین لە شوێنێكی موعەیەنن، ئەم شێوازە خۆی تەفاسیلی زۆرە، موراجەعاتی زۆرە، هەر كەسێك حاڵەتێكە بۆ خۆی، ئیستاش پرۆسەكە بەردەوامە، لەبەرئەوەی كە ئیمانمان بەوە هەیە كە هەرچیەك بكرێ بۆ گەنجی ئەم وڵاتە شتێكی زەرورییە، ئەو كێشانەی كە هەیانە لە چارەسەری دان، 2300 لەو 4300 ئیلتحاقیان بە بەرنامجەكانیانەوە كردووە، ئەوانەی تریش ماون كە ئێستا ئەوانەی كە خەریكی موعامەلات و ئەو شتانەن، بەڵام بەهەرحاڵ هەندێ لەم تێبینیانە ئێمە دركی پێ دەكەین و وایە، كاریش دەكەین لەسەر چارەسەركردنی، لەبەرئەوە ئەگەر لە دەقی ماددەكە دابێ یان نەیەت، ئەوە وەكو تێبینی لەجێی خۆیەتی، ئێمەش ئاگادارین، كاردەكەین بۆ چارەسەر كردنی، دەقی ماددەكەش لەبەردەستی بەڕێزتانە و دەتوانن كە هێشتا دەنگی لەسەر نەدراوە، ئەگەر پێشنیارێكی لەوە دەقیق تریش هەبێ ئەگەر لە عمومیاتەوە بچمە دەرەوە، پرسیاری سێیەم/ حكومەت لە جیاتی سوود لە كۆمپانیاكان وەربگری بۆ خزمەتگوزاری و بۆ خەڵك و بۆ بەهێز كردنی ئابووری كوردستان، بە پێچەوانەوە خزمەت بە كۆمپانیاكان دەكات بەناوی ئەوەی گوایە یاسای وەبەرهێنانە، بەو شێوەیە واتە پاساوێكە بوونی یاسایەكە لە كاتێك داحكومەت زۆر بە ئاسانی دەتوانێ داوای هەمواری ئەم یاسایە بكات بە جۆرێك بێ كە سوود بە سامانی گشتی و خەڵك بگەیەنێ نەك بە كۆمپانیا و سەرمایەداران، بۆ نموونە زۆربەی پرۆژەكانی دەستەی وەبەرهێنان بۆ پێشكەش كردنی خزمەتگوزاریەكان بۆ یەكەكانی نیشتەجێ بوون، پرۆژەی بازرگانیەكان كە سەر بە كەرتی تایبەتن، لە ساڵی 2013 دا بڕەكەی 169 ملیار و 523 ملیۆن دینار تەرخان كراوە، لە كاتێك دا دەتوانرێ ئەم بڕە پارەیە تەرخان بكرێ بۆ كۆمەڵێ پرۆژەی خزمەتگوزاری بۆ كەرتی گشتی، وەڵام/ یاسایەكە هەمواركردنی یاسای وەبەرهێنان پرۆژەكەی ئامادەیە و ئەگەر نەگەیشت بێتە سەرۆكایەتی پەرلەمان، بەم نزیكانە دەگات، چونكە لەناو حكومەتیش مولاحەزەی ئەم تێبینیە كراوە و باسكراوە، تەنانەت ئیجازەدانیش ئەمە ماوەی شەش مانگێك زیاترە كە ڕاگیراوە بۆ پرۆژەكانی وەبەرهێنان بە تایبەتی ئەوانەی كە باسی سەكەن دەكەن، چونكە ئەوانە بەشی هەرە زۆری ئیجازەكانی وەبەرهێنانن، لەناو یاساكە پێشووتر وا هاتبوو كە پرۆژەیەك كەلە شوێنێك دەكرێ خەدەماتی ئەو پرۆژانە حكومەتی هەرێم لێی بەرپرسیارە لە ئاو و كارەبا و جادە كە بیگەیەنێتە دەرگای پرۆژەكان ئەگەر موجەمەعەیەكە ئەگەر شتێكە، ئەمما لەناو خودی پرۆژەكە وەبەرهێنەر لێی بەرپرسیارە لە تێبینی ئەوەی

که ئەم کۆمپانیایانە قازانجێکی زۆریان کردووە، ئیستفادەیان کردووە، بەڵێ ئەوە ڕاستە سەرەتای ساڵی 2006 و 2007 کە ئەم یاسایە دەرچوو هۆیەکەی ئەوە بوو کەتەسهیلاتێك بکرێت بۆ ئەوەی کەخەڵکێك ڕووبکاتە ئەو سێکتەرە، ئێستا وەختی ئەوە هاتووە کە هەموارکردنی بۆ بکرێت، ڕاستە هەر بۆیەش هەموارکرنەکە بەڕێوەیە، ئەگەر نەگەیشتبێت، بەڵام حەقیقەتێکیش هەیە من نازانم یەعنی چەند کەم وزۆر خەڵکێك لەولا ئیستفادەی کردووە، حەتمەن ئەوانەی کە لێی موستەفید بوون وەکو هاووڵاتی رەقەمێك هەر هەیە، چونکە لە کۆی گشتی 127 هەزار یەکەی نیشتەجێ بوون کە بەو پرۆسەیەدا دروست کراون، کێشەی بەعزێ خەڵك ئیستفادەی کردووە، مومکینە خانووی کڕی بێت یان یەکەی کڕی بێت و فرۆشتبێتیەوە و قازانجی کردبێت، ئەو حاڵەتانەش هەیە، یەعنی مومکینە بڵێین هەردوولا موستەفید بوونە، بەڵام بەهەرحاڵ ئەمەی کە وەکو زەریبە و باج لەسەر ئەو کۆمپانیایانە هەبێ، ئەوەیە کە ئێستا هەموومان موتەفقین لەسەر ئەوەی کە دەبێ وەستانێك لەسەر ئەوە هەبێ، کەچی دەچێتە خەزێنەی دەوڵەت، هەتا ئەگەر هەردوولاش موستەفید بن، پرسیاری چوارەم/ ناهاوسەنگی لە بودجەی بەگەڕخستن و وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستاندا کە زۆربەی ساڵەکان لە ئاستێك دایە و پلان نیە بۆ دروست کردنی بودجەی هاوسەنگی بودجەی بەگەڕخستن لە ئاستێکی بەرز دایە و بودجەی وەبەرهێنان لە ئاستێکی نزم دایە، بەڵام بە پێچەونەوە لە حکومەتی عیراق دا هەمیشە کار کراوە کە بودجەی بەگەڕخستن کەم بکرێتەوە، بودجەی وەبەرهێنان زیاد بکرێ، کە ئەمەش هاوسەنگی لە بودجە دا دروست دەکات، ئەوەی کە وەکو نیسەب باسمان کرد کەچی بۆ بودجەی تەشغیلی و چ بۆ میزانیەی ئیستسماری دانراوە، بەیانی باسی ژمارەکانمان کرد، ئەوەی کە ماوە بڵێین بەڕێزان ئەوەی کە گرنگە لە بەینی ئەگەر باسی هەرێمی کوردستان و ناوچەکانی تری عیراق بکەین یان حکومەتی عیراقی بکەین، شەرت نیە کە چەند پارە لە بودجەی وەبەرهێنان دانراوە، وەکو زۆرێك لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئاماژەیان پێدا کە لە کاتێك کە 30٪ ی بودجەکە بۆ نموونە بۆ پرۆژەکان دانرابوو هەتا کۆتایی ساڵ تەنها 50٪ ی ئەو پارەیە بە فیعلی تەنفیز کراوە و بوون بە پرۆژە لە ساڵی ڕابردوو دا، لە ساڵی 2012 ئەم ژمارەیە و ئەم نیسبەتە لە هەرێمی کوردستان گەیشتووەتە 68 بۆ 70٪ هی ئەو پارەیەی کەتەخسیس کراوە، ئەمەش شتێکی دڵخۆشکەرە، ئەو موقارەنەیەش بە حکومەتی عیراق کە چەند دادەنێ بۆ مەسەلەی میزانیەی مەشاریع و بۆ میزانیەی پرۆژەکان، تکام وایە تەرحەکە وازح بێ، چونکە هەر ژماریەك کە لە بەغدا دادەندرێت بۆ حکومەتی عیراقی فیدڕاڵ و بۆ میزانیەی وەزارەتەکانی حکومەتی عیراقی فیدراڵ و بۆ مەشاریع دەکرێت قابلی پرسیار بێ و جێی پرسیار کردن بێ، چونکە حکومەتی عیراقی فیدراڵ لە ساڵی 2004 و هەتا ئەمڕۆش یەك دانە حسابی ختامی پێشکەشی ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراقی نەکردووە، لەبەرئەوە من نازانم چۆن یەعنی موقارەنەی ئێرەو ئەوێ دەکەن؟، ئێمە کە باسی خۆمان دەکەین، دەڵێین لە ساڵی 2011 دا 50٪ یمان تەنفیز کردووە، لە ساڵی 2012 دا 67٪مان تەنقیز کردووە، حکومەتی عیراقی موعەدەلی سەرفی لەسەر مەشاریع لەو پارەیەی کە تەخسیس کراوە بۆ مەشاریع هەر لە ساڵی 2004 ەوە هەتا ئەمڕۆ

موعەدەلی سەرفی 20٪ تەجاوزی نەکردووە، ئێمە دانیشتنی ڕەسمیمان هەیە لەگەڵ وەزیری پلاندانانی عیراق و ئاگاداری بەڕێوەچوونی پرۆژەکانین، ئەو پارەیەش هەمووی دەگوێزرێتەوە بۆ میزانیەی تەشغیلی و یەك دنیا کاری تر، ئەوەی کە وەسیقەیەك و دۆکیۆمێنتێکی هەیە لەسەر حساباتی خیتامی حکومەتی عیراقی فیدراڵ با پیشانمان بدات، بزانین چۆن حکومەتی عیراقی فیدراڵ زیاتر پارەی لە مەشاریع سەرف کردووە، بەڕێز هاژە سلیمان پرسیاری یەکەمی، هەولێر پایتەختی گەشتوگوزارە بۆ ساڵی 2014 و هیچ بودجەیەکی باشی بۆ دابین نەکراوە، وەڵامی پرسیارەکە لەسەرەتای ساڵی 2012 تا 2012/12/31 نزیکەی زیاتر لە 750 ملیار دینار بۆ866 پرۆژەی بەردەوام سەرف کراوە، لە پرۆژە پێشنیار کراوەکانیش بۆ ساڵی 2013 لەو پرۆژانەی کە لەبەردەستی بەڕێزتانە بۆ 507 پرۆژە گوژمەی 177 ملیار دیناربۆ پایتەختی هەرێمی کوردستان تەرخان کراوە، ئەم پرۆژانەش زۆر پەیوەندیان نیە یان پەیوەندیان هەیە بە هەموو سێکتەرەکانەوە ئەوە نیە کە تەنها بە سێکتەری گەشتوگوزارەوە بێ، چونکە وەکو باسمان کرد لە وەڵامی پرسیارەکانی لیژنەی دارایی و ئابووریش و هەموو سێکتەرەکان بە نیسبەتی ئەو بابەتە گرنگن، جادە و کارەبا و ئاو و ئاوەڕۆ و هەموو شتێکی تر، پرسیاری دووەمی، ناوچە سنووریەکان مینێکی زۆری تێدایە، بۆ نموونە قەزای چۆمان هیچ پرۆژەیەکیان نیە، وەڵام لە پرۆژە بەردەوامەکانی دەزگای مین لە پارێزگای هەولێر و قەزای چۆمان پرۆژەی مین پاکی حاجی ئۆمەران هەیە، بە گوژمەی گشتی 5 ملیار دینار و تەرخان کراوی یەك ملیار دینار، هەتا ئێستا کاریان لەسەری نەکردووە، دەست بەکار دەبن، بە گشتی دەزگای مین 38 پرۆژەی بەردەوامیان هەیە بە گوژمەی 84 ملیار و تەرخان کردنی 25 ملیار لەمیزانیەی 2013 ی حکومەتی هەرێمی کوردستان، پرسیاری سێیەم/ پرۆژە بەردەوامەکان چەند ساڵێکە هەندێك لە پرۆژە بەردەوامەکان چەند ساڵێکە بودجەیان بۆ دادەندرێتەوە کە تەواویش دەبن، هەر دادەندرێنەوە، نموونە پرۆژەی بەڕێوبەرایەتی قەزای ڕەواندوز و بنکەی پۆلیس، وەڵام/ هەموو پرۆژەیەك لە بودجەی وەبەرهێنان کاتێك بە تەواو بوو دادەندرێ کە پاکتاوی دارایی بۆ کرابێ، یەعنی تەسفیەی حسابی بۆ کرابێ لەگەڵ خەزینە، ئەو وەختە لە لیستەکە دەردەچێت، تەنانەت ئەگەر پرۆژەکە بە کاریش بێ لەو کاتەدا هێشتا تەئمیناتێکی مابێ یان شتێکی مابێ، ناوی هەرلە لیستەکان دا دێتەوە مانای ئەوە نیە کە تەواو بووبێ، زۆرجار هەیە پرۆژە تەواو دەبێ و ڕادەستی لایەنی سوودمەند دەکرێ، بەڵام پاکتاوی دارایی هەرماوە و بەڵێندەر موستەحەقاتی هەر ماوە و پرۆژەی بەڕێوبەرایەتی و بنکەی پۆلیس لە ڕواندوز یەکێکە لەو پرۆژەیەی کە بودجەکەی 483 ملیۆن دینارە، خەرجی 300 ملیۆن دیناری لێ کراوە و گوژمەی پێویستی ماوە بۆ ساڵی 2013 کە 183 ملیۆنە کە پاکتاوی کۆتاییەتی و ئەوە دەبێت لە جەداولەکان دا هەبێ بۆ ئەوەی وەزارەتی دارایی و خەزێنە بتوانن سەرفی بکەن، بەڕێز کاروان صالح پرسیار دەکات پرۆژەی ستراتیجی ئاودێری لە ناو بودجەدا نیە، وەڵام/ لە بودجەی ئەمساڵدا چەند پرۆژەیەکی گرنگ هەن، مومکینە هێشتا هەر تەنانەت ناوی پرۆژەکە دیزاینی پرۆژەکە بێ، بەڵام ئیتر خۆ دەستپێك هەر لەوێوە دەست پێ دەکات، وەکو بەنداوی ڕواندوز و باوەنوور و کە هی یەکەم 48 ملیاری بۆ

دانرابوو، وابزانم پێویست دەكات هەر لە ئێستاوە كە دیزاینەكە دەقیق تر بوو مەبلەغەكەش زیاتر بێ، چونكە شوێنی بەنداوەكە وەزارەتی كشتوكاڵ بەڕێوبەرایەتی گشتی بەنداوەكان بە تەمایە بیگۆڕێت، بەنداوی باوەنوور و بەنداوی باسرەو بەنداوی گۆمەسپان و بەنداوی خێوەتە، ئەمانە هەرهەموویان پێویستیان بە توێژینەوە و پشكنین و دیزاین و گوژمەیان بۆ تەرخان كراوە، ئاودێری كلێسە و شەمامك، هەروەها ئەویش بەهەمان شێوە، پرسیاری بەڕێزیان لەسەر پرۆژە گەورەكان بووە، لەبەرئەوە پێویست ناكات من باسی پرۆژەی ئاودێری بچووك بكەم كە ژمارەیان چەندن و لە كوێن، جەنابیان دەپرسێ پرۆژەی ستراتیجی ئاودێری، پرسیاری دووەم/ بەڕێز كاك كاروان 15 هەزار یەكەی نیشتەجێ بوون بۆ هاووڵاتیانی كەم دەرامەت دروست دەكرێت، ئەمانە بۆكێن؟ وابزانم ئەوە هەر بە پێی یاساكەش موعەرەفن، خودی عەمەلیەكە وابزانم دەستی پێ نەكردووە، بەڵام تەعریفی ئەوە كراوە یاسای ژمارە 7 كە ئەم خانووانە دەبێت بۆ كێ بن و تەسلیم بە كێ بكرێن، بەڕێز سۆزان شەهاب پێشنیاری هەیە سەبارەت بە ئەو بەشەی بودجە كە پەیوەندی بە وەزارەتی تەختیت هەیە و بە وەزارەتی پلاندانان، كۆمەڵێك پێشنیاری هەیە، كە ئێمەش پشتگیری لە پێشنیارەكانی دەكەین، یەكەمیان/ تەرخان كردنی بڕە پارەیەك بۆ بواری كشتوكاڵی بۆ دروست كردنی بەنداوی كشتوكاڵی، دووەم/ داوا دەكات كە حكومەت لە هەر بودجەیەكی تەكمیلی دا بەشی تەندروستی زیاد بكات، زۆر بەڕێزی تریش داوایان كردووە و ئێمەش ئیعترازمان لەسەر ئەوە نیە، بە مەرجێك پرۆژەكان موعەرەف بێت و تەبەعاتی میزانیەی تەشغیلیەكەشی مەعلوم بێت، نەك شتێك بێ، یەعنی شتێكی موتەكامل بێت، سێیەم/ بۆساڵی 2012 باسی پرۆژەی نیشتەجێ بوونی كردووە كە بریتیە لە 5201 بڕەكەی 300 ملیارە لە پرۆژە بەردەوامەكانە و لە پێشنیار كراوەكانیش 5 هەزار یەكەی نیشتەجێ بوونە، پێشنیار دەكات كە ئەو پرۆسەیە بەردەوام بێ، ئێمەش هەر وەكو بەیانی ئیشارەتمان كرد، من بەش بەحاڵی خۆم شەخسی ئەگەر بڕیاری پەرلەمانی بەڕێز تەبعەن ئەوە پێش هەموو شتێكە و هەروەها سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران، منیش بەش بەحاڵی خۆم یەعنی ئەوەم پێ باشترە كە پرۆسەی دروست كردنی یەكەی نیشتەجێ بوون بۆ خەڵكی كەمدەرامەت، چونكە سلفەی عەقار وەكو باسمان كرد منیش دەتوانم بچم سلفەی عەقار وەربگرم و هیچ قانونێكیش نیە ڕێم لێ بگرێ، بەڕێز كاك د.عمر نورەدینی، چەند پێشنیارێكی هەیە، دوو پێشنیاری كە پەیوەندی بە وەزارەتی پلاندانانەوە هەبێت، یەكەمیان ئەنجامدانی كۆنفرانسێكە بۆ هەڵسەنگاندنی چۆنیەتی جێ بەجێ كردنی پرۆژەكان و دیاری كردنی ئاستەنگەكان و هەوڵدان بۆ چارەسەریان بۆ ئەوەی نەبێتە ئەرك لەسەر بودجە، ئەم پێشنیارە زۆر لە جێی خۆیەتی، ساڵی پار بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، بەڕێز كاك حاجی خورشید، هەمان پێشنیاری هەبوو تەنانەت تۆزێك كاریشی لەسەر كرد، بۆ ئەوە، بەڵام نازانم بۆچی ئەنجام نەدرا، بەهەرحاڵ من تەئیدی ئەم پێشنیارەی كاك د.عمر نورەدینی دەكەم زۆر لە جێی خۆیەتی و ئێمە ئەو كێشانەمان هەیە، خۆمان باسی دەكەین دەبێ كار بكەین بۆ ئەوەی چارەسەریان بۆ بدۆزینەوە، تەنانەت كاك خورشید وەختی خۆی پێشنیاری كرد كۆنفرانسەكە لە دهۆكیش بێت، پرۆسەی دروست كردنی قوتابخانەكان گەورە و فراوان

بکرێت، بەڵێ ئێمەش تەئیدی دەکەین، ئیحتیاجەکە هەیە، بەڵام دەبێ قودرەتی تەنفیزیش لەبەرچاو بگیردرێت، بەڕێز کاك د.بشیر پرسیاری یەکەمی داوا دەکات کە بڕی بودجەی وەزارەتەکانی تەندروستی و پەروەردە زیاد بکرێ ئەگەر بودجەی تەکمیلی هات، ئێمەش بە پەسەندی دەزانین هیچ ئیعتڕازێکمان لەسەری نیە، دیسانەوە بە مەرجێك زیاتر موعەرەف بین کە مەبەستمان لە چیە، لە کوێی تەندروستی یان پەروەردە ئیستهداف بکەین بە پارەیەکی زیاتر یان بەرنامەی بۆ دابنێین، پرسیاری دووەمی، لەسەر دەزگای مین بوو وابزانم وەڵام دراوەتەوە، بەڕێز کاك برهان رشید، وابزانم شەش، حەوت پرسیاری هەیە، پرسیاری یەکەم/ لە کۆی 420 پرۆژەی پەروەردە 85 پرۆژە خەرجی سفرە، دیسانەوە باسمان کرد، پێشتریش بەڵێ کۆمەڵێك پرۆژە هەیە کە خەرجیان سفرە، کۆمەڵێك پرۆژەش هەیە کە هێشتا دەست پێ نەکراون، کۆمەڵێك پرۆژەش هەیە کە تەواو بوون، هەر دوو حاڵەتەکە هەیە، ئەمانەش زیاتر هی دوایپەسەند کردنی بودجە لە مانگی 7 ی ساڵی 2012 بەعزێکیان دەست بەکارنەبوون، ئێستاش هەموو فەترەیەك کۆمەڵێکیان دەست بەکاردەبن، پرسیاری دووەم/ لە پرۆژە بەردەوامەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ، ساڵی 2011 لە کۆی 377 پرۆژە، نازانم دەبێ ژمارەکە هەڵە بێ، بەهەرحاڵ مەبەست ئەوەیە کە لە کۆی 377 پرۆژە، کۆمەڵێکی زۆر پرۆژەیان هەیە کە خەرجی سفرە، بەڵێ کۆمەڵێك پرۆژەش هەیە کە هی ساڵانی پێشووترە، هی ساڵی 2011 یش با بڵێین، لەبەر هەر کێشەیەك لەو کێشانەی کە باسم کرد بە شکلێکی گشتی هەر لە زەویەوە بگرە هەتا مەسائیلی دیزاین و هەتا مەسائیلی قابیلیەتی تەکنیکی ئەو وەزارەتە یان ئەو پرۆژەیە، مومکینە سفر بێ و بەعزێکیان وەزعیان گۆڕاوە، بەڵام من نازانم مەبەستی لە 377 چەند پرۆژە بوو، چونکە بە نووسین کە لەلامانە نووسیویەتی لە 566 پرۆژە 377 پرۆژە خەرجی سفرە، پرسیاری سێیەمی لە لاپەڕە 26 خاڵی 10 لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی باس لە زانیاری هەڵەی وەزارەتی پلانداناں دەکات دەربارەی کۆمەڵگای ڕۆشنبیری کۆیە، وابزانم هەر لە وەڵامی پرسیارەکانی ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی و ئابووری باسمان کرد یەك/ ناوەکەی گۆڕاوە بۆ هۆڵی کۆنفرانس، دوو/ لەو کاتەی کە ئێمە لیستی پرۆژەکانمان تەقدیم کرد، ڕاستە سفر بوو، بەڵام لە 12/31 ، 21٪ نیسبەتی تەنفیزەکە دەست بەکاریش بووە، هەموو ئەم پرسیارانەش تەبیعی هەر لەو لیستانە ئێمە ئەو لیستانە خۆمان تەقدیممان کردووە، یەعنی ئەو مەعلوماتانە شاراوە نین، ئەگەر تەغیرێکیش هەبێ لەو مودەتەی کە لیستی پرۆژەکان هاتوونەتە پەرلەمان، تا ئێستا ئەویشمان تەوزیح داوە، پرسیاری چوارەم، چارەنووسی ئەم پارەیەی کە تەرخان کراوە بۆ هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانە و خانوو بۆ کەمدەرامەت، وەڵامی ئەو پرسیارە هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانە تەنانەت ئەمە لە لیستی ئەو قوتابخانانەی کە لە ساڵی 2012 دا تەواو بووە و ئەمڕۆ بەیانی لە دانیشتنی یەکەمی ئەمڕۆدا گوتمان کە 138 پرۆژە هەیە تەواو بوون، ئێمە ئەوانەی کە لە لیستی هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانەکان لەلای ئێمە لیستەکەشی جودایە، ئێمە دوو ڕێگا هەیە بۆ وەڵامدانەوەی یان دەبێ هەر هەموو ئەو لیستەی لە هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانەکان بۆ ساڵی 2012 ئەوانەی خارجی هەڵمەتەکە بوون یان دەکرێ، ئێستا بیدەم بە بەڕێز کاك برهان، یان

سەرۆكایەتی پەرلەمان، ئەگەر حەزیش دەكەن هەر كامێكتان پێ باشە، لیستێكی تریش دەدەین بە جەنابت، پرسیارەكە دەڵێ چارەنووسی ئەم پارەیەی كە تەرخان كراوە بۆ هەڵمەتی دروست كردنی قوتابخانە و خانوو بۆ كەم دەرامەت، ، باسم كرد بەیانی، ئەگەر پێویستیش دەكات لیستێك بە ئەوانەشەوە تەقدیم دەكەین، هیچ كێشەمان نیە، بە نیسبەتی هەڵمەتی دروست كردنی قوتابخانەش ئەم لیستەی كە ئێستا بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان كە ڕادەستی بەڕێز كاك برهانم كرد، هەر تەفاسیلێكی زیاتریشی ویست بەڕەسمی لە ڕێگای جەنابتانەوە بێ یان بەخۆشی داوا بكات دەیخەینە بەردەستتان، پرسیاری پێنجەم/ ئەو پرۆژانەی كەخەرجی سفرە، بۆچی و چی لە پارەكەی هاتووە؟، ئەوانەی كە خەرجی سفرە پارەكەی سەرف نەكراوە، یەعنی هیچ شتێكی لەسەر خەرج نەكراوە و ئێمەش هەروەكو خۆی مەعلوماتەكانمان داوە بە پەرلەمانی بەڕێز، لەبەرئەوە پارەكەی سەرف نەبووە، وەڵامی سفرەكانیشمان باس كرد كە بەڵێ پرۆژە هەیە كە نسبەتی خەرجی سفرە و ئێمە خۆمان ئەم مەعلوماتەمان هێناوەتە ئێرە، مانای ئەوەیە كە دەست بەكارنەبووە، ئەسبابی دەست بەكارنەبوونیشی شەش، حەوت سەبەبمان باس كرد هەر لە دواكەوتنی پەسەند كردنی بودجەوە هەتا هەموو ئەسبابەكانی تر، ....

بەڕێز د.أرسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

كاك برهان چەندەمین جارە لە جێی خۆتەوە قسە دەكەی، حەقت نیە قسە بكەی، نابێ، خۆ موناقەشە نیە موناقەشەی بكەی، پرسیارت كردووە و جوابەكانی ئەوەیە و تەواو، نابێ بە قوربان، رجات لێ دەكەم رجای برایانە لە شوێنی خۆتەوە قسە مەكە، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پرسیاری هەشتەم/ موقارەنە كردن لە نێوان ئەو پرۆژانەی هەرێم لە پرۆژە بەردەوامەكان چەندی جێ بەجێ نەكراوە؟ عەجەلە مەكە ئەوەیە كە پرسیارەكەی جەنابت باسی دەكەی، بۆچی و چی لە پارەكەی هاتووە؟.

بەڕێز د.أرسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

كاك د.علی داوای لێ بوردن دەكەین لە تەسویر لەكۆنترۆڵ موشكیلەمان هەیە، جا داوا دەكەین چارەكە سەعاتێك دوای بخەی، داوای لێ بوردن دەكەین، 6:15 دادەنیشینەوە....... .

دوای پشوو

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ئێستاش بەردەوام دەبین لەسەر دانیشتنەکەمان، جەنابی وەزیر بەردەوامی بە قسەکانت بدە.

بەڕێز د.علی سندی (وەزیری پلاندانان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکانی بەڕێز کاك برهان، پرسیاری کردووە موقارەنە کردن لە نێوان ئەو پرۆژانەی هەرێم لە پرۆژە بەردەوامەکان، چەندی جێ بەجێ نەکراوە؟ بۆچی و چی لە پارەکەی کراوە؟ بۆ نموونە لە 2421 پرۆژەی بەردەوامی 2012 لە ساڵی 2012 دا 692 پرۆژە هەیە هیچی بۆ سەرف نەکراوە و 72 پرۆژەش هەیە دەست بەکارنەبووە، نازانین ئایا ئەمانە وەهمین یان نا؟ وەڵام هیچ پرۆژەیەك لەمانەی کە لە لیستەکان هەن وەهمی نین، هەر بۆ تەوزیحیش ئێمە کە پرۆژە پەسەند دەکرێت لە پەرلەمانی کوردستان، لەو لیستانەی کە دێت لەگەڵ پرۆژە یاسای بودجەکە، ڕاستە مەبلەغێك تەخمین دەکرێ کە سەرف بکرێ، بەڵام نە لە وەزارەتی پلاندانان و نە لە وەزارەتەکانی تریش ئێمە پارەکە نایەتە لای ئێمە، کە لەلای ئێمە حجز بێت و ئەگەر سەرف نەبوو چی لێ دێت؟، پارە هەر لە وەزارەتی داراییە، ئەگەر پرۆژە خەرجیاتی لەسەر کرا ئەو وەختە بە پێی هەموو ئیجرائاتی قانونی سەرفی پارە دەکرێ، بە پێی وسولات وبە پێی جەدوەل تەقەدومی عەمەل و بە پێی هەموو شتێکی تر، لەبەرئەوە ئەو پارانەی کە بۆ ئەو پرۆژانە مەزەندە

کرابوون و تەخمین کرابوون، وەزارەتی دارایی بە شکلێکی عام کاروباری حکومەتی پێ بەڕێوەبردووە و وابزانم لە جەدوەل و حساباتی ختامی دەبێت وەڵامی دەقیقی تێداهەبێ، پرسیارێکی تری کاک برهان، پێویست بوو لیژنەی دارایی وردتر سەیری پرۆژەکانی بکردبایە، کە شتی سەیروسەمەرەی تێدایە، بۆ نموونە من پرسیارەکە وەکو خۆی دەخوێنمەوە ببورن، بۆ نموونە تونێلی پێنجوین تەنها 5 کم، بەو بڕە پارەیەی کە بۆی تەرخان کراوە و تەخسیس کراوە کە 2 ملیار دینارە، بە پێی حسابی گوژمەکەی بە 12 ساڵ تەواو دەبێ، ئەمە چەندین نموونەن کە جێگای دڵخۆشی نین و نیشانەی ئەوەیە کە ژێرخانی ئابووری هەرێم وەکو خۆی دەمێنێتەوە، وەڵامی ئەو پرسیارە ئەو گوژمەیەی کە بۆی تەرخان کراوە، ئەو دووملیار دینارە بۆکاری ڕاوێژکاری و سەرپەرشتی کردنی پرۆژەی دروست کردنی دوو تونێلە بە درێژایی 5کم و هەر ئەوەندەش بە 2 ملیار و 575 ملیۆن دینار دەکرێت کە چێك کردنی دیزاینەکەیە کە ئەمە کارێکی زۆر تەخەسوسیە و شارەزایی دەوێت و لەلایەن کۆمپانیای بیانی جێ بەجێ دەکرێت، کەواتە ئەمە بۆ تەنفیز نیە، بەڵکو بۆ چێك کردنی دیزاین و سەرپەرشتی کردنە، بەڕێز کاک کاردۆ محمد دوو پێشنیاری هەیە، پێشنیاری یەکەم/ پێشنیار کردن بە سەوزایی کردنی گۆڕەپانەکانە، لە شاروشارۆچکەکانی هەرێمی کوردستان کە لە کاتی ئێستا بۆ خۆڵ و خاشاك بەکاردێن، بدرێن بە کۆمپانیای شارەزا و لایەنی پەیوەندیدار، وەڵام/ پێشنیارێکی بەجێیە، هەرچەندە کار لەسەر زیاد کردنی زۆربەی ڕووبەری سەوزایی کراوە بۆ ژینگە، 36 پرۆژەی دروست کردنی باخچە و پارك لە پرۆژە تەواوبووەکانی ئەوەی کە بەیانی ئاماژەم پێیدا، 36 پرۆژەی دروست کردنی باخچە و پارك تەواو بوون بە گوژمەی 13,05 ملیار دینار، دووەم/ 20 پرۆژەی باخچە و پارك لەژێر جێ بەجێ کردن دایە بە 16,05 ملیار دینار، پێشنیاری دووەم/لەهەر ساڵێك دا 20 هەزار یەکەی نیشتەجێ بوون لە شارو دێهاتەکانی هەرێمی کوردستان دروست بکرێن و دابەش بکرێن بەسەر خەڵکی کەمدەرامەت، هەروەکو بەیانیش باسم کردکە من خۆشم زیاتر تەئیدی ئەوە دەکەم لە سلفەی عەقار، ئیحتماله هەردووکیشی ئیجابیات و سلبیاتی هەبێ، بەڵام دەبێت یەکێکیان لەسەر یەکێکیان تەفزیل بکەین، وەڵام/ وەکو بەیانی باسمان کرد دەستەی وەبەرهێنان وەکو لەم خشتانەی سەر شاشەش مەعلومە، لە سلفەی عەقار کە سەرف بووە، 54 هەزار کەس لێی موستەفید بووە، 54500 کەس دەکاتە 54500 یەکەی نیشتەجێ بوون لە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، ئەگەر ئەمانەی لەژێر تەنفیز دان و ئەوانەی کە پێشنیار کراون جەمعیان بکەین 12499 پرۆژە، 12499 یەکەی نیشتەجێ بوون و لە دەستەی وەبەرهێنان 3693 و لە وەزارەتی شەهیدان 1975، کۆی گشتیان دەکاتە 72 هەزار یەکەی نیشتەجێ بوون، بەڵام دیسانەوە دەڵێم یەکەی نیشتەجێ بوون ئەگەر هەموو ئەمانە کۆبکەینەوە و ژمارەی یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ هاووڵاتیانی کەم دەرامەت زیاد بکرێن، لە هەندێ لایەنی تر کەم بکرێتەوە، بەڕای ئێمەش باشترە، بەڕێز کوێستان محمد، پرسیار دەکات لە بودجەی وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزار هیچ حسابێك بۆ کەرتی گەشتوگوزار و شوێنەوار نەکراوە، لە پرۆژە پێشنیار کراوەکان، لە وەڵامدا ئێمە دەڵێین لە بودجەی 2013 وەزارەتی گەشتوگوزار گوژمەی 79 ملیار دیناری بۆ تەرخان

کراوەو پەنجای بۆ گەشتوگوزار و شوێنەوارە لە پرۆژە پێشنیار کراوەکان دان، بەڵام حەتمەن ئێمەش تەئیدی دەکەین کە موستەحەقی سێکتەرەکە موستەحەقی زیاترە، بەڵام مەحدودیەتە، پرسیاری دووەم/ دروست کردنی سایلۆ لە سلێمانی لەلایەن وەبەرهێنەوە بڕیار وایە کە ئەنجام بدرێت، بەمەرجێك کە شوێنی سایلۆ کۆنەکەی بدەنێ کە لە شارەزوور دروستی دەکات، چی لێ هاتووە؟ وەڵام/ نووسراوێکی وەزارەتی پیشەسازی و بازرگانیە کە بۆ ئێمە نووسیویانە، لە 2012/11/1 ژمارە 6169 وەزیری بازرگانی و پیشەسازی بەڕێز کاك سنان چەلەبی بۆ ئێمەی نووسیوە بۆ وەزارەتی پلاندانان نووسینگەی تایبەت، پێشنیارەکە دەڵێت کۆمەڵێك تەفسیلی داوە دەڵێ پرۆژەی دروست کردنی سایلۆیەکی 40 هەزار تەن و 10 کۆگای مەوادی خۆراکی 10× 2000 تەن بە گوژمەی 23 ملیار و 500 ملیۆن دینار لە شارەزوور بۆ ساڵی 2012 پەسەند کراوە، بە پێی نووسراوێکی پارێزگای سلێمانی، بەرهەمهێنەرێك ئامادەیە بۆ دروست کردنی ئەم سایلۆیە لە شارەزوور لەبڕی وەرگرتنی زەوی سایلۆی کۆنی سلێمانی و بە بودجەی پەسەند کراو ئەمە سایلۆیە دەتوانرێ سایلۆیەك بێ بە پێناسەی سەرەوە لە شوێنێکی تر دروست بکرێت، بۆیە ڕەزامەندیتان بفەرموون بۆ گۆڕینی شوێنی پرۆژەی دروست کردنی سایلۆ لە ناوچەی شارەزوور بۆ ناوچەی چەمچەماڵ ڕەزامەندیمان داوە، پرسیاری سێیەم/ هاوکاری کەرتی تایبەت ڕوون بکرێتەوە، تەسەور دەکەم مەبەستی بەڕێزیان کەرتی پەروەردە بێت، لە کەرتی پەروەردە ئێمە چەند ساڵێکە بەڕێزان وەکو ئەو قوتابخانانەی کە بۆ نموونە ئەوانەی کە مەعلومن هاووڵاتیان مەعلوماتیان لەسەری هەیە، وەکو قوتابخانەی فاخر مێرگەسۆری لە هەولێر و قوتابخانەی سەروەران لە هەولێر کە سەرکەوتنیان بەدەست هێناوە لە ناحیەی کوالیتی خوێندن و بە شاهدی ئەو دایك وباوکانەی کە مناڵەکانیان لەو مەدرەسانە دان، بۆ پڕکردنی جوزئێك لەو فەراغە و لەو بۆشاییەی کە لە کەرتی پەروەردە دا هەیە کە هەمووومان موتەفقین لەسەری و باسیشمان کردووە پێشتر چەندین تەشجیعی کەرتی تایبەت بکرێت کە بەشداری بکەن، بودجەیەك پێویستە لە سەرەتادا کە قوتابخانەیەکی حکومی (مەنح مەنتەکە)ی و ئیدارەکەی بسپێرێ بە جیهەتێك کە جێی بڕوا بێت و جێی سیقە بێت، هەم لە ناحیەی کوالیتی خوێندنەوە، هەم لە ناحیەی عادات وتەقالیدی ئێمەوە ئەو شتانەی کە دەمانەوێت، ئەو کاتە ئەو لایەنەی کە دێت ئیدارەی مەدرەسەکە دەکات هەندێ مەساریفی دەبێت، بە تایبەتی ئەگەر بیانەوێت هەمان مامۆستا کە لەو قوتابخانەیەن بەکاربێنن بۆ مەسەلەی تەعلیم، کۆمەڵێك مەسائیلی تەدریب و مەشق و ڕاهێنان هەیە و بەعزێ شتی تر لە بونیەی تەحتی مەدرەسە هەیە، بۆ ئەوەی لەگەڵ ئەو سیستمەی ئەوان دەیانەوێ پیادەی بکەن بگونجێت، ئێمەش هەوڵمان داوە و پێمان باش بووە کە ئەو نموونانەی کە هێناومانە سەرکەوتوو بوون، هەوڵمان داوە کە بچینە دەرەوەی شارە گەورەکانیش لە قەزاکانی دیانا وهەڵەبجە و لە زاخۆ، بەهەرحاڵ لە قەزاکانی دیکەش بڕەکەی نزیکەی 1 ملیار دینارە بە موعەدەل بۆ یەك ساڵ کە دەعمی ئەو جیهەتە دەکرێت بۆ ئەوەی ئەوانیش بە سیعرێکی ڕەمزی و لە هەندێ حاڵەتیش وەکو قوتابخانەی سەروەران کە زیاتر مناڵی شەهید و نەوەی شەهیدی تێدایە، با بڵێین خۆڕایی بێت، ئەمە

تەفسیری کەرتی تایبەتە کە پرسیاری لەسەر بووە، پرسیارێکی تر هەندێ پرۆژە لەلایەن وەزارەتی ناوخۆوە جێ بەجێ دەکرێن، کە کاری ئەونیە، لە وەڵامدا دەڵێین ئەوانەی کە لە زۆربەی هەرە زۆری ئەوانەی کە لەسەر وەزارەتی ناوخۆن کە پەیوەندیان بە خودی هەیکەلیەت و خودی دیوانی وەزارەت و ئەوانەوە نیە ئەوانەن کە پەیوەندیان بە پارێزگاکان وئیدارەی مەحەلی و کارگێڕی ناوخۆوە هەیە، جگە لە پەرەپێدانی وەزارەتەکان، لەبەرئەوەی ستافی گەورەی ئەندازیاری هونەریان هەیە لەسەر ئاستی پارێزگاکان، لەبەرئەوە هەندێ پرۆژە هەیە لە ڕێگای ئەوانیشەوە تەنفیز دەکرێ بێجگە لە پەرەپێدانی پارێزگاکان، لە ئیدارە مەحەلیەکان، پرسیارێکی تر پرۆژەکانی جەلەولا و سەعدیە ناویان چیە؟ لە ئەپدەیتی نوێ دا ڕاستە لەو لیستەی کەهاتبوو پرۆژەکان ناویان نەهاتبوو، بەڵام لە ئەپدەیتی نوێ دا ناوەکانیان دیاری کراوە بۆ ئەم دوو پرۆژەیە، یەکەمیان/ دروست کردنی بازاڕی سەوزە لە سەعدیە، دووەمیان/ دروست کردنی یاریگای تارتانە لە جەلەولا، پرسیارێکی تری دەڵێ، پرۆژەی 16 و 17 لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان چیە کە بۆ دوکان وکفری هاتووە؟، وەڵام/ ئەم دوو پرۆژەیە بەناوی دروست کردنی ناوەندی وەرزشی ولاوان لەدوکان، دروست کردنی ناوەندی وەرزشی و لاوان لە کفریە، لە ئەپدەیتەکەش ئەگەر موتابەعە بکەن بەهەمان لیست دێتەوە بەردەستتان، پرسیارێکی تر، پرۆژەی 197 و 199 کە گۆڕینی تۆڕی ئاوی ناو گەڕەکە کۆنەکانی ناو شاری سلێمانیە، دروست کردنی تانکی ئاو و کۆکردنەوەی ئاوی گەڕەکەکانی ناو شاری سلێمانیە، پرسیار لەسەر ئەوەیە مەبەست لەم پرۆژانە چیە؟ یان لە کوێن؟، مەبەست لەم پرۆژانە کۆمەڵێکی کەبە ناوێکی موعەیەن نەهاتووە کۆمەڵێکی زۆر با بڵێین ژمارەیەك پرۆژەی بچووکە لە خەدەماتی بۆڕی ئاوی ناو گەڕەکەکان و ئەوانە و لە چەند شوێنێکی موختەلفن، لەبەرئەوە ناوی شوێنەکە نەهاتووە، ئەگینا تەفاسیلی خودی چالاکیەکە هەمووی مەوجودە، پرسیارێکی تر پرۆژەی مەرقەدی بارزان بۆ لەسەر وەزارەتی داراییە؟ وەڵام/ ئەم پرۆژەیە پرۆژەیەکی تایبەت بووە، چەند ساڵێك لەمەوپێش دەست بەکاربووە، وەزارەتی دارایی خۆی هەستاوە لە ڕێگای لیژنەیەکی تایبەتەوە بەو کارەو ئێستاش پرۆژەکە بەردەوامە ولە تەواوبوون دایە، پرسیارێکی تر مزگەوتی گوندی ژاژڵەو باڵخ کە مزگەوتیان هەیە، بەهەرحاڵ پرۆژەکە لەسەر وەزارەتی داراییە، لەبەرئەوەی کە پرۆژەیەکی تایبەتە، چەند ساڵێکیشە دەست بەکاربووە، ئێستا لە مەراحلی کۆتاییەکەیەتی، ئەمە وەڵامەکەیەتی، محتەوەیاتی پرۆژەکەش دەتوانین بە تەفسیلی بخەینە بەردەستتان، مزگەوتی گوندی ژاژڵەو باڵخ مزگەوتیان هەیە، پێویست بە مزگەوت ناکات، لەبەرئەوەی ئاوەدانی لێ نیە، ئێمە بەدواداچوونمان کرد بۆ ئەو دوو پرۆژەیەی کە لەسەر وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئاینیە، بۆمان دەرکەوت کە یەکێك لەوان ڕاستە لە زستانان خەڵکێکی کەمی لێیە، بەڵام ئەوەی کە پێی دەڵێین تابع یان هەرچیەکی تری پێ دەڵێن، کۆمەڵێك ماڵ هەیە کە لەو دەوروپشتەن، لەسەر ئەو ئەساسە تەڵەب کراوە، بەڵام ئێمە تەئیدی ئەو پێشنیارە دەکەین وئەگەر پرۆژەیەکی تر هەبێت کە جێی ئەو پرۆژانە بگرن بۆ هەمان ناوچە لە ئێستاوە تا پەسەند کردنی بودجە لە شوێنی ئەوانە دادەندرێن، بەڕێز کاك شێرزاد حافز کۆمەڵێ تێبینی هەبووە و پێشتریش موتابەعەی پرۆژەکانی سنووری چەمچەماڵی

کردووە، ئێمە وەکو وەزارەتی پلاندانان دوو جۆری کە لەبەردەستمانە با بڵێین، هی وەزارەتەکان زیاتر و هی پەرەپێدانی پارێزگاکانیش لە ڕێگەی موسادەقە کردنەوە هەوڵمان داوە کە بە تایبەتی ئەو قەزایانەی ناوچەی گەرمیان کە زەرەرێکی زۆریان بینیوە و ئیحتیاجاتی ئەساسی بە تایبەتی شتە گەورەکان لەبەرچاو بگرین، بە تایبەتی لە قەزای چەمچەماڵ کە ئێستا پرۆژەیەکی گەورەی ئاو هەیە و کۆی گوژمەی 95 پرۆژە کە لە قەزای چەمچەماڵ دان 483 ملیار دینارە، کە 95 ی بۆ تەرخان کراوە لەهەر هەموویان لە کۆی گوژمەی 483 ملیار، لە پێشنیار کراوەکانیش دا 14 پرۆژەیان هەیە بە گوژمەی 7 ملیار و تەرخان کردنی 11 ملیار، هەروەها لە پرۆژەی خزمەتگوزاری بەڕاوێژ کە وەزارەتی پلاندانان خۆی پێی هەڵدەستێ، ئەمە ساڵی سێیەمە کەلە 16 شوێنی جیاجیای هەرێمی کوردستان جێ بەجێ دەکرێن، دوو پرۆژە بۆ چەمچەماڵ هەیە کە لەناو لیستەکانی وەزارەتی پلاندانان دایە کە ئەم دوو پرۆژەیەش بریتین لە باخچەی ساوایان و دروست کردنی پارکێك بۆ چەمچەماڵ، بەڕێزیان کێشەیەکی تری باس کرد لەسەر مەسەلەی ئەو هاووڵاتیانەی کە بیتاقەی ئەرزاقی خۆیان گواستۆتەوە بۆ کەروکووك یان بۆ، بە تایبەتی بۆ کەرکووك کە نیشتەجێ ی چەمچەماڵن کە ئەمەش ئینعکاس دەکاتە سەر ژمارەی دانیشتوان بەو شکلەی کە مومکینە بە پێی ڕێژەی دانیشتوان کە پرۆژە دابەش دەکرێت ئەوان مەغدور بن، ئێمە بۆ ئەو کێشەیە بە تایبەتی هەر ئەوەندەمان پێ دەکرێت کە ئەو حەقیقەتەمان دائیمەن لەبەرچاو بێ و ڕێژە و نیسبەتی پرۆژەکان لە چەمچەماڵدا لە ئاستێکی موناسب دابێ، ئەگینا هەروەکو خۆتان دەزانن مەسەلەی نەقڵ کردنی بیتاقەی ئەرزاق بە تایبەتی بۆ خەڵکی کەرکووك کە بیتاقەیان نەقڵ کردووە یان کە مەوجودن ئەوە کێشەیەکە لە ناو بودجەدا حەل نابێ، هەرچەندە جەنابیان هەر متابەعەیان کردووە، ساڵانی پێشتریش هەروەکو باسم کرد ئەوەی کە ئێستا لەبەرچاو گیراوە لە کۆی گوژمەی ئەگەر موقارەنەی گوژمە بکەین، نەك تەرخان کراو، چونکە تەرخان کراو مومکینە ژمارەکە زۆر دوور نیە لە واقعی ئەو ڕەقەمەی کە ئێمە لەبەرچاومان گرتووە لە تەرخان کردنی پارەی ئەمساڵی 2013، بەڵام لە کۆی گوژمەی 483 ملیار کە بۆیان دانراوە لەگەڵ هەندێ قەزای تر باشتریشە، بەڕێز پەیام خان پێشنیاری حکومەت بە تایبەتی وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتی دارایی و ئابووری گرنگی بەبواری ژنان بدەن وهەروەها گرنگی بە ئەنجومەنی باڵای کاروباری خانمان بدەن، وەڵام/ ئێمە وەکو وەزارەتی پلاندانان بە هاوکاری ڕێکخراوەکانی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ ساڵی 2013 سێ پرۆژەی هاوبەشمان هەیە بە بڕی نزیکەی 1 ملیۆن و نیو دۆلار کە گشت زانیاریەکان لەخوارەوە هاتووە ولەهەرسێ پرۆژەکەش دا ئەنجومەنی باڵای کاروباری خانمان ڕۆڵێکی سەرەکی و کاریگەری دەبێت، ئەمە تەنها ئەو پرۆژانەن کە با بڵێین وەکو ماندەیتی ئەو ئەنجومەنە ئەوان بەشێوەیەکی موباشر تەرەفن، وابزانم پرۆژەکانی تریش بۆ هەموو هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان بە هەردوو ڕەگەزیشەوە، ئەو سێ پرۆژەیەی کە ناوم لێ هێنان یەکێکیان پێی دەڵێن (سەنتەر ئۆف ئیکسڵس ئۆرجندەری کوالیتی) کە بۆ کۆمەڵە بابەتێك کە ئەنجومەنی باڵای خانمان خەریکیەتی، دووەم/ گۆڕینەوەی زانیاری لە پێناو وشیارکردنەوەی زیاتر لەسەر خەتەنە کردنی ئافرەتە، ئەویش پرۆژەیەکە، پرۆژەی

سێیەم بەهێز کردنی ئافرەت لەنێوان باری کۆمەڵایەتی و ئابووری بە تایبەتی بۆ کچان لە ناوچە شارستانیەکانی دەوروبەری سێ شاری هەرێم، بەڕێز کاك پێشەوا توفیق، پرسیار دەکات بودجەی وەزارەتەکانی پەروەردە وخوێندنی باڵاو کارەبا لەساڵی پار کەمتریان بۆ تەرخان کراوە؟ وەڵام/ لە ساڵی 2013 وەزارەتی پەروەردە بڕی 254 ملیار، وەزارەتی خوێندنی باڵا بڕی 115 ملیار دینار، وەزارەتی کارەبا 20 ملیار دیناریان بۆ تەرخان کراوە، ئەگەر موقارەنەیەکی بەسیت بکەین لەگەڵ 2012 وەکو بەڕێزیان ئاماژەی پێداوە، وەزارەتی پەروەردە لە تەرخان کراوی 261 ملیاری پاریان نزیکەی 179 ملیاریان خەرج کردووە بەڕێژەی 69٪، هەروەها وەزارەتی خوێندنی باڵا لە 168 ملیارەکەی، نزیکەی 150 ملیاری خەرج کردووە، لە 2012 وەزارەتی کارەبا لە 775 ملیار 515 ملیاری خەرج کردووە، ئێمەش ئەمساڵ کە زووتر بودجە پەسەند بکرێ، ئەوان ماوەشیان زیاترە لە ئەم بودجەیە کە بۆیان تەرخان کراوە، نەك 69٪ و 70٪ بەڵکو 100٪ هەر هەمووی خەرج بکەن، پرسیارێکی تری بەڕێز کاك پێشەوا توفیق، بۆچی وەزارەتی شارەوانی پرۆژەی نوێی نیە لە ناحیەی پیرەمەگروون و خەلەکان و بنگرد و خدران لە قەزای دۆکانن کە پێنج ناحیەن و مەغدورن لە پرۆژەکان، لە وەڵامدا ئێمە دەڵێین هەروەکو لە جەلسەی بەیانیش ئاماژەمان پێدا کە وەزارەتەکان خۆیان سەرپشك بوون لە دابەش کردنی بودجە، بەڵام ئەگەر پرۆژەی پێویست هەیە لە ڕێگەی وەزارەتەوە بۆمان بنێرن، لەڕێگەی وەزارەتی شارەوانی، چونکە ئێمەش تەعقیبی ئەوەمان کرد، ئەم تێبینیە بە تایبەتی لە یەك، دوو ناحیە ئەگەر پرۆژە بێت لەڕێگەی وەزارەتی شارەوانیەوە تەبەنای بکەن، ئێمە داخلی لیستی پرۆژەکانی دەکەین، ئێستا دێمە سەر ئەوەی لە چ شوێنێکەوە دەتوانین جێیان بۆ بکەینەوە، پرسیارێکی تری کاك پێشەوا 16 ملیار بۆ پرۆژەکانی چوار ناوچەی پیشەسازی هەولێر و سلێمانی و کەلار و دهۆك دانراون، بەڵام نە پرۆژەکان ماون و نە پارەکەش تەدویر بووە بۆ 2013 پارەکە سەرف نەبووە، تەبیعی ئەگەر پرۆژەکە ئەنجام نەدرابێ، پارەکەش لە وەزارەتی داراییە وەکو باسم کرد، ئەم چوار ناوچەیەش بە نووسراوێکی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بە ژمارە 1714 لە 2012/7/12 لە بودجەی وەزارەتی پیشەسازیەوە گوێزراوەتەوە بۆ سەر بودجەی پارێزگاکانی هەولێر و سلێمانی و دهۆك و ئیدارەی گەرمیان، لەسەر لیستی وەزارەتی ناوخۆ و گوژمەی گشتی هەر پرۆژەیەکیش گوژمەکەی 45 ملیارە، پرسیارێکی تر، بەڕێز کاك پێشەوا دەڵێت باسی ئەوە ناکەم کە ناعەدالەتی هەیە لە دابەش کردنی بودجەی وەبەرهێنان لەسەر وەزارەتەکان بۆ نموونە، پرسیار/ وەزارەتی شارەوانی 1 ترلیۆن و 38 ملیار دینارە، بەڵام وەزارەتی تەندروستی 232 ملیارە، وەڵام/ پرۆژەی شارەوانی زیاتر ئاو و ئاوەڕۆن کە ڕاستەوخۆ پەیوەندیان بە تەندروستیشەوە هەیە، پرسیار/ وەزارەتی پلاندانان 307 ملیار، بەڵام وەزارەتی کشتوکاڵ 241 ملیارە، هەروا وابزانم دواتریش پرسیار لەسەر ئەوە هاتووە کە ئەو بودجەیەی کە لە وەزارەتی پلاندانان دانراوە بۆ پرۆژە هەنووکەییەکان ئەوە مەعنای چیە؟ بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئێمە ئەمساڵ چۆن سیستمی دابەش کردنی پارە بەسەر وەزارەتەکان شێوازێکی نوێمان گرتە بەر بۆ ئەوەی کە زیاتر زانستیانە و زیاتریش بەرچاو ڕوونیەکی باش لەبەردەمی هەموو

وەزیرە بەڕێزەکان هەبێت، بەهەمان شێوە ئەمساڵ بڕیارمان دا کە بودجەیەکی یەدەگ لە لیستی پرۆژەکان لەلای وەزارەتی پلاندانان بێ، کە کۆمەڵێك گیروگرفت کە لە ئەسنای بەدرێژایی ساڵدا دێنە پێش لە وەزارەتە جیا جیاکان ئێمە بتوانین چارەسەری بکەین، هەر بۆ ئەوەش بە هەمان ڕێژەی دانیشتوانی هەر سێ پارێزگاکە و ئیدارەی گەرمیان ئێمە ئەو بڕە پارەیەمان بەسەر لیستی وەزارەتی پلاندانان داناوە، کۆمەڵێکی زۆر کێشە بەوە چارەسەر دەبێ، ئەگەر مەبالغی گەورە نەبێت، کۆمەڵێك تێبینی هەر لە هۆڵی پەرلەمانیش دا لە ئەسنای موناقەشە کردنی بودجە، کۆمەڵێك شت دێتە پێشەوە کە ئێمە بەدواداچوونی بۆ دەکەین وهەندێکیان پێویستی بە چارەسەریە، ئێمەش بۆ ئەوەی چارەسەری بۆ بکەین بۆ ئەوەی نەکەوینە موناقەلات لەو پرۆژانە لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر، نسەبەکانیش تێك نەدەین، پێویستمان بەوەیە کە شتێکی وا هەبێت، ئەمەش تەخمینە و لە لیستەکاندا هەیە، کێشەی پێ چارەسەر دەبێت، وابزانم لە بەرژەوەندی گشتیش دادەبێت، لەبەرئەوەی موقارەنە کردنی ئەوەی کە لەلای وەزارەتی پلاندانانە بە وەزارەتی کشتوکاڵ ئیحتماله زۆر علمی نەبێت، ئەگەرنا ئیحتماله ئێمە لەم ڕۆژانە لەگەڵ وەزارەتی کشتوکاڵ کە ئێمە ئەساسی پارەی تەرخان کراوی ئەوانمان لەسەر خەرجیاتی 2011 داناوە، ئەگەر زیاتریان خەرج کرد، ئەگەر لەو گوژمە تەرخانکراوەی کە بۆیان دانراوە تەجاوزیان کرد ئێمە ئەو کاتە دەتوانین بە بێ ئەوەی پەنا ببەین بۆ وەزارەتی دارایی و بڵێین ئێمە مەبلەغێکمان هەیە لە وەزارەتی پلاندانان مومکینە ئەو پارەیە زۆربەی هەرە زۆری بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ بچێتەوە، انشاء الله لە ڕاپۆرتەکانی وەرزیش ئەپدەیتتان پێ دەگات کە تەفاسیلی تەکمیله کردن یان با بڵێین یارمەتی دانی سێکتەرەکانی تر بە چ شێوازیك بە واستەی ئەوەوە دەکرێت، پرسیار/ وەزارەتی ناوخۆ 8 ملیارە، بەڵام وەزارەتی پێشمەرگە 17 ملیارە، ئەمەش پرسیارە لەلایەن بەڕێز کاك پێشەوا، وەڵام/ ناوەندی پارێزگاکان لەگەڵ قەزاکان و ناحیەکانی سەر بە وەزارەتی ناوخۆن و هەموو بیناکانی پۆلیس و دیفاع مەدەنی و ئاگرکوژانەوە و ئەوانە هەموویان سەر بە وەزارەتی ناوخۆن، پێداویستیەکانیان ئیحتماله زۆر لەم مەبلەغەش زیاتر بێ، لەبەرئەوە موقارەنە کردنی وەزارەتی ناوخۆ لەگەڵ وەزارەتی پێشمەرگە لە مەسائیلی پرۆژەدا دوو شتی جیاوازن، پرسیارێکی تر بۆ وەزارەتی پێشمەرگە و کارەبا پرۆژەی پێشنیار کراویان نیە، تەنانەت ئەگەر مەبلەغی وەزارەتی پێشمەرگە کەمیش بێت لە مەسائیلی مەشاریع داو لە پرۆژەکان دا، هی وەزارەتی کارەبا زۆریشە، بەڵام لەهەردوو حاڵەتدا ئەگەر ئیلتزاماتی پرۆژەی بەردەوامیان هەبێت، حەتمەن پرۆژەی پێشنیاریان نیە، ئەمما نابێ، یەعنی زۆر کەم دەبێت، ئەوەش پێشتر باسمان کرد، پرسیارێکی تری باسی ئەوە ناکەم نایەکسانی هەیە لە دابەش کردنی بودجەی پرۆژەکان بەسەر شار و قەزا و ناحیەکان و گوندەکان من ناڵێم جیاوازی بکەن، بەڵام با یەکسانی هەبێ، یان پێوەرێك هەبێ؟ بۆ نموونە لە وەزارەتی شارەوانی کە بڕی دانراو 1 ترلیۆن و .... ببورن هیلاك بووین، ئەگەر بەعزێ ژمارەش غەلەت بکەین لێمان مەگرن، 1 ترلیۆن و 38 ملیار دینار بۆ وەزارەتی شارەوانی دانراوە، قەزای ڕانیە کە ژمارەی دانیشتوانی زۆرە بە چوار ناحیەوە کە 18 ملیاری بۆ دانراوە، نزیکەی 19 ملیار، بەڵام قەزای زاخۆ

نووسراوه كه ڕێزمان هەیە 38 ملیاری بۆ دانراوه، وەڵام/ ئەمه تەبعەن باسی پێشنیاره ئەو تێبینەی بەڕێزیان وەڵامی ئەگەر بەراوردی هەموو پرۆژەكانی حكومەت بكەین لەم دوو قەزایه، ڕانیه، 102 پرۆژەی هەیە كه تەرخان كراوی 111 ملیار دینارەو ژمارەی دانیشتوانی ڕانیەش 205 هەزار كەسه، زاخۆ 113 پرۆژەی هەیە تەرخانكراوی 125 ملیاره، ژمارەی دانیشتوانی 256 هەزار كەسه، كەواته ئێمه ناڵێین كه ڕانیه زۆری بۆ دانراوه، یان كەمی بۆ دانراوه، ئێمه دەڵێین هەموو كوردستان كەمی بۆ دانراوه، پێویستی بە زیاتر و زیاتر هەیە، تا قەرەبووی ئەو ساڵانه بكرێ بە تایبەتی بۆ ڕانیەی خۆشەویست، نه بودجەی ئێستا و نه له موستەقبەلیش مومكین نیه تەعویزی كێشەكانیان بكات، بەڵام دیسانەوه دەیڵێم ئێمەش ئەو تێبینیه لەبەرچاو وەردەگرین، بەڕێز عبدالله محمد امین، پرسیار/ دابەش كردنی بودجه بۆ ناوچەكان ناعەدالەتی تێدایه ئەگەر بەراوردی قەزای پشدەر بكەین كه پێكهاتووه له 5 ناحیه و مەركەزی قەڵادزێ ، كه موقارەنەیەكی كردووه، وابزانم وەڵامی ئەو پرسیاره دراوەتەوه وەڵامیان وەرگرتووه، پرسیاری دووەم/ حكومەت نه به ڕێژەو نه كوالیتی بەرز ئەم پرۆژانەی جێ بەجێ نەكردووه، بووه به هۆی به هەردەردانی سامانی گشتی له بودجه، وەكو نەخۆشخانەی 400 قەرەوێڵەیی له سلێمانی و ئاوی خاس له قەڵادزێ و پردی دەربەند له ڕانیه و كارگەی مەڕمەڕ له ماوەت، وەڵام، پرۆژەی نەخۆشخانەی 400 قەرەوێڵەیی ساڵی 2013 تەواو دەبێ، كه لەلایەن دەستەیەكی نوێوه سەرپەرشتی بۆ دەكرا له هەردوو وەزارەتی ئاوەدانكردنەوه و تەندروستی، پرۆژەی ئاوی خاس له قەڵادزێ دووجار گوژمەی زیادی بۆ تەرخان كراوه، سەرباری كه گوژمەكەی له 20 ملیارەوه بۆ 42 ملیار، ئێستاش كار تێیدا بەردەوامه و پرۆژەكەش بەرەو كۆتایی دێت، پردی دەربەندی ڕانیه دیزاینەكەی تەواو بووه و پرۆژەكەش ئەمساڵ دەكەوێته بواری جێ بەجێ كردن به گوژمەی 10 ملیار دینار، پرۆژەی كارگەی مەڕمەڕ له ماوەت گیروگرفتی لەگەڵ كۆمپانیای جێ بەجێ كار بووه، كارەكه وەستێنراوه و سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیرانی لێ ئاگادار كراوەتەوه، له ماوەی سێ ساڵی ڕابردوو حكومەتی هەرێم نەیتوانیوه پێداویستی هەڵگرتنی یەدەگ لەم بوارانەدا ئامادە بكات، یەدەگی ئاومان نیه بەهۆی دروست نەكردنی ئاوی بەنداوەوه، وەڵام/ پێشتر باسی كۆمەڵێك بەنداومان كرد، یەدەگی خۆراكمان نیه به هۆی دروست نەكردنی سایلۆ، دروست كردنی سایلۆ دواكەوتووه ئەگینا لەبەرنامه داهەیه، یەدەگی سووتەمەنی نیه، بەهۆی نەبوونی عەمباری سووتەمەنیەوه، ئەویش لەبەرنامه داهەیه، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، پرسیارەكانی كاك عبدالله محمدامین، حەز دەكەی لەیەكەمەوه هەر هەموویان كه پەیوەندی به وەزارەتی تەختیت هەیە، ئەگەر پرسیاری تر هەیە پەیوەندی به بودجەی تەشغیلی هەیە و علاقەی به من نیه، جەنابت قەرار بده بیانخوێنمەوه یان نا؟ بەڕێز پەروین عبدالرحمن داوای لێ بوردن دەكەم، پرسیار/ لەڕێگەی پرۆژەی ئیستسماریەوه پرۆژەی دروست كردنی شوقه و خانوو بدرێته وارسی شەهیدان بەبێ قازانج، وەڵام/ وەزارەتی شەهیدان بەردەوام خانوو بۆ وراسی شەهیدان لەلایەن وەزارەتی شەهیدان دروست كراوه، تەئخیر بوونێكیشی پێوەیە، ساڵانی داهاتوو ئەو ڕێژەیه زیاتر دەكەین، به تایبەتیش كه دەست كراوه به سیستمی خۆكردیش كه یارمەتیدەر بێت، پرسیار/

گوندی مام چۆغان سەر بە ناحیەی کەسنەزان 150 ماڵی لێیە و ژمارەی خوێندکارانی زۆرە و قوتابخانەکەشیان بچووکە بۆ خوێندنی ناوەندی دەچنە گوندێکی تر، وەڵام/ ئێمە ئەم پێشنیارە بە هەند وەردەگرین، هەر دیسان مومکینە لەسەر ئەو بودجەیەی ئاماژەمان پێیدا چارەسەری بۆ بدۆزینەوە، بە مەرجێك وەزارەتی پەروەردە بە ڕەسمی داوای ئەو پرۆژەیە بکات، بۆ ئەوەی کە تەنها دروست کردنەکە نەبێ، بەڵکو بەڕێوەبردنەکەشی، پرسیارێکی تر داواکارم لە وەزارەتی پلاندانان کە بەیەك وەجبە پارەی شەهیدان بدرێت، مەبەستی لە دروست کردنی خانووەکان، لەوەڵامدا دەڵێین پارەکە لای ئێمە نیە، لە وەزارەتی پلاندانانە سیستمی پارە دەفع کردنەکەش دیارە کۆمەڵێك ئالیات هەیە کەوەزارەتی شەهیدان و وەزارەتی دارایی ئیتفاقیان لەسەر کردووە، هیچ کاتێکیش حەسەب مەعلوماتی ئێمە لەسەر نەبوونی پارە و بودجە تەنفیزەکە تەئخیر نەبووە، بەڕێز پەیمان عبدالکریم، سێ ساڵە حکومەت پارە تەرخان دەکات، 120 ملیار بۆ قوتابخانەکان بەڵام تاوەکو ئێستا لە کۆی 168 قوتابخانە 38 قوتابخانە تەواو بووە، ئەمە جێگای ڕەخنەیە، وەڵام/ لە کۆی گشتی ئەم بودجەیەی کە تەرخان کراوە وەزارەتی پەروەردە لەمساڵدا ئەم بودجانە ئێستا 614 پرۆژەی پەروەردە لە جێ بەجێ کردن دان، لەم ژمارەیەدا کە باسمان کرد ئەوانەی کە خوێندمانەوە بەیانی ئەوانەن کە تەواو بوون و لیستێکی تریش لەوانەی کە تەواو بوون ئاماژەمان پێدان 138 بێجگە لەوانەی تر لەسەر پرسیاری بەڕێز ئەندامی پەرلەمان تەسلیممان کردن، کە ئەمانەن کۆی گشتی لە هەڵمەتی دروست کردنی قوتابخانە و هەم لەوانەی تر، مومکینە لە تەنفیزی هەندێکیشیان دا هەندێ تەئخیر هەبێ، بەڵام پرۆژەکان کەلەژێر تەنفیز دان، ئەوانە جێی دڵخۆشیە، چونکە مودەی تەنفیز کردنەکەیان کەمە، ئەوانەی کە نەکەوتوونەتە بواری جێ بەجێ کردنەوە کاریان لەسەر دەکەین کە تەنفیز بکرێن و دەست بەکاربن، بەعزێ پرسیار هەیە موکەڕەرە ، من مەبەستم هیچ نیە، ئەگەر لەبەر مەسەلەی کات، چونکە هەمان پرسیارە وهاتووەتەوە، بەڵام ئێمە وەکو خۆی داوام کردبوو لە برادەرانم لە وەزارەت کە سوئالەکان وەکو خۆی بنووسنەوە هیچی دەسکاری نەکەن، لەبەرئەوە دوو پرسیار هەیە پێویست ناکات بیخوێنمەوە و بڵێم ئەمە تیکرارە، مەسەلەی سایلۆ و مەسەلەی بەنداوەکانە، بەڕێز تارا عبدالرزاق، بۆ پرۆژەکانی وەزارەتی تەندروستی دروست کردنی نەخۆشخانەکان لە دهۆك بۆ پرۆژەکانی وەزارەتی تەندروستی بە تایبەتی دروست کردنی نەخۆشخانەکان لە دهۆك دوادەکەوێت؟، نەخۆشخانەی شێرپەنجە لە دهۆك، گوژمەی 21 ملیۆن دینارە و کەمتر بە 40 ملیار بووە، بۆ وردبینی لە پرۆژەکان ناکرێت؟ خۆی وردبینی دەکرێت، بەڵام لە کاتێك کە بودجە پەسەند دەکرێ یان ژمارەیەك بۆ پرۆژەیەك دادەندرێت تەخسیس دەکرێت، دەبینی لەو کاتانەدا دائیرەی مەعنی یان وەزارەتی مەعنی پرۆژەکە تەوسیعە پێ دەکات، داوای گوژمەی ئیزافی دەکات، ئەو شتەی کە تەقدیریان کردووە لە ئەساس دا مومکینە و بە تایبەتی لەو وەزارەتانەی کەهەندەسی نین بە تایبەتی ئەو کێشەیە دێتە پێشەوە، بەهەرحاڵ ئێستا ئەوە چارەسەر کراوە، دوو، سێ لە پرۆژەی نەخۆشخانە لە پارێزگای دهۆك و دووانیش لە هەولێر و دوانیش لە سلێمانی ئیحالە کراون، مەسئەلەی مەبلەغی موخەسەسیان چارەسەر کراوە و دەست بەکاردەبن، پێشنیار

دەکەم لە بودجەی تەواوکاری یان پەرەپێدانی پارێزگاکان بۆ ساڵی 2014 شارێکی ئۆلۆمپی دروست بکرێ لە پایەتەختی هەرێم کە تێچووی ئەم پرۆژەیە 350-400 ملیۆن دۆلاری تێ دەچێت، ئێمەش لە وەڵامدا دەڵێین ڕەچاوی ئەم پێشنیارە دەکەین و لە ساڵی داهاتوو بە هەند وەری دەگرین، ئەگەر ئەو توانایە هەبوو، بەڕێز کاك جلال پرسیاری هەیە لەسەر دابین کردنی بودجەی پێویست بۆ پرۆژەکانی ئاودێری، وەکو پرۆژەی ئاودێری شەمامك و تەق تەق و کۆیە، هەروەها پرسیاری هەیە لەسەر تەخسیس کردنی جوزئێك لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان کە ساڵانە لەبەردەستی ئەنجومەنی پارێزگا و پارێزگایە، تەخسیس بکرێت بۆ پرۆژەکانی کشتوکاڵ، بەشی یەکەم، هەندێك لەو پرۆژانەی کە بەڕێزیان ئاماژەیان پێیدا، لە ناحیەی شەمامك و تەق تەق ئەوانە پارەی دیزاینیان بۆتەخسیس کراوە، من نازانم لەوە زیاتر، چونکە ئێمە هەندێك لەوانە کە حکومەت نیازی ئەوەی هەیە کە ئەو پرۆژە گەورانە یان بە قەرز یان لەڕێگەی وەبەرهێنەوە تەنفیزی بکات، بەشی دووەم جەنابیان کە ئەو پێشنیارەیان کرد، پێشنیارەکە ساڵی ڕابردووش کردی، ئێمە پشتگیری دەکەین و هەر ڕۆژی دواتریش لە 2/4 نووسراومان کردووە بۆ پارێزگاکانی هەولێر و دهۆك و سلێمانی و ئیدارەی گەرمیان، کە 5٪ی میزانیە کە جەنابیان پێشنیاری 3٪ کردبوو، بەڵام ئێمە وەکو تەفاهومی هەمووومان پێکەوە بۆ مەسەلەی دەعمی کەرتی کشتوکاڵی، ئێمە کردوومانە بە مەرجێك کە پرۆژەکانیان پەسەند دەکەین هی پەرەپێدانی پارێزگاکان کە 5٪ ی بۆ کەرتی کشتوکاڵ و ئاودێری تەخسیس بکرێ، ئەوەش نووسراوەکەیە کەلەسەر شاشە دامان ناوە، نووسراوەکە تەقریبەن 3 ڕۆژە دەرچووە، بەڵێ لە ئەسنای موناقەشەی بودجە بوو لەسەر پێشنیاری لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری بەڕێز کاك جلال ساڵی پاریش هەر عەینەن هەمان پێشنیاری هەبوو، بەڕێز کاك خلیل عثمان، حکومەتی هەرێم بۆ جێ بەجێ کردنی پرۆژەکان لەو ناوچانەی کە باران و بەفریان زۆر لێ دەبارێ بە تایبەتی ناوچە سنووریەکان، دەبێ ماوەی جێ بەجێ کردنیان زیاتر بدرێتێ بۆ پرۆژەکان، وابزانم ئەمە هەر پرۆژەیەك کە کۆمپانیایەك وەری دەگرێت ماوەی پێویست دیاری دەکرێت بۆ تەواو کردنی پرۆژەکە و لە کاتی جێ بەجێ کردنی پرۆژەکەش ماوەی زیاد بۆیان ئەژمار دەکرێت لەبری ڕۆژانی باران و بەفر و سەرماوسۆڵەدا بە فەرمانێ جێگیر دەکرێت کەلە سەلاحیەتی وەزیرە بە پێی ڕاپۆرتی کەشناسی ئەو پارێزگایە، ئەوە چارەسەر کراوە حکومەتی هەرێم پرسیارێکی تر پارەی باش تەرخان بکات بۆ یەکەی نیشتەجێ کردن بۆ خەڵکی هەژار و کەمدەرامەت، باسمان کرد، پرسیار لەسەر بەنداوەکانە وەڵاممان داوەتەوە، بەڕێز کاك بلال سلیمان پرسیار دەکات بۆچی حکومەتی هەرێم پێداگیری ناکات لەسەر ئەنجامدانی سەرژمێری گشتی، ئێمە لەوەڵامدا دەڵێین ئێمە پێداگیریمان کردووە بە نووسراوی ڕەسمی و کۆمەڵێك دۆکیۆمێنت هەیە دەتوانین عەرزی بکەین، بەس پێویست ناکات، وابزانم لە میدیاکانیش زۆربەی خەڵکی هەرێمی کوردستان ئاگادارە کە هەرێم داوای ئەنجامدانی سەرژمێری گشتی دەکات، ئەمە وەکو نەهجێکە هەتا ئەگەر ڕێژەی ژماری دانیشتوانی هەرێمی کوردستان بە هەر ڕێژەیەك دەرچێ لە عیراقدا، بەڵام ئەنجامدانی سەرژمێری کۆمەڵێکی زۆر کێشەمان بۆ چارەسەر دەکات لە بوارە کۆمەڵایەتی و ئابووری و بەرەوپێش بردنی وڵاتدا،

نەبوونی ژمارە بە تایبەتی لای ئێمە لە وەزارەتی پلاندانان نەبوونی ژمارەی دەقیق، ئێمە ژمارەکانی حەسر و تەرقیممان هەیە، بەڵام سەرژمێری ئەنجام نەدراوە، بەڵام هەر دیسان بۆ وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارە دەبێ ئەوەش بڵێم بە پێی دەستووری عیراق ماددەی 110 خاڵی 9 پرۆسەی ئەنجامدانی سەرژمێری یەکێکە کە وا تەعریف کراوە کە دەبێ لە هەموو عیراق ئەنجام بدرێ، بەڵام یاساشی پێ دەرچووە کە یاسای ژمارە 40ی ساڵی 2008 لە پەرلەمانی عیراق کە یاسای (قانون تعداد السكان)ە، بەڵام ئەگەر ئەوە لەلایەك دابنێم و بێین بڵێین لە هەرێمی کوردستان با سەرژمێری بکرێ کە من خۆشم و وەزارەتی پلاندانانیش یەکێکن لەوانەی کە ئەو داوایە دەکەن، ئەو کاتە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان دەبێت یاسایەك لە پەرلەمانی کوردستانەوە دەربچێ بەناوی یاسای سەرژمێری، چونکە سەرژمێری پرۆسەیەك نیە کە ئێمە مەسەلەن لەلای خۆمانەوە قەرار بدەین لە وەزارەتی پلاندانان و دەستەی ئامار و بچن ئەنجامی بدەن، سەرژمێری دەبێت باگراوند و خەلفیەتی قانونی هەبێ بۆ ئەوەی شەرعیەت وەربگرێ، مەسەلەی دەستوور ئەوە بۆ موختەسەکان بەجێ دێڵم، من خەبیرنیم لە مەسائیلی قانونی دا، بەڵام ئەگەر هاتو بڕیار یان بۆچوونێك هەبێ کە پرۆسەی سەرژمێری لە هەرێمی کوردستان دەربچێت یەکەم شت کە دەبێ بکرێ، دەبێ یاسایەك لە پەرلەمانی کوردستانەوە دەربچێ و عەمەلیەکە تەنزیم بکات بۆ ئەوەی ئەو پرۆسەی کە ئەنجامی دەدرێت شەرعیەتی هەبێ و تەعنی لێ نەدرێ، پرسیارێك کە بەڕێز کاك بلال سلیمان لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی لاپەڕە 17 وەزارەتی داد هیچ پرۆژەیەکی بەردەوامیان نیە، بەڵام لە خشتەی پرۆژە بەردەوامەکان شەش پرۆژە تۆمار کراوە، داواکارین ڕوونکردنەوەمان بدەنێ، وەڵام/ وەزارەتی داد شەش پرۆژەی بەردەوامی هەبوو لە هەولێر و دهۆك هەرێم بە نووسراویان 5179 لە ڕێکەوتی 2012/11/11 داوای گواستنەوەی سێ پرۆژەکەیان کرد لە هەولێرو 2 لە دهۆك بۆ سەر بودجەی وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە و ئێمەش بە نووسراومان 6442 لە 2012/11/20 موناقەلەکەمان ئەنجام داوە، پرسیارێکی تری لە خشتەی پرۆژە بەردەوامەکان دا 144 پرۆژە تۆمار کراوە ودەست بەکار نەبووە لە هەولێر و سلێمانی و دهۆك، هەروەها 722 پرۆژە بە بۆشایی بەجێ هێڵدراوە لە هەر سێ پارێزگاکەدا، ئەمە بۆچی و چۆن پەرلەمان دەتوانێ چاودێری ئەو پرۆژانە بکات؟ لە کاتێك دا کە جێ بەجێ نەبوونی دیار نیە، هەندێك لە پرۆژەکانیش نووسراوە دەست بەکار نەبووە، لەوەڵامدا ئێمە دەڵێین زۆربەی ئەو پرۆژانەی کە خەرجی لەسەر نەکراوە، بریتین لەو پێشنیارکراوانەی کە لە ساڵی 2012 پەسەند کراون، دواکەوتوون، پێشتریش شەرحمان دا تەوزیحەکەی لە پەسەند کردنی بودجەی ساڵی 2012 لە مانگی 7 دەوە هەموو ئەسبابەکانی تر لە هەندێکی تریش کێشەی زەوی و دیزاین هەیە، کە پارەشی لەسەر خەرج نەکرابێت، پارە سەرف نەبووە، پرسیارێکی تر دوو ساڵە باس لە پێوەری زیرەك دەکرێ کە گوایە وەك چارەسەرێك بۆ ڕێکخستنی بەرهەمی کارەبا، بەڵام تا ئێستا جێ بەجێ نەکراوە، ئەمە ڕاستە، چونکە چەند بۆچوونێك هەبووە و چەند محاوەلەیەك کراوە بۆ دانانی پێوەری زیرەك، تەبیعی ئەمەش لە مەسڵەحەتی حکومەتی هەرێمە کە بە زووترین کات دابندرێت بۆ ئەوەی مەسەلەی جیبایەی کارەبا بە شکلێکی ڕێك و پێك و مونتەزەم

بکرێت و یەکێکیش لەو ئەهدافانەی کە لە پرۆژە یاسایەکە هاتووە یان لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابووری داهاتووە کە داهاتی کوردستان بەرز بکرێت، ئەمە یەکێکن لەو ڕێگایانەی کە بەفیڕۆدانی تاقەی کارەبا کە لە هەندێ حاڵەتدا وایە جیبایەکەش بە ڕێك و پێکی ناکرێ، لە هەندێ شوێنێك جیبایە دەکرێ، بەڵام مومکینە بەعزێك خەڵك تێبینی لەسەری هەبێت، پرۆژەکە دواکەوتووە، پرۆژەی وەزارەتی کارەبا، ئێستا سەرقاڵی ئەوەن کە بەم نزیکانە بەرنامجەکەیان بخەنەڕوو و بەرنامجێکی گشتگیر بێت و تەنسیقێکیشیان کردووە لە ناحیەی فەنیەوە تەنیسیقێکیان کردووە لەگەڵ وەزارەتی شارەوانی بۆ ئەوەی کە دوو کار پێکەوە ئەنجام نەدرێت کە پێوەرەکە بۆ ئاویش و بێت و بۆ مەسەلەی کارەباش و کۆنترۆڵکردنی کارەبا بێت و بەڵام بۆ ئاویش بتوانن سوودی لێ ببینن سیستمێکی تر دانەمەزرێ، بەڕێز د.جیهان اسماعیل، بودجەی پرۆژەکانی وەبەرهێنان بۆ وەزارەتی تەندوستی کەمە، وابزانم زۆرجار باسمان کردووە، پرسیارێکی تری گوژمەی گشتی پرۆژەی دروست کردنی نەخۆشخانەی لە دایك بوون لە دهۆك مەبەستی کەمە، کە ئەمەش دەبێتە هۆی دواکەوتنی جێ بەجێ کردنی ئەم پرۆژانە تکایە کار لەسەر زیاد کردنی گوژمەکانیان بکرێ، وەڵام/ وەزارەتی تەندروستی داوای کردووە و لە نەخۆشخانەی لە دایك بوون ئێستا لە ئیحالە دایە، بڕی پارەکەشی زیاد کراوە، لەو بڕەی کە جاری یەکەم داوایان کردبوو، پرۆژەکە لە پارێزگادا لە ئیحالە کردندایە، پرۆژەی دروست کردنی نەخۆشخانەی شێرپەنجەش هێشتا ماوە کە ئیحالە بکرێ، چارەسەری مەسەلەی گوژمەکەی بکەین، بەڕێز گوڵیزار قادر پرسیار دەکات لە قەزای دوکان ناحیەی بنگرد تا ئێستا هیچیان بۆ نەکراوە، بەتایبەتی گوندی کانی تو کە جادە وڕێگاوبانیان نیە، وەڵام/ لەپرۆژە بەردەوامەکانی 2013 بۆ ناحیەی بنگرد 4 پرۆژە لە لیستەکان دا هەیە کە بریتین لەمانە، پرۆژەی یەکەم/ قیرتاوکردنی ڕێگای بنگرد، گوندی کانی تو بە درێژی 32کم، بە گوژمەی 2 ملیار و 600 ملیۆن دینار، نازانم ئەوە فاریزەیە یان نا؟ بەس بەهەرحاڵ گوژمەکەی 2 ملیار و ئەوەندە کە پرۆژەی یەکەمیان قیرتاوکردنی ئەم ڕێگایەیە، بە 2 ملیار و 600 ملیۆن دینار، پرۆژەی دووەم/ قێرتاوکردنی ڕێگای گوندی شارستێن ناحیەی بنگرد بە درێژی 7کم لە قۆناغی یەکەم بە گوژمەی 1 ملیار و 400 ملیۆن دینارە، پرۆژەی سێیەم/ تێکەڵڕێژ کردنی ڕێگای گوندی سێدەر لە بنگرد بە درێژی 3کم بە گوژمەی 302 ملیۆن دینارە، پرۆژەی چوارەم/ تێکەڵڕێژ کردنی هەوارە بەرزە لە بنگرد بە درێژی 6کم بە گوژمەی 383 ملیۆن دینارە، پرسیارێکی تری لە پرۆژە بەردەوامەکان دا هاتووە دروست کردنی پردی کلاوسووران، پرسیارەکە ئەوە بوو کە ئەم پردە لە کوێیە، دروست کردنی پردی گوندی کلاوسووران گوژمەی 875 ملیۆنە، 785ی بۆ خەرج کراوە، ڕۆژی دەستەبەکاربوونی 2011/12/15 یە، پرسیارێکی تری پردی سەرکەپکان، پاریش لە پرۆژە بەردەوامەکان هاتووە، بەڵام تا ئێستا دەستی پێ نەکراوە، ئەم پرۆژەیە ڕۆژی 2012/11/20 گرێبەستی بۆ کراوە پاش گۆڕینی دیزاینەکەی لە 200م درێژی بۆ 250م درێژی کە پێویستی بە فەرمانی گۆڕین و ڕەزامەندی هەبووە کە دیسانەوە ئەمە مەسەلەی تەغیری دیزاینە، ئێستاش خەرجی لەسەر کراوە بەبڕی 644 ملیۆن دینار، پرسیارێکی تر چاك کردنی ڕێگای پڵینگان ـ سەرکەپکان تەواو بووە بۆچی دووبارە

بووەتەوە، وەڵام/ ڕێگای سەرکەپکان گوژمەکەی 148 ملیۆن دینارە بڕی 115 ملیۆنی لێ خەرج کراوە، پرۆژەکە تەواو بووە و پاکتاوی دارایی هەیە، بەڕێز بەیان احمد پارکی گشتی لە زاخۆ و ئامێدی بۆ تەواو نەکراوە؟ وەڵام/ ئەم دوو پرۆژەیە لەسەر وەزارەتی ناوخۆ و پارێزگای دهۆك لە جێ بەجێ کردن دان، لە 11/1 ەوە دەست بەکاربوون لەلایەن دوو کۆمپانیاوە و خەرجیشیان لەسەر کراوە، دوایی لەبەرپێویستی پرۆژەکە گوژمەی گشتی پارکی زاخۆ لە 5 ملیار و 371 ملیۆن دینار کە خەرجی 4 ملیار و 854 ملیۆن دینار لە 11/1 ەوە دەست بەکاربووە و پارکی ئامێدیش لە 4 ملیار و 345 ملیۆنەوە، 3 ملیار و 986 ملیۆن دیناری لێ خەرج کراوە و گواستنەوەی گوژمەشیان بۆکراوە و لە ساڵی 2013 دا تەواو دەبن، پرسیارێکی تری بەڕێز بەیان احمد، پرۆژەی بەنداوی گەلی زەنتە و گلێنە و گەلی باڵندە لە 2010 دا هەبوون لە لیستەکانی ساڵی 2010 هەبوون، بۆچی ئێستا دووبارە بوونەتەوە؟، بەنداوی گلێنە دەست بەکاربووە لە سەرەتای 2012 دا لەلایەن کۆمپانیای زانینەوە تەنفیز دەکرێ و ئەم دوو پرۆژەیەی تر وەڵامەکانی نابینمەوە دوایی کە دیتمەوە وەڵامی دەدەمەوە، کە سبەینێ هاتینەوە تەکمیلەی ئەو سوئالە دەکەین، پرسیارێکی تر زیادکردنی گوژمەی نەخۆشخانەی شێرپەنجە لە دهۆك، ئێستا کاری لەسەر دەکەین، من دوایی دێمەوە سەر تەکمیلە کردنی پرسیارەکانی بەیان خان، بەڕێز سەرگوڵ رضا بودجەی وەبەرهێنان لە بەغدا کە تەسدیق کراوە، بە 5 ترلیۆن و 400 ملیار 847 دینارە، بەڵام لە کوردستان کراوە بە 5 تۆلیۆن و 333 ملیار، یەعنی کە کەمترە لەو بودجەیەی کە لەبەغدا موسادەقەی لەسەر کراوە، لە حەقیقەت دا من بەش بەحاڵی خۆم لە مانگی 10 ساڵی 2012 کە چووین بۆ بەغدا بۆ موتابەعە کردنی مەسەلەی کێشەی بودجەی هەرێم لەگەڵ بەغدا و لەگەڵ بەڕێز جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان کە دانیشتین لەگەڵ ئەوان من ئێستاش تێ ناگەم کە لە بودجەی حکومەتی عیراقی فیدڕاڵ دا بۆچی قەرار دەدرێت یان بۆچی ژمارەی رەقەمی موخەسەس بۆ مەشاریع لە هەرێمی کوردستان لەوێ لە بودجەی عیراق دا دێت من تێ ناگەم، چونکە هیچ مەنتقێکی تێدا نیە و هیچ حیکمەتێکی تێدا نیە، نە تەفاسیلی کارەکان با بڵێین لە لیستی پرۆژەکان و ئەوان ئەوان کەسیان موتابەعەی دەکەن لێرە نەئیشی ئەوانەشە و نەتەعریفی ئالیەتیش وایە، کۆی گشتی ئەوان لە نیهایەت دا و بودجەی تەشیغیلی هەم بودجەی مەشاریع و هەم بودجەی تەنمیەی ئەقالیم ئەوان هەر هەمووی کە دەینێرن بۆ هەرێمی کوردستان بە یەك شت و بە یەك مەجموع هەمووی پێکەوە دەنێردرێت، ئینجا ئێمە لە هەرێمی کوردستان هەمووی بکەین بە مەشاریع، هەمووی بکەین بە مەعاشات و هەمووی بکەین بە تەشغیلی، ئەمە بڕیارێکە کە لێرە دەدرێت، لەبەرئەوە کە ئەو ئیختلافە لە ئەو ڕەقەمەی کە ئەوان دایدەنێن و من خۆم ئەو پرسیارەم لە وەزیری دارایی عیراق کرد ئەوەی ئێستا، گوتم ئێوە بۆ دەیکەن؟ گوتی وەڵڵا ئێمە ئەوە چەند ساڵێکە هەر کردوومانە و هەر بەو شێوازە، وتم خۆ ئەوە مەسڵەحەتی هەرێمی کوردستان ئیحتمالە ئێمە هەمووی بکەین بە پەرەپێدانی پارێزگا، وای لێ بێ، مەسەلەن بڵێین بەو شێوازە باشترە، بەهەرشێوازێك بێ، لەبەرئەوە ئەوە زۆر کێشە نیە کە لە ڕەقەمی ئەوان چی هاتووە لە

رەقەمی ئێمە ئێستا چی هاتووە؟، حساباتی ختامیش ئەمانە حەل و فەسڵ دەکات، ئێمە هیوادارین ئەمساڵ بتوانین بڕێکی زیاتر لە مەشاریع سەرف بکەین بەهۆی ئەوەی کە بودجە زووتر پەسەند بکرێ، لە پرسیارێکی تری بەڕێز سەرگوڵ خان لە کاتی دانانی بودجە بۆپرۆژەکانی وەبەرهێنان و دیاری کردنی جۆری پرۆژەکە پێویستە ئەولەویەت بدرێتە خودی وەزارەتی پەیوەندیدار نەك وەزارەتی پلاندانان، وابزانم لە شەرحەکەی کە کردمان ئەمڕۆ بەیانی خودی وەزارەتی پەیوەندار بە تایبەتی ئەمساڵ بەپێی ئەم میکانیزمە زۆر زیاتر ساحب قەرار بووە، ئەگەر قەرارەکانیان با بڵێین ئەوانەی کە تەقدیمی ئێمەیان کردووە، سەبارەت بە پرۆسەی تواناسازی، کۆمەڵێك پێشنیاریان تەقدیم کردووە بەڕێزیان لادانی مەرجی بەدەستهێنانی نمرەی شەش بۆ زمان، چونکە زۆرێك لە زانکۆکان..... نازانم ئەمە زۆر موفەسەڵە، بەڵام ئەگەر پێتان باشە هەمووی دەخوێنمەوە، سەبارەت بە پرۆسەی تواناسازی پێشنیار دەکەین، بەڵام ئەمە پێشنیارە و پێشنیارەکەش کراوە، بەڵام ئەگەر وەڵامەکەی بدەمەوە باشتر بێ لەوەی کە هەمووی بخوێنمەوە، ئێمە هەندێ لەو پێشنیارانە بەشێکیان پەسەندن لەلای ئێمە، ئێمەش ئەم پێشنیارانە لیژنەی باڵای توناسازی هەیە کە تەعلیماتەکان دەردەکات، هەموو مەرجەکان وئەوانە، ئێستاش ئێمە سەرقاڵی زیاتر ئەوەین کە ئەمانەی کە ماون و ئیلتحاقیان نەکردووە با بڵێین ناویان دەرچووە، مەخسەدم نەك کەسێکی تازە کە وەربگیرێ، ئەمانەی کە ئێستا هەن ئیشەکانیان ڕێك بخەین و دەست بەکاربن ئەمە ئەولەویەتی ڕەقەم یەکە، ئینجا دووەم، ئەمانەی کە چوون و هەندێك کێشەیان هەیە کێشەی ئەوانیش چارەسەر بکەین، بەڕێز کاك حەمەسعید دەڵێ نا هاوسەنگی لەنێوان بودجەی ڕێژەی وەبەرهێنان و وەگەڕخستن هەیە لە وڵاتە پێشکەوتووەکاندا وەگەڕخستن 40٪ ەو وەبەرهێنان 60٪، ئێمەش لەوەڵامدا دەڵێین مومکینە وابێت، بەڵام لە وڵاتە پێشکەوتووەکان بونیەی تەحتیان تەواوە، لە هەرێمی کوردستان بونیەی تەحتی زۆر خراپە یان دروست نەکراوە، ئەوەی کە هەش بووە تێك دراوە، لەبەرئەوە فەرقمان هەیە لە گەڵ شوێنی تر، پرسیاری دووەم/ ئامار و داتا لەسەر بێکاری لەساڵانی ڕابردوو چەندە و چۆنە؟، ڕێژەی بێکاری چەندە؟ کارکردن بۆ کەم کردنەوەی ئەم ڕێژەیە چەندە؟ ڕێژەی ئاستی کەم کردنی چەندە؟ چی کراوە و چی دەکرێ و دەیەها پرسیاری تر، من ئەمەی بەشی یەکەمە کە جواب دەدەمەوە، بێکاری لە ساڵی 2005 و 2006 ەوە لە 15٪ لەهەرێمی کوردستان دابەزیوە ئێستا بۆ نزیکەی 7٪، چی کراوە؟ تەبعەن زۆرشت کراوە تەبعەن ئەمەش جێگەی دڵخۆشیە، هیواشمان وایە کە بتوانین زیاتریش بکەین، هەم لەڕێگای بودجەی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە هەم لەڕێگای هەڵخستنی هەلی کار بۆ خەڵکی لە کەرتی تایبەتیشەوە، وابزانم بەیانیش بە تەفسیلی باسی ئەو شتانەمان کرد، بە نیسبەتی بێ کاریش هەروەکو لەساڵانی ڕابردووش باسمان کردووە، بێجگە لە تەعینات و بێجگە لەو بوارانەی کە لە ناو بودجەی تەشغیلی داهەیە، خەرج کردنی هەر یەك ملیار دۆلارێك و هەر 1,2 ترلیۆن دینارێکی عیراقیش لەمەسەلەی مەشاریع نزیکەی 40 هەزار هەلی کار دەڕەخسێنێ، لەبەرئەوەیە کە بێکاری کەم بووە، چونکە لە ساڵی 2006 هەتا ئێستا هەم میزانیەی حکومەتی هەرێم زیادی کردووە، خەرج بووە، هەم وەبەرهێنانیش

هەبووە، هیوادارین کە باشتریشی لێ بێ، پرسیارێکی تر پرسیار و داواکاری و پێشنیار، قەزای شارەزوور و سەید سادق هیچی بۆ نەکراوە، وەلاّم 59 پرۆژەی بەردەوام بە گوژمەی80 ملیار و 700 ملیۆن دینار ئەمە وەکو گوژمە و وەکو تەرخان کراوی 35 ملیار، 200 ملیۆن بۆ ئەمساڵ کراوە، هەروەها لە پرۆژە بەردەوامەکاندا بۆ ئەمساڵ 9 پرۆژەی پێشنیار کراو بەگوژمەی 23 ملیار و 200 ملیۆن دینار تەرخان کراوی 8 ملیار دینار کراوە، 3 پرۆژەش لە بەرنامەی خزمەتگوزاری بەڕاوێژ هەیە بە بڕی 1 ملیار و 500 ملیۆن دینار، لەگەڵ ئەوەشدا بە تایبەتی لە وەزارەتە خزمەتگوزاریەکان ئەگەر پرۆژەیەکی هەنووکەیی هەبێت وەکو ئەوەی کەتەعریفمان کردووە، ئێمە ئامادەین کە زیاتریش تەخسیس بکەین لە ساڵی 2013 دا، پرسیارێکی تر ئەم پرۆژانەی کە گەورەن وگوژمەیان زۆر بۆ تەرخان کراوە، نابێ بەشێوەی ڕاستەوخۆ جێ بەجێ بکرێ، ئەوە دەکەوێتە سەر وەزارەتی پەیوەندار کە قەرار لەسەرئەوە بدەن، عادەتەن پرۆژە گەورەکان ڕاستەوخۆ جێ بەجێ ناکرێن، ئیللا مەگەر کێشەی تێکەوت یان لایەنی پەیوەندار یان کۆمپانیای جێ بەجێ کار کێشەی هەبوو و نەیتوانی ئەوە بکات، چونکە پرۆژەکانیش و ئەوانەی کە ڕاستەوخۆ دەکرێن چەند مەرجێکی قانونیان تێداهەیە، یەکەم شت ئەوەیە کەدووجار بانگهێشتی بۆ بکرێت و کەس تەندەر وەرنەگرێ، مەرجی دووەم ئەوەیە کە یەك لایەن بتوانێ ئەم خزمەتگوزاریە پێشکەش بکات واتە مونافسی نەبێ، هەندێ لە پرۆژەکان زۆر دواکەوتوون و چەند جار گوژمەی ئیزافی تریان بۆ تەرخان کراوە، بەمەش لە کۆتایی دا بودجەی گشتی بۆ بووە بە چەند قاتی گوژمەی بنەڕەتیەکەی تەواو بووە و لە خشتەی پرۆژەکاندا هەڵەی تێدایە و تەناقوزات هەیە لە گوژمەی گشتی و بڕی خەرج کراو جیاوازی لە خشتەی وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتی پەیوەندارهەیە و جیاوازی کە هەبێت یەك شوێن ئەساسە و ڕەئیسە ئەویش خەزینەیە و ئەو تەقریرە مالیەیە کە ئێمە ئامادەی دەکەین بە نیسبەتی ڕێژەی خەرجیەکان نازانم لایەنەکانی تر لەجیاوازیەکانی خەرجیەکان چین، خۆی کە خەرجی دەکرێت لە شوێنێك بە پرۆسەیەك دا ئەو مەعلومەیە دێت هەتا دەگاتە وەزارەتی پلاندانان مومکینە لە یەك کاتدا نەفسی مەعلومە لەوێ نەبێت، مودەتێکی پێ بوێت تا مەعلومەکە بگات، ئیحتماله مەخسەدی بەڕێزیان ئەوە بووبێ، پرسیارێکی تری هەبوو لەسەر هەر دوو بودجەی تەشغیلی و بودجەی وەبەرهێنان، ئەویش بەڕێزیان ئاماژەی بە ئەوەدا مەسەلەی ڕاپۆرتی ڕێکخراوی شەفافیەتی نێودەوڵەتی (ترانسپرەنیسی ئینتەرناشیونال) نازانم بەڕێزیان گوتی کە ئاماژەیان بەوە داوە کە گەندەڵی لە هەرێمی کوردستان دا ڕۆژ بەڕۆژ زیاتر دەبێ، ئێمە بەش بەحاڵی خۆمان پەیوەندی کردن لەگەڵ ڕێکخراوە بیانیەکان ئەوانەی کە لە کۆمەڵێك ئیشی ئیداری و پەرەپێدان کاردەکەن، بە پێی یاسای ژمارە 7 ی ساڵی 2006 مەسئولیەتی وەزارەتی پلاندانانە، من هەر ئەوەندە لێرە دەڵێم کە ڕێکخراوی (ترانسپەرەنس ئینتەرناشیونال) شەفافیەتی نێودەوڵەتی هیچ ڕاپۆرتێکی دەرنەکردووە لەسەر هەرێمی کوردستان، لەسەر عیراق تەقیمێکیان بۆ داناوە کە لە پلەی خوارەوەیە، ئۆفیسیشیان نیە لە عیراق تەبیعی، چونکە لە حکومەتی عیراقی فیدڕاڵ قبوڵی نەکردووە کە ئۆفیس بکەنەوە، ئێمە خۆمان داواشمان لێ کردوون لەوانیش و لە خەڵکی تریش کە

تەقیمی هەرێمی کوردستان بکەن، چونکە ئەوە لە ساڵحی ئێمەدایە کە تەقیم بکرێ و ئەگەر شتیش هەبێ، چونکە ڕێکخراوی شەفافیەتی نێودەوڵەتی کە تەقیمەکە دەکات کۆمەڵێك تەوسیاتیش دەدات، یەعنی مەبەستەکە هەر ئەوە نیە مەسەلەن یەکێك بخرێتە لیستی ڕەشەوە و یان ئەوەوە، وەکو مەسائیلی تریش، کۆمەڵێك تەوسیات هەیە کە دەکرێ سوودی لێ ببینین، بەڵام ئەوان وەڵامی ئەمەیان داوەتەوە کە بە هیچ شێوەیەك ئەوان لەخارجی ئیتاری عیراق ناتوانن هیچ کۆمێنتێکی تر بدەن، هیچ ڕاپۆرتێکیشیان نیە لەسەر هەرێمی کوردستان، سەبارەت بە پرسیارێکی تری بەڕێزیان کە دەڵێ ئەو کۆمپانیایانەی کە خراونەتە لیستی ڕەش لە ئەنجامدانی پرۆژەکان ئەدایان خراپە، چی تر پرۆژەیان پێ نەدرێ، تەبیعی ئەمە ڕاستە و فعلەن پێشنیارێکە لە جێی خۆیەتی، خۆی لەناو نیزامی پۆلین کردن و نیزامی تەسنیفی مقاولین ژمارەی 1ی ساڵی 2007 ئەم بابەتە باس کراوە، مومکینە زۆر شەدید نەبێت، وەکو پێشنیاری جەنابیان ئەوە باشتر بێ کە یەعنی عقوبەکە زیاتر بێ لەوە، بەڵام ئەوەی کە هەیە بە پێی ماددەی 25 ئەو کۆمپانیا و بەڵێندەرانەی کە کەم تەرخەمن لە جێ بەجێ کردنی گرێبەستەکانیان دەخرێنە لیستی ڕەشەوە بۆ ماوەی 2 ساڵ، یەعنی مەگزیمەن دوو ساڵ، ئەمەش لەسەر داواکاری وەزارەت و لایەنەکانی نەبەستراو بە وەزارەت بێ، دوای تەواوکردنی ماوەکە، دووبارە لەسەر داواکاری وەزارەت ولایەنەکانی نەبەستراو بە وەزارەت، یەعنی موئەسەساتی حکومی، کۆمپانیاو بەڵێندەر لە لیستی ڕەش دەردەهێنرێت ئەگەر دیسانەوە ئیستئنافەکەیان قبوڵ کرا لەلایەن ئەو وەزارەتەوە، پلەی پۆلینیشیان یەکە پلە دادەبەزێت بۆ ماوەی 2 ساڵ، بۆ زانیاری بەڕێزیشتان ئێمە لە ساڵی پار نزیکەی 6 کۆمپانیامان خستۆتە لیستی ڕەشەوە، کۆی گشتی ئەم دوو ساڵەش 37 کۆمپانیا بوون، ئەگەر جارێکی تر کۆمپانیا کەوتە لیستی ڕەشەوە، یەعنی جارێك و دوای دوو ساڵەکە ئیعفا کراو هاتەوە دەست بەکاربوو جاری دووەم ئیتر ناسنامەی تەسنیفیان لێ وەردەگیرێ، ئیتر پۆلین ناکرێنەوە و ئەوە حەقی کاریان نابێت، بەڕێز کاك سالار محمود ئاماژەی بەوەدا کە ڕێژەی تەنمیەی ئەقالیمی ئیدارەی گەرمیان لە 11,7 کە دانراوە لە کاتێك دا کە بە پێی ئیستحقاقات 12,2 ٪ دەکات، لێرەدا 4 ملیار کە بەڕێزیان حسابی کردووە کە ئەمە دەبێتە هۆی ئەوەی کە نزیکەی 4 ملیار دینار لە بودجەی ئیدارەی گەرمیان کەمتر دەبێت بە پێی ئەم حساب کردنەی کە حساب دەکرێ، دەڵێ پێویستە ئەم خاڵە بچەسپێنرێ و بگەڕێتەوە بۆ گەرمیان، تەبعەن ئیدارەی گەرمیان کە هەم حسەیان لە بودجەی وەزارەتەکان وهەم لە تەنمیەی ئەقالیم ئەژمار دەکەین، وەکو لە پرەسنتەیشنەکەش ئاماژەم پێیدا، چەند سەرچاوەیەك هەیە لەبەردەستمان کە کاری پێ بکەین، ئەمە بیتاقەی ئەرزاقە تەعقیداتی تێدایە، ئەمە نەتائیجی حەسرو تەرقیمە کە ئێمە کردوومانە لەلامان مەبەستە کەئەو ببێتە ئەساس، 11,7 ەکە لەسەر ئەساسی ئەمرێکی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانە کە بۆمان هاتووە، لە کابینەی پێشتریش لە کابینەی 6 بۆمان هاتووە و کاری لەسەر دەکەین، ئێستاش من هەر بەواستەی ئەم پرسیارەوە ئەم بابەتە دەخەمە بەردەستی پەرلەمانی بەڕێز کە هەتا ئەگەر لەدوای مەسەلەی پەسەند کردنی بودجەش بێت، مومکینە 4 ملیار دینار ڕەقەمێکی گەورەیە تەبعەن، بەڵام لەناو ئەم موعادەلاتانەی کە باسی دەکەم من پێشنیار دەکەم

که پەرلەمانی بەڕێز ئەم بابەتە بەلایەك دا چارەسەر بكات، مەسەلەن ئێمە ئەرقامی حەسر و تەرقیمەمان هەیە، ئەگەر پەرلەمانیش پشتگیری ئەوە بكات و پەسەندی بكات، مەسەلەن لەسەر ئەوە نازانم ئەو وەختە بە دەقیقی چ ئیختلافێك لەگەڵ ئەمانە دەبێت، ئیحتماله بۆ 12,4 ەکە بچین، بەڵام هەتا بۆ شوێنەکانی تریش، چونکە ئەمە سەرژمێری لە عیراق نەکراوە و ئێمەش سەرژمێریمان ئەنجام نەداوە، ئێمە ئەو رەقەمەی کە ئێستا لەبەردەستمانە بۆ ئیدارەی گەرمیان 11,7 ە کە بەفەرمانی ڕەسمی بۆمان هاتووە، لەساڵی 2012 دا بەو شکلە تەعامولمان کردووە، ئێستا ئەگەر سەیری جەمعەکە بکەن، بووەتە تەقریبەن 12,2 و بەهەرحاڵ بۆ تەسبیت کردنی ئەم بابەتە ئەمە لەناو بودجەی ئێستادا باوەڕناکەم ئێمە بتوانین چارەسەری بکەین یان دەستکاری بکەین بەو شێوەیە، ئیللا مەگەر فعلەن پرۆژەیەکی ئەوەی کە پێی دەڵێن پرۆژەیەکی هەنووکەیی یان شتێکی ئەوە هەبێ کە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە ژیانی خەڵکیەوە هەبێت کە دەبێ چارەسەر بکرێ و ئەو وەختە حەتمەن چارەسەری دەکەین ئەگەر لە خارجی ئەم نیسبەیەش بێ، پرسیارێکی تری بەڕێزیان بەنداوی بەندەسوور لەسەر ئاوی سیروان دیزاینی بۆ کراوە، ئەم پرۆژەیە و چەند بەنداوێکی تر دیزاینیان هەیە، بەڵام بۆ جێ بەجێ کردنی لەرێگەی بیۆتیەوە و لەڕێگەی وەبەرهێنەری کەرتی تایبەتەوە پێویستی بە تەفاسیلی تر دەبێ، بەڵام مومکینە ئەو وەختە لەسەر بودجە نەبێت، هەر لەسەر وەبەرهێنەر بێت، ئەگەر هاتو ئەم دیزاینی یەکەمە ئەمەی کە تەقدیرێکی کولفە کراوە، بزانین وەبەرهێنەر بە چ شێوازێك ئیتفاق لەگەڵ حکومەت دەکات بۆ مەسەلەی بیۆتی، یەعنی چ سوودێکی دەبێت بۆ حکومەت لە ناحیەی بەرهەمی ئەم بەنداوە، خەڵوەتگەی پیری و دایەنگە لە گەرمیان نیە داواکارین حکومەت ئەم مەسەلە ئینسانیە بەهەند وەربگرێ، خەڵوەتگەی پیری و دایەنگەی گەرمیان نیە داواکارین حکومەت ئەم مەسەلە ئینسانیە بە هەند وەربگرێ، ئێمە لە وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی وەکو لایەنی حکومەت دەبێ ئەم پرۆژەیە لە ئەستۆ بگرێت کە هیچ دایەنگەیەك نەبێت، مومکینە زەروری بێت کە یەکێك هەبێت، ئەگەرنا بەشێوەیەکی گشتی مومکینە تەشجیع کردنی هەبوونی ئەو شوێنانە بۆ پیران لە ناو هەرێمی کوردستان و لەناو کۆمەڵگای ئێمەدا شتێکی زۆر باش نەبێت، چونکە ئەوەی کە تا ئێستاش هەیە خانەوادەکان خۆیان خزمەتی کەسوکاری بەساڵاچوو دەکەن کەئەمە مومکینە باشتر بێت، بەڵام بەهەرحاڵ ئیحتماله حاڵەتێك هەبێت کەپێویستی بەو شوێنە هەبێت، ئەگەر وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی دەرجیشی بکردبا ئێمەش پەسەندمان دەکرد، ئێستاش ئەگەر دەرجی بکات پەسەندی دەکەین، ئەگەر ئێستاش نووسراومان بۆ بکات پەسەندی دەکەین، پرسیارێکی تر کە بودجەیەکی تایبەت بۆ نۆژەنکردنەوەی تونێلی دەربەندیخان دابندرێت، وەڵام/ نۆژەنکردنەوە لەناو سیانە و میزانیەی تەشغیلی دا و بودجەشی بۆ دانراوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لەبەرئەوەی وەزیری پلاندانان بەیانی و ئێوارە وەڵامی کۆمەڵێ و پرسیاری داوە و کۆمەڵێ ڕوونکردنەوەی دا کە لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیرانیش بەشداری کردبوو سەعات 3 ئێمە بە چاکمان زانی دانیشتنی ئێستامان کۆتایی پێ بێنین، تا سەعات 11ی پێش نیوەڕۆی بەیانی بەخواتان دەسپێرین.

فرست احمد عبدالله
سکرتێری پەرلەمانی
کوردستان – عێراق

د.حسن محمد سوره
جێگری سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق

د. ارسلان بایز اسماعیل
سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (44)

پێنج شەممە رێکەوتی 7\2\2013

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (44)

پێنج شەممە ڕێكەوتی 2013/2/7

کاتـژمێر (10)ی پـێش نیـوەڕۆی ڕۆژی پێـنج شـەممە ڕێکـەوتی 2013/2/7 پەرلـەمانی کوردسـتان - عێراق بە سەرۆکایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆکی پەرلەمان و، بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز د. حسـن محمـد سورە جێگری سەرۆك و، بـەڕێز فرسـت أحمـد عبـدالله سـکرتێری پەرلـەمان, دانیشـتنی ژمـارە (44)ی خـولی سێیەم, ساڵی (2013) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەموارکراوی سـاڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیـاری درا دانیشـتنی ژمـارەی (44)ی خـولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (10)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی پێنج شەممە ڕێکەوتی 2013/2/7 دا بەم شێوەیە بێت:

-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پڕۆژەو یاسـای بودجـەی هـەرێمی کوردسـتانی عـیراق بـۆ ساڵی 2013.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان. دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەکەین، پەرلەمانی کوردستان، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی چوارەم، خولی گرێدانی یەکەم، ژمارەی دانیشتن (44) ڕۆژی دانیشتن 2013/2/7.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1) ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1) ی هەموار کراوی ساڵی 1992 ی پەرلەمانی کوردستانی عیراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (44)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن، لە کات (10) پێش نیوەڕۆی ڕۆژی پێنج شەممە ڕێکەوتی (2013/2/7) بەم شێوەیە بێ:

-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پڕۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ ساڵی 2013. فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز د.علی سندی_وەزیری پلاندنان

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بەردەوام ئەبم لەسەر وەڵام دانەوەی پرسیارەکان، بەڕێز زەکیە خان پرسیارێکی هەیە لەگەڵ چەند پێشنیارەك، ئایا بۆچی میکانیزمێت ئەڤساڵ پتر دەستەڵات دایە دەستێ پەیوەندیدار کو بخۆ بڕیارێ خۆ بدەن؟ هەندەك پێشنیارێت داینەتە مە ل سەر ڕێژا پارێ تەرخان کری بۆ کشتوکاڵ، بتایبەتی بۆ پارێزگاهێ دهۆکێ، وەکی مە بەحس کری بەری ئەڤە مومکینە بێتە موعالەجە کرن ل سەر ئەو پارێ وەکی ئیحتیات کۆ مە دانای، ئەگەر تشتەکی ل وەزارەتا مەعنی دابتن، تەبیعی مەسەلا ڕێژا ل هەمی سێکتەرا وەکی یەك نادەرکەڤی، بەس یا موهیم کو ئەوە نیسبەتا هەر پارێزگاهەکی ڕێژا وێیا سەرەکی،

یەعنی مەجموعێ هەر هەمی وەزارەتا نیسبەتێك دەرکەڤی کو مناسب بیتن دگەل ژمارە نیشتەجێیت وێ پارێزگاهێ، پشتگیریا پیشنیارا بەستنا کۆنفرانسەکی بۆ دیف چوونا پرۆژەیەت دکەین، ئاراستە کردنا پارێزگاهان بۆ دەرهینانا ڕێژەیەکی ژ بودجە پەرەپێدانا پارێزگاهان ژ بۆ کشتوکالێ و ژێدەرین ئاڤی، مە چارەسەر کری، ڤێ گاڤێ داهاتێ وەزارەتێ کێمە، ئەڤە پەیوەندی کو داهاتێ وان بۆخۆ بتن، پەیوەندی ب میزانیا تەشغیلی هەی، پێشنیارا هەندێ دکات کو بنکەیێ ڕۆشنبیری ل ناڤچێ کوردستانیەن دەرڤێ هەرێمێ وەکی شنگار و زوومار و کەرکووك و ئەوانە بێتە داهینان، ئەمژی پشتگیریەت دکەین، پێشینار دکەم مەبلەغێ تەرخان کری هێ وەزراتا ڕۆشنبیری بۆ داهێنەرا ڕێژەیەك بۆ ناوچێن کوردستانیەت دەرڤێت هەرێم، پێشنیار دکەم سندوقەکا نەتەوەیی بۆ پاڵپشتیا پرۆژێن نەتەوەیی بهێتە دانان بۆ هەندێ هاریکار بێ بۆ وان کەسێت ل دەرڤێ هەرێمێ ناوچێت دەرڤێ هەرێمێ، کار دکەن ئەم ژی پشتگیریا دکەین، بەرێز قادر احمد، پرسیاری یەکەم، پرۆژەی گەیاندنی کارەبا بۆ پرۆژەی ڕانیەی نوێ لە بودجەی 2013 ی دەستەی وەبەرهێنان هەیە و پارەکەی دیار نیە وماوەی پرۆژە دیاری نەکراوە، ڕوون کردنەوەمان ئەوێ، وەلاّم، ئەم پرۆژەیە لەگەڵ پێنج پرۆژەی تر لە یەك دەستە هاتوون کە گوژمەی هەر شەش پرۆژەکە بیست ملیار دینارە و تەرخان کراویان یەك ملیار و سێ سەد و سی دینارە، ماوەی جێ بەجێ کردنی پرۆژەکان 720 ڕۆژە، لە پیرۆژە پێشنیار کراوەکانی دەستەی وەبەرهێنانە، لە خزمەتگوزاری ڕێگا و ئاو و ئاوەڕۆ و کارەبا پێك هاتووە، بەرێز سەمیرە عبداللە پرسیار، پێویستە پلانێکی ستراتیجی هەبێ بۆ هەڵمەتی دروست کردنی 2000 قوتابخانە، لەگەڵ دروست کردنی چەند کۆمەلگایەکی پەروەردەیی لە شار و شارۆچکەکان، وەلاّم، وابزانم ئەو شەرحەی دامان پێشتریش لەسەر کەرتی پەروەردە کە ئێستا نزیکەی 510 قوتابخانە لە ژێر دروست کردندان، و حەتمەن هەدەفەکە ئەوەیە ئەو بۆشاییە پڕ بکرێتەوە، پرسیاری دووەم، داوا ئەکەین بە دابین کردنی ڕێژەی 3٪ لە بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بۆ کەرتی کشتوکاڵ، ئەوە چارەسەر کرا، پرسیارێکی تر لەسەر سایلۆی کەلار و سلێمانی وبەردەڕەش، تا ئێستا هیچی بۆ نەکراوە، زۆر باس کرا، ئەوەی هەولێر تەواو بووە، هی سلێمانی لە ژێر جێ بەجێ کردندایە لە ڕێگەی وەبەرهێنەر و چەند سایلۆیەکی تریش شوێنەکانیان گۆڕاوە، بە تایبەتی ئەوەی وەبەرهێنەر وەریگرتووە گوێزراوەتەوە بۆ شوێنی تر، کێشەکانیان لە چارەسەر بوونە، و بەو نزیکانە دەست بەکار ئەبن، بەرێزسەردار رشید ئەمانەی هەندێك تەبع نەکراون، هەرچەندە دەست و خەتی بەرێزیشیان خۆشە، بەلاّم لای من وردە، بەردەوام بوون لەسەر هەڵمەتی دروست کردنی، ئەمە پێشنیارە، پشتگیری لێ ئەکەین، یارمەتی دانی زیاتری ناوچەکانی بەر کاولکاری زەمانی بەعس کەوتوون، و گرنگی دانی زیاتر بە کەرتی کشتوکاڵ، پشتگیری ئەکەین، بەرێز دکتۆر سەروەر عبدالرحمن، سێ ساڵە لە بودجە بڕیاری دروست کردنی سێ کۆمەڵگای پیشەیی دراوە، 720 ڕۆژ بۆ جێ بەجێ کردنی دانراوە و هەریەکە بیست ملیار دیناری بۆ تەرخان کراوە، بە پێی ئەم یاسا و بڕیار و پلانە ئەبوایە ئەمساڵ دەوامی تێدا بکرابایە، بەلاّم ئەمساڵیش دیسان هاتۆتەوە، پرسیارێکی تریشی لەسەر مەسەلەی قوتابخانەی چوار پۆلیە کە سەردەم و باوی نەماوە، هەروەها مەسەلەی ئەو 1000

قوتابخانەی کە لە قوڕ دروست کراوە، نازانم بەڕێزیان وابزانم وەڵامەکانی وەرگرتووە، یان وەڵامەکان بخوێنمەوە؟ ئێمە لە کۆی گشتی ئێستا کە نزیکەی 6000 قوتابخانە، مەجموعەیەك هەن بە تایبەتی ئەوانەی هی کۆنن کە ئەبێ بڕوخێنرێن و دروست بکرێنەوە، یەعنی نەقسمان هەیە لە قوتابخانە، هەم قوتابخانەشمان هەیە کە ئەبێ بینایەکەی بگۆڕدرێ، زائیدەن ئەوانەی ساڵانە تەعمیراتێکیان ئەوێ، بەڕێزیان ئاماژەی بەوە داوە ئەوانەی لە قوڕ دروست کراون، هەن، 1000 نیە، ئەکرێ بە لیستێك تەقدیم بکرێ، مومکینە 200 بن، بە هەرحاڵ ئەوانەش لە بەرنامەدان کە لەو شوێنانە بگۆڕدرێ، دووەم، مەسەلەی مەدرەسەی چوار پۆلی، قەرارەکە زیاتر ئیحتیمالە هەر خۆشیان وەکو لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا لەگەڵ وەزارەتی پەروەردە ئەزانن کە ئیختیار کردنی هەبوونی چوار پۆلی و هەشت پۆلی و نۆ پۆلی و هەژدە پۆلی ئەسبابی خۆی هەیە، ئەوە نیە کە لەگەڵ سەردەم ئەگونجێ یان نا؟، ئەوەی هەیە ئەگەر گوندێك 10 قوتابی لێ بوو و دوور بوو لە نزیك ترین مەدرەسە، و بڕیار درا کە مەدرەسەیەکی بۆ دابنرێ، ئیحتیمالە مەدرەسەی چوار پۆلیان بۆ دابنرێ، ئەگەر ئەوکات مەدرەسەیەکی هەژدە پۆلی دابنرێ ئیحتیمالە هەر هەمان ڕەخنە بگیرێتەوە و بڵێ تۆ بۆ 4 قوتابی مەدرەسەی 18 پۆلی دائەنێی، مەسەلەی پرسیاری سێیەمی لەسەر مەدرەسە پێشەیەکان بوو کە دوا کەوتوون، کە ئەبوایە وەزارەتی پەروەردە ئەنجامیان بدات، بەڵام لە هەمان کات پرۆژەکە زۆر گەورەتر بووە، ئێستاش وەزارەتی پەروەردە ئیتیفاقی لەگەڵ ڕێکخراوی (ج، ئای ، ز) ئەڵمانی کردووە، کە ڕێکخراوێکی نیمچە حکومیە، لە ڕێگای سەفارەتی ئەڵمانیەوە لە عێراق کە مەشروعەکە لە بیست ملیار لە هەر پارێزگایەك بۆتە سەد ملیار، نەك تەنها مەدرەسەی پیشەییە، وەکو مجەمەعەیەکی زۆر گەورەیە، ئێستا بڕیار وایە لە مانگی سێ دیزاینی موجەمەعێکی تەواو بێ، دواکەوتووە، بەڵام خودی پرۆژەکەش گۆڕاوە، جیهەتی مونەفیز بڕیار وابوو خودی حکومەتی هەرێم دروستی بکات، و کۆمەڵێك بەرنامج لەوێ تەتبیق بکات، ئێستا بڕیار وایە کە سوود لە ئەزموونی وڵاتی ئەڵمانیا وەرگیرێ، ئەو ڕێکخراوە سەرپەرشتی بەرنامجەکانیش بکات، بەڕێزیان ئاماژەی بە پێنج ملیارێك دا، وابزانم مەبەستی لە پەروەردە نەبوو، چونکە وابزانم تەوزیحەکەشی وەرگرتۆتەوە، بەڕێز شلێر خان پرسیار، بودجەیەك تەرخان بکرێ لە پرۆژەی تواناسازی بۆ ڕاهێنانی کارمەندان و فەرمانبەران و مامۆستایان و بەڕێوەبەری قوتابخانەکان، پێشنیارەکە ئەخەینە بەردەستی لیژنەی باڵا، وابزانم زۆر لە جێی خۆیەتی، هەرچەندە موتەئەکیدم لەسەر فەصل و ئەبوابەکانی میزانیەی تەشغیلی وەزارەتی پەروەردە، ئەو دەرگایانەش هەیە، بەڵام لە جێی خۆیەتی، لە پرۆژەی تواناسازی رەچاوی پسپۆڕی نەکراوە، خۆی پرۆسەیەکە مەرحەلە بە مەرحەلە هەندێ شت ئەکەوێ، بەتایبەتی کە حەجمەکەی زۆرە، لەبەر ئەوە سەرەتا وابوو کە هەر قوتابیەك خۆی بۆ خۆی پسپۆڕیەکی موعەیەن بکات، بە تایبەتی ئەوانەی لە وەزارەتی خوێندنی باڵا بوون، ئەگەرنا ئەوانەی لە وەزارەتی پلاندنان بوون بە پێی ئیختیصاصی خودی وەزارەتەکەیە، ناکرێ ئیختیصاصێکی تر بێ، بەڵام پێشنیارەکە بە هەند وەرئەگرین، پرسیارێکی تر لەسەر قوتابخانەی چوار پۆلی و شەش پۆلی کەم بکرێتەوە و 18 پۆلی و 27 پۆلی زیاتر

دروست بکرێ، پێش ئێستا تەوزیحم دا، پێشنیارەکە زۆر مەنتقیە، بەلاّم لە هەندێ شوێن مومکین نیە، پێشنیارێکی تری هەیە کە 5٪ تواناسازی بدرێ بە کوڕ و کچی شەهید،ئێمە لە وەجبەی ئەخیر بە نوقات ئەوەمان موعالەجە کرد، کە کوڕ و کچی شەهید و ئەنفال ئەفزەلیەتێکیان هەبێ، بەلاّم ئەگەر وەجبەی تازە وەرگیرا ئەکرێ ئەم بابەتە زیاتر باس بکرێ، بەرێز کاك شڤان ئەڤ پێشنیار خۆ ژڤاندی کو جەنابێ وی بی، هەروەسا پێشنیارەکا دی هەی ل سەر دروست کرنا دوو نەخۆشخانێن شەهیدا، ل هەولێر و دهۆك، جەنابی کاك شڤان پار ژی ئەڤ موفتەرەحا کر، تەبعەن ئەڤ پێشنیارە وەختێ دیچتە کرنێ یەعنی تشتەکی وەکی نەخۆشخانە ڤێت فەرمانگەها تەندروستیەت پارێزگاها دهۆکێ و وەزارەتا ساخلەمیێ، ئەڤژی ل ئەستۆیێ خۆ ڤە بگریتن، پێشنیارەکا باشە، بەس جێ بەجێ کرنا وی نەك تەنها بینایەتە، ئەو جیهەتێ کو بەڕێڤە بیتن یان ئەما وەزارەتا شەهیدان و ئەنفالە کو ب تەنسیقەکا دکاتن دگەل وەزارەتا تەندروستێ، یان ئەو بخۆ بەڕێڤا بتن، وەزارەتێ تەندروستیێ داخازا هەندێ بکاتن، ئەگەرنا پێشنیارەکا باشە، بەرێز کاك شوان کریم، پرسیار، دابین کردنی کۆی تێچووی پرۆژەی ڕاداری فڕۆکەخانەی سلێمانی بیست و دوو ملیارە؟ ئەوە چارەسەر کراوە، ئیجرائاتمان کردووە راستە وابوو، بەرێز کاك سەرهەنگ، پرسیار فڕۆکەخانەی هەولێر بۆنا، ئێستا ئیستلام نەکراوە؟ وەلاّم، دوومانگ زیاترە کە کۆنووسی بۆ نووسراوە بۆ وەرگرتنی فڕۆکەخانە لە کۆمپانیای جێ بەجێ کار، لە لایەن لیژنەیەکی تایبەتمەندەوە کە لە 20 کەس پێکهاتووە، کەموکڕیەکانیش کە هەیە لە ئیستیلامەکە دەست نیشان کراوە، بۆ ئەوەی چارەسەر بکرێ، ئێستاش کۆنووسەکە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانە بۆ بڕیار دان لەسەری، پرسیارێکی تری، بۆ دانیشتوانی سەیدسادق کە 75 هەزار کەسە بڕی چوار ملیار و دووسەد و سی ملیۆنی بۆ تەرخان کراوە، بۆ دانیشتوانی شارەزووریش 60 هەزارە، بڕی سێ ملیار و نۆسەدو سی ملیۆنی بۆ دانراوە، وەلاّم، لە قەزای شارەزوور 20 پرۆژەی بەردەوام هەیە بە گوژمەی 12 ملیار، چوار پرۆژەی پێشنیاریش هەیە بە گوژمەی چوار ملیار هەروەك جەنابیان پرسیاریان کرد، ژمارەی دانیشتوانیش بە پێی دەستەی ئامار هی ساڵی 2010 پەنجا و هەشت هەزار کەسە، سەیدسادق 39 پرۆژەی بەردەوامی هەیە بە تەرخان کراوی 23 ملیار دینار، و لە پرۆژە پێشنیارکراوەکانیش پێنج پرۆژەی هەیە بە تەرخان کراوی پێنج ملیار و تەرخان کردنی بودجە بۆ هەر قەزایەك بریتیە لەو گوژمەی کە لە بودجەی گشتی بۆی تەرخان ئەکرێ بە بەردەوام و پێشینار کراو، بە پێ ژمارەی دانیشتوانیش، بەلاّم ئێمە ئەبێ ئەوە بڵێین ئەو تێبینیەی جەنابیشتان تەواوە، ئەگەر بە شکلێکی عام موقارەنە بکرێ مومکینە ئەو دوو شوێنە لەوانە بن کە بە نیسبەتی پرۆژەکان نزمیەك هەبێ لەگەڵ ئەوانی تر، لەبەر ئەوە ئێمە موافقین کە چارەسەری بکەین لەو ئیحتیاتەی هەیە، بە مەرجێ پرۆژەکان فیعلەن پرۆژەی وابن کە خزمەتی موباشر بە هاووڵاتیان بگەیەنن، و لە ڕێگەی ئەو وەزارەتەی پێی هەڵدەستێ موافق بێ لەسەر ئەنجامدانی، بەلاّم ئێمە ئەو تێبینیەمان لا گرنگە، لە خشتەی پرۆژە پێشنیارکراوەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ هاتووە، با بچمەوە سەر ئەو پرسیارە، مومکینە بتوانین خۆشمان دیراسەتمان کردووە بتوانین تا بڕی دە ملیار دینار پرۆژەکانیان زیاد بکەین، بە مەرجێ لە ڕێگەی

وەزارەتەکانەوە بێ و سوود بگەیەنێ بە خەڵکی، لە خشتەی پرۆژە پێشنیارکراوەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ هاتووە بە کڕینی 50 ئۆتۆمبێلی تایبەت بۆ تاقیگا، و هەڵمەتەکانی ڤیتەرنەری بە گوژمەی 2 ملیار دینار، نازاتم پرسیارەکە لەسەر چیە؟ ئەگەر لەسەر ئەوەیە کڕینی سەیارە زۆرە، تەصەور ئەکەم زۆربەی بەڕێزان دەعوای ئەوەیان کرد کەرتی کشتوکاڵ کە بەیتەرە و ڤێتەرنەریش بەشێکە لەو کەرتە، و ئەمە مەسەلەی تەلقیحاتە، داخوازیان کرد پارەی وەزارەتی کشتوکاڵ زیاد بکرێ، لەبەر ئەوە زۆر نیە، ئەگەریش ئەوەیە ئەبێ ئەم کڕینە لەسەر میزانیەی تەشغیلی بێ نەك ئیستیسماری، خۆ پارە هەر هی حکومەتە، با لەوێ بگوازرێتەوە بۆ میزانیەی تەشغیلی، ئێمە مانعمان نیە، بەڵام ئەگەر وەزارەتی کشتوکاڵ کە بۆ ئێمەی هێنا هەمووی وەك یەك پرۆژە هێناوە، ئێمەش بە دروستمان زانیوە، چونکە یەك وەجبەیە، کڕینی تاك تاکی سەیارە بۆ ئەم دائیرە و ئەم دائیرە نیە، پرۆژەیەکی موتەکامیلە، بەهەرحاڵ ئەگەر پەرلەمان پێی باشە بگوازرێتەوە بۆ سەر میزانیەی تەشغیلی، بەس بە مەرجێ کە چووە ئەوێ مەزوعی کڕینی سەیارات نەبێ، بڵێن ئەمەش دەچێتە مەوزوعی کڕینی سەیارات و دوایی ئێوە کە بە نیازن پێشنیار بکەن کڕینی سەیارە یان شت کەم بکرێتەوە، ئەمە ئەبێ خصوصیەتی خۆی هەبێ، با لەسەر تەشغیلی بێ، پرسیار، مەتاری هەولێر و سلێمانی ئامێری نیشتنەوەی فڕۆکە هەر 3 مانگ جارێك ئەبێ شەریکاتی تایبەت نوێی بکەنەوە، ئەڵێ ئەم شەریکانەی دێن بۆ ئەوەی ئەم کارانە بکەن لە هەرێم، مەبەست شەریکاتی بیانیە کە دێن کارەکە بکەن داوایان لێ ئەکرێ کە تۆمار بکرێن و باج بدەن، شەریکاتیش لەبەر ئەم ڕۆتینە هەندێ جار نایەن، وەڵام، ئێمە بە پێی یاسای تۆمار کردنی کۆمپانیاکان یاسای ژمارە 21 ی ساڵی 97 کە هەموار کراوی ساڵی 64 ە لە 2004، هەر کۆمپانیایەك لە هەرێم کار بکات ئەبێ تۆمار بکرێ و ڕسوماتیش بدات، مەسەلەکە قانونیە، بەڕێز سیوەیل خان پێشنیاری یەکەم ئەوە بوو کە فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتی دهۆك دروست نەکرێ، دیزاینی تەواو بووە، خەریکی مفاوەزاتن لەگەڵ لایەنی جێ بەجێ کار، پرسیارێکی تری هەیە لەسەر بەنداوی تەقتەق، و لیستێکیشی هێنا وتی ئەم پرۆژەیە هەبووە پێشتر، و لیستەکە هی 2012 یە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەو لیستەی کە لە گفتوگۆدایە ئەوەیە کە هێناومانە، ئەوە ئەصلەکەیە، ڕاستە کاتی خۆی فیکرەی وا هەبووە، و تەنانەت ڕیزبەندیش کرابوو، چونکە دیزاینێکی یەکەمیشی بۆ کرا، بەڵام لەو ئەخیرە کولفەی خودی پرۆژەکە زیاترە لە نۆسەد و پەنجا ملیار دینار، لەبەر ئەوە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران ئێستا ئەو بابەتە موناقەشە ئەکرێ، و ئەم پرۆژەی بەنداوانە کران بە دوو مەجموعە، ئەو مەجموعەی کە حکومەتی هەرێم مومکینە ئەمساڵ یان لە ساڵانی ئایندە دەست بکات بە دروست کردنی دیزاین و بە جێ بەجێ کردنیش، مەجموعەیەکی تریش کە تەقتەقیش یەکێکە لەوانە، ئەبێ بیر لە قەرزی درێژخایەن بکرێ، یان بیر لە مەسەلەی وەبەرهێنەر و ئەو شتانە بکرێ، لەبەر ئەوە ئێستا لە لیستی پرۆژەکان نیە، چونکە بە حیساب لە بەرنامەی حکومەت چۆتە دەرەوە، بەڕێز پەیمان عزالدین ئەڵێ لاسەنگیەکی زۆر لە نێوان پرۆژە بەردەوام و پێشنیار کراوەکان هەیە، و زۆربەی وەزارەتەکانیش هەیە هەشت ئەوەندەی پرۆژە پێشنیار کراوەکانیەتی، و لە هەندێ 13 ئەوەندەی پرۆژە

پێشنیار کراوەکانە، راستە لەوانەیە زیاتریش بێ لە 13 و ئەوانە، ئەگەر بەراوردی نێوانی وەزارەتەکانیش بکەین، بەڵام ئەوە هۆکاری خۆی هەیە، ئەوەی کە ئیلتیزاماتیش هەبێ لە پرۆژە بەردەوامەکان ئەوەیە هۆکارەکان کە یەکێك ئیلتیزاماتی زۆر بێ لە مەسەلەی پرۆژەکان لەوانەیە، ئێمە لە دانیشتنەکانیش لەگەڵ وەزارەتەکان کە تەوزیحمان ئەدا پێمان ئەوتن کە باری خۆتان لەوە زیاتر ئەوە مەکەن، بە شکلێکی عەمەلی بیر بکەنەوە، ئەوەی ئیلتیزاماتی زۆر بێ لە پرۆژەی بەردەوام ئەبێ شتێکی کەم دابنێ، ئەوەی کە پرۆژەیەك لە کەرتێکی وا دایە کە ئەزانن کە دەست بەکار بوو بە 360 ڕۆژ و تەنفیز ئەبێ، ئەوە قەینا ئیلتیزامی تر بۆ خۆی دروست بکات، هۆکار ئەوەیە، بەرێز کاك عەدنان چەند پێشنیارێکی هەبوو لەسەر پێداچوونەوەی مەسەلەی مووچە، چەند بەرێزێکی تریش باسیان کرد، ئەوە زیاتر تەوجیهی وەزارەتی مالیە کرابوو، هەر وەك باسم کرد منیش پێشنیاری ئەوە ئەکەم ئەگەر ڕۆژێك، چونکە لە ناو پرۆژەی یاسای بودجە حەتمەن مەسەلەی تەعدیلی ڕەواتب و ئەوانە ناکرێ، بەڵام ئەگەر ڕۆژێکم باس کرا بە یەکجار بکرێ، بۆ ئەوەی لایەنی نێگەتیڤی ئابووری ئەم تەعدیلاتە بە مەراحل نەبێ، خەڵك سوودی لێ ببینێ، مەسەلەی موراجەعە کردنەکە ئێمەش پشتگیری لێ ئەکەین، پرسیاری تری هەیە، بە دووساید کردنی ڕێگاوبانەکان لە بودجە و داهاتەکانی تر، ئەویش زۆر باشە، لە بەرنامەی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە و نیشتەجێ کردنە، پێنج ملیار دۆلار ئەوێ بەس بۆ بە دووساید کردنی هەموو جادەکانی هەرێم، ئەمەی ئێستاش لە ژێر جێ بەجێ کردنە لە هەرسێ پارێزگا و ئیدارەی گەرمیان ئەمانەی خوارەوەن، بە دووساید کردنی جادەی کۆڕێ و شەقلاوە و قەندیل بە گوژمەی 264 ملیار، بە دووساید کردنی ڕێگەی هەولێر و کۆیە بە هەردوو قۆناغی بە 274 ملیار دینار، بە دووساید کردنی ڕێگەی هەولێر و مەخموور بە هەرسێ قۆناغیەوە بە گوژمەی 35 ملیار دینار، ڕێگەی چۆمان و حاجی ئۆمەران بە گوژمەی 43 ملیار دینار، بە دووساید کردنی دوکان و چوار قوڕنە بە گوژمەی 50 ملیار دینار، بە دووساید کردنی جادەی دەربەندیخان و زەڕایەن بە گوژمەی 48 ملیار دینار، بە دووساید کردنی ڕێگەی سلێمانی و عەربەت بە گوژمەی 26 ملیار دینار، بە دووساید کردنی جادەی سەید سادق و پێنجوێن بە گوژمەی 51 ملیار دینار، بە دووساید کردنی ڕێگەی کفری و کەلار بە گوژمەی 11 ملیار دینار، بە دووساید کردنی ڕێگەی دەربەندیخان و کەلار قۆناغی یەکەم بە گوژمەی 65 ملیار دینار، هەندێ لەوانە تەواویش بوون، و پاکتاویان ماوە، و ناویان لە هینەکان دەربچێ، بەڵام بە هەرحاڵ ئەوانە هەمووی ئیحتیاجاتی کوردستان نین، ئیحتیاجاتی کوردستان زۆر زیاترە، مەفروزە هیچ جادەیەکی یەك سایدی نەمێنێ، چونکە بە تایبەتیش ژمارەیەکی زۆر سەیارە هەیە، بەرێز کاك عبدالله مەلا نوری پرسیاری هەیە، چوار ساڵی ڕابردوو وەزارەتی پیشەسازی لە 23 پرۆژە تەنها یەك پرۆژەی بۆ ئەنجام دراوە، ئەویش ناوی وەزارەتە، لە وەزارەتی پیشەسازی نەیتوانیوە پرۆژەکانی خۆی ئەنجام بدات، هۆکارەکانیش هەندەسی و فەنی بوون، لەبەر ئەوە پرۆژەکانیان گوێزراونەتەوە بۆ سەر وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە و پارێزگاکان، و پێشتریش باسم کرد لە مەسەلەی سایلۆ و مەناتیقی سناعیش، هەندێ لە پرۆژەکان بوونەتە گرێ بە بودجەی حکومەتەوە، وەك جادەی دووسایدی هەڵەبجە، وەك ئاوی

خاسێ، وەکو پرۆژەی 400 قەرەوێڵەیی نەخۆشخانەی لە سلێمانی و هی تریش، وەڵام، پرۆژەی دووسایدی هەڵەبجە و سەیدسادق بە درێژایی 29 کیلۆمەتر لە ژێر جێ بەجێ کردندایە، خەرجی تا ئێستا 7 ملیارە، گوژمەی گشتیەکەشی 36 ملیارە، ئاوی خاس لە قەلادزێ 3 جار تا ئێستا ئەمری تەغیری بۆ هاتووە، گەورەتر کراوە، ئەو دیزاینەی کە هەیە، و دیزاینەکەشی بە تەواوی گۆڕاوە، گوژمەکەی لە 20 ملیار گۆڕاوە بە 42 ملیار دینار، پرۆژەی خەستەخانەی 400 قەرەوێڵەیی پێشتریش وەڵامان داوە، بڕیار وایە لە 2013 بکەوێتە کار، وابزانم لە خیلالی چەند مانگی داهاتووش ئیستیلامی نیهائی ئەکرێ و تەواو ئەبێ، پرسیارێکی تری لەسەر پۆندی گوندی ڕەزوا، کە پێنج سەد ملیۆن دیناری بۆ تەرخان کراوە، شوێنەکەی خراپە، بە قسەی خەڵکی ناوچەکە، ئێستاش 30٪ پرۆژکە تەواو بووە، کەچی پرۆژەکە سەقەتە، داوا ئەکەین شوێنەکەی بگۆڕدرێ پێش ئەوەی بە تەواوی شکست بێنێ، کەچی ئەوترێ ڕێنمایەکان ئاوان، وەڵام، پۆندی گوندی ڕەزوا پێنج سەد ملیۆن دیناری بۆ تەرخان کراوە، راستە 30٪ ی تەواو بووە، بە پێی دیراساتی لایەنی پەیوەندی دار ئەو شێوێنەی کە پۆندەکەی لێ ئەکرێ موناسیب ترین شوێنە، بەڵام خەڵکی شوێنەکە داوا ئەکەن لەوێ نەبێ و بگوازرێتەوە، مەسەلە ڕێنمایی نیە، مەسەلە جیۆلۆجیە، هەروەك پێشتریش باس کرا هەندێ هۆ لە دواکەوتنی پرۆژەکان ئەسبابی موختەلیفە، ئەمەش یەکێکە لەو سەبەبانە، بەرێز عەزیمە خان، دروست کردنی 120 یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ هاووڵاتیانی کەمدەرامەت لە چەمچەماڵ لە ساڵی 2012 نەبووە، ئەمساڵ لە 2013 و گوژمەی یەك ملیار و پێنج سەد ملیۆنی بۆ تەرخان کراوە، وەڵام، پرۆژەی یەکەی نیشتەجێ بوون لەو سنوورە کە ساڵی 2012 ڕیزبەند کرابوو، لە پرۆژە بەردەوامەکان بە گوژمەی 76 ملیار و تەرخان کراوی 10 ملیار دینار، بەڵام بۆ ساڵی 2013 بۆ سەر هەموو قەزایەکان دابەش کراوە، و پرۆژەی یەکەی نیشتەجێ بوونی کەمدەرامەت یەکێکە لەو پرۆژانە، پرۆژەی دروست کردنی 48 یەکەی نیشتەجێ بوون لە سەنگا و لە چەمچەماڵ، لە پرۆژە بەردەوامەکانی 2013 ناوی کۆمپانیا و دەست بەکار بوونی نیە، ئەم پرۆژە لە دوای نوێ کردنەوەی زانیاری لە 12/31 کەوتۆتە بواری جێ بەجێ کردن لە ڕۆژی دەست بە کار بوونیشی 2012/11/26 یەو کۆمپانیای ئاکار جێ بەجێی ئەکات، پرسیاری تری، پرۆژە بەردەوامەکان ناوی کۆمپانیا و بەرواری دەست بەکاربوون و ماوەی پرۆژە دیاری نەکراوە، وەڵام، ئەگەر هەر پرۆژەیەك ئیحالە نەکرابێ بۆ کۆمپانیا، ناوی کۆمپانیا نابێ، بەرواری دەست بەکار بوونیشی نابێ، بەڵام ماوەی مەزندە کراو بۆ پرۆژەکان دادەنرێ لەسەرەتای پرۆژەکە، هەندێ پرۆژە تەواو بووە، جارێکی تر پارەی بۆ تەرخان کراوەتەوە، وەکو باسمان کرد پێشتر، هەر مەسەلەی پاکتاوی داراییە، ئەگەرنا پارەی بۆ دانانرێتەوە، نۆژەندکردنەوەی باڵاخانەی کتێبخانەی گشتی هەولێر و دروست کردنی سێ سەنتەری گەنجان لە سۆران، ئەم پرۆژەیە کە گوژمەی سێ ملیار و چل و شەش ملیۆن دینارە، و خەرجی دوو ملیار و هەشت سەد و بیست و سێ ملیۆن دینارە، بڕی ماوەش دوو سەد و بیست و سێ ملیۆنە، راستەوخۆ لە لایەن پارێزگای هەولێر ئیدارەی مەحەلی جێ بەجێ ئەکرێ، پرۆژەکە تەواو بووە و دەرخستەیەکی زیادەی هەبووە،چاوەڕوانی ڕەزامەندی دارایی ئەکەن بۆ

پاکتاو کردنی یەکجاری، پرۆژەی سەنتەری گەنجان لە سۆران گوژمەکەی 189 ملیۆنە لە 2012/12/30 دەست بەکار بووە، بە راستەوخۆ جێ بەجێ ئەکرێ، هێشتان سلفەی لەسەر سەرف نەکراوە، لە پرۆژەکانی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوەیە، بۆ پارێزگا گوێستراوەتەوە، پرۆژەی دروست کردنی بیری ئاو بۆ گوندی چەمسوور لە قادر کەرەم ناوی کۆمپانیا دیار نیە، ئەم پرۆژەیە ساڵی 2013 هەشتاو هەشت ملیۆنی بۆ دانراوە و دەست بەکار نەبووە، ئەم پرۆژەیە لە تەندەرە، هێشتان ئیحالە نەبووە بۆ هیچ کۆمپانیایەك، ئێستا لە تەندەرە، پرسیار، دروست کردنی 48 یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ هاووڵاتیانی کەمدەرامەت، لە سەنگاو جواب دراوەتەوە، تێکەڵە ڕێژکردنی ڕێگای باینجانی بچووك لە تەندەر دایە؟ پرسیارەکە لەسەر ئەو ڕێگایە بوو، ئەو ڕێگایە لە بانگەوازدایە، ناوی کۆمپانیا نیە، پرسیار، قیرتاو کردنی ڕێگای گۆپتەپە - قەرەناو ناوی کۆمپانیا نیە، ئەم پرۆژەیەش لە پەسند کراوەکانی 2012 یەو، دابەش بووە بەسەر دوو قۆناغ، گوژمەی یەکەم دوو ملیار و نۆسەد و سی و نۆ ملیۆنە، ئیحالە کراوە بۆ کۆمپانیا، قۆناغی دووەمیش بە گوژمەی پێنج ملیار و دووسد و چل ملیۆنە، درێژ کردنەوەی ئاوەڕۆی سندوقی بۆ دەرەوەی شارەوانی قەرەهەنجیر، ناوی کۆمپانیا نیە، دەست بەکاریش نەبووە، راستە، لە بانگەوازە بۆیە، کە ئیحالە بوو لە ئەبدەیتی تازە کە بۆتان ئەنێرین نیشان ئەدرێ، پرسیار، پەرەپێدانی ئاوی دوکان، تاسلوجە، چەمچەماڵ، کۆمپانیای راستەوخۆ ئەنجامی ئەدات، ماوەی 120 ڕۆژە، گوژمەی 59 ملیار و چوار سەد و سی و هەشت ملیۆن لە 2012، و چل و شەش ملیار لە 2013، و لە 2009/5/19 دەست بە کار بووە، ئەم پرۆژەیە گوژمەی 59 ملیار و چوار سەد و سی و هەشت ملیۆنە، چل و چوار ملیار تا ئێستا خەرج بووە، سێزدە ملیار و چوار سەد و سی و هەشت ملیۆنی ماوە، و بەردەوامە لە لایەن لیژنەی تایبەت جێ بەجێ ئەکرێ راستەوخۆ، ماوەی دەست بەکاربوونیشی 2009/5/19 یە، کاری پشکینینی قەڵای چەمچەماڵ، ناوی کۆمپانیا نیە، و ساڵی پار و پێرار ناوی لە لیستەکان هاتووە، ماوەی دەست بەکار بوونی نیە، ئەم پرۆژەیە کە پرۆژەیەکی شوێنەوارە، گوژمەکەی دووسەد ملیۆن دینارە، بڕیار دراوە کە بە شێوازی راستەوخۆ جێ بەجێ بکرێ، کڕینی مەواد و تەعقیمی ئاوی گەرمیان لەسەر چەمچەماڵ نووسراوە، 200 ڕۆژ، گوژمەکەی یەك ملیارە لە 2012، هیچی سەرف نەکراوە، لە 2013 لە تەندەر دایە و ناوی کۆمپانیا نیە، قەزای چەمچەماڵ لەسەرەتا لەسەر ئیدارەی گەرمیان بوو، بەڵام دوایی وەکو رەسمیات هاتە سەر سلێمانی، بۆیە پرۆژەکە هی قەزاکە بووە، بووە کەلار نەك چەمچەماڵ، دیزاینی پرۆژەی پاڵاوتنی خاڵ خاڵان ناوی کۆمپانیا نیە، ئەوە لە بانگەوازە، گوژمەکەی 80 ملیۆن دینارە، هەڵکەندنی 3 بیری ئیرتیوازی لە قەرەهەنجیر، ناوی کۆمپانیا نیە، لە 2012 هەبووە، ئەم پرۆژەیە راستەوخۆ جێ بەجێ ئەکرێت و پەنجا ملیۆنی بۆ خەرج کراوە و بەردەوامە، پرۆژەی ئاوەڕۆ و ڕێگاسازی لە گەڕەکی ئاشتی و شەهیدان لە ئاغجەلەر، ناوی کۆمپانیا نیە، ئەم پرۆژەیەش لە تەندەرە، گوژمەکەی شەسەد و پەنجا ملیۆنە، دروست کردنی باخچەیەك لە تەکیەی جەباری، ناوی کۆمپانیا نیە، لە2012 وە هەیە، ئەم پرۆژەیە لە نوێ کردنەوەی زانیاری ساڵی 2012 دا ئیحالە بووە، بۆ کۆمپانیای کەیوان، لە گرێبەستە بە گوژمەی 160

ملیۆن دیناره، دروست کردنی ئاوەڕۆ بەشی 2، شارەوانی تەکیەی جەباری لە ساڵی 2012 هەبووە، ناوی کۆمپانیا و دەست بەکار بوونی دیاری نەکراوە، ئەم پرۆژەیە گوژمەکەی دووسەد ملیۆنە، بە شێوازی راستەوخۆ جێ بەجێ ئەکرێ، بڕیاری تەنفیزی موباشر دراوە، بەڵام هێشتان خەرجی لەسەر نەکراوە، پرۆژەی ئاوی گۆپتەپە، چەمچەماڵ، ماوەی پرۆژە 700 ڕۆژە، گوژمەی 130 ملیار دینارە، دەست بەکار بوون نیە، کۆمپانیا نیە، ئەم پرۆژەیە لە پەسند کراوەکانی 2012 یە، هێشتان دەست بەکار نەبووە، ئەمساڵیش کە 10 ملیاری بۆ تەرخان کراوە تەنها مەبەست چۆن بەردەوامە؟ مەبەست تەسمیمەکەیەتی کە پار پەسند کراوە، مومکینە ئەو تەسمیمەش دروست نەبێ، بەش بە حاڵی خۆم پاریش باسی ئەوەم کرد، بەڵام نازانم کێ بڕیار لەسەر ئەو تەسمیمانە ئەدات، چونکە ئەگەر ئەمساڵ شتێك پەسند کرا بۆ ساڵی ئاینده کە هاتینە ئێرە هێشتان دەست بەکار نەبووبێ نازانم ناوی لێ ئەنێرێ بەردەوام، ئەگەر سفریش بێ، ئەم موستەلەحە و ئەم تەسمیە پێویستی بە چارەسەرە، دروست کردنی یەك قوتابخانەی شەش پۆلی ئاغجەلەر دەست بەکار و تەندەری ئاغجەلەر، ئەم پرۆژەیە ئیحالە کراوە ئێستا، ناوی کۆمپانیا، هاودەنگی نوێ، لە گرێبەست دایە، گوژمەکەی 300 ملیۆن دینارە، دروست کردنی بینای سکوڵی پەروەردە لە چەمچەماڵ کە گوژمەکەی شەش ملیار دینارە لە پرۆژە بەردەوامەکانی وەزارەتی پەروەردە لە بوجەی وەبەرهێنان، کۆمپانیای کۆسرەت جێ بەجێی ئەکات، ڕۆژی 2012/9/9 دەست بەکار بووە، خەرجی 556 ملیۆن دیناری بۆ تەرخان کراوە لە 2013، ئێستاش ئەم پرسیارە دوایی وەڵام ئەدەمەوە، لەبەر چاوم وازح نیە، بەڕێز فەرمان عزالدین، دستەی وەبەرهێنان دوو ملیار و دووسەد و پێنج ملیۆنی بۆ تەرخان کراوە بۆ نۆژەن کردنەوەی بینایەی دەستەکە، ئەمساڵیش دووسەد و سی و پێنج ملیۆنی بۆ تەرخان کراوە، پرۆژەی ئاماژە پێکراو لە پرۆژە تەواو بووەکانی ساڵی 2012 یە، ئەمساڵ هیچ پارەیەکی بۆ تەرخان نەکراوە، لە لیستی پرۆژەکان کە بۆ پەرلەمان نێردراوە بۆ ساڵی 2013 هیچ پارەیەکی بۆ تەرخان نەکراوە لە لیستی ئەو پرۆژانەی ناردوومانەتە پەرلەمان، پرسیارێکی تری، گەیاندنی خزمەتگوزاری کارەبا بۆ قەریەی ئیتاڵی 183 ملیۆنی بۆ تەرخان کراوە، ئێستا خزمەت گوزاری کارەبای هەیە، ئەگەر ئەم خزمەتگوزارەیە هەیە ئەم تەرخان کردنە بێ بنەمایە بۆچی؟ بە پێی یاسای وەبەرهێنان گەیاندنی خزمەتگوزاری تا سنووری پرۆژەکە لە ئەستۆی حکومەت دایە، و خزمەتگوزاری ناوخۆ لە ئەستۆی وەبەرهێنەرە، بە شێوەیەکی کاتی وەبەرهێن ئەو کێشەیەی لە ئەستۆی خۆی گرتووە بۆ ئەوەی پرۆژەکەی بەڕێوەبچێ، و تەحەمولی تەکلیفی کارەباکەی کردووە، وەبەرهێنەر کارەباکەی دروست کردووە لە جیاتی دائیرەی کارەبا، و ئەم شتەش ڕوودەدات لە هەندێ پرۆژەی تریش، کە شتێکی پەلە هەبوو ئەو تەمویلی مەشروعی کارەبایەکە ئەکات ئەبێ پارەکەی بدرێتەوە، تەرخان کردنەکەش هی ئەوەیە، ئەگەرنا راست ئەکات، خۆی کارەباکە هەیە ئێستا، بەڵام با ساڵی پێشتر سەیر بکەن و بزانن ئەو پارەیە دراوە جارێکی تر یان یەکەمجارە؟ ئێستاش کە پارە بۆ گەیاندنی کارەبا تا دەرگای مەشروعەکە هەیە، یەکجار دانراوە، نەبوونی ئاوەڕۆ لە پایتەختی هەرێم سیمای شارەکەی ناشیرن کردووە و هەر دڵۆپە بارانێك بباری شەقام و گەڕەکەکان ژێر ئاو ئەکەون،

له پرۆژه بەردەوامەکانی ئێستا دروست کردنی ئاوی ئاوەڕۆی قورس له شاری هەولێر، قۆناغی یەکەم ڕێزبەند کراوە، و پەیوەندیش کراوە بە چەندین کۆمپانیای ئەوروپی کە شارەزای تەنفیز کردن بە شێوازی قەرزی درێژخایەن، چونکە پرۆژەکە زۆر گەورەیە، هەتا ئەگەر بە مەراحلیش بکرێتن تەنها یەك قۆناغی 200 ملیۆن دۆلاری ئەوێ، و ئێستاش وەزارەتی شارەوانی لە گفتوگۆدایە لەگەڵ ئەو کۆمپانیایانە، و لەچەند شوێنێکیش لە گەڕەکەکانی ناو هەولێر وەکو گەڕەکەکانی پشت نەخۆشخانەی ڕزگاری تاکو کەندی هەولێر بە درێژایی 12 کیلۆمەتر چەندین ئاوەڕۆی سندوقی لە جێ بەجێ کردندان، پرسیارێکی تر، ئەبێ گرنگی زۆر بدرێ بە لایەنی تەندروستی، هەروەك پارساڵ پێشنیارمان کرد کە نەخۆشخانەی تازە بە ستانداردی جیهانی دروست بکرێ، لە پرۆژەکانی تەندروستی باسمان کرد، ئێستا نەخۆشخانەیەکی 300 قەروێڵەیی ئیحالە بووە لە ڕۆژئاوای هەولێر، و نەخۆشخانەیەکی لە دایك بوون 200 قەروێڵەیی ئەویش ئیحالە بووە، تەبیعی ئەبێ نەخۆشخانەی تریش بکرێن، لە دەرەوەی مەرکەزی ناوەندیش چەند پرۆژەیەك هەیە، لەم ئەخیرە پرۆیەکیش بە ناوی دروست کردنی نەخۆشخانەی ئێمرجنسی هەبوو، و لەسەر داوای وەزارەت بۆ دوو قەزای دەرەوەی شار تەحویل کراوە، هێتشان ئحالە نەبوون تەبیعی، دیزاینی ترام لە هەولێر لە قۆناغی یەکەمی تەواو بووە، پرسیار ئایا بیر لەوە کراوەتەوە بودجەی بۆ تەرخان بکرێ و بکەوێتە بواری جێ بەجێ کردن؟ بیری لێ کراوەتەوە، بەڵام بە یەك پاکێجی گەورە بیری لێ کراوەتەوە مەبلەغی زۆرە، کە ئیتیسال بە وەبەرهێنەر و ئەوانە کراوە، تا ئێستا ئۆفەرێکی مەعقول ناهاتۆتە پێشەوە، هەبووە، بەڵام حکومەتی هەرێم بیر لە چارەسەری کێشەی هاتوچۆ ئەکاتەوە، یان ئەبێ هەندێ وەسائیلی نوێ لەبەر چاو بگیرێ، وەکو مەسەلەی ترام، کە ئێستا لەبەرنامەدایە کە بە شێوازی پەبلیگ پرایڤت چارەسەر بکرێ، لەبەر ئەوەی کولفەی زۆرە، پرۆژەی باڵەخانەی ڕاگرایەتی لەگەڵ 12 پۆلی خوێندن لە پەیمانگای تەکنیکی چۆمان ئەنجام نەدراوە، لەبەر ئەوەش پرۆژەی بەردەوامە، ئەم پرۆژەیە ئەنجام نەدرا و گوازراوەتەوە بۆ هەولێر، بۆیە داوا ئەکەم ئەم پرۆژەیە بگەڕێتەوە بۆ شوێنی خۆی، بە پێی نووسراوی دەستەی تەکنیکی هەولێر ژمارە 395 لە 2012/11/5 و وەزارەتی خوێندنی باڵا 24322 لە 2012/12/5 داوای گواستنەوەی پرۆژەکەیان کردووە بۆ سەرۆکایەتی زانکۆی پۆلی تەکنیکی هەولێر لەبەر نەبوونی زەوی لە چۆمان، مومکین نیە زەوی نەبێ، بەڵام دیارە ڕێکنەکەوتوون، ئەگەر کێشەکەیان چارەسەر بوو من بەڵێن ئەدەم لە ئیحتیات ئەمە چارەسەر بکەین، دیارە ئەوان بە دواداچوونیان کردووە، بەڵام ئەگەر کێشەی زەوی هەبێ ئەوە پەیوەندی بە خەڵکی ناوچەوە هەیە، پەیوەندی بە ساحیبەوە هەیە، پرسیاری تری، وەزارەتی پالاندانان یەدەگی بۆ پرۆژە نەوتیەکان داناوە، پرسیار، یەدەگ کامەن تا بزانین پرۆژکانیان چین؟ وەڵامەکەی ئەوەی پێشتر هی چۆمان، ئەگەر هاتو کێشەکە حەل بوو و شوێنەکە زەرووری بێ بۆ قوتابی و چەندین میسالی ترمان باس کرد، دوای ئەوە یەدەگ مەبەست جگە لەوانەی بێین خوردی بکەینەوە و بیکەین بەپرۆژە، ئەگەر لە پرۆژەیەکی موعەیەنیش کێشە هەبوو بۆ ئەوەی مرونەتێك هەبێ کە بتوانین کێشەکان چارەسەر بکەین، خۆ ئەمانە هەمووی تەخمینن، ئەو یەدەگەش کە

لەبەرچاو ئەگرین دیسان تەخمینە، و ئەکرێ لە خیلالی ڕاپۆرتە وەرزیەکان موتابەعەی ئەوە بکەن، ئەمەش حەتمەن بە پێی ئەو سیستەم و ڕێنماییەی کە حکومەت لەسەری ئەچێت، بەڵام ئەوە زۆر بە زەڕوور ئەزانین بۆ ئەوەی هەندێ لەو کێشانە چارەسەر بکرێن، ئەگەرنا ئەو کێشانەی باسم کرد هیچێکیان قابیلی چارەسەر نین، ئەوەی کە لە پرسیارەکانی بەرێزیان هاتووە، دیزاین کردن و ئامادەکردنی ماستەر پلان بۆ کەمپی زانکۆی هەولێری پزیشکی، بەڵام بە هیچ شێوەیەك ناوی نەخۆشخانەی تێدا نەهاتووە کە بەرێزیان دیارە موتابەعەی کردووە، خۆی هەموو کەمپەکە وەکو یەك پاکێج نەخۆشخانەی تێدا ئەبێ، بەڵام ئێستا کێشە سەرەکیەکە هەر ئەوە نیە، بینایاتی ئەساسی کەمپی زانکۆیەکەیە، لەبەر ئەوە کە باسی کەمپەکە ئەکرێ بە یەك پاکێج لە مەسەلەی دیزاین و ئەوانەی تەفاصیلەکانی تێدایە، بەڵام نەخۆشخانە کە مەتڵەبە لە لای زانکۆی پزیشکی حەتەمەن کە کەمپەکە ئەوەبوو ئەوەی لەگەڵ ئەبێ، بەرێز بیلال سلیمان، لە بواری پەروەردە قوتابخانەکانی ناوچەکانی گەرمیان زۆریان پێویستیان بە نۆژەنکردنەوە هەیە، ناوچەکە پێویستی بە قوتابخانەی نوێ هەیە، هەروەها قوتابخانەکان کەموکوڕی زۆری هەیە لە ئامێرەکانی کۆمپوتەر و تاقیگەکان، وەڵام، نۆژەندکرنەوەی قوتابخانەکان لە ناوچەی گەرمیان و ناوچەکانی تریش بە هەند وەرئەگیرێ، لەساڵی 2013 دا ئەگەر بە شکلێکی دەقیق بێ، مەسەلەن وەك پێشتریش باسمان کرد، هەندێ قوتابخانە هەیە قوڕە، ئەگەر مەبەست شوێنێکی موعەیەنە کە لە لیستی پرۆژەکان نەهاتووە و بەسەر ئێمە تێپەڕ بووە، جەنابیان بە موحەدەدی لە ڕێگەی وەزارەتی پەروەردەوە بیڵێن ئێمە چارەسەری ئەکەین، چونکە بە ناوێکی موفەصەڵ نیە، هەرئەوەیە کە لە بواری پەروەردە و ناوچەکانی گەرمیان زۆریان پێویستیان بە نۆژەندکردنەوە هەیە، لە بواری خوێندنی باڵا کفری وەکو شارێکی دێرین پێویستی بەوەیە کۆلێژێکی لێ بکرێتەوە، داوا ئەکەم ئەم کۆلیژە سەر بە زانکۆی گەرمیان بکرێتەوە، تەبعی ئەوە پەیوەندی بە وەزارەتی خوێندنی باڵاوەیە، مەسەلەکە هەر بینایەت نیە، و ئەگەر مەتڵەبیشە ئەوە تەوجیهی ئەوان بکەن، ئینجا ئەبێتە مەسەلەی دروست کردنی بینایە و تەعین کردنی خەڵك و پەیداکردنی ستاف، بنکەی پۆلیسی کفری زۆر کۆنە، داوا ئەکەم بنکەیەکی نوێ دروست بکرێ، ئێمە بە هەندی وەرئەگرین، لە پرۆژەکانی پەرەپێدانی پارێزگاکان مەحاوەلە ئەکەین چارەسەری بکەین، کفری پێویستی بە دروست کردنی پارکێك هەیە کە تا ئێستا پارکێکی خێزانی تێدا نیە، تەبیعی ئەکرێ تەوجیهی حکومەت بکرێ یان کەرتی تایبەت ئەگەر شاری یاری بێ، لە پرۆژە خزمەتگوزاریەکان لە پارك و یاری منداڵان لە کفری یەکێك لە پرۆژە پێشنیارکراوەکانی ساڵی 2013 پارکێکە بە گوژمەی ملیارێك و پێنج سەد ملیۆن دینار، بەرێز نەسرین جمال، دروست کردنی عەمباری سووتەمەنی بازیان کە گوژمەی شەش ملیار دینارە تا ئێستا لە تەندەر دایە، راستە گوژمەی سەرەتایی شەش ملیارە، بەڵام پاش دیزاین و ئامادە کردنی تەندەر دەرکەوت کە مەبلەغەکەی دووقات بووە، داواش لە ئێمە کراوە، ئێمەش موافەقەتمان کردووە، پرسیارێکی تر، پرۆژەی کارگەی مەڕ مەڕی ماوەت سەردانمان کردووە، بەڵام تەواو نەبووە، وەڵام، یەکێك لەو پرۆژانە بوو لەساڵانی پێشوو ئەگەر لەبیرتان بێ لە پرۆژە دواکەوتووەکان کە ناومان لێ ئەنا بە

لیستێکی جودا، هی وەزارەتی پیشەسازی و بازرگانی بوو کە لەگەڵ کۆمپانیای جێ بەجێ کار، ئیتاڵی بوو، کێشەی داراییان هەیە ئێستا، لەم ماوەیەدا وەزارەت لەگەڵ کۆمپانیای ناوبراو لە گفتگۆدان بە مەبەستی چاراسەر کردنی، چاوەڕوانی وەڵامی کۆمپانیاکە ئەکەین، بەڕێز کاوە محمد امین، پرسیار، پرۆژەی گەورە و ستراتیجی لە هەردوو کەرتی پیشەسازی کشتوکاڵ ئایا حکومەت هیچ پلانێکی هەیە لە ساڵانی داهاتوو بتوانێ پشتیوانی ئەم دوو سێکتەرە گرنگە بکات؟ بەڵێ، باسمان کرد ئێمە هەم بیر لە تەمویلی حکومیش ئەکەینەوە، و محاوەلەی تەمویلی مەصادری تریش ئەکەین، ئەوەی وەك فکرە هەیە، بەڕێز کاك کاوە پرسیاری لەسەر کەرتی کشتوکاڵ هەبوو کە ئایا هەیە بۆ ساڵانی داهاتوو بۆ ئەم بوارە؟ ئێمە هەندێ پرەزەنتیشنمان تەقدیم کرد، بەڵام وام ئیحسا کرد کە دوور و درێژ بوو لە لایەن هەندێ بەڕێزانەوە، لەبەر ئەوە تەکمیلەم نەکرد، ئەگەرنا بۆ کەرتی کشتوکاڵ وەڵامی زۆر موفەصەلی هەیە، وەك لەسەر ئەم شاشەیە ئەیبینن ئێستا لە هەرێمی کوردستان جگە لە ڕووباری دیجلە لە هەر پێنج ڕووبارەکەی (خابوورە، زێی گەورە، زێی بچووك، سیروان، ئاوە سپی) لە ناو هەرێم بە درێژایی نزیکەی 1800 کیلۆمەترن، قەبارەی ئاوەکەشی ناڵێم هەر هەمووی، چونکە لە 45٪ مەصادیری ئاویان لەناو خوی هەرێمە، و تا ئێستاش ئێمە بۆ خواردنەوە و زیراعەتیش سوودی لێ وەرگیراوە، بەڵام ئەوەی ئێستا لەبەر دەستمانە لەسەر ئەم سلایدە پرۆژەی دروست کردنی 65 بەنداو لە ئارادایە، هەشتیان تەواو بوونە، قەبارەکەیان نزیکەی 11 ملیار لیتر سێجایە، ئەوانەی لە ژێر جێ بەجێ کردندان، بەڵام حەجمیان زۆر گەورە نیە، قەبارەیان نزیکەی 14 ملیۆن لیتر موکەعەبە، ئەوانەی لە پرۆسەی تەندەرینگن، 12 دەن، ئەوانەی لە ژێر لێکۆڵینەوەن 28 ن، هەیە دیزاینی تەواو بووە، هەیە تەواو نەبووە، هەیە بیرۆکەی لەسەر هەیە، ئەگەر بتانەوێ ئەتوانین بە سلایدات و بە شەرحیش بچینە سەریان، و ئەگەر ئەوانەی ئێستا جێ بەجێ بکرێن ئەوە کۆی هەموو ڕووبەری زەوی لە هەرێم بۆ کشتوکاڵ، ئەمەی خوارەوە ئەو ڕووبەرەیە کە ئیعتیماد لەسەر باران ئەکات، ئەمەی تر ئەوەیە کە ئەو مەساحەی عەرزی ئاوی، کە نزیکەی 220 هەزار دۆنمە، ئەمە هەر هەمووی ئەگەر بە دۆنم یان کیلۆمەتر حیساب بکەین نزیکەی 44 هەزار کیلۆمەتری دووجایە، ئەگەر بە دۆنم حیساب بکەی نزیکەی 17 هەزار و 300 یان 400 دۆنم ئەکات، ئەگەر ئەم بەنداوانەی ئاماژەمان پێدا ئەگەر هاتو ئێمە موەفەق بووین ئەو حەجمە تەنفیز بکرێ، و کۆی ئەو ئاوە هەم بۆ ئاودێری و هەمیش بۆ کارەبا بەکاربێ ئیحتیماله حەجمی 3 یان 4 بەرامبەر ئەبێ، جگە لە مەسائیلی تری خەزنی ئاو و شتی تر، بەنداوەکان ناوەکانیان هەیە، پرسیار، پێشنیار ئەکەم کە حکومەتی هەرێم لە ڕێگەی وەزارەتی دارایی و پلاندنان و دەستەی وەبەرهێنان سوود لە پرۆژەکانی خانوو و شوقەکان کە دروست ئەکرێ وەرگیرێ بۆ کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال کراوان، بە نرخێکی گونجا و هەرزان بۆ هەندێ لە خانەوادەیی شەهیدان، بەجێیە، ئەیخەینە بەر دەستی ئەنجومەنی وەزیران و لیژنەی باڵای وەبەرهێنان، و پرۆژە یاسایەکەش لە ڕێگایە بۆ ئەوەی لای بەڕێزتان گفتوگۆی لەسەر بکرێ بۆ ئەوەی هەموار بکرێ، مەسەلەی حیسەیەك لە یەکەکانی نیشتەجێ بوون بۆ شەهیدان، بەڕێز عەونی بەزاز، ئایا بۆچی هەماهەنگی و پلان نیە لە جێ

بەجێ کردنی پرۆژەکان؟ وەڵام، هەماهەنگی باش هەیە لە نێوان وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتەکانی تر، پێشتریش شەرحمان کرد، ئەو پرۆژانەی جێ بەجێ نەکراون چەندن؟ مەصیریان چی لێدێ؟ ئەو پرۆژانە کاتێك لیستی پرۆژەکانمان ناردە پەرلەمان مانگی 2012/10 نزیکەی 700 پرۆژە بوون، لە دوای ئەوە لە 12/31 ئەوانەی دەست بەکار نەبوون ژمارەکە کەم بۆوە بۆ 500 و کەسرێك، ئێستاش مومکینە کەمتر ببێتەوە، پرۆسەیەکی بەردەوامە، دەست بەکار ئەبن لە داهاتوو، پێشنیارێکی تر گرنگیدان بە کەرتی کشتوکاڵ و پیشەسازی و گەشت و گۆزار، باسمان کرد،ئایا چەند یەکەی نیشتەجێ بوون دروست کراوە و چەند کەس سوود مەند بوون؟ بە تەفصیلی باسم کرد، بەرێز کاك صباح بیت الله پرسیارا نەخۆشخانە و سایلۆیە بەردەڕەش کر، نەخۆشخانە بەردەڕەش حەسەب مەعلوماتێت من یێ حەفتیا چووی یا هاتیە ئیحالە کرن بۆ، ئەساسەن ئەڤە هاتە پێشکەش کرن کە 50 قەرۆیلەیی بیّ، پشتی هنگێ ل سەر دەعوا بەرێز قائیمقام و خەڵکێ دەڤەرێ بیە 100 قەرویلەیی، ژ بەر ئەڤە دێتە ئیحالە و تەنفیز کرنێ، و سایلۆ ژی هەروەسا، بەرێز ڕازاو محمود فەرەج، نەخۆشخانەی 80 قەرۆیڵەیی شێرپەنجەیی لە سلێمانی لە کۆمەڵگای پزیشکی ڤرگە بکەوێتە بواری جێ بەجێ کردن، وەڵام، ئەم پرۆژەیە ئێستا دیزاینەکەی لای کۆمپانیایەك ناوی هاتووە لێرە جێ بەجێ ئەکرێ، و هەرکات تەواو بوو ئەکرێ بانگەوازی بۆ بکرێ، و ئەگەر مەسەلە کێشەی پارە بێ ئەوکات، چونکە وەزارەتی تەندروستی ئێستا گوژمەی پرۆژەکانی لە ژێر تەنفیز دایە لە 700 ملیار دینار زیاترە، لە ناو وەزارەتی تەندروستی ئەکرێ بە موناقەلە چارەسەر بکرێ، چونکە پرۆژەیان زۆرە و مەبلەغەکانیشیان زۆرە، پرسیار، دیاری کردنی بودجەیەك بۆ پایتەختی ڕۆشبیری سلێمانی، واتە جێ بەجێ کردنی بڕیارەکە، وابزانم ئەم پرسیارە پێشتریش باسمان کرد، لەگەڵ پێشنیاری هەندێ بەرێزی تریش هاتبوو، وابزانم بەرێز سۆزان خانیش بوو، وتمان کە ئێمە لەگەڵ لیژنەی دارایی و ئابووری لە کۆتایی موناقەشاتەکان ئیتیفاق لەسەر ئەوە ئەکەین کە بڕێك پارە لەو شتانەی ناومان لێ نا ئیحتیات تەخصیص بکەین، و بخرێتە بەر دەستی لیژنەیەك بە سەرپەرشتی پارێزگار یان لایەنی پەیوەندیدار لە پارێزگای سلێمانی بۆ ئەوەی چەند شتێك تایبەت کە پەیوەندیدار بێ بە مەسەلەی بڕیاری بە پایتەخت کردنی سلێمانی بە پایتەختی ڕۆشنبیری، بەرێز دکتۆر سائیر پرسیار، بەرێز جەنابی وەزیری پلاندانان تاکەی ڕەچاوی ژێرخانی وەرزشی قوتابخانەکان و پەیمانگاکانی وەرزشی و کۆلیژە وەرزشیەکان ناکرێ؟ وەڵام، بە نیسبەت ژێرخانی وەرزشی مەبەستی بەرێزیان ئیحتیمالە شتێك موعەیەن بێ، ئەگەرنا سەیری لیستی پرۆژەکان بکەین ئەوەی ئێستا هەیە بە تایبەتی دوێنێش ئاماژەم پێدا لە کۆلیژەکان و زانکۆکان کە سەربەخوێندنی باڵان، چەندین مەلەوانگە و هۆڵی وەرزشی لە ژێر جێ بەجێ کردندان بەم شێوەی خوارەوە، زانکۆی صلاحەدین گوژمەی گشتی شەش ملیار و سەد ملیۆن دینار، و تەرخان کراوی یەك ملیار بۆ ئەمساڵ، زانکۆی کۆیە گوژمەی گشتی دە ملیار و سەد و سی و هەشت ملیۆن دینار، و تەرخان کراوی سێ ملیار دینار و پێنج سەد ملیۆن دینار بۆ ئەمساڵ هەیە، ئەمانە بەس بۆ هۆڵی وەرزشی و مەلەوانگەی داخرا و ئەوانەن، زانکۆی سۆران گوژمەی گشتی سێ ملیار و حەوت سەد ملیۆن دینار، تەرخان

کراوی یەك ملیار و پێنج سەد ملیۆن، کۆلیژی پەروەردەی وەرزشی خانەقین بە گۆژمەی گشتی شەش ملیار و پێنج سەد ملیۆن و تەرخان کراوی سێ ملیار دینار،هۆڵی وەرزشی داخراو لە زاخۆ بە گۆژمەی گشتی پێنج ملیار و تەرخان کراوی دوو ملیار و حەوت سەد و پەنجا ملیۆن دینار، پێشنیار ئەکات کە شارێکی ئۆلەمپی ئەگەر دروستیش نەکرێ لە هەولێر موافەقە بکرێ دیزاینی بۆ ئامادە بکرێ، ئێمە موافقین لەسەری، پرسیاری تری ئەوەیە بۆچی پرۆژە پێشنیار کراوەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری و وەرزش و لاوان بۆ ساڵی 2013 کەمە، وەلام، دابەش کردنی بودجەی تەرخان کراوی وەزارەتی ڕۆشنبیری و وەرزش و لاوان خۆی سەرپشك کراوە بە پێی ئەو موعادەلەی باسمان کرد، و ئیلتیزاماتی هەیان بوو بۆتە ڕێگر لەوەی بتوانن پرۆژەیەکی زۆر وەکو پێشیار تەقدیم بکرێ، بۆ ئەم مەبەستەش لە ساڵی 2013 ئەوان بە گۆژمەی 148 ملیار دینار و تەرخان کراوی 76 ملیار بۆیان تەرخان کراوە و لەسەر هەمان هاوکێشە شەرحمان کرد، بە پێی تەوزیعێکی سوکانی مەعقول، بەرێز کاك سمیر سلیم، پرسیار، بە چ پێوەر و بنەمایەك بودجەی وبەرهێنان تەرخان ئەکرێ؟ لە کاتێکدا حکومەت توانای جێ بەجێ کردنی نیوەی ئەم بڕە پارەی هەیە؟ وەلام، کە ئەم بودجە تەرخان ئەکرێ ئەمە تەخمینە، و تموحی ئێمەیە کە ناتوانین هەمووی تەحقیق بکەین، ڕاستە، بەلام ڕێژەی 50٪ هی ساڵانی ڕابردوو ئێستا گۆڕاوە و لە ساڵی 2012 نزیکی 70٪ بووە، لەبەر ئەوە ئێمە ئەبێ سەقفێکی باش دابنێین، و مەحاوەلە بکەین بگەینە 100٪، ئێستا لە 50٪ گەیشتووینەتە 70٪ شتێکی باشە، پرسیار، ئەم پرۆژانەی ساڵانی پێشوو جێ بەجێ نەکراون کامانەن و لە کوێن؟ ئەوە لە لیستی پرۆەکانن، هێناومانە، ئەم پرۆژەیە خەرجی لەسەری سفرە، ئەگەر پرسیارەکە ئەوەبێ ئەم پرۆژانەی ساڵانی پێشوو ناویان بە فەرز کراویە ئەتوانین بیاندەینێ، بەرێز ناسك توفیق، پرسیار، لە بارەی دروست کردنی عەمباری نەوت بە قەبارەی 20 ملیۆن لیتر نەوت لە شاری هەڵەبجەی شەهید و کەلار و ئاکرێ و کۆیە و سۆران کە وەزارەتی سامانە سروشتیەکان پێی هەڵدەستێ گۆژمەی خەرج کراویان هەیە لە 2012 ئەم پارانە بۆ کوێ چوون کە گۆژمەی خەرج کراو تا 2013/21/31 ئەگاتە چوار ملیار و دووسەد و پەنجا ملیۆن دینار کە زیاتر لە 350 ملیۆن دەفتەر دۆلار ئەکات، دروست کردنی عەمبارەکانی سووتەمەنی لە لایەنی وەزارەتی سامانە سروشتیەکانەوە دروست ئەکرێ لە شارەکانی هەڵەبجە و بازیان و ئاکرێ و کۆیە و سۆران ئەگرێتەوە، پێشتریش باسمان کرد، گۆژمەی گشتیان شەش ملیار دینار بووە بۆ هەریەکەیان، بەلام پاش دیزاین و تەندەر گۆژمەکەی بە 12 ملیارە دروست ئەکرێ، بۆ هەریەکەیان، جیاوازی لە بڕی پارەکە هەیە دوای ئەوەی دیزاین گۆڕاوە، ئێستاش خەریکی چارەسەر کردنی ئەو کێشەین، داوامان لێ کراوە، و پێشی ئەوەی موناقەشات دەست پێی بکات ئەو مەزوعە هاتە لامان بۆ چارەسەر کردنی، بەرێز هاوڕاز خۆشناو، هەندێ لە پرۆژە پێشنیار کراوەکانی کە پاشتر بوون بە بەردەوام، بەلام دواتر نەماون بێ هیچ ڕوون کردنەوەیەك، وەك هەندێ بنکەی تەندروستی کە جەنابیان ناویانی هێناوە، لە هەولێر، بەڵێ ئێستاش باسم کرد، ئەو شتە مومکینە، جا ئەگەر بە مەخصوص هۆکاری ئەم پرۆژەیە یان پرۆەژەیەکی تر مەتلەب بێ ئەتوانین بە نووسراو وەلام بدەینەوە، پێش تۆزێك باسی

نەخۆشخانەی ئێمرجنسیم کرد، کە دووجار دانراوە تا ئێستا، جارێك لە 2011 بوو، جارێکی تر لەسەر داوای وەزارەتی تەندروستی دواتر کردیان بە پرۆژەیەکی تر، ئەمساڵیش بۆ ماوەیەك لەو لیستانەی هاتە بەر دەستی پەرلەمان تێدا بوو، دواتر لە ماوەی خیلالی مانگی ڕابردوودا وەزارەت لایان مەبەست بوو کە بچنە دەرەوەی شار زیاتر، دوو قەزایان ئیختیار کردووە ئێستا، کە دوو خەستەخانەی 50 قەرەوێڵەیی دروست بکەن، ئەمەش لەسەر تەڵەبی ئەوان بووە، پرۆژەکە لە لیستەکە هەبووە، ساڵی یەکەم موصادەقەی لەسەر کراوە، ساڵی دووەم خەرجیشی لەسەر نیە، بەڵام ناوی بووە بە پرۆژەی بەردەوام، ئەوە مەوزوعێکە عیلاقەی بەم سیستەمەی گفتوگۆی پەرلەمان و حکومەت هەیە، ئەوانەی کە پەسند ئەکرێن و ساڵی ئاینده خەرجیان هەر سفرە، با ناویان بەردەوام نەبێ، با شتێکی تر بێ، پاریش ئەو ئیقتیراحەم کرد، چونکە تەعبیرەکە لەگەڵ مەزموونەکە موتابق نیە، ناوی پرۆژەکە بەردەوامە، خەرجی سفرە، پەسند کراوە، دەست بەکار نەبووە، هیچیشی بۆ خەرج نەکراوە، با بگۆڕین ناوەکەی، پرسیارێکی تر، لە پرۆژە پێشنیار کراوەکانی ساڵی 2013 ی هەولێر تەنها یەك پرۆژەی هەیە بۆ کەرتی تەندروستی، ئەو پرۆژەیەش ئەوە بوو کە باسم کرد، ئێستا ئەبێتە دوو پرۆژە، پرۆژە بەردەوامەکانی وەزارەتی تەندروستی لە کوێیە، دابین کردنی ئامێری خزمەتگوزاری و پزیشکی و نووسنگەیی بۆ نەخۆشخانە 50 قەرەوێڵەیی هێشتان بوونی نیە، و هێشتان لە قۆناغی بانگەوازدایە، وابزانم ئەو پرۆژەیە پێش چەند ڕۆژێك ئیفتیتاح کرا، یەعنی ئەو جیهازانە، ئەم پرۆژەی دابین کردنی ئامێر و خزمەتگوزاری و پزیشکی بۆ نەخۆشخانەی 50 تەختیە لە کوێیە، راستە، ئەوە هەڵەیەك بوو، بەڵام ئامێرەکان حەقیقین، بەس بۆ ئەم نەخۆشخانەیە، ئەوەش بوو ئیفتیتاح کرا، بەرێز جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران وەزیری تەندروستی و ئێمەش دەعوەت کرابووین بچین، بەڵام لەبەر ئەو گفتوگۆیانە نەمانتوانی، بەرێزمحمد شارەزووری، پرسیار، کردنەوەی نەخۆشخانە لە پارێزگای هەولێر و دهۆك، وەك نەخۆشخانەی شۆڕش لە سلێمانی بۆ چارەسری نەخۆشی کەس و کاری شەهیدان بێ بەرامبەر، ئێمە گرفتمان نیە، بەس جیهەتی مەعنی کە وەزارەتی تەندروستیە، ئەگەر سەر بە وەزارەتی شەهیدان بێ، سەر بە کوێ بێ کاك دکتۆر؟ ئەبێ جیهەتێك تەبەنای بکات و ببێتە پۆزەلێکی موتەکامیل، وەکو عینوان و خزمەتگوزاری ئێمەش پێمان باشە،وەزارەتی پلاندانانی حکومەتی هەرێم بەیەك وەجبە خەرجی خانووی ئەو پرۆژانەی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال لە توانایاندایە لە یەك ساڵ تەواویان بکەن خەرج بکات، نەك بە دوو ساڵ یان سێ ساڵ ئەویش ئەبێتە هۆی دواکەوتنی پرۆژە، پێشتریش باسمان کرد لە باسی یەکەی نیشتەجێ بوون، پرۆژەکانی دروست کردنی خانوو لە وەزارەتی شەهیدان ئەنفال بە دوو شێواز کراون، یان دراون بە مقاول یان بە سیستەمی خۆ کردکراون، لەوانەی کە دراون بە موقاول تەئخیر بوونی تێدا بوو، بە تایبەتیش لە دوو ساڵی ڕابردوو، ئێستا خەریکە چارەسەری ئەکەن، بە تایبەتیش کە سیستەمی خۆ کردیان دەست پێکردووە، یەعنی کە پارەکە ئەدرێ بە ساحیبی یەکەکە کە خۆی تەنفیزی بکات، ئەوە ئەبێ لەسەر وەجبات بێ، ناکرێ لەسەر هەموو پارەکە بە یەکجار بدرێ، چونکە مەبەست لێی ئەوەیە ئەو هەدەفە تەحقیق بێت و ئەو یەکانە دروست بکرێ،

موتابەعەشی ئەکەین، ئەگەر هەر تەئخیر بوونێکیش هەبێ ئەوە ئەو مولاحەزەیە بە هەند وەرئەگرین، بەرێز کاك عبدالرحمن حسین، ئەو پرسیارە جەنابێتە هەی پێشتر وەلآم هاتە دان، چونکی پرسیارا وی ل سەر پردێ دەلال بی بۆ نۆژەن کردنا ڤان سالە بودجە بۆ هاتیە تەرخان کرن، بەس وەلآم بدمەڤە جارەکا دی، چونکە ئەو پرسیارە جەنابی وی مە شەرح کر، مەوزوعێ پردێ دەلال وەکی جێهێکی شوێنەوار ئەو کەسێت و ئەو کۆمپانیا دڤێت نۆژەنکردنەوە بکەت لازمە زۆر تەخەصوصی بتن، و ئەو مەوادێت دێنە ئیستیعمال کرن دڤیا زۆر تایبەتمەندبن، داکو ڕوخسارێ وێ جێن نەیەتە گۆڕین، دیارە ئەو کۆمپانیا کو داینێ جارا ئێکێ موەفەق نەبی تێدا، ژبەر هەندێ ناڤێ کومپانیا هەن، و ئیجرائاتێت قانونی دگەل کرین، و ڤێ گاڤێ وەزارەتا باژێرڤانیێ د ڕێگا لیژنەکا تایبەتمەندێ ل هیڤینە کو شکلەکی راستەوخۆ ئەنجام بدەن..

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

تا سەعات 2,30 بە خواتان ئەسپێرین، 1,30 نان حازرە، بەلآم 2,30 دادەنیشینەوە، مالێ ئاوا

دوای پشوو

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

بەردەوام دەبین لەسەر دانیشتنەکەمان، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەرێز د.علی سندی-وەزیری پلاندنان

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان

بەرێز کاك فازل بەشارەتی پرسیار، دەبێ زیاتر بایەخ بە شاری هەڵەبجە بدرێت، بە تایبەتیش لە ڕووی ڕێگەو بانەوە، وەلآم، پێشنیارەکە لە جێی خۆیەتی، و ئەوەی کە ئێستا هەیە، دروست کردنی سایدی دووەمی هەڵەبجە-سەیدسادقە بە درێژایی 29 کیلۆمەتر، کە کۆمپانیای (ئیکچیلەر) بە گوژمەی 36 ملیار دینار جێ بەجێ ئەکات، 7 ملیار دینار خەرجیەتی، و 10 ملیاری تریش بۆ ئەمساڵ دانراوە، و پشتگیری پێشنیارەکەشی ئەکەین، بەرێز کاك عمر عبدالرحمن، پرسیار و پێشنیارە، لە هەمان کات ئەڵێ هەوڵ بدەن بە زیاد کردنی بودجەی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە و نیشتەجێ کردن بە مەبەستی دروست کردنی یەکەی نیشتەجێ بوونی زیاتر بۆ کەمدەرامەتەکان، وابزانم لە چەند ڕۆژی ڕابردوو زۆر باسی ئەوە کراوە، و لە حەقیقەتدا بودجەی وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە و نیشتەجێ کردن یەکێکە لەو وەزارەتانەی کە نیسبەتێکی باشی بەرکەوتووە، موقارەنەتەن نەك بە ئیحتیاجاتی هەرێم، بەڵکو موقارەنەتەن بەرێزەی وەزارەتەکانی تر کە لەناو لیستی هەموو مەشاریعەکان وەزارەتی ئاوەدان کردنەوە 15,8 بەرکەوتووە، و ژمارە یەکەکانی نیشتەجێ بوونیش کە لە ژێر جێ بەجێ کردنن ئێستا لە لیستی پرۆژە بەردەوامەکانن، 5201 یەکەن، بە گوژمەی 300 ملیار دینار، و لە پرۆژە پێشنیار کراوەکانی 2013 ش 5000 یەکە پێشنیار کراوە، بە گوژمەی دوو سەد و پەنجا و حەوت ملیار دینار، و هیوادارین بتوانین زیاتریش بێ، بە تایبەتی ئەو

پێشینەی دامان لەسەر مەسەلەی سولفەی عەقار و ڕەبت کردنی بەم مەوزوعە، بەڕێز کاك شێردڵ تەحسین، پرسیار، لە بودجەی 2013 هیچ بودجەیەك بۆ وەرزش تەرخان نەکراوە، نیسبەتی بودجەی وەرزشی چەند بووە؟ وەڵام، ئێمە ئەو پرۆژانەی لە بواری وەرزشی پێشتریش ئاماژەمان پێدا، ئەگەر تەنها باسی ئەو پرۆژانەن کە لە یاریگا و مەلەوانگەی داخراو و ئەوانەی سەربە وەزارەتی خوێندنی باڵا، زانکۆکان و کۆلیژەکانی تەربیە ڕیازەن، ئەوانە خوێندرایەوە، ئەگەریش تەنها مەبەست وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانە کە گوژمەی پرۆەکانیان بۆ ئەمساڵ سەد و چل و هەشت ملیار و چوار سەد و چوار ملیۆنە، تەرخان کراوی پرۆژەکە حەفتاو شەش ملیار و دووسەد و پەنجا ملیۆن دینار، بە کۆی گشتی 69 پرۆەی بەردەوام و پێشنیارەکان هەیە، خۆشیان سەرپشك بوون لەوەی کە پێشنیارەکان کامەیان هەڵبژێرن، و ئێمەش لاریمان نەدەبوو، بە مەرجێ ئەو پرۆژانەی کاك شێردڵ باسی ئەکات، تەصەور ئەکەم لە حدودی ئەم ئیمکانیەتە زیاتر بێ، لە پرسیارێکی تریش، پرۆژە پێشنیار کراوەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان بۆ ساڵی 2013 نازانم چۆن ئەم پرۆژانە دانراون و چۆن دابەش کراون؟ ژمارەکانم خوێندن، گوژمە و شتەکان، چۆنیەتی ئیختیار کردنیان، ئەو پرۆژانەن کە پەیوەندی بە وەزارەتەوە هەیە، وابزانم تێبینی بەڕێزیان هەر لەسەر ئەوەیە کەنیسبەی پرۆژەی وەرزشی لە کۆی گشتی کەمە، بەڵام وەك باسم کرد ئەولەویەت ئەمساڵ تەداخولمان کردووە، بەڵام کەمتر بووە، زیاتر خودی وەزارەت داینلوە، و لە زمنی پرۆژەکان دروست کردنی بینایەی لیژنەی ئۆلەمپی دیزاینی کە بۆ کراوە و تەکلیفی مەزندە کراوە و تا ئێستاش دیسان لە لیستەکان هەیە، ئایا نرخی کرێکار و مەواد گران نەبووە لەو پرۆژەیە کە 3 ملیۆن دۆلاری بۆ تەرخان کراوە؟ ئەڵێ پێم باشە پارەکە زیاد بکرێت، وەڵام، پرۆژەی دروست کردنی بینایەی لیژنەی ئۆلەمپی کوردستان لە پرۆژەکانی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران لە ساڵی 2012، یەعنی لە لیستەکان دانرابوو، گواستراوەتەوە بۆ پارێزگای هەولێر، لەسەر لیستی پرۆژەکانی ناوخۆ، بە مەبەستی تەندەر و بانگەواز و جێ بەجێ کردنی، تەرخان کراوی ئەمساڵیشی یەك ملیار دینارە، و داوای هیچ پارەیەکی زیاتریان نەکردووە تا گواستنەوەی بۆ بکرێ، ئەگەریش داوا بکرێ شێوازی قانونی خۆی هەیە و جێ بەجێ ئەکرێ، بەڕێز دکتۆر ڕێباز چەند پرسیارێکی هەیە لەسەر کەرتی تەندروستی، پرسیاری هەیە لەسەر ئیمکانیاتی نەخۆشخانەی سلێمانی، هەروەها ئایا سلێمانی بە یەك نەخۆشخانەی فریاکەوتن بەڕێوە ئەچێ؟ سێیەم، پرسیاری ئەوەیە لە هەولێر تێبینی لەسەر نەخۆشخانەی کۆماری هەیە، هەروەها پرسیاری ترشی هەیە، بۆچی تا ئێستا ژن لە ماڵێکی نا موعەقەم و لەبەر دەستی کەسێکی ناشارەزا مناڵی ئەبێ لە ناو هەولێر، هەروەها لە دێیەکان؟ وەڵام، یەکەم سەبارەت بە ئەوانەی وەزارەتی تەندروستی داوای کردووە وابزانم ئەوانە کۆی گشتەیە، بەڵام دێمە سەر پرسیارەکانی بەڕێزیان، لە پرۆژەکانی تەواو کردنی نەخۆشخانەی 400 قەرەوێلەیەکەیە کە ئەمساڵ تەواو ئەبێ، هیواداریین بتوانێ بەشێك لە کێشەی فریاکەوتنیش چارەسەر بکات، ئەگەرنا مومکینە بۆ ساڵانی ئایندە هەر پێویست بکات نەخۆشخانەیەکی تری فریاکەوتن دروست بکرێ، لە سلێمانی نەخۆشخانەی مناڵ و مناڵ بوون بە گوژمەی 37 ملیار دینار، و

تەرخان کردنی 10 ملیار دینار بۆ ئەمساڵ ئیحال بووە، لە مانگی ئایندە دەست بەکار ئەبن، دروست کردنی نەخۆشخانەی رۆمانتیزم و چارەسەری نەخۆشی سروشتی 200 تەختەیی بە گوژمەی 37 ملیار دینار، تەرخان کردنی 10 ملیار دینار هەیە، دروست کردنی نەخۆشخانەی شێرپەنجە 80 تەختەیی لە سلێمانی پرۆژەیەکی ترە کە لە ئارادایە، نەخۆشخانەی حومەیاتی 50 تەختی، و لە پارێزگای هەولێر سەبارەت بە مەسەلەی منداڵ و لە دایك بوون، پرۆژەی نەخۆشخانەی ویلادەی تازە بە گوژمەی 29 ملیار دینار و تەرخان کردنی شەش ملیار دینار، وابزانم ئەویش ئیحالە بووە، و نەخۆشخانەیەکی 330 تەختی کە بەشی فریاکەوتنیش لە خۆی ئەگرێ، ئەویش دیسان وەکو تەکمیلەی ئەو فریاکەوتنەی هەیە، بە گوژمەی 65 ملیار دینار دەست بەکار بووە، پرسیارێکی تر، لە گەرمیان لەگەڵ ئەوەی زۆر دوورە لە سلێمانی، بەڵام تا ئێستا نەخۆش بۆ هەندێ چارەسەری بچنە سلێمانی، راستە، وابزانم ئەو پرۆژانەی کە لە زمنی ئەو کۆمپانیا نەوتیە کە پرۆژەیەك هەبوو لە چەند ساڵی ڕابردوو، وابزانم ئێستاش بەردەوامە، برێك پارە لە کۆمپانیایەکی نەوتەوە، بە حدودی وابزانم 200 ملیۆن دۆلار بوو، کۆمەڵێك شت بۆ ناوچەی گەرمیان دروست کرا، یەکێك لەوانە ئەگەر غەلەت نەبم دروست کردنی نەخۆشخانەیە، بە گوژمەی نزیکەی 17 ملیار دینار، ئەوەیان لە ئارادایە، بەڵام جگە لەوەش بەشێوەیەکی گشتی حەتمەن ناوچەیەکی بەرفراوانە، ئەگەر وەزارەتی تەندروستی وەکو ئەولەویەت نەخۆشخانە پێشنیار بکات حەتمەن داخیل ئەبوو، بەڵام ئەوەی ئێستا هەیە، لەسەر شاشەش عەرزم کردووە، کۆی تەرخان کراو بۆیان بە بەردەوام و پیشنیارەوە 232 ملیارە، و پرۆژەیەکی زۆری بەردەوامیشیان هەیە، چونکە لە ماوەی ئەمساڵ و ساڵی ڕابردوو و ساڵی پێشووتر زیاتر لە 14 نەخۆشخانەی گەورە لەناو پرۆژەکانیان هەبووە، هەندێکیان لەبەر نەبوونی ئیمکانیاتی هەندەسی کافی تۆزێك دواکەوتنیان پێوە دیارە، بەڵام چارەسەر ئەبن، هەندێکیان تەواو بوون، بۆ نموونە هی سۆران و زاخۆ، هەندێکی تریش چارەسەری بۆ کراوە، ئەوەی 400 قەروێڵەیی، لە ناوچەی گەرمیانیش ئەگەر پێشنیار بکرابا داخیل ئەکرا، بەڵام ئەوەش ناگەیەنێ کە ئێمە باسی نەخۆشخانە ئەکەین باسی مەراحیلی چارەسەری تەخەصوصی ئەکەین، ئەگەر هەر سەیری سێکتەری تەندروستی بکەین بە گشتی، ئێستا ژمارەی نەخۆشخانە بە گشتی 64 دانەیە لە ساڵی 2012، و نەخۆشخانەی تایبەتیش زۆر بووە، ژمارەی تەختی نەخۆشخانەکانیش گەیشتۆتە 6600، و ژمارەی ئەو هاووڵاتیانەی سەردانی نەخۆشخانەیان کردووە لە ساڵی 2011، ئەگەر 2012 بە هەمان ڕەقەم وەرگرین نزیکەی 10 ملیۆن کەسە، کۆمەڵێك ئاماریش لەسەر بنکە تەندروستیەکان و سەرەتایەکان هەن لەسەر شاشە، وابزانم پێویست ناکات هەموویان بخوێنم، لەگەڵ ژمارەی پزیشکان و پسپۆران ، ئەمەش بە شێوەیەکی گشتی نەتائیجی ئەوە بووە کە لە هەرێمی کوردستان بە ناوچەی گەرمیانیشەوە و هەموو ناوچەکانی تریش ڕیعایەی سەحەی ئەوەلی تا حەدێکی باش موەفەق بووە، ئەوەیە هۆکاری مردنی منداڵی 5 ساڵ و 6 ساڵ، هەروەك لەم خشتەیە دیارە کە موعەدەلی ڕیعایەی سەحی لە هەرێم شتێکی زۆر گرنکە، بەشێکی گرنگە، گەیشتۆتە زیاتر لە 70٪، و کۆمەڵێك ئیحتیاجاتی تریش ماون، ئەوەی ماوەش ئەبێ لە ساڵانی ڕابردوو

ئەبێ چارەسەر بکرێ، نەخۆشخانەی ئێمرجنسی لەو پرۆژانەی کە پێشنیارمان کردووە و لە لیستەکە بوونی هەیە، ئەو پرۆژەیە دیسان لەسەر داوای وەزارەتی تەندروستی ئەولەویەتێکی تریان هەبووە، گۆڕاوە بە دوو نەخۆشخانەی 50 قەرەوێڵەیی، لە دەرەوەی شاری هەولێر لە دوو قەزای تر، بەرێز کاك حازم تحسین، هەندێ پێشنیارێت هەی، و هەندەك داواکارێت هەی، ب تایبەتی سەبارەت ب پرۆژێت تەندروستی و پەروەردێ بۆ دەڤەرا شنگال، گەلەك جهێ خۆ دایە، بەری دوو ڕۆژا مە ل هۆڵە پەرلەمان مە هەندەك لیست خاندن، ئەو پرۆژێت کو ل ناوچێت کوردستانییێن ل دەرڤێت هەرێمێ دێنە ئەنجام دان، بەس حەتمەن ئەم تەئیدا وێ دکەین، ئیحتیاجا دەڤەرێت شنگال گەلەك زیاترە، و ئەم ژی محاوەلە دەکەین هەر ئیمکانیەتەك کو ل بەر دەست بیتن ئەوێ نسبێ زێدە تر بکەین، ب تایبەتی ل دوو سێکتەرێ ئاڤێ و جادە و پشتێ هنگێ تەندروستیش هەروەسا، هەندەك پێشنیارێت هەی کو پەیوەندی ب کارێ هەردوو وەزارەتا دارایی و پلاندانانێت هەی، و ئەو ژی کە بەرێز کاك حازم تحسین بێژیتن ئەز خۆ لیژنا ئەوقافێمە، و هیچ پرۆژەك نەهاتیە داهینان، و هیچ پرۆژەك کەسەك پێشنیارا مە نەکریە، وەزارەتێ ئەوقافێ، ئەم ژی پشتگیریا هەندێت دکەین، بەس ئەگەر لایەنەك ب ئەستۆیێ خۆ ڤە بگریتن بۆ تەنفیزێ، کو ل دیڤ مە بەس تەنها مەسەلە ڕیزبەند کردنێیە، وەرگرتنا موافەقتا پەرلەمانێیە ل سەر لیستا پرۆژە، دبی جیهەتەك هەبیتن کو تەنفیز بکات، ئەگەرنا ئەم ژی تەئید دکەین، بەرێز ئامینە زکری، پرسیار، کۆمەڵێك پێشنیار و داتای ئامادە کری، ئەم ژی حەمی تشتا وێ پەسند دکەین، بەرێز نەریمان عبداللە، پرسیار، هۆی چیە وەزارەتی ناوخۆ پرۆژەکانی 51٪ ی پرۆژەکانی وەزارەتەکانی تر جێ بەجێ ئەکات، کەچی خۆی لە پرۆژەکانی خۆی کەموکوڕی زۆری هەیە، وەڵام، پارێزگاری هەولێر لە ناحیەی ئیداری و کارگێڕی ناوخۆ سەر بە وەزارەتی ناوخۆیە وەکو هەیکەلیەت، ستاڤ هونەری و ئەندازیاری زۆریان هەیە، بۆ بەڕێوەبردن و سەرپەرشتی کردنی پرۆژەکان لە هەموو بوارەکان، و هەندێ لە دامودەزگاکانی حکومەت ئەو ئیمکانیەتەیان نیە بۆ جێ بەجێ کردنی پرۆژەکانیان، و ئەو بەشەی پارێزگاش ئامادەیی خۆی نیشان داوە بۆ ئەوەی ئیشەکانی جێ بەجێ بکات لە ئیعلان و تەندەر، وەك پرۆژەکانی دروست کردنی دادگا و بینایەی وەرزشی و جگە لە پرۆژەکانی لەسەر پەرەپێدانی پارێزگاکان هەیە، پرسیارێکی تری، هۆی چیە لە کارەکانی تەواو بوونان دا نووسراوە دەست بەکار نەبووە، یان لە تەواو بووەکانی ناوخۆدا چواریان تەواو بووە، 22 پرۆژەیان چارەنووسی نەنووسراوە؟ و لە پرۆژە بەردەوامەکان نووسراوە تەندەرین و گرێبەست، کە 28 پرۆژەن دەست بەکار نەبوون؟ ئەم پرۆژە تەواو بووانە گوژمەکانیان کەم بووە لە کاتی ئامادە کردنیان، ئەوانەی کە با بڵێین ڕەقەمیان گۆڕاوە، وەزارەتی پەیوەندیدار، ناوخۆ، بە تەوەقوعی خۆیان لە بیدایەت خەملێنراویان داوا کردووە، دوایی لە تەندەر ئیختیلاڤ تێ کەوتووە، بە شێوەیەکی رەسمی و قانونی ئەگەر مەبلەغەکانیان بۆ زیاد کرا، ئەو لیستەی لە مانگی 10 وە ناردوومانە، لە 2011 ئەوانەی تەواو بوون، و سلفەی ئەخیریان نەماوە، یان تەئمیناتیان نەماوە، ئەم بەشەی یەکەمی سوئالی بەرێزیان،20 پرۆژەن، 28 نووسراوە و دەست بەکار نەبووە، ئەمە وازح نیە، دوایی لە خۆی ئەپرسین، وەڵامیش ئەدەینەوە، بەرێز

سەرۆكی پەرلەمان ئیجازە هەیە؟ چۆن نووسراوە ئەوە ئەخوێنمەوە، 20 پرۆژەن، 28 یش دەست بەكار نەبووە، لە لیستی ئەبدەیتی تازە ئامادەیە و چەند ڕۆژێكی تر بۆتان ئەنێرین، ئەوە وەڵامەكی تێدایە، بەڕێز اسماعیل محمود، دووسایدی چۆمان-حاجی ئۆمەران زۆر بە سستی كاری تێدا ئەكرێ؟ هۆكار چیە؟ چەند كیلۆمەترێكیشە، بەڕێزان خۆ چەند كیلۆمەترێك كەم نیە، بە تایبەتی ئەگەر ناوچەكە شاخاوی بێ، سەخت بێ، 18 كیلۆمەترە و بە گوژمەی چل و سێ ملیار و دووسەد ملیۆن دینارە، تەرخان كراوی ساڵی 2013 شی پێنج و نیو ملیار دینارە، دەست بەكار بووە، خەرجیشی لەسەر كراوە بە بڕی سێ ملیار و دووسەد ملیۆن دینار، كۆمپانیای ماركۆ ئەلیكس جێ بەجێی ئەكات، بۆ گەڕانەوەی پەیمانگای تەكنیكی بۆ چۆمان بۆ ئەم شوێنەی كە بڕیاری ئەوەلی بۆ درابوو، وەڵام، ئەگەر ئەمە هەر ئەو پرسیارە نەبێ كە وەڵاممان دایەوە، چونكە تەوزیحمان دا كە لەسەر داوای وەزارەتی خوێندنی باڵا بە نووسراویان ژمارە 24322 لە 2012/12/5 دا داوای گواستنەوەی ئەم پرۆژەیان كردووە، وەزارەتمان بە نووسراوی ژمارە 6934 لە 2012/12/9 ڕەزامەندی بۆ كردوون، سەبەبەكەش نەبوونی زەوی بووە، بەڕێز كاك اسماعیل، داواكارم پارەیەك بۆ هەڵگرتنەوەی مین تەرخان بكرێ بۆ قەزای چۆمان بە هۆی بوونی شەڕی عێراق و ئێران ئەم دەڤەرە مین ڕێژ كرابوو، جوتیارەكان ناتوانن سوود لە ناوچەكانیان وەرگرن، وەڵام، گوژمەیەك دانراوە بۆ پرۆژەی مین پاكی لە حاجی ئۆمەران_چۆمان كە بڕەكەی پێنج ملیار دینارە، لە پرۆژە بەردەوامەكانی دەزگای مین لە پارێزگای هەولێر، زنجیرە 6، بەڕێز ئاهەنگ خان پرسیار ئەكات، ئایا لەسەر چ بنەمایەك و ستراتیجیەتێك وەزیری پلاندانان ئەڵێ بۆ جێ بەجێ كردنی پرۆژەكان تاكو ساڵی 2014 پێویستمان بە 31 ملیار دۆلار هەیە؟ وەڵام، ئیحتیماله ئەو برادەرانەی لە ڕیزی پێشەوەن باشتر ئەیبینن، من ئەم شتەم باس كردووە، ئەویش بە پێی ڕاپۆرتێك شەرحم كرد پێشتر، من وتم كە ئێمە لە ساڵی 2012 بە یارمەتی ڕێكخراوی (یونایتد نەیشن دیڤلۆپمێنت ئەیجنسی یوئێن دیپی) تێمێكی پسپۆڕی بیانی لە بوارە جیاجیاكان تەڵەبمان كرد خەڵكێكمان بۆ تەشخیص بكەن هەموو ئیحتیاجاتی بونیەی تەحتی ئەساسی بۆمان بپیون لە ناحیەی سێكتەر بە سێكتەر، لە ناحیەی كولفە، و ئەو شتانەی ئێستا لە هەرێمی كوردستان نیە، نەك شتی كەمالیات، ئیحتیماله تموحمان زۆر بێیە، بەڵام ئەو شتانەی چەند لیتری ئاوی خاوێن پێویستە بۆ هەر هاووڵاتیەك؟ چەند هەیە؟ چەند نوقستانە؟ چەند تەكلیف ئەكات؟ بە شێوازێكی عیلمی، و ببێتە دۆكیۆمێنتێكیش ، كە قسە ئەكەین لە ناو هەرێم یان لەدەرەوەی هەرێم، كە محاوەلەی قەرز ئەكەین، ئێمە ڕاپۆرتێكمان هەبێ كە مەوسوق بێ، كە پێی ئەڵێن ڕاپۆرتی فەراغی بونیەی تەحتی ژێرخانی ئابووری هەرێمی كوردستان، وەكو وەسیقەیەك هەبێ، تەواو بووەوە، پێشتریش باسم كرد، دوای ئەوەی لە كاروباری بودجە تەواو بووین ئیعلانیشی ئەكەین، لەم ڕاپۆرتە تەفاصیلی زۆرە، ئەمەی یەك سلایدە ڕاستە شەرحی ئەوێ، ئەمە هەموو تەفاصیلەكەیەتی، بە پێی ئەم ڕاپۆرتە كە تەنها قسەی ئێمە نیە، مەبەستم حكومەت، چونكە هەموو فەرمانگەكانیش بەشدارن، لەگەڵ ئەو ڕێكخراوە، لەگەڵ ئەو تیمە پسپۆڕیە، كە دۆكیۆمێنتێكیشە لە نەتەوەیەكگرتوەكانیش كە ئیشی كاروباری عێراق ئەكەن،

ئیحتیاجاتی بونیەی تەحتی هەرێم ئێستا 31 ملیار دۆلارە، بەلاَم یەکەم، ئێستا 31 ملیار دۆلار حازر نیە، دووەم، مەسەلەی وەقتیش بەرنامەیەکی ئەوێ، هەموو تەفاصیلی ئەوەی بەرێزت ئەڵێی کە بۆ سالاَنی ئایندە چۆن چۆنی ئیشەکان بەڕێوەبچێ لە ناو ڕاپۆرتەکە هەیە، کە خورد کراوەتەوە مومکینە نەچووبێتە سەر ئەوەی کە تۆ بڵێی کامە پرۆژە لە کامە ساڵ ئەنجام ئەدرێ، کامە پێش کامە ئەکەوێ، بە پێی سێکتەر، بۆچوونی ئەوان ئەڵێین ئاو ئەبێ ڕەقەم یەکی پێ بدرێ، هەرچەندە لە ئاو مەبەست تەنها تەولید کردنی ئاویش نیە، مەبەست جوزئێکی بەڕێوەبردنی ئاوە، چونکە بە پێی هەمان زانیاری خۆیان ئیحتیاجاتی ئاو لە هەرێم بە چەند شێوەیەك عەرز کراون، بۆ نموونە کۆی گشتی ئیحتیاجی هەر تاکێك لە هەرێم بۆ ئاو دوو تەعریفی هەیە، یەکیان ڕێکخراوی سەحەی عالەمیە، کە ئەڵێ هەر تاکێك ئیحتیاجی بە 200 لیتر لە یەك ڕۆژ، ستانداردی بانکی نێودەوڵەتیش کەزیاتر حەدی ئەدنای ئیحتیاج باس ئەکات بە تایبەتی لەو ولاَتانەی وەزعیان خراپە، هەندێ جار ئیحتیاج گەیشتۆتە 375 لیتر، بەلاَم بە فیرۆدانیی ئاویش هەر زۆرە، لەبەر ئەوە کە ئەڵێین کێشەی ئاو، مەعنای تەولیدی ئاو نیە تەنها، مومکینە شەبەکەکە خراپ بێ، مومکینە شێوازی بەڕێوەبردنی، مومکینە ئاو کە بەلاشە و هیچ قیودێکی لەسەر نیە، ئەگەرنا ئێمە لە بیرمانە چەند ساڵێك پێش ئێستا ئاو نەبوو، ئەزمەیەکی تەواو بوو، ئێستا ئاو هەیە، لە ڕاپۆرتەکە ئاماژە بەوە ئەدات کە بەڕێوەبردنی ئاو ئەبێ پارەی لەسەر خەرج بکرێ و بەرنامەی بۆ دابنرێ، 31 ملیارەکەی باسم کردووە لەوێ هاتووە، و مەجالی ئەوەش دراوە لەو 31 ملیارە 6 ملیار بە وەبەرهێنان چارەسەر بکرێ، بەرێز سالم تۆما، وەلاَممان داوە پێشتر، بەرێز سەرۆکی پەرلەمان، ئەم پرسیارانەی کۆم کردنەوە هی بەرێزان پەرلەمانتاران بوون، لە خیلالی 12 سەعاتە، 14 سەعاتە، هەمووی وەلاَم دراوە بە پێی ئیمکان، بە نووسراویش دواتر تۆزێك تەنزیمی ئەکەینەوە، و پێشکەشی ئەکەین بە سەرۆکایەتی پەرلەمان، و ئەگەر مودەکەش درێژ بووە، چونکە پرسیار کورتە و وەلاَم درێژە، و کۆمەڵێکی زۆری سلایدیش هەیە کە پەیوەندیدارن بە پرسیارەکان، بەلاَم وابزانم ئەگەر پێتان باش بێ عەرزی ئەکەم، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان

تا سەعات 11ی ڕۆژی یەك شەممەی داهاتوو بە خواتان ئەسپێرین.

فرست احمد عبدالله	د.حسن محمد سوره	د. ارسلان بایز اسماعیل
سکرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی	سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق

پەرلەمانی كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (45)

دوو شەممە ڕێكەوتی 11\2\2013

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (45)

دوو شەممە ڕێكەوتی 2013/2/11

كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممە ڕێكەوتی 2013/2/11 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سورە جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری پەرلەمان، دانیشتنی ژمارە (45)ی خولی سێیەم، ساڵی (2013) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (45)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دوو شەممە ڕێكەوتی 2013/2/11 دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2013.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەكەین، پەرلەمانی كوردستان خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی چوارەم، خولی گرێدانی یەكەم، ژمارەی دانیشتن (45)، ڕۆژی دانیشتن 2013/2/11، بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان ـ عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان بڕیاریدا، بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (45)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆ، ڕۆژی دوو شەممە ڕێكەوتی 2013/2/11 بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2013.

بەخێر هاتنی بەڕێزان وەزیری دارایی و ئابووری و وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان و وەفدە یاوەرەكەیان دەكەین بەخێر بێن.

بەڕێزان، خۆتان دەزانن ئێمە لەو چەند ڕۆژانەی ڕابردوو گفتوگۆیەكی تێرو تەسەل كراو دەرگامان كردەوە بۆ هەموو پەرلەمانتارە بەڕێزەكان، بۆ ئەوەی بە ئارەزووی خۆیان قسە بكەن، تەعبیر بكەن، پرسیار بكەن، حكومەتی هەرێمیش وەلامەكانی دایەوە، بەلام چەند فراكسیۆنێك دواتر وەكو یاداشت شتێكیان نووسی

داوایان کرد ئاراستەی حکومەت بکرێت بە ڕەسمی، ئێمەش ئاراستەی حکومەتمان کردو دواتر داوایان کرد بە ڕەسمی بخوێندرێتە لە هۆڵی پەرلەمان، ئەگەر چی بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ و پرۆتۆکۆل نابێت، چونکە ئەوان پرسیارەکانیان ئاراستەی حکومەت کرد بوو بە تەحریری و بە نووسین، هەر دەبوایە هەر بەو شێوەیەش وەرگیرا بوایە، بەڵام سەرۆکایەتی پەرلەمان بۆ کار ئاسانی و بۆ بەڕێوەبردنی ئیش و کارەکان بە چاکمان زانی یاداشتەکە بخوێننەوە، واتا ڕازی بووین لەسەر ئەوە، حکومەتیش دوایی دەتوانێت وەڵامی خۆی بداتەوە، فەرموو کاك کاردۆ بۆ خوێندنەوەی.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

ئێستاش یاداشتەکە دەخوێنمەوە.

بەڕێزان/ سەرۆکایەتی پەرلەمان و فراکسیۆنە بەڕێزەکان

بابەت / یاداشت و پێشنیار سەبارەت بە بودجە

پاش سڵاو ورێز.

ئێمە فراکسیۆنەکانی ئۆپۆزسیۆن لە پەرلەمانی کوردستان، لە پێناو باشتر کردنی بودجەی ئەمساڵی2013، بۆ ئەوەی بخرێتە خزمەتی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان و، بتوانێت ڕۆڵێکی هەبێت لە باشترکردنی ژیانی هاووڵاتیان، هەروەها بۆ ئەوەی ئێمەش بتوانین بە ئەرکی پیشەیی و یاسایی خۆمان هەستین و دەنگی پێ بدەین، داوای ئەنجامدانی ئەم چاکسازییانە لە پرۆژەکەداو، سەرنج دانە ئەم کۆمەڵە تێبینییەو، جێبەجێ کردنی ئەم چەند داواکاری و پێشنیازانە دەکەین، کە لەم تەوەرانەدا دەیانخەینەڕوو:

تەوەری یەکەم/ داهات:

لەبەر ئەوەی بەشێکی زۆر لە داهاتەکانی هەرێم نادیارن و، نەخراونەتە نێو پرۆژە یاساکەوە، داواکارین لە ماوەیەکدا کە لە هەفتەیەك تێ نەپەڕێت سەرجەمی ئەو داهاتە ناوخۆیانە ڕاگەیەنرێن و، بخرێنە بەردەستی پەرلەمانتاران و، ئەم بڕگانە لە نێو یاساکەدا جێگیر بکرێن:

1- پارەی فرۆشی نەوتی ناوخۆ:

أ- بەپێی پرۆژە یاساکە، لە ماددەی (1)، بڕگەی (3)، بڕی 200 ملیار دیناری بۆ پترۆ دۆلاری ناوخۆی هەرێم دانراوە، کە دەکاتە 200 ملیۆن بەرمیل، داوا دەکەین بڕی داهاتی ئەو ژمارە بەرمیلە نەوتانە ڕابگەیەنرێت.

ب- بڕی داهاتی نەوتی خاو بە لیستێکی هاوپێچ بێتە پەرلەمان و چۆنیەتی خەرجکردنشی پەسند بکات.

2- داهاتی ئاڵوگۆڕی بازرگانی:

بەپێی لێدوانە فەرمییەکانی نوێنەرانی حکومەتی هەرێم بۆ میدیاکان، زیاتر لە (16 ملیار دۆلار) قەبارەی ئاڵوگۆڕی بازرگانی هەرێم و دەرەوەیە، کە 5٪ ئەم ئاڵوگۆڕە دەبێتە داهاتی ناوخۆیی بۆ هەرێم، کە دەکاتە (800 ملیۆن دۆلار).

3- نەفەقاتی حاکیمە:

بەپێی راپۆرتەکەی وەزارەتی داراییی20٪-50٪ وەردەگیرێت لەو نەفەقاتە، ئەمە جگە لە پارەی دەرمان و فۆرمی خۆراک, کە لە 85٪ بەرەو سەرەوەیەو وەردەگیرێت. بۆ نموونە وەزارەتی کارەبا دەڵێت: زیاد لە 400 ملیار دیناری نەفەقاتی حاکیمەی وەرگرتووە.

هەروەها بۆ خەرجییەکانی هەڵبژاردن و، سەرژمێری دانیشتوان و، باربووی جوتیاران و، چاودێریی کۆمەڵایەتی و, هەلگرتنەوەی مین و, خەرجییەکانی حەج و عومرە، ئەگەر تەنها30٪ بۆ هەرێم خەرج بکرێت, ئەوە نزیکەی 200 ملیار دینار دەکات, (618 ملیار* 30٪= 185,400 ملیار).

4- سندووقی خانەنشینی:

ئەگەر بۆ هەر فەرمانبەرێك نزیکەی 50 هەزار دینار ببڕدرێت، ئەوە بۆ ساڵێك دەکاتە 400,469,400 دینار. (50 هەزار*12* 667,849 فەرمانبەر)

5- پارە نەگەڕاوەکانی وەزارەتەکان:

پارە نەگەڕاوەکەی وەزارەتەکانی ناوخۆو شارەوانی و تەندروستی و کارەبا بۆ خەزێنەی گشتی، کە بە شێوەی ڕاستەوخۆ لە لایەن وەزارەتەکانەوە خەرج دەکرێن، بە نزیکەی (2 ترلیۆن دینار) دەخەملێندرێت، ئەگەر تەنها حیساباتی خیتامی 2011 بە پێوەر وەربگرین.

6- داهاتی ناوخۆیی:

بەپێی حیساباتی خیتامی داهاتی ناوخۆ لە ساڵی 2011دا, (یەك ترلیۆن و 131 ملیار دینار) بووە، بەڵام بەپێی مادده (1)ی بڕگە (3) لە پرۆژە یاسای بودجەی ئەمساڵ، (651 ملیار و114 ملیۆن دینار)ە. واتە نزیکەی500 ملیار دیناری کەم خەملێنراوە.

7- چەند سەرچاوەیەکی تر, وەك:

ئیستحقاقاتی هەرێم لە بەغدا: (پشکی پێشمەرگە، داهاتە سنوورییەکان، پارەی کۆمپانیاکان، پارەی زیادەی نەوت، بودجەی تەکمیلی) ئەمە بەشێکە لە ئەرکی حکومەتی هەرێم, دەبێت بەرپرسیارێتی هەڵبگرێت و, لەگەڵ لایەنە هاوپەیمانەکانیدا لە بەغدا بەزووترین کات چارەسەری بکات و، پەرلەمانی کوردستان لە وەرگرتنی ئەو داهاتانە ئاگادار بکرێتەوە. پێویستە ئەو کێشانە لە ڕێگەی یاساییەوە، نەك ڕێککەوتنی سیاسی چارەسەر بکرێن.

تەوەری دووەم/ سەبارەت بە خەرجییەکان:

ئەم پێشنیارانە دەکەین بۆ کەمکردنەوەی خەرجییەکان:

1- کەمکردنەوەی زیادەڕەویی لە خەرجی گشتیدا بەم شێوەیەی خوارەوە:

لـە بەشـەکانی (شمـەك) و (خـدمات) و (چـاککردنەوە) و (بەخشـین) و (سـوودە کۆمەڵایەتیـەکان) و (تێچووەکانی دیکە) و (هەبووە نادارایيەکان)، خەرجییەکان لە چاو ساڵی پاردا، بـڕی (901 ملیـار و177 ملیۆن دینـار) زیادیـان کـردووە. پێویستە بـەگوێرەی سـتراتیجیەتی حکومـەت خـۆی, کـە لـە برگـە پێنجـی راپـۆرتی ئەمساڵی حکومەتـدا بـاس لـە تەرشـیق دەکات، ئـەم بـڕە زیادەیـە ببڕدرێت و، بەشـێك لـە کـورت هێنانەکەی پێ پڕ بکرێتەوە.

2- پارەی خەرج نەکراوی پرۆژەکان:

سەرباری ئەوەی ئێمە پێداگریی دەکەین لەسەر سەرفکردنی سەرجەم بودجـەی وەبـەرهێنان بـۆ پرۆژەکـان، بەڵام بەگوێرەی حیساباتی خیتـامی 2011 و، ئاماژەکـانی سـاڵی 2012، کـەمتر لـە نیـوەی ئـەو بودجەیـە سەرف دەکرێت، بۆیە لێرەدا داواکارین لە حاڵەتی سەرف نەکردنیدا ئـەو بـڕە پارەیـەی کـە دەمێنێتـەوە لـە حیسـابێکی تایبـەت هـەڵبگیرێت و بخرێتـە خزمـەت پرۆژەکـانی وەبـەرهێنان، لـە ئەگـەری جێبـەجێ نەکردنیدا لێپێچینەوەی یاسایی بکرێت.

3- برگەی پاداشت:

لە بودجەی 2013دا (106 ملیار دینارو 972 ملیۆن دینار) تەرخان کراوە بـۆ پاداشـتی (غیر منتسبین), پێشنیار دەکەین ئەمە تەرخان بکرێت بۆ چارەسەر کردنی کێشەکانی خوێنـدکارانی زانکـۆ بـە زیـاد کردنـی دەرماڵەو قەرزی خوێندن.

4- پێشنیار بۆ رێکخستنی داهات وخەرجی:

أ- پێشنیار دەکەین پەسند کردنی دەسەڵاتی خەرجکردنی داهات تەنها لە لایەن پەرلەمانەوە بێت.

ب- هـەروەها دەسـەڵاتی خـەرجی راسـتەوخۆش لـە لایـەن وەزارەتەکانـەوە, بـۆ ئـەو داهاتانـەی نایەنـەوە خەزێنەی گشتی, نەهێڵدرێت، چونکە دەسەڵاتدانی ڕەها بۆ داهاتێکی نادیار, یەکێکە لە دەروازەکـانی خـراپ خەرج کردنی داهات.

تەوەری سێیەم/ پێشنیازەکان:

1- جێبـەجێ کردنـی ئـەو کۆمەڵـە بڕگـەو یاسـا گرنگانـەی پەیوەسـتن بـە بودجـەوەو تـا ئێسـتا جێبـەجێ نـەکراون لـە ماوەیەکـدا کـە لـە 2 مـانگ تـێ نەپـەڕێت, وەك: ئەنجومـەنی راژە، دیـوانی چـاودێری دارایـی، پێکهێنانی دەستەی نەزاهە، دانانی سندووقی خانەنشینی.

2- پێویستە میلاکـاتی دەزگـا سیادی و ئەمنییـەکانی وەك: (سـەرۆکایەتی هـەرێم، پەرلـەمان، ئەنجومـەنی وەزیران، دەزگا ئەمنییەکان، وەزارەتی ناوخۆو پێشمەرگە), وەك وەزارەتەکانی تر لە رێگای فـۆرم و لیژنـەی دامەزراندنەوە دیاری بکرێن.

3- ئەرکی پڕکردنەوەی جێگای فەرمانبەرە خانەنشین کراوەکان بدرێت بـە هـەمان لیژنـەی دامەزرانـدن و، لە دەرەوەی ئەوان هیچ جۆرە دامەزراندنێك نەکرێت بۆ پڕ کردنەوەی بۆشاییەکان.

4- زیادکردنی (مووچەو دەرماڵە)، لایەنی کەم بەم شێوەیە:

بۆ فەرمانبەر 600 هەزار دینار کەمتر نەبێت. هەروەها بۆ خانەنشین 450 هەزار کەمتر نەبێت.

5- ئەو خاوەن پێداویستییە تایبەتەی هیچ جۆرە مووچەو هۆیەکی بژێوی تری نیە, پێویستە مووچەیەکی بۆ ببڕدرێتەوە کە لە 500 هەزار دینار کەمتر نەبێت.

6- دروست کردنی سندووقی بیمەی کۆمەڵایەتی و، تەرخانکردنی پارەی تۆڕی کۆمەڵایەتی (کە بڕەکەی 306 ملیار دینارو200 ملیۆنە) بۆ ئەو سندووقە, بە مەبەستی چارەسەر کردنی کێشەی ئەو خێزانانەی لە خوار هێڵی هەژاریدان و, تەرخان کردنی بڕێك پارە بۆ منداڵە هەژارەکان.

7- پاڵپشتی دارایی بانقەکان بۆ دوانەکەوتنی مووچەی فەرمانبەرو خانەنشینان.

8- هاوتاکردنی مووچە و دەرماڵەی پێشمەرگە لەگەڵ هاوتاکانیان لە سوپای عێراقدا.

9- دانانی پێوەرێکی دادپەروەرانە بۆ مووچەی شەهیدان.

10- نابێت هیچ پرۆژیەکی وەزارەتەکە لەلایەن وەبەرهێنان بخرێتە سەر وەزارەتێکی تر کە تایبەتمەندی وەزارەتەکە نەبێت و جێبەجێ بکات.

لە کۆتاییدا ئێمە پێمانوایە بەرەچاوکردنی ئەو سەرنج و تێبینییانەو، جێبەجێکردنی ئەو پێشنیازانەی سەرەوە کە پوختەو کورتکراوەی موداخەلەو قسەی پەرلەمانتارەکانمانە، لەکاتی گفتوگۆ لەسەر ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی و ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی زۆر بە ئاسانی دەتوانرێ چاکسازیی لە بودجەکەدا بکرێ و، ئەو بڕە مووچانەش زیاد بکرێن بەبێ ئەوەی قورساییەکی ئەوتۆ لەسەر بودجە دروست بکات.

دیارە ئەم ئاڵوگۆڕو چاکسازییە لە بودجەی ئەمساڵدا بەرپرسیارێتی سەرشانی هەموو فراکسیۆنەکان و سەرۆکایەتی پەرلەمانەو، لە ئەگەری گوێنەدان بەم پێشنیارو داوایانە، ئێمە دڵنیاین بودجەی ئەمساڵیش وەك ساڵانی تر دوچاری چەندین گرفت دەبێتەوە، هەر لە دواکەوتنی پرۆژەکانەوە، تا کورتهێنان و، تا گلەیی هاووڵاتیان و، تا دەگاتە قووڵبونەوەی زیاتری ناکۆکیی لەگەڵ حکومەتی فیدراڵی عیراق و..هتد.

بۆیە ئێمەی فراکسیۆنەکانی ئۆپۆزسیۆن ئەم دەستپێشخەرییە دەخەینەڕوو، تا بودجەکە زیاتر ڕوون بێ و، زۆرترین دادپەروەریی و هاوسەنگیی تێدا بێت. دواتر هیچ کام لەو مەسئوولیەتانە ناگرینە ئەستۆ، هەمووی لە ئەستۆی حکومەتی هەرێم و دەنگەکانی زۆرینەی پەرلەماندا دەبینین، ئەگەر ئەو سەرنج و تێبینییانە بە هەند نەگیرێن و، بودجەکە بەم شێوەیەی ئێستای دەنگی پێ بدرێ.

فراکسیۆن گۆڕان، یەکگرتووی ئیسلامی، کۆمەڵی ئیسلامی، ئایندە، هیوادارم ئەمە بخرێتە دەنگدان و پەرلەمانتاران دەنگی پێ بدەن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا ئەگەر حکومەت وەڵامێکی هەیە، فەرموو.

بەڕێز سعد خالد/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو یاداشتەی کە برای بەڕێزم کاك کاردۆ خوێندیەوە لەلایەن فراکسیۆنەکانی ئۆپۆزسیۆن دەربارەی پرۆژە بودجەی ساڵی 2013 ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کرا بوو و، لە رێگەی سەرۆکایەتی پەرلەمان ئاراستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران کرا، ئێمە لێرە تەئکیدی دەکەینەوە هەرچەندە سەرنج و پرسیارەکانی هاتوو لە یاداشتی خوێندراوە هەمووی دووبارەن و وەڵام دراونەتەوە لە میانەی دانیشتنەکانی پەرلەمان لەلایەن هەردوو وەزیری دارایی و ئابووری و وەزیری پلاندانان، سەرەڕای ناردنی وردەکاری خشتەی زانیاری و ژمارەی پێویست لە چوارچێوەی راپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابووری و راپۆرتێکی شیکاری لەبارەی بودجە بە گشتی بۆ بەردەم پەرلەمانی کوردستان، بەڵام بۆ بەرچاو روونی پەرلەمانی کوردستان و هەموو لایەك جارێکی تر وەڵامی پرسیارو سەرنج وپێشنیارەکان دەخەینەڕوو.

وەڵامی یاداشت و پێشنیارەکانی فراکسیۆنەکانی ئۆپۆزسیۆن لە پەرلەمانی کوردستان دەربارەی پرۆژە بودجەی ساڵی 2013

تەوەری یەکەم

داهات

حکومەتی هەرێم بەشێوەیەکی ڕوون و شەفاف خشتەی وردەکاری داهاتەکانی خستۆتە روو، بەشی یەکەمی پرۆژە قانونی بودجە تایبەت کراوە بە داهاتەکان، کە تیایدا (بەشی هەرێم لە بودجەی گشتی عێراق، داهاتە ناوخۆیەکان کە دەچنە خەزێنەی وەزارەتی دارایی و ئابووری و داهاتی پترۆ دۆلار بۆ ساڵانی پێشوو و خەملێنراوی ساڵی 2013) دیاری کراون.

وەکو لە پرۆژە قانونەکەشدا هاتووە بەشێکی داهاتی ناوخۆ دەدرێتەوە خودی وەزارەتەکانی (تەندروستی، کارەبا، شارەوانیەکان، ناوخۆ ئەوەی پەیوەندیدارە بە داهاتی رسومات و سزای هاتوچۆ)، سەبارەت بە داهاتی خاڵە سنووریەکانیش بەپێی دەستووری عێراق دەگەڕێتەوە خەزێنەی حکومەتی فیدراڵی.

داهاتی پترۆ دۆلار:

سەبارەت بە پترۆ دۆلار، روونی دەکەینەوە حکومەتی فیدراڵی عێراق بۆ ساڵی 2013، تەنها 42 ملیۆن دیناری وەك پترۆ دۆلار بۆ هەرێمی کوردستان تەرخانکردووە، بەڵام داوا لە هەرێم دەکرێت کە 250 هەزار بەرمیل نەوت رۆژانە هەناردە بکات.

لە کاتێکدا بەپێی رێککەوتنامەی نێوان حکومەتی هەرێم و حکومەتی فیدراڵی لە 2012/9/13 کە بە بڕیاری ئەنجومەنی وەزیرانی بەغدا پەسند کراوەو بۆتە بەشێکیش لە پرۆژە قانونی بودجەی عێراق، هەرێمی کوردستان مافی 17٪ی کۆی ئەو نەوتە خاوەی هەیە کە لە هەموو عێراقدا بۆ دابینکردنی پێداویستی ناوخۆ لە بەرهەمە نەوتیەکان (مشتقات) بەکاردەهێندرێت، بەم شێوەیە هەرێم موستەحەقی پترۆ دۆلار دەبێت بەرامبەر نەوتی هەناردەکراو لەڕێگای حکومەتی ناوەندو بەکارهاتووی ناوخۆ لە کێڵگەکانی نەوتی هەرێمەوە، لەبەر ئەوەی حکومەتی فیدراڵیش تا ئێستا 17٪ی بەشی هەرێم لەو نەوتەی

بۆ بەرهەمە نەوتییەکان دانراوە نەداوەتە هەرێم، بۆیە هەرێمی کوردستان بە مافی خۆی زانیوە لە ئاستی ناوخۆ ئەو ڕێژەیە پڕ بکاتەوە.

خوشك و برایانی بەڕێز.

لەسەر بنەمای ڕوونکردنەوەی سەرەوە، کۆی داهاتی پترۆ دولاریش لە پڕۆژە قانونی بودجەی ساڵی 2013 بە برِی 200 ملیار دینار خەملێندراوەو ئەو برِگەیەی پڕۆژە قانونەکەش کراوە بە دوو بەشەوە، بەشی یەکەم بریتییە لە (120) ملیار دینار کە موستەحەقاتی پترۆدۆلاری حکومەتی هەرێمە بۆ ساڵانی (2010، 2011، 2012) کە تا ئێستا حکومەتی فیدراڵ نەیداوە، هەر بۆ نموونەش تەنها لەساڵی 2010 پارەی پترۆ دۆلار بە (305) ملیار دینار خەملێنرابوو، بەڵام حکومەتی فیدراڵ هیچ لەو موستەحەقاتانەی بۆ هەرێم نەناردووە.

هەرچی بەشی دووەمە کە بە برِی (80) ملیار دینار دیاریکراوە، ئەوە بریتیە لە داهاتی خەملێنراوی پترۆ دۆلار بۆ ساڵی2013و بەهۆی پابەند نەبوونی حکومەتی فیدراڵ بە ڕێککەوتنامەی ئاماژە پێدراو، وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بەرپرسیارێتی وەرگرتووەو، پێشبینی دەکرێت لە ساڵی 2013 ئەو برِە پارەیەی پترۆ دۆلار دابین بکات.

دەربارەی نەوتی خاویش، تا ئێستا حکومەتی هەرێمی کوردستان جگە لەو نەوتەی لەرێگەی کۆمپانیای سۆمۆی عێراقیەوە دەفرۆشرێت و داهاتەکەشی دەچێتەوە خەزێنەی حکومەتی فیدراڵ، هیچ نەوتێکی خاو نافرۆشێت، تەنیا ئەوە نەبێت کە دەدرێتە پاڵاوگەکان بۆ بەرهەمهێنانی سووتەمەنی بۆ دابینکردنی کارەباو، دابینکردنی سووتەمەنی بۆ کارگەکان و، پشتیوانی کەرتی تایبەت و، دابینکردنی نەوتی سپی و بەنزین بۆ بەکارهێنانی هاووڵاتیان بەشێوەیەکی گشتی.

داهاتی ئالوگۆڕی بازرگانی:

بەپێی قانونی گومرگی فیدراڵی (5٪) ڕەسم وەردەگیرێت لە بەرامبەر هاتنە ناوەوەی شمەك وکەلوپەل لەدەرەوە بۆ ناو عێراق، لە خاڵە سنووریەکانی هەرێمی کوردستانیش بۆ هەمان مەبەست هەمان برِ وەردەگیرێت، بەو پێیەی بەگوێرەی دەستوور رەسمی گومرگی لە دەسەڵاتی حکومەتی فیدراڵەو داهاتەکەشی هەر بۆ ئەوانە، بۆیە ساڵانە هەرێم ئەو رەسمەی وەریدەگرێت رەوانەی خەزێنەی وەزارەتی دارایی فیدراڵی دەکات، هەر بۆ نموونە لە ساڵانی 2004 تا 2011 برِی 1 تریلیۆن و 960 ملیار دینار ڕەسمی گومرگی دراوەتە خەزینەی گشتی عێراق.

نەفەقاتی حاکیمە:

بەگوێرەی ڕێککەوتنی هەردوولاو بەپێی خشتەکانی نەفەقاتی حاکیمەی هاوپێچی قانونی بودجەی عێراقی فیدراڵ، بەشی هەرێم لە نەفەقاتی حاکیمە بە ڕێژەی 17 ٪ بە ژمارە دیاریکراوە, کە لە ساڵانی (2005 تاوەکو 2013) موستەحەقاتی هەرێم لە نەفەقاتی حاکیمە دەکاتە برِی 13 تریلیۆن و301 ملیار و112

ملیۆن دینار، کە لە چوارچێوەی بودجەی وەزارەتەکانی عێراقی فیدراڵ تەرخانکراوە, لەم خاڵانەی خوارەوەشدا ئەم بابەتە زیاتر ڕووندەکەینەوە:

أ- بەرنامەی دابینکردنی خۆراك بۆ هاووڵاتیان، کە لە لایەن وەزارەتی بازرگانی فیدراڵەوە بەرنامەکە جێبەجێ دەکرێت و هیچ تەرخانکراوێکی نەقدی نایەتە وەزارەتی دارایی وئابووری هەرێمی کوردستان.

ب- تەرخانکراوی نەفەقاتی حاکیمە بۆ کڕینی دەرمان لە وەزارەتی تەندروستی فیدراڵ جێبەجێ دەکرێت و هیچ تەرخانکراوێکی نەقدی نایەتە وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستان.

ج- سەبارەت بە تەرخانکراوی هاوردەکردنی وزەی کارەبا ودابینکردنی سووتەمەنی بۆ ویستگەکانی بەرهەمهێنانی کارەبا لە بودجەی وەزارەتی کارەبا هاتووە، کۆی گشتی ئەو پارەیەی کە بۆ هەردوو ساڵی 2011 و 2012 گەیشتۆتە هەرێمی کوردستان دەکاتە 606 ملیار و 560 ملیۆن دینار، سەبارەت بە چۆنێتی خەرجکردنی ئەم بڕە پارەیە لە لایەن هەرێمی کوردستانەوە لە حیسابی کۆتایی سالی 2012 بەڕوونی بوارەکانی خەرجکردنی دیار دەکرێت.

د- پارەی تەرخانکراو بۆ پشتگیری جوتیاران لە تەرخانکراوەکانی وەزارەتی کشتوکاڵی حکومەتی فیدڕاڵە.

بەپێی قانونی بودجەی فیدڕاڵ، خەرج کردنی بڕە پارەکانی نەفەقاتی حاکیمە لە وەزارەتەکانی سەرەوە دەبێ بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەکانی هەرێمی کوردستان خەرج بکرێت, بەڵام ئەمە وەك پێویست جێبەجێ نەکراوە، بۆیە وەزارەتەکانی حکومەتی هەرێم ڕێژەی خۆراك ودەرمان و پشتگیریی جوتیاران دەزانن چەند گەیشتۆتە هەرێم، بەڵام نازانن ئەو بڕە پارەیەی کە تەرخان کراوە لە وەزارەتەکانی عێراقی فیدراڵ بۆ نەفەقاتی حاکیمە هەمووی خەرج کراوە یان نا بە بەشی هەرێمی کوردستانیشەوە؟ چونکە ئەوەی خەرج نەکراوە تاکو ئێستا هیچ نەگەڕاوەتەوەو، دڵنیاین هەمووی خەرج ناکرێت و، دەبێت ئەمە لە حیساباتی کۆتایی حکومەتی فیدراڵ هەموو ساڵێك دیار بکرێت و لەلایەن دیوانی چاودێری دارایی بەغداوە وردبینی بکرێت.

سندووقی خانەنشینی:

لەبەر ئەوەی تا ئێستا بەپێی قانون سندووقی خانەنشینی پێك نەهێنراوە، بۆیە حیسابێکی بانکی بەناوی خانەنشینی فەرمانبەران لە وەزارەتی دارایی و ئابووری کراوەتەوە بۆ خەرج کردنی مووچەی خانەنشینی و، ئەم حیسابەش لەم سەرچاوانەوە تەمویل دەکرێت:

أ- سەرچاوەی یەکەم بریتیە لە وەرگرتنی توقیفاتی تقاعودی بە ڕێژەی 7%ی مووچەی بنەرەتی مانگانەی فەرمانبەران، کە بۆ ساڵی 2013 بە بڕی 179 ملیار دینار خەمڵێندراوە.

ب- سەرچاوەی دووەم بریتیە لە پاڵپشتی حکومەت لە بودجەی گشتی بە ڕێژەی 12%ی مووچەی بنەڕەتی بۆ (توقیفاتی تقاعودی فەرمانبەران) کە بۆ ساڵی 2013 بەبڕی 307 ملیار دینار خەمڵێندراوە.

بەم شێوەیە کۆی گشتی پارەی هەردوو سەرچاوەی سەرەوە، دەکاتە بڕی 486 ملیار دینار، جگە لەو پارەیەی سەرەوەش تەواو کردنی مووچەی خانەنشینان بە گشتی پێویستی بە بڕی 1 ترلیۆن و 104 ملیار دینار هەیە.

ژمارەی فەرمانبەرانی حکومەتی هەرێم بۆ ساڵی 2013 بریتییە لە 682 هەزارو 849 فەرمانبەر، نەك 667 هەزار 849 فەرمانبەر، بەم شێوەیە بڕی توقیفات تقاعودی بەبڕی 2 ترلیۆن و 557 ملیارو 452 ملیۆن دینار دیار کراوە بە هەردوو ڕێژەی (7٪ی مووچەی بنەڕەتی فەرمانبەران خۆیان + ڕێژەی 12٪ی پشتیوانی حکومەتی هەرێم) کە لە (فصل تعویضات الموظفین) ئاماژەی پێدراوە.

بۆ زانیاری زیاتریش ئەوە ڕوون دەکەینەوە کە خشتەی میلاکی فەرمانبەرانی حکومەتی هەرێم دابەش دەبێت لەسەر 12 پلە، کە 10 پلەی وەزیفی گشتییە لەگەڵ پلەی تایبەتی (أ،ب)، مووچەی بنەڕەتیش لە هەرێمی کوردستان لە 140 هەزار دینارەوە دەست پێدەکات بۆ 2 ملیۆن و413 هەزار دینار، بەڵام ئەوەی جێی سەرنجە لە یاداشتی فراکسیۆنەکانی ئۆپۆزسیۆن ئاماژە دراوە بەوەی کە هەر فەرمانبەریك بڕی 50 هەزار دینار وەك توقیفاتی تقاعودی مانگانە لە مووچە بنەڕەتییەکەی دەبڕدرێت X12 مانگ X849 667 فەرمانبەر بەم شێوەیە ئاماژەیان داوە بەوەی کە دەکاتە 400 ملیار دینار .

بەڵام وەکو لە سەرەوە ڕوونمان کردۆتەوە بڕینی ڕێژەی 7٪ لە مووچەی بنەڕەتی فەرمانبەر کە مەبلەغی (استقطاع) بگاتە 50 هەزار دینار تەنها ئەو فەرمانبەرانە دەگرێتەوە کە لە پلەکانی (1، 2) و پلەی تایبەت / أ،ب و بەشێك لە پلەی وەزیفی 3 دەگرێتەوە، کە بەپێی خشتەی میلاك هاتوو لە بودجەی ساڵی 2013 ژمارەی ئەو فەرمانبەرانە دەکاتە 143 45 فەرمانبەر، بۆیە ڕاستییەکەشی بەم شێوەیەی خوارەوە دەبێت:

143 45 فەرمانبەر X 50 هەزار X 12 مانگ ئەمەش دەکاتە 27 ملیار دینار، نەك 400 ملیار دینار.

پارە نەگەڕاوەکانی وەزارەتەکان:

أ- بنەمای قانونی تەرخانکردنەوەی داهاتی وەزارەتەکانی (ناوخۆ/ بۆ ڕەسم و سزاکانی هاتوچۆ، تەندروستی، کارەبا، شارەوانییەکان) بریتییە لە قانونی بودجەی هەرێم کە بە ماددەیەکی سەربەخۆ لە یاسای بودجە دەسەڵاتی خەرجکردن دراوەتەوە بە خۆیان بۆ ئەنجامدانی پڕۆژە خزمەتگوزاریەکانیان و راییکردنی کارەکانی خۆیان، کە بۆ ساڵی 2013 بە 388 ملیار دینار خەمڵێندراوە، وردەکاری بوارەکانی خەرجکردنی ئەو پارانەش لەحیساباتی ختامی ساڵانە بە تەواوی ڕووندەکرێتەوە.

ب- سەبارەت بە داهاتی (بانك وشارەوانیەکان وفرۆکەخانەو فەرمانگەکانی دابەشکردنی نەوت) کە بۆ ساڵی 2013 بەبڕی 1 تریلیۆن و 190 ملیار دینار خەمڵێندراوە و لەم خشتەیەی خوارەوە هاوپێچ کراوەو وەزیرە بەڕێزەکانیش لە خیلالی وەڵامدانەوە ڕوونیان کردەوەو بە وردی و بە ژمارە ڕوونکراوەتەوە، کە چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەو داهاتانەدا دەکرێت.

هەوڵەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ بەدەستهێنانی مافە داراییەکانی لە بەغدا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خوشك و برایانی بەڕێز.

سەبارەت بە هەوڵەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ بەدەستهێنانی مافە داراییەکانی لە بەغدا، هاوپێچ لەگەڵ پڕۆژە قانونی بودجەیش ساڵی 2013 بە راپۆرتێك هەوڵی حکومەتی هەرێم بۆ وەرگرتنەوەی مافە داراییەکانی لە حکومەتی فیدراڵ روونکراوەتەوە، کە تیایدا وێنەی نووسراوەکانی حکومەتی هەرێم و کۆنووسی کۆبوونەوەکان لەگەڵ نوێنەرانی حکومەتی فیدراڵ نێردراوە بۆ پەرلەمانی کوردستان، سەرەڕای تەرخانکردنی بەشێکی راپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابووری بۆ روونکردنەوەی ئەو کێشانەو کاریگەری لەسەر بودجە.

جگە لەمانەش بیری هەموو لایەکی دەخەینەوە کە حکومەتی هەرێم دەستپێشخەری کرد بە پێشکەش کردنی بیرۆکەی پێکهێنانی دەستەکی تایبەت بەدانووستان لەگەڵ حکومەتی فیدراڵ بەپێی قانون و بەدەنگی ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان.

داهاتی ناوخۆیی:

سەبارەت بەو پرسیارەی کە گوایە داهاتی ناوخۆی ساڵی 2013 کەمتر خەملێندراوە لە ساڵانی پێشوو، روونیدەکەینەوە کە داهاتی ناوخۆی ساڵی 2011 بە بڕی (1) ترلیون و (55) ملیار دینار خەملێندرا بوو، بۆ ساڵی 2012 بە بڕی (2) ترلیون و (331) ملیار دینار خەملێندرا بوو، بۆ ساڵی 2013 بە بڕی (2) ترلیون و (679) ملیار دینار خەملێندراوە وەك لە هەردوو خشتەی ژمارە (1) و (2)ی هاوپێچ لەگەڵ ئەم راپۆرتە دیاری کراوە، ئەمەش نیشانەی ئەوەیە کە داهاتی ناوخۆ ساڵانە زیادی کردووە، نەك کەم.

تەوەری دووەم

خەرجییەکان

پێشنیاری فراکسیۆنەکانی ئۆپۆزسیۆن بۆ داشکاندنی 20,48٪ ی بودجەی بەکاربردن:

لە یاداشتەکەدا پێشنیارکراوە بە داشکاندنی بڕی (901) ملیارو (177) ملیۆن دینار کە ڕێژەکەی دەکاتە 20,48٪ە لە بودجەی بەکاربردن (فەسلی/2 شمەك وخزمەتگوزاری وچاککردنەوەو بەخشین وسوودە کومەڵایەتیەکان وخەرجیەکانی ترو هەبووەکانی دارایی), تەئکید دەکەینەوە ئەم بڕینە کاریگەری سلبی دەکاتە سەر کارو چالاکیەکانی وەزارەت و دامەزراوەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، چونکە تەرخانکراوەکانی ئەو فەسلە زۆر بواری گرنگ لە پڕۆژەو خزمەتگوزاریەکان لەخۆ دەگرێت کە راستەوخۆ پێشکەش بە هاووڵاتیان دەکرێن، لەوانە:

أ- پارەی گرێبەستی پاککردنەوەی شاروشارۆچکەو نەخۆشخانەکان, کڕینی دەرمان بۆ پێداویستی هاووڵاتیان بەهۆی کەمی ئەو بڕە دەرمانەی لە بەغداوە دێت, سووتەمەنی، خۆراکی نەخۆش، زیندانیان, پێشمەرگە، جلوبەرگی پۆلیس و پێشمەرگەو ئاسایش, کارمەندانی تەندروستی، چاپکردنی کتێب و قرتاسیە, کرێی ئاو وکارەبا.

ب- بەرنامەی تواناسازی, دەرماڵەی قوتابیان، چالاکی دیدەوانی وەرزشی و قوتابخانەکان.

ج- چـاودێری خێـزان، تـۆڕی پاراسـتنی کۆمەڵایـەتی (نابینـا, کورتـەباڵا, نابیسـت, تاڵاسـیما, هیموفیلیـا, کەمئەندام, ئۆتیزم, مەنگۆل, ئیفلیجی دەماغ).

د- پێشینەی پارت و ریکخراوەکان و قەرەبوو.

هـ- کرێی باڵەخانە, ئەنتەرنێت, پێوەری دیاری کردنی زەوی.

و- چاککردنەوەی ڕێگا، پرد, بەنداو, باڵەخانە، چاککردنی شوێنەوار...هتد.

ز- کڕینی یان دروست کردنی باڵەخانە, کڕینی پێداویستیەکانی فەرمانگەکان.

ح- رێزلێنانی رۆژنامەنووس, وەرزش کار, هونەرمەندان.

ط- پشـتیوانی وەزارەتـی تەندروسـتی بۆنـەخۆش, بەخشـینی زینـدانیانی سیاسـی و بەخشـینی هاوسـەرگیری کوڕو کچی شەهید.

ی- پیشتگیری جوتیاران.

سـەبارەت بەکاریگەریـە سـلبیەکانی داشـکاندنی ئـەم ڕێژەیـە لـە بودجـەی بـەکاربردن لەسـاڵی رابـردوو لـە راپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابوری بە روونی ئاماژەیان پێکـراوەو هەرچـەندە حکومـەتی هـەرێم پێـی وایـە بودجەی بەکاربردن لە چاو بودجـەی وەبـەرهێنان زیـاترەو ئـەم کێشـەیەش پێویسـتی بـە چارەسـەر هەیـە بەپێی پلان و بەرنامەی دیراسەکراو، نەك بە داشکاندنی ڕێژە لە بودجەکە.

پارەی خەرج نەکراوی پرۆژەکان:

ئەوەی پەیوەندی بەخـەرج نـەکردنی پارەی پرۆژەکانی ساڵانی 2011 و 2012 هەیـە ڕوونیدەکەینـەوە بەپێی قانون پارەی خەرج نەکراو لە ساڵی داراییدا بۆ ساڵی دواتر تەدویر نابێتەوە، ئەوەش لەسەر بنـەمای ئەو قاعدەیەی کە دەڵێت: (استخدام الاعتمادات المصادق عليها في القانون لغايـة 12/31 للسنة الماليـة)، بـەم شێوەیە هـەر تـەرخانکراوێك ئەگـەر تـا ئـەو بـەرواره خـەرج نـەکرا ئـەوا کۆتـایی پێـدێت، سـەبارەت بـە چارەنووسـی پـارەی مـاوە لـە تـەرخانکراوی پرۆژەکـانی 2011 لـە چوارچێوەی بودجـەی وەبـەرهێنان لـە حیساباتی خیتامی هەمان ساڵدا ڕوونکراوەتەوەو لە پەرلەمانی کوردسـتان پەسـند کـراوە، بـۆ سـاڵی 2012 ئەوا بە هەمان شێوە لە حساباتی خیتامی بۆ پەرلەمانی کوردستان ڕوون دەکرێتەوە.

بڕگەی پاداشت بۆ فەرمانبەرانی (غير منتسبين):

سەبارەت بە بڕی (109) ملیار دینار کە تەرخان کراوە بۆ پاداشتی (غير منتسبين)، دابەش دەبێت بـۆ دوو بـواری خـەرجکردن بـەم شـێوەیە: بـڕی (28) ملیـار دینـار بـۆ پاداشـتی دەرەوەی سـەرجەم وەزارەت و فەرمانگەو دامەزراوەکانی حکومەتی هەرێم، کە ئەو فەرمانبەرو کارمەندانە دەگرێتەوە کـە خزمـەتگوزاری و ئەرك و چالاکییان بەپێی تایبەتمەندییان بۆ فەرمانگەیەکی تری حکومەتە، یان هاووڵاتی دەرەوەی بواری وەزیفین و خزمەتگوزاری پێشکەش بە دامەزراوەکانی حکومەت دەکەن، هەرچی بەشی دووەمە کە بـە بـڕی (81) ملیار دینار خەملێندراوە، دانراوە بۆ پاداشتی موخبیر و موتەعاون بۆ ئەرك و چالاکییەکانی ئاسایش

و پێشمەرگەو پۆلیس و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ، بە ڕەچاوکردنی بوارەکانی خەرجکردنی ئەو پارانەو گرنگی ئەو ئەرك و چالاکیانەی لە بەرامبەر ئەو پاداشتە جێبەجێ دەکرێن زۆر نییە.

تەوەری سێیەم

پێشنیارەکان بۆ ڕێکخستنی داهات و خەرجی

1- سەبارەت بە پێشنیاری ئەوەی کە پەسند کردنی دەسەلاَتی خەرجکردنی داهات تەنها لە لایەن پەرلەمانەوە بێت، بۆ هەموو لایەك ڕوون دەکەینەوە کە بوارو دەسەلاَتەکانی خەرجکردن بەڕوونی و ئاشکرایی لە پرۆژە قانونی بودجەی هەرێمی کوردستان دیاریکراوە کە پەرلەمان خۆی ساڵانە پەسندی دەکات و تیایدا دەسەلاَتەکانی هەردوو وەزیری دارایی وئابووری و پلاندانان و وەزیرەکانی تر بە گشتی و سەرۆکی لایەنەکانی نەبەستراو بە وەزارەت دیاریکراوە، لە هەمان کاتیشدا هەر بەپێی قانونی بودجە دەسەلاَت دراوە بە ئەنجومەنی وەزیران بۆ دابەزاندنی دەسەلاَتی خەرجکردن بۆ ئاستەکانی خوارەوە بۆ بریکاری وەزارەتەکان و بەڕێوەبەرە گشتییەکان و پارێزگارو سەرۆکی یەکە ئیدارییەکان، دەربارەی دەسەلاَتی خەرجکردنی داهاتی ناوخۆیی وەزارەتەکانی (کارەبا، تەندروستی، شارەوانییەکان، ناوخۆ - ڕەسمی تۆماری ئۆتۆمبێل و سزاکانی هاتوچۆ) هەمووی لە چوارچێوەی یاساو ڕێنماییە داراییەکان ئەنجام دەدرێت و بنەمای قانونی ئەو دەسەلاَتانەش لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی وئابووری بە ڕوونی دیاریکراوە.

2- سەبارەت بە جێبەجێ کردنی ئەو کۆمەڵە بڕگەو یاسا گرنگانەی پەیوەستن بە بودجەوە وەك پێکهێنانی (ئەنجومەنی ڕاژە ، دیوانی چاودێری دارایی، دەستەی نەزاهە).

دەربارەی دامەزراندنی ئەنجومەنی ڕاژە، یەکێك لە کۆبوونەوەی ئەنجومەنی وەزیران لە ساڵی 2012 بڕیار لەسەر دامەزراندنی سەرۆکی ئەنجومەنی ڕاژە درا، بەپێی یاسای ئەنجومەنی ڕاژەش دەبێت بانگەواز بۆ پڕکردنەوەی ئەو پۆستە بکرێت، هەر لە دوای ئەم کۆبوونەوەیە لە یەکێك لە ڕۆژنامە ڕەسمیەکان بانگەواز کراوە، بۆ ئەوەی بەپێی ڕێکارە یاساییەکان و، بەپێی مەرجەکان هەر کەسێك بواری ئەوەی هەبێت سیڤی خۆی تەقدیم بکات بۆ ئەم پۆستە.

سەبارەت بە دامەزراندنی سەرۆکی دیوانی چاودیری دارایی ئەو دامەزراوەیە وابەستەیە بە پەرلەمانی کوردستانەوە، بۆ دەستەی نەزاهەش دامەزراندنی سەرۆکی دەستەی نەزاهە لە لایەن ئەنجومەنی دادوەرییەوە بانگەوازی بۆ کراوەو ژمارەیەك لە هاوولاَتیان فۆرمیان بۆ ئەو مەبەستە پڕکردۆتەوەو ئێستا ئەنجومەنی دادوەریی سەرقاڵی وردبینی و دەستنیشانکردنی کاندیدە بۆ ئەو مەبەستە.

3- دەربارەی زیاد کردنی (مووچەو دەرماڵە) بۆ فەرمانبەران و زیاد کردنی مووچەی خاوەن پێداویستی تایبەت و زیاد کردنی مووچەی خانەنشینی و پێشنیاری هاوتا کردنی مووچەو دەرماڵەی پێشمەرگە لەگەڵ بەغدا.

ئێستا ڕێژەی مووچەی فەرمانبەران لە بودجەی گشتی بریتیە لە 61٪، کە بڕی (7) تریلیۆن و(611) ملیارو (615) ملیۆن دینار ڕاستەوخۆ بۆ 1 ملیۆن و (341) هەزارو (558) مووچە خۆر خەرج دەکرێت

و ڕێژەکەی دەکاتە 65,57٪ی بودجەی بەکاربردن، ئەمە لەکاتێکدایە باس لە کورت هێنانی بودجە و زۆری بودجەی بەکاربردن دەکرێت بە بەراورد بە بودجەی وەبەرهێنان، کە بێ گومان بە زیاد کردنی مووچەو دەرماڵە ئەم کێشەیە قوڵتر دەبێتەوەو ئەمەش دژیەکی دروست دەکات لە نێوان دوو پێشنیاری ئۆپۆزسیۆن بە کەمکردنەوەی بودجەی بەکاربردن و زیاد کردنی مووچەو دەرماڵە لەهەمان کاتدا.

4- سەبارەت بە دانانی پێوەرێکی دادپەروەرانە بۆ مووچەی شەهیدان، پێوەری دادپەروەرانەو زەوابتی دیار پەیڕەوکراوە وەك لە یاسای ئیمتیازاتی کەسوکاری شەهیدان وئەنفالکراوان و ڕێنماییەکانی ئەو یاسایە بە ڕوونی دیاریکراوە.

5- دەربارەی ئەوەی کە نابێت هیچ پرۆژەیەکی وەبەرهێنانی وەزارەتەکان لەلایەن وەزارەتێکی تر کە تایبەتمەندی نەبێت جێ بە جێ بکات، ئەمە چەند حاڵەتێکی پێشوو بووە لە پرۆژە کۆنەکان، بەڵام ئێستا ئەمە چارەسەرکراوەو لە داهاتووشدا دووبارە نابێتەوەو، ئەگەر هەبێت پرۆژەکانی کۆنن و لە قۆناغی کۆتایدان.

دروست کردنی سندووقی بیمەی بێکاری:

حکومەتی هەرێم لەرێگەی وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتەوە مووچەی مانگانە لە چوارچێوەی پاراستنی کۆمەڵایەتی دەداتە ئەم چین و توێژانە: کەمئەندام، تالاسیما، نابیستان، نابینایان، کورتەباڵاکان، شیزۆفرینیا، چاودێری خێزان بۆ بێوەژنان، تەڵاقدراوان، ژنانی جێهێشتراو لەلایەن هاوسەرەکانیانەوە، منالی بێ دایك و باوك، ئەو گەورە کچانەی بەخێوکەریان نییە، خێزانی حوکمدراوان لە چاکسازیەکان، ئەو خوێندکارانەی خێزاندارن و مووچەی تریان نییە، بەساڵاچووی پەککەوتە کە هیچ مووچەیەکیان نییەو، بەپێی ئاماری وەزارەتی کار وکاروباری کۆمەڵایەتی سوودمەندانی چاودێری خێزان 75 هەزار و 154 کەسن بە بودجەی 135 ملیارو 277 ملیۆن دینار ساڵانە سوودمەندن، کەمئەندامانیش بەبڕی 200 ملیار دینار سوودمەندن ساڵانە بۆ 123 هەزارو 858 کەس، هەرچی بیمەی بێکاریشە ئەوا 31 هەزارو 711 کەس سوودمەند دەبن بە بڕی گشتی 28 ملیار و 539 ملیۆن دینار بۆ ماوەی 6 مانگ.

پاڵپشتی دارایی بانقەکان بۆ دوانەکەوتنی مووچەی فەرمانبەرو خانەنشینان:

وەك ئاشکرایە بانکی ناوەندی عێراق زیاتر لە (65) ملیار دۆلاری یەدەگی هەیە لە ناو بانك کە بریتییە لە (85٪) ی ئەو پارەیە لە جیاوازی نرخی بەرمیلی نەوت ساڵانە تقدیر دەکرێت بە جیاوازی لە فرۆشتنی نەوت، هەر بۆ نموونە بۆ ساڵی 2013 تەقدیری دۆلار کراوە بەرامبەر دینار بە بڕی (1166) دینار دەفرۆشرێتەوە لە سەرەوەی (1200) دینار, هەرێمی کوردستان داوای کرد بڕیك بە ڕێژەی (5٪) لە یەدەگی بانکی ناوەندیی بدرێتە لقەکانی بانکی ناوەندی عێراق لە هەرێم نەوەك ڕێژەی (17٪) لەبەرامبەر زەمانەتێك بۆ کارئاسانی و کەمکردنەوەی قورسایی دارایی لەسەر وەزارەتی دارایی هەرێم وەك (قەرزی خانووبەرە, کشتوکال, پیشەسازی, پێشینەی هاوسەرگیریی و قەرزەکانی تر وئاسانکارییەکان بۆ

کەرتی تایبەت و.......هتد)، بەڵام بەهۆی نەبوونی ئەو ئاسانکارییانە کێشە ڕووبەڕووی وەزارەتی دارایی وئابووری هەرێم بۆتەوە.

خشتەی ژمارە (1)

بڕی پارە بە ملیار		ڕوونکردنەوە	
2012	2013		
476	651	داهات لە سەر ئاستی وەزارەتەکان کە پێشنیار کراوە بۆ ساڵی 2012 لە وێنەی هاوپێچ ڕوونکراوەتەوە	
56	54	داهاتی بەنکەکان	جیاوازی لە خەرجییەکان و داهات بە کورتهێنان (العجز) داخڵی بودجە دەکرێت بەپێی پاشکۆی ژمارە (1) / أ لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی دیاریکراوە
37	32	داهاتی فڕۆکەخانە	
1075	1062	داهاتی سامانە سروشتییەکان	
67	42	داهاتی شارەوانی	
10	8	داهاتی وەزارەتی تەندروستی	بەپێی ماددەی 4 بڕگە 1 و 2 لە پرۆژە قانونی بودجە داهاتیان دەخرێتە سەر بودجەی خۆیان لە حیساباتی خیتامی
182	250	داهاتی وەزارەتی کارەبا	
128	130	داهاتی وەزارەتی ناوخۆ (هاتوچۆ)	
300	450	داهاتی گومرگ و باجەکان بۆ وەزارەتی دارایی حکومەتی فیدراڵ ڕەوانە دەکرێت لە ساڵی 2012	
2331	2679	کۆی گشتی	

خشتەی ژمارە (2)

داهاتی ناوخۆیی خەملێندراو بۆ ساڵی 2011			داهاتی ناوخۆی دەستهاتوو به فیعلی لە حساباتی ختامی ساڵی 2011	
بڕ	بوار		بڕ	بوار
350	ڕەسمی گومرگی		559	باجەکان
400	داهاتی ناوخۆ/کمارك		80	مساهمات اجتماعیه
305	پترۆ دۆلار		487	ایرادات اخری
			5	بیع الموجودات
1055	کۆی گشتی		1131	کۆی گشتی

بەڕێزان، ئەوەی کە خوێندرایەوە دەقی ئەم وەڵامە بوو لەبەرامبەر یاداشتی لایەنەکانی ئۆپۆزسیۆن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان نوقتەی نیزامیە؟ تکایە (92) کەس قسەی کردووە، ئەگەر ڕێگا بە تۆ بدەم دەبێت ڕێگا بە کۆمەڵ بدەم، لیستی کۆمەڵەی ئیسلامی، ڕێگا بە یەکگرتووی ئیسلامی بدەم، دوایی ڕێگا بدەم بە لیستی کوردستانی، ئێوە (37) سەعات قسەتان کردووەو موناقەشەتان کردووە، برادەری وا هەبووە، خوشکی وا هەبووە (40) دەقیقە، (50) دەقیقە، تا سەعاتێك قسەی کردووە، تەقریرەکەی فراکسیۆنەکانی ئۆپۆزسیۆنیش دەڵێت لەکۆتاییدا ئێمە پێمانوایە بە ڕەچاو کردنی ئەو سەرنج و تێبینیانەو جێ بەجێ کردنی ئەو پێشنیازانەی سەرەوە کە پوختەو کورت کراوەی موداخەلەو قسەی پەرلەمانتارانمانە، تەواو، کە هەمووتان قسەتان کردووە، جارێکی تر پوختەکەشتان گوتۆتەوە، کەواتە تەواو، ئێستا چەند پەرلەمانتارێکی بەڕێز داوای کردووە ئەم بودجەیە بگەڕێتەوە بۆ حکومەت، ئێستا ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەدایە ئەم بودجەیە بگەڕێتەوە بۆ حکومەت دەستی بەرز بکاتەوە؟ تەنیا دوو کەس دەستی بەرز کردۆتەوە بۆ گەڕانەوەی بۆ حکومەت، زۆر سوپاس، تکایە موداخەلە نەما، ئەگەر ڕێگا بە ئێوە بدەم، دەبێت ڕێگا بە هەموو لیستەکانی تریش بدەم، جارێکی تر دەیڵێمەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەم بودجەیە بگەڕێتەوە بۆ حکومەت تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (12) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ

لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (54) کەس لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ ناگەڕێتەوە بۆ حکومەت بەردەوام دەبین لەسەر موناقەشە کردنی، ئێستا ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، ئایا ئێمە ئینتیقال بکەین بۆ موناقەشە کردنی یاسای بودجە تکایە کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا ئینتیقال بکەین بۆ پرۆژە یاسای بودجە، دانیشتنەکەمان هەڵدەگرین تا سەعات (4)ی پاش نیوەڕۆ، تا ئەو کاتە بە خواتان دەسپێرین.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم کاتەتان باش، ئێستاش بەردەوام دەبین لەسەر دانیشتنەکەمان، فەقەرەی ئێستا موناقەشەکردنی یاسای بودجەیە، بۆیە داوا دەکەین لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی، نوێنەریان بفەرموێ بۆ سەر سەکۆی لیژنەکان، فەرموون لیژنەی یاسایی مادده بە مادده بیخوێننەوە

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکمان لەسەر ماددەکە نیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی و ئابووری، فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی و هیچ لیژنەیەکی تر تێبینی تۆمار نەکردووە لەسەر ئەم ماددەیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستاش ناوی ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانە دەنووسین، ئەگەر بیانەوێت قسە بکەن، بەڵام وەکو ساڵی پار هەر پەرلەمانتارێك 3 دەقە قسە دەکات، کێ دەیەوێت ناوی بنووسرێت؟ تا ناوی بنووسین، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە (کوێستان خان- کاك کاردۆ- کاك عبدالله- کاك ئارام- کاك عبدالقادر- کاك دکتۆر احمد وەرتی- مامۆستا عمر- حاجی بیلال- کاك سالار- پەیام خان- کاك پێشەوا- کاك عبدالله مەلا نوری- پەیمان خان- سیوەیل خان- کاك سەرهەنگ- کاك حەمە سعید- ناسك خان- کاك نەریمان- مامۆستا فەرمان- عظیمة خان-

کاك لقمان- دکتۆر عمر نورەدینی- کاك سمیر) فەرمووو کوێستان خان، بەس تکایە لە مەوزوع نەچنە دەرەوە، 3 دەقەش حەقتان هەیە.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەکانم لەسەر بڕگەی دووەم لە داهاتی ناوخۆ، پێم وایە ئەو داهاتە زۆر کەمەو پێویستە داهاتەکان ئاشکرا بکرێت، بۆ پەرلەمانتاران و خەڵکی کوردستان بەتایبەتی نەوت، نەوت بە 7 ڕێگا پارە وەردەگیرێت، نەوتی خاو ئەوەی کە بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان ئەم هەفتەیە دەڵێت 5 ساڵە نەوتی خاو دەنێرین بۆ ئێران و تورکیا، شیرینی گرێبەستە نەوتیەکان، فرۆشتنی نەوت و غاز، بەرهەمە نەوتیەکان، کە من لە نامەیەکدا بۆ بەڕێز سەرۆکی حکومەتم نووسیوە، سەرۆکی حکومەت دەڵێ ئەمە وەڵامەکەیە دوایی دەکرێت بیخوێنمەوە، دەڵێ ئەو پارەیەی کە لە بەرهەمە نەوتیەکانمان بەدەست هاتووە، لە حیسابی سامانە سروشتیەکان چووەتە سەر حیسابی وەزارەتی دارایی، کەواتە حیسابێك هەیە لە وەزارەتی دارایی بۆ فرۆشتنی بەرهەمە نەوتیەکان، تکایە با ئەو حیسابەمان بۆ ئاشکرا بکات، پارەکەمان پێ بڵێت، ئەوە قسەی بەڕێز سەرۆکی حکومەت خۆیەتی، هەروەها پارەی تەرخان کراو لەلایەن کۆمپانیاکانی نەوت بۆ پاراستنی ژینگە، باجەکانی زەوی و باجی دەرامەت، ڕەسمی گومرگ، کە وەردەگیرێت لە کۆمپانیاکان، لە 20٪ پشکی کۆمپانیاکانی کوردستان بۆ دۆزینەوەی بەرهەمە نەوتیەکان، ئەمەش هەر بەپێی گرێبەستەکان هەیە، 3 پاڵاوگەی نەوت هەیە لە بازیان، زاخۆ، خەبات ڕۆژانە 85 هەزار بەرمیل نەوت دەپاڵێون، ئەمە داهاتێکی زۆر زۆرە، کە ئێمە پێمان وایە چەند تریلیۆنێك دەکات، پێویستە ئەوە ئاشکرا بکرێت بۆ کۆمەڵانی خەڵك، هەروەها پێویستە داهاتی گومرگەکان ڕوونتر و ئاشکراتر بێت، ئەو پارەیە زۆر زیاترە لەوەی کە لێرە ئیشارەتی پێداوە، داهاتە حەقیقەکەمان پێ بگوترێت، پارەی گەڕاوە بەتایبەتی پارەی پرۆژە گەڕاوە جێبەجێ نەکراوەکانی ساڵی 2012، کە 2 تریلیۆن و 712 ملیار و 596، پێویستە ئەو پارەیەش بێتەوە سەر بودجە، چونکە ئەوە پارەی گەڕاوەیە، پارەی خانەنشین، دەمەوێت لێرە ئەوە باس بکەم کە پارەی بڕینی خانەنشینی لە 7٪ زۆر زۆر لەوە زیاترە، کە لە ڕاپۆرتەکەی حکومەت هات بوو، چونکە بە تەنها ئەندامانی پەرلەمان و وەزیرەکان، کە بەپێی ئەو بەڵگانەی لەبەردەستی خۆماندا هەیە، هی 111 ئەندام پەرلەمان ، ئەوەی بە پلەی وەزیرە لە حکومەت 133، کە هەر یەکێك لەوانە 399 هەزاری لێ دەبڕدرێت، هەروەها بەپێی ڕاپۆرتەکەی خۆیان 1162 پلەی تر هەیە، کە مودیر عام و موستەشار و ئەوانەن، کە ئەوانە ئەگەر مووچەکانیان 2 ملیۆن و نیویش بێت، کە زۆر لەوە زیاتری تێدایە، هەریەکێ لەوانە 185 هەزاری مانگانە لێی دەبڕدرێت، جگە لەوەی کە ژمارەیەکی زۆر ی جێگری مودیر عام و خەبیر و کۆمەڵێك پلەی تر هەیە کە ئەوانەش بە نزیکی لە 100 هەزار لە 7٪ لێ دەبڕدرێت، پێویستە هەموو ئەو داهاتانە ئاشکرا بکرێن، بۆ کۆمەڵانی خەڵك و بۆ پەرلەمان، دواتر بچینە سەر بابەکانی تر، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا دەمەوێت ئەوە بڵێم لیژنەی یاسایی، ئێمە تێبینیمان هەبووە، یەعنی ئەوە دەبێت ئاماژەی پێ بکرێت، وانیە کە هەموو ڕەزامەند بووبن لەسەر راپۆرتەکە، دەمەوێت بڵێم پشتیوانی بۆچوونەکانی کوێستان خان دەکەم، سەبارەت بە داهات، داهاتی خەمڵێنراو پێویستە نزیك بێت لە داهاتی فەرمی، بەپێی پێوانەکان دەبێت داهاتی ئەمساڵ زیاتر بێت، ئەگەر تەماشای 2011 بکەین، تەماشای دۆخی ئابووری، گەشەی بازرگانی، گەشەی ئابووری، هەموو ئەوانە پێمان دەڵێ دەبێت داهاتی 2013 زۆر زیاتر بێت لە داهاتی 2011، کەچی بە پێچەوانەوە نیو ئەوەندەی داهاتی 2011یە، ئەمەش دەرخەری ئەوەیە کە سیاسەتی حکومەت لە ئەدای خۆی لاوازە و، نادیاری و ناشەفافیەت لە داهاتەکاندا هەیە، بۆئەوەی قسەکانمان دیاریکراوبێت حکومەت خۆی دەڵێت 2 حیسابم کردووەتەوە، لە حیسابی داهاتی نەوت، دەبێت بۆمان ڕوون بکاتەوە داهاتەکان کەلەو دوو حیسابە چەندن، چۆنن؟ ئەمە خاڵێکیان، خاڵێکی تر بەڕێز وەزیری سامانە سروشتیەکان لە کۆنگرەیەکی رۆژنامە نووسی لە رۆژنامەی هەولێر، دەڵێ ئێمە ساڵانە 3 تا 4 تریلیۆن ملیار بۆ سووتەمەنی کارەبا لە داهاتی نەوت خەرج دەکرێت، بەپێچەوانەی راپۆرتی حکومەت، پێمان خۆشە ڕوونکردنەوە لەو هاودژیە کە لە لێدوانەکانیان سەبارەت بە داهات بدەن، جگە لەوەی بەڕێز کوێستان خان باسی کرد، بۆیە پێویستە پێش ئەوەی بچینە سەر ماددەکانی ، کە پەیوەندی بە خەرجیە، داهاتەکان بە ڕوونی دیاری بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبدالله.

بەڕێز عبدالله محمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش مولاحەزەم لەسەر داهات هەیە، داهاتی هەرێمی کوردستان دەکرێتە 3 بەشەوە، بەشێکی لە بەغدا جێ دەمێنێت و نایێتە کوردستان، کە لە 7٪ دەبێت بە نزیکەی، ئەمەش بەهۆی کەمەڵێك کەموکوڕیەوە، کە پەیوەندیدارە بە حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە، بەهۆی ئەو کەموکوڕیانەی هەم بەهۆی قانونی رەقابەی دیوانی رەقابەی مالی نیە، دەستەی نەزاهە نیە کە رەقابەی مالی بەغدا بێ بە هاوکاری تەدقیقی تێدا بکەن و، پترۆ دۆلار و کۆمەڵێك داهاتی تره بنێرێت بۆ هەرێمی کوردستان، دووەمینیش داهاتی نەوتە کە لەناو پرۆژەی بودجەدا ئاماژەی پێ ناکرێت، واتە لە 3 بەشی داهات 1 بەشی داهات لەناو پرۆژەدا هەیە، کە لە پرۆژەی بودجەدا ئاماژەی پێکراوە، بۆیە من لەکاتی موناقەشاتیشدا، لە لیژنەی یاسایی لەسەر مەحزەرەکە نووسیومە ئەو داهاتە، داهاتێکی راستەقینە نیە، بۆیە موناقەشەکان، موناقەشاتێکی

کەموکورتن تا ئەو کاتەی هەموو داهاتی هەرێمی کوردستان، لە پرۆژەی بودجەدا ئاماژەی پێ دەکرێت، ئەوکاتە حەقی خۆیەتی پەرلەمان گفتوگۆی لەسەر بکات، دەنگی لەسەر بدات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت قادر (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی من دەمەوێت جەختی لەسەر بکەمەوە، مەسەلەی داهاتی نەوتە، کە بەپێی یاسای نەوت و غازی هەرێمی کوردستان، کە کۆمەڵێك داهاتی هەیە، بەڵام ئەو داهاتانە پێویستە بخرێنە ئەم خانەوە، مەسەلەی مۆڵکانە، باجە، رسوماتە، هەروەها کۆمەڵەی سندووقی ژینگەیە، هەروەها پارەی فرۆشتنی نەوتە، ئەو ماددەیەش کە هاتووە لە پرۆژە یاساکەدا کە لە حیسابی تایبەت دانراوە، ئەوە نابێتە بەڵگە بۆئەوەی کە ئێمە لەم داهاتە، باس لە داهاتی نەوت نەکەین، چونکە لە یاسای ژمارە 5ی ساڵی 2010ی وەزارەتی دارایی، باس لەوە دەکات دانانی بنچینە گشتیەکانی بەڕێوەبردن، رێکخستنی دەرامەتی دارایی، ئابووری، واتە دەبێت ئەو حیسابە تایبەتە لەژێر سەرپەرشتی وەزارەتی دارایی بێت و ئاگادار بێت، هەروەها لە ماددە 17ی یاساکەدا، یاسای نەوت و غاز، کارەکانی سندووقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان لەژێرچاودێری پەرلەمان دەبێت، کەواتە دەبێت بزانین ئەو سندووقە چەندی تێدایە؟، رێژەکەشی دیاری بێت، بۆئەوەی لێرە پەرلەمان پەسەندی بکات، هەروەها وەزارەتی دارایش ئاگادار بێت، خاڵی دووەم سەبارەت بە نەفەقاتی حاکیمەیە، کە لە راپۆرتەکەی وەزارەتی دارایی دا هاتووە، کە خۆی تەخمینی کردووە بۆئەوەی کە لە 20٪ بۆ لە 50٪ دێت، بەڵام پێویستە تەخمینێك دابنرێت بۆ ئەو نەفەقاتە حاکیمەیە، نابێت ڕاستەوخۆ ڕێژەکە کەم بکرێتەوە، بگوترێت نەفەقاتی حاکیمە ئەمە هیچ ناگات بەدەست حکومەتی هەرێم، بەڵکو دەبێت وەزارەتی دارایی تەخمینێك دابنێ لە داهاتەکانی 2013، چونکە هەمووی هەر تەخمین نیە، ئەوانی تریش بە تەخمین دابنرێ، ئینجا ئەو کاتە بۆئەوەی پەسەند بێ و، داهاتەکان ئەوکاتە بەڕوونی بخرێتە بەردەم ئەندامانی پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالقادر فەرموو.

بەڕێز عبدالقادر اکرام جمیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە داهاتی خۆماڵی هەرێم، تەبیعی هەموومان دەزانین ئەو داهاتە 651 ملیار و 114 ملیۆنە، ئەمەش داهاتێکی زۆر کەمە ئەگەر بەراوردی بکەی لەگەڵ وڵاتانی تر، یەعنی دەبێت ئەو خاڵانە ڕەچاو بکەین بۆ ساڵانی داهاتوودا.یەکەمیان: گرتنەبەری ڕێ و شوێنێکی تازەو پۆزەتیف، بۆ کۆکردنەوەی داهاتی خۆماڵی، چونکە جۆری وەرگرتنی باج و ئوجرەتی کارەباو کرێی ئەو شوێنانەی، کە حکومەت کرێی داون لە دوکان و ئەرازی زراعی و، ئەرازی سناعی و، ڕێگایەکی مونتەزم و ڕاست نیە، بەڵکو شێوەی کۆکردنەوەی ئەم داهاتانە 100٪ پۆزەتیف نیە، دووەمیان: یەعنی دەبێت حکومەتی هەرێم بایەخ بە بواری سیاحە

بـدات، یـەعنی لـە هـەرێمی کوردسـتان، چـونکە هـەرێمی کوردسـتان جێگایـەکی گونجـاو و شـیاوە بـۆ ئـەم مەبەستە، تەبیعی زۆر لە دەوڵەتانی تریش هەروەکو (لبنان و تورکیا) هەیە، یەعنی بـە سـەراحەت ئەوانـە دەوڵەتێك بەخێو دەکەن لەسەر ئەم داهاتانە، سێیەمیان: بایەخـدان بـە بـواری کشـتوکاڵی و بـەخێو کردنـی ئاژەڵ، یەعنی ئێمە ئەگەر لە هەرێمی کوردستاندا...

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالقادر ئەوە عیلاقەی بەو ماددەیەوە نییە، چاوەکەم، ئـەوە باسـی سیاحەو کشـتوکاڵ و زیـادکردنی ئەوەیە، وەرە سەر مەوزوعەکە تکایە.

بەڕێز عبدالقادر اکرام جمیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلاهی ئەوەکەم ئەوەندەیە، یەعنی بەنیسبەت فەقەرەی سێیەم ئەوەندەیە، یەعنی ئێمە دەتوانین داهاتی خۆمـاڵی زیـاد بکـەین، ئەگـەر زیـاتر ئیهتمـام بـدەین بـە کشـتوکاڵ، یـەعنی لـەجیاتی هێنـانی بـەروبوومی کشتوکاڵی، ئێمە دەتوانین کشتوکاڵ و ئەو شتانە خەزن بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. احمد فەرموو.

بەڕێز د. احمد ابراهیم علی (وەرتی):

بەناوی خوای گەورە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم، بە داهاتی خەملێنراو و پاشان داهاتی فیعلی بـە دەسـت هـاتوو، پێشـتر لـەکاتی موناقەشـەکاندا زۆر قسـەی لەسـەر کـرا، کـە ئـەوە لـە یاسـای بودجـەی پاریشـدا حکومـەت پێشـتر هەنـدێ تەفاسیلی داهاتەکانی بە جیا نارد بوو، بەڵام ئەمساڵ ئـەو تەفاسـیلە بـەو شـێوەیە بـوو لـە چـاو پـار کـە لـە خاڵەکانی باسی کرد بوو، خاڵی سێیەم برِگەی یەکەم لە ماددەکە، کە دەڵێت یەکەم بەشی هەرێم بەگوێرەی یاسای بودجەی گشتی ئیتیحادی کۆماری عیراق، بۆ ساڵی دارایی 2013 دەکاتە 14 تریلیۆن و 406 ملیار و 735 ملیۆن دینار، دیارە بەپێی یاسای بودجەی ئیتحادیش ئێستا پەسەند نەکراوە، نرخـی هـەر بـەرمیلێك مەعەدەلەکەی بە 90 دۆلار حیساب کراوە، پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە ئەگـەر ئـەم سیعرە ئـاڵوگۆڕی بەسـەر داهات، ئەم برِە کە بۆ هەرێمی کوردستانیش هەڵبەتە لەسەر ئەوە حیسابە، کە لەسەر ئەو ئەساسە حیساب کراوە، گۆڕانکاری بەسەر دادێت یان گۆڕانکاری بەسەر دانایەت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بسم الله الرحمن الرحيم

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم کە 3 بڕگەیە، من ئەو پێشنیارانە دەکەم بەپێی ئەو زانیاریانەی کە لەلامانە ئەو داهاتە، سوپاس بۆ خوا داهاتێکی باشە 15 تریلیۆن و ئەوەندە کە لێرە نووسراوە، بەڵام وا دەزانم بەشێ لەم داهاتە دیاری نەکراوە، کە گوایە لەو ماددەیە ئیزافە بکرێت، یەکەم: پارەی ئەو 900 ملیۆن نەوتەی کە لە بڕگەی 3 خۆی ئاماژەی پێ کردووە، 800 ملیۆن دۆلاری داهاتی ئاڵوگۆڕی بازرگانی کە ئێمە قەناعەتمان نەبووە کەوا نەبێت، مەسەلەی ئەو بڕە خەملێنراوەی لە نەفەقاتی حاکیمە کە هەرچەند هەیە، 400 ملیار و نیوی سندووقی خانەنشینی، کە ئەویش هەر (لایزال) ئێمە هەر لێی مەسئولین کە دەبێت ئیزافە بکرێت، جگە لە 2 تریلیۆن دینار پارەی نەگەڕاوەکانی وەزارەتەکان، ئەمە جگە لە داهاتەکانی ناوخۆ، ئەوە بەنیسبەت ئیزافاتەوە وا دەزانم لەو ماددەیە چارەسەر بکرێت، بەنیسبەت حیساباتی داهاتی نەوتەوە ئەو دوو حیسابەی کە بەڕێزانی لە وەزارەت باسیان کرد، من پشتگیری لە ڕای براو خوشکانی پێش خۆم دەکەم، کە پێویستە پەرلەمان لە وردەکاریەکانی ئاگادار بکرێتەوە، بەنیسبەت بڕێکی ترمان کە لەلای حکومەتی عیراقە، من پێشنیار دەکەم کە ئەویش نەچین بەسەریدا، چونکە ئێرە جێگایەتی کە پەرلەمانی کوردستان بڕیارێکی جدی بدات بۆ گێڕانەوەی موستەحەقاتی پێشمەرگەو ئاسایش، ئەو بڕەی مەبەست ئەو 7 تریلیۆنەی کە (لایزال) کەڵەکە بووە لە بەغدا، دەبێت چارەسەرێکی بکەین، پێشنیار دەکەم لە موناقەشەی بودجە لە بڕگەیەکدا ئەوە بکەن بە بڕیارێك، ئیلزامی حکومەت بکەن کە حیسابێکی جدی بۆ بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حاجی بیلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله (بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بسم الله الرحمن الرحيم

سەبارەت بە داهات بڕگەی دووەم، پێشەکی پشتیوانی لە ئەو براو خوشکانە دەکەم، کە باسیان لە چەند بابەتێك کرد بەتایبەتی لە داهاتی نەوت، کە ئەو دوو حیسابەی کە حکومەت خۆی دەڵێت 2 حیساب هەیە، بەڵام پارەکەی لێرە هیچ داخیل نەکراوە، داوا دەکەین ئەو حیسابە دیار بێت چەندە؟ بە هەموو وردەکاریەکانیەوە کە کوێستان خان باسی کرد نامەوێت بچمەوە سەری، جگە لەوە بودجەی سیادی و بودجەی حاکیمە، کە بە تەخمینە هیچی بۆ دیاری نەکراوە، پێویستە دیاربێت ئەو تەخمینە چەندە کە دەگەڕێتەوە بۆ ئێمە لە ساڵی 2013؟ دیارە داهاتە ناوخۆیەکانیش ئەگەر چی شتێکی کەمیان باسکراوە، پێم وایە شتێکی جوزئیە باس کراوە، ئەگەر نا دەبووایە چوون بە هەموو تەخمینێك داهاتی کارەبا زۆر لەوە زیاترە، شارەوانیەکان، وەزارەتی ناوخۆ، هەموو داهاتەکان زۆر لەوە زیاترن و، جگە لەوەش کە دیارە

هەم وەزارەتی دارایی خۆی لە راپۆرتەکەدا ناردوویەتی، لە خشتەی ژمارە 2 لاپەڕە 86 بەڕوونی هەندێك شتی نووسیوە پێچەوانە لەگەڵ یاساکەیە، لەوێدا داهاتەکانی ڕوون کردوەتەوە کە داهاتی بانکەکان 54 ملیارە، داهاتی فرۆکەخانەکان 22 ملیارە داهاتی سامانە سروشتیەکان 1 تریلیۆن و 62 ملیار، داهاتی شارەوانی 42 ملیار، داهاتی وەزارەتی تەندروستی 8 ملیار، داهاتی وەزارەتی کارەبا 250 ملیار، داهاتی وەزارەتی ناوخۆ 130 ملیار، دیارە بە گشتی داهاتی گومرگ و باجەکانیش 650 ملیار، بە گشتی 2 تریلیۆن و 679 ملیار دینارە، بەلاّم لێرەدا تەنها 651 ملیار دیناری داخیل کردووە، پێویستە ئەوە داخیل بکرێت و، ئەوە ڕوون بێت لەلامان کە پێویستە ئەو داهاتانە بخرێنەوە سەر بودجە و، دیار بێت لە بودجەدا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرمووو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز، لەڕاستیدا ئەم پرسیارەی من سەبارەت بە ماددەی یەکەم پەیوەستە بە مەسەلەی داهاتی ناوخۆیی، لە پرسیارەکانی کاتی خۆی، کە دەرفەتم هەبوو قسە بکەم، وەلاّمم وەرنەگرتووەتەوە، ئایا داهاتی ئەمساڵی ناوخۆیی بە بەراورد بە پار و پێرار بۆ کەم کرا؟ ڕاستە تەخمینیە، ئایا پەیوەستە بەو مەسەلەیەی کە بەشێك لە داهات و ئەو باجانەی لە ڕێگای وەزارەتی ناوخۆ لە 50٪ یان دەدرێتەوە، یان ئەسبابی تر هەیە؟ بۆئەوەی وەلاّمێکی موقنیع بدەینەوە، ئەوەی پەیوەندی بە داهاتەوە هەیە لە هەرێمی کوردستان، پێویست دەکات ستراتیجیەکی ئابووری سەربەخۆ دابڕێژرێتەوە، چونکە ئەوەی باس دەکرێت بڕینی موستەحەقاتی هەرێمی کوردستان لە بەغدا، ئەگەری زیاتری هەیە، هەرچەندە گوێم لە دەنگێکیش بوو ئەو ئەگەرانە و، ئەو بڕینانە دەخرێنە سەر ئەستۆی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەکاتێکدا کە بەو جۆرە نیە لەڕاستیدا ئێمە دەبێت ئەوە بزانین، کە ئێستاکە بە بەرنامە لە پەرلەمانی عیراقەوە کار بۆ بڕینی زیاتر دەکرێت و، جێگای خۆیەتی، سەبارەت بە داهاتی هەرێمی کوردستان دەست خۆشی لە هەموو فراکسیۆنەکانی ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراق بکرێت، هی کوردستانیەکان کە یەك: توانیویانە ئەم بابەتە بەرگری لێ بکەن، چونکە لە بەرامبەردا شەڕێکی گەورە هەیە و، ئێمە لە هەرێمی کوردستاندا لەڕاستیدا پێویستمان بەوە هەیە کە ئەو ستراتیجیە هەوڵیدا هەموو داهاتە ناوخۆییەکانی هەرێمی کوردستان بێتەوە یەکە جێگا و، دواجار سەرف بێتەوەو دابەش بکرێت بەسەر لایەنەکان، ئەگینا بەم ئالیەتە پێمان وایە ئەم پرۆسەیە لەژێر باری رەخنە ناچێتە دەرەوە، ئەوەی پەیوەندی بە داهاتی نەوتیشەوە هەیە لەڕاستیدا بە حوکمی ئەوەی لەسەر مەسەلەی داهاتی نەوت پرۆژە خزمەتگوزاریەکان لە هەرێمی کوردستان، لە سێکتەرە جیا جیاکان دەکرێت، بۆئەوەی لەژێر رەقابە و چاودێری پەرلەماندا بێت، حەقە بەشداری پەرلەمانی کوردستان بکرێت لەو داهاتەو، لەو پرۆسەیە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر داهات، ئەگەر بودجە یەك بەڵگەنامە بێت، دەبێت هەموو داهاتەکان لە یەك بەڵگەنامە جێگای بکرێتەوە، جیاکردنەوەی ئەو داهاتانە کە ئەمڕۆ نوێنەری حکومەت وتی داهاتی ئێمە زۆر زیادی کردووە لەچاو 2012، 2013 سەرووی 2 تریلۆنی باس کرد، بەلاّم پێم بڵێن بۆچی ئەو داهاتە بە کۆی گشتی داهات بە داهاتی فڕۆکەخانە، بانکەکان، سامانە سروشتیەکان بۆچی وەك داهات دەرج ناکرێت؟ پاشان پێیان بدرێتەوە، ئەمە پرسیارێکیان، دوو: بۆ دیاریکردنی داهات ئەو وەزارەتانەی راستەوخۆ سەرفی دەکەنەوە، دیاریکردنی داهاتەکان وەك ژمارە، هەروەکو وتتان ئێمە داوا ناکەین بە گونیە پارەکە بێنن لێرە دابنێن، ژمارەکەمان پێ بڵێن داهاتی ئەو وەزارەتانەی کە بۆیان سەرف دەکرێتەوە، حەقە لێرە بە ژمارە دیاری بکرێت وەك داهاتی گشتی، بەپێی یاساکە ئەو وەزارەتانە بۆیان خەرج دەکەنەوە پێیان بدرێتەوە، لەبەرئەوە ئەگەر لە بودجە کە یەك بەڵگەنامە بێت، داهاتەکان لە یەك بەڵگە نامە جێی ببێتەوە، بەڕاستی موتەناقزە لەگەڵ معیاری بودجە ناگونجێت، داهات لە 3، 4 شوێن دانرابێت، جگە لەوەی ئەو دوو حیسابە تایبەتیەی کە بۆ داهاتی نەوت داندراوە، کە دەبێت بە حیسابێکی مولحەق لە هەندێ شوێنی دونیا حیسابی خاص هەیە، بە حیسابێکی بێتە پەرلەمانی کوردستان، بزانین داهاتی ناوخۆییەکان بە کێ دەدرێ. لەکاتێکدا وەزیری سامانە سروشتیەکان خۆی ئیقرار دەکات لە چاو پێکەوتنی تەلەفزیۆنی، دەڵێ ئێمە نزیکەی 4، 5 ساڵە نەوت دەنێرین بۆ تورکیا، بۆ وڵاتانی تر جگە لەوەی کە لەڕێگای سۆمۆوە دەڕوات، بۆیە داهاتی ئەوانەش دەبێت دیاری بکرێت لەو دوو حیسابە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیام خان فەرموو.

بەڕێز پەیام احمد محمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لێرە پرسیام هەیە بۆ هەردوو لیژنەو لەگەڵ وەزارەت، پرسیارەکەم ئەوەیە بۆ تاوەکو ئێستا ئێمە قانونی (بلود) بەکاردەهێنین لە هەرێمی کوردستاندا، کە وەکو دەزانین حکومەتی فیدرال قانونی (الادارة المالیة) هی عامی ژمارە 94، 2004 پەیڕەو دەکرێت بۆ رێکخستنی پرۆسەی ژمێریاری لە عیراق بە گشتی و لە هەرێمیش، دواتر ئەو قانونە چاودێریەکی باش دەکات لەڕووی داهاتە ناوخۆییەکان و دەرەکیەکان، هەروەها سنوورێك دادەنێت بۆ وەزارەتی دارایی و ڕێ نیشاندەرێکی باشە بۆ موازەنەی عامە، ئەم یاسایە بەکاردەهێنرێت بۆ پاراستنی دیارە هەموو سامانی گشتی و تەرشید کردن و خەرج کردنی و، سنوورێك دادەنێن بۆ خروقاتەکان، پرسیاری من ئەوەیە بۆ تاوەکو ئێستا ئەو یاسایە بەکاردەهێنین؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینی من بەنیسبەت دووەم لە ماددەی یەکەم ئەوەیە، کە جگە لە داهاتی ناوخۆ 851 ملیار کە داتان ناوە داهاتێکی تر هەیە هەروەکو بەڵگەیەکی بەڕێز بریکاری وەزیر، ئەوەی کە داهاتێکی تریش ئەو داهاتە وەرگرتنی پارەیە بەبێ پسوولە لە خەڵك، ئێستا خۆمان دەزانین لە کوردستان کارتی وەرگرتنی بەنزین دروست دەکرێت بۆ ئوتومبێلەکان، بەگشتی هەموو ساڵێك دووبارە بووەتەوە، کە ئەمە بەڵگەیە بۆئەوەی کە بیخەنە ڕوو کە بەبێ پسوولە پارە لە خەڵك وەرناگرێت، ئەو داهاتە دەچێتە کوێ؟، ئێوە ئاگادارن؟ ئەگەر ئاگادارن بۆ ئاماژەی پێنەدراوە؟ ئەمە یەك، بەنیسبەت راپۆرتەکەشتان لە داهاتی نەوت لاپەڕە 45 لیژنەی دارایی و ئابووری باستان لەوە کرد، کە ئەنجومەنی هەرێمی بۆ کاروباری نەوت و گاز بەپێی ژمارە 22، ساڵی 2007 بڕیاری داوە کە دوو حیسابی جیاواز کراو لە وەزارەتی دارایی و ئابووری، بۆ فرۆشتنی بەرهەمە نەوتیەکان و بەخشیشی گرێبەستە نەوتیەکان، من لە ئێوە دەپرسم ئەگەر ئەو دوو حیسابە لەڕووی ئەوە کراوەتەوە سەر بە وەزارەتی دارایی و ئابووریە، پێمان بڵێن چەندی تێدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبداللە فەرموو.

بەڕێز عبداللە محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم لە 3 بڕگە پێك هاتووە، برادەران باسی سەرچاوەکانی نەوتیان کرد، من تەنها دەمەوێت پێشنیازێکی عەمەلی بخەمە بەرچاوی بەڕێزتان و ئومێد دەکەم کاری لەسەر بکرێت، لە بڕگەی 30 ماددەی یەکی یاسای نەوت و گاز، جۆرەکانی داهاتی نەوت دەست نیشان کراوە، من پێشنیاز دەکەم بڕگەی چوارەم بۆ ئەم ماددەیە زیاد بکرێت بەم شێوەیە، بڕگەی چوارەم (هەموو ئەو داهاتانەی نەوت و گاز کە بەپێی بڕگەی 30 لە ماددەی یەکی یاسای نەوت و گازی هەرێم ژمارە 22 ساڵی 2007، تا ئێستا وەرگیراوە لە ماوەی 30 رۆژدا بە لیستێك ڕەوانەی پەرلەمان دەکرێت)، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئێمە لە کۆی گفتوگۆکانی ئەو چەند رۆژەی پێشوو لەسەر داهات، گریمانەیەك دابنێین ئەو قسانەی کە هاوڕێیانیشم پێشتر باسیان کرد، ئەو داهاتانەی تر بابڵێین قسەی لەسەر نەکراوە و، ئێمە بە تەنها قسە

لەسەر ئەو داهاتە دەکەین، کە حکومەت بۆی ناردووین، هەر بۆ خۆی پرۆژە یاساکە لەگەڵ ڕوونکردنـەوەی ڕاپۆرتی حکومەت لەگەڵ دواتر ئەو وەڵامانەی حکومەت، کە لە وەزارەتی دارایـی پێمان گەیشتووە بۆخـۆی دەمان خاتە گومانەوە، لەوەی کە ئیقراری ئـەو ماددەیـە بکـەین وەکـو ئـەوەی کـە هـاتووە بـۆ؟ لەبەرئـەوەی بەپێی پرۆژە یاساکە کۆی داهاتە ناوخۆییەکان بە نەوت و گاز و، با بڵێین بە دووەم و سێیەمیشەوە دەکاتـە 851 ملیـار و 114 ملیـۆن، لەکاتێکـدا کـە هـەر لـە لاپـەڕە 29 وەڵامـەکانی حکومەتـدا وەڵامـی ئەنـدامانی پەرلەمان کە هاتووەتەوە، داهاتە ناوخۆییەکان کە نەوت و گاز و با بڵێین داهاتی سەرچاوە سروشـتیەکان و هی سامانە سروشتیەکانیشی تێدایە، بە 2 تریلیۆن و 679 ملیار خەملێنراوە، یەعنی هـەر بـۆ خـۆی لێـرە ئەم گومانە چۆن ئەندامانی پەرلەمان بگەنە قەناعەت، لەنێوان دوو ڕەقەمدا، کە هەردووکی هی حکومـەت بـووە بـە ئێمـەی پێشـکەش کـردووە؟، یـەکێکی لـەپرۆژە یاسـاکەدایە و یـەکێکی لـەو وەڵامانـەی کـە وەڵامـی ئەندامانی پەرلەمان دراوەتەوە، کە جیاوازیەکی ئێجگار زۆر هەیە لەنێوان ئـەو دوو ڕەقەمـەدا، ئێمـە چـۆن تەسدیقی ئەوە بکەین لەکاتێکدا کە لە وەڵامەکاندا ڕەقەمێکی ترمان دەست کەوتووە؟، جگـە لـەوەی ئـەوەی کە گومانی زیاتر بۆ ئێمە دروسـت دەکـات وامـان لـێ دەکـات نـەتوانین بەچـاو ڕوونیـەوە دەنـگ لەسـەر ئـەو ماددەیە بدەین، ئەوەیە لەلاپەڕە 13 وەڵامەکانی حکومەتـدا، لـە وەڵامێکـی پرسـیارێکی لیژنـەی دارایـی کـە دەڵێت ئەوەی تێبینی دەکرێت ڕێژەی داهاتی خەملێنراوی وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بریتیە لە 8,4٪، کە ڕێژەیەکی نزمە بەرامبەر کارو چالاکیەکانی وەزارەتی ناوبراو، بۆیـە داوا لـە بـەڕێز نوێنـەری حکومـەت دەکەین، کە ڕوونکردنەوە بدات، وەڵامی حکومەت بە تەنها ئەوەیە ڕاستە و لەجێیە، کەواتە حکومەت خۆی گومانی هەیە لەوەی کە داهاتی سەرچاوەی سامانە سروشتیەکان داهاتێکی کەمە و، نابێت بـەو جـۆرە بێـت، بۆیە بەڕای من هەتا ئێمە دڵنیایی تەواو دەکەین، پێشنیار دەکەم ئەو ماددەیە هەڵپەسێرێت بە موعەلـەقی بمێنێتەوە، هەتا کۆی داهاتەکان دەخرێتە بەردەمی پەرلەمان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەوەتەی ئەو خولەی پەرلەمان، کە چوارەم جارە موناقەشەی بودجە دەکەین، کە موناقەشە دەکەین سـاڵانە ساڵ بە ساڵ میزانیە زیاد دەکات، کەچی ساڵ بە ساڵیش دەبینین داهات کـەم دەکـاتن وەکـو خـۆی، حەقوایـە ئەگەر بە موعادەلە لێکی بدەیەوە تەردی و عەکسیە، بۆ خۆی کە بودجە زیاد دەکات داهاتیش زیاد دەکات، چونکە داهات ساڵ بە ساڵی شت گران دەبێت (کرێی دوکان و بازاڕ و پێشانگا و ...هتد)، کەچی دەبینین ئەو ساڵ داهاتەکە کەمە لە چاو ساڵانی پێشووتر، جگە لەوە داهات هەیە بۆ نموونە هەندێك لـە وەزارەت هەیـە دەڵێ من داهاتم ئەوەندەیە، کەچی وەزارەتی دارایی دەڵێ نەخێر داهاتەکەت ئەوەندەیـە، 2، 3 وەزارەت بـە نموونە دەڵێم شارەوانی دەڵێ داهاتم 300 ملیۆنە، کەچی دارایی دەڵێ 400 ملیۆنە، هـەر دارایـی بـۆ خـۆی

دەڵێ داهاتم 260 ملیار و با بڵێین چەند ملیۆنێکە، هەر بۆ خۆشی دەڵێ 270 ملیارە، دوایی جگە لەوەی ئەنجومەنی وەزیران، سامانی سروشتی، گواستنەوە و گەیاندن، داهاتەکانیان دارایی فەرقی دەکات، کەچی کە دەیخەملێنن داهاتەکان زۆر جیاوازی هەیە، جگە لەوە باس لە داهاتی نەوت و کارەبا و وەزارەتی ناوخۆ، کە داهاتێکی ئێجگار زۆری هەیە، سنووری ئەوانە باس ناکەم، لەبەرئەوەی پشتگیری لە قسەکانی هاوکارانم دەکەم کوێستان خان، کاك کاردۆ، کاك عمر و ئەوانە، جگە لەوە تازە کاك پێشەوا باسی لە داهات کرد کە بەبێ وەسڵ پارە وەردەگیرێت، منیش نموونەیەکی با بێنم لە زیندانیانی سیاسی بۆ خۆم لەوێ بووم، پارەیان لە زیندانیانی سیاسی وەردەگرت، بەڵام هیچ وەسڵەکیان نەدەدانەوە، لێشم پرسین وتم ئەو پارەیەی زیندانیانی سیاسی وەردەگرن، ئەو پارەیە هی ئەوەی نیە بڵێین هەویەکی پێ دروست دەکەین، وتیان ئێمە نازانین ڕەوانەی دەکەین و نازانین چی لێ دێت ئەو پارەیە و، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز، من پشتیوانی قسەی هاوکارانم دەکەم لەسەر مەسەلەی داهاتی نەوت، پێویستە داهاتی نەوت بە ڕوونی و بە شەفافی لێرە دیاری بکرێت بۆ ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی کە لەبەر دەستی ئێمە دا هەیە، ئەوەیە کە 651 ملیار و 814 ملیۆن دینار وەکو داهاتی ناوخۆ دێتە ناو سندووقی داهاتەوە، ئەوەی تر کە باس دەکرێت مەسەلەی 2 تریلیۆن و ئەوانە کە دەکرێت بە خەرجی، ئەوە قسەیەکی موقنیع نیە بەڕاستی بۆ ئێمە، مەسەلەی داهاتە خاڵە سنووریەکان، تەبریرێك دەهێننەوە کە داهاتی خاڵە سنووریەکان بە تەواوی ئاشکرا ناکرێت بۆ بەغدا، بۆئەوەی ناتانەوێت هەمووی بنێرن، ئەوەی کە دەینێرن چەندە، ئەوەی کە دەمێنێتەوە چەندە؟ مەوزوعێکی تر هەیە مەسەلەی داهاتی گەیاندنە لە دونیا، من باسیشم کرد داهاتی گەیاندن دوای داهاتی نەوت دێت، داهاتی گەیاندن هی کۆمپانیاکانی گەیاندن چەندە لەناو هەرێمی کوردستان؟ حکومەت لەگەڵ هەندێك کۆمپانیا شەراکەتی هەیە، بەشی هەیە، ئەو بەشانە چەندە؟ بۆ خراپ تەعامول لەگەڵ گەیاندن کراوە؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داهاتی نەوت هەر بەڕێز بریکاری وەزارەتی دارایی خۆی پێش 20 رۆژ ڕایگەیاند، کە ئەمساڵ تریلیۆنێك و 131 ملیار داهاتی نەوتیان بە نووسراوێکی سەربەخۆ ناردووە بۆ پەرلەمان و، ئەوە ناچێتە ناو بودجەوە، ئەو داهاتە چۆنە ئایا نێردراوە بۆ پەرلەمان و سەرفەکەی چۆنە؟ ئەوە خاڵێك، خاڵێکی تریش ژوورەکانی تری داهاتی نەوت، شیرینی گرێبەستەکان لە ساڵی 2009 ، 5 ملیار بوو ملیارێکی خەرج کراوە، 4 ملیۆنە دۆلارەکەی تری چی لێ هاتووە، گرێبەستەکانی دوای ساڵی (2009)ش بڕەکەی چەندە؟ خاڵێکی تر باجی شەریکات بەپێی ئەو یاسای نەوت و غازە شەریکات باج دەدەن، باجەکە چەندە؟ هەروەها شەریکات پارە دەدەن بۆ ژینگە و، فرۆشتنی نەوت بەپێی راپۆرتی حکومەت بۆ یاداشتەکەی ئۆپۆزسیۆن خۆیان دەڵێن تەنها ئەو نەوتە دەفرۆشین، کە بۆ سووتەمەنی کارەبا، سووتەمەنی بۆ کارگەکان، پشتیوانی کەرتی تایبەت، دابین کردنی نەوتی سپی، بەنزین بۆ بەکارهێنانی هاوولاتیان، ئەوەیان فرۆشتووە، ئەوە پارەکەی چەندە زەحمەت نەبێت؟ بۆیە پێشنیار دەکەم فەقەرەیەك زیاد بکرێت، خاڵێکی تر داهاتە سنووریەکان، کە خۆیان دەڵێن تا ساڵی 2011 تریلیۆنێك و 960 ئەوەندەیان داوە بە حکومەت، کەواتە لە 17٪یان بۆ خۆمان هێشتووەتەوە ئەوە هی 83٪ دایانە بە حکومەت، ئەو لە 17٪ ، 333 ملیار دینار و 200 ملیۆنەکە چۆنەو بۆ داخل نەکراوە؟ خاڵێکی تر قەرزە گەڕاوەکانی پێشینەکان، کە چەندین جار باس دەکرێن دەڵێن بەڵێ هەیە، مەبلەغی چەندە؟ خاڵێکی تر پارەی خەرج نەکراوی پرۆژەکانی وەبەرهێنان بەڕێز سەرۆکی حکومەت، جێگری سەرۆکی حکومەت پێش 10 رۆژ لەمەو پێش ڕایگەیاند وتی پارەی پرۆژەی وەبەرهێنان خەرج نەکراوە، ئەمساڵ خەرجی دەکەین چەندە؟ کە 2 تریلیۆن و 375 ملیۆن دینارە، داهاتی خانەنشینی کە لە لاپەڕە شەشی خۆیان دەڵێن داهاتی خانەنشینی 486 ملیارە بۆ داخل ناکرێت، بۆ باسی ناکرێت؟ پارەی سووتەمەنی کارەبا کە حکومەت دەیدات پارەکە دەدات، خۆ دەبێت بە داهات بە سەرێکی تر بۆ حکومەت، کە هەر ئەمساڵ 606یان لە بەغدا وەرگرتووە، 400 خۆشیان سەرفیان کردووە ئەوە ملیارێك و، ساڵانە نزیکەی 3 تریلیۆنیان سەرف کردووە، زەحمەت نەبێت ئەوە بۆ نابێت بە داهات و سەرفی ناکەن؟ بۆیە پێشنیار دەکەم دوو برگە زیاد بکرێت بۆ ئەم ماددەیە، برگەیەکیان بۆ داهاتی نەوت، برگەیەکیان بۆ داهاتەکانی ئەو جۆە داهاتانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناسك خان فەرموو.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بسم الله الرحمن الرحیم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەکانی خوشك و برایانی پێش خۆم دەکەم، بەتایبەتی ئەو وردەکاریەی خرایە ڕوو لە مەسەلەی سەرچاوەکانی داهاتی نەوت، کە 9 بابە، بەڕاستی من پێم وایە ئەم دوو ڕەقەمە حیسابیە بە وازحی دیار بێت لێرە، ئێمە لە مانگی 10 نوسخەیەك یان با بڵێین ئەم نووسراوە هاتە لیژنەکە بە

تریلیۆنێك و 132 ملیار دۆلار هاته ناو پەرلەمان، هی سەرفیاتی نەوت، یەكێك لەو بابانەی كە بۆی خەرج كردووە، ئەو نەوتە خۆڕاییە كە دراوە بە هاووڵاتی، 252 ملیاری سەرف كردووە بۆ ئەو بەرمیلە نەوتە، كە زۆر كەس دەڵێن چەورەو خراپە، هەر بەرمیلێكی نەوت 280 هەزاری كەوتووە لەسەر هاووڵاتی، یەعنی لەبەرئەوە پێویست دەكات ئەم داهاتەی نەوت هەمووی بێتە ئەو پەرلەمانە، دوایی ئەو وجهەتەشی كە بۆی سەرف دەكرێت لێرە ئیقراری بكەین لەچی خەرج دەكرێت، حكومەت پاساوەكەی بۆ ئەوەیە كە نایهێنێتە ناو پەرلەمان و وازح نایخاتە بەردەستمان، لەبەر خاتری ناوەندە قەیناكە با كۆبوونەوەیەكی نهێنی پەرلەمان خاص بێت بۆ داهاتی نەوت، هەمووی بێتە ئەو پەرلەمانە و بە وازحی سەرف بكرێت، دواتریش بخرێتە ناو خەرجیەكان، بۆئەوەی ئێمە بزانین داهاتەكان لە كوێیە و لەچی خەرج دەكرێت؟، سەبارەت بەوەی كە لە وەڵامەكانی ئەمڕۆ، كە راپۆرت خوێندرایەوە ئەو وەڵامانەی كە حكومەت دایەوە، دەڵێت وانیە كە ئێمە دەڵێین داهات كەم دەكات، بیلفیعل دەڵێت داهاتی 2013 زیادی كردووە بووە بە 2 تریلیۆن و 679 ملیار دیناری ناوخۆ، بەڵام 650 ملیاری نووسراوە لەناو ئەم پرۆژە یاسایە، بۆئەوی تری 450 ملیاری گەڕاوەتەوە بۆ بەغدا، بەڵام 1 تریلیۆن و 6 ملیاری دەمێنێتەوە، یەعنی ئەم تریلیۆنە و 600 ملیارە، دیسان سەرف بووەتەوە لەناو وەزارەتەكاندا، ئایا ئێوە دەزانن 4 تریلیۆن و 495 ملیار سەرف دەكرێت بۆ (غیر تعویضات الموظفین)، چونكە 7 تریلیۆن و ئەوەندە دانراوە بۆ (تعویضات الموظفین) یەعنی ئێمە نزیكەی 6 تریلیۆن دینارلەم هەرێمەدا سەرف دەكرێت، بۆ ئەو بابانەی وەكو (مصاریف اخری، اعانة) ئایا ئەوە هی ئەوە نیە موراجەعەی بكەینەوە، ئەم داهاتانە ئەم 1 تریلیۆن و 600 باسی ئەوە ناكەم كە چووە بۆ بەغدا، چونكە بەڕاستی جەدوەلەكە وازحە بیلفیعل داهاتی 2013 زیادی كردووە، ئەوەی لەبەردەستی ئێمە هەیە بۆیە كەمی كردووە ئەوەندە دانەنراوە، 251 داندراوە ئەوە كەمی كردووە، بەس ئەوەی كە حكومەت وەڵامی داوەتەوە دەڵێت 2 تریلیۆن و ئەوەندە، دەبێت ئەوە داخل بكرێت بیلفیعل داهاتی 2013 زیاد دەكات، بەڵام بۆ داخل ناكرێت؟.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، هەر یاسایەك كە پێشنیار دەكرێت لە هەر وڵاتێكدا، دیارە بۆ چارەسەر كردنی بابەتێكە بۆ ڕوون كردنەوەیەتی، بۆ دانانی ڕێ و شوێنەكانیەتی، بۆئەوەی بە ڕوونی چارەسەرەكان بدۆزێتەوە، ئەم پرۆژە یاسایەش كە هاتووەتە پەرلەمان دیارە بەڕاستی دەبێت بەو شێوەیە بێت، لەبەرئەوە تەعامول كردنە لەگەڵ ژمارە، ژمارەش دەبێت ڕوون بێت لەوەی كە بەدەست دێت، لەوەی كە خەرج دەكرێت، لەشێوەی بەكارهێنانەكەشی، بۆیە بەڕاستی برگەی یەك باس لە داهاتەكان دەكات لە هەرێمی كوردستان، كە ئێمە یاسای بۆ دادەنێین، پێویستە زۆر بە ڕوونی و بە شەفافیەت ئاماژە بدات بە هەموو

ژمارەکـان، ئەگـەر ئـەو ژمارانـە بـە جۆرێـك لـە جۆرەکـان سـەرف دەکرێتـەوە بـۆ کـەرتێك لـە کەرتـەکان، سێکتەرێك لە سێکتەرەکان، دەبێت لە بەردەمی پەرلەماندا ڕوونکردنەوەی لەسەر بدرێت و، دیـاری بکرێـت بۆ نموونە ئەو ڕێژەیەی کە داندراوە بۆ داهاتەکانی هەرێمی کوردستان، بەڕاستی بە قەناعەتی من زۆر زۆر کەمە، کە 651 ملیار داندراوە، ئەگەر بەراوردی بکەین بە بودجەی ساڵی پار، بە داهاتی ساڵی پار، بە نیـوە دێتەوە و، ئەو داهاتانەش کە باس کراوە لێرە لە وەڵامی حکومەتی هەرێمی کوردستان بـۆ داهاتـەکان، دانـی نا بەوەی کە 2 تریلیۆن و 679 ملیارە، نەك ئەو ژمارەیەی کـە هـاتووە، مـن دەپرسـم ئـەو یاسـایە، یاسـاش دەبێت زۆر ڕوون بێت، چۆن دێتـە نـاو هـەرێمی کوردسـتان، چـۆنیش خـەرج دەکرێـت؟ باشـە بۆچـی ئێمـە ئاماژە بە 651 دەدەین، هەروەها لە بابەتی خانەنشین و ئەو پارەیەی کە دەگەڕێتەوە، دانیان نا بەوەی کـە 484 ملیارە لەکاتێکدا لێرەدا نەنێردراوەتەوە، هەروەها لە پترۆ دۆلار بەرێزان تەنها نەوت نیە، بەڵکو گازی سروشتیش دەگرێتەوە کە 150 مەتر موکەعەب، دۆلارێکی بۆ هـەرێمی کوردسـتانە بەداخـەوە بـۆ ئامـاژەی پێ نەکراوە؟ من لێرەدا پشتگیری لە عبدالله ی مەلا نوری دەکەم، بۆ ئیزافە کردنی ئەو برگەیەی کـە باسـی کرد لە داهاتەکانی نەوت، کە لەماوەیەکدا بێتـە پەرلـەمانی کوردسـتان، مـن داوای زیـاد کردنـی بڕگەیـەکی تریش دەکەم، بۆئەوەی بیکەین بە بڕگەی پێنجەم، هەموو داهـاتی وەزارەتـەکان پێویسـتە بێتـە پەرلـەمانی کوردسـتان، لـە ڕێگـای پەرلـەمانی کوردسـتانەوە بگەڕێتـەوە و، جـارێکی تـر خـەرج بکرێتـەوە بـۆ ئـەو وەزارەتانەی کە داهاتیان هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا فەرمان فەرموو.

بەڕێز فەرمان عزالدین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بودجەی سـاڵی 2012 لەبـەر مـاوە کـەمی یـان هـەر هۆکـارێکی تـر بێـت، نـەتوانرا ئـەو پارەیـەی کـە تەرخان کرا بوو بۆ چالاکیە ئابووریەکان و، پرۆژەکانی وەبەرهێنان خەرج نەکران، بەڵام لە بودجەی سـاڵی 2013 بـە هـیچ شـێوەیەك ئیشـارە و ئامـاژە بـەو بـڕە پارەیـە نـەکراوە، کـە لـە بودجـەی 2013 ماوەتـەوە بەشێوەی (رصید المدور)، ئایا ئەو پارەیە چی بەسـەر هـات؟ خـاڵێکی تـر داهاتـەکانی نـاوخۆ دیـارە زۆربـەی بـرادەران و هاوکـارن باسـیان کـرد، بەڕاسـتی زۆر کەمـە و بەشـێوەیەکی زۆر ناشـەفافە، دیـارە هـەرێمی کوردستان پشت بەو داهاتە دەبەستێت کە لە بەغداوە بۆی دێت، بەڕاسـتی ئەگـەر هـەرێمی کوردسـتان بـەو شێوەیەش بودجەی ناوخۆ، نازانم چ وشەیەك بەکاربێنم بەو شێوەیە کۆبکرێتەوە، ناشەفاف بێت و نیوە بە نیوەی دیار نەبێت، لە دوو راپۆرتی حکومەتی کوردستانەوە ئەوە هاتووە 3 بە 1 پارەکە کـەمترە، بەڕاسـتی ئەوەش دیارە دڵە ڕاوکێ لای خـەڵك دروسـت دەکـات، ئەگـەر هـاتو بـە هـەر هۆکارێـك بێـت، ئێمـە ئـەو بـڕە بودجەی کە لە بەغداوە بۆمان دێت، جۆرێك لە جۆرەکان کێشەی تێدا بکەوێت، دیارە ئێمـە لێـرەدا تووشـی

قەیرانێکی ئابووری دێین، هەروەها پشتیوانی لە هاوکارم کاك عبداللە ی مەلا نوری دەکەم، بۆئەوەی لە ماوەی 1 مانگدا داهاتی نەوت بە لیستێك بهێندرێتە پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

عظیمة خان فەرمووو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من یەك قسە و یەك پرسیارم هەیە، سەبارەت بە داهات، چونکە داهاتی هەرێمی کوردستان نەك تەنها ئۆپۆزسیۆن لێی بەرپرسیار بێت، کە داوای ئاشکرا کردنی ئەو داهاتە دەکەین، کە نادیارە لە حیسابێکی تایبەتیە و، ئەنجومەنی باڵای هەرێمی بۆ کاروباری نەوت، تا ئێستا ئەو بڕە پارەیەی ئاشکرا نەکردووە، من لێرە پرسیارێك ئاراستەی وەزیری دارایی دەکەم، کە ئەندامی ئەو بۆردەیە، ئەو ئەنجومەن باڵایەیە، بۆئەوەی کە داهاتی نەوت بەشێوەیەکی شەفافانە و ئاشکرا بۆ ئەندامانی پەرلەمان و بۆ هەموو خەڵکی کوردستان بەشێوەیەکی یاسایی و ئاشکرا، هیچ گومانێك نەمێنێت لەسەر داهاتی نەوت، من لێرە داوا دەکەم ئەو داهاتەی کە نادیارە لە حیسابی تایبەتی دایە بە بڕێك پارەی دیاریکراو نایاسایی لە دەرەوەی پەرلەمان، بۆئەوەی کە ئەم بەرپرسیاریەتیە گەورە، ئەخلاقی و نیشتمانی و ویژدانیە لای هەموومان جێگیربێت، بۆیە من داوای ئاشکرا کردنی ئەو حیسابە تایبەتە دەکەم، بەشێوەیەکی یاسایی بۆئەوەی دەنگ بە داهاتی هەرێمی کوردستان بدرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك لقمان فەرمووو.

بەڕێز لقمان سلیمان حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە سەرنج و تێبینی هاوڕێیانم دەکەم، منیش هەروەها تێبینیم لەسەر داهاتی ناوخۆ هەیە، داهاتی ناوخۆ کە بڕەکەی زۆر کەم نووسراوە لێرەدا، 651 ملیار و 114 ملیۆن دینارە، ئەمەش بەڕاستی بڕێکی کەمە، داهاتی تەندروستی، داهاتی کارەبا، داهاتی گومرگەکان و، لە هەمووشیان گرینگتر داهاتی نەوت، کە چەندە سێکتەرێکی گرینگە، بەڵام زۆر تاریك و ناڕوونە، ناکرێت لە بودجەدا داهاتی نەوت دیار نەبێت، هاووڵاتیان بەتایبەتی ئەندامانی پەرلەمان هیچ ئاگایان لێ نەبێت، دەبێت هەموو داهاتێکیش بخرێتە بودجەوە، بەڕای من نابێت لە بودجەدا دیار نەکرێت و یەکسەر سەرف بکرێت، لە وەڵامی ئەمڕۆی حکومەتدا گوێمان لەوە بوو، کە داهاتی هەرێم 2 تریلیۆن زیاترە، بەڵام ئەی بۆ لە بودجەدا دیاری ناکرێت و ناشەفافە بەڕاستی؟ هەروەها پشتگیری لە پێشنیارەکەی کاك عبداللە ی مەلا نوری دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر عمر فەرمووو.

بەڕێز د. عمر حمدامین خدر (نورەدینی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، دیارە قسە و باس زۆر لەسەر ئەو برگەیەی كە پەیوەندی بە داهاتی ناوخۆییەوە هەیە، كرا، لەڕاستیدا ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ راپۆرتی وەزارەتی دارایی لاپەڕە 86، لەوێ بە خشتەیەك هەموو داهاتی ناوخۆییان ڕوون كردووەتەوە، هەروەها لە وەلامی خۆیان بۆئەوەی كە ئەمڕۆ پێشكەشیان كرد، حكومەت دیسان لەوێ خشتەیەكیان نیشان داوە، لەوێشدا ئاماژە بەوە دراوە كە داهاتەكە 2 تریلیۆن و 679 ملیار و ئیتر ئەوەندەیە، بەلام سەیری یاساكە دەكەین مەسەلەن بەشێوەیەكی تر 651 ملیارە ئەوە بۆ؟ ئەمە لەم داهاتی ناوخۆیە كە بە ڕوون و ئاشكرایی لە راپۆرتی حكومەتدا بەشێوەی خشتە نیشان دراو، نەشهێنراوەتەوە، بەشێكی ئەم داهاتە بۆ وەزارەتەكان و موئەسەسات خۆی سەرف دەبێتەوە، كەواتە نایێتە ناو گەنجینەی گشتی داهاتەوە، كە دیسان جارێكی تر حكومەت بەسەر وەزارەتەكان، بیكاتە خەرجی و بیكاتە پرۆژەی وەبەرهێنان، لەوە تەنها 651 ملیاری دێتە ناو گەنجینەی گشتیەوە، ئەوەكەی تر خەرج دەكرێتەوە بۆ وەزارەتەكان، بۆیە لەڕووی فەنیەوە بەمشێوەیە ئامادە دەكرێت، بەمشێوەیە نیشان دەدرێت، لەڕاستیدا نەشهێنراوەتەوە، حكومەت خستوویەتە ڕوو، سەبارەت بە داهاتی نەوت، حكومەتی هەرێم پرۆژەیەكی ناردووە، ئەوەی تایبەتە بە یاسای سندووقی داهاتە نەوتیەكان، بۆئەوەی ڕێكخستنی قانونیانە بۆ پرسی داهاتی نەوت بكرێت، پێشنیار دەكەین كە لەناو یاسای بودجەدا دەقێك بێت، كە پەرلەمانی كوردستان لە فەسڵی تەشریعی تازەی خۆیدا ئەم قانونە دەردەكات، ئەم ڕێكخستنە بەوشێوەیە ڕێك دەخرێت، پێشنیارێكی ترم ماوە سەبارەت بە مەسەلەی ئەو داهاتەی كە لە بەغدا هەیە، بەڕێز ماموستا عمر عبدالعزیز ئاماژەی پێدا، من پێشنیاری ئەوە دەكەم كە ئەو ماددەیەی كە لە بودجەی ساڵی ڕابردوودا ئێمە لەناو یاسادا هێنابوومان، كە لەسەر حكومەتی هەرێمی كوردستانە هەموو ڕێكارە یاسایی و دەستووریەكان بگرێتە بەر، بۆ وەرگرتنەوەی ئەم داهاتە جارێكی تر لەناو قانونی بودجەی ئەمساڵ دابێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تالەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە وەكو حكومەت و وەكو وەزارەتی دارایی و ئابووری، كە یەكەمجار بودجەمان ڕەوانە كرد، زۆر بە تەفسیل و زۆر بە شەفافانە باسی هەموو داهات و خەرجیەكانمان كردووە، لە راپۆرتی وەزارەتی دارایی و ئابووری و، دوای ئەوەی كە لیژنەی دارایی پرسیاری كرد و لیژنەكان پرسیاریان كردو، وەلامی پەرلەمانتارانمان دایەوە بە هەمان شێوە ئەو تەوزیحانەمان دا، جارێكی تر بەتایبەتی لەسەر داهات موزەكەرەیەك تەقدیمی سەرۆكایەتی پەرلەمان كرا، ناردرا بۆ حكومەت و، حكومەت ئەمڕۆكە وەلامی

دایەوە و، بە تەفسیل باسی ئەو هەموو داهاتانەی کردووە، کە چۆن و لە کوێ وەردەگیرێت، بەنیسبەتی داهاتەوە من تکام وایە ئەم مەوزوعەم شەرح کرد، ئێوە حیساباتی خیتامی رەبت دەکەن 2011 بە ئێستاوە، حیساباتی خیتامی هی 2011 داهاتەکەی تەوزیحم دا، براکانم، خوشکەکانم ئەو پارەیەی کە ئێمە بە داهات وەرمان گرتووە، بە فیعلی تەحەقوقی کردووە لەناو حیساباتی خیتامی 2011، بەشی گومرگەکان کە 705 ملیار دینارە لە 2012 لێمانیان بڕیوە، ئەگەر ئەوە دەربکەی دەبینی هەموو ژمارەکان تەقدیری لەگەڵ فیعلی، دەبینن نزیکن لە یەکترەوە و، دوور نین، ئێمە بە تەفسیل بە دوو جەدوەلیش داومانە لەناو تەقریرەکانی خۆماندا، کەوا داهاتەکان زیادی کردووە ساڵانە، نەك کەمی کردووە، تکام وایە ئەو مەوزوعە ئەگەر یەکێك بڕوای بەوە نیە کە پارەکە بردراوە، خۆ زۆر ئاسانە موجەرەد لەلای خۆتەوە ئیمێلێك بکەن بۆ وەزارەتی مالیەی عیراقی، بلێن لە 2012 ئەو پارەی گومرکتان بڕیوە بە مەقاسە یان نا؟، ئەو وەختە دەردەکەوێت کە حکومەت ڕاست دەکات یان نا؟ من پێم سەیرە بەعزێك جار سێیەمین جار و، چوارەمین جار هەتا من ئەو مەوزوعەم لەگەڵ بەڕێزتان شیکردەوە، پێتانم وت موناقەشەکانیش چۆن بوون، خوشك و برایە ئازیزەکانم یەعنی بەڕاستی ئەوە حەقیقەتە، ئەگەر حەقیقەت نەبێت من لێرەوە مەسئولیەتی قسەکەی خۆم هەڵدەگرم، کە ئێستا لێرەدا دەیکەم، بۆیە دەبینی ئەو جەداویلانەی کە تەقدیمان کردووە و، مەوجودە ئێستاکە لەلاتان دەبینی ساڵانە زیادی کردووە، پار ساڵ 476 ملیار دینار بووە، ئەمساڵەکە 651 ملیار دینارە، ئەمەش موقەددەرە 651 ملیار دینارەکە، یەعنی تەحەقوقی نەکردووە تا بزانین ئەوە چەند دەردەچێت، حەز دەکەم بزانن بەنیسبەتی داهاتەوە کە جەنابتان دەڵێن بەڵێ ڕاستە، بە مەرجێك تەبیعەتی ئەو حیساباتانە وانەبێت، بەڵام تەبیعەتی ئەو حیساباتانەی کە من پێشتریش شەرحم کردووە، ئێستاش شەرحی دەکەمەوە بۆ بەڕێزتان، یەعنی ئەو بەشەی کە گومرگە، داهاتی گومرگە دەڕواتەوە بۆ گومرگ و دەیبڕن و مەوجودە بە وسوڵات، بڕدراوە و دەیبەنەوە بۆ خۆیان ساڵانە مەقاسەی پێ دەکرێت و دەڕوات، دەتوانن تەئکید بکەن، بەشێکی هەیە لەناو مینحایە، ئێمە لەناو مینحە دیاریمان کردووە وەکو داهات، وەکو خەرجیەکان، وەکو دەعمەکەشی، فەرقەکەی دەبێتە دەعم، تەبیعەتی ئەو حیساباتانە کە بەو شێوەیە نەك لێرە، بەڵکو لە عیراقیشدا بەو شێوەیە، ناچێتە ناو داهاتی گشتیەوە، بەنیسبەتی ئەو وەزارەتانەی کەوا بەڕێزتان لێرەوە لەم قاعەیە، لە پەرلەماندا ساڵانە بڕیارتان بۆی داوە کەوا ئەو داهاتانە بۆ خۆیان بێت وەزارەت، کە بۆ خۆیان بێت ئیتر جارێکی تر ئەوە لەلای خۆیانەوە بە وسوڵاتی رەسمی وەردەگیرێت و، کە وەردەگیرێت سەرف دەکرێت بە موستەنداتی رەسمی و، لە ئاخیردا نەتیجەکەشی دەچێتە ناو حیساباتی خیتامیەوە، ئەوە بەنیسبەتی گومرگەوە، بەشێکی تریشی ئەوەیە کە بریتیە لەو 651 کە موقەددەرە چەندی تەحەقوق بکات دەچێتە ناو موازنەی حکومەتەوە، ئەمەش بەنیسبەتی داهاتەوە، دیارە باس لەوە دەکرێت کە بۆچی قانونەکان جێبەجێ ناکەین؟، حەزدەکەم بەڕێزتان بزانن ئێمە ئێستا لەسەر قانونی ئیدارەی مالی و دەینی عام دەڕۆین، ئەگەر لە قانونی دەینی عام و ئیداریەی مالیە نەبێت، قانونی ئسولی مەحاسبات هەیە لە عەینەن کاتدا، هەرچەندە قانونی دەینی عام ئێستاکە بەدیلە بۆ قانونی

موحاسەبات، ئێمە ئەوە جێبەجێ دەکەین، هەندێك لە خوشك و برایان باس لەوە دەکەن کەوا پارە بێ وەسڵ وەردەگیرێت، وەڵلاهی من وەکو وەزیری مالیە لەو باوەڕەم ستافەکەی کە لەگەڵێشمان دایە ئاگایان لەوە نیە، ئەو ڕۆژەش خوشکێکی تر ئەوەی باس کرد، من تکام وایە ئەوە ئەگەر مولاحەزەیەکە هاوکاریمان بکەن، یارمەتیمان بدەن ئێوەش لای خۆتانەوە پێمان بڵێن، ئەو دەڵێ لە زیندانە سیاسیەکان من هیچ پارەیەك لە زیندانە سیاسیەکان وەرناگرم، تا ئیرادی بکەمەوە بۆ حکومەت، ئیتر ئەوە حەقە، بێ زەحمەت ئەگەر لوتف بکەن پێمان بڵێن بۆئەوەی ئێمەش بەدواداچوونی بۆ بکەین، بەنیسبەتی ئەوەی گۆڕانکاری لەسەر بودجە، فیعلەن ڕەنگە گۆڕانکاری لەسەر بودجە بکرێت بە کەمی، بە زیادی، بەڵام ئەوە دەبێت بە ماددەیەك لە ماددەکانی پەرلەمانی کوردستاندا عیلاج بکرێت، ئەگەر کەم بکات چۆن جێبەجێ بکرێت، ئەگەر زیاد بکات چۆن زیاد دەکرێت؟ ئەگەر ئەوان بودجەشیان موسادەقە نەکرد و، گەڕانەوە سەر تەقسیم 12، یەعنی ئەوانە هەمووی دەبێت ئێمە عیلاجی بۆ بکەین، من لێرەوە تکام وایە ئەو مەوزوعی یەکەم داهاتەکە بەو شێوەیە ئەوە وایە، وەکو پێتانم وت هەموو شتێك قابیلە بۆئەوەی بەدواداچوونی بۆ بکرێت، بەنیسبەتی داهاتەکان بە گشتی جارێکی تر دەیڵێم هەمووی شەرح کراوە، هەر ئەوەندە جوابی سوئالەکانم پێیە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش ئەوەی ئاخیر سیاغەی ماددەکە بخوێنمەوە، ڕوونکردنەوەیەکم هەیە سەبارەت بە قسەکانی برای بەڕێزم کاك کاردۆ، کە دەڵێت ئێمە هیچ لەگەڵ ئەوەی دانەبوویمە، کاك کاردۆ لە هەموو کۆبوونەوەکانی لیژنەمان ئامادە بووە، قسەکانی خۆی کردیە تەنها و تەنها ئاخیری کە ڕاپۆرتەکە ئامادەکرا واژووی نەکرد و، لە ڕاپۆرتەکەمان نووسراوە، سیاغەی ماددەی یەکەم بەوشێوەیەیە:

الفصل الأول

(الإيرادات)

المادة الأولى:

تقدر إيرادات الموازنة للسنة المالية 2013 لاقليم كوردستان ـ العراق بمبلغ (15.257.849.000.000) خمسة عشرة ترليون ومائتان وسبعة وخمسون مليار وثمان مائة وتسعة وأربعون مليون دينار حسب ما هون مبين أدناه:

أولاً: حصة الاقليم حسب قانون الموازنة العامة الاتحادية لجمهورية العراق للسنة المالية 2012 والبالغة (14.406.735.000.000) اربعة عشر ترليون وأربعمائة وستة مليار وسبعمائة وخمسة وثلاثون مليون دينار.

ثانياً: الايرادات المحلية والبالغة (651.114.000.000) ستمائة وواحد وخمسون مليار ومائة وأربعة عشر مليون دينار.

ثالثاً: مبلغ البترودولار للمستهلك محلياً عن النفط الخام المنتج في الاقليم ومكرر في مصافي الاقليم ومنتج من الغاز الطبيعي في الاقليم وكالآتي:

1- (80.000.000.000) ثمانون مليون دينار للسنة المالية 2013.

2- (120.000.000.000) مائة وعشرون مليار دينار لمستحقات الاقليم من البترودولار للسنوات المالية من سنة 2010 الى سنة 2012.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەو سیغەی كە خوێندرایەوە ماددەی یەك، بە كوردی هەتانە؟.

بەڕێز عونی كمال سعيد (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەرجومەی كوردیمان هەیە، بەلاّم دیارە برادەران گلەییان لەسەر تەرجومەكە هەیە، ئەگەر پێیان باشە با بیخوێنینەوە.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە بیخوێننەوە، بەلاّم عەرەبییەكە دەكەینە ئەساس، فەرموو.

بەڕێز عمر صديق محمد هەورامی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی یەكەم

داهاتەكان

ماددەی یەكەم

داهاتەكانی بودجەی ساڵی (2013)ی هەرێمی كوردستان - عیراق، بە بڕی 15.257.849.000.000 دینار دەخەملێنرێت بەگوێرەی ئەوەی لە خوارەوە ڕوونكراوەتەوە

یەكەم: بەشی هەرێم بەگوێرەی یاسای بودجەی گشتی ئیتحادی كۆماری عیراق بۆ ساڵی دارایی 2013 كە دەگاتە (14.406.735.000.000) دینار.

دووەم: داهاتی خۆماڵی (هەرێمی) كە دەگاتە (651.114.000.000) دینار.

سێیەم: بڕە پارەی پترۆ دۆلار ئەوەی لە ناوخۆ بەکارهێنراوە لە نەوتی خاوی بەرهەمهێنراوی هەرێم و، پالأوتە کراوی پالأوگەکانی هەرێم و بەرهەمهێنراوی گازی سروشتی هەرێم وەك ئەوەی لە خوارەوە دێت:

1- (80.000.000.000) بۆ سالّی دارایی 2013.

2- (120.000.000.000) بۆ شایستەکانی هەرێم لە پترۆ دۆلار بۆ سالّە داراییەکانی نێوان سالّی دارایی 2010 تاوەکو سالّی دارایی 2012.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبداللە لە ماددەی 36 موعالەجە کراوە ئەو پێشنیارەی ئێوە، لە ماددەی 36 تەماشا بکەن موعالەجە کراوە، ماددەی یەکەم بەو سیغەی کە خوێندرایەوە بە عەرەبی و کوردی، تکایە کێ لەگەڵ دایە؟ با دەست بەرز بکاتەوە، 58 کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ دانیە؟ 31 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، ئەوە دوایی کاك عبداللە کە گەیشتینە ئەو ماددەیە پێشنیارەکەت دەخەینە دەنگەوە، لە زمنی ئێرە نیە، ئاخەر باشە ئەوە لیژنەی قانونی دەڵێ لە زمنی ئەوێ نیە، شوێنی خۆی هەیە، لیژنەی قانونی توخوا جوابی بدەنەوە، لیژنەی دارایی و ئابووری جوابی بدەنەوە، فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

أولاً: تقيد جميع إيرادات الدوائر المولة مركزياً إيراداً نهائياً للخزينة العامة ويتم إظهارها في موازين المراجعة الشهرية.

ثانياً: إستثناءاً من حكم فقرة (أولاً) أعلاه، على وزير المالية والاقتصاد:

1- إضافة مبالغ الايرادات الشهرية التي تحققها وزارة الصحة بكافة دوائرها الى ميزانية هذه الوزارة لأغراض شراء الأدوية والأجهزة وتدارك نفقات الصيانة بأنواعها وحسب طلب الوزارة مشفوعاً بجداول الايرادات المتحققة فعلاً والأوجه المقررة لصرفها.

2- اضافة مبالغ الايرادات الشهرية التي تحققها وزارة الكهرباء بكافة دوائرها الى ميزانية هذه الوزارة لأغراض (تحسين وتطوير وتنفيذ مشاريع الطاقة الكهربائية) وحسب طلب الوزارة مشفوعاً بجدول الايرادات المتحققة فعلاً والأوجه المقررة لصرفها.

3- اضافة نسبة (50٪) من مجموع ايرادات رسوم الاجازات ورسوم التسجيل والغرامات التي تستحصلها وزارة الداخلية الى ميزانية هذه الوزارة لغرض استخدامها وإنفاقها من أجل السلامة المرورية، وذلك حسب المادة (11) من قانون (36) لسنة 2007 قانون إنفاذ قانون المرور الاتحادي المرقم (68) لسنة 2004 في اقليم كوردستان- العراق.

4- مراعاة أحكام المادة الثانية والأربعون من قانون إدارة بلديات اقليم كوردستان رقم (6) لسنة 1993 والصلاحية الممنوحة لوزير البلديات والسياحة حسب الفقرة الرابعة من المادة السابعة عشر من هذا القانون.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێوە تێبینیتان هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعيد (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دووەم، ئێمە وەكو لیژنەی یاسایی پشتگیری ماددەكەی دەكەین بە تەواوی، تەنها داوامان كردیە برگەی چوارەم لابدرێت لە ماددەكە، چونكە قانونەكە قانونێكی عامە، كاری پێ دەكرێت، ئیجابی ئەوەی ناكات لە قانونی بودجە ئەو ماددەیە هەبێتن، لەبەرئەوەی پێشنیارمان كردیە ئەو ماددەیە نەمێنێت.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ تێبینی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟ با ناوی بنووسین، ئەو بەڕێزانە ناویان نووسراوە (هاوڕاز خان- كاك حەمە سعید- شلێر خان- كاك اسماعیل- سۆزان خان- كاك نەریمان- مامۆستا فەرمان- كاك سەرهەنگ- كاك دڵشاد- ڤیان خان- د. ریباز- كاك پێشەوا- پەیام خان- كاك كاردۆ- كاك عبدالله- مامۆستا عمر- كاك سالار- د. عمر) فەرمووو هاوڕاز خان.

بەڕێز هاوڕاز شيخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دوو، لە برگەی دوو خاڵی سێ من تێبینیم لەسەر ئەو خاڵە هەیە، دیارە ئێمە كاتێ راپۆرتەكانمان پێشكەش بە لیژنەی دارایی و ئابووری كرد لە پەرلەمانی كوردستان، خاڵێكمان تێدا جێگیر كرد بوو، ئەویش باسمان لەوە بوو كە ماددەیەك زیاد بكرێت، بەوەی ئێمە دیارە كە یاسای ژمارە (11)ی ، 2012 كۆمەكی بۆ تووش بووانی شێرپەنجەمان لە پەرلەمانی كوردستان دەرچوواند، داوامان كرد بوو كە ماددەیەك زیاد بكرێت، بەوەی 5%ی داهات و رسوماتی مۆڵەت دانی كە لێرە خاڵی سێیەم باسی ئەوەی دەكات، كە باسی رێژەی 50% كۆی گشتی داهاتی رسوماتی مۆڵەت دان، رسوماتی تۆمار كردن، ئەو غەراماتانەی كەوا وەزارەتی ناوخۆ وەریان دەگرێت، دیارە باسمان لەوە كرد بوو ماددەكە وا هاتووە، كە 5% ئەو داهاتانە بۆ سندووقەكە دابنرێت، سندووقی تووش بووان بە نەخۆشی شێرپەنجە، لەبەرئەوە من داوا دەكەم لێرە برگەیەك یان ماددەیەك دابنرێت، كە ئەم 5% چونكە ئەو سندووقە بەڕاستی بۆئەوەی بچێتە بواری جێبەجێ كردن، دەبێت یەكەمجار لە بودجەدا پارەكەی بۆ تەحدید بكرێت، تاوەكو دوایێ قانونەكە دەچێتە بواری جێبەجێ كردن و ئاسایی جێبەجێ بكرێت، یەعنی ئەمساڵ ئەگەر لە بودجەدا ئەم 5% پێم وایە دیاری نەكرێت، دوایی ناچێتە بواری جێبەجێ كردنەوە، 5% ناچێتە ئەو سندووقە، بۆیە داوا دەكەم لێرە ماددەیەك زیاد بكرێت و 5% دیاری بكرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بڕگانە کە باسی سەرف کردنی ماددەی وەزارەتی کارەبا و وەزارەتی سەحە دەکات، هەروەها وەزارەتی ناوخۆ و، وەزارەتی بەلەدیات، دەڵێت (حسب طلب الوزارة مشفوعاً بجداول الايرادات المتحققة فعلاً والاوجهة المقررة لصرفها) ئەوە یەکەم نەنێردراوە، ئەگەر لەلای وەزارەتەکان خۆشیان هەیە، نەنێردراوە بۆ پەرلەمان یان بۆ لیژنەی دارایی، لە بودجەی ساڵانی پێشوودا ئەوە نووسراوە، بەڵام نەنێردراوە، بۆیە لێرە داوادەکەم بۆئەوەی کە حکومەت ئیلزام ببێت، ئەو پارانەی کە موتەحەقیق بوون و سەرفەکەشی بنووسین ، بۆئەوەی پەرلەمان هیچ نەبێت ئاگای لە داهاتی وەزارەتی کارەبا و سەحە و ناوخۆ و بەلەدیە هەبێت، دواتری سەرفەکەشی بنێرێت، من ئاگادار نیم لەگەڵ ئەو 3 ساڵەی پێشوو و ئەمساڵیش هیچ جەدوەلێکم نەدیوە، کە باسی سەرفی داهاتەکان و سەرفەکەشی بکات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محی الدین صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەی 2، من بەس لەسەر چوارەکەی قسە دەکەم، باسی قانونی ئیدارەی بەلەدیات بۆ یەکەمجار ئەم ماددەیە داخل کراوە، من دەست خۆشی لەو کەسانە دەکەم کە داخلیان کرد، چونکە بەڕاستی ئەوە موعاناتێکی زۆری بۆ وەزارەتی شارەوانی و شارەوانیەکان دروست کرد بوو، کە بە هیچ شێوەیەك سەلاحیەتی ئەوەیان نەبوو، بەڵام داوا دەکەم کە ئەگەر ئەو ماددەیە تەتبیق کرا، دێرێکی بۆ زیاد بکرێت بێ ئەوەی بگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی دارایی، چونکە ئەوە هەر دەسەڵاتی خۆیانە، ئەگەر ئەو دەسەڵاتەیان نەبێت ناشتوانن ئەوە وەکو خۆی جێبەجێ بکەن و، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە ماددەی 2 تێبینیم لەسەر بڕگەی 1، 2 هەیە، لە بڕگەی 1 دەڵێت ئەو پارەیەی داهاتی مانگانەی وەزارەتی تەندروستی بڕە پارەکە چەندە؟ یەعنی ئەگەر بە تەخمینیش بێت حەقە دەست نیشان بکرێتن، لە بڕگەی 2 بەهەمان شێوە دەڵێت ئەو بڕە پارەیەی کە داهاتی مانگانەی وەزارەتی کارەبایە، بڕەکە ئەگەر تەخمینیش بێت حەقە دەست نیشان بکرێت، چۆن لە بڕگەی 3، ڕێژەی 50٪ کۆی گشتی داهاتی رسوماتی

مۆڵەت دانە و دەست نیشان کراوە، حەقە بۆ ئەو 2 وەزارەتەش ئەگەر بە تەخمینیش بێت، بڕەکەی دەست نیشان بکرێت، یەعنی ئەو بڕە پارەیە چەندە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هاوڕام لەگەڵ برای بەڕێزم کاك اسماعیل، لە 1، 2 لە 3، چونکە ئێمە باس لەوە دەکەین ئەوانە ئیراداتە، لەو جەدوەلەی کە حکومەت ناردوویەتی تەخمینی کردووە، کە ئەمانە داهاتەکانیان چەند دەبێت، بۆئەوەی سوورەتەکە دەرکەوێت لەلای هەمووومان، کە 8 ملیارە مەسەلەن مادام ئێوە تەخمینتان کردووە بە 8 ملیار، لەم ماددەیە باسی دەکەنەوە، کە ئەو پارەیە بگرە لە سەروو ئەو پارەیەشەوە، حکومەت سەرفی دەکات بۆ وەزارەتی تەندروستی، بۆ کڕینی دەرمان و ئەجهیزەو سیانە و ئەو شتانە، لە خاڵی 2، 250 ملیار دینارتان ئێوە تەخمین کردووە، وەزارەتی کارەبا وتراوە دەڵێ ئەوە (مشفوعاً بجداول الایرادات المتحققة) یەعنی ئەوان بە جەدوەل دەینێرن بۆ لای ئێوەو بۆ خۆیان بەکاری دەهێنن، وەزارەتی ناوخۆ لە 50٪ ئەوە حەقە باس بکرێت و، وتووتانە وەزارەتی ناوخۆ 135 ملیار داهاتی دەبێت، لە 50٪ دەکاتە 65 ملیار دینار، من لەگەڵ هەموو ڕێزێکم بۆ ئەو پێشنیارەی لیژنەی قانونی، بەلاَم من هەم دیسان جارێکی تر لێرەدا باسی دەکەمەوە، ڕاستە ئەوە یاسای بلێین ژمارە یەکی ساڵی 1993 لە قانونی ئیدارەی بەلەدیاتا، باس لەوە دەکات داهاتەکەی خۆیان بۆ شارەوانیەکان بێت، ئەوە بمێنێت باشترە وەکو ئەوانی تریش جارێکی تر بیلێینەوە، ئەو تەخمین کراوەی کە بۆ ئەوان داندراوە 42 ملیارە، هەر لێرەدا باس بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من پێشنیار دەکەم، کە ماددەی دووەم بەشێوەیەکی گشتی ئیلغا بکرێتەوە، بەڕاستی ئەو دەسەڵاتە موفرەدەی کە دراوە بە وەزارەتەکان، دەرگایەکی گەورەی کردووەتەوە بۆ دروست بوونی گەندەڵی، لەبەرئەوە ئەم وەزارەتانە بە هیچ شێوەیەك لیستی داهاتەکانیان و شێوەی خەرج کردن و بەکارهێنانی ئەو پارەیە، تاوەکو ئێستا ئەوە بۆ 4 ساڵە نەگەڕاوەتەوە ناو پەرلەمانی کوردستان، ئێمە خۆمان لە لیژنەی ناوخۆ 4 ساڵە داوا دەکەین لە وەزارەتی ناوخۆ، تاوەکو ئێستا پێمان بلێ داهتەکیان چەندە و چۆن سەرفیان کردووە، بە چی سەرفیان کردووە؟ نەیان داوە بە ئێمە، بۆیە بەڕاستی ئەوە دەرگایەکی خراپی کردوەتەوە، ئەگەر ئێمە مەبەستمانە ئەو وەزارەتانە خزمەت بکەین، بە وەزارەتی حەساسیان دەزانین، با بودجەکانیان بێتە وەزارەتی دارایی، لەوێوە بێتە پەرلەمانی کوردستان، بە لیستێك شێوەی خەرج کردنەکە و

دەسەڵاتەکەی بدرێتەوە پێیان، بۆئەوەی بۆ پەرلەمانتاران و لیژنەکان ڕێگا بکرێتەوە، کە بەدواداچوون بکەن، بزانن چەندەو چۆن سەرف دەکرێت؟ بەڕاستی من پێشنیار دەکەم ماددەکە ئیلغا بکرێتەوە بە تەواوەتی، ئەگەر نا، لە بڕگەی یەکەم ماددەی دووەم لە کۆتایی بڕگەی یەکەمەکە، بگوترێت پێویستە وەزارەتی دارایی بە لیستێك سەرجەم داهات و خەرجیەکانی ئەو وەزارەتانە بخاتە بەر دەستی پەرلەمان بۆ پەسەند کردنی، بۆیە بەڕاستی ئەوە دەرگایەکی خراپی کردووەتەوە، بۆ خراپ بەکارهێنانی ئەو داهاتانەی کە ئەو وەزارەتانە داهاتیان هەیە، دەگەڕێتەوە بۆ خۆیان بەبێ حیساب و کتابی کە پەرلەمان دەچێتە دەرەوەی کاری چاودێری و، ڕەقابەی پەرلەمان، من داوای ئەو دوو خاڵە دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموٚستا فەرمان فەرموو.

بەڕێز فەرمان عزالدين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە داهاتی گشتی، داهاتی ئەم هەموو وەزارەتانەیە کە لە کۆتایی دەبێتە داهاتی کۆتایی، سەرەتا برادەران زۆر موداخەلەیان لەو خاڵە کرد، منیش لەسەر ئەوەم، کەواتە دەچێتە خەزێنە، بەڵام ئەو داهاتە کە دەبێتە داهاتی کۆتایی ناچێتە خەزێنە، 50٪ ئەوانەی کە لە پرۆژەی یاسایەکان دەگێڕدرێتەوە، مەسەلەن بۆ نموونە وەزارەتی ناوخۆیی، کە هەمووی بە تەفاسیل ئەو داهاتەی کە هەیەتی ڕەوانە ناکرێ و، ئەگەر ڕەوانیش بکرێ بەڕاستی ئێمە لە پەرلەمان بۆمان نەهاتووە داهاتی وەزارەتی ناوخۆ چەندە، هەروەها چۆنە ئەو برە پارەیەی کە سەرفی دەکاتن چۆن سەرف کرایە؟، بەڕاستی ئەوەش دیار نەبوونی چۆنیەتی سەرف کردنەکەی ڕەنگە ڕێگایەك بێت، بۆئەوەی زیاتر زێدەڕۆیی بکرێت لەسەر ئەو خەرجیانەی کە ئەو وەزارەتانە بۆ خۆیان دەیکەن، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی سێی ئەو ماددەیە، کە ڕێژەی لە 50٪ کۆی داهاتی گشتی رسوماتی، من پشتیوانی ئەو پێشنیازەی هاوڕاز خان دەکەم، بە بیری هەموو ئەندامانی بەڕێزیشی دەهێنمەوە، کە ئێمە یاسای سندووقی شێرپەنجەمان دەرکرد لەناو یاساکە بڕیاردرا لە 5٪ داهاتی غەراماتی مروری بۆ ئەو سندووقە بێت بەڕاستی، پێم خۆشە لیژنەی یاسایی پێمان بڵێن چۆن لێرە موعالەجە دەکرێتەوە، چۆن جێگای دەکرێتەوە؟ مەسەلەی بڕگەی چوارەمیش دەڵێ ڕەچاوکردنی ماددەی 42ی یاسای بەڕێوەبردن، قسەم لەسەر ئەوەیە کە لە مەسەلەی ئەوەی دەڵێن شارەوانی با داهاتی بۆ خۆی بێت، باسی یاسای ژمارە شەشی 93 دەکەن، کە دەڵێ بە موراعاتی بڕگەی ژمارە ماددەی 42 یاسای ژمارە شەشی ساڵی 93، بەس ئەمە ماددەی 42ی یاسای شەشی ساڵی 93یە، بە هیچ شێوەیەك باسی ئەوە ناکات لە کوێ باسی ئەوە کراوە؟

مەسەلەن شارەوانیەکان داهاتەکانیان بۆ خۆیان بێت، بەس دەڵێ (تبدا السنة المالية للبلدية في 1 كانون الثانی) تەواو دەبێت لە 31 کانونی یەکەم، باسی ئەوە دەکات واریداتی موخەممەن، مەسروفاتی موخەممەن، مەوجوداتی نەقدی، یەعنی لە چ بڕگەیەکی ئەم یاسایە لە چ ماددەیەکدا هاتووە، کە سەلاحیاتی ئەوە دەدات کە شارەوانیەکان داهاتیان بۆ خۆیان بێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم بڕگەی یەکەم دەڵێ گشت داهاتەکانی ئەو فەرمانگانەی لە ناوەندەوە تەمویل دەکرێت، وەك داهاتێکی کۆتایی بۆ گەنجینەی کۆتایی ئەژمار دەکرێن لە بودجەی پێداچوونەوەی مانگانە بە دیار دەخرێت، مەبەستی ئەو پارەیەی کە لە ناوەندەوە لە حکومەتی فیدراڵەوە دابین دەکرێت، ئەگەر مەبەستی ئەوە بێت دەبێت لە حیسابی خیتامیش دیاری بکرێت، کە ئەوە ئیزافەیەك، ئیزافەیەکی تر دەبێت نەفسی شت کە بۆ عیراق ئێمە داوامان کردووە، دەبێت بڵێین گشت داهاتەکانی ئەو وەزارەتەو فەرمانگەکانی کە نەلکێنراون بە وەزارەتەکانەوە وەك داهاتی کۆتای دیاری بکرێت، یەعنی بۆئەوەی ئێمە داهاتی کۆتایی دیاری بکەین، من یەك پرسیار دەکەم ئێوە بەپێی کۆمەڵێك یاسا لە بڕگەکاندا داهاتی وەزارەتی تەندروستی، کارەبا، شارەوانیەکان بۆ خۆی خەرج دەکاتەوە بەس پێم بڵێن بەپێی چ یاسایەك ئێوە داهاتی بانکەکان بۆ خۆیان خەرج دەکەنەوە، بەپێی چ یاسایەك داهاتی فڕۆکەخانەکان دەدرێتەوە بە خۆیان دوایی تەمویلیان دەکەن، بە چ یاسایەك داهاتی بەڕێوەبەرایەتی سەر بە سامانە سروشتیەکان خەرج دەکەنەوە، ماددەیەکی یاسایی نیە چۆن ئێوە بەپێی ئەم یاسایە داهاتی تەندروستی و شارەوانی و کارەبا دەدەنەوە، بەڵام بەپێی چ یاسایەك ئەم داهاتانە لە خۆیانەوە خەرج دەکەنەوە دوایی بە مینەح تەمویلیان دەکەنەوە؟ بۆیە من ڕام وایە ئێمە ئەو ماددەیە زیاد بکەین، یەکەم: هەرچۆن لە بەغدا زیاد کراوە لێرەش گشت داهاتەکانی ئەو وەزارەتەو فەرمانگانە هەمووی وەك داهاتی کۆتایی لە حیسابی خیتامی دیاری بکرێت، لە موازنەی ساڵی داهاتووش دیاری بکرێت پاشان بەپێی یاساکان بدرێتەوە بە وەزارەتەکان و، بەتایبەت داهاتەکانی بانکەکان و فڕۆکەخانەکان و سامانە سروشتیەکان دەبێ هەر دیاری بکرێت، چونکە هیچ یاسایەك نیە کە بۆ خۆیان خەرجی بکەنەوە، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەتی ماددەی دووەم دیارە باسی ئەو وەزارەتانە کراوە، کە داهاتەکانیان بۆ خۆیانە، کە خۆی دەگرێتەوە لە وەزارەتی کارەبا و تەندروستی و شارەوانی، بەڵام ئەوەی ئێمە تێبینیمان کردووە دیارە بودجە مامەڵە کردنە لەگەڵ ژمارە، دەبووایە داهاتی ئەو وەزارەتانە کە پێشتر وەزارەتی دارایی بە پاشکۆیەك ناردوویەتی بۆ پەرلەمانی کوردستان، داهاتی وەزارەتی کارەبای بە 250 ملیار خەملاندووە، تەندروستی بە 8 ملیار، شارەوانی 42 ملیار، دەبووایە لەو بڕگانە کە باس لەو وەزارەتانە کراوە بڕی داهاتەکەی لەگەڵ خۆی بنووسرابا، بۆئەوەی ئێمەی ئەندامانی پەرلەمان چاومان ڕوون بێت، بۆئەوەی بزانین ئەم داهاتەی کە وەزارەتی دارایی بۆ ئێمەی خەملاندووە نزیکە لە ڕاستیەوە یاخود نا؟ ئەوە تێبینی دەکرێت داهاتی وەزارەتی کارەبا کە بە 250 ملیار خەملێنراوە هەر بەپێی راپۆرتی وەزارەتی دارایی ئەوە بۆ ئێمە ڕوون کراوەتەوە، کە دەڵێ لە 20٪ بۆ لە 50٪ نەفاقاتی حاکیمە دەگرێت وەزارەتی دارایی، جیا لە پارەی دەرمان و فۆڕمی خۆراك ئەگەر بە نموونە بیهێنینەوە وەزارەتی کارەبا زیاد لە 400 ملیار نەفەقاتی حاکیمەی وەرگرتووە ئەمە لە کوێی بودجە جێگای بۆ دەکرێتەوە؟ من دەمەوێت لەگەڵ ئەو ماددانەی کە باس کراوە پشتگیری ئەو پێشنیارەی هاوڕاز خان بکەم سەبارەت بە خاڵی سێیەم، دواتریش دەکرێت یەك پێشنیار بکەم کە وەك ئیزافە خاڵی تر زیاد بکرێت بۆ ئەم ماددەیە، سەبارەت بە داهاتی وەزارەتی کشتوکاڵ کە پێویستە وەزارەتی کشتوکاڵیش داهاتەکەی بۆ خۆی بێت، لە فۆڕمی بودجە بۆ ئێمە هاتووە 8 ملیار و 776 ملیۆنە، دیارە ئەوەش پێویستە داهاتی وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو بۆ خۆیان بێت، ئەمەش دیارە خۆی دەبینێتەوە لە خەرج کردن، لە بواری کڕینی دەرمان و فاکسین و ئەو پێداویستیە کشتوکاڵیانەی کە پێویستە بۆ جوتیاران فەراهەم بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. ڕێباز فەرموو.

بەڕێز ڕێباز فتاح محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من 2 تێبینیم هەبوو هەردوو تێبینیەکەش لە راپۆرتی لیژنەی تەندروستی هاتووە، بەڵام نازانم دواتر چۆن تەعامول لەگەڵ پێشنیاری لیژنەکان دەکرێت؟، یەکیان ئەوەیە کە ئێمە داوامان کرد بوو بڕی داهاتی وەزارەتی تەندروستی دیاری بکرێت لەناو پرۆژە یاساکە، دواتر ئاگادار کردنەوەی لیژنەکەش بێت هەر ئاگادار کردنەوە هەبێت لە شێوازی سەرفەکە، هۆکارەکەشی ئەوەیە کە ئەم بڕە پارەیە دەگەڕێتەوە وەزارەتی دارایی، ئەصڵی ئەم ماددەیەش یاخود ئەم بڕگەیە وا داندراوە کە ئەو پارەیە سەرەڕای ئەو پارەیەی کە داندراوە بۆ وەزارەتەکە سەرف بکرێت، بەڵام لەڕاستیدا وەزارەتەکە بۆ خۆشی نازانێت کە ئایا ئەمە سەرەڕای ئەوە سەرف دەکرێت یان لێی دەردەکرێت، یەعنی ئەوانیش زانیاریان نیە، زۆریش

ویستوومانه ئەو نەتیجەیەمان دەست بکەویت، بەلام بۆ خۆشیان نایزانن نەك ئێمە، بۆیە لەسەر ئەو بنەمایە ئەو پێشنیارەمان کردووە، یەکێکی تریشیان هاوڕاز خان و هەندێ لە ئەندامانی تریش باسیان کرد، جێبەجێ کردنی یاسای سندووقی هاوکاری نەخۆشانی تووشبووانی شێرپەنجە بوو، کە وا بڕیار بوو لە یاساکە لە 5٪ داهاتی وەزارەتی ناوخۆ بۆ ئەوان بێت، بۆیە پاڵپشتی لەو پێشنیارە دەکەم کە داوای ئەوە دەکات لێرە ئەو بڕە دیاری بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە لە لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری ئەو پێشنیارەمان کرد، لە راپۆرتەکەی لیژنەی دارایی و ئابووریش خراوەتە ڕوو کە ئەو پێشنیارە وەکو ماددەیەکی تازە ئیزافە بکرێت لەناو قانونەکە، بۆیە من لێرەوە وەکو ئەندامێکی لیژنە پێشنیاری ئەوە دەکەم کە خاڵێك زیاد ببێت، بەمشێوەیە گەڕانەوەی داهاتی کشتوکاڵ و سەرچاوکانی ئاو بۆ خۆیان، بۆ خەرج کردنی لە بواری کڕینی دەرمان و فاکسین و کەرەستەی تاقیگەکان بۆ بەشی ڤێتەرنەری، سامانی ئاژەڵ و پێدانی دارستان و باخ، چونکە ئێمە دەزانین کشتوکاڵیش هیچی کەمتر نیە لە وەزارەتەکانی تەندروستی و کارەبا و، هەروەها شارەوانی و ناوخۆ، بەنیسبەت خاڵی سێیەمەوە ئەو ڕێژەیەی کە داندراوە لە 50٪ کۆی گشتی داهاتی رسوماتی ئەوەی کە پەیوەندی بە وەزارەتی ناوخۆوە هەیە، من پێشنیار دەکەم تەنها لەپێناو سەلامەتی هاتوچۆیدا سەرف نەکرێت، چونکە زۆر بواری تر هەیە پەیوەندی بە وەزارەتی ناوخۆوە هەیە، با لەو مەبلەغەی کە دەگەڕێتەوە بۆ خۆیان دەست کراوە بن بۆ شتی تریش جگە لە بواری هاتوچۆ بەکاری بهێنن، بەنیسبەت خاڵی چوارەمەوە منیش پشتگیری دەکەم دەسەلاتێکی زیاتر بدرێت بە وەزیری شارەوانی و شارەوانیەکان، دیارە لە ماددەی 4 ئاماژەی بەوە داوە کە لەبڕگەی چوارەمی ماددەی 17ی یاسای ژمارە شەشی ساڵی 93، کە دەسەلات بدرێت بە وەزیری شارەوانی و گەشتوگوزار، من پێشنیار دەکەم ئەم فەقەرەیەی بۆ زیاد بکرێت، داهاتەکانی وەزارەتی شارەوانی بخرێتە سەر بودجەی ئەم وەزارەتە، بە مەبەستی بەکارهێنان و خەرج کردنی لەپێناو خزمەت کردنی هاوولاتیان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی دووەم منیش پێشنیاری ئەوە دەکەم، کە بەدەر لەو 3 وەزارەتەی ناوی هاتووە، هەریەك لە وەزارەتی تەندروستی و کارەبا و ناوخۆ و شارەوانیەکانیشە، پێشنیاری ئەوە دەکەم کە بڕی داهاتی

هەموو وەزارەتەکان و لایانە ئیداریەکان بابڵێین ئیداریەکان، هەمووی بە لیستێك و خەرجیەکانیشیان بگاتە پەرلەمان، تاوەکو بتوانین ئێمەی پەرلەمانتاران با بڵێین لە کاتی دابین کردنی بڕە پارە لە بودجەی تەرخانکراوی هەرێمی کوردستان، بتوانین بەلای کەمی هاوسەنگیەکی بۆ بکەین بەرامبەر ئەو داهاتەی کە هەیەتی و ئەوەی کە تەرخان دەکرێت، بتوانین هاوسەنگی بۆ بکەین و بەگوێرەی پێداویستیەکانی بڕە پارەکە ڕەزامەندی دەربڕین لەسەر بڕە پارەکانی، جگە لەو 4 دەستەیە یان ئەو وەزارەتەی یان ئەو شوێنەی کە دەست نیشان کراون، پێشنیاری ئەوە دەکەم کە هەر یەك لە وەزارەتەکانی پەروەردە، کە کۆمەڵێك قوتابخانەی تایبەت و فرۆشگای تایبەتی هەیە، کە بە تەندەرین دەدرێت بە فرۆشیارەکان، ئەوە دەست نیشان بکرێت لێرانە، هەروەها وەزارەتی خوێندنی باڵا کە کۆمەڵێك زانکۆ و پەیمانگای تایبەتی هەیە، بێجگە لە فرۆشگایەکان و نەوادی و نازانم چی کە خۆی هەیەتی و، یانیش ئەو فرۆشیاری مەلزەمەو کتێب و ئەوانەی کە لەناو خۆیان دادەکرێت ئەوانە هەمووی دەست نیشان بکرێت، هەروەها پشتگیری لە هاوکارانم دەکەم، کە بەنیسبەت وەزارەتی کشتوکاڵ کە بتوانێت ئەوەی بەدەستی دەهێنێت لە خۆی سەرفی بکات بۆ پەرەپێدانی با بڵێین پێداویستی جوتیاران و، دابینکردنی ئەو شتانەی کە پێویستە بۆ پەرەپێدانی کشتوکاڵ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا نوقتە نیزامیێکم هەیە، ئێمە لە گفتوگۆکانی خۆماندا بۆ هەر پێشنیارێك 3 کەس پێشنیار بکات، ئینجا بخرێتە دەنگەوە، یەعنی ئەوە هیچ ئەوەمان نیە دەبێت ئەوە پەیڕەو بکەین لە پرۆژە یاساکە، کە ئێستا نەکرا، خاڵێکی تر من بە گشتی لە ماددەی دووەم لەگەڵ ئەوەم ناناوەندیەتی هەبێت، تەبعەن ئەوە خزمەتی بەرەو پێش چوونی ئەو وەزارەتانە دەکات، کە دەستیان کراوە بێت، بەڵام لە کوردستاندا لە حەقیقەتدا ئەوە جێبەجێ ناکرێت، یەعنی ئێمە بۆیە تەئکید دەکەینەوە کە ئەو داهاتەی پەیوەندی بەوە هەیە بێتەوە خەزێنە و، دیاری بکرێت لە داهات ئینجا بیاندرێتەوە، یەعنی گرفت نیە لەوەی دەیان درێتەوە، بەڵام بە ڕوونی بخەملێنرێت بێتەوە خەزێنەی گشتی، ئینجا بۆیان خەرج بکرێتەوە، لەبەرئەوەی بە تەئکید کردنەوە لە پێشنیاری هاوڕێکانم، تا ئێستا لەڕووی عەمەلی لێیان دەپرسین ئەو حەقیقەتە نیە لە سەرف کردن ئەوها دەسەڵاتیان هەبێت، جگە لەوەی ئەو پێشنیارەی کە پەیوەندی یەعنی من دەمویست پێشەکی ئەوە بڵێم هەندێ یاسامان لێرە دەرکردووە، یەعنی حکومەت دەبێ ئیلزامی بکات کە تەمویلی بکات بۆ نموونە ئەوەی شێرپەنجە، ئەوەی ژینگە، ئەوەی توندو تیژی بەرەنگاربوونەوەی ژنان، چەندین یاسامان دەرکردووە حکومەت دیارنیە تەمویلی کردووە، بۆیە تەئکید لەوە دەکەم کە بۆئەوەی شێرپەنجە لێرە ئەو بڕەی کە بڕیارە ببڕدرێت دیاری بکرێت، بۆئەوەی سندووقەکە کاری خۆی بکات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من 3 تێبینیم هەیە، ئەوەلەن ئەو ماددەی 2 ئەگەر برایانی لیژنەی یاسایی هاوڕا بن، 12 دێری بۆ تەرخان کراوە من بەبێ ئەوە لە جەوهەری یاساکە یەك بڕگەش حەزف بکەم، لە 3 دێر کۆتایم پێ هێناوە، دوایی دەقەکەشیان دەدەمێ، ڕەنگە ڕاو سەرنجی هەندێ لە پەرلەمانتارانیشی تێدا بێت، وێڕای پشتگیریم بۆ ئەو فکرەی لە 5٪ نەخۆشانەی تووشبووانی شێرپەنجە، پشتگیری لیژنەی یاسایش دەکەم کە ئەو برگە چوارەی پێویست نیە ئاماژەی پێ بکەین، چونکە یاسای بەڕێوەبردنی شارەوانیەکان یاسایەکی نافیزە، ئەم نەریتە لابەین لە یاسا، تەئکید لەسەر یاسایەکی تر بکەینەوە، ئەوە شتێکی جوان نیە دەبێت بەدواداچوون بکەین، وەکو پەرلەمان بەدواداچوون بکەین، ئەم یاسایە هەیە بۆچی جێبەجێی ناکەین؟ لەبەرئەوە پێشنیار دەکەم ئەو 19 دێڕە بکرێت بەم 3 دێڕە، وابزانم هەمووی دەگرێتەوە بەڕەئی خۆم تەبعەن، بڕی داهاتی وەزارەتەکانی تەندروستی و کارەبا لە 50٪ داهاتی رسوماتی مۆڵەت دان و تۆمار کردن و غەرامات، پاش ئاگادار کردنەوەی پەرلەمان بخرێتە سەر بودجەی خۆیان بۆ دابینکردنی پێداویستیەکانیان، ئەم هەموو تەفسیلەی بۆچیە و، فیعلەن بۆئەوەی دەست کراوەش بین ئێمە بۆ تەحدیدی بکەین بۆ ئەم بوارە، خۆیان ئەولەویاتی و خەرج و پێداویستی خۆیان دەزانن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەو بابەتە بابەتێکی فەنیە، من نامەوێ قسەی زۆر بکەم، بەڵام تەنها تەئکید دەکەمەوە سەر ئەو ستراتیجیەی کە جاری پێشوو ئاماژەم پێکرد، کە هەموو ئەو داهاتانەی لەناوخۆ وەردەگیرێت بچێتە جێگایەکی تر و دواجار دابەش بکرێنەوە، هەرچەندە بەپێی سیستەمی عیراق و، بەپێی ئەو جەداولانە هەیە لەوانەیە تەزاروب بکات، بەڵام ئەوە بۆچوونێکە و، خاڵێکی تر جارێکی تر تەئکیدی لێ دەکەمەوە، ڕاستە داهاتی گومرگەکان دەگەڕێتەوە بۆ حکومەتی ئیتحادی، بەڵام ئایا ناکرێت بەشێ لەو داهاتانە پێداویستیەکانی ئەو گومرکانە، یەعنی ئەگەر بینایەیە، شوێنە، خزمەت گوزاریە بۆیان دابین بکرێت،

نموونەی پەروێز خانمان زۆرجار باس کردووەتەوە، هیوادارام لەو بارەیەوە سەرتان نەیەشێنین، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. عمر فەرمووو.

بەڕێز د. عمر حمدامین خدر (نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە داهاتی خەملێنراوی مانگانەی وەزارەتەکان، کە دەسەڵاتیان پێدراوە، منیش لەگەڵ ئەوەم کە خۆشی حکومەت ناردوویەتی، کە بە خەملێنراوی چەندە؟، بۆیە دەکرێت لێرەدا ئاماژەی پێ بکرێت کە بڕەکەی بە خەملێنراوی مەسەلەن وەزارەتی تەندروستی ئەوەندەیە، هی وەزارەتی کارەبا ئەوەندەیە، سەبارەت بە پێدانی سەڵاحیاتیش لەڕاستیدا ئەمە گرینگە، چونکە هەمووومان لە ڕابردوو و لە ئێستاشدا پێشنیاری ئەوەمان کردووە، پێمان لەسەر ئەوە داگرتووە کە دەسەڵات بدرێت بە وەزارەتەکان، چونکە ئەمە لەگەڵ مەبدەئی ئیدارەی لامەرکەزی دەگرێتەوە، ئەگەر سەرنجێکیش هەبێتن دەکرێت هەر لیژنەیەك لەگەڵ وەزارەتی خۆی موتابەعەی بکات، لەوێ هەوڵ بدەن ئەگەر ئیشکالیەتێك هەبێتن چارەسەرێك بکرێتن، سەبارەت بە بڕگەی چواریش منیش بە هەمان شێوە تەئیدی بۆچوونەکەی سۆزان خان دەکەم، کە پێویستە بمێنێتەوە، ڕاستە ئەوە قانونێکی نافیزە، بەڵام لەبابی تەئکید کردنەوەی ئیجابی، هەروەها ڕەبت کردنی بە ماددەی 17 فەقەرەی 4، کە لێرەبەدوا دەسەڵات دراوە بە وەزیری شارەوانی، بۆیە مانەوەی باشترە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شیرزاد فەرمووو.

بەڕێز شیرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وادیارە قسەکانی من کرا، بەڵام من هەر دەمەوێت تەئکید لەوە بکەمەوە ئەو قسەی کاك فەرمان و کاك نەریمان، کە ئەو داهاتەی بۆ ئەو 3 وەزارەتەی دێت هەمووی بگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی مالیە، دواتر دەتوانرێت بەسەریان دابەش بکرێت، من پێم وایە ئەو وەزارەتانە پێویستیان بەو پارەیەشە، بەڵام بەو شێوەیە، شێوەیەکی ئسولی خۆی وەردەگرێت، هەروەها پشتگیری لە پێشنیارەکەی هاوڕاز خان و کاك سەرهەنگ و کاك ڕێبازیش دەکەم، ئەو لە 5٪ کە باس کرا بوو بۆ نەخۆشیەکانی شێرپەنجە تەئکید بکرێتەوە، لێرە لە یاساکە کە دەبێت ئەوە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم: بەنیسبەت سندووقی شێرپەنجە کە باسی 5٪ دەکرێت، وەکو وایە قانونە ئەو قانونە فیعلەن کە هاتووە ئێمە هیچ لاریمان نیە ئەگەر ئیزافە بکرێت یان نەکرێت، بەڵام کە لە قانونەکەدا دەست نیشان کرابێت مەفروزە جێبەجێ بکرێت، ئەوەی منیش ئاگام لێیەتی حکومەت هەنگاوی ناوە فیعلەن بۆ جێبەجێ کردن و بۆ تەمویل کردنی، دوو: ئەو وەزارەتانە بە عام جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە، حیساباتیان کە پارەکان بۆ خۆیان سەرف دەکەنەوە لە حیساباتی خیتامیا نەتائیجەکان دەردەکەوێت، کە بەفیعلی تەحەقوق دەکات، بەنیسبەتی شارەوانیەوە قانونی رەقەم 6، ئەم قانونە نافیز مەفعولە لە هەموو عیراقدا و، هەموو شارەوانیەك شەخسیەتێکی مەعنەوی تایبەتی هەیە و، ئەو قانونە وای لێکردووە کە یەعنی داهاتەکەی بۆ خۆی بێت، خۆی هەر لە خۆیا کە شەخسیەتێکی مەعنەوی تایبەتی هەبێت، دەتوانن بۆئەوەی جەنابتان تەئکید بکەن کە ئەوە وایە یان نا؟، بەلەدیەی مەخمور کە لە ژێر دەسەڵاتی خۆماندایە، شارەوانی مەخمور لێی بپرسن، بڵێین ئێوە چۆن لەگەڵ داهاتەکانتان بەنیسبەتی خۆتانەوە هەڵسوکەوت دەکەن، یاخود شارەوانی کەرکووك، نەخێر ئەوە یاسایە و، من مۆزەفی شارەوانی بووومە و، یاسایە جێبەجێ دەکرێت و، لەوەتەی هەیە شارەوانی 2 حیسابی تێدا هەبووە، حیسابێکی مەرکەزی هەبووە، کە حکومەت تەمویلی دەکات، حیسابێکی شارەوانی خۆشیان داهاتی خۆیان هەبووە و، حکومەت دەعمی دەکات، بەنیسبەتی شارەوانیەکانەوە، بەنیسبەتی وەزارەت و مودیریاتی عامەکان و، دەوائیرەوە ئەوانە هەموویان حیساباتی تایبەتی خۆیان هەیە لەناو موازنەی عامەدا، ئەو داهاتانەی کە باس دەکرێت، هەندێك خوشك و برای پەرلەمانتار شکیان هەیە لەو داهاتانە، کە نایەتەوە لە موستەقبەلدا، یاخود دوایی لە 50٪ نایەتەوە ناو بودجە یاخود وانیە، بەیان ناکرێت وەکو خۆی، مەفروزە رەقابەی مالی و تەدقیقی مەرکەزی و ئەو تەدقیقانە بکرێت و، بەدەر بکەوێت یەعنی ئەوە ئیشی ئەوانە کە ئەوە بکەن، بەنیسبەتی بانقەکانەوە، مەساریف، بانك مەسەلەی رەئس مالی هەیە، ربح و خەسارەی هەیە، ئەو بانکانە تیجارین و، لە هەموو عیراق و لە هەموو دونیاشدا وایە، لەبەرئەوە حەز دەکەم بزانن ربح و خەسارەیان هەیە، رەئس مالی خۆیان هەیە، مەساریفی تیجاریشن، بۆیە بەوشێوەیە تەعامول دەکەن، بۆیە میزانیەکەیان بەو شێوەیە دادەنرێت، ئێمە وەکو حکومەتی هەرێمی کوردستان دەعمیان دەکەین، داهاتی کارەبا کە باس لەوە دەکرێت 600 ملیار دینار، بەڵێ ئەوە ڕاستە ئێمە خۆمان بەیانمان کردووە لە وەڵامەکان، بەڵام ئەمە لە ساڵی 2012 ئێستا، چونکە لە 11 و 12 وەرگیراوە دەبینن لە ساڵی 2012 لە حیساباتی خیتامیا دەرکەوتووە، باسی داهاتی گومرك دەکەن و، ئایا دەتوانن بەشێکی لێ سەرف بکەین، حەز دەکەم بەڕێزتان ئەوە بزانن داهاتی گومرك بە وەسڵی 37، (أ) وەری دەگرین، حکومەتی عیراقی کە حیسابمان لەگەڵ دەکات، لەسەر حیسابی ئەو داهاتە حیسابمان لەگەڵ دەکات، داهاتەکەی خۆی حیساب دەکات لە میزانی موراجەعەکاندا هاتووە، یەك مەقاسەی پێ دەکات، لە سەری ساڵدا دەیبڕێت ئیتر هیچ مەسەرفێکی نەداوەتەوە بە ئێمە، ئەوەبوو (على اساس) داهاتەکانی حدودی بۆ خۆمان بێ و، بتوانین ئەو جۆرە تەسەروفاتانەشی تێدا بکەین و، بۆ مەحافەزاتیش، بەڵام هەر ئەوە بوو پێشوو تریش ئێمە بە تەفسیلی باسمان کرد، ئەوەشیان نەدا

پێمان، بۆیە ئێستاکە دەبینیت هەموو ئەو مەرزە حدودیەی کە ئێستا بەم شێوەیە دەیان بینن، هەندێك تازە دەستی پێکراوە، هەندێك تەواو بووە، هەندێك ئیشی لێ دەکرێت، هەموو ئەو پارانە لەناو میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا سەرف کراوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو پێشنیارەی کە برادەران باسیان کرد، بەنیسبەت یاسای شارەوانی ژمارە شەشی ساڵی 1993ی هەموار کراو، 6 جار هەموار کراوەتەوە، وابزانم لە یەك ماددەکانی هەموار کراوە، باسی ماددەی 42 دەکات، کە دەڵێت داهاتەکانی شارەوانیەکان بۆ شارەوانیەکان دەبێتن، ئێستا لە بەر دەستمان نیە دوایی دەتوانین پیشانتان بدەین، کە هەموار کراوەتەوە، سەبارەت بە پێشنیارەکان کە کرا بۆ لابردنی بڕگەی چوارەمی ماددەی دووەمە کە ئێمە سوورین لەسەر ڕەئی خۆمان کە لابچێتن بەتایبەتی لە ماددەی دواییدا موعالەجە کرایە، ئەگەر مایشەوە ئەوە ڕەئی ئەندامانە کە بخرێتە دەنگدانەوە، ئایا بمێنێتەوە یان نەمێنێتەوە؟.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی کاك فرست سکرتێری پەرلەمان، فەرمووو.

بەڕێز فرست احمد/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە نیزامی دەوڵەت مەجموعەی وەحداتی لامەرکەزیان هەیە، ئەو وەحداتانە دوو ڕەنگن، یان وەحدەی لامەرکەزی ئیداریە، ئەویش موئەسەسەیە، مەسلەحەیە، یانیش وەحدەی لامەرکەزی ئیقلیمیە وەك بەلەدیات، یەك لە سیماتی ئەو وەحداتانەی لامەرکەزی هەتا بیری برادەرانیش بێتن، لە قانونەکان دەڵێن (تتمتع باستقلال مالي واداري)، زمەی مالی خاسی خۆی هەیە، بەلەدیات مەجلیسی بەلەدیە تەسدیقی میزانیە دەکات، موحافزیش وەفتێك تەسدیقی دەکرد، هی تر یەك لە سیماتی ئەوانە، ئەگەر بێتو ئێمە وای لێ بکەین زمەی مالی بۆ نەهێڵێن، میزانیەی بۆ نەهێڵێن، حوریەتی تەسەروف بە مەواریدی خۆیان بۆ نەهێڵێن، هیچ سیمای لامەرکەزی لەلای نامێنێت، بەنیسبەتی موئەسەسات و مونشەئات و هەیئات، دیسان نەفسی سیفەتی هەیە، نە ئیستقلالیەکی کامل، چونکە لە هەندێك قەوانینم دیتوە، لە دەوڵەتەکانی تریش نیسبەیەك لە مەوارد دەچێتە وەزارەتی مالی، نیسبەیەکی زۆریش ئیحتفازی پێ دەکەن، دوایێ وەزارەتی مالی تەمویلیان دەکات، چونکە دوور نیە مەواریدیان بەش نەکات، دوو: زۆر لەو قەوانینەکان مەسەلەن دەڵێن میزانیەی موستەقیلە، باشە ئەگەر میزانیەی موستەقیل بێتن، چۆن دەبێت واریداتی ئەو مونشەئەیەی یان ئەو بەلەدیە بێت، داخیلی میزانیەی عامی دەوڵەت بێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر ئەو مولاحەزەیە وەرگرین دیسان دەکەوینە ناو موناقەشەی تر، لیژنەی یاسایی تکایە پێشنیارەکانی پەرلەمانتارە بەڕێزەکان بزانە چۆن تەعامولی لەگەڵ دەکەن؟، فەرموو کاک خورشید.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت (قانون صندوق اعانة مرضى السرطان)، ئەگەر بێینە ماددەی 4 (تتكون الموارد المالية للصندوق له 2 بەش پێك دێت، بەشێك (ماتخصصه حكومة الاقليم سنوياً ضمن الموازنة العامة للاقليم)، ئەم بەشە لەناو بودجەدا نەهاتووە، بەڵام بەتەماین لە بابی نەفەقات عیلاجی ئەو مەوزوعە بکەین ئەمە یەك، دوو: بەنیسبەت غەرامات 5 ڕێژەی هەیە (نسبة 5٪ من الضريبة و الرسوم المفروضة على المواد والمنتجات الضارة بالصحة المستوردة او المنتجة محليا وتستوفى لمصلحة الصندوق، نسبة 50٪ من الغرامات المستوفاة عن المواد والاغذية المخالفة للشروط الصحي، نسبة 25٪ من الغرامات التي تستوفى بموجب قانون الرقابة الصحية، نسبة 5٪ الى رسم تسجيل المركبات ونقل ملكيتها وتجديد السنوية وتستوفى لاغراض الصندوق، نسبة 5٪ من الغرامات المستوفاة عن المخالفات المرورية)، ئەمە یاسایە دەبێت جێبەجێ بکرێت، پێویست ناکات لەناو یاسا دووبارە باسی بکەین، بەڵام ئەوەی پەیوەندی بە حکومەتە، کە حکومەت دەبێت ساڵانە پارەیەك تەرخان بکات بۆ ئەو سندووقە، ئەمە لە بابی نەفەقات موعالەجەی ئەو مەوزوعە دەکەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەوزیحی ئاخیرمان بەنیسبەت بڕگەی سێیەمی ماددەی دووەم، لە قانونی مروری ژمارە 86 ساڵی 2004، بە وازحی لە قسمی 11 کە لە قانونی بودجە ئیشارەتی پێدراوە، دەڵێ (تخصص نسبة (50٪) من مجموع ایرادات رسوم الاجازات ورسوم التسجيل والغرامات المنصوص عليها في هذا الامر لموازنة وزارة الداخلية لغرض استخدامها وإنفاقها من أجل السلامة المرورية، اما نسبة 50٪ المتبقي فتخصص للايرادات العامة لوزارة المالية)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەو هەموو موداخەلەو، ئەو هەموو نوقتە نیزامانە، ئاخەر باشە ئەوە لیژنەی دارایی و لیژنەی یاسایی دانیشتوون، ئەوان دەبێت موعالەجەی ئەو مەسەلانە بکەن؟ 1 کەس وەردەگرین، فەرموو کاک سەرهەنگ.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتیوانی کردن بۆی، کە هەر پێشنیارێك کرابێت، دەبێت 3 کەس پشتیوانی کردبێت، دەبێت بخرێتە دەنگدانەوە، یەعنی ئەوە چەند جار موتەبەع بووە لە پەرلەمان، پێم سەیرە ئێستا پشت گوێ دەخرێت، مەسەلەی غەراماتی موروری ئەوە بە وازحی لە یاساکە هاتووە، من پێموایە لەو فەقەرەیە عیلاج بکرێت ئەوە یەکەم، دووەم: مەسەلەی هەمووومان داوامان کردووە چەند ساڵ لەو پەرلەمانە کە مەبدەئی لامەرکەزیەت پەیڕەو بکرێت، بەڵام مەسەلەی وەڵامدانەوەکەی ئێمە بۆ ئەوەی شارەوانیەکان بە (لەوانە) نابێت، یەعنی وازحە بە چ بڕگەیەکی یاسایش شارەوانیەکان داهاتی خۆیان بۆ خۆیانن سەرفی دەکەنەوە، لە موداخەلەکەی کاك فرسەتیشدا، نە ئەنجومەنی شارەوانیەکان داهاتی خۆیان موصادەقە دەکەن، نە هی مەحافەزەکانیش، لامەرکەزیەتە، لە کوێیە؟ ئەگەر لامەرکەزی هەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

شەفافیەت لێرەدایە کە ئیدارەی مەرکەز، لەوە دایە لامەرکەزیەت ئەنجومەنی شارەوانیەکان خۆیان بودجەکەی خۆیان تەسدیق دەکەن و، شەخسیەی مەعنەویان هەیە، خۆیان ئیجرائاتەکانە تەقدیم دەکەن، ئیستقلالیەت لەوەدایە، لامەرکەزیەت لەوەدایە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەو گەڕەکەش یەکێك وەردەگرین، کامەتان؟ فەرموو کاك سمیر.

بەڕێز سمیر سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەگەر مەسەلەی شارەوانیەکان لەسەر ئەساسی لامەرکەزی، ئیقلیمێك کە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان تەفسیری کرد، دەبێت بچێتە داهاتی ئەنجومەنی پارێزگاوە، چونکە لەدوای ئەنجومەنی پارێزگاکان، ئەنجومەنی شارەوانیەکان تەجمید کراوە و نەماوە، موراجەعە کردنەوەی یاسای ئەنجومەنی پارێزگاکان لەوێش تەعدیل کراوە ئیشمان لەسەر کردووە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەندەی ئێمە ئاگادار بین هەم بۆ شارەوانیەکان، هەم مەجلیسی موحافەزەش بە قانون ماوە، بەڵام ئەوەی کە بەڕێز مامۆستا سمیر باسی دەکات، ئێمە لە تەعدیلەکە بە نیاز بووین کە شارەوانیەکان نەهێڵێن، یەعنی لە ئێستاوە کار دەکەین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. ڕێباز فەرموو.

بەڕێز ڕێباز فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر قسەکەی من نوقتەی نیزامی نەبوو بیسڕنەوە، بەڵام ئەو داهاتەی لە وەزارەتی ناوخۆ بە دەستمان دێت، لە (50٪)ـمان خستووەتە سەر داهاتە گشتیەکان، تەوزیعمان کردووە بەسەر وەزارەتەکاندا، لە 50٪مان داوە بە خۆی، ئەو لە (5٪)ـە کە بۆ سندووقی شێرپەنجەیە، دەبێت ئەو لە 50٪ی وەزارەتی ناوخۆ ببڕێت، چونکە ئەوی تر تەوزیع کراوە، ئەی چۆن دەیدەی بە وەزارەتی تەندروستی؟ یەعنی دەبێت لە 45٪ بۆ وەزارەتی ناوخۆی بێت، لە 5٪ بۆ سندووقی شێرپەنجە بێت، چونکە لە 5٪ لە گشتیەکە، لە 50٪ کەی تر تەوزیع کراوە، تۆ لە 50٪ی دەدەی بە وەزارەتی ناوخۆ، ئەی لە کوێ دەیهێنی بۆ سندووقەکە؟ لەبەرئەوە ئەو حیسابە، حیسابیەن غەڵەتە دەبێت ئەو لە 50٪ بکرێتە لە 45٪.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوا ڕەئی و دوا سیاغەتان لیژنەی یاسایی؟ فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری ئەوە کرا کە بڕگەی 4 بمێنێتەوە، ئایا دەخرێتە دەنگدانەوە یان نا؟ چونکە پێشنیارێکە ئێمە لیژنەی یاسایی کرد بوومان.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی دەڵێن ئێمە 3، 4 کەس پێشنیارێکمان هەبوو، بزانین پێشنیارەکەیان چیە؟ فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێ پێشنیار کرایە تەبعە بە قانون، بە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان جائیز نیە ئەو پێشنیارانە بخرێتە دەنگدانەوە، لەبەرئەوەی موخالیفی بنەماکانی قانونە، کە لە پەرلەمان کاری پێ دەکەین، واتە هەر پێشنیارێك موخالفی قانونی بێت، یان موخالفەی ماددەکی پەیڕەوی ناوخۆ بکرێت، ئێمە بیخەینەوە دەنگدانەوە، مەعنای قانونەکانمان دەبێت تەعدیل بکەین، نابێت پێشنیارەکان قبوڵ بکرێت

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بیخوێنەوە.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

أولاً: تقيد جميع إيرادات الدوائر الممولة مركزياً إيراداً نهائياً للخزينة العامة ويتم إظهارها في موازين المراجعة الشهرية.

ثانياً: إستثناءاً من حكم الفقرة (أولاً) أعلاه، على وزير المالية والاقتصاد:

1- **إضافة مبالغ الايرادات الشهرية التي تحققها وزارة الصحة بكافة دوائرها الى ميزانية هذه الوزارة لأغراض شراء الأدوية والأجهزة وتدارك نفقات الصيانة بأنواعها وحسب طلب الوزارة مشفوعاً بجداول الايرادات المتحققة فعلاً والأوجه المقررة لصرفها.**

2- **اضافة مبالغ الايرادات الشهرية التي تحققها وزارة الكهرباء بكافة دوائرها الى ميزانية هذه الوزارة لأغراض (تحسين وتطوير وتنفيذ مشاريع الطاقة الكهربائية) وحسب طلب الوزارة مشفوعاً بجدول الايرادات المتحققة فعلاً والأوجه المقررة لصرفها.**

3- **اضافة نسبة (50٪) من مجموع ايرادات رسوم الاجازات ورسوم التسجيل والغرامات التي تستحصلها وزارة الداخلية الى ميزانية هذه الوزارة لغرض استخدامها وإنفاقها من أجل السلامة المرورية، وذلك حسب المادة (11) من قانون (36) لسنة 2007 قانون إنفاذ قانون المرور الاتحادي المرقم (68) لسنة 2004 في اقليم كوردستان- العراق.**

4- **مراعاة أحكام المادة الثانية والأربعون من قانون إدارة بلديات اقليم كوردستان رقم (6) لسنة 1993 والصلاحية الممنوحة لوزير البلديات والسياحة حسب الفقرة الرابعة من المادة السابعة عشر من هذا القانون.**

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەی فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 2:

یەکەم: گشت داهاتەکانی ئەو فەرمانگانەی لەناوەندەوە تەمویل دەکرێن، وەك داهاتێکی کۆتایی بۆ گەنجینەی گشتی تۆماردەکرێن، لە بودجەکانی پێداچوونەوەی مانگانە بەدیار دەخرێن.

دووەم: بەدەر لە حوکمی بڕگە، بڕگەی یەکەمی سەرەوە پێویستە لەسەر وەزیری دارایی و ئابووری:

1- ئەو بڕە پارەیەی داهاتی مانگانەی وەزارەتی تەندروستی بەگشت فەرمانگەکانیەوە دەسەبەری دەکات بخاتە سەر بودجەی ئەو وەزارەتەبە مەبەستی کڕینی دەرمان و ئامێر و پێ ڕاگەیشتنی خەرجیەکانی چاککردنەوە بە هەموو جۆرەکانیەوە، بەگوێرەی داواکاری وەزارەت بە هاوپێچی خشتەی داهاتە راستەقینە دەستەبەرکراوەکان و ئەو ڕێگایانەی کەوا بڕیار دراوە بۆ خەرج کردنیان.

2- ئەو بڕە پارەیەی داهاتی مانگانەی وەزارەتی کارەبا بە گشت فەرمانگەکانیەوە دەستەبەری دەکات بخاتە سەر بودجەی ئەم وەزارەتە بە مەبەستی چاککردن و پێشخستن و جێبەجێ کردنی پرۆژەکانی وزەی

کارەباو بەگوێرەی داواکاری وەزارەت بە هاوپێچی خشتەی داهاتە راستەقینە دەستەبەرکراوەکان ئەو رێگایانەی کەوا بڕیار دراوە بۆ خەرج کردنیان.

3- رێژەی لە 50٪ی کۆی گشتی داهاتی رسوماتی مۆڵەتدار و رسوماتی تۆمارکردن و ئەو غەرامانەی کە وەزارەتی ناوخۆ وەریان دەگرێت بخاتە سەر بودجەی ئەو وەزارەتە بە مەبەستی بەکارهێنان و خەرج کردنی لەپێناو سەلامەتی هاتوچۆ ئەویش بەگوێرەی ماددەی 11ی یاسای ژمارە 36ی ساڵی 2007 (یاسای پیادەکردنی یاسای هاتوچۆی ناوەند ژمارە 86 ساڵی 2004 لە هەرێمی کوردستان-عیراق.)

4- رەچاوکردنی ماددەی 42 یاسای بەڕێوەبردنی شارەوانیەکانی هەرێمی کوردستان ژمارە 6ی ساڵی 1993 ئەو دەسەڵاتەی بڕگەی چوارەمی ماددەی حەڤدەهەمی ئەم یاسایە بە وەزیری شارەوانی و گەشتوگوزار بەخشراوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکم هەیە ، ڕوونکردنەوەیەك لەسەر بڕگەی سێیەمی ماددەی دووەم، لە دێڕی ئاخیری ماددەکە (وذلك حسب المادة (11) من قانون (36) لسنة 2007 قانون إنفاذ قانون المرور الاتحادي)، شێوەکەی دەبێت بەو شکلەی بێت (وفقاً للمادة 11 من قانون المرور الاتحادي رقم 86 لسنة 2004، النافذ في الاقليم بموجب قانون رقم 36 لسنة 2004 قانون انفاذ، قانون المرور اتحادي).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو ماددەیە بەو شێوە عەرەبیە و کوردیەکەی کە خوێندرایەوە، کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرز بکاتەوە، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموو کاک کاردۆ قسە بکە، فەرموو مولاحەزەکەی خۆت بڵێ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ 1 پەرلەمانتاریش پێشنیار بکات، دەڵێت کاکە لەبەرئەوەی 3 کەس نەبوو پێشنیارەکە ناخرێتە دەنگدانەوە، کە بووە 3 کەس زیاتر وەك فراکسیۆن پێشنیار دەکات دەڵێت کاکە با دەنگی نەدەینێ، دەڵێ کاکە پێشنیارێك هەیە بیخەیەنە دەنگدانەوە، نووسرا بێت کە دەنگی نەهێنا، زۆر زۆر ئاساییە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی قانونی حەقە موعالەجەی ئەو مەسەلەیە بکەن، یان جوابی قانونی بدەنەوە، یان دەبێت موعالەجە بکەن، تۆ لە شوێنی خۆت دانیشە کاکە، برام لە شوێنی خۆت دانیشە، فەرموو ناسك خان.

بەڕێز ناسك توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا پێشنیارێك كراوە نەچووەتە قالبی سیاسی، دەڵێت لە 5٪ هاتووە كە هاوڕاز خان پێشنیاری كرد، 6 پەرلەمانتار پشتگیری كرد، بەس تێناگەم بۆ نایخەنە دەنگدانەوە، ئەوە ببێت بە بڕگەیەك ئەسڵەن ئەو لە 5٪ لە كۆی داهاتی وەزارەتی ناوخۆ بێت، لە 5٪ لەسەرەوە دادەنرێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر فەرموو وەڵام بدەوە، وەڵامی ئەو برادەرانە بدەنەوە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕاستە ئەو موقتەرحانەی كە ئەو بەڕێزانە پێشكەشیان كرد، كۆمەڵێك موقتەرحن واریدەو قانونەن، ئەگەر نەبێت لە یاساكانی تر، دەبێت بە نەزەر ئیعتبار وەربگیرێت، لێرەوە بخرێتە كارەوە، بەڵام وەكو ئەو موقتەرحانە قسمێكی هەیە، بەنیسبەت ئەوەی كە لە 50٪ مەجموعی رسومات و غەرامات، رسوماتی تەسجیلی وەزارەتی ناوخۆ كە بۆ سندووقی سەرەتان بەكار هات، ئەوە لە یاسای سندووقی سەرەتاندا باسی لەسەر كرا، ئەو لە 50٪ یەك فیئە ناگرێتەوە، رەسمە، رەسمی تەسجیلە، غەراماتە، بە هەموو شێوەكانیەوە كە لە یاساكە تەقریبەن 6، 7 فەقەرە باسی لەسەر كراوە، ڕاستە كاك عمر پێشتر تەوزیحی كرد، موقتەرحی ئەو برادەرانە، كە تەقدیمیان كردووە زۆر تەواوە، بەڵام ئێمە لێرە لەو یاسای بودجەیە بە عمومیات هاتووە، دەڵێت لە 50٪ لە رسوم و غەرامات، هەموو رەسمەكانی دائیرەی مرور، وەزارەتی ناوخۆ، هەموو غەراماتەكانی وەزارەتی ناوخۆ كە لە سەری وەردەگیرێت، ئەو موقتەرحە ئیهمال نەكراوە ڕێزی بۆ داندراوە، لە یاساكەشدا باسی لەسەر كراوە، بەنیسبەت فەقەرە چوارەكەش كە باسی لەسەر كرا لیژنەی یاسایی، كە باسی لەوە كرد بوو ئەم فەقەرە چوارە كە لەسەر قانونی ئیدارەی بەلەدیات هەڵبگیرێت، موقتەرح كرا 2، 3 لەو برادەرە بەڕێزانە كردیان ئەوە بمێنێتەوە، هەدەفی ئەوانیش كە وەكو كاك فرسەت باسی كرد، باس لە مەركەزیەتی ئەو شوێنانە كرا و، كاك كاردۆش قسەی لەسەر ئەوەیە كە جۆرە لامەركەزیەكی پێ بدرێت، فیعلەن ئەوەیە كە جۆرە لامەركەزیەكی یاسایی دەدرێت بەو وەزارەتانە، كە بۆ سەرف كردنی ئەو ئیراداتانەی خۆیان بۆ خۆیان و، ئەوە بەعەكسەوە شتێكی زۆر باش هاتووە تەئكیدێكی باش دەكاتەوە، كە ئیرادی واریداتی بەلەدیات بۆ خۆیان بە لامەركەزیەت سەرف بكەنەوە بۆ خۆیان و، ئەوە دەستی وەزیری بەلەدیە والأتر دەكات، بە رەغمی ئەوەی كە لە ماددەی 17 لە فەقەرە 4 باسی لە سەڵاحیەتی سەرفی وەزیر كردووە، حەسر كراوە بە 350 ملیۆن، بەڵام لە فەقەرە 4 باس لە مەسەلەكە دەكات و دەڵێت ئەوە سەڵاحیەتی سەرفەكە ئیستسنایە لەو 350، بە واتە لامەركەزیەكی تەواو دراوە بەو موئەسەسەیە، بۆ سەرف كردنی واریداتەكەی، ئەو موقتەرحاتانە هەمووی موقتەرحی واریدن، بەڵام لە یاساكە هەن بۆیە كە ئێمە بەو نەسە، بەو شكلە جوابمان دانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی کشتوکاڵ، هەروەها ئێستاش کۆمەڵێك لە هاوڕێیانم پێشنیاریان کرد داهاتی وەزارەتی کشتوکاڵ بگەڕێتەوە بۆ خۆی ئەوە یەك، بێجگە لەوە لە کاتی بودجە زۆربەی ئەندامانی پەرلەمان ئەم پێشنیارەیان قبوڵ بوو، ساڵانی ڕابردوو وەزارەتی ناوخۆ، وەزارەتی سەحە، ئەوانە بە دەنگدان لەبەردەمی ئەندامانی پەرلەمان دەنگمان لەسەر داوە داهاتەکەی بگەڕێتەوە بۆ خۆی، هیچ ناقانونیەك نەبووە، بۆ ئەمڕۆ ئەوەی کشتوکاڵ ئەگەر بخرێتە دەنگەوە ناقانونیە، با کاك عونی بۆمان ڕوون بکاتەوە ناقانونیەکەی و، چۆن ڕێی داوە ساڵانی ڕابردوو ئەم ناقانونیە بکەین، ئەگەر ناقانونیە پار ناقانونیمان کردووە، ئەگەر ناقانونی نیە بۆ نەیخاتە دەنگەوە؟.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی ئەو پرسیارانە وەڵام بدەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئەو پێشنیارانە فیعلەن وەکو کاك عمر تەوزیحەکی باشی دا، بە باشی دەزانین و قبوڵمانە، بەڵام دوایێ ئێمە لە ماددەی تر، لە ماددەکانی ئاخیری وەرمان گرتووە و، تەسبیتی دەکەین بە ماددەیەکی قانونی سەربەخۆ، نا لێرەدا، مەرج نیە ئیلا لێرە بێت، لە ئەحکامی خیتامی دەتوانین باسی بکەین، یان پێشنیار بەو وەزعەی بێ سیاغەشمان ئامادە کردووە، ڕەچاوی ئەوەمان کردیە ئەو پێشنیارەی کە وەرگیرا لە ڕاپۆرتی کشتوکاڵ هاتووە و، ئێمە خۆشمان ئەندامانی پەرلەمان ئەو پێشنیارانەیان تەقدیم کردووە، بە ماددەکی قانونی ئیزافە بکرێتە سەر قانونەکە و، دوایی ماددەکان کە سیاغەی دەکەین، جێگیری دەکەین لە ماددەیەك لە ماددەکانی پرۆژەکەداو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێ کاکە وازحە وەریان گرتووە، بەڵام لە شوێنی تر جێگای دەکەنەوە، فەرموون بۆ ماددەی 3، ماددەی 2 بەو سیاغەی کە خوێندرایەوە بە عەرەبی و بە کوردی تکایە کێ لەگەڵ دایە؟ دەست بەرزبکاتەوە، مامۆستا عمر وەریان گرتووە لە شوێنی تر جێی دەکەنەوە، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە یارمەتی برا و خوشکانی بەڕێزم ئەندامانی پەرلەمان، تا ئێستا ئێمە لە ماددەی 2، من موئەشرێکی نائیجابی دەبینم بەڕاستی، وا دەبینم قەرار دراوە هیچ پێشنیارێك نەخرێتە دەنگدانەوە، داوای روخسەت دەکەم با قسەکانم تەواو بکەم بەڕێزان، ئەگەر بەڕاستی ئاوا دەڕوات ئێمە ئاسنی سارد دەکوتین لێرە خۆمان ماندوو دەکەین، مەعنای نیە، چونکە سوعبەتێکم بیست لە ئەندامێکی بەڕێزی فراکسیۆنی کوردستانی، کە وتی خۆتان ماندوو دەکەن چۆن هاتووەو وا دەڕوات، من داواتان لێ دەکەم هەر ماددەیەك لیژنەی یاسایی

بەڕێز و سەرۆكایەتی بەڕێز، هەر پێشنیارێك ناقانونیە مەیخەنە دەنگدانەوە، هەر پێشنیارێك قانونیە بیخەرە دەنگدانەوە، مەترسە لەوەی دەنگ بهێنێت یان نەهێنێت، با دەنگ نەهێنێت كاكە، ئەو پێشنیارانە تا ئێستاوە ئەوە 3 پێشنیار، باسی داهاتی نەوت بڕگەیەك بوو، كاك عبداللە ئیزافەی كرد نەخرا، ئەوەی هاوڕاز خان باسی نەكرا، ئەوەی داهاتی كشتوكاڵ، یەعنی موبەڕەر چیە؟ با بخرێتە دەنگدانەوە لێرە بێت یان لە شوێنی تر بێت، هەتا ئەوەش دەبێت بە دەنگدان ئەوە حەسم بكرێت، كە دوابخرێت یان پێش بخرێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

د. عمر فەرموو.

بەڕێز د. عمر حمدامین خدر(نورەدینی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئێمە وەك فراكسیۆنی كوردستانی لەگەڵ ئەوەین، كە پەیڕەوی ناوخۆ چۆن مامەڵە لەگەڵ گفتوگۆی قانون و پێشنیاری قانونی دەكات، بە هەمان شێوە مامەڵەیان لەگەڵ بكرێت و تەعامولیان لەگەڵ بكرێت، ئەوەش ڕوون دەكەمەوە كە ئەگەر بەڕێزێك، ئەندامی پەرلەمان لە فراكسیۆنی كوردستانی ڕەنگە لە بابی گفتوگۆی لابەلا و ڕەفیقانەش شتێكی لەو بابەتەی وت بێت، ئەمە هەڵوێستی فراكسیۆنی كوردستانی نیە، هەڵوێستی فراكسیۆنی ئێمە ئەوەیە كە پێشتر ئاماژەم پێدا، بەڵام دوای ئەوەی كە لیژنەی قانونیش، موبەرەراتی قانونی، پاساوی قانونی، بودجەی قانونی دەخاتە ڕوو، بەڕاستی ئێمەی ئەندامانی پەرلەمانیش دەبێت بڕوامان بە تەفسیر و، بە تەوزیحی ئەوان هەبێت، ئیجازەم بدەن با بۆچوونەكەم تەواو بكەم بەڕێزان، سەبارەت بە مەسەلەی پێشنیارەكان كە بەڕێزان وتیان وەریان گرتووە، دەستیان خۆش بێت لە داهاتوودا ئەوەی وەزارەتی زراعە پێویستە جێ بكرێتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا دەبینین كە لە وەڵامەكانی حكومەتدا ئەوەیان ڕوون كردووەتەوە، كە بڕیاریان داوە لە 5٪ی ئەو پارەیەی كە بۆ پەرەپێدانی پارێزگاكان داندراوە، دەبێت بۆ پرۆژەی كشتوكاڵی تەرخان بكرێت، كە بەسەر یەكەوە زیاتر لە 50 ملیار دەخرێتە سەر ئەو پرۆژانەی كە لە بواری كشتوكاڵ داندراون، بەم شێوەیە دەبینین حكومەتی هەرێم لە ئێستاوە ئیجرائاتی كردووە، كە ئەو پارەیەی لە هەرێمی كوردستان هەیە بۆ بواری كشتوكاڵ ئیجرائاتی كردووە، بەم شێوەیە پارەیەكی زۆر زیاتر بە بەراورد لەگەڵ ساڵانی رابردوو بۆ بواری كشتوكاڵ داندراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خوشك و برايان بەڕاستی زۆر دڵخۆشم كە كۆمەڵێك ئەندام پەرلەمان پشتگیری لە پێشنیارەكانمان دەكات، بەڵام ئێمە پێشنیارمان كرد كە داهاتی وەزارەتی كشتوكاڵ 8 ملیارە، بگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی كشتوكاڵ سەرف بكرێت، بۆمەسەلەی ڤاكسین و پێداویستی ڤێتێرنەری و دارستان و باغ، بەڵام بە سوپاسەوە وەزارەتی پلاندانان نووسراوێكی كرد بۆ هەر 4 موحافەزەكەی هەرێمی كوردستان، لە 30٪ كە ئێمە داوامان كرد بوو، بوو بە 5٪ واتە 18 ملیار لە موحافەزات، لە تەنمیەی موحافەزات بۆ كشتوكاڵ دەبێت، جگە لەوەش پێشنیارمان كردووە جێی بكرێتەوە لە ماددەی 13 دوو بۆ سێ ماددە قانونی بۆ مەسەلەی پشتگیری كشتوكاڵ و ئاودێری لە هەرێمی كوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەوزیحێك بۆ قسەی جەنابی كاك عمر عبدالعزیز و گەلێك لەو برا بەڕێزانە، كە موقتەرحاتەكان من تەئكیدی لەسەر دەكەمەوە، موقتەرحەكان لە نیتاقی یاسا بن هەمووی پیرۆزە، هەمووی بەڕێزە، بەڵام ئەوەی كە باس لە داهاتەكان دەكات، دیارە ئەم یاسایە ڕەنگە باش نەخوێندرابێتەوە، با بگەڕێینەوە سەر ماددەكانی 36، لەوێ باس لە داهاتی نەوت دەكات، با بگەیەنە سەر ئەوێ لەوێ ئەو ماددەیەی كە خوێندرایەوە تەوزیحاتی لەسەر دەكەین، موقتەرحاتی یاسایی لەسەر وەردەگرێت، كێ دەڵێ ئەو ماددەیە گۆڕانكاری بەسەر نایێت، كێ دەڵێت وەكو خۆی دەمێنێتەوە؟، لەبەرئەوە ئێمە وەك لیژنەی یاسایی موقتەرحاتەكانمان بە نەزەر ئیعتبار وەرگرتووە، ئیهمالیش نەكراوە و، ئیهمالیش ناكرێت و، لەكاتی ماددەی خۆی بەكاری دەهێنین، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئاخیر كەس كاك پێشەوایە، فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە پێشنیارمان كرد ئێستا ببێت بە خاڵێك، نەك ماددەیەكی ئیزافی دوایی بخرێتە دەنگدانەوە، حەقە ئێستا وەڵامی ئەوەتان دابایەوە، ئێمە دەزانین لە دوایی دەكرێت بكرێت بە ماددە، ئێمە دەمانەوێت 3، كەس داوامان كرد، كە بكرێت بە خاڵێك، خاڵی پێنجەم داهاتەكانی وەزارەتی كشتوكاڵ بگەڕێتەوە بۆ خۆی، ئەوە یەك، بەنیسبەت ئەوەوە ئەگەر قسە لەسەر ئەوەیە داهات شتێكە هەموومان دەزانین، ئەوەی لە

بودجەی ئیستسماری و پەرەپێدانی پارێزگا تەرخان دەکرێت بۆ کەرتی کشتوکاڵ شتێکی ترە، ئەگەر وایە ئێ دەفەرموون ئەوەی وەزارەتی تەندروستی و کارەباو ناوخۆش ببڕن، چونکە ئەوانیش لە پەرەپێدانی پارێزگاکان بۆیان تەخسیس دەکرێت، نەك ڕێژەی لە 5٪ لەوانەیە ڕێژەی زیاتر لە 10٪ و 20٪، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەگەر سەرۆکی لیژنەی کشتوکاڵ و ئەندامانی تری لیژنەی کشتوکاڵی پەشیمان بووینەتەوە لە واژووی خۆیان، لەسەر ئەوەی کە داهات بخرێتە دەنگدانەوە ئەوە شتێکی ترە، بەڵام ئێمە 3 ئەندام داوامان کردووە، بۆیە داوا دەکەم ئێستا وەکو خاڵێکی ئیزافی بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی و وەکو لیژنەی هاوبەشی ئێرە، هەروەکو هەموومان هەر لە بیدایەتەوە ئەم پرۆژەیە هاتووەتە پەرلەمان، نزیکەی 27 ڕۆژ لەناو لیژنەکان بووە، پاش ئەوە نزیکی 40 سەعات بەرەو سەر گفتوگۆ بووە لەنێوان بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، بەڕێزان نوێنەری حکومەت، ژمارەیەکی زۆر پێشنیار هەبووە، من ئەوەندەی مولاحەزەم کردووە و ئەو پێشنیارانەی کە لەلای خۆم تۆمارم کردووە وەکو ئەندامێکی لیژنەی دارایی، زۆرینەی پەرلەمانتاران ئاماژە بەوە دەدەن، کە پێویستی هەر یەك لەو وەزارەتە و موئەسەساتانەی کە هەن لەناو هەرێمی کوردستان، زۆر زیاترە وەك لە داهاتەکان کە هەمانە، بۆیە ئێمە وەکو لیژنە تەقدیری ئەوەمان کردووە، ئیمکانە بتوانین بەشێك لەو پێشنیارانەی کە هەن پەیوەندیدارن بە کەرتێك لەو کەرتانە، بەشێکی دەتوانی لێرە چارەسەری بکەین، بەشێکی تر بۆ کەرتێکی تر بێت، یەعنی ناکرێت ئێستا بڵێین ئیلا ئەوەی پەیوەندیدارە بە وەزارەتی زراعەوە، وەکو ئەوەی کە لەناو راپۆرتی خۆیان هەبوو هەمووی پەسەند بکرێت، چونکە توانای حکومەت هەروەکو هاتووە لەناو راپۆرتەکان، تەنها بۆ موازەنەی تەشغیلی نزیکی 22 ملیارمان پێویستە، بۆ پلاندانان و بۆ سەرمایەگوزاری نزیکەی 31 ملیار دۆلارمان پێویستە بۆ ئەمساڵ، بەڵام بۆ ئەمساڵ تەنها 16 ملیار دۆلارمان هەیە، یەعنی 16 تریلیۆن دینارمان هەر لەبەر دەست هەیە، بۆیە کە دابەش دەکرێت بەسەر کەرتەکان و وەزارەت و فەرمانگەکاندا تەقدیری ئەوە دەکرێت، کە پێویستیەکە زۆر لەوە زیاترە، بەڵام ئەوەی کە لەبەر دەستە هەر ئەوەندەیە، بۆیە تەقدیری ئەوە بکەن، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان کە ئێمە وەکو لیژنە لێرە دانیشتووین، هەموو ئەو پێشنیارانەی کە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە خراوەتە ڕوو، من دڵنیام لە دڵسۆزی خۆیانا بۆ هەریەك لەو کەرت و، بۆ ئەو فەرمانگانەی کە هەیە بە نەزەر ئیعتبار وەرمان گرتووە، بەڵام ئەوەی کە مومکین بێت ئێمە ئینشاالله لە داهاتوو لێرەش جێگامان کردووەتەوە، بەڕێز کاك عبدالله ی مەلا نوریشم ئاگادار کرد بووەوە، بە نامەیەکیش بۆم نووسی، ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە سندووقی داهاتە نەوتیەکانەوە، هەم لە پرۆژەکە هاتووە، هەمیش دواتر چونکە ڕەقەمی لەگەڵ نیە، هیچ بڕێکی دیاریکراوی لەگەڵ نیە، نە لەناو

پرۆژە ئەسڵیەکە، نە کە ئەوەی بەڕێز کاك عبدالله ی مەلا نوریش خستیە ڕوو، بۆیە ناتوانین لێرە دەرجی بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە هەموو مولاحەزەتەکان بوو تەسجیلیان بکە، کێ لەگەڵ دایە؟ دەست بەرزبکاتەوە، 28 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة: تقيد مبالغ التبرعات التي تمنح للوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة بعد قبولها من قبل وزير المالية والاقتصاد ايراداً نهائياً للخزينة على أن يقوم الوزير بتخصيصها ضمن اعتمادات الوزارة أو الجهات غير المرتبطة بوزارة لصرفها على الأغراض التي منحت من أجلها.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێوە هیچ تێبینیتان نیە؟ فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیمە وەکو لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیمان نیە و، پشتگیری لێ دەکەین وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە (د. احمد- کاك برهان- ئاهەنگ خان- عظیمة خان- د. سەروەر- پەیام خان) فەرموو د. احمد.

بەڕێز د. احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا پێشنیارێکم هەیە دەقی کوردی پێم باشە، لە کاتێ کە ماددەکان بە دەقی عەرەبی دەخوێندرێتەوە، پێویستە دەقە کوردیەکەش بخوێندرێتەوە لە ئەوەلەوە، نەك هەر تەنها لە ئاخیر ئەوە یەك، سەبارەت بە ماددەکە دەڵێ بڕە پارەی ئەو بەخشینانەی دەبەخشرێنە وەزارەت و فەرمانگەی بە وەزارەت نەلکاو، من پێشنیار دەکەم کە جگە لە فەرمانگە دەستەشی بۆ زیاد بکرێت، چونکە ئێمە دەستەمان هەیە، فەرمانگەشمان هەیە، بڕە پارەی ئەو بەخشینانەی دەبەخشرێنە وەزارەت و دەستە و فەرمانگەکانی بە وەزارەت نەلکاو، هەم دەستە، هەم فەرمانگە، پرسیارێکم لە بەڕێز وەزیری دارایی هەیە، کە ئایا لە ساڵی رابردوودا هیچ بەخشینێکی لەو جۆرەمان هەبووە، کە درابێت بە وەزارەت و دەستە و فەرمانگەکان، چۆن مامەڵەی لەگەڵ کراوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی سێیەم كە باس لە بەخشین دەكات، كە دەدرێت بە وەزارەت و فەرمانگەكانی كە بە وەزارەت نەلكاوە (دوائر غیر مرتبطة بوزارة) او (جهة غیر مرتبطة بوزارة)، من نازانم لەوەتەی ئەندام پەرلەمانم ئەم ماددەیە وجودی هەیە لە هەموو یاسایەكی بودجەدا، بەس تا ئێستا نەهاتە بەردەستم لە تەقریرێكی وەزارەتی دارایی و لیژنەی مالیە، بڵێ ئەوەندە تەبەروعات و ئەوەندە هیبە هەبووە، لەلای ئەشخاسی ناوخۆ و مونەزەماتی دەولی یان دوەلی مانیحە و، بەپێی دەستووری عیراق كە دەبێ هەیئەتی قروز و ئەوان دروست بكرێت ئەو مینحانەی دەدرێت بە عیراق، تا ئێستا ئەو هەیئەتە لە عیراقیشدا دروست نەكراوە، هەرێم بەشی خۆی وەربگرێت، كە بەپێی دەستوور پێویستە یاسایەكی سەربەخۆی لە عیراق بۆ دەربچێت، یەعنی نازانم ئەو ماددەیە نە هیچ ئیستفادەیەكی هەیە، نە هیچ داهاتێكی دیاری هەیە وەك ساڵانی رابردوو، ئەوە چیە هەموو ساڵێ موناقەشە بكرێت و بخرێتە دەنگدانەوە؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەتی تەبەروعات من پرسیارێكم هەیە، دەڵێت (تقید مبالغ التبرعات) تەبەروع بەس مەبلەغ نیە ئەوە یەك، تەبەروع موحتەمەلە پارە نەبێت بە تەنها، موحتەمەلە ئەشیاشی تێدا بێت، چونكە ئەوە عیلاقەی هەیە بە زۆر كەلتورو زۆر شتی تر لە عالەم هەیە، فەیەزانات كە دەبێت تەبەروع بە تەنها مەبادئ نیە، نوقتەی دووەم كە دەڵێین تەبەروعات ئایا چ نەوعە تەبەروعێك، خارجیە و داخلیە؟ لە داخلیەش ئایا ئەوەی لە عیراقیش دێت، یان بەس ئەو تەبەروعە لە هەرێم هەیە؟، چونكە ئەوانە هەموو بابی خۆی هەیە، تەبەروع هەیە ئەمڕۆ لە دونیایێ عایدە بە فەن و حضارة، من ئوتێلێكی دەكەم ئەمڕۆ، قەلآت تەعمیر دەكرێتەوە، هەندێ مەوادی كەلەپوورم هەیە، دەچم لە قەڵاتی دادەنێم، شاری سلێمانی دەكرێتە شاری رۆشنبیری، سینەمایەكی لێ دەكرێتەوە، ئینتاجی فلیمێكی موهیمی لێ دەكرێت، هەندێ شت هەیە، هەندێ دۆكیومێنت هەیە، ئەوە لە بابی تەبەروعات دادەنرێت، بەڵام ئەمن ئەگەر شت بێت عاید بە غیزا بێت، موحتەمەلە ئەمڕۆ هەر لە وەزارەتی كشتوكاڵ زۆر ئەرزی زراعیمان هەبێ، ئومەم موتەحیدەی ئێستا بۆئەوەی تەبەروع دەكات، حالیەن ئێستا لە مەبلەغێكی خۆی بۆئەوەی مەجاعە لە عالەم نەهێڵێت، لە ئەریزۆنای ئەرزی گرتیە كشتوكاڵ (گەنم و جۆی) لێ دەچێنێت، ئایا ئەگەر سبەی شتێك لە كوردستان خوانە خواستە ئافاتێكی زراعی بوو، ئەو تەبەروعانە بە تەنها بە مەبالغ دەبێت، من پێشنیار دەكەم ئەو تەبەروعانە بەس مەبالغ دانەنرێت، تەبەروع هەیە پارەیە، تەبەروع هەیە پارەش نیە، ئەگەر داشنرا بە مەبالغ، دەبێت خاریجی و داخلیشی تەحدید بكرێت، بۆئەوەی بزانین كامە عاید بە حضارة و فەنەكە،

کامەیە عاید بە ئەمن و غیزا، چونکە ئەوە زۆر وەزارەتیش دەگرێتەوە، وەزارەتی ثقافة دەگرێتەوە، بەلەدیات دەگرێتەوە، شەهید و ئەنفال دەگرێتەوە، وەزارەتی سەحە دەگرێتەوە، کارەبای دەگرێتەوە، هەموو نەوعە تەبەروعاتێکی دەگرێتەوە، ئەو ماددەیە هەروەکو کاک بورهان وتی وازیح نیە، سیاغەکەی زۆر وازح بکرێت، موتەئکیدم پرۆژەکەی دەوڵەمەند دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

عظیمة خان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو بڕە پارەیەی کە ئەو بەخشانەی کە دەبەخشرێتە وەزارەتەکان، ئەوەی لە هەرێمی کوردستان تا ئێستا ئێمە بینیومانە هاتووەتە بەردەستمان، لە بڕی ئەو پارە دیاریکراوە کە لە پارەی نەوتە، ئەوەی کە ئەمساڵ و ئەوانەی ساڵانی پێشووش کە لە پارەی نەوت دراوە بە وەزارەتەکان، ئەوە وەکو بەخشش و یارمەتی بە هەر شێوەیەك درابێت پێیان نەگەڕاوەتەوە بۆ پەرلەمان، بەڵام پەرلەمانی کوردستانی بە نووسراوێك لێی ئاگادار کراوەتەوە، بڕی پارەی دیاریکراو درا بە فلاَن وەزارەت، بۆیە لێرە من پێشنیار دەکەم ئەو بڕە پارەو بەخشانەی کە وەزارەت و فەرمانگەی بە وەزارەت نەلکاو، پێش ئەوەی کە بچێتە وەزارەتی دارایی و ڕەزامەندی وەزارەتی دارایی، هیچ نەبێت بێتە ناو لیژنەکانی پەرلەمانەوە، بۆئەوەی لیژنەکانی پەرلەمان لێی ئاگادار بێت، کە بڕی پارەی دیاریکراو لە پارەی نەوتە، لە پارەی هەر شوێنێکە لیژنەکانی پەرلەمان ڕەزامەندی لەسەر بدات، ئینجا وەزارەتی دارایی بگەڕێتەوە بۆ گەنجینەی گشتی، بەڵام بەبێ گەڕانەوە بۆ پەرلەمان، بەبێ ئاگاداری پەرلەمان ئێمە لە بڕی پارەی دیاریکراوی ساڵانی رابردووی نەوت، کە من خۆم لە لیژنەی پەروەردە و، لە لیژنەی وەزارەتی خوێندنی باڵا ئەو 135 ملیۆن دۆلارەی کە دراوە بە وەزارەتی خوێندنی باڵا، ئێستاش نازانین ئەو پارەیە چۆن بەدواداچوونی بۆ بکەین، دراوە بە کێ؟ تەنانەت وەزارەتی خوێندنی باڵا یەك نوێنەریان لەناو ئەو لیژنەیە هەبووە، کە ئەو بۆردەی وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتی دارایی ، وەزارەتی سامانە سروشتیەکان بەخشیویانە، بۆیە پێویستە لیژنەکانی پەرلەمانی لێ ئاگادار بکرێتەوە، ئینجا ڕەزامەندی وەزارەتی دارایی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سەروەر فەرموو.

بەڕێز د. سەروەر عبدالرحمن عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەست خۆشی لە بوونی ئەو ماددەیە دەکەم، بەڕاستی ماددەیەکی باشە بۆئەوەی کەوا سەرجەم بەخشینەکان، کە بەشێك بن لە داهات، بەڵام ئایا بەخشین من ناڵێم هەموو داهاتی نەوت دەچێتە بواری ترەوە، بەڵام بەشێك لەوەی لە داهاتی نەوت کە هەیە بۆ نەسەکانن، ئایا پرسیاری من ئەوەیە بۆ نەسەکان کە وەردەگیرێن ناچێتە بواری بەخشینەوە؟ ئەگەر دەچێتە بواری بەخشینەوە حەقە ئەوە دەست نیشان

بکرێت لێره، ئەگەر ناچێته بواری بەخشینەوەش بۆ ئەو نەسانەی کە وەردەگیرێت، حەقە ناوێکی تری لێ بنرێت، چونکە وەرگیراوە، کە وەرگیراوە حەقە ئەوە دەست نیشان بکرێت، خاڵێکی تریان دەستەواژەیەکی تێدایە دەڵێت بە مەرجێك وەزیر هەڵبستێت بە تەرخان کردنی ئەوەو تا دوایی، من ئەو دەستەواژەیە بە شیاو نابینم لەناو ئەو ماددەیەدا، چونکە ئەو مەسەلانە پێویستە بە ڕێکارێ چارەسەر کرابێت، ئەگەر بە یاسا چارەسەر کراوە، پێویست ناکات مەرجی بۆ دابنێی بۆ وەزیر، ئەی کە مەرجی بۆ دادەنێی، ئەی ئەگەر وەزیر هەڵنەستا بەوە چی لێ دەکەن؟ چی دەبێ ئیجرائات بەرامبەر بەوە؟ بۆیە منیش هەست دەکەم ئەو ماددەیە بوونی زۆر باشە، بەڵام حەقە دابڕێژرێتەوە سیاغەکەی زۆر باش دیار نیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیام خان فەرموو.

بەڕێز پەیام احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 3 دەڵێ (تقيد مبالغ التبرعات) تاوەکو ايراداً نهائياً للخزينة، ئایا ئەم خەزینەیە خەزینەی ئیقلیمە یان خەزینەی ئیتحادیە؟ ئەگەر خەزینەی ئیقلیمە بۆ دیار نیە ئەو خەزینەیە چەند پارەی تەبەروعاتی بۆ هاتووە؟، ئایا ئەو تەبەروعاتە ئەگەر مالی بێت، ئەگەر شتومەك بێت؟ کێ چاودێری ئەو خەزینەیە دەکات؟ یەعنی تاوەکو ئێستا ئێمە ئەوە 4 ساڵە لە پەرلەمانین، ئەو خەزینەیە لە هیچ شوێنێك نەمان بیستووە ئەوەندە پارەی تێدایە، بەو نەوعە خەرج کراوە، ئەو جیهەتە چاودێری دەکات، بۆیە پێویستە لەو ماددەیەدا زۆر بە ڕێکی و بەشێوەی یاسایی دابڕێژرێتەوە، هەروەها ئەو کەسانەی کە کەمتەرخەم بن لێرەدا بەشێوەیەکی یاسایی تۆ کە دەڵێی وەزیر تەخسیسی دەکات، ئایا وەکو دکتۆر سەروەر وتی ئەگەر وەزیرەکە هەڵنەستا، تۆ لێرەدا شەرتێکی بۆ دادەنێی چی بکەی لەگەڵ ئەو وەزیرە؟ بۆیە دەبێت زۆر ڕوون بکرێتەوە، چونکە وەکو دەبینین لەو تەبەروعاتانە زۆر شت دەکرێت بەناوی تەبەروعاتەوە، بەڵام کەس ئاگای لێ نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم لێرەدا هاتووە بە (تقيد مبالغ التبرعات)، ئەمە لێرە قەسدی مەبالغی نەقدی تەبەروعاتە تایبەتە بە وەزارەتی دارایی، وەکو مەبلەغێکی تەبەروعات دێتە ناو وەزارەتی داراییەوە، بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان تا ئێستا دەرەکی و ناوەکی فلسێك تەبەروعاتمان بۆ نەهاتووە وەکو مەبلەغ، ئەوە تەبەروعاتی ئێمە لە سندووقی نەوتدا دەردەکەوێت، وەڵامەکانی ئەوانەمان داوەتەوە، ئەمە بەنیسبەتی ئەوی ترەوە ئەوە وەکو

نەقدیە، ئەوەی کە پەیام خان و هەموو کەسێك باس دەکات، هەر تەبەروعاتێکی تر لە هەر شێوەیەکی تر بێت تایبەتمەندە بە وەزارەتەکانی تر، ئەگەر مەوادی بینا بێت لە سجلی (اعلان خطة) دیاری دەکرێت، ئەگەر ئەساس و مەفروشات بێت لە سجلی تایبەت بە مەخازن داخل دەکرێت، ئەگەر مەوادی غیزائی بێت ئەوە لە وەزارەتی سناعەو تیجارە، لە دەوائیری مەوادی غیزائی داخل دەکرێت، هەروەها هەموو شتێك لە وەزارەتە موختەسەکانە داخل دەبێت، وەزیری مالیە بەنیسبەتی مەبالغی نەقدیەوە، وەزیرەکانی تر بەنیسبەتی ئەو مەبالغە ئەو شتانەی کە بەشێوەکانی تر کە بۆمان دێت، تەسەروفی تێدا دەکەن، ئەمما کێ تەدقیقی خەزینە دەکات، حەز دەکەم بزانم ڕەنگە هەر چەندێك لێرە لەلای جەنابتان ئێستاکە رەئیسی دیوانی رەقابەی مالی نەبێت، بەڵام هەیئاتی تەدقیقی خەزائینی ئێمە تەدقیق کراوە، جوابەکانمان بۆ هاتووەتەوە و، وەڵاممان داوەتەوە و، بێجگە لەوەش هەیئاتی تەفتیشی داخلی خۆمان هەیە تەدقیقی دەکات، هەموو وەزارەتێکیش مودیریاتی رەقابەو تەدقیقی داخلی خۆی هەیە، مودەقیقی هەیە پێشی سەرف تەدقیق دەکات و، هەیئەی رەقابەی مالی خۆی هەیە لەدوای سەرف، تەدقیقە ئەکا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی بەڕێز وەزیری دارایی دەکەین، ئەو تەوزیحاتەی کە دای، واتە پشتگیری ماددەکەش دەکەین وەك خۆی بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دواسیاغە بخوێننەوە بە کوردی و بە عەرەبی، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة: تقيد مبالغ التبرعات التي تمنح للوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة بعد قبولها من قبل وزير المالية والاقتصاد ايراداً نهائياً للخزينة على أن يقوم الوزير بتخصيصها ضمن اعتمادات الوزارة أو الجهات غير المرتبطة بوزارة لصرفها على الأغراض التي منحت من أجلها.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەی فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم: بڕە پارەی ئەو بەخشینانەی دەبەخشرێنە وەزارەت و فەرمانگەی بە وەزارەت نەلکاو لەدوای ڕەزامەندی وەزیری دارایی و ئابووریەوە وەك داهاتێکی کۆتایی گەنجینە تۆماردەکرێت بە مەرجێك

وەزیر هەڵبستێت بە تەرخان کردنی لەنێو پارە دانداروەکانی وەزارەت یان لایەنی بە وەزارەت نەلکاو بۆ خەرج کردنی لەو مەبەستانەی بۆیان بەخشێنراوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرز بکاتەوە، کێ لەگەڵ دانیە؟ 16 کەس لەگەڵ دانیە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة: تتولى وزارة المالية والاقتصاد لاقليم كوردستان ـ العراق تمويل حسابات الوزارات والادارات وفق الموارد المالية المتاحة، وبموجب القوانين والأنظمة والتعليمات المرعية.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەی فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم: وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستانی- عیراق مایەپێدانی (تمویل) ژمێرەی وەزارەت و کارگێڕیەکان بەپێی داهاتە داراییە بەردەستەکان لە ئەستۆ دەگرێت، بەپێی یاساو پەیڕەوو ڕێنمایە ڕەچاو کراوەکان.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی پشتگیری ماددەکە دەکەین وەك خۆی کە هاتووە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ 2 کەس فەرموو کاك برهان.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەربارەی ئەو موستەلەحەی، کە دەڵێت بەپێی داهاتە داراییە بەردەستەکان(الموارد)، من تەحەفوزم لەسەر ئەو کەلیمەیە هەیە، من نازانم کە باسی تەمویل دەکات مەبەستی لە پرۆژەکانی وەبەرهێنانیشە، لەبەرئەوەی ئێمە ئەو موشکیلەیەمان هەیە، ئێستا ئەمڕۆ گەرمترین هەواڵ ئەوەیە، کە بانکەکان پارەی بەڵێندەران نادەن، بەڵێندەرەکان زجەیەکیان ناوەتەوە بەیاننامەیان دەرکردووە، ئەم کە دەڵێت بیانووی

ئەوەی موبەررێکی شەرعیم هەیە بەپێی ماددەیەك کە لەبەر دەستمان نەبوو، یەعنی لەبەردەست دانیە، باشە ئەگەر تۆ سیستەمی بانکیت هەیە لەم وڵاتە، بانك دەبەی بەڕێوە، نابێت مشوری سیولە بخۆیت، نابێت چەك بفرۆشیتەوە بە هەندێك دەوڵەمەندی ناوخۆ و دەرەوە، تاوەکو مەوارید پەیدا بکەی بۆ پرۆژەکە، لەبەرئەوە ئەو (حسب الموارد المتاحة) پرۆژەکانی وەبەرهێنانی با لێ دەربکرێت، چیتر ئەو وڵاتە بەهۆی نەبوونی (موارد متاحە)، لە 15٪ پرۆژەکانی وەبەرهێنان جێبەجێ دەکرێت، کە هەموو ساڵێك ئێمە لە 30٪ لە 31٪ مان بڕیار داوە، ئەوە ئیشی بانکە، ئیشی ئەوان نیە، سیستەمی بانکی دەبەن بەڕێوە لەو وڵاتە، ئایا چەك دەفرۆشێتەوە بە دەوڵەمەندە ناوخۆیەکان و دەرەوە؟، مەوارید پەیدا دەکات بۆ پرۆژەکان، پرۆژەکان پەکی نەکەوێت، بەڵێندەرەکان ئەمڕۆ هەموو لەبەر بانك موزاهەرە دەکەن، بەیاننامە بڵند دەکەن، ئەگەر بەم شێوەیە ناتوانێت بڕوات، یەعنی ئەم وڵاتە سیستەمی بانکی تێدانیە، سیستەم یەعنی وڵاتی سیولەی نەقدی لەبەردەست نەبوو بۆ پرۆژەکانی، چۆن دەتوانی حەملەی ئاوا دەعمی خۆی بکات، با ئەم ماددەیە پرۆژەکانی وەبەرهێنانی لێ بەدەر بکەوێت، ئەمە مەسلەحەتێکی وەتەنی هەموو لایەکە، پەیوەندی بە هیچ حزب و گروپێکەوە نیە، ئەم مەوزوعە بەم شێوەیە بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا فەرمان فەرموو.

بەڕێز فەرمان عزالدین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لەسەر فەقەری ئاخیری تێبینیەکم هەیە، بەپێی یاسا، یاسایەکە بمێنێت، بەڵام پەیڕەوو ڕێنماییەکان رەچاو بکرێت، دیارە بەڕاستی زۆر کات ڕێنماییەکان دەبنە ڕێگر لەپێناو پێدانی پارە بۆ ئەو پرۆژانەی، کە ئێمە پێیان دەڵێین پرۆژەی پیشەسازی بچووك یان پیشەسازی سەنگین، دیارە زۆری ڕێنمایی بە مانای چیە، بە مانای ڕێگر لەبەردەم پێشکەش کردنی زۆرترین تەغتیەی دارایی بۆ ئەو رۆژانەی، بەڕاستی لێرە پێشنیاردەکەم ئەو پەیڕەو ڕێنماییانە لابچن، تەنها یاسایەکە بمێنێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حکومەتی عیراقی بە هەموو قوەتی دارایی خۆیەوە، بەو وەزعەی کە ئێستای تێدایە، بەو هەموو ئیحتیاتەی کە هەیەتی ئەم ماددەیەی داناوە، تەمویلی ئێمە 96٪ بەرەو ژوور لە عیراقەوە دێت، چەندجاریش لێرە لەم هۆڵەوە ئێمە ئیعلانمان کردووە بە ئەقسات بێ، ڕەنگە ئەو قستە دوا بکەوێت، بەڵام موهیم ئەوەیە قەت پارەی ئەوە نیە، کە بفەوتێت و نەبێت پێیان، ئەگەر لە ماوەیەکی زۆر کەم نەبێت،

ئیلا ئێمە ئەو پارەیەی کە دێتە دەستمان یەکسەر سەرفی دەکەین، ئێمە بەدەست خۆمان نیە پارە هێنان لە بەغداوە بە یەك قست و هەر هەمووی بهێنین و بیخەینە بانکەکانمانەوە، یەك لەدوایەك پارەسەرف بکەین، بە ئەقسات بۆمان دێت، تەقسیمی 12 دەکرێت، 12کەش هەرجاری بە 3 قست دێت، لە ساڵێکدا بە 36 قست دێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە لەڕاستیدا بەڕای لیژنەی دارایی زۆر لە بەرژەوەندی وەزارەت و فەرمانگەکانە، ئەو خەرجیانەی کە پێویستن لە ساڵی 2013 زۆر پێویستە بمێنێتەوە، لەبەر چی؟ لەبەرئەوەی وەزارەتی دارایی مولزەم دەکات بەوەی بەپێی قەوانین و ئەو ڕێنمایی و بڕیارانەی کە هەن لە هەرێمی کوردستاندا تەمویلی ئەو حیساباتانە بکەن یان ئەو خەرجیانە بکات، کە پێویستن بۆ وەزارەتەکان، یان ئەو فەرمانگانەی کە نەبەستراون بە وەزارەتەکانەوە، کە هەر چالاکیەکیشی هەبێت بەپێی قەوانینی هەرێمی کوردستان، یەعنی دیوە پێچەوانەکەی بخوێنینەوە لەکاتێکدا کە وەزارەتی دارایی پارەی لەبەردەست دا بوو، پێویستە ئەو بابەتە بە هەند وەربگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو نوقتە نیزامیەکەت چیە؟

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە نەمان وتووە ماددەکە وەك خۆی بمێنێتەوە یان نەمێنێتەوە، وەك بەڕێز کاك عمر وا دەڵێت، ئێمە وتوومانە تەعدیلی تێدا بکەن، شمولی پرۆژەکانی وەبەرهێنان نەکات، ئیشی سیستەمی بانکی و ئەوانەیە، کە سیستەمی بانکی ئەم وڵاتە دەبەن بەڕێوە لەڕێی چەك و سەفتەجەو قروزی داخلی و خارجیەوە، سیولەی نەقدی بۆ ئەم هەرێمە پەیدا بکەن، پرۆژەکانیان پەکی نەکەوێت، پرۆژەی وەبەرهێنانی لێ بەدەرکرێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن جوابی بەڕێزیان نادەمەوە، بەلأم خۆ تەنها یەك پرۆژە نیە، تەنها مەشاریعی ئیستسماری لەلایەن هەرێمی کوردستانەوە تەمویل ناکرێت، جۆرەها چالاکیمان هەیە، جۆرەها حیساباتمان هەیە، بەس تەنها ئەوەندە بڵێین تەعویزاتی مۆزەفین.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوا سیاغەتان لیژنەی یاسایی، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة: تتولى وزارة المالية والاقتصاد لاقليم كوردستان ـ العراق تمويل حسابات الوزارات والادارات وفق الموارد المالية المتاحة، وبموجب القوانين والأنظمة التعليمات المرعية.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەی فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم: وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستانی- عیراق مایەپێدانی (تمویل) ژمێرەیوەزارەت و کارگێڕیەکان بەپێی داهاتە داراییە بەردەستەکان لە ئەستۆ دەگرێت، بەپێی یاساو پەیرەو و رینمایەیە رەچاو کراوەکان.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرزبکاتەوە، کێ لەگەڵ دانیە؟ 9 کەس لەگەڵ دانیە، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثاني

(النفقات والعجز)

المادة الخامسة: أولاً: النفقات:

يرصد لنفقات السنة المالية 2013 مبلغ قدره (16.942.749.000.000) ستة عشر ترليون وتسعمائة واثنان واربعون مليار وسبعمائة وتسعة واربعون مليون دينار ويوزع كالآتي:

1- مبلغ قدره (11.608.958.000.000) احدى عشر ترليون وستمائة وثمانية مليار وتسعمائة وثمانية وخمسون مليون دينار للنفقات التشغيلية ويوزع كالآتي:

أ- مبلغ قدره (11.507.171.000.000) احدى عشر ترليون وخمسمائة وسبعة مليار ومائة وواحد وسبعون مليون للنفقات التشغيلية لحكومة اقليم كوردستان.

ب- مبلغ قدره (55.000.000.000)خمسة وخمسون مليار دينار لنفقات برلمان اقليم كوردستان.

ت- مبلغ قدره (46.787.000.000) ستة وأربعون مليار وسبعمائة وسبعة وثمانون مليون دينار لنفقات مجلس القضاء.

2- مبلغ قدره(5.333.791.000.000) خمسة ترليون وثلاثمائة وثلاثة وثلاثون مليار وسبعمائة وواحد وتسعون مليون دينار للنفقات الاستثمارية ويوزع كالآتي:\

أ- مبلغ قدره (4.419.492.600.000) اربعة ترليون واربعمائة وتسعة عشر مليار واربعمائة واثنان وتسعون مليون وستمائة الف دينار لنفقات المشاريع الاستثمارية.

ب- مبلغ قدره (914.298.400.000) تسعمائة واربعة عشر مليار ومائتان وثمانية وتسعون مليون واربعمائة الف دينار لإعمار وتنمية مشاريع المحافظات والأقضية والنواحي، وعلى المحافظ تقديم خطة اعمار المحافظة والاقضية والنواحي التابعة لها المصادق عليها من قبل مجلس المحافظة الى وزارة التخطيط لغرض دراستها والمصادقة عليها، على ان تراعى المناطق الأكثر تضرراً داخل المحافظة وعدد سكانها، ويخصص مبلغ (150.000.000.000) مائة وخمسون مليار دينار لدعم وصيانة المشاريع الكهربائية من تخصيصات تنمية المحافظات وتحدد حصة كل محافظة حسب كثافة السكان.

ثانياً: العجز: يقدر العجز المخطط بـ(1.684.900.000) واحد ترليون وستمائة واربعة وثمانون مليار وتسعمائة مليون دينار ويغطي هذا العجز من:

1- المبالغ المخصصة لوزارة البيشمەركة من الموازنة التشغيلية الاتحادية لحرس الاقليم ضمن تخصيصات وزارة الدفاع الاتحادية حسب قوانين الموازنة الاتحادية للسنوات المالية (2007 الى 2012).

2- ترشيد الانفاق وزيادة جباية الايرادات.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرمووو.

بەڕێز عونی کمال سعید(بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری لە ماددەکە دەکەین وەك خۆی، هەرچەندە پێشنیارمان کرد بوو کە بڕگەی 2 (ترشيد الانفاق وزيادة جباية الايرادات) لابدرێت، بەلاَم پاش ئەوەی گفتوگۆمان کرد، پێمان باشە وەك خۆی بمێنێتەوە، وە دەبێ حکومەت ئیلزام بکرێت کە بە سیاسەتی تەرشید ئینفاق و زیادەی ئیرادات بەو بەرنامەیەی کە حکومەت خۆی دایناوە بۆ بودجەی ئەمساڵی هەرێمی کوردستان.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ ئەم بەڕێزانە (مامۆستا عمر- کاك اسماعیل- سۆزان خان- د. بشیر- کاك عبدالله- کاك برهان- کاك کاردۆ- کوێستان خان- کاك شێرزاد- کاك پێشەوا- ڤیان خان- تارا خان- کاك جمال- کاك سالار- کاك خلیل- د. احمد- کاك دڵشاد- کاك حەمە سعید- ناسك خان- کاك عبدالرحمن- کاك کاروان- هاژە خان- پەیمان خان- کاك عبدالله- پەیمان خان- سیوەیل خان- نەسرین خان- کاك نریمان- مامۆستا فەرمان)، فەرموو مامۆستا عمر.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلاهی من بە وردی سەیری ئەو گۆژمە تەرخانکراوانەم کردووە، هەروەها سەیری موازەنەکەشمان کردووە، ناچمە سەر تەفسیلات و وردەکاریەکان، بەس پێشنیارێك دەخەمە ڕوو، بەهیوای ئەوەی لیژنەی یاسایی تۆماری بکات، بۆئەوەی لەکاتی دەنگ پێداندا حیسابێك بۆ پێشنیارەکە بکەن، پێشنیارەکە ئەوەیە من پێم وایە بە تەرح و جەمعێکی ئاسایی دەتوانین حدودی 900 ملیار زیاتر، یەعنی خۆی لە 901 ملیاردا زیادەڕۆیی لە خەرجی سەرۆکایەتیەکان، خەرجی ئەوەی ناونراوە شمەك و خەدەمات و چاك کردنەوەو بەخشین و سوودە کۆمەڵایەتیەکان، مەسروفاتی تر، مەوجوداتی تر، پێشنیار دەکەین 901 ملیار و کەسرێك کە تەرخان بکرێت بۆ ئەو 3، 4 بۆنەی خوارەوە:

1- مووچەی فەرمانبەران بەرز بکرێتەوە، کە بەلایەنی کەم کەمترین مووچە 600 هەزار بێ.

2-هاوتاکردنی مووچەی پێشمەرگە لەگەڵ عیراق، کە وادەزانین بەوە چارەسەر دەبێ.

3- مووچەی کەس و کاری شەهیدان پێداچوونەوەیەکی پێ بکرێت، وەکو لە پێشنیارەکانیشدا باسمان لێکرد، کە پێوەرێکی عادیلانە تر دابنرێت، بەپێی ئەو پێوەرە مووچەکان دیاری بکرێت.

4- کەم ئەندامان بەلایەنی کەم بکرێتە 500 هەزار، چونکە ئەوە لای کەمی بژێوی ئەگەر دیاری بکات، هەروەها خانەنشینانیش بەلایەنی کەم 400، 450 هەزاریان بۆ بکرێت، ئەگەر شتێك مایەوە، بەپێی ئەو حیساباتەی کە سەیری دەکەی، دەتوانین هەتا سندووقی بیمەی بێکاری پێ چارەسەر بکەین، هیوادارم ئەو پێشنیارانە ئەگەر تەسنیە کرا، بە نەزەر ئیعتبار وەربگیرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بەشی دووەم، ماددەی پێنجەم، من پێشنیار دەکەم لە هەر 3 سەرۆکایەتیە کردنەکان و، لەگەڵ سەرۆکایەتی هەرێم و حکومەت و پەرلەمانی کوردستان، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، دادوەری، ئەنجومەنی ئاسایش گشتی، مەبلەغی 100 ملیار دینار لەو 4 موئەسەسەیە ببڕێت، بۆئەوەی ئێمە لە ڕۆژانی پێشوودا باسمان لەوە کرد کە زۆر شوێن هەیە، کە پێویستە پارەیەکی بۆ دەست نیشان بکرێت، بەتایبەتی قسە لەسەر هێزی پێشمەرگەی کوردستان زۆر کرا، مەبلەغێك دەست نیشان بکرێ، کە لە 25 تا30 ملیار کەمتر نەبێ بۆ هێزی پێشمەرگەی کوردستان، بەتایبەتی بۆ هێزی یەکەی 70 و یەکەی 80، کە ئێستا سەر بە وەزارەتی پێشمەرگەن، پارەیەك لەو پارانە دەست نیشان بکرێت بۆ کەس و کاری شەهیدان، بۆ دروستکردنی خانووبەرەو بۆ ماڵە شەهیدەکانمان، مەبلەغێك پارە دەست نیشان بکرێ، کە پێشتریش من پێشنیارم کرد بوو بۆ ئەو قەزا و ناحیانەی کە بە بەر شالاوی ڕاگوازتن کەوتوون، پێویستە مەبلەغێك پارە لەو پارەیەی کە دەبڕێت لەو چەند سەرۆکایەتیە بۆ ئەوانە دەست نیشان بکرێ، تا بتوانن قەزاو ناحیە ڕاگوێزراوەکان سوودی لێ وەربگرن، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئەگەر ئێمە داوای هەرچی خەرجیەکی زیادە بکەین، لەو شوێنانەی کە وتوومانەو وەکو ئەندام پەرلەمان هەستمان پێکردووە، کە پێویستە هەر کەموکوڕیەك هەیە پڕ بکرێتەوە، دەبێ دیاری بکەین لە کوێ ببڕین، بۆیە ئێمە وەکو لیستی کوردستانی ئەم پێشنیارە دەخەینە بەر دەستی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و، وەزارەتی دارایی ، زۆر بە ڕوون و ئاشکرایی دەڵێین وەزارەتی دارایی لەسەریەتی مەبلەغی 100 ملیار دینار لە تەخسیساتی ئەم لایانانە کۆبکاتەوە،

1- سەرۆکایەتی هەرێم.

2-پەرلەمانی کوردستان.

3- سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران.

4- ئەنجومەنی دادوەری.

5- ئەنجومەنی باڵای ئاسایش.

6- ئیحتیاتی وەزارەتی دارایی.

لەم چەند شوێنە بە هەر هەمووی ئێوە دادەنیشن بە ئیتفاق لەگەڵیاندا، ئەو بڕە پارەیەی کە کۆی دەکەنەوە مەجموعەکەی 100 ملیار دینار بێ، کە بەم شێوەیە ئێمە داواکارین تەرخان بکرێت:

1- 25 ملیار دیناری بۆ هێزی پێشمەرگەی یەکەکانی 70 و 80، کە بە بڕیاری سەرۆکی هەرێم خرانە سەر وەزارەتی پێشمەرگە.

2- 10 مليار دينارى ئيزافه بكريّت بۆ ئەو برە پارەيەى كە وەزارەتى پلاندانان، وەزارەتى شەهيدان دايان ناوە، بۆ دروستكردنى خانووى شەهيدان، لەو ڕێيەوە ژمارەى خانووى شەهيدان زياد دەبێت،

3- 20 مليار دينار زياد بكريّت بۆ تەخسيساتى وەزارەتى رۆشنبيرى و وەرزش و لاوان، بۆئەوەى ئێمە لێرە بڕيارێكمان دەركرد، بڕيارى ژمارە (14)ى 2012 كە شارى سليّمانيمان بە پايتەختى رۆشنبيرى ناساند، پێويستى بە ژێرخانى رۆشنبيرى هەيە، 20 مليار بخرێتە سەر وەزارەتى رۆشنبيرى، بۆ جێبەجێ كردنى ئەو بڕيارەى كە پەرلەمان دەريكردووە.

4- 10 مليار دينار بۆ سندووقى سەرەتان، كە بەپێى ياساى ژمارە (11)ى 2012 لەم پەرلەمانە پەسەند كراوە، دەبووايە حكومەت لەناو ياساكە مەبلەغى جياوازى بۆ دابنا بووايە.

5- 20 مليار دينارى بۆ تەنفيزى بۆ ئەو قەزاو ناحيە ڕاگوێزراوانەى كە ڕاستەوخۆ ڕاگوێزراونەتەوە، وێران بوون.

6- 5 مليار دينارى بۆ دەستەى مافى مرۆڤ.

7- 5 مليار دينار بۆ ئەو قوتابخانانەى كە ئيزافەى دەكەين بۆ ئەو برە پارەى كە وەزارەتى پەروەردە ديناوە، بۆ نۆژەنكردنەوەى قوتابخانەكان دەبێ 5 مليار دينارى ترى بچێتە سەر، بۆئەوەى عەمەليەتى نۆژەنكردنەوەى قوتابخانەكان زياتر سەريع تر بێت.

8- 5 مليار دينارى داوا دەكەين بۆ ئەنجومەنى خانمان و بۆ ژينگە.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكى پەرلەمان:

د. بشير فەرموو.

بەڕێز د. بشير خليل حداد:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

وێڕاى پشتگيريم لە ڕاى هاوكارانم لە برينى ئەو برە پارەيەى، كە دەست نيشانيان كرد لەو دەروازەو بابانەى كە لە بودجەى بەكاربەر هاتووە لە غەيرى تەعويزاتى مۆزەفين، پشتگيرى لە برينى برەكە دەكەم بۆ ئەو شوێنانەى كە باسيان كرد، لەلايەكى تريشەوە من لێرەدا پێشنيارى ماددەيەك دەكەم، كە ماددەيەك لەپاش ئەو ماددەيە پێشنيار بكرێت، دابندرێت بە 2 خاڵ، خاڵى يەكەم: لە ماددەكە باسى ئەوە بكا كە بڵێ ليژنەى پێكهاتوو بۆ پێداچوونەوە بە دەرماڵەكان پێويستە لە ساڵى 2013 دارايى دەرماڵەكان بەشێوەيەكى دادپەروەرانە ڕێك بخاتەوە.

خاڵى دووەم: مووچەى مامۆستايانى ئاينى زياد بكرێ بە ڕێژەى لە 20٪ لە ڕێژەى بنەڕەتى، لەبەرئەوە لە بەغدا ئێستا ماوەيەكە ئەم بڕيارە دراوە، مووچەى مامۆستايانى ئاينى لە 20٪ زياد كراوە، وەزارەتى ئەوقاف و يەكيەتى زانايانيش چەندين نووسراويان كردووە بۆ حكومەت، هەروەها بۆ وەزارەتى دارايى بەڕێز وەزيرى دارايى بۆخۆشى ڕەزامەندى لەسەر داوە، كەوا لارى نيە لە سەرف كردنى ئەو لە 20٪ى بەغدا بۆ مامۆستايانى ئاينى، لەو كتابەى كەوا لەسەرى نووسيوە، بۆيە داوا لە بەڕێزان دەكەم كەوا

پشتگیری لەو بۆچوونە بکەن بە زیادکردنی ماددەیەك، بە زیادکردنی مووچەی مامۆستایان، پارەکەشی لێرە دیاری بکرێ، کە ئەو بەڕێزانە باسیان لە کەم کردنەوەی ئەو بەشانە کرد، لێرەدا ئەمە زیاد بکرێ.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالله فەرموو.

بەڕێز عبدالله حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من زۆر خۆشحاڵم، کە کۆمەڵێك چین و توێژ هەیە لە کۆمەڵگەی ئێمە زۆر مەغدور بووە، لە ساڵانی رابردوو خەریکە ئێستا گفتوگۆ دەکرێت لەسەر بار و گوزەران و ژیانیان، دەنگێك دروست دەبێ، بۆئەوەی بیر لە ژیانی ئەو خەڵکانە بکرێتەوە، خۆزگە ئەم گفتوگۆیەو ئەو بیرخستنەوەیە لە ساڵی یەکەمی کابینەی خولی ئەو پەرلەمانە هەبووایە، بەلام ئێستاش درەنگ نیە، یەکێ لە ستراتیجیەکانی ئامادەکردنی بودجەی ئەمساڵ بریتیە لەوەی خەرجیەکان کەم بکرێنەوە، داوا دەکەم لە ئیستمارەی بودجەدا هەموو بابەکان زیاد کراوە بە نزیکەی 901 ملیار، بودجەی تەشغیلی زیاد کراوە، من داوا دەکەم ئەو زیاد کردنەیە بکرێت و، زائیدەن سەرۆکایەتی هەرێم، سەرۆکایەتی حکومەت، پەرلەمان، ئەنجومەنی دادوەری، ئەنجومەنی ئاسایش، ئەو بڕەی کە بۆیان تەرخان کراوە بە ڕێژەیەك دابشکێنرێ، بۆئەوەی ئێمە بتوانین کۆمەڵێك شوێن کە زۆر زەرورە، کۆمەڵێك فیئە لە کۆمەڵگای ئێمە هەیە ژیان و گوزەرانیان زۆر خراپە، ئەم بڕانە تەرخان بکرێ بۆ ئەو سێکتەرانە، کە بەم شێوەیە ئاماژەی پێ دەکەم:

1- مووچەی سەرجەم فەرمانبەرانی هەرێم بەرز بکەینەوە بەجۆرێك هیچ فەرمانبەرێك مووچەکەی لە 600 هەزار دینار کەمتر نەبێت.

2- مووچەی پێشمەرگە زیاد بکرێت و بەشێوەیەك کەمتر نەبێ لەگەڵ مووچەی هاوتاکانیان لە سوپای عیراق.

3- مووچەی کەس و کاری شەهیدان زیاد بکرێت بەشێوەیەکی دادپەروەرانە دابەش بکرێت، لە ئاستێك بژێوی ژیانێکی سەربەرزانەیان بۆ دابین بکات.

4- خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان و کەم ئەندامان تا پێداچوونەوەی یاساکەیان دەکرێت، مانگانە مووچەکانیان لایەنی کەم بۆ بکرێتە 500 هەزار دینار.

5- خانمانی ماڵەوە مووچەیەکیان بۆ دابین بکرێت، بە رەچاو کردنی پیداویستیەکانی ماڵ و منداڵ.

6- مووچەی خانەنشینانی زیاد بکرێت و، کەمترین مووچەیان لە 450 هەزار دینار کەمتر نەبێت.

7- دروستکردنی سندووقی بیمەی کۆمەلایەتی بە مەبەستی چارەسەرکردنی کێشەی ئەو خێزانانەی لە خوار هێڵی هەژاری دان و، تەرخانکردنی بڕێك پارە بۆ منداڵە هەژارەکان.

8- پارەی ماوەی پرۆژەکانی وەبەرهێنان بەپێی یاسا نابێت بۆ خەرجی بەکاربردن لە حیسابێکی تایبەت دابندرێت و بسووڕێتەوە بۆ ساڵی داهاتوو.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك برهان.

بەڕێز برهان رشيد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جارێ پێش هەمو شتێ: سەرەتايەك بۆ ئەو مادده، بەشی يەكەم خەرجيەكانيەتی، بەڕاستی من بەباشی دەزانم وەكو ساڵی پار قەرار دان لەسەر ئەم ماددەيە تەئجيل بكرێت، بۆئەوەی تاوەكو هەتا ماددەكانی 8 بۆ 13 يەك لايی بكرێتەوە، كە پارەی تەخسيس كراوە بۆ ئەو بوارانەی كە فراكسيۆنی كوردستانی، فراكسيۆنی گۆڕانيش و يەكگرتوو و كۆمەڵيش پێشنيارييان هەيە، تاوەكو ئەوانە يەك لايی دەبێتەوە ماددەكانی 8 بۆ 13، لەبەرئەوەی تۆ ئێستا بەمشێوەيە ئيقراری دەكەيت، خۆ نايەيت جارێكی تر موناقەشەی ماددەيەكی تر بكەيتەوە، لەبەرئەوە من بەباشی دەزانم تەئجيل بێت، تاوەكو ماددەكانی 8 بۆ 13 ئەگەر سەيری پرۆژەكە بكەن يەك لايی دەبێتەوە، بەس ماددەی 36 باسی داهاتەو جارێكی تريش موناقەشە دەكرێتەوە، ئەو وەختە دەتوانی قەرار بدەی لەسەر ئەو مەبلەغانە، پاريش هەروامان كرد، تەئجيلمان كرد، من وەكو ئيقتراحێكيش داواشم وايە لە سەرۆكايەتی پەرلەمان، كە ئەو ماددەيەی تەئجيل كرد، ڕێگا بدات بە هەر 3 فراكسيۆن و هێزەكەی پەرلەمان خۆيان دابنيشن، لەسەر كۆمەڵێك موفتەرحات رێك بكەون، بۆئەوەی ببێت بە دەستكەوتی هەمووان، بۆ خەڵكی كەم دەرامەت و ئەو خەڵكانەی پێويستيان بە هاوكاريە ئەوە يەكەم، ئەگەر موناقەشەی ماددەی پێنجيش بكرێت، بەڕاستی لە ماددەی پێنجدا لە بەشی يەكەم باسی ميزانيەی سەرۆكايەتی هەرێم نەكراوە، لەكاتێكدا بەپێی قانونی ڕەقەم يەكی ساڵی 2005 ڕاستە بەپێی قانونی ڕەقەم يەك سەرۆكی هەرێم بەرپرسی يەكەمی دەسەڵاتی جێبەجێ كردنە، واتە بەشێكە لە دەسەڵاتی جێبەجێ كردن، بەڵام ئەگەر سەيری ئەو جەدوەلەی موازەنەی تەخمينيانە بكەين، كە لە وەزارەتی داراييەوە نێردراوە، بە جەدوەلێكی موازەنەی تەخمينی سەربەخۆ نێردراوە، بۆيە پێويستە لەوەش ئەوە بە جيا دەست نيشان بكرێت، دووەم شت باسی قەزا دەكرێت بەداخەوە لە هەموو فراكسيۆنەكان من گوێم لێ بوو باسی كەم كردنەوەی پارەی قەزا دەكرێ، من لە 5/22 موزەكەرەيەكم بۆ جەنابتان نارد كە ئيحالەی ليژنەی دارايی و ليژنەی قانونيتان كردووە، هەردووكيان پشتگيری قسەكان منيان كردووە، كتابی بۆ كراوە بە ئيمزای بەڕێزت بۆ سەرۆكايەتی حكومەت، كە گيروگرفتی كەم حاكمی و مودەعی عاممان هەيە، من لەگەڵ ئەوەم نەك پارەی لێ كەم بكرێتەوە قەزا، بەڵكو مەبلەغێكی بۆ تەعين كردنی بەپەلەی ژمارەيەكی زۆر حاكم، لەبەرئەوەی لە دەوڵەتێكی ئەوروپای شەرقی وەك چيك بە 6000 كەس حاكمێك و نائيبێك و مودەعی عامی بەردەكەوێت، مەعقول نيە سلێمانی بە 87 حاكم بڕوات بەڕێوە كە پار 120 هەزار دەعوای هەبووە، حاكمم ديوە رۆژی وتوويەتی ئەمڕۆ زياد لە 250 دەعوام بينيوە، كێ دەتوانێ لە رۆژێكدا 250 فايل بخوێنێتەوە، ئايا كەس هەيە لە ئێمە بتوانێ؟ لەبەرئەو من ئەوە دەنێرمەوە بەردەستی جەنابت، داواكارم موناقەشەی بكرێت دوايی قسەكانم، لەبەرئەوەی سلكی قەزا لە هەر وڵاتێكدا

بە ئیسلاحی قانونەکەی دەکرێت، بە سەربەخۆیی مالی موئەسەسەکە دەکرێت، بە چاك کردنی بژێوی حاکمەکان دەکرێت، بە کەفائەتی حاکمەکە دەکرێت، بەم چوار شتە، من وەکو قانونیەك لەگەڵ ڕێزم لەنگیە ئەگەر من مەجلیسی قەزا داوا بکەم، حکومەت سەیارەم بۆ دەکڕێت، حاکم و مودەعی عام سەیارەی هەبێ، حیمایەی هەبێ، وەکو بەریتانیا حەقی هەبێ، کارتی مەفتوحی هەبێ بچێتە مارکێتێك شت دەکڕێ، منداڵەکەی لە باشترین شوێن دابێت، ئێمە ئەگەر توانیمان بژێوی ژیان و سەربەخۆیی قەزا چاك بکەین، ئەوە توانیومانە وڵاتەکەمان لە بواری قەزا پێش بخەین، لەبەرئەوە من نەك لە کەم کردنەوەی قەزایا نیم، من ئەوە دەنێرمە بەردەستی جەنابتان، مادام لیژنەی دارایی و لیژنەی قانونی پشتگیریان کردووە، میزانیەیەك دابنێن، ئەگەر دەڵێن مەعهەدی قەزایی هەیە، ئەگەر دەڵێی مەعهەدی قەزایی 40 تەلەبەی وەرگرتووە، ئایا ئەو 40 بە 2 ساڵ، 3 ساڵ خوێندن تەواو دەکات بەشی هە موو کوردستان دەکات، لەبەرئەوە داواکارم مەبلەغێك دابندرێت بۆ تەعینیات بە پەلە، دەربارەی تەخسیسی پارە من ڕەئیم وایە پێویستە مووچەی هەموو پێشمەرگە چاك بکرێت، خانەنشینی هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش بکرێت بە لە 80٪، مووچەی خەڵکی خاوەن پێداویستی تایبەت کە ئەوانە چاك بکرێت مووچەی شەهیدەکان بە شەهیدی هاووڵاتیانیشەوە، خانوو بۆ خەڵکی کەم دەرامەت و حەملەی دروستکردنی قوتابخانەو، مووچەی مەلاکان، موحەقیق عەدلیەکان، ئەوانە پێویستیان بە چاك کردنە، بۆیە بەو شێوەیە مەبلەغیش بە نیسبە نابڕێت لە سەرۆکایەتی هەرێم، لە ئومەناو قەزا بەنیسبەتی ئەوەندە و ببڕێت، پێویستە ئەوە لیژنەیەك کۆببێتەوە، ئەوانەی مەسروفاتی زائیدەیە لەچاو پار لەو شوێنانە ببڕێت، نەك بێت لە مەعاشی مۆزەف ببڕێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم کە پەیوەندی بە خەرجی و کورتهێنانەوە هەیە، لە بەشی یەکەم، من سەرەتا پشتیوانی قسەکانی کاك برهان دەکەم، کە پەیوەندی بە دواخستنی ئەو ماددەیە هەیە، چونکە ئەگەر لە ماددەکانی تر بمانەوێت تەسبیتی هەندێك بڕیار بکەین، تەئسیر لەسەر خەرجیەکە دەکات، بۆیە تەئجیل کردنی باشە، بەڵام ئێمە پێمان وایە حکومەت سەرەڕای ئەوەی ئەگەر تەماشای داهات بکەی، بە (17٪)کەشیەوە لەچاو ساڵانی رابردوو زیادی کردووە، ئەو زیاد کردنە خراوەتە سەر شتە ناپێویستیەکان، بۆ نموونە چاککردنەوەو خزمەتگوزاری، بۆ داراییەکان، تێچووەکانی تر تا دەگاتە ئەوەی کە 900 ملیار زیاتر حکومەت ئیزافەی کردیتە سەر شتە ناپێویستیەکان لەکاتێکدا ئێمە باس لە بودجەی بەکاربردن دەکەین، دەڵێین زیادی کردیە بەشێوەیەك هاوسەنگ نیە لەگەڵ بودجەی وەبەرهێنان، بودجەی وەبەرهێنانیش کە نیوەی جێبەجێ دەکرێت، ئێمە لە کوردستاندا لە 85٪ بودجەی تەشغیلیە، نەك وەکو ئەوەی کە دیاریکراوە، بەڵام کە ئەوە

كراوه دەمانەوێت ئەو شتانەی كه ناپێویستن بخرێته خزمەت ئەو توێژانەی، كه پێمان وایه پێویسته بودجەكه له خزمەتی ئەوان دابێت، نەك له شتی ناپێویست، وەكو هاوڕێیانم باسیان كرد مووچەی سەرجەم فەرمانبەرانی هەرێم بەرز بكرێتەوه، بەجۆرێك هەر فەرمانبەرێك مووچەكەی له 600 هەزار دینار كەمتر نەبێت، مووچەی پێشمەرگه زیاد بكرێت بەشێوەیەك كەمتر نەبێت لەگەڵ مووچەی هاوتاكانیان له سوپای عیراق، كەس و كاری شەهیدان مووچەكەیان بەشێوەیەكی دادپەروەرانه دابەش بكرێت، به ئاستێك بژێوی ژیانێكی سەربەرزانەیان بۆ دابین بكەن، خاوەن پێداویستی تایبەت و كەم ئەندامان تا پێداچوونەوەی یاساكانیان مانگانه مووچەكانیان لایەنی كەم بكرێته 500 هەزار، خانمانی ماڵەوه مووچەیان بۆ دابین بكرێت به ڕەچاوكردنی پێداویستی ماڵ و منداڵ، شەشەم مووچەی خانەنشینان زیاد بكرێت و كەمترین مووچەیان له 450 هەزار دینار كەمتر نەبێت، حەوتەم: دروستكردنی سندووقی بیمەی كۆمەڵایەتی، به مەبەستی چارەسەركردنی كێشەی ئەو خێزانانەی له خوار هێڵی هەژاری دان، تەرخانكردنی بڕێك پاره بۆ منداڵه هەژارەكان، هەشتەم: كه ئێمه بەلامانەوه گرینگه بۆ پرۆژەی وەبەرهێنەكان، كه بەپێی یاسا دیاریكراوه، ئەو پارەیەی كه سەرف ناكرێت یان خەرج ناكرێت دابندرێت و مەدەوەر بكرێت بۆ ساڵی ئایندەو، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

وەڵڵا حەزدەكەم هەمووتان تێبینی بكەن، ئەو خوشك برایانه هەموویان قسەكانیان دووباره بوو، بڵێین تەئیدی قسەكانی برادەرانمان دەكەین، ئەو هەموو دووبارەیه حەق نیه، كوێستان خان فەرموو.

بەڕێز كوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیاره ئێمه پاره به ئیتفاقی هەموولایەك، له بودجەی تەشغیلی جگه له مووچه، له 15٪مان بڕی له وەزارەتەكان ، پێم وایه له 10٪ له سەرۆكایەتیەكان، بەڵام ئەمساڵ بەبێ بڕینی ئەو پارەیه هاتوون له 25٪ زیادی كردووه بودجەی تەشغیلی، كه ئێمه كۆمان كردووەتەوه ئەو پارانەی كه له زیادەڕۆیی له خەرجیه ناپێویستیەكان هەیه 901 ملیار و 177 ملیۆنه، بۆیه پێشنیار دەكەین كه زیادەڕۆیی له خەرجی پێویست و خەرجیەكانی سەرۆكایەتی ببڕێت به بڕی 901 ملیار و 177 ملیۆن دینار، ئەو پێشنیارانەی كه مامۆستا عمر و كاك عبدالله و كاك كاردۆ باسی كرد بۆ چاككردنی ژیان و گوزەرانی فەرمانبەران و خانەنشینان و كەم ئەندامان و ژنانی ماڵەوه، شەهیدان و پێشمەرگه هەموو ئەوانه پشتگیری دەكەم، لەگەڵ خانەنشینان، لەگەڵ ئەوەی پشتگیریان دەكەم بۆ مەدەوەر كردنی پارەی پرۆژەكان، بۆئەوه جارێكی تر نەخرێته سەر بودجەی تەشغیلی، هەروەها پێشنیارێكی زیادم هەیه ئەویش ئەوەیەكه لەكاتی قەرەبووی ئەو فەرمانبەرانەی سلێمانی و هەولێر، قەرەبووكرانەوه له ساڵانی رابردوو كه جیاوازی هەبوو له مووچەكانیاندا، بەڵام ئەو فەرمانبەرانەی كه له شاری كەركووك لەسەر ئیدارەی پێشووی سلێمانی دامەزراون، ئەم قەرەبوو و ئەم زیاد كردنه شمولی نەكردوون، به حوكمی ئەوەی ئەوانه لەسەر میلاكی

هەرێمی كوردستانن لێرەوە مووچە وەردەگرن، هەمان مافیان هەیە، بۆیە داوا دەكەم كە ئەوانیش مووچەكانیان زیاد بكرێت و قەرەبوو بكرێنەوە، هەموو ئەو یاسایانەش كە پێشتر پەرلەمان دەری كردووەو، تەبەعاتی مالی هەیە، كە داوامان كردووە پارەیان بۆ دابندرێ، چونكە ناكرێت تۆ یاسایەكت دەركردووە لە پەرلەمان داوا دەكەی پارەی بۆ دابندرێت، بەلاَم لە بودجەدا هیچ بڕە پارەیەكی بۆ دەست نیشان نەكرابێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك شێرزاد.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە من لەپێشدا تەئیدی ئەو برادەرانە دەكەم، كە ئەگەر بكرێت ئەو ماددەیە تەئجیل بكرێت و بخرێتە دەنگدانەوە، بۆئەوەی ئەوەندە قسەی لەسەر نەكەین و وەقتیش نەكوژین، ئەگەر پێتان باشە، ئەگەر پێشتان باش نیە قسەكانم دەكەم، منیش هاوڕام لەگەڵ كاك كاردۆ و كوێستان خان لەسەر ئەو زیادانەی كە بۆ ئەو چین و توێژانە باسكران، كە منیش دووبارەی ناكەمەوە، بەلاَم ئەوەی دەمەوێت باسی بكەم بۆ تەنمیەی موحافەزات، كە لێرە باسكراوە ئەو مەبلەغەی بۆ داندراوە، دیارە من پێشنیاری ئەوە دەكەم ئەگەر بكرێت زیاتریش بكرێت ئەوە یەك، دووەم: بۆیان دەست نیشان نەكرێت كە ئەو پارەیەی لە كوێ سەرفی دەكەن، كە ئەوان موحافەزەكان زۆر لە حكومەت باشتر دەزانن لەچیدا سەرفی دەكەن، موحافەزەكان پێویستیان بەچیە، هەروەكو پێشتریش باسی شاری چەمچەماڵم كرد، كە وتم پێویستیان بەو شتانەیەو، بەلاَم بۆیان نەكراوە، ئەوەی تر كە دەمەوێت باسی بكەم، وەزارەتی دارایی تا ئێستا قەرەبووی ئەو فەرمانبەرانەی نەكردووە، كە لەناوچە دابڕاوەكانن، كە سەر بە سلێمانین بابڵێین مووچەیان لە سلێمانیە، ئەوانە تا ئێستا كە لەناوچە دابڕاوەكانن بۆیان سەرف نەكراوە، بۆیە داواكارم لەوە كە ئەوانیش وەكو ئەوانەی لە هەرێمی كوردستانن بۆیان سەرف بكرێت، ئەمڕۆ خەبەرێكم بیستووە دوایێ تەئكیدیشم كردەوە لێی، كە دژەتیرۆری سلێمانی تا ئێستا قەرەبوو نەكراونەوە، وەكو ئەوەی دژەتیرۆری هەولێر قەرەبووكراونەتەوە و مووچەكەشیان زیادی كردووە، بۆیە من داوا دەكەم ئەوەشیان بۆ زیاد بكرێت، بۆیە هەروەكو یەك تەماشا بكرێن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داواناکەم لە هەموو ئەو زیادانەی کە پێشتر داندرابوون ببڕێت، تەنها هەندێك شت دەهێنمەوە، حەزدەکەم بریکاری وەزارەت جوابم بداتەوە، لەشمەك و خزمەتگوزاری و چاککردنەوە، کە 1 تریلیۆن و 900 ملیار داندراوە، تەنها لەو شتانەی کە من باسی دەکەم لەوانە بیبڕن، کە پێویست نیە 175 ملیار، ملابس اخری، اغذیة اخری، لوازم اخری، نفقات اخری، اجارات اخری، استشارات اخری، اجهزه مکتبیه اخری، خدمات اخری، سیانەی وسائیتی نەقلی اخری، سیانەی وەسائیتی تەسجیل اخری، ئەوە 175 ملیار، لە مەسروفاتی اخری کە 815 ملیار داندراوە، 2 شوێن هەیە بۆ ئەوێ کە پێویست نیە دەتوانن بیبڕن، مینەح و تەحویلاتی اخری 254 ملیارە، یان لە ئیحتیاتی وەزارەتی دارایی 242 ملیارە، داوا دەکەم 55 ملیار دینار ببڕێت، لە مەوجوداتی غیر مالی بۆ کڕینی سەیارە و ئەساس کە 252 ملیار و 801 ملیۆن دینار داندراوە، داوا دەکەم 55 ملیار دینار ببڕن، بەڵام ئەو بڕینانە بیخەنە سەر کوێ؟، بیخەنە سەر مووچەی وەزارەتی پێشمەرگە، ئەو پێویستیەی کە ئێوە ناردووتانە 118 هەزار 642 مووچە خۆر هەیە لە وەزارەتی پێشمەرگە، ئەگەر هەر مووچە خۆرێك من ناڵێم 700 و 800، ناشڵێم هاوتای بکەن لەگەڵ عێراق، چونکە 3 ساڵە ئەوە دەڵێین و هاوتا ناکرێ، دڵنیام بە 2 و 3 ساڵی تریش هاوتا ناکرێت، هەر فەرمانبەرێك یان مووچەخۆرێك لە وەزارەتی پێشمەرگە 200 هەزار دیناری بۆ بخەنە سەر مووچەکەی، ئەوە بۆ یەك مانگ 23 هەزار ملیار دەکات، کە بۆ ساڵەکە 285 ملیار دەکات، داوادەکەم بڕگەیەك زیاد بکرێت، بۆئەوەی کە گۆژمەی سەرۆکایەتی هەرێم 142 ملیار دینارە تەسبیت بکرێت لەناو یاساکە، بۆئەوەی کە خەرجی مەفتوح دیاری نەکرێت لەناو ئەنجومەنی وەزیران بۆ خەرجیەکانی سەرۆکایەتی هەرێم، بەڵکو بە یاسا ئەوە ئاماژەی پێ بدرێت، لە گوژمەی پەرەپێدانی پارێزگاکان پێشنیاردەکەم لە ئاخیر دێرەوە ئەوەی بۆ زیاد بکرێت، کە تەرخانکردنی ڕێژەی لە 5٪ لەو بودجەیە بۆ بواری کشتوکاڵی، لە پەرەپێدانی پارێزگاکان تەرخان بکرێت، ڕاستە وەزیری پلاندانان باسی کردووە، بەڵام داوا شتێکە، ئەگەر ئێمە تەسبیت بکەین و قوەیەکی قانونی دەبێت و، ئەوان مولزەم دەبن بەوەی کە ئەو ڕێژەیە دیاری بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەنیسبەت ماددەی پێنجەمەوە، دوای ئەوەی کە هاوکارانی بەڕێزم باسیان لە 5 دەروازە کرد، کە دیارە بەبەراورد کردن لەگەڵ ساڵانی رابردوو 901 ملیار و 177 ملیۆن دینار زیادی کردووە، داوایان کرد کە بۆ چەند بوارێکی تر تەخسیس بکرێت، بەڵام من جگە لەوە کۆمەڵێك تەسمیە یاخود ناوی تر هەیە لەناو ئیستمارەی بودجەی 2013، بەبڕوای من بە پێویستی نازانم و ژمارەیەکی زۆر یاخود مەبلەغێکی زۆریش

له بودجەیان بۆ تەرخانکراوە، ئەگەر من ئیزافەیەك بكەم بۆئەوەی کاك پێشەوا، كە ئەو كۆمەڵێك ناوی وت، ئیزافەی ئەوەیش دەکەم و دواتر مەبلەغەکە دەخوێنمەوە، جل و بەرگی دیکە، خواردنی دیکە، لەوازمی دیکە، خەرجی دیکە، دیارە 3 خەرجی دیکە لە 2 پەڕەی ئەم دیو ئەو دیو دووبارە بوویتەوە، خەرجی دیکە، خەرجی دیکە، خەرجی دیکە، ئیجاراتی دیکە، ئیجاراتی دیکە، ئیستسماری دیکە، خەدەماتی دیکە، سیانەی وەسائیتی نەقل اخرى، سیانە وەسایتی تەسجیلی اخرى، اعانات اخرى، نفقات اخرى متنوعە، مینەح و تەحویلات اخرى، ئینشائات اخرى، اثاث اخرى، اثاث كبيرة اخرى، موعدات امنية اخرى، شريكات اخرى، منظمات اخرى، دیارە هەموو ئەوانە كە خۆی لە 21 اخرى دادەبیننەوە، موافەقەتی وەزارەتی دارایی، کە موافەقەتی کردووە بۆ بودجەی سەرجەم ئەم 21 ناوەی، كە من هێنام 1 تریلیۆن و 329 ملیار و 535 ملیۆن دینارە، بە هەمان شێوە كۆمەڵێك خەرجی زیادەیە بەبڕوای من، کە پێویستی دەکرد ئەوانە لە كۆمەڵێك بواری تردا بخرێتە بواری خەرج کردنەوە، جگە لەوەی كە هاوكارانم باسیان كرد، پشتگیری تەواوی داواکەی ئەوان دەکەم، بەتایبەت بۆ زیادکردنی مووچەی کەس و کاری شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید، کە من دژی ئەوەم، بەنیسبەتی زۆر کەم ساڵانە مووچەکانیان 100، 150 هەزار بۆیان زیاد بکرێت، دەبێت ئاستی بژێوی ژیانی کەس و کاری شەهید و قوربانیانی جینۆساید بکرێت بە پێوەر، بۆ زیادکردنی مووچەکانیان، بەهەمان شێوە مووچەی هێزەکانی پێشمەرگە بە ئاستێك بێت، کە لەگەڵ ئاستی بژێوی ژیانیان یاخود لەگەڵ مستەوای ژیانی هەرێمی کوردستان بگونجێت، یاخود هاوتاکانیان لە حکومەتی عیراقی، یەکێك لە داواکانی تر لەو گوژمەی 914 ملیارەی کە بۆ گەشەپێدان و تەنمیەی ئەقالیم داندراوە، ڕێژەی لە 5٪ لەو بودجەیە تەرخان بکرێت بۆ بواری کشتوکاڵ، خانوو بۆ خەڵکی کەم دەرامەت بەبێ بەرامبەر، کە ساڵانی پێشووش ئێمە بودجەمان بۆ تەرخان کرد نەچووە بواری جێبەجێ کردنەوە، زیادکردنی مووچەی مەلا و موحەقیق عەدلیەکان و، پشتگیری دەکەم کە ئەو زیادکردنانە خوشك و برای شەهید و قوربانیانی جینۆسایدیش بگرێتەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تارا خان فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی من هەر لەو ماددەیە ئەوەی دەمەوێ بیڵێم، کە ئەو پارانەی بۆ خەرجیەکان داندراوە، کە بۆ خەرجی بەکارخستن، کە نەفەقاتی تەشغیلیە و، لەگەڵ نەفەقاتی ئیستسماری، دەبووایە گرینگی هێشتان کە چەند داویەتی هەرێمی کوردستان تا ئێستا، دەبووایە هێشتان زیاتر گرینگی بە وەبەرهێنان بدرێت، لەو بوارەوە کە من پشتگیری تەواوی خۆم بۆ هەموو ئەو برگە و بابەتانەی، کە هاوکارم سۆزان خان ئاماژەی پێدا، کە بڕینی لایەك لەو پارەیە، کەبە 100 ملیار خۆی دەبینێتەوە، لە هەر 4 سەرۆکایەتیەکە بە مەبەستی ئەوەی کە ئەو تەعویزاتی مۆزەفیانەی کە هەیە دەتوانین لەو زیادەڕەویەی کە لە مووچەی بەرز

دادەنرێت، هەم لە خانەنشینی، هەم لە تەعین کردنی زۆر، لەو تەعویزاتە مۆزەفینانە کە دەیبینین دەتوانین لای ببەین ئەو پارەیە، کە ئەو پارەیەمان لادا بەپێی گرینگی ئەو بابەتانەی کە ئاماژەی پێکرا، منیش پشتگیری لێدەکەم، لەگەڵ ئەوەدا دەمەوێ ئیزافەی ئەوە بکەم، کە 5 ملیار لێرە داندراوە بۆ دەستەی مافی مرۆڤ، دەتوانین هەر لەو بوارەشەوە کە ئێمە 1 ملیاری لێ لابدەین، بۆ کۆمەك کردنی هەمیشەیی بۆ کەم ئەندامانی سەنگەر، کە بەڕاستی بایەخدان بە ئەوان و ، بە کوڕ و کچی ئەوان دانی مینحە بۆیان، من زۆر بە زەروری دەزانم، کە زیاتر بایەخ بەو کەسانە بدرێت، کە سەنگەریان گرتووە لەپێناوی ئەم میللەتە، کە هاوکاری زیاتریان بکرێت و، هەروەها بۆ هێنانەوەی روفاتی ئەنفالەکان، بەڕاستی کە پرۆسەیەکی زۆر دوورو درێژە، ئەگەر بێتو لەویش بڕە پارەیەك تەرخان بکرێت بۆ هێنانەوەیان، بە دوورو درێژی نەبێت و کاتێکی تر بتوانرێت کار بکرێت، واتە لەوەی کەبۆ چاککردنەوەی قوتابخانەکان هەندێکی بۆ ئەو بوارە تەخان بکرێت، ئیقتراحەکەی تریشم کە لە مافی مرۆڤە بۆ کەم ئەندامانی سەنگەر تەرخان بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جمال فەرمووو.

بەڕێز جمال طاهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە ئەمڕۆ بەیانی حکومەت وەڵامی هەبوو، لەسەر یاداشتێك دیار بوو، کە ئەوە بڕە پارەی داواکرا بوو، داشکاندنی پێ بکرێت حەتمەن تەئسیر لە بوارانی تر دەکات، یان مەجالاتی ترە کە بۆیان من وا دەبینم تەنها ئەو 100 ملیارەی هاوڕێم خوشکە سۆزان پێشنیاری کرد، ئەو 100 ملیارە لەو جیهەتانە دابەزێتن و دووبارە تەوزیع بکرێتن وەکو ئاماژەپێکراو، ئێمە لێرە دەبینم هەمووومان تەئکید لەوەدەکەنەوە، کەچۆن خەرجیەکان، بەڵام کەسێك باسی عەجزی نەکرد، نازانم کە ئەو عەجزە چۆن موعالەجە دەکرێت؟، دەبینم لێرە هەمووومان تەرکیزمان لەوە کرد، بابڵێین رەقەم وتن و بۆ بازاڕ بڕۆن، نەك بڵێین شتەکە علمیانە چارەسەر بکرێت، بۆیە من دەمەوێ خاڵی دووەم (العجز)، چۆن یارمەتی حکومەت دەدەین؟ ئەو عەجزە چۆن چارەسەر بکرێت؟ لێرە بەس باسی ئەوە دەکاتن موستەحەقاتی پێشمەرگە، ئایا ئیستحقاقاتی حکومەتی ئقلیم لەگەڵ بەغدا، تەنها ئیستحقاقاتی پێشمەرگەیە نەخێر، وانیە، ئیستحقاقاتی ترمان هەیە، بەڵام لەوانەیە لەبیرمان چووبێت یان ناتوانین بەدەستی بێنن، بۆ نموونە بودجەی عیراق 138 تریلیۆن و 254ملیار و 126 هەزار دینارە، ڕێژەی 18 تریلیۆن 957 ملیار و کەسر ئەوە عەجزە، حسەی هەرێم لەم عەجزە، ئەم عەجزە بودجەی هەرێم جوزئێکە لە بودجەی عیراق، ئەم عەجزە کە لە عیراق هەیە، ئەوە کوردستانیشی بەردەکەوێت نیسبەیەك 3 تریلیۆن و 200 ملیار لەسەر کوردستان عەجز حیساب کراوە، بۆیە من دەبینم پاش (المبالغ) دەڵێت (ویغطى هذا العجز)ئەمن جوملەکەی هەموو ناخوێنم، ئەوە موازەنەی تەکمیلیش بەخۆ دەگرێتن بە عەجز، شوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی من پشتگیری ئەو مەبالغانە دەکەم، کە لەم سێکتەرانەدا ببڕێت، چونکە لێرەوە دەتوانین دەستکراوە بین بۆ پڕکردنەوەی ئەو کەلێنانەی، کە پەرلەمانتاران زۆر لە سێکتەرە جیاجیاکاندا ئاماژەیان پێکرد، بەڵام دەکرێت ئەو پرسیارەش بکەین، ئایا ئەو تەرخان کراوە لە ئەساسدا لەسەر بنەمایەکی زانستی بووە، کە ئێستا ئێمە لێی دەبڕین؟ ئایا ئێمە چۆن بۆمان دەردەکەوێت لە نەتیجەیا کارێکی باشمان کردووە، بەوجۆرە لەو سەرۆکایەتیانە دەبڕین کە من دەست خۆشی لە پێشنیارەکەی سۆزان خان دەکەم، پێشم وایە ئەو 100 ملیارە کەمە، ئەگەر بکرێت زیاتر بێت ئەوا باشتر، لەو بابەتانەی کە ئاماژەی پێکرا پڕبکرێتەوە، مووچەی پێشمەرگە، چونکە هەرە زۆرینەی ئەندامانی پەرلەمان ئەم بابەتەیان تەئکید کردووە، مەسەلەی نیشتەجێبوون بەتایبەتی خانوو بۆ کەس و کاری شەهید و ئەنفال کراوان، بابەتێکی زۆر گرینگە، ئەوەی پەیوەندی بە مووچەی کەس و کاری شەهید و ئەنفالکراوان و قوربانیانەوە هەیە، بابەتێکی جدی و بەجێیە، نوێنەری حکومەت لە ئێستادا لێرەیە ئەوە یاسایەی کە لە ئەنجومەنی شوراش گەڕاوەتەوە، هیوادارین تەئکید بکرێت دوای بودجە، بەزوویی بێتە پەرلەمانی کوردستان، بۆئەوەی قسەی لەسەر بکەین، مەسەلەی مووچەی پێشمەرگە، تەسەورم وایە ناتوانین ئەو حەقەی کە پێویستە بیان درێتێ، لەم بڕینانە بۆیان جێبەجێ بکەین، بۆیە داخوازیمان لە نوێنەرانی حکومەت ئەوەیە، پشتیوانیمان بکەن ئەو یاسایە بەزوویی بێتە پەرلەمانی کوردستان، خاڵێکی تر پەیوەندی بە مەسەلەی ئەو ناوچە سنووریانەوە هەیە بەتایبەتی قەزاو ناحیە کاولکراوەکان، گوژمەیەکی باشی بۆ تەرخان بکرێت، لە دەستەی مافی مرۆڤ ئەگەر گوژمەیەك زیاد بکرێت، من دەست خۆشی لەو بۆچوونەی سۆزان خان دەکەم، ئەوە لێی کەم نەکرێتەوە ئەوەی خۆیان داوایان کردووە، دەستەکە داوای کردووە 11 ملیار ئەوە تەسبیت بکرێت، خاڵی دووەم ئەوەی پەیوەندی بە مەسەلەی وەبەرهێنانەوە هەیە، ئەو پارەیەی کە تەرخان کراوە هەوڵ بدرێت بەشێکی لە ساغکردنەوە موڵکەکان و، ئەو زەویانەی کە یەك لانەکراونەتەوە، چونکە بەشێکی زۆر لەو تەرخانکراوانەی کە دادەنرێت، لە نەتیجەدا جێبەجێ نابێت، چونکە کێشەی زەوی و موڵك و موڵکداری دێتە پێشەوە، ئەگەر بکرێت ئەوە بنەمایەکی بۆ دابندرێ، بۆ موعالەجە کردن، بۆئەوەی ساڵ بە ساڵ پرۆژە بەردەوامەکان زیاتر بن، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری لە پێشنیارەکانی هاوکارانم، سۆزان خان و کاك اسماعیل و برادەران ، کە ئەو پارەیە لە سەرۆکایەتیەکان ببڕێت، بخرێتە سەر کۆمەڵێك سێکتەری تر، لەوانە چاککردنی ژیان و گوزەرانی پێشمەرگە، بەتایبەتی هێزەکان 70، 80، هەروەها ئەوەی کە بۆ ژێرخانی رۆشنبیری شاری سلێمانی بەشێکی تەرخان بکرێت، جگە لەوەی بۆ سندووقی سەرەتان و بۆ ناوچە راگوێزراوەکان، هەروەها بۆ نۆژەنکردنەوەی خوێندنگاکان، هیوادارام بتوانین ئەوە جێبەجێ بکرێ، خاڵێکی تر ئێمە وەکو لیژنەی ئاوەدانکردنەوە بەداخەوە لیژنەی دارایی ئەو سەرنجەی ئێمە کە لە راپۆرتەکە داندرابوو، بەڵام نەیانخوێندەوە، بۆیە بە پێویستی دەزانم لێرە باسی بکەم، ئەویش هەر لەو خاڵەیە ئەو پارەیەی کە بۆ پەرەپێدانی پارێزگاکان داندراوە، دیارە ئێستاکە رێکەوتنێك لەنێوان وەزارەتی ئاوەدانکردنەوەو ئەنجومەنی پارێزگاکان، وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە تەنها ڕێگاوبانی ناو شارەکان جێبەجێ دەکات، ئەو ڕێگایانەی کە ستراتیجی گەورەن، ڕێگای گوندەکان کەوتووەتە سەر بودجەی پەرەپێدانی پارێزگاکان، بۆیە ئێمە داوامان کرد بوولێرە بە نەسێکی سەریح بێت، لەو پارەیەی کە بۆ پەرەپێدانی پارێزگاکان تەرخان کرا بوو، بەتایبەتی لە خاڵی دوو (ب)، کە دەڵێت (مبلغ قدره ئەوەندە... وتنمية مشاريع المحافظات والأقضية والنواحي، وعلى المحافظ تقديم خطة اعمار المحافظة والاقضية والنواحي التابعة لها المصادق عليها من قبل مجلس المحافظة الى وزارة التخطيط لغرض دراستها والمصادقة عليها، على ان تراعي المناطق الأكثر تضرراً داخل المحافظة وعدد سكانها)، لێرانەوە دەمانەوێت ئێمە بڕگەیەك زیاد بکەی یان بەشێکی بۆ زیاد بکەین ئەویش بەوشێوەیە ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیریم لە پێشنیاری هاوڕێکانم، لە بڕینی ئەو پارانەو بەخشینی بۆ پڕکردنەوەی مووچەی فەرمانبەران و پێشمەرگە، بەڵام هیوادارم هێزی پێشمەرگە ئێمە جیایان نەکەینەوە، یەك هێز بێت، هەموو هێزەکان پێشمەرگە بەیەکەوە بگرێتەوە ئەو مووچەیە، نەك تەنها چەند یەکەیەك، چونکە ئەوانەش لە داهاتوو رێك دەخرێنەوە، پێویست دەکات هەمووی بگرێتەوە، دووەم جگە لەو پێشنیارانەی کە کرا، من لەسەر کورتهێنان قسەیەك هەیە، دەڵێن ئێمە ئەو کورتهێنانەی چۆن پڕبکەینەوە، هاوکارانم هەندێ برادەر باسیان کرد، داواکارم ئەو کورتهێنانە جگە لەو خاڵی یەکەم و دووەم داندراوە بۆ کورتهێنانەکە، سێیەم ئەو کورتهێنانە داواکارم لە داهاتی نەوتی ناوخۆ جگە لەوەی لە ڕێگای سۆمۆوە دەڕوات، ئەم کورتهێنانەی پێی پڕبکرێتەوە و، ئەو پێداویستیانەی بۆ تەرخانکردنی مووچە ئەگەر پێویستی بە پارەی تر هەبوو، لە

داهاتی ئەو نەوتە پێی پڕبکرێتەوە، ئەگەر بێی سەیری خەرجیەکان بکەی لێرە 16 تریلیۆن داندراوە، بەڵام بەپێی هاوپێچێك لە راپۆرتی وەزارەتی دارایی 18 تریلیۆن و ئەوەندە داندراوە، لەبەرئەوەی بانکەکان و فڕۆکەخانەکان و سامانە سروشتیەکان و شارەوانیەکان بە جیا خەرجی و داهاتەکانیان دیاریکراوە، بۆیە ئەگەر داهاتەکان لە ماددەی پێشوو داخیل بکردبا لە کۆی داهاتەکان، ئێستا خەرجیەکان دەگەیشتە 18 تریلیۆن، بۆ مسەلەی پرۆژەی پەرەپێدانی پارێزگاکان بەڕاستی هەندێ رۆتینات هەیە لە پرۆژەی پەرەپێدانی پارێزگاکان ئەویش جۆرێك لە مەرکەزیەتی تێدایە، لە بڕگەی (ب) جگە لەو گوژمەی بۆی تەرخانکراوە، لەلایەن ئەنجومەنی پارێزگاوە پەسەند کراوە، پێشکەشی وەزارەتی پلاندانا دەکرێت بە مەبەستی لێکۆڵینەوەو پەسەند کردنی، هیوادارم بۆئەوەی ئەو مەرکەزیەتە نەمێنێ لامەرکەزیەت پیادە بکرێت لە ئەنجومەنی پارێزگاکاندا، ئەنجومەنی پارێزگاکان پێشتر بەڕێوەبەراتیی گشتی پلاندانانی پارێزگاکان بکرێت، بۆ پەسەند کردن و لێکۆڵینەوە، نەك وەزارەتی پلاندانان، چونکە زۆرینەی پرۆژە هەیە 6 مانگە لە ئەنجومەنی پارێزگاکان نێردراوە بۆ وەزارەتی پلاندانان، هێشتا لەچوارچێوەی گشتی جێگای نەکردووەتەوە، کۆمەڵێك رۆتینات بوویتە رێگر لەبەردەمی پرۆژەکاندا، سەرەڕای ئەو بڕینانە بۆ بەرزکردنەوەی مووچەی پێشمەرگە بۆ فەرمانبەران، بۆ خانەنشینان، بۆ ئەوانە، شتێك هەیە کە لەبیرمان نەچێت سندووقی چاودێری کۆمەڵایەتی یان سۆسیال، ئێمە داواکارین کە حکومەت ئەوە دانێ و بڕێکی بۆ تەرخان بکات، چونکە ئێمە ئەگەر لە ملیۆنێك خێزان، ئەگەر نزیکەی چەند خێزان لەخوار هێڵی هەژاریەوەن، دەبێت حیسابێك بۆ ئەوانە بکرێ، جگە لەوانەی کە فەرمانبەرن یان فەرمانبەر نین، بتوانن سوودمەند بن لە مووچەکان، هیوادارم هەموو ئەو پێشنیارانە بخرێتە دەنگەوە، وەزارەتی دارایی بۆ جیاکردنەوەی، کە ئێمە بەپێی مەبالغ جیامان کردووەتەوە، ئەگەر جێگای تریش هەبێت دەتوانین پەنا بۆ داهاتی 2 حیسابە نەوتیەکە بەرین، کە نازانین رەقەمەکەی چەندە؟، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك حەمە سعید.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان من پێشنیار دەکەم لە 20٪ی ئەو بابانەی وەکو شتومەك و خزمەتگوزاری، باربو، بەخشین، سوودە کۆمەڵایەتیەکان، خەرجیەکانی تر، هەبووی نادارایی لە 20٪ی ببڕێت، کە تەقریبەن نزیکەی تریلیۆنێکە لەسەر 2 بنەما، بنەمایەکیان هەموو دام و دەزگاو وەزارەتەکان تا نیوەی ساڵ ئەگەر بیکەین بە پێوەر تا 2012/6/30 لە روبع کەمتریان خەرج کردووە، کەواتە دیارە توانای ئەو وەزارەت و فەرمانگایانە بۆ خەرج کردنی ئەم مەجالانە توانایەکی کەمە، خۆیان روبعێکیان خەرج کردووە ئەوە خاڵێك، بنەمایەکی تر دیسان کاتێك کە پێشنیاریان کردووە بۆ ساڵی 2013، وەزارەتی دارایی هەمووی کەم کردووەتەوە بۆ روبع، کەواتە بنەماکە چیە؟ ئەوان داوای 22 ملیاریان کردووە، ئەو کردوویەتی بە 11 ملیار بەهی تەعویزاتی

مۆزەفینەوە، کەواتە من پێشنیار دەکەم لە 20٪ کەم بکرێتەوە، بێجگە لە تەعویزاتی مۆزەفین ئەوە خاڵێك، دیسان سەرۆکایەتیەکان، ئەو 4 سەرۆکایەتیەی کە باس کرا، سەرۆکایەتی هەرێم، سەرۆکایەتی پەرلەمان، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی دادوەری، سەرۆکایەتی مەجلیس وەزارا، دیسان ئەگەر سەیری مەسروفاتەکانیان بکەن ئەو خشتەیە کە وەزارەتی دارایی ناردوویەتی، سەرۆکایەتی هەرێم 49 ملیار و 990 ملیۆنی بۆ دیاریکراوە، یەعنی لە 50، 18 خەرج کردووە، کەواتە سێیەکی کەمترە، 59 بۆ پەرلەمان، 17ی خەرج کردووە، مەجلیسی قەزا 51، 19 ی خەرج کردووە، ئەنجومەنی وەزیران 197، 31ی خەرج کردووە، کەواتە ئەگەر سەیر بکەی توانایان بۆ 6 مانگی یەکەم خەرجکردنی کەمە، کەواتە پێویستیان کەمە، بۆیە ئەوانیش لە 20٪ کەم بکرێنەوە، ئەو کەم کردنەوەیەش بەو شێوەیە کە بەڕێزان پشتگیری دەکەم، بۆ زیادکردنی مووچەی فەرمانبەران، بەداخەوە فەرمانبەران و پێشمەرگەو ئاسایش ئێمە داوامان کردووە وەکو بەغدای لێ بکرێت، هاوتا نەکراوە ئەوە دوو ساڵی پێشووە، بەلأم ئێستا سەرف بکرێت، بۆ زانایانی ئاینی لە 25٪ مووچەکانیان زیاد بکرێت، عەفووم بکە یەك خاڵ ، لەو پارەیە 50 ملیار دینار دابندرێت بۆ 2 بوار، ئەو قوتابیانەی کە تواناسازی نایانگرێتەوە بە سولفە یان بەخشین یان قەرز بیاندرێتێ، هەروەها بۆ دەرماڵەی قوتابیان کە دەرماڵەکانیان 60 هەزارە، قوتابیانێك کە لە زانکۆ، مەعهەد بخوێنێت بەشیان ناکات، بەشە ناوخۆییەکانیان ئەوەتا تووشی کارەسات دەبن، بەشە ناوخۆییەکانیان پێ چاك بکرێت، بۆ مووچەی خانەنشینی، مووچەی خاوەن پێداویستی و کەم ئەندام، کە چەندین داواکاریان کردووە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناسك خان فەرمووو.

بەڕێز ناسك توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەم، کە ئەمساڵ لەچاو پاردا ئەو بڕەی کە داندراوە بۆ شمەك و مەسروفات اخری، چاککردنەوەو خەدەمات 900 ملیار بەرەو سەر زیاتر لەپار، ئێمە پاریش دەمان وت ئەوە زۆرە بۆئەو ئەبوابانە، چونکە من پێم وایە ساڵێك قەنەفەت کڕی، 2 ساڵی داهاتوو بۆ دەیکڕی، ئەمساڵ چاککردنەوەت هەیە، ئەم بڕە بەسە داندراوە بۆ چاککردنەوە بۆ ئەمساڵیش، لەبەرئەوە ئەو 900 ملیارە کە مامۆستا عمر عبدالعزیز و کوێستان خان و هاوەڵانی پێش من ئیشارەتیان پێدا، منیش پشتگیری دەکەم، دواتر وابزانم ئیشارەتیان پێدا ئەبوابێك دابندرێ، بەڕاستی من حەز دەکەم لێرە ئیشارەت بدەم بە خاڵێکی تر، کە ئێمە هەموو ساڵێك بڕێك پارە دادەنرێت لە بودجەی تەشغیلی لە بەغدا، تەنها بۆ ئەو ژمارە فەرمانبەرانەی کە تازە تەعین دەبێ، بەلأم هەموو ساڵێك دەچێتە ساڵی داهاتوو، هەتا ئێستا 17 هەزار تەعینەکەی کە بۆ 2012 زیاتر لە تریلیۆنێکی بۆ داندرابوو، ئەوە مانگی دووە تازە خەریکی موعاملاتی تەعینن، هێشتا یەك دیناریان وەرنەگرتووە، کەواتە ئەگەر ئەو تریلیۆنەش زیاد بووبێ بیبەن

عجزی پێ پڕبکەنەوە، خۆ ئەو 900 زیادەیە دەتوانین دایبنێین بۆ ئەو بوارانەی کە باسکراوە، لەبەرئەوە من جارێکی تر سەرتان نائێشینمەوە و نایلێمەوە، پشتگیری هەموو ئەو خاڵانە دەکەم، کە کوێستان خان و ئەوان وتیان، من پار مانگی 2012/4/3 یاداشتێکم بەرز کردەوە بۆ گرینگی دانێکی تایبەت بە شاری هەڵەبجەو هەورامان و سەید صادق، کە عایدی ئەو شارە بوون، بە سوپاسەوە بەڕێزت بەرزت کردەوە بۆ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، ئەویش ئاراستەی 6 وەزارەتی کردووە، یەکێك لەو وەزارەتانە وەزارەتی داراییە، تا ئێستا وەڵامیان نەبووە، یەعنی ئەوە 2 مانگ و نیوە، حەزدەکەم ئەو 2 خاڵەی کە عایدی وەزارەتی داراییە ئەگەر تۆزێك گوێم لێبگرن کە بەڕاستی ئەوە وەکو بەرچاو ڕۆشنێك وایە بۆ حکومەت، چونکە ئەو شارە شاری هەڵەبجەو ئەترافەکانی لەوکاتەی کە کیمیایی ڕوویداوە کۆمەڵێك ئافرەت لە خوێندن دابوون، بەڵام دابڕان لە خوێندن، دواتر لەبەرئەوەی لەبەرنەبوونی یان نەخۆشی یان هاوسەرگیری نەیتوانیوە خوێندن تەواو بکات، ئێستا بووەتە ژنی ماڵەوە، هیچ ئیمکانیەتێکی مالی نیە، لەبەرئەوەی لە وەزعێکی ئیقتصادی ناباشا دەژی، ئێمە تەرحمان کرد بوو کە لە سندووق، کەمیشن چونکە تۆ دەڕۆی ئەوەی موالیدی ئەو قەزایەیە، قەزا بە فۆتۆغرافەکەی پێش کیمیاییەکە بە سید صادق و هەورامانەوە، موالیدی خوار هەشتاکان دەکات، ئەگەر ئیحسایەکی ورد بکرێت، عەدەدەکەی زۆر کەمە لە بیمەی بێکاری شتێك تەرخان بکرێت بۆ ئەو خەڵکە، وەکو قەرەبوویەکی خاس بۆ ئەو شارە، خاڵێکی تر قەرەبووکردنەوەکەی ئاوارەکان، ئەمساڵ 50 ملیار داندراوە، ئەم ئاوارانە تازە خراونەتە سەر خەت، نووسینگەی کۆچ و کۆچبەران لەبەر ڕۆتینێکی زۆر تازە 5 ملیارەکەی 2011 سەرف کردووە، 100 ملیارەکەی 2011 ماوە، بەڵام بەڕاستی 50 ملیار کەمە، چونکە 40 هەزار ئاوارە ناوی نووسیوە، خەڵکێکی زۆر لەو شارە کەوتووەتە ڕێ بۆ ئێران، بۆئەوەی بچێت بەڵگە بێنێت کە ئاوارە بووە، لەبەرئەوە من پێم وایە ئەو خاڵە هەم ڕۆتینی لەسەر کەم بکرێت، هەم بڕی ئاوارەکان زیاد بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبدالرحمن.

بەڕێز عبدالرحمن حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی منیش دەربارەی ماددەی پێنجەم، کە خەرجیەکان و کورتهێنانن، منیش پشتگیری هاوڕێکانم دەکەم، کە لەپێش من قسەیان کردووە، ئەو بڕە پارانە ببڕن لەو سەرۆکایەتیەی کە ئاماژەیان پێداوە، بۆ نموونە سەرۆکایەتی هەرێم، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، سەرۆکایەتی پەرلەمان، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی ئاسایش، سەرۆکایەتی دادوەری ئیحتیاتی وەزارەتی دارایی، ئەوانەش خەرج بکرێت بۆ پێشمەرگەو ژیانیان خۆش بکرێت، مووچەیان زیاد بکرێت، چونکە لەوانەیە ئێستا ئەوان لەژێر نایلۆن بژین، لەپێشی جەبهەنە وەك بڵێی دیفاع لە ئێمە بکەن، ژیانیان زۆر نارێك و ناباشە، مووچەیان کەمە، داوادەکەم بڕێکی باش بۆ ئەوان دابنێن، بڕێکیش دابندرێت لەو پارەیە بۆ خانەنشینی، کە مووچەیان لە

220 تا 250 هەزار دینارە، لەوبارەیەوە کە ئەوانەش ژیانیان زۆر نارێکە بڕێکیش بۆ ئەوان خەرج بکرێت، بڕێکیش بدرێت بە شاری سلێمانی ئێمە لێرە خۆمان بڕیارماندا ببێت بە پایتەختی رۆشنبیری هەرێمی کوردستان، بودجەیەك لەو پارەیە بۆی تەرخان بکرێت، کەوا ئەوانیش لەخۆیان ببینن و بتوانن زیاتر ئیش بکەن، دیسان سەرۆکی هەیئەی موستەقیلی مافی مرۆڤ، خۆی داوای کردووە وتی بودجەی من کەمە، ئەگەر بۆمن زیاد نەکەن ئەوا ناتوانم دەست بەکاربم، لەوانەیە دەست بەکاریش نەبووبێت، داوادەکەین بڕێکیش بۆ ئەوان زیاد بکرێت و بودجەیەك لەو پارەیە بۆیان تەرخان بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. احمد.

بەڕێز د. احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر پشتگیری لە ڕای هاوکارنم دەکەم، بەتایبەتی لە بودجەی سەرۆکایەتیەکان، پێشتریش من پێشنیارم کرد بوو، جگە لە تەعویزی مۆزەفین، بە بڕی لەسەدا 10٪ کەم بکرێتەوە، هەروەها تەرخانکراوی سوودە کۆمەڵایەتیەکانی 3 سەرۆکایەتیەکەو وەزارەتەکە، جگە لەوەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی هەڵبگیرێن و، 10٪ لە کۆی بودجەی وەگەڕخستن بێجگە لە قەرەبووی فەرمانبەران و پارەی پرۆژەکان دابشکێندرێت، زائیدەن پارەی ئەو پرۆژەیەی کە تەرخان کراوە لە ژمارە یەکی پرۆژە پێشنیار کراوەکانی وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگوزار، پەرەپێدان و پێشخستنی، گەشتوگوزاری ئاینی، مەرقەدی رابەری ئاینزای بەهاییەکان لە ناوچەی سەرگەڵو، من پێم باشە ئەو پرۆژەیە هەڵبگیرێت، پارەکەی بگوێزرێتەوە بۆ ئەو تەرخانکراوانەی کە لێرە بۆی تەرخان دەکرێت، منیش پشتگیری لەو بەڕێزە دەکەم، کە پێشنیاری کرد مەجلیسی قەزا هیچ پارەی کەم نەکرێتەوە، چونکە ئەوان داوایان کرد بوو کە پارەکەیان زیاد بکرێت، نەك کەم بکرێتەوە، پێم باشە لەو پارانەی کە لێرە تەرخان دەکرێت، پێشینەی خانووبەرە بۆ گوندەکان 30 ملیۆن و ، بۆ شار و قەزاکان 25 ملیۆن بێت، سولفەی زەواجیش بکرێ بە 7 ملیۆن، 100 ملیاریش بۆ ئەو قەزاو ناحیانەی وەکو کاك اسماعیل باسی کرد تەرخان بکرێت، کە زەرەرمەند بوونە و، هەروەها پێشنیاردەکەم کە ئەو پارەیەی 60 ملیارێکە بۆ ئاوارەکان داندراوە ، بکرێت بە 100، چونکە کەمە، من لەکاتی گفتوگۆکانی راپۆرتی وەزارەتی دارایش، ئەو پرسیارەم ئاراستەی بەڕێز وەزیری دارایی کرد، بەڵام وەڵامەکەم وەرنەگرتەوە، ئەوەی کە لە ساڵی 2010 ملیارەکە و، هەروەها 100 ملیاری ساڵی 2012، ئایا 2011 چۆن سەرف کراوە؟ پێم باش بوو کە تەوزیحێکی ئەوەمان بۆ بدات، ئاوارەکانی گەڕاوەی ئێران و تورکیا ساڵێ 2010 10 ملیار، ساڵی2011 100 ملیار دیاریکرا بوو، ئەو پارەیە چۆن سەرف کراوە، چەند خەڵك لێی سوودمەند بووە؟، کە بەو شێوازەی ئێستا پارەکەیان پێ دەدرێت، بە 10 ساڵی تر ناتوانن هەموویان قەرەبوو بکەنەوە، مامۆستایانی ئاینی، پشتگیری لە پێشنیارەکەی د. بشیر دەکەم، کە پارەیان بۆ زیاد بکرێت، بۆ موحەقیق عەدلیەکان و ژمێریاران.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

وەڵلاهی ئەگەر لوتف بكەن، دوایی تەماشا بكەن ئەو هەموو پارەیە بۆ فلاّن شوێن و فلاّن تەخسیس بكرێت، بزانن هەموو بودجەكە بەش دەكات، كاك كاروان فەرموو.

بەڕێز كاروان صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵلا من پشتیوانی لەو ڕەئیە ڕەنگاو ڕەنگە دەكەم، وابزانم هەموویان موتەفەقن لەسەر زیادكردنی مووچەو، زیادكردنی دەرماڵەو هەموو ئەوانە، تەبعەن من لەوان زیاتر بە دڵسۆزیەوەش دەڵێم پێویستە مووچە لە 2 ملیۆنیش كەمتر نەبێت، بەڵام ئەو پارەیە لە كوێ دەهێنین؟ من حەزم هەیە جێگای ئەو پارانە بكەمەوە، ئەگەر روخسەتم بدەنێ، جێگای ئەو پارانە بە 3 شت دەكرێتەوە، یەكێكیان حكومەت دەبێت لە مەودوا حكومەت شەو و رۆژ دەوام دەكات، عوتلانیش دەوام دەكات، موناسەبانیش دەوام دەكەن، لە بۆ گواستنەوە هەموو سەیارەكانتان ، هەموو كەل و پەلەكانتان لە خزمەتی بەرژەوەندی تایبەتە، لەوە تەقەشوف بكەن، بە دەیان ملیار لەسیانەو لە شت و مەكی تر و، لە هی دیكە لەوانە بگێڕنەوە، بۆئەوەی ئەو بودجەیەی پێ چاك بكەن، من پێشم وایە پێتان دەكرێت ، ئەگەر بیكەن، دووەمیان حزبەكان لەگەڵ ڕێزم بۆ پێكهاتەكان لێرە مەوجودن، زۆربەیان ئەوانەی بودجەی حزبەكان وەردەگرن، بەڕاستی حەقوایە ئەوانیش سەدا 50٪ بیكەن و، بیدەن بە مووچەی پێشمەرگەو هاووڵاتیان و كەم دەرامەت و، زیندانیانی سیاسی و، ئەوانەی تر، ئەوە دوو یاداشتم لەبەر دەستە، یەكێكیان هەر چوار لایەنی ئۆپۆزسیۆن، تەنها مولاحەزە لەسەر حزبەكان، ئەوەش وەڵامی حكومەت، ئێوە ڕێكن لەسەر ئەوەی بودجەی حزبەكان بەیەكەوە بخۆن، ئەو 200 ملیارە بگێڕنەوە بەشی هەمووی دەكات، جەنابی حكومەت ئێوەش 100 ملیار تەقەشوف بكەن، لەو مەسروفاتە زیادانە، هەموو ئیشەكان پێك دێت، ئەو ئیستقتاعەتانەی ئێوە دەیڵێن لێرەدا 300 ملیارتان دێتە بەردەست، دەتوانن مووچەی پێشمەرگە، مووچەی فەرمانبەر، كەس و كاری شەهید، ئەنفالكراو، زیندانی سیاسی، هەمووی چاك بكەن بەبێ ئەوەی كەستان توورە بێت، 50٪ بگێڕنەوە، بۆ ناڵێین چەند وەردەگرین، دە جورئەت بكەن هەر كەسێك لە شوێنی خۆی هەستێت، ئەوانەی بودجەی حزب وەردەگرن فەرموون چەندی وەردەگرن؟ چەند ملیار وەردەگرن، چەند ملیۆن وەردەگرن؟، بۆ ئەوە ناڵێین لەوەی شەفافتر،كە لە هەموو شتێك داوای شەفافیەت دەكەن، حەق وایە لە هەموو مەسەلەكان زیاتر، كە ئەوەی داوای شەفافیەت دەكات با بشڵێت چەند وەردەگرم لەو حكومەتە؟، دەبێ لێرەش جێگای ئەوە بكرێتەوە، كە ئەو پارانەی دەڕوات بەبێ ئەوەی كە كەس بزانێ چۆن سەرف دەكرێت، لەوە بگێڕدرێتەوە ئەسڵەن ئەوە ناشەفافیەتە، ئەو زیادەڕۆییە لەسەر حیسابی خوێنی خەڵك و ئارەقەو فرمێسكی خەڵك، ئەو پارەیە بگێڕنەوە بۆ خەڵك، ئەو ساڵ تەقەشوف بكەن، ئەو ساڵ یەدەگ بۆ

حکومەتەکە زیاد بکەن، بۆئەوەی حکومەت ئەو کات بتوانێ مولزەمی بکات، لەسەر ئەوەی زیاتر بتوانێ خزمەتی شەهید و پێشمەرگەو مۆزەف و هەموو فەرمانبەر و، هەموو پرۆژەکان بکات، من پێم وایە قسە زۆرە لەسەر ئەوە کە بیکەین، بەڵام کە گەیشتینە ماددەی 8 لەسەر بودجەی حزبەکان، من داوا لە هەمووتان دەکەم بە ویژدانی خۆتانەوە ئەو بودجەیە ڕابگرن، ئەو بودجەیە بکەنە خزمەتی زیاد کردنی مووچەی پێشمەرگەو چاککردنی مووچەی فەرمانبەران، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو هاژە خان.

بەڕێز هاژە سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی خەرجیەکان من چەند پێشنیارێکم هەیە، لەوانە لەسەر مەسەلەی زیادکردنی مووچەی فەرمانبەرانی پلە نزم، من پێشتریش لە گفتوگۆکانمدا ئاماژەم بەوەدا، کەئەو فەرمانبەرانەی کە پلەکانیان نزم و مووچەکانیان زۆر کەمە، بە بەراورد لەگەڵ نرخەکانی بازاڕ ناگونجێت، بۆیە دەکرێت وەکو حەقلێك لەناو حەقلی راتبدا بەناوی (غلاء المعیشە)، شتێکیان بۆ زیاد بکرێت، بۆئەوەی بتوانن ژیانیان گونجاو بێت لەگەڵ گوزەرانی بازاڕ، خاڵێکی تر پێشنیاردەکەم کە بڕی 50 ملیار دینار لە ئیحتیاتی وەزارەتی دارایی تەرخان بکرێت بۆ هاوکاریکردنی ئاوارەکانی، کوردانی رۆژئاوا، کە پێشتریش ئاماژەم پێکرد، چونکە بەڕاستی ئەوەش شتێکی ئیحتیاتەو، وەکو بەرپرسیاریەتێکی نەتەوەیی و نیشتمانی، دەکرێت ئێمە لە ئیحتیاتی وەزارەتی مالیە ئەو بڕە تەرخان بکەین، چونکە باروگوزەرانیان زۆر خراپە، ئێمە سەردانمان کردوون و ئاگادارین لە ژیان و گوزەرانیان، خاڵێکی تر ئێمە پێشتر 100 ملیار دینارمان تەرخان کرد بوو بۆ ئەو قەزا و ناحیانەی سەر سنوورن و، زیانیانن بەرکەوتووە، دیارە بەپێی پێوەرەکان زۆر بەباشی دابەش نەکراوە بەسەر قەزاو ناحیەکان، بەڵام دەکرێت ئێمە ئەمساڵیش ئەو بڕە تەرخان بکەین، چونکە زۆر سوودمەند بوون لەو بڕە پارەیەی کە پار بۆیان تەرخان کرا بوو، هەرچەندە لە بڕگەی (ب)دا هاتووە، کە دەڵێت بە مەرجێك رەچاوی ئەو ناوچانە بکرێت، ئەو گوژمەیەی کە لە پەرەپێدانی پارێزگاکان دیاریکراوە، بەڵام وا باشە کە ئەو بڕەیان بۆ تەرخان بکرێت بە دیاریکراوی، پشتگیری لە هاوکارانم دەکەم، بە زیادکردنی تەرخانکراوی دەستەی مافی مرۆڤ، کەخۆیان داوای 11 ملیاریان کردووە، 5 ملیاریان بۆ تەرخانکراوە، بکرێتەوە بە 11 ملیار، دەربارەی کورتهێنان دیارە ئەمساڵ بڕی کورتهێنانەکە کەمترە لە پار، دوو خاڵیش لێرە دەست نیشان کراوە، کە چۆن تەغتیە کراوە مەسەلەی کورتهێنانەکە، بەڵام لە خاڵی دووەمدا دەڵێت ڕێنوێنی کردنی خەرجی و زێدەکردنی کۆکردنەوەی داهات، زێدەکردنی کۆکردنەوەی داهات نازانین مەبەستەکە زۆر ڕوون نیە، ئایا داهاتی گشتی یەعنی لەسەر هەموو داهاتەکە، یان تەنها وەزارەتی پێشمەرگە؟ ئەگەر ئەوە ڕوون بکەیتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئێمە زۆرجار لە جەنابتانەوە گوێمان لێ بووە، کە ئەمساڵ 92 ئەندامی پەرلەمان 37 سەعات قسەیان کردووە، لەسەر بودجە ئەمە قسەیەکی تەواوە، بەڵام کۆی ئەو قسانە لەم ماددەیە دایە، کە ئەو قسانە، جەوهەری ئەو قسانە، کرۆکی ئەو قسانە لەناو ئەو ماددەیە دایە، کە دەبێت جێی بکرێتەوە، چونکە قسە لەسەر دابەشکردنی عەدالەتی بودجەیە، کە لە بودجەی تەشغیلی دایە، لێرەوە بەڕاستی نیەتێکی زۆر باش هەیە لەوەی کە یەکەم کەس مامۆستا عمر پێشنیارێکی کرد، کە ئەوە پێشنیاری کۆی ئۆپۆزسیۆنە بۆ داشکاندنی بڕێك و، تەخسیس کردنی لە مەجالێکی تردا، من پشتیوانی تەخسیساتەکان دەکەم، لەلایەن فراکسیۆنی کوردستانیشەوە دیسانەوە نیەتی داشکاندن هەبوو، کە ئەوە بۆ خۆی کۆدەنگیە لەسەر ئەوەی کەزیادەڕەویەك هەیە و، لەبەرامبەریشدا ناعەدالەتیەك هەیە، کە دەمانەوێت، کۆدەنگین لەسەر ئەوەی ئەو زیادەڕەوییە ببڕین، ئەو ناعەدالەتیانەی پێ پڕ بکەینەوە، بەڵام من لەسەر 2 خاڵ قسە لەسەر ئەوە دەکەم، یەکەمیان پێشنیار دەکەم لیژنەیەك پێك بهێندرێت، بۆئەوەی ئەوە مەعامەلە نیە لەنێوان ئۆپۆزسیۆن و فراکسیۆنی کوردستانی، مەعامەلە بکەین لەنێوان چەند ملیار دابشکێندرێت، ئەوە بودجەیە و، ڕەقەمە و، حیسابە، پێشنیار دەکەم لیژنەیەك هەر ئەو لیژنە هاوبەشە، ئەو زیادەڕۆییانەی کەباس کراوە و، ئەو پارانەی کەداوا کراوە ببڕێت، ئەم لیژنەیە فیعلەن تەقیمی بکەن و بیخەنەوە بەردەمی ئێمەی ئەندامانی پەرلەمان، بۆئەوەی بزانین وەکو ئەوی جەنابت وتت، ئەم تەخسیساتەی دەیکەین لەکوێوە پارەکەی دەهێنین، بزانین چەندە زیادەڕۆییەکە، بۆئەوەی بزانین چۆن تەخسیسی بکەین، زائیدەن من ئیزافەی ئەو تەخسیساتانەی، کە مامۆستا عمر و برادەرانی ئێمە لە فراکسیۆنی گۆڕان باسیان کرد، ئیزافەی ئەوە دەکەم، کە کەمئەندامانی هەڵگرتنەوەی مینیش یەکێك بن لەوانەی کەلە تەخسیساتەکاندا مووچەیان زیاد بکرێت، چونکە ئەوانە هیچیان کەمتر نیە لەو پێشمەرگانەی کە گیانیان فیدا کردووە، چونکە ئەوانیش دیسانەوە ئێمەیان لە مەترسی پاراستووە، خاڵی دووەم کە دەمەوێت قسەی لەسەر بکەین، ئەوەیە کە ئێمە لە زیادکردنی مووچەکان و تەخسیسەکاندا، جارێکی تر ئاگادار بین ناعەدالەتی دروست نەکەین، بە نموونە ئێمە دەڵێین مووچەی فەرمانبەران زیاد بکرێت، بەڵام کام فەرمانبەرانە؟، یەعنی ئێمە مەفروزە لێرە تەئکید لەوە بکەینەوە، کە فەرمانبەری حەقیقی، چونکە من یەك نموونەتان بدەمێ لەناو فەرمانبەراندا بە تەنها دائیرەی ریکخراوەکانی سلێمانی ئێستا دوای خانەنشین کردنی کۆمەڵێك لە فەرمانبەرانی حزب، ئێستا 5600 مۆزەف کۆی حزبەکانی تێدایە، کە کادیری حزبن و، لەوێ پارە وەردەگرن و، کەمترین مووچەیان 336 هەزار و 650 دینارە هەتاکو ملیۆنێك و 360هەزار دینارە، ئەوە ئەگەر نیسبەی موعەدەلی ناوەڕاستیشیان وەربگرین زیاتر لە 3 ملیار دینار دەکات، ئەوە لە پارەی مۆزەفیندایە، وەختێك

ئێمە کە قسە لەسەر زیادکردنی مووچەی فەرمانبەران دەکەین کەمترینی بێت، ئێمە ئاگادار بین دیسانەوە ناعەدالەتی نەپارێزین، یان کە قسە لەسەر هێزەکانی 70 و 80 دەکەین، فیعلەن هێزەکانی 70 و 80 پێشمەرگەن و، لەبەرەکانی پێشەوەن، بەلاّم لەناو ئەوپێشمەرگانەشدا کۆمەڵێك پێشمەرگەی تێدا هەیە، کۆمەڵێکی زۆر کە پاسەوانی حزبن، کەئەوانە مەفروزە بچێتەوە ناو ئەو بودجەیەی کە کاك کاروان باسی کرد، کە بودجەی ئەحزابە، لە کۆی بودجەکە حزبیش هەی بێت، دواتریش لەناو بودجەکەشدا بە ئیشتراکی رۆژنامەکانیشەوە، ئیشتراکی رۆژنامەی حزب بێت، رۆژنامەکانیشیان لەسەر بودجەی گشتی ساغ بکەنەوە، ئاخیر شت دووپاتی ئەو پێشنیارە دەکەمەوە، کە لیژنەیەك پێك بهێندرێت، بۆئەوەی هەموو زیادەڕۆییەکان بە عەدالەتەوە، بە مەنتقی ئێمە رەسدی بکەین لێرە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە زۆرمان پێ خۆشە دابنیشن بەیەکەوە، خوا دەکات ئێوە بگەنە سیغەیەکی موشتەرەك، دوعاشتان بۆ دەکەین و کارئاسانیشتان بۆ دەکەین، بۆ ئێمەش زۆر باشە، ئیمە تەشجیعی ئێوە دەکەین، ئەگەر ئێوە لەنێوان خۆتان بگەنە سیاغەیەك، ئەوە کەیفی خۆتانە، کاك عبداللە ی مەلا نوری فەرموو.

بەڕێز عبداللە محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی ئەو پێشنیارەی خاتوو پەیمان خان دەکەم، وەکو ئەو وتی بودجەی خەڵکە، هیوادارم لیژنەیەکی هاوبەش دروست ببێت لەنێوان فراکسیۆنەکاندا، یاخود ئەو دەسەلأتە بدرێت بە لیژنەی دارایی، بۆئەوەی هەموو ئەو پێشنیارە لۆجیکیانە یاخود مەنتقیانەی، کە لەم هۆڵە خراوەتە روو بەشێوازێکی باش لە بەرژەوەندی خەڵك دابڕێژرێتەوە، بەتایبەت بڕێکی باش لە بودجە ناپێویستەکانی بەکاربردن دابشکێندرێت، بۆ خزمەت کردن، یاخود بۆ باشتر کردنی ژیانی ئەو چین و توێژانەی کەبرادەران ناویان هێنا، ژنیماڵەوەیە، پێشمەرگەیە، خەڵکی بێکارو ، خەڵکی هەژار و نەخۆش و ئەوانەیە، کە من ناویان ناهێنم، پشیتوانی ئەو ڕەئیە دەکەم، ئومێد دەکەم کاری لەسەر بکرێت، چونکە لە بەرژەوەندی خەڵکە و بۆ هەموو لایەکمانە، هەر لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر کرا، لیژنەیەك دروست کرا بۆ ئەو داشکاندنە، زۆر بەلامانەوە مەبەستە، ئێمە 2010 ، 60 پەرلەمانتاری ئێرە پرۆژەیەکمان پێشکەش کردووە، کە پێدانی قەرز بەو خەڵکانەی کە دەخوێنن لە دەرەوە، یان لەناوخۆ بۆ ماستەر، دکتۆرا، یاخود بەکالۆریۆس لەسەر حیسابی خۆیان، ئەمانەش پارەیەکیان پێ بدرێت، بۆئەوەی لە ماوەی 20 ساڵێکدا بتوانن بیدەنەوە بە حکومەت، ئەوە پشتیوانێکی باشە بۆ مەسەلەی برەو دان بۆ دروستکردنی کادر و ئەو بابەتانەی تر، هەر لەپاڵ ئەوەشدا کۆمەڵێك خەڵکی ترمان هەیە دیپۆرت کراونەتەوە، پێشتریش باسم کرد، 10 هەزار کەس و گەنجی ئەو ولأتە رووبەڕووی کێشە بوونەتەوە، بەزۆر نێردراونەتەوە، چونکە تووشی کێشەی دەرونی و قەرز و ئەوانە بوونەتەوە، ئەمەش ئەرکی حکومەتە هاوکارییان بکات، دوا پێشنیاری من ئەوەیە کە ئەمەش هەر بڕگەیەکی ترە، پێم وایە بڕگەیەکی عەمەلیە زۆر زووتر کاری لەسەر بکرێت، بەتایبەت لە

خاڵی دووەمدا کە کورتهێنانە، لە 3 خاڵ پێکهاتووە، بڕگەی دووەم کە کورتهێنانە لە 2 خاڵ پێکهاتووە، هیوادارم خاڵی سێیەمی بۆ زیاد بکرێت و ، برادەران کە ماونەتەوە پشتیوانی ئەم بڕگەیەم بکەن، کە من پێم وایە حکومەت لە رابردوودا کەمتەرخەمی کردووە، پێشنیار دەکەم ئەو بڕگەیە زیاد بکرێت، پێویست دەکات لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ماوەیەکدا کە لە 45 رۆژ تێپەڕ نەکات، پشت بەستن بە ماددەی 93 لە دەستوری عیراقی فیدرال، کە دەسەڵاتەکانی دادگای فیدرالی باڵای دیاری کردووە، سکاڵای یاسایی لەسەر حکومەتی فیدراڵ بەرزبکاتەوە، بە مەبەستی وەرگرتنەوەی هەموو ئەو مافە داراییانەی، کە حکومەت نەیداون یاخود دەستی بەسەر داگرتوون، ئێمە ئەگەر پێمان وایە ئەوە کۆتایی نوقتە بابڵێین، ئەگەر پێمان وایە مافە، مافی دەستووریە و زەوت کراوە، دادگای باڵای فیدرالی هەیە، تا ئێستا پەنای بۆ نەبراوە و هەوڵی سیاسی هەیە، ئەم کارتەش، ئەم ڕێگا ئسوڵی و یاسایەش با بگرێتە بەر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری کردنم لە بۆچوونی هەر هاوڕێیەك بۆ کەم کردنەوەی خەرجی هەر سێ سەرۆکایەتیەکان، هەروەها کەم کردنەوەی خەرجی لە دەروازەکانی خەرجی دیکە، پێشنیاری ئەوە دەکەم تەبعەن پێشنیارەکانی برادەران هەمووی زۆر مەعقولە، هەروەها ئەوەی زیادی دەکەم لەسەری زیادکردنی دەرماڵەی خوێندکاران، خوێندکارانی زانکۆ، زۆرجار ئیقتراحمان کردووە لە لیژنەی پەروەردەش، بەڵام خۆشحاڵ دەبین کە ئەمجارە وەزارەتی دارایی بە هەندی وەربگرێت، ئەو بابەتە گرینگی پێ بدرێت، دووەمیان: زیاد کردنی مووچەی پێشمەرگە، سێیەم: بەرزکردنەوەی ئاستی بژێوی ژنانی ماڵەوە، هەریەك لە ژنانی ماڵەوە، ژنانی بێ هاوسەر، تەڵاقدراوان، هەروەها پێشنیاری ئەوە دەکەم کە شاری هەولێر بۆ پایتەختی گەشتیاری 2014 ئامادە کراوە، لێرەدا برە پارەیەکی بۆ تەرخان بکرێت، بۆ زیاتر پەرەپێدان بە هەندێ پرۆژەی گەشتیاری، کە بەڕاستی شایەنی ئەوەبێت، هەولێر و کوردستان بەشێوەیەك پیشانی گەشتیاران بدات، کە خاوەنی چەندەها وەکو بڵێی ڕووداوی مێژوویی گرینگە وەك ئەوەی لە پانۆرامای ئەستەمبۆل هەیە، وەك ئەوە لە وڵاتانی دونیادا هەیە، کە تاریخی خۆیان لەناو لەوحەیەك پێشکەشی گەشتیاران دەکەن، بەنیسبەت پرۆژەکانی تەرخانکراوی پەرەپێدانی پارێزگا، پێشنیاری ئەوە دەکەم، کە لێرە بابڵێین پارەی تەرخانکراو بۆ پەرەپێدانی پارێزگا، بڕێکی بەرچاو نزیکەی 20 ملیارێك هەبێ، بۆ چاککردنەوەی یان بۆ بایەخدان بە ژێرخانی پەروەردەیی و زانکۆیی بدات، لە هەریەك لە نۆژەنکردنەوەو چاککردنی سیستەمی ئاوو ئاوەڕۆیی قوتابخانەکان، پۆلەکانی خوێندن و کردنەوەی خەلی ڕاهێنان بۆ گشت مامۆستاو فەرمانبەری وەزارەتی پەروەردە، ئەمە جگە لەوەی چاوخشاندنەوە بە دەرماڵەو مووچەی مامۆستایان و ، دابینکردنی یەکەی نیشتەجێ، ئەگەر نەبێت دابینکردنی یەکەی نیشتەجێ بۆ مامۆستایان و، دایەنگای پێویست بۆ ئاسان

کردنی وەزعی گوزەرانیان، وەزعی خێزانیان، هەروەها تەرخان کردنی بڕێك لەو پارەیە بۆ پەرەپێدانی پارێزگا، بۆ چاککردنەوەی وەزارەتی خوێندنی باڵا، بەتایبەتی بەشە ناوخۆییەکان، کە لێرە بەدواوە ئەمە پاش ئەوەی قوربانیمان دا، دەبێ ئەو بابەتە لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە بە هەند وەربگیرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سیوەیل خان.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باس لە زیادەڕۆیی و زیادەی ئەو پارانە کرا، لە خەدەمات و مینەح و مەسروفات اخری، نموونەیەك بهێنین سەرۆکایەتی هەرێم ساڵی پار، بابڵێین هەر 12 مانگی 36 ملیاری سەرف کردیە، کەچی 42 ملیاری لە بۆ داندرایە، 10 ملیاری تەنها بۆ کاری خێرخوازی و چالاکی و ئاینی بووە، ئەمن چوارەمین ساڵمە لە پەرلەمان نەمزانیە ئەم کارە هەبێ، بە هەمان شێوە لە پەرلەمانیش 34 ملیار 625ملیۆنی سەرف کردیە، 2 ملیاریش لە بۆ داندرایە لە بۆ کاری خێرخوازی و چالاکی ئاینی، بەیانی بیستمان ئەو قسانە، ئەنجومەنی دادوەری 46 ملیاری سەرف کردیە، هەیئەی ئیستسمار 6 ملیاری سرف کردیە، 25 ملیاری لە بۆ تەرخان کرایە، پشتیوانی لە هاوکارانم دەکەم، ئەگەر زیادە دەکرێت لە مووچەی هەر چین و توێژێك بێت، من ناوەکانیان ناینم، درێژەی پێ نادەم وەك باسم کرد ئەگەر فراکسیۆنەکان لەنێوان خۆیان رێك بکەون و ئەو پارەیەی تەخسیس بکەن، پێم باشترە، یەك، دوو پێشنیارم هەیە، قەرەبووی فەرمانبەرانی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم کە پێشتر لە ئیدارەی سلێمانی بووین، نەقلی ناوچەکانی تر وەك کەرکووك و ئەو شوێنانە کراین، وەکو هاوکارم کاك شێرزاد باسی کرد قەرەبوو بکرێنەوە باشە، هاوتاکردنی مووچەی فەرمانبەرانی سلێمانی و هەولێر و دهۆك تاکو ئێستا مووچەی فەرمانبەران، مامۆستایانی هەولێر و دهۆك کەمترە لە مووچەی فەرمانبەران و مامۆستایانی سلێمانی ئەگەر هاوتا بکرێن، پێشنیارێکی تریشم هەیە ڕاستی زیندانیانی سیاسی ئیشی لە بۆ کرایە، بەڵام کارەکانیان زۆر بە سستی دەڕواتن، یەك حیساب نەکرایە لە بۆ زیندانیانی سیاسی، ناوخۆ ئەگەر بکرێت، بەنیسبەت کورتهێنانەوە، کورتهێنان دەتوانین لە داهاتی نەوت پڕ بکرێتەوە، وابزانم کورتهێنانیشمان موخەتەتەو فیعلی نیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من سەرەتا پشتیوانی پێشنیارەکانی مامۆستا عمر و کاك کاردۆ دەکەم، لەڕاستیدا بڕی 901 ملیار زیاتر، ئەگەر ئێمە پێداچوونەوەی پێ بکەین زیادەڕۆیی هەیە لەسەر مەسەلەی مەسەرفی سەرۆکایەتی و بەخشین و ئەوانە، ئەوە بڕێکی زۆرە کە دەکرێت بەشێوەیەکی عادیلانە دابەش بکرێت بەسەر ئەو چین و

توێژانەی، کە برادەرانم ئاماژەیان پێدا، خاڵی دووەم من دەمەوێت پشتیوانی پێشنیارەکەی کاک برهان بکەم، لەڕاستیدا ئێمە هەتاوەکو ماددەی 8 لە بۆ 13، کە ئەوە ڕێژەیەك پارە لەخۆ دەگرێت جگە لە مەسەلەی پێشینەی هاوسەرگیریە، لە 8 بۆ 13، 965 ملیار دینارە هەتا ئێمە ئەو 965 ملیار دینارە یەك لای نەکەینەوە لە ماددەکانی تر، ناتوانین دەنگدان بدەین لەسەر مەسەلەی خەرجی و کورتهێنان، خاڵێکی تر کە دەمەوێت ئاماژەی پێ بدەم پشتیوانی کردنی کوێستان خان و کاک شێرزادە، لەڕاستیدا ئەو فەرمانبەرانەی کەرکووك و ناوچە دابڕێنراوەکان، تا ئێستا مووچەیان هەر لەسەر ئیدارەی سلێمانی وەردەگرت، بۆیە دەبێت لێرەوە ئیدارەی سلێمانی پێداچوونەوەی بۆ بکات، بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەوە فەرمانبەرانەی کەرکووك ناوچە دابڕێنراوەکان، بۆئەوەی عەدالەتێك هەبێت لەنێوان مووچەکانیانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هاوڕام لەگەڵ ئەو هاوڕێیانەم، کە داوای کەم کردنەوەی بودجەی گشتی سەرۆکایەتی دەکەن، سەرۆکایەتی هەرێم، پەرلەمان، حکومەت، کە کەم بکرێتەوە بە ڕێژەی 10٪، هەروەها ئەگەر بەراورد بکەین بە ساڵی پار 901 ملیار زیادەی خەرجی ناپێویست هەیە، کە بۆ شمەك و مەسروفاتی اخری، نادارایییەکان و مینەح، کە زیادی کردووە لە ساڵی پار ئەوانە بگەڕێتەوە، هەروەها لە پارەی بودجەی تەکمیلی کە هەموو ساڵێك دێتە هەرێمی کوردستان، کە ئەویش لە زیادبوونی سیعری نەوتەوە دێتە هەرێمی کوردستان لەو بودجەیە و، ئەو 2 حیسابەش کە بەڕێزان وەزارەتی دارایی ئاماژەیان پێداوە، کە کردوویانەتەوە بۆ داهاتە نەوتیەکان، کە تائێستا نەکراوەتەوەو کەس نازانێ چی تێدایە، ئێمە دەتوانین بەو بڕە پارەیە جێی بکەینەوە بۆئەوەی بتوانین کۆمەڵێك خزمەتگوزاری باشتری پێ بکەین، بۆ نموونە مووچەی پێشمەرگە بە گشتی، بە لیواکان و بە هێزەکانی 70 و 80شەوە، ئێمە ئەوە چوار ساڵە ماددەیەکی یاسایی فەرز دەکەین بەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، دەڵێین پێویستە مووچەکان یەکسان بکاتەوە بە هاوپیشەکانیان لە سوپای عیراقی، بەداخەوە تا ئێستا نەکراوە، بەڕاستی ئێمە دەبووایە لێرە لێپرسینەوەمان بکردبا لە وەزارەتی مەعنی کە تا ئێستا نەیکردووە، لەکاتێکدا هەموومان هاوڕاین لەگەڵ ئەوە، تکا دەکەم کە ئەمساڵ بچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە مووچەکانیان هەموو یەکسان بکرێتەوە، هەروەها من هاوڕام لەگەڵ ئەو بەڕێزانەی کە باسی باش کردنی مووچەی کەم ئەندامانیان کرد، ئەوانەی کە هیچ دەرامەتێکیان نیە و، توانای بەڕێوەبردنی ئیش و کارەکانی خۆیان نیە، کە لە 500 هەزار کەمتر نەبێت، من پرسیارێکیشم کرد، کە وەڵامم وەرنەگرتەوە دووبارەی دەکەمەوە، ئێمە لە هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ بەتایبەتی یاسای خزمەت و خانەنشینی، کە لەم پەرلەمانە بڕیاری لێدرا، پێش ئەو یاسایە

حکومەتی هەرێمی کوردستان بە نووسراوی وەزارەتی دارایی و ئەنجومەنی وەزیران 80٪ مووچەو موخەسەساتی پێشتر دەدا بە ئەوانەی کە خانەنشین دەبن لەو هێزانە، بەڵام بەداخەوە ئەو یاسایە گەڕاندیەوە بۆ 80٪ تەنها مووچەی ئیسمی، مووچەی ئیسمی هێزەکان زۆر کەمە، ئەوەی کە تۆزێ مووچەکانی زیاد کردووە، بەڕاستی موخەسەساتەکەیە، من دەیڵێم هەیە دوا مووچەیان ئەوانەی کە بچووکترین مووچەیان لەو هێزەکانە 164 هەزارە، کە دادەمەزرێت، خانەنشین کردن بە 164 هەزار سەدا (80)کەی چی دەکات؟ بۆیە داوا دەکەم وەزارەتی دارایی چیتر ڕێگری نەکات، هەروەها من پشتگیری دەکەم لە دابینکردنی مووچەیەك بۆ ئەو منداڵانەی کە لەژێر هێڵی هەژاری دان، کە لە 200 هەزار کەمتر نەبێت و، قەرەبووی ئەو فەرمانبەرانە دووبارە دەکەمەوە کە لە سنووری کەرکووك و، لەسەر میلاکی هەرێمن کە قەرەبوو نەکراوەتەوە، بەڕاستی من پێشنیارێك دەکەم کە بودجەی کفری زۆر کەمی بۆ دانراوە، کە یەکێك لەو قەزایانەی کە زۆر مەنکوبە، لە پرۆژەکانیش زۆر مەغدورە، تکایە با ئێمە بودجەیەکیان بۆ تەرخان بکەین، کە دەستەکان باس کراون، کە دامەزراون، من پشتگیری ئەوانە دەکەم کە داوا کرا مووچەیان بۆ دابنرێت، دەستەی مافی مرۆڤیش دامەزراوە لە هەرێمی کوردستان، لەوکاتەی کە بودجە هاتووەتە ئێرە بودجەی بۆ تەرخان نەکراوە، هەموومان دەزانین کە چەند گرینگە بۆ هەرێمی کوردستان، دەست بەکاربوونیان و بۆئەوەی بتوانین بەشێوەیەکی باشتر ئیش بکەین، وەزعی تەندروستی لە هەرێم دەزانین چەند لە ئاستێکی خراپ دایە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا فەرمان.

بەڕێز فەرمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا پشتگیری لە مامۆستا عمر و ناسك خان و کاك کاردۆ و کاك عبداللە و کوێستان خان دەکەم، بۆ ئەو پێشنیارانە، پشتگیری لە پێشنیارەکەی کاك عبداللە ی مەلا نوری دەکەم، بۆئەوەی سکاڵا لە ناوەند بکەین بەرامبەر بەو موستەحەقاتەی کە هەیتمان بگەڕێتەوە، دیارە برادەران باسیان لەوە کرد، من تەنها باس لە کورتهێنان دەکەم، دیارە کورتهێنانەکە کە لە هەرێم دایە، کورتهێنانێکی نەخشە بۆ داڕێژراوە، بەڵام ئایا ئەو هەنگاوانەی کە لە راپۆرتەکەدا هاتووە دەست نیشان کراوە، بۆ چارەسەرکردنی ئەو کورتهێنانە، جۆرێك لە ناڕوونی پێوە دیارە، ئەگەر وەزارەتی دارایی ئەوە ڕوون نیە سەرەتا بەو سیاسەتەی کە هەیەتی، بە هیچ شێوەیەك ناتوانێت بەڕاستی خەرجیەکانی کەم بکاتەوە، لەبەرئەوەی خۆی لە سیاسەتی دارایی ئێستا ئێمە لامان هەیە خەرجیەکان وردە وردە زیاد دەبێ، ئێمە کە داوا دەکەین ئەو خەرجیانە لەو زیادەیە کە جیاوازی نێوان ساڵی 2012 و 2013،بەڵام لێرە ڕێنمایمان دەکات خەرجیەکان چی لێ دەکەن ئەوە یەك، دوو: زێدەکردنی داهاتەکان، زێدەکردنی داهاتەکان ئایا لە کۆکردنەوەی ئەو داهاتانەیە کە لە داهاتەکانی ناوخۆیە؟ یەعنی ئەوان ڕێژەکەیان زیاد دەبێت، بۆئەوەی ئەو کورتهێنانەی پێ پڕ بکرێتەوە، من پێم وایە کورتهێنان بە یەکێك لەو ڕێگایانە پڕ دەکرێتەوە، هەرچەندە دەشڵێم هەرێمی کوردستان یەکێك لەو دەسەڵاتانەی نیە، یەکەم دەبووایە ئەگەر بیبووایە هەرێمی کوردستان یەدەگی هەبووایە، چ پارە بووایە،

یاخود زێڕ بووایە، کە یەدەگەکەی بفرۆشتبا، بیتوانیبا جۆرێك لە کورتهێنانەکەی پڕکردباوە، پاشان ئەگەر هاتو قەرز، قەرزەکان ئەگەر ناوخۆیی بێت یان دەرەکی بێت، جارێك بە هیچ جۆرێك متمانە دروست نەبووە لەنێوان بانکەکانی هەرێمی کوردستان و خەڵکی کوردستان، بۆئەوەی ئەو هەموو ملیار دینارە بە چەند رۆژێك بوونە ملیار دینارو، بە چەند ساڵێك بتوانین قەرزیان لێ بکەین، بۆ پڕکردنەوەی ئەو کورتهێنانە، پاشان قەرزی دەرەکی، بەڕاستی لە قەرزی دەرەکی لەبەرئەوە ئێمە ناتوانین قەرزی دەرەکی بکەین، لەبەرئەوەی ئەو کەسەی کە قەرزی دەرەکی پەیوەندە بە سندووقی دراوی نێودەوڵەتی، کە لەگەڵ حکومەتی مەرکەزی مامەڵە دەکات، خاڵی ترمان هەیە بۆ پڕکردنەوەو کورتهێنان و یاخود سەر ڕێژ کردنی ئەو تەرازوو پارەدانەی کە بەردەوام لای ئێمە کورتی هێنایە، چاپ کردنی پارە دیارە ئێمە ناتوانین پارە چاپ بکەین، لەبەرئەوەی لە مەرکەزەوە پارە چاپ دەکرێت، هیوادارم جوابمان بدەنەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

عظیمة خان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە منیش کۆدەنگم لەگەڵ پێشنیارەکانی برادەرەکانما، لە بڕینی ئەو بڕە پارەیەی کە لە هەر سێ سەرۆکایەتیەکەیە بۆ ئەو سێ مەبەستانەی خوارەوەی: 1- مووچەی سەرجەم فەرمانبەرانی هەرێم بەرز بکرێتەوە، بەجۆرێك کە هیچ فەرمانبەرێك مووچەکەی لە 600 هەزار دینار کەمتر نەبێت، مووچەی پێشمەرگە زیاد بکرێت، بەشێوەیەك کەمتر نەبێت لەگەڵ مووچەی هاوتاکانیان، کەس و کاری شەهیدان مووچەکانیان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە بدرێت، کە بەو شێوەیەی ئێستا زیاد کراوە شایەن بە کەس و کاری شەهیدان نیە،قەرەبووکردنەوەی فەرمانبەرانی سەر بە حکومەتی هەرێم، ئەوانەی کە لە کەرکووکن، کە وەختی خۆی لە سلێمانی دامەزراون، هەتا ئێستاکەش چەندجارێك سەردانی وەزیری دارایمان کردووە، بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەو فەرمانبەرانەی کە چوونەتەوە سەر ئیدارەی هەولێر، خاڵێکی تر من لەگەڵ ئەوە دام کە بڕێك پارە لەم زیادەیە دابنرێت، بۆ دۆزینەوەو هێنانەوەی تەرمی روفاتی ئەنفالەکان، کە ئێمە لەدوای 20 ساڵ نەمان توانیوە لە بودجەی ساڵانەی خۆماندا بڕێك پارە دابنرێت بۆ دۆزینەوەو هێنانەوەی روفاتی ئەنفال کراوەکان، بۆیە ئەرکی حکومەتی هەرێمی کوردستانە، کە چیتر چاوەڕوانی شوانێکی عەرەب نەکات، کە گۆڕەکانی بۆ بدۆزێتەوە بۆ کەس و کاری ئەنفالەکان، ئەرکی حکومەتە، ئەرکی پەرلەمانە کە داکۆکی لەوە بکات، ساڵانە بڕێك پارەی دیاریکراو بۆ دۆزینەوەی قوربانیانی ئەنفال دیاری بکرێت، من لەگەڵ ئەوەم کە بڕێك پارە دابندرێت بۆ قەرەبووکردنەوەی دیپۆت کراوەکان، ئەو گەنجانە، ئەو کچ و کوڕانەی کە دیپۆت کراونەتەوە دیارە حەقی ئەوەیان هەیە لەم وڵاتەدا جارێکی تر ژیان دروست بکەنەوە، بڕێك پارەی دیاریکراویان بدرێتێ، من لەگەڵ ئەوەم کە بڕێك پارەی دیاریکراو بۆ خانووبەرەو بۆ کەس و کاری شەهیدان، لەگەڵ مووچەی خانەنشینان زیاد بکرێت بە کەمترین مووچە کە لە 450

هەزار کەمتر نەبێت، خاوەن پێداویستی تایبەت و کەمئەندامان تا پێداچوونەوەی یاساکەیان مووچەکانیان لایەنی کەم بکرێتە 500 هەزار دینار، دروستکردنی سندووقی بیمە بە مەبەستی چارەسەرکردنی کێشەی ئەو خێزانانەی کە لە خوار هێڵی هەژارین، تەرخانکردنی بڕێك پارە بۆ هەژاران و ژنانیماڵەوە، بڕێك بۆ قەرزی خوێندن دابندرێت، هەروەها دەرماڵەی خوێندکاران زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەروین خان.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هەر یەکێك لە ئێمە لەوپەڕی بەرپرسیاریەتیەوە سەبارەت بە کۆمەڵانی خەڵکی ئێمە هەڵدەستیٚ بە دەربڕینی ئەو ڕاو پێشنیارانە، بۆیە من پشتگیری تەواوم هەیە بۆ هەموو ئەو بڕگانەی کە سۆزان خان و کاك اسماعیل ئاماژەیان پێدا، سەبارەت بە بڕینی 100 ملیار دینار لە بودجەی هەر 5 سەرۆکایەتیەکە و، دابەش کردنی بەسەر ئەو لایانانەی کە باسیان کرد، بەتایبەتیش ئەوەی کە پەیوەندە بە زیادکردنی مووچەی یەکەکانی 70 و 80، زیادکردنی ژمارەی ئەو خانووانەی کە بۆ کەس و کاری شەهیدان دادەنرێت، لەبەرئەوەی ئەو 2 چینە، ئەوەی کە ئێمە دەیبینین دوو چینی زۆر موزەحین لە هەرێمەکەمان، بۆیە پشتگیری تەواو بۆ ئەو خاڵانە دەکەم، هەروەها ئەو بڕە پارەیەی کە تەرخان کراوە بۆ سندووقی هاوکاری، نەخۆشی شێرپەنجە، هەروەها ئەو بڕە پارەیەی کە بۆ ناوچە ڕاگوێزراوەکانە، ئەو گوند و ناحیانەی کە ڕاگوێزراون، دیارە ئەو ناوچانە زۆر گرینگن، بۆیە پێویستە حکومەت بەجدی ئاوڕیان لیٚ بداتەوە، هەروەها داواکاریەکی تریشم هەیە لە حکومەت، دیارە ئێمە کوڕ و کچی شەهیدمان هەیە لە زانکۆ ئەهلیەکان دەخوێنن، پێشتریش من ئاماژەم پێدا، پارەکەش لە بودجە ئاماژەم پێدا، دیارە ئەوانە دەرماڵەی مانگانە ئەوەی کە لە زانکۆ حکومیەکان دەخوێنن، دەرماڵەی مانگانەیان هەیە، بەڵام ئەوەی کە لە زانکۆ ئەهلیەکان دەخوێنن دەرماڵەیان نیە، بۆیە من داواکارم لە حکومەت بتوانێت پارەیەك تەخسیس بکات، بۆ دابینکردنی دەرماڵە بۆ کوڕ و کچی شەهید کە لە زانکۆ ئەهلیەکان دەخوێنن، هەروەها دابینکردنی داخیلی بۆ ئەوانە، ئەمەش بە ڕێکار دەکرێتن، لەبەرئەوەی ئەوانەی کە لە زانکۆ ئەهلیەکان دەخوێنن، دیارە حکومەت دەتوانیٚ یان ئەوەتا کرێی داخلیەکەیان بخاتە سەر تێچووی ساڵانەی خوێندنیان، یاخود تەنسیق بکات لەگەڵ سەرۆکایەتی زانکۆکان، بۆ دابینکردنی داخلیەکان بۆیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ئەو قسانە دەكەم كە سۆزان خان كردی، بەلاَم یەك خالَ هەیە بەنیسبەت ئێمە، بۆئەوەی پرۆژەكانی بودجەی وەبەرهێنان و پەرەپێدانی پارێزگاكان بەباشی بڕوات كە بایی 5 تریلیۆن و 300 ملیارە، ئەگەر بمانەوێت جێبەجێی بكەین، كێشەیەكی گەورەمان هەیە لە شارو شارۆچكەكان، ئەویش كێشەی مولَكداریە و، ئەوان ئەگەر بێتو ئەو قەزایانەی كە باسی كرد، كە بڕێك پارە داندراوە هەر بۆئەوە دایبنێین كە بتوانن بە رێك وپێكی ئەو كێشانە چارەسەر بكرێت، چونكە ئەگەر ئەو كێشەیەی مولَكداریە، ئێمە 2 كێشەمان هەیە لە بەڕێوەچوونی پرۆژەكان، یەكێكیان ئەوەیە كەزەویەكان هەمووی كێشەی خەلَكی لەسەرە، دووەمیش كێشەیەكمان هەیە كە تایبەتە بە دیزاینی پرۆژەكان، ئێمە ئەگەر بێتو لەم بودجەیە پارەیەك بۆ ئەوە تەرخان بكەین، بۆئەوەی وەزارەتی شارەوانی بتوانێ بە رێك و پێكی ئیشەكانی خۆی بكا، هەروەها وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە، من بە هیچ شێوەیەك لەگەلَ ئەوە نیم لە خەدەمات و سیانە پارە كەم بكرێتەوە، لەبەرئەوەی بۆ یەكەمجارە ئەمسالَ 80 ملیار بۆ چاكسازی و ڕێگاو بانەكان داندراوە، وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە زۆر پێی خۆشە كە ئەو ئیشە بە رێك و پێكی بكات، لەبەرئەوەی هەر بڕێك كەم بكرێتەوە تەئسیریش دەكاتە سەر ئەو، لە مینەح بەهیچ شێوەیەك كەم نەكرێتەوە، چونكە پار تووشی موشكیلیەك بووین بۆ شارەوانیەكان، دەمەوێت پارەیەك بۆ ئەو بەلَێندەرانەی كە زەرەرمەند بوون لەسالَی 2003 و 2004، لە نەتیجەی دابەزینی نرخی دۆلار و، ئێستا نووسراوەكەیان لە ئەنجومەنی وەزیرانە و، هەموو ئەو پارەیەی كە بۆ تەعویزی ئەوانە كە زۆربەیان ئیفلاسیان كردووە بە ناحەق، هەمووی 5 ملیار دینارە، تكام وایە كە ئەوەیان بۆ بكرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

پەیام خان فەرموو.

بەڕێز پەیام احمد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە من ئەمڕۆ خۆشحالَم كە هەموومان موتەفقین لەسەر ئەوەی زیادەڕۆیی هەیە و، ئێمە دەبێت حەلی ئەو زیادە ڕۆییە بكەین و، خەرج بكرێت بۆ ئەو بەشانەی كە باسیان كرد، پشتگیری لە قسەكانی مامۆستا عمر و كاك كاردۆ و كوێستان خان دەكەم، تەئكید دەكەمەوە لەسەر ئەوەی كە قەرەبووی ئەو مامۆستایانە بكرێت، كە لە دەرەوەی هەرێمن(ناوچە دابڕاوەكان)، چونكە ئەوانیش هەر لەسەر سلێمانی هەولێر دامەزراون، بەلاَم قەرەبوو شمولیانی نەكردووە، هەروەها پشتگیری دەكەم لە نۆژەنكردنەوەو ژێرخانی پەروەردەو زانكۆ و، نیسبەتی 5٪ تەرخان بكرێت بۆ كەرتی كشوكالَ، دواتریش پشتگیری دەكەم كە نیسبەتێك دابندرێت بۆ ژنانی مالَەوە بۆ هاوكاری كردنیان، ئەو ئەرزەی كە هەشمانە پشتگیری بۆچوونەكەی كاك دلَشاد دەكەم، كە لە نەوتی ناوخۆ ئەو كورتهێنانە پڕ بكرێتەوە، تایبەت بە (ثانیاً: العجز) دووەمیان دەلَێ(ترشید الانفاق وزیادة جبایة الایرادات)، لێرەدا ڕوون نیە ئەو پرۆژە یاسایە چۆن چۆنی جێبەجێی ئەم یاسایە دەكرێت؟، هەروەها مەبەستی چیە؟، لێرەدا (زیادە جبایەو ترشید) چ

ئالیەتێکی بۆ داناوە؟ دیارە لێرە پرسیارێك دروست دەبێت، حکومەت چ ئالیەتێك و چ شێوەیەکی داناوە، بۆئەوەی تەرشید بکاتن، هەروەها جبایەتەکان زیاد بکات، دەکرێت ئەوە بەڕوونی لێرەدا باسی بکردباو ئەو ئالیەتەی پیشان دابا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان.

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا من سەرەتا بە (عجز) دەست پێ دەکەم، برادەرێك باسی عجزی کرد وەزارەتی دارایی زۆری پێ خۆش بوو، کە باسی عجز دەکرێت، بە حەقیقەت عجزەکە من دەپرسم ئەگەر عجز هەبوو تەبعەن تەرشید دەکرێت، یەعنی زیادە مەسرەفی ناکرێت، بەڵام ئێمە هەموو برادەرەکانم و هاوڕێکانم لە موناقەشەی بودجە باسی ئەو 901 ملیارەمان کرد، کە لە بابەکانی جگە لە تەعویزاتی مۆزەفین زیادی کردووە، ئەگەر عجز هەیە چۆن ئەم زیادەیە کراوە؟ لەکاتێکدا ئەم زیاد کردنە بەڕاستی عیلاقەیەکی عەکسی هەبووە، ئەگەر ئەم زیادکردنە بۆ بەرەو پێش بردن و بۆ چالاك کردنی ئیش و کاری وەزارەتەکان هەبووبێ، ئەوە پرۆژەکان لە 49٪ی جێبەجێ کراوە ساڵی ڕابردوو، یەعنی عیلاقەیەکی عەکسی هەیە، ئەو 901 ملیارەو لەگەڵ ئەوانەی کە برادەران باسیان کرد، پێم باشەو پشتیوانی ئەو پێشنیارانە دەکەم، کە هاوڕێکانم کردوویانە بۆ زیاد کردنی مووچەی مۆزەفە کەم دەرامەتەکان (پێشمەرگە- زیندانیانی سیاسی- ناوخۆ بەتایبەتی- کەمئەندامان- خانەنشینان- مامۆستایان ئاینی- ژمێریاران- کابانی ماڵ- فەرمانبەرانی ناوچە دابڕاوەکان- هەروەها ئەو بەڵێندەرانەی کە ماوەیەك لەمەو پێش هاتنە نووسینگەی سلێمانی پەرلەمانی کوردستان) داوای قەرەبوویان کردووە، ئەوە حەقێکی شەرعی خۆیانە، باسی بودجەی ئەحزاب کراوە، بەڵام من پێم خۆش بوو کە باسی ئەو مەوزوعە کرا، ئێمە لەناو پەرلەمانی کوردستان دووەم فراکسیۆنین وەکو هێزی سیاسی سێیەم، هێزی سیاسی لەناو پەرلەمانی کوردستاندا مانگانە وەکو بزووتنەوەی گۆڕان 580 ملیۆن دینار وەردەگرین، کە کەمترە لە نیو ملیۆن دۆلار، ئەگەر ئێمە 7 ملیاریش لەو 200 ملیارە وەرگرین، ئەوە 193 ملیاری دەمێنێتەوە، دایم داوامان کردووە بۆ ڕێکخستنی دارایی ئەحزاب بەپێی کورسی، بەپێی ژمارەی دەنگ هەرچەند هەیە، گرینگ ئەوەیە یاسایەك هەبێت ئەو پارەیە تەرخان بکات بۆ حزبەکان، من پێم باشە ئەو مەوزوعە ئێمە پەرلەمانی کوردستان یەك لایی بکەینەوە، پێوەرێك هەبێت بۆ تەوزیع کردنی ئەو پارەیە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك لقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان سليمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی کاك نەریمان دەکەم، کە ناوچەی کفری بەشی لە بودجەی تەرخانکراو کەمەو پرۆژەکانی کەمن، هیوادارم پرۆژەکانی زیادە بکرێت، چونکە بەڕاستی ناوچەیەکی مەغدورە، هەروەها ئەو پێشنیارەی تری کاك نەریمان بۆ موخەسەساتی هێزەکانی ناوخۆ لەکاتی خانەنشین کردندا، هەروەها پشتگیری لە قسەکانی کاك عبدالله دەکەم، کە حکومەتی هەرێم سکالآ لەسەر حکومەتی عیراق تۆمار بکات، بۆ موستەحەقاتی خەڵکی کوردستان لە دادگای فیدرالی عیراق، وێڕای پشتگیری کردنم لە وتەی هاوڕێکانم بۆ کەم کردنەوەی هەندێ خەرجی ناپێویست، داوا دەکەم مووچەی پێشمەرگە هاوتای عیراق بکرێت، چونکە هەموومان دەزانین پێشمەرگە چ ئەرکێك ئەنجام دەدات، کە پێویست ناکات لێرانە دووبارەی بکەمەوە، هەروەها داوا دەکەم دەرماڵە و مووچەی فەرمانبەرانیش لە هەرێمی کوردستان هاوتای فەرمانبەرانی عیراقی لێ بکرێت، ئەوەی کە لە فەرمانبەرانی عیراق مووچەیان کەمترە، بۆ نموونە کۆمەڵێك فەرمانبەرو کارمەندانی وەزارەتی کارەبا سکالآی ئەوەیان هەیە دەرماڵەی مەترسی، واتە موخەسەساتی خەتورەیان لە شوێنەکانی تری عیراق کەمترە، سکالآکەیان ئەوەیە کە موخەسەساتی خەتورەی کارمەندانی کارەبا لە بەشەکانی تری عیراق لە 75٪ـە، بەلآم لە کوردستان ئەو موخەسەسات و خەتورەیە لە 30٪ـە، هەندێك فەرمانبەری حکومەتی هەرێم هەن کە دانیشتووی ناوچە دابڕێنراوەکانن داوا دەکەن پێشینەی خانووبەرە بیان گرێتەوە، من ئەوەی زۆر بە گرینگی دەزانم، چونکە بەڕاستی پشتیوانی کردنی هەر کوردێك لە ناوچە دابڕێنراوەکان، کە خانوویەك دەکات ئەرکێکی نەتەوەیی و نیشتمانی گرینگە، چونکە گرینگە کوردێك لە ناوچە دابڕێنراوەکان خانوویەك بکات، خانەنشینانی هەندێك ناوچە وەکو ناوچەی گەرمیان موعاناتی ئەوەیان هەیە، کە مووچەکەیان لە شارەکانی تری عیراق وەردەگرن، داواکارم بەشێوەیەك لە شێوەکان ئەوە چارەسەر بکەن و ، مووچەکەیان لە شارەکانی کوردستان و لە شوێنی نیشتەجێبوونی خۆیان وەرگرن، چونکە مافی ڕەوای خۆیانە، دوای ئەو هەموو ساڵەی خزمەتیان و، بە تەمەنی پیریان مووچەی خانەنشینیان لە شاری خۆیان وەرگرن، نەك ڕێگای مەترسی و دووری شارەکانی تری عیراق بگرنە بەر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

حاجی بیلال فەرموو.

بەڕێز احمد سليمان (بيلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوای لێبووردن دەکەم ئەگەر 2 دەقەیەك زیاترم بدەیتێ، لەبەرئەوەی من بە ناوی فراکسیۆنی کۆمەڵەی ئیسلامیەوە قسە دەکەم بە گشتی، پێشەکی سەبارەت بە بڕگەیەك کە پیشتر لە ڕاپۆرتەکەی حکومەت هات

بوو، گوایە ئۆپۆزسیۆن بڕگەیەکی دژیەکی هەیە، لەلایەك داوا دەکات بودجەی تەشغیلی کەم بکرێتەوە، لەلایەکی تریشەوە بودجەی تەشغیلی زیاد کردەوە، حەز دەکەم ئەوە ڕاست بکەمەوە، نەخێر هەر بودجەی تەشغیلی بۆ بودجەی تەشغیلی ئالۆگۆڕی پێ بکرێت و موناقەلەی پێ بکرێت؟، نەك لە بودجەی تەشغیلی یان لە ئیستسماری هەڵبگیرێ بۆ تەشغیلی، حەزم کرد ئەوە ڕاست بکەمەوە، سەبارەت بە کەم کردنەوەی، پێشنیار دەکەین کە بڕی 901 ملیار دینار لە شمەك و خەدەمات و بەخشین و سوودە کۆمەڵایەتیەکان و مەسروفاتی تر و مەوجوداتی نادارایی کەم بکرێتەوە، بڕی 106 ملیار دینار لە پاداشتی غیر مونتەسیبین کەم بکرێتەوە، بڕێ 100 ملیار دینار لە بودجەی سەرۆکایەتی پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێم و ئەنجومەنی ئاسایش و، لە هەر شوێنێکی تریش کە وەزارەتی دارایی پێی وایە دەکرێت لێی کەم بکرێتەوە، لێی کەم بکرێتەوە، بۆ ئەو شێوانانەی خوارەوە: 1- زیادکردنی دەرماڵەی قوتابیان بەشێوەیەك کە لەگەڵ گرانی بازاڕ بگونجێت. بەرزکردنەوەی مووچەی فەرمانبەران بەشێوەیەك کە لە 600 هەزار دینار کەم تر نەبێت، بەرزکردنەوەی مووچەی خانەنشینان کە لە 450 هەزار کەمتر نەبێت، مووچەی کەمئەندامان کە لە 500 هەزار دینار کەمتر نەبێت، بەتایبەتی ئەوانەی کە هیچ مووچەیەکی تریان نیە، هاوکاری بۆ ئەو خێزانانەی کە لەژێر هێڵی هەژاریدا دەژین، مووچەی مامۆستایانی ئاینی وەکو برای بەڕێزم مامۆستا بشیر باسی کرد، کە زۆر مەغدورن، لێرەشەوە کاك سالار ئەمنی کردە وەکیل، کە لەکاتی خۆی باسی نەکردووە، بەڵام پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کرد، داوادەکەم کە بخرێتە دەنگدانەوە، لایەنی کەم مانگانە بۆ مامۆستایانی ئاینی بڕی 200 هەزار دینار زیاد بکرێت، مووچەی خانەوادەی شەهیدەکان زیاد بکرێت بەتایبەتی کە لەگەڵ زیندانیانی سیاسی لانی کەم وەکو ئەوان وەربگرن، لە مووچەو لە ئیمتیازات، ئەو پارەیە بگەڕێتەوە بۆ چەند پرۆژەیەك، کە پێشتر لە پەرلەمان قسەی لەسەر کراوەو و، پەرلەمان داویەتی بە حکومەت و، حکومەتیش پێی باش بووە و، داواکاری هەنووکەیی هاووڵاتیان بووە، ئەو پرۆژانەی پێ جێبەجێ بکرێت، لیستی پرۆژەکانم لەلایە ئەگەر قبوڵ کرا، لیستەکە ئەوکاتە پێشکەش دەکەین کە هەموویان حکومەت قبوڵی کردووە کاتی خۆی، دیارە کۆمەڵێ بەڵێندەریش بەهۆی بەرزبوونەوە و نزم بوونەوەی دۆلار زەرەریان کردووە، داوا دەکەین کە ئەوانیش قەرەبوو بکرێنەوە بەپێی توانا و، پشتیوانی لە پێشنیارەکانی برای بەڕێزم کاك کاردۆ و مامۆستا عمر و کاك اسماعیل محمود دەکەم، هیوادارام هەموو ئەو پێنیارانە بخرێنە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوانەی ئێستا باس کران لەسەر ئەو ماددەیە، زۆری دووبارە بوو لە پرسیارەکان و لە بۆچوونەکانیشدا و، هەروەها ئەوانە ئەمڕۆ کە ئەو ماددانە هەر هەمووی، بەتایبەتی باسی ئەم ماددەیە بە

دوورودرێژی حکومەت وەڵامی لەسەر داوەتەوە، بەڕوون و ئاشکرایی ڕای حکومەت بوو لەو بارەیەوە، بۆیە من ناتوانم ئێستا لێرە بەهیچ شێوەیەك بڵێم ئێمە لەسەر مەسەلەی 901 ملیار دینار، کە زیادە، کەمی بکەینەوە یاخود موناقەلەی تێدا بکەین، چونکە کارەساتێکی تر دروست دەکات، وەکو ساڵانی تر دروستی کرد بوو، بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان حکومەت بە 10 فەقەرە جوابی ئەوەی داوەتەوە، دیارە لەبەر دەستان دایە وەڵامەکانیش، من دوایی دێمە سەر 100 ملیارەکەو ئەوەی دابەزینەکەی تر، کە برای بەڕێزم کاك اسماعیل و خوشکی بەڕێزم سۆزان خان باسیان کرد، بەنیسبەت موخەسەسات بۆ مامۆستایانی ئاینی کە دکتۆر باسی کرد لە 20٪، ئەوە فیعلەن ئێمە لەسەر ئەو ئەساسە موافەقەتمان کردووە، چونکە بڕیاری پەرلەمانی لەسەرە، کە موخەسەسات و مووچە دەبێت وەکو بەغدا بێت، بۆیە ئەگەر لە بەغدا هەبێت ئێمە نابێت بڵێین نا، چونکە موافقین، باس لە (اخری و اخری) ناو دەکرێت، بەڕاستی ئەو هەموو (اخری)یانەی باس دەکرێت، هەر هەمووی مەوجودە، لە هەموو شتێك لە قاعیدە دەرچوونی تێدایە، دروستمان نەکردووە، مەوجودە ئەو هەموو (اخری)یانە، دەڵێن لەسەر چ بنەمایەك ئەو بودجەیە دانراوە، ئایا دەتوانرێت کەم بکرێتەوە؟، وەڵلاهی پێشتر زۆر باسمان کرد، ئەمە ئیتفاقی وەزارەتی مالیەیە لەگەڵ وەزارەتەکاندا، لە ماوەیەکی ئێجگار زۆر ئێمە موناقەشەمان کردووە، بەتایبەتی هەندێك وەزارەت هەیە، ئێمە وەزیرەکانیشمان بانگ کرد، وەزیرەکانیش لە چەند لوجانێك ئامادە بوون لەو موناقەشەیە، بەڕاستی نازانم چۆن لەسەر بنەمای زانستی نیە، ئیستیمارات سندووقی نەقدی دوەلی تەوزیعی کردووە بەسەرماندا، ئەوەی لە عیراق دەکرێت لێرەش دەکرێت و، هەروەها ئیتیفاق لەنێوان ئێمەو وەزارەتەکاندا داواکاری ئەوان، بەڵام داواکاری وەزارەتەکان زۆر لە داواکاری ئێمە زۆرترە، ئێمە مەجبور بووین بەپێی ئەو بودجەیە کە دانراوە و، لەگەڵ ئەو عەجزەی کە ئیزافە کراوە بەپێی ئەوە تەوزیعی بکەین، خۆ ناتوانین لەوە دەربچین، بۆیە دەبینی بۆچی ئێستا ئەو میزانیەیە بەم شێوەیە دانراوە میزانیەی تەشغیلی کە لێی کەم بکرێتەوە، ئێستا ئەوان حالیەن لە میزانەکەیان ڕازین، هەتا ئێمە بێین جارێکی تر لێی کەم بکەینەوە، بەنیسبەت ئەوانەی کە جەنابی دکتۆر باسی ئاوارەکان دەکات، من هەر چەندێك پێم وایە ئەو برادەرەی کە وەڵام دەداتەوە ئیش و کاری پەرلەمان، ئەوە لە تەنیشتم دانیشتووە، ئێمە کاتی خۆشی پرسیار کرا وەڵامما‌ن داوە، ئەم مەوزوعە لە وەزارەتی ناوخۆ و، لەوێ لیجانی تایبەتی هەیە، وەزارەتی دارایی تەنها یەك مومەسیلی هەیە لەوێ و، ئێمە تەمویلی وەزارەتی ناوخۆمان کردووە بەو پارەیە و، دەتوانرێت لەدوای ئەوەی بپرسین لە وەزارەتی ناوخۆ کە چەندەو چۆنە؟، بۆئەوەی جەنابی دکتۆری بنێرن، بەنیسبەت مووچەو موخەسەسات یەکەم: ئێمە مووچەو موخەسەسات وەکو پێشوو تریش باسم کرد، ئێمە لەگەڵ بەغدادا ئەوەی دەرکمان پێکردبێت وامان کردووە، بەڵام لە هەندێکجار بەنیسبەتی تەعویزی مۆزەفینەوە بە کۆمەڵ وەکو کۆمەڵێك، وەکو دائیرەیەك بەگشتی، وەکو ئەوانە ئێمە کەسمان نەماوە هەمووما‌ن کردووە، بەڵام لە بەعزێ جار هەندێ کەس هەیە ئیعادەی نەزەری دەوێت جارێکی تر، یاخود ئەو خۆی بە مەغدور دەزانێت و، ئێمە ئیعادەی نەزەرمان کردووە کە مەغدور نیە، ئەوان هەیە دێتەوە لای جەنابتان، کە دەچێت لە

ئەنجومەنی وەزیران داوا دەکاتەوە و سکالاّ تەقدیم دەکات حەقی خۆیەتی، ئەوە ڕێگایان بۆ داندراوە، بۆیان هەیە لەڕێگای پەرلەمانی بەڕێزەوە جارێکی تر داوا بکەنەوە، کە داوا لە ئێمە دەکەن کە نەگەنە قەناعەت، ئێمە بە تەعلیمات دەرمان کردووە بۆیان هەیە بچن لە مەحکەمەی ئیداری شکات لە وەزارەتی دارایی بکەن، ئەو وەختە مەحکەمەی ئیداری ئەوە یەك لادەکاتەوە، بەنیسبەتی ئەوانەی کە لە کەرکووکن و، یان ئێستا لە مەنتیقەی ناوچەکانی کوردستانی دەرەوەی هەرێمن، ئەوانە بەڵێ فیعلەن هەیە تیایاندا و ، بەتایبەتی هەندێ هەن لەسەر سلێمانی وەختی خۆی تەعین بووینە، تەنسیب کراون بۆ کەرکووك بابڵێین، بەلاّم دوایی مووچەکانیان هاتووە لەسەر خەزینەی دیوانی وەزارەتەکان ئێستا لە هەولێردا سەرف دەبێت، هەندێك لەوانە ئەو مەشاکیلەیان هەیە، بەلاّم ئەوەو ئەوە نەبێت، بە کۆمەڵ بێت، ئەوانە تاك، تاکن هاتوونەتە لای خۆم، لەلای منیش و لەلای برادەرانیش ئێستاکە لە میلاکات، لە بودجەی گشتی تەماشای ئیشەکانیان دەکەن، بەنیسبەت خانەنشینیەوە بەڕاستی مەوزوعی 80٪ یەی وەکو کاك نەریمان باسی کرد، ئێمە خۆمان لەگەڵ ئەوەدابووین ئەو 80٪ یەی سەرف کردووە، ئێمە سەبەب نینە کە ئێستاکە کەمی کردووە، قانونەکەی کە بەڕێزتان دەرتان کردووە سەبەبە، ئەی بۆ ناگەڕێنەوە سەر قانونەکەی خۆتان؟ ئێوە بە قانون ئێمە نابەستنەوە ناڵێن قانون جێبەجێ ناکەن، یەعنی ئەوە لەوێوە هاتووە، باسی ئالیەتی تەرشید دەکرێت، چۆنیەتی تەرشید، وەڵلاهی کەی بڕگەکە لەسەری موافەقەت کرا، کە ئێمە تەرشیدیش دەکەین و ئالیەتیشی بۆ دادەنێین و، ئاگادارتان دەکەینەوە بە نووسراوێکی رەسمی کە چۆن دەست پێ دەکەین لەو تەرشیدە، ڕەنگە ئێمە هەست بە هەندێك شت بکەین، کە پێویست دەکات ئێستا لەمەودوا ئەو ڕێگایانە بگرینە بەر، بۆئەوەی تەرشید بکەین، باس لە مەوزوعی عەجز دەکرێت و دەڵێن ئێمە ئێستاکە ئەو عەجزەی کە بەسەرمان سەپێنراوە، ئەمە ئەوە نەبێت لەخۆمانەوە ئەو عەجزە بێنین و لە خۆمانەوە دروستی بکەین و دایبنێین، دیارە عەجز شتێکە لە هەموو ولاّتێك هەیە، لە ئەمەریکا هەیە عەجز، ئەم عەجزە ئێمە ئێستاکە دەست نیشانمان کردووە، ئێوە بۆچی باس لەوە ناکەن عەجزەکە کەمی کردووە، زیادی نەکردووە؟ یەعنی هەر هۆکارێك بێت مەعنای وایە تەرشیدێکمان کردووە، بۆیە عەجزەکە کەم بووەتەوە و، ئومێدەوارین کەمتریش ببێتەوە ئەو عەجزە، بەلاّم دەستکاری کردنی ئەو عەجزە بە کەم کردنیەوە دەبێتەهۆی ئەوەی زیادەڕۆیی بکرێت، ئێستا زیادەڕۆیی هەبێت زیاتر دەکرێت، هەروەها یەعنی هەر کەم کردنەوەیەك بەو نیسبەتانەی کە بەڕێزتان دەڵێن جارێکی تر هەم دیسان دەیبینین لە خیتامی 2011 دەبینن زیادەڕۆیی دروست دەبێتەوە، پێشینەی خانووبەرەو زیادکردنی بەڕاستی یەعنی ئێستاکە یەکێك لە ئەسبابی رەئیسی، ئێستا کەم بوونی پارە لەناو بانکەکاندا ئەو نەقدیەیە، من یەك شتان بۆ باس دەکەم ئێستا بودجەتان لەبەر دەستدایە، فەرموون ئەو قەرزانە لەچ بابێکەوە هاتووە، لە چ فەسڵ و ماددەیەکدا هەیە؟ تەنها لە یاساکەدا دەردەکەوێت، ئەی پارەکە لە کوێ سەرف دەبێت؟ غەیر نەقدیە، یەعنی جەنابتان ئێستاکە کە باس لەوە دەکەن، کە ئێمە ئێستا بێین زەوجیە زیاد بکەین، یاخود عەقار زیاد بکەین، ئایا ئەوە تەبیعیە ئەو حاڵەتە؟ بەڵێ ئێوە دەتانەوێت زیاد بکرێت، ئەندام پەرلەمانن دەتانەوێ

ئەو مەوزوعە باس بكرێ، واجبی خۆتانە و هەوڵی بۆدەدەن، ئەی باشە ئێوە لای حكومەتەكەی خۆتان ناگرن پارەكە لە كوێ سەرف بكرێت، لە كوێوە بیهێنین؟ چەند رۆژە باسی نەقدیەو باسی تەجاوز دەكەن لەگەڵ ئێمە، باس لەوە دەكرێت كە خانەنشینەكانی مەنتیقەی بابڵێین بەغداو واسط و جنوب و ئەوانە، ئێمە پارەكانیان لێرانە سەرف ناكەین، نەك خانەنشین، مۆزەفێك ئەگەر بیەوێت لە بەغداوە نەقلی ئێرە بێت، حكومەتی عیراقی موستەعید نیە پارەكەی بەپێی شەهادەی ئاخیر راتبەكەی تەحویل بكات بۆ ئێمە، نەك ئەوەی پارەكەی تەنانەت پلەكەشی نادات، ئەگەر پلەكەی كاتبیش بێت، كە ئەدنا دەرەجەی وەزیفیە پلەكەی تەحویل ناكات بۆ ئێمە، دەبێت لەسەر پلەی حكومەتی كوردستان بێت، ئیلا خانەنشینێك كە لە كوردستاندا، هاووڵاتی كوردستانە حەقی خۆیەتی لەسەر ئێمە، هەر وەختێك بودجەی ئێمەو ئیمكانیەتی ئێمە و بتوانرێت ئەوە جێبەجێ بكات، مەفروزە یەكەم كەس ئێمە خزمەتی ئەوانە بكەین، وەزارەتی دارایی و ئابووری بەڕاستی حەزدەكەم بزانن ئیش كردن لەناویدا زۆر زۆرە، یەكێكە لەو وەزارەتانەی كە شەوو رۆژ ئیش دەكات، خۆشی بە خزمەتكاری هەموو هاووڵاتیەك دەزانێت، لەبەرئەوە ئێمە قەد تەقسیر ناكەین، ئێمە لەگەڵ ئەوەداین ئێستا عەقاری ببێتە دە ئەوەندە، هاوسەرگیری ببێتە دە ئەوەندە، بۆئەوەی تەئویلی قسەكەم بە نەوعێكی تر نەكرێت، بەڵام ئایا ئێوەی پەرلەمانتاری بەڕێز ئەوە میزانیەكەیە لەبەردەستان دایە لە كوێ دەریدێنێت؟ ئەگەر ئێمە نەیزانین و نەشارەزا بین، موستەشارەكانمان و خەبیرەكانی وەزارەتی دارایی، ئەوانەش كە پرسیان پێ دەكەین و هاوكارمانن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر فەرمووە.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕوونكردنەوەم هەیە لەسەر تەبعەن هەندێك وشە كە هات، بە حوكمی چی ئەو ڕوونكردنەوەیە دەدەم، بە حوكمی ئەوەی دواتر بۆئەوەی بزانن ئێمە وەكو لیژنەی دارایی هاوكاری لیژنەی یاساییین بۆچی ئەو پێشنیارانە بەو شێوەیە تەسنیف دەكەین؟ چی وەردەگیرێت و چی وەرناگیرێت؟، ئێمە ئەگەر تەماشای موازەنەی حكومەتی هەرێمی كوردستان بكەین، هەروەكو بەڕێز وەزیری داراییش وتی، تەبعەن ئەم ئیستمارەیە حكومەتی هەرێمی كوردستان داینەناوە بە تەنها، بە هاوكاری چەند موئەسەسەیەكی نێودەوڵەتی داندراوە، 7 حیسابی رەئیسیمان هەیە، یەكێك لە حیسابە رەئیسیەكان كە لە خوارەوەیە نووسراوە خەرجیەكانی تر، بە هەمان شێوە غەیری ئەو حیسابە رەئیسیە دەبینی هەندێك حیساباتی تر، لە 6 حیسابەكەی تر جارێكی تر ناونیشانی خەرجیەكانی تر هاتووە، ئەم بابەتە بۆچیە؟ لەڕاستیدا ئەم بابەتە بۆ ئەوەیە جۆرێك لە چالاكی، ئیداری، یان مالی لە عیراقدا ئەنجام دەدرێت لەلایەن موئەسەسەكان یان وەزارەتەكانی عیراقی، یان هەرێمی كوردستان، ئیمكانە لە وڵاتێكی تر نەبێت، بە نموونە ئەو خەرجیانەی كە پەیوەندارن بە ئەنجامدانی هەڵبژاردنەكان، ئێمە لەبەرئەوەی دامەزراوەیەكمان هەیە پێی

دەوترێت دامەزراوەی کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان، لەبەرئەوەی لە عیراق ئەو موئەسەسەیە ئەم بابەتە بەڕێوە دەبات، بۆیە دەبێت تەخسیساتی مالی هەبێت بۆیی، بەڵام ئیمکانە لە وڵاتێکی تری ئەوروپی یان رۆژئاوا لەلایەن وەزارەتی عەدل یان لەلایەن وەزارەتی ناوخۆوە هەڵبژاردنەکان بەڕێوە دەچێت، تەخسیسات بۆ ئەو وەزارەتە دەکرێت نەك بۆ ئەمە، بە هەمان شێوە بۆ خەرجیەکانی تر، ئەگەر تەماشا بکەین دوو نموونە دەهێنمەوە بۆئەوەی ڕوون بێت، ئەوەی پەیوەندیدارە بە خۆراك، نووسراوە خواردنی ئەوانەی کە مەوقوفن و، لە سجنەکاندان، خواردنی سەحی، خواردنی قوتابخانەکان، خواردنی دیکە، بە تەماشاکردن و وردبوونەوە لەم دوو جەدوەلەی کە لەبەردەستی ئێمەیە ئەوە یەك، ئەویش دوو، غەیری ئەوەی کە 13 بەرگی ترمان هەیە، هی هەر 31 دانە دامەزراوەکەی هەرێمی کوردستانە، بۆمان ڕوون دەبێتەوە کۆمەڵێك شوێنی تر هەن خواردن دەدەن بەو کارمەندانەی، یان ئەو بەرێزانەی کە لەوێ کاردەکەن، بۆنموونە وەزارەتی پیشمەرگە، بۆ ئەوانەی کە لە وەزارەتی پێشمەرگەن رۆژانە، شەوانە واجباتی خۆیان دەگرن، خواردنیان پێ نادرێت؟، مەسروفاتیان نیە؟ دیارە لەبەرئەوەی لە 3 ناونیشانەکەی تر جێگای نابێتەوە، پێویست دەکات حەقلێکمان هەبێت، هەرئاواش هاتووە هەم لە عیراق، هەم لە کوردستانیش، پێی دەوترێت خواردنی دیکە، بە هەمان شێوە بۆ کولیەی شورتە، ئەو خواردنانەی کە هەن دەچێتە ئەوێ، بۆ زێرەڤانی، بۆ ئەو شوێنانەی تریش کە خواردن دەدەن بە کارمەندەکانی خۆیان دەچێتە ژێر ئەم خشتەیەوە، ئەگەر ئێمە بمانەوێت بەباشی تێبگەین، تەماشای ئەو خشتیە بکەین لەگەڵ ئەوەدا لە ئاستی وەزارەت و، لەسەر ئاستی نەوعی چالاکیە ئابووریەکەش تەخسیس کراوە و، ڕوونکراوەتەوە بۆمان، ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە جل و بەرگی دیکە، لێرە نووسراوە جل و بەرگ بۆ فەرمانبەران، جل و بەرگ بۆ کارمەندانی ئاسایش و ناوخۆ، جل و بەرگ بۆ سەربازەکان، جل و بەرگ بۆ نەخۆشەکان، جل و بەرگی دیکە، مەبەست چیە لە جل و بەرگی دیکە؟ کۆمەڵێك وەزارەت، موئەسەساتی ترمان هەیە پێویستیان بە جل و بەرگە، مەگەر ئێمە ئاگادار نین یان ئاگامان لەوە نیە وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتی کۆمەڵێك جل و بەرگ بۆ ئەوانەی سجن کراون، یان ئەوانەی کە ئیدارەی سجن دەکەن، مەگەر جل و بەرگیان بۆ ناکرێت ساڵانە یان مانگانە؟ ئەوە دەڕواتە ژێر ئەو تەخسیسە کە پێی دەوترێت (ملابس اخرى)، بە هەمان شێوە بۆ وەزارەتی کاروبار و بۆ وەزارەتەکانی ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە خەرجیەکانی چالاکی وەرزشی و دێدەوانیەوە، ڕوونکردنەوەی تر ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە بڕینەکان، لەڕاستیدا قسەکردن لە مەسەلەی بودجە زۆر بە حیسابە، تەنها 2 حیساب بە نموونە دەهێنمەوە، لە 20٪ ئیعانات، لە 20٪ مەسورفاتی تر ببڕێت، یان هەر ژمارەیەکی تر، لە مەسروفاتی اخرى پرسیار لە خۆمان دەکەین و، لەو جەداولانەی کە هەن چی تێدایە؟ یەکەمیان دەرماڵەی قوتابیانە، کێ لە ئێمە لەگەڵ ئەوەیە کە دەرماڵەی قوتابیان کەم ببێتەوە؟ تواناسازی 120 ملیار دیناری بۆ تەرخانکراوە، ئەگەر ئێمە نزیکی لە 20٪ لێ کەم بکەینەوە، واتە 24 ملیار دیناری لێ کەم دەکەینەو بۆ تواناسازی، بە هەمان شێوە بۆ یەدەگ، ئەوەی پەیوەندیدارە بە ئیعانات، لە حیسابی ئیعانات ئێمە 2 تەخسیساتمان هەیە تەنها بۆ ئەو ناوچانەی کە دابڕاون، ناوچە کوردستانیەکان لە دەرەوەی هەرێمی

کوردستان، بۆ وەزارەتی زراعەیە، ئەگەر ئێمە لە 20٪ تەخسیساتی ئیعانات ببڕین واتە نزیکی 10 ملیار دینار لەو تەخسیسەی کە داندراوە بۆ ناوچە کوردستانیەکان لە دەرەوەی هەرێمی کوردستان دەبڕین، نزیکی 12 ملیار و 500 ملیۆن دینار لە ئیعاناتی زراعی دەبڕین، کە نیو سەعات لەمەو پێش هەموومان شەڕمان لەسەر ئەوە بوو، کە 10 ملیار بۆ ئەو وەزارەتە زیاد بکەین، هەموو ڕوونکردنەوەکان مەبەست چیە؟ بۆئەوەی ئێمە وەکو لیژنەی مالی دواتر وتمان ئەو پێشنیارە لە جێگای خۆیەتی یان لە جێگەی خۆی نیە، مەبەستمان ئەوەیە کە بنەماکەی بەم شێوەیەیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تا بەیانی سەعات 11 پێش نیوەڕۆ بە خواتان دەسپێرین.

فرست احمد عبدالله	**د.حسن محمد سورە**	**د. ارسلان بایز اسماعیل**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (46)

سێ شەممە ڕێکەوتی 12\2\2013

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (46)

سێ شەممە ڕێكەوتی 2013/2/12

كاتـژمێر (11)ی پـێش نیـوەڕۆی ڕۆژی سـێ شـەممە ڕێكـەوتی 2013/2/12 پەرلـەمانی كوردسـتان - عێراق بە سەرۆكایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆكی پەرلەمان و، بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز د. حسـن محمـد سوره جێگری سەرۆك و، بـەڕێز فرسـت أحمـد عبـدالله سكرتێری پەرلـەمان, دانیشـتنی ژمـاره (46)ی خـولی سێیەم, ساڵی (2013) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی نـاوخۆی ژمـاره (1)ی هـەمواركراوی سـاڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیـاری درا دانیشـتنی ژمـارەی (46)ی خـولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێكەوتی 2013/2/12 دا بەم شێوەیە بێت:

بەردەوام بوون لەسەر خستنە ڕوو و گفتوگۆ كردنی پڕۆژە و یاسای بودجەی هەرێمی كوردستانی عێراق بۆ ساڵی 2013

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشـتنی ئـەمڕۆمان دەسـت پـێ دەكـەین، پەرلـەمانی كوردسـتان، خـولی سـێیەمی هەڵبـژاردن، سـاڵی چـوارەم، خـولی گرێـدانی یەكـەم، ژمـارەی دانیشـتن 46، ڕۆژی دانیشـتن 2013/2/12، بەرنامەی كار، بە پێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده 20 لە پەیڕەوی ناوخۆی ژماره (1)ی هەموار كـراوی ساڵی 1992 ی پەرلەمانی كوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیـاری دا بەرنامـەی كـاری دانیشتنی ژماره 46 ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات 11 ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی سێ شەممە ڕێكەوتی 2013/2/12 بەم شێوەیە بێت:

بەردەوام بوون لەسەر خستنە ڕوو و گفتوگۆ كردنی پڕۆژە و یاسای بودجەی هەرێمی كوردستانی عێراق بۆ ساڵی 2013

بەخێرهاتنی بەڕێز وەزیری دارایی و وەفدە یاوەرەكەی ئەكەین، داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنـەی دارایـی و ئـابووری ئەكـەین بفـەرموون بـۆ سـەر سـەكۆی لیژنـەكان، بـەڕێزان دیـار دوێـنێ مـاددەی 5 موناقەشـەی تێروتەسەلی لەسەر كـرا، هەنـدێ پێشـنیار هـەبوو، جـەنابی وەزیـریش تـەوزیحاتی خـۆی دا، ئێسـتا داوا لـە لیژنـەی یاسایی ئەكـەین بـزانین ئـەو پێشـنیارانە چـۆن ئامادەیـان كـردووە بـۆ ئـەوەی بیخەینـە بـەردەمی پەرلەمانتاران، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە کۆبوونەوەی دوێنێ قسەی زۆر لەسەر ماددەی 5 ەمی پرۆژەی یاساکە کرا، و پێشنیاری زۆر پێشکەش کرا، لەوانەیش دوو پێشنیاری بە گشتی یەکەم، بڕینی نۆسەد و یەك ملیارو نۆ سەدو حەوفتاو حەوت ملیۆن دینار لە زیادە ڕەوی خەرجی گشتی شمەك، خزمەتگوزاری چاکردن، سوودی کۆمەڵایەتی، خەرجیەکانی تر، مەوجوداتی نادارایی ، پێشنیاری دووەم، بڕینی سەد ملیار دینار لە بودجەی وەگەڕخستن و لەو بوارانەی کە لە پێشنیارەکان هاتبوو، لێرەوە پێش ئەوەی داخیلی فەرز کردنی وردەکاریەکانی پێشنیارەکان بکەین، پێمان باشە سەرۆکایەتی پەرلەمان ئەو دوو پێشنیارە بخاتە دەنگدان، کامە دەنگی هێنا تا بتوانین بە گوێرەی ئەو صیاغەی ماددەکان بکەین.

بەڕێزد.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە ئەوە دوو پێشنیارە، یەکیان نۆسەد ملیار دینار لەم شتانە ببڕدرێ، فەرموو بزانم چیە؟

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

پێشنیارێك هەبوو کە دوورترین پێشنیارە، حەقە ئەو بخرێتە دەنگدان، داوای دواخستنی ئەو ماددەیان کرد، بۆ ئەوەی جۆرێك لە گفتوگۆی لەسەر بکرێ، چونکە هەموویان باس لە بڕین ئەکەن

بەڕێزد.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر ئەو هەموو نوقتە نیزامیە ناکرێ، دوێنێ هەرکەس بە دڵی خۆی قسەی کرد، فەرموو کاك کاردۆ، ئاخیر کەس.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

دوێنێ چەندین پێشنیار هەبوو، راستە، پێویستە پێشنیارەکان بخرێنە دەنگدانەوە، ئەوەی دوورەکان پێشتر، خاڵێکی تر، ئێمە وەکو هەرێمی کوردستان ئێستا یەکێ لە کێشە گەورەکانمان مەسەلەی بودجەیە لەگەڵ بەغدا، ئێستا هەموو لیستە کوردستانیەکان لە بەغدا بە لێبڕاوی بەرگری ئەکەن لە ئیستیحقاقاتی دەستووری، پێویستە لە کوردستان بە ڕەچاو کردنی ئەو ئامانجە هاوبەشەی کە پەیوەندی بە ئیستیحقاقاتی نەتەوەیی و دەستووری و دارایی هەیە، لە کوردستانیش بە تایبەت لیستی زۆرینە ڕەچاوی ئەوە بکات چۆن لە بەغدا دیفاع ئەکەین، لێرەش بە هاوبەشی دیفاع لەو پێشیارانە بکەین کە لە خزمەتی هاووڵاتی دایە، لەو میکانیزمانەی شەفافیەت ئەخاتە بودجە، بە شێوەیەك ئەبێ ڕەزامەندی هەموو لایەك و سازانی

هەموو لایەکی تێدابێ، بۆیە تەئجیل کردنەکە زەرووریە قسەی لەسەر بکەین، ئەگەینە ئەو نەتیجەی پێکەوە پێشنیارە گونجاوەکان قبوڵ ئەکەین، ئەوکات بیخەینە دەنگەوە، سوپاس.

بەڕێزد.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا پێشنیارێك هەیە ئەڵێ ئەم ماددەیە دوا بخرێ تا ماددەکانی تر موناقەشە بکرێ، ڕەئیەکی تر هەیە ئەڵێ ئەم ماددەیە موناقەشە بکرێ ئینجا بچینە سەر ماددەکانی تر، ئێستا ئەوە ئەخەینە دەنگەوە، کێ ئەڵێ ئەم ماددەیە دوا بخرێ؟ 27 دەنگ ئەڵێ دوا بخرێ، کێ لەگەڵ دایە موناقەشەی بکەین؟ 52 کەس لەگەڵ ئەوەیە موناقەشە بکرێ، دوو پێشنیار هەیە، پێمان خۆشە ڕەئی حکومەتیش وەرگرین، پێشنیاری یەکەم بخوێنەوە کاك عونی

بەڕێز عونی کمال بەزاز

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

پێشنیاری یەکەم، بڕینی نۆسەد و یەك ملیارو نۆ سەدو حەوفتاو حەوت ملیۆن دینار لە زیادە ڕەوی خەرجی گشتی شمەك، خزمەتگوزاری چاکردن، سوودی کۆمەڵایەتی، خەرجیەکانی تر، مەوجوداتی نادارایی

بەڕێز بایز تاڵەبانی-وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

دیارە من دوێنێش وەڵامی ئەو دوو موفتەرەحەم دایەوە، ئێستاش بە هەمان شێوە، ئەمە ئەگەر بەم نەوعە ئەم مەبلەغە ببڕدرێ دیارە ئێمە تەجروبەمان هەیە لەگەڵ پار و پێرار کە بودجە زۆر وای لێدێ ناتوانین ئیش و کارەکانی خۆمان جێ بەجێ بکەین، لەو بوارانەی پەیوەندی هەیە بەم نۆسەد و یەك ملیار دینارەوە، و کارێکی زۆر سلبی ئەخاتە سەر بودجە، و چالاکیەکانی وەزارەت و دامەزراوەکانی حکومەتی هەرێم، دیارە لە ڕای حکومەتیش، بەهەمان شێوە دوێنێ حکومەت هەمان ڕای هەبوو، و وەڵامی دایەوە کە ڕای ئەوەیە، ئەمە تەنها زۆر کاریگەری هەیە لە سەر زۆر شت، لەوانە پارەی گرێبەستی پاکردنەوەی شار و شارۆچکە، نەخۆشخانەکان، کڕینی دەرمان، و پێداویستی هاوولاتی بە هۆی کەمی ئەو بڕە دەرمانەی لە بەغداوە دێت،سووتەمەنی، خۆراکی نەخۆش، زیندانیان، پێشمەرگە و جلوبەرگی پۆلیس و ئاسایش و کارمەندانی تەندروستی و چاك کردنی کتێب و کرێی ئاو و کارەبا، بەرنامەی تواناسازی و دەرماڵەی قوتابیان و چالاکی دێدەوانی وەرزش و قوتابخانەکان، چاودێری خێزان و تۆڕی پاراستنی کۆمەڵایەتی نابینا، کورتەباڵا، نابیست، تالاسیمیا، کەم ئەندام، ئۆتیزم، مەنگۆل، ئیفلیجی دەماغ، پێشینەی پارت و ڕێکخراوەکان و قەرەبوو، کرێی باڵا خانە و ئینتەرنێت و پێوەری دیاری کردنی زەوی، چاك کردنەوەی ڕێگا، پردو بەنداو و باڵاخانە و چاکردنەوەی شوێنەوار و تادوایی، دروست کردنی باڵاخانە، کڕینی پێداویستیەکانی فەرمانگەکان، ڕێزلێنان، ڕۆنامە نووس، وەرزشکار، هونەرمەندان، پشتیوانی وەزارەتی تەندروستی بۆ نەخۆش، بەخشینی زیندانیانی سیاسی، بەخشینی هاوسەرگیری کوڕ و کچی شەهید، پشتگیری جوتیاران،

ئەمانە هەمووی ئەگرێتەوە، و ڕای حکومەتیش زۆر بە وازحی هاتووە، لە موزەکەرەکەی دوێنێ کە وەڵامی داوەتەوە، بۆیە ناتوانین ئێمە وەکو حکومەت بڕیار لەسەر ئەوە بدەین ئەو نۆسەد و یەك ملیار دینارە ببڕدرێ،

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

ئێستا ئەیخەینە دەنگەوە، ئەوەی داوا کراوە نۆسەد و یەك ملیار دینار ببڕدرێ، وەزیریش ڕەئی خۆی داوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو مەبلەغە ببڕدرێ؟ 24 کەس لەگەڵ ئەم پێشنیارەیە، کێ لەگەڵ نیە؟ 56 کەس ڕەتی ئەکاتەوە، کەواتە ئەم پێشنیارە قەبوڵ نەکرا، فەرموو بۆ پێشنیاری دووەم

بەڕێز عونی کمال بەزاز

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بڕینی سەد ملیار دینار لە بودجەی وەگەڕ خستن، و ئاراستە کردنی بۆ ئەم بوارانەی کە دوایی ئاماژەی پێدەدەین

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

جەنابی وەزیر ڕەئیت؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی-وەزیری دارایی و ئابووری

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

جگە لە مانەی خوێندمەوە ئەگەر لە شوێنێکی تر مەجال هەبێ بتوانین ئەو پارەیە دابین بکەین و بیبڕین، ئێمە مانعمان نیە لەسەر بڕینی، بە مەرجێك تەئسیر نەکاتە سەر بودجەی وەگەڕخستنی ئێمە

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

ئەو پێشنیارە کێ لەگەڵ دایە؟ 54 کەس لەگەڵ ئەو پێشنیارە دایە، کەواتە پەسند کرا، کاك کاردۆ ئەو پێشنیارە هی تۆ نیە، کۆمەڵێك پەرلەمانتاری تر کردوویانە، فەرموو

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

هەر پێشنیارەك ئەکرێ ئەبێ پشتیوانی هەبێ بە پێی پەیڕەو، لە وەزیری بەڕێز ئەپرسی ئەڵێی ڕوون کردنەوە بدە لەسەر ئەو بڕینە، ئەڵێی فەرموو ئەو سەرچاوەیەم پێ بڵێ کە ئێوە ئەیهێنن، جواب نادرێتەوە، ئەمە پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆیە، جگە لەوە ئەگەر وایە بە جدی لە ناخی دڵەوە ئەڵێم بۆ موناقەشەی ئەکەین، هەموو پرۆژە یاساکە بخەنە دەنگەوە، یەکجار دەنگی بۆ ئەدەین، چونکە نایگۆڕن، ئەگەر ئیتیفاقی سیاسی نیە بۆ وەزیر ئێمە وەکو ئەوە ئەژمێرێ، ئەوە ئەبڕی لە کاتێك ئێمە وتوومانە لە زیادە ڕەوی، لە چاکسازی، لە تێچووەکانی تر، لە هەبووە داراییەکان، ئەڵێین حکومەت بە موقارەنە لەگەڵ پار زیادە ڕەوی کردووە، ئەو ئەچێ هەموو ئەو نەخۆشخانەیە لەبەر کردووە کە 400 هەزارە، ئەو نەخۆشخانەیە دووبارە ئەکەنەوە، ئێمە باسی ئەوەمان نەکردووە لە نەخۆشی ببڕێ، وتوومانە لە شتە

ناپێویستەکان ببڕێ، بە ویژدانەوە ئەگەر ئێمە بڕیارمان داوە و هیچ نەگۆڕێ، ئیتر ئەو ماندووبوونەی بۆ چیە؟ ئێستا هەمووی بخەنە دەنگەوە و ئێمە دەرئەچینە دەرەوە و تەواو، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

هەر گروپێك، هەرچەند پەرلەمانتارێك کە بەرەسمی پێشنیاریان کرد، خۆی مەسئولە لە چۆنیەتی پێشکەش کردنی پێشنیارەکە، ناتوانی بەرامبەرەکەی بیگۆڕێ، خۆی وای داوا کردووە، لیژنەی یاسایی فەرموو

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

پاش دەنگدان لەسەر بڕینی سەد ملیار دینار لە مەجموعی موازەنەی تەشغیلی پێشنیارەکە بەم شێوەیە، ئێستا بۆتان عەرز ئەکەم، بە عەرەبی (یخصص المبلغ اعلاه للجهات) مەبەست سەد ملیارەکەیە

1-اضافة 25 مليار دينار الى تخصيصات وزارة البيشمركة لتدارك الزيادة المقررة في الرواتب الادنى لقوات البيشمركة

2-اضافة مبلغ قدره 10 مليار دينار الى تخصيصات بناء الدور السكنية لذوي الشهداء

3- تخصيص مبلغ 20 مليار دينار لوزارة الثقافة والشباب لتنفيذ متطلبات القرار رقم 14 لسنة 2012 الخاص بجعل مدينة السليمانية العاصمة الثقافية للاقليم

4-تخصيص مبلغ قدره 10 مليار دينار للصندوق الخاص بمرضى السرطان في الاقليم وفق القانون رقم 11 لسنة 2012

5-تخصيص مبلغ 20 مليار دينار لتنفيذ مشاريع خدمية في الاقضية والنواحي التي تعرضت لحملات التهجير والترحيل القسري من قبل النظام البائد

6- اضافة مبلغ قدره 5 مليار دينار لتخصيصات الهيئة المستقلة لحقوق الانسان

7- اضافة مبلغ قدره 5 مليار دينار الى تخصيصات وزارة التربية لاعادة ترميم و صيانة المدارس المتضررة

8- اضافة مبلغ 5 مليار دينار الى تخصيصات هيئة حماية البيئة والمجلس الاعلى لشؤن المرأة

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کاك اسماعیل نوقتەی نیزامت هەیە؟ فەرموو

بەڕێز اسماعیل محمود

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمە دوێنێ پێشنیاری ئەوەمان کرد کە پارەیەك بڕێ لە نەتیجەی گفتوگۆی ئەندامانی پەرلەمان، کە هەندێ شوێن هەیە پێویستی پێیە، وەکو هێزی پێشمەرگە، شەهیدان، قەزاو ناحیەکان، داوامان کرد ئەو پارەیە بڕێ ئەگەر تەئسیر نەکا، بە تایبەتی پێشنیاری ئەوەم کرد کە لە هەرسێ سەرۆکایەتیەکە و

ئەنجومەنی دادوەری و ئەنجومەنی ئاسایش ئەگەر تەئسیر لە مووچەکەیان نەکات لێیان ببڕێ و دابەش بکرێ بەسەر ئەو سێکتەرانە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کاکە ئەوە خرایە دەنگەوە، لەبەر ئەوە شتێك تەسویتی لەسەر بکرێ نایەتەوە، ئێستا ژمارەیەك لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان داوا ئەکەن فەقەرە، فەقەرە بخرێتە دەنگەوە، ئەیخەینە دەنگەوە، کاکە ئەو پێشنیارەی ئێوە دەنگی نەهێناوە، فەرموو کاك دڵشاد

بەڕێز دڵشاد حسین

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بەپێی پەیڕەو هەر قەتعێك کە ئەکرێ ئەبێ بزانین لە کوێ ئەیبڕین و بۆ کوێیە؟ دووەم، ئێمە دەنگمان لەسەر ئەو مەبلەغە دا کە ببڕێ، بەڵام پێشنیارێکی تر هەیە لە موقابیلی ئەو پێشنیارانە کە ئێمە کردوومانە، مووچەی فەرمانبەران ئەبێ یەك یەك ئەو پێشنیارنە بخرێنە دەنگەوە، ئێمە وتووشمانە، ئەگەر ئەوە نەبڕا ئەکرێ لە پارەی حیسابە خاصەکەی نەوت ئەو پارە بخرێتە سەر بودجە بۆ ئەوەی ئەو پێشنیارەی ئێمە جێ بەجێ بکرێ، یەعنی ئێمە ئەوەشمان جێ کردۆتەوە، بۆیە هەموو پێشنیارەکان هی ئێمەش و هی ئەوانیش ئەبێ بخرێتە دەنگ یەك یەك

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کاك حەمە سعید فەرموو

بەڕێز حەمە سعید حمە علی

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بێگومان ئەبێ ئەوەش بخرێتە دەنگدانەوە کە لەکوێ ئەم پارەیە ئەبڕێت؟ دوو، پشتگیری پێشنیارەکەی کاك دڵشاد ئەکەم، سێ، بەراستی ئێمە ئەو نۆسەد ملیارە نەمانووت لەوانە ببڕێ کە جەنابی وەزیر وتی، ئەوانەمان نەوتووە، ئەو هێنای بۆ ڕەت دانەوەی ئێمە ئەو ناوانەی وت، ئێمە وتمان لە نێوان ساڵی 2012 و 2013 نەوەد ملیار زیاتر دانراوە، و ئەوانیش روبعێکیان خەرج کردووە، بۆیە ئەو نۆسەدە زیادەیە، خاڵێکی تر، ئێمە داوا ئەکەین خاڵ بە خاڵ ئەوانەی ئێمە بخرێتە دەنگدانەوە، لە زیادەی نەوتە، لە هەر داهاتێکی ترە، شەش سەد هەزار بۆ فەرمانبەر کەمتر نەبێ، بۆ خانەنشین، بۆ کەمئەندام، بۆ پێشمەرگە، بۆ شەهید، بۆ مەلا، بۆ هەموویان، ئەوانە یەکە یەکە بخەنە دەنگدان، ئەوە تەسنیەی لەسەر ئەکەم، داوا ئەکەین یەکە یەکە بخرێتە دەنگ

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر احمد 2 دەقە فەرموو

بەڕێز د.احمد وەرتی:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان

دوێنێ ژمارەیەك لە ئەندامانی پەرلەمان پێشنیارمان كرد كە مووچەی مامۆستایانی ئاینی زیاد بكرێ، و زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان تەسنیەیان كرد لەوەی دەرماڵە دیاری بكرێ، لەو تەخصیصاتە هیچیان بۆ دیاری نەكراوە، لەگەڵ ئەو تەخصیصاتانەی لێرە كراوە داوا ئەكەم شوێنی ئەوە بكرێتەوە، و ئەو پێشنیارەی كاك اسماعیلیش باسی كرد ئەكرێ زائیدەن لەسەر ئەو سەد ملیارەی لێرە دەنگی لەسەر درا، لە سەرۆكایەتیەكان بڕێكی تر ببڕدرێ بۆ ئەو تەرخان كراوانەی كە لە لایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشنیار كراوە، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان

فەرموو ئاهەنگ خان

بەرێز ئاهەنگ عارف

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان

بەسەراحەت ئەو شتەی ئەكرێ لەسەر بودجە، ئێمە غەدر لە بودجەی ئەكەین، ئەو پێشنیاری بڕین و هێنان و بردن، بە قەراری قەتعی بودجە ئەگەر لەسەر ئەساسی مفاوەزات بكرێ ئەوەی كاك شێخ وتی مفاوەزات لەگەڵ وەزیرە بەرێزەكان، ئەو بودجە بە ژیانی جەدوای ئیقتیصادی خۆی نابێ، چونكە ئەساسەن كە بودجە موناقەشە ئەكرێ بونیەی تەحتی لەسەر دیراسات و لەسەر ستراتیجیەت ئەكرێ، ئەڵێم كە شتێك ببڕێ، خۆم شەخصیەن تەئیدی ئەوە ناكەم ئەوەی شێخ ئەو ژمارانەی ژمارد لەوەی ببڕێ و لەوەی ببڕێ، ئەوە بە ژیانی لەگەڵ ئەوە نین مەعاشی كەس ببڕێ، من قەت ناڵێم لە بودجەی تەشغیلی تورق ببڕێ، چونكە ئەزانم موسیبەتی جسرەكان چیە، ئەوجا چونكە ئەو بودجەیە تەحدیدە لەسەر ئەساسی موفاوەزات و موزایەدەی سیاسی كرایە، تكایە پێشنیاری بڕینەكان ئەبێ وابێ بە دەنگدان بێ، ئەوەی كاك حەمە سەعید وتی ئەوە ئەبێ تەحدید بكرێ، نابێ بكرێتە سەد ملیاری یەكەكی و دوو سەد ملیاری یەكەكی تر، ئەوە ئەبێ زۆر بە جوانی بۆی بڕۆی، ئەگەر ئەوانی تریش لەسەر ئەساسی مفاوەزات ڕۆیشتبی ئەوە ئەبێ لەسەر دیراسە بڕوات، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان

كاك شێردڵ دەمێكە دەست بەرز ئەكەیتەوە، فەرموو

بەرێز شێردڵ تحسین

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان

خۆی لە خۆی بڕینی ئەو پارەیە لە سەرۆكایەتیەكان و لە ئاسایش زۆر شتێكی باش نیە، حوریەتی ئینسان لە كوێ دەست پێ ئەكات؟ لە ئەمن و ئاسایش، تەبیعی هەمانە، حاكیمەكان گلەیی ئەكەن پارەیان كەمە، ئێمە لێیان ئەبڕین، با ئێمە ئەو سەد ملیارەی قەرارمان لەسەر دا با حكومەت خۆی تەسەروفی پێ بكات، بەخۆی لە جێگایەكانی تر ببڕێ و بیدات بەوێ، من لەگەڵ ئەوە نیم، سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان

كاك سەروەر فەرموو.

بەرێز د. سەروەر عبدالرحمن:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان

من بەوە دەست پێ ئەكەم بە پێی ماددەی 83 كە لە پەیرەوی ناوخۆ ئەڵێ پێشنیاری زیاد كردنی خەرجی یان هێنانی خەرجی نوێ و یان دابەزاندنی داهات قەبوڵ ناكرێ ئەگەر پێشنیارەكە ڕێگەی ئەنجام دانی ڕوون نەكاتەوە، لێرە دوو پێشنیار خرایە دەنگەوە، یەكیان بڕینی نۆسەد ئەوەندە ملیارە بەگشتی لە بودجەی تەشغیلی، ئەوەی تر سەد ملیار بوو، هەركیان بێ پێویستە ڕوون بكرێتەوە، ئەوەی دوێنێ گفتوگۆی لەسەر كرا ئەو سەد ملیارە، پێم وا نیە لە بودجەی تەشغیلی ئەگەر بیبڕی وەكو ساڵی پار من بەش بە حالی خۆم وەكو ئەوەی ئاهەنگ خان باسی كرد، لەكوێ كارەسات دروست ئەبێ؟ منیش ئەڵێم لە پەروەردە و خوێندنێ باڵا و وەزارەتی ڕۆشنبیری، بۆیە لەو سەرۆكایەتیانەی تەرح كراوە، سەرۆكایەتی هەرێم، پەرلەمان، ئەنجومەنی وەزیران، ئەنجومەنی ئاسایش، لەوانە پارەكە زیاترە، و بە پێی ئەوەی بینیومانە سەرۆكایەتی ئەنجومەنی دادوەری پارەكەیان بەشێكی ماوەتەوە، ئەو پێشنیارە پێم باشە كە خرایە دەنگەوە سەرەتا ببڕێ، بەڵێ خرایە دەنگ، بەڵام ئەمجارە ئەوەم پێ باشە ئەوە بخرێتە دەنگەوە كە لە كوێ ببڕێ، ئایا لە تەشغیلی یان سەرۆكایەتیەكان؟ سوپاس

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان

فەرموو دكتۆر عومەر

بەرێز د.عمر نورەدینی

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان

لە راستیدا ئەوەی لێرە ئەصلە كە دوو بۆچوون هەبوو سەبارەت بە بڕین، هەردووكیش تەئكید لەسەر ئەوە ئەكەنەوە لە بەشی تەشغیلی بێ، كەواتە یەكەمیان بڕینە، بەس نیسبەتەكەی جیاوازە، هەردوویانیش ئەڵێن لە تەشغیلی، بۆیە سەرچاوەكە دیارە، بۆیە بەراستی جۆری بڕینەكە بەم شێوەیە هیچ تەناقوزێكی لەگەڵ پەیڕەوی ناوخۆ نیە، چونكە تۆ ئەڵێی لە بودجەی تەشغیلی و ماعەداش، واتە بە شێوەیەك تەئسیر نەكاتە سەر مەسەلەن مووچەی فەرمانبەران، دەرمان، نەخۆشی، بەم شێوەیە ئیتر صیاغەكە كە پێشنیاری دووەم دەنگی هێناوە بەرێزان صیاغەیەك ئامادە ئەكەن كە ئەم پارەیە وەزارەتی مالیە، یان حكومەت خۆی لە بودجەی تەشغیلی كەمی ئەكەنەوە و بۆ ئەو مەجالانە تەخصیص ئەكەن، كەواتە بڕینە، لە بودجەی تەشغیلیە، چۆنیش ئاراستە ئەكرێ؟ ئەگەر سەیری بكەین ئەبینین لە پێشنیاری هەردوولا جیاواز ئەوەیە نیسبەتەكەیە، ئەگەرنا ئاراستە كردنەكە خاڵی هاوبەشی تێدایە، مەسەلن لە هەردوو لا چۆن ئاراستە بكرێ

خاڵی هاوبەش لەوەیە کە بڕینەکە چۆن تەسەروف پێوە بکرێ، سیاغەیەکمان بۆ بکەن مەسەلەکە چارەسەر ئەبێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

فەرموو کاك ئارام

بەڕێز ایوب نعمت(ئارام)

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئەوەی کاك دکتۆر سەروەر و هەندێ لە هاوکارن وتیان ئەوە یاساییە کە پێویستە سەرچاوەی بڕینەکەش دەست نیشان بکرێ، و جیاوازی هەیە، هەردووکی تەشغیلی نیە، چونکە تەشغیلی دەروازە دەروازەیە، ئەوەی کە داوامان کردووە جیا بکرێتەوە، چونکە ئەگەر بێتو بەم شێوەیە بێ وەکو ئەوەیە لە نەخۆشی تەلاسیمیا ببڕیت و بیدەیت بە شێرپەنجە، لەبەر ئەوە پێویستە دەروازەکان جیا بکرێتەوە، لەچی ئەبڕێ و بۆچیشە؟ سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عدنان بەس دوو دەقە

بەڕێز عدنان عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

من ئەمەوێ نەختێك ئیشەکە فۆرمەلەیەکی تری بکەین، یەعنی ئەم دوو مەوزوعە لەیەك جیا بکەینەوە، مەوزوعی بڕینەکان ئەکرێ ئێمە لیژنەی دارایی یان سەرۆکایەتی فراکسیۆنەکان لەگەڵ وەزارەتی دارایی لەسەر ئەو بڕەی ڕێکئەکەوین بێین بزانین بە گوێرەی حیساباتی خیتامی 2011 و مەسروفی فیعلی پار 2012 بتوانین هەندێ بڕین بکەین کە تەئسیر لەو فەقەرانە نەکات کە باس کرا، قسەکە لەسەر ئەصلی مەزوعی ئێمە وەکو فراکسۆنی گۆڕان و ئۆپۆزۆسیۆن لەسەر ئەوەیە ئێمە ئەمانەوێ لەم بودجەیە بە جیا لە بڕین و تەئسیر کردنێکی سلبی لەسەر وەزارەتەکان و کاری وەزارەتەکان چۆن بتوانین بە گوێرەی بودجەی ئەمساڵ تەئسیرێکی ئیجابی لەسەر ژیان و مەعیشەتی خەڵکەکە هەبێ، سەرەتا قسەی ئێمە لەسەر ئەوە بووە چۆن بتوانین بە بودجەی ئەمساڵ بە گوێرەی تەخصیصات بێ، بتوانین ژیانی ئەوانەی مووچەیان کەمە، ئەوەی کەمئەندامە، ئەوەی لە ژێر هێڵی هەژاریە، ئەوانەی قسەمان لەسەر کرد چۆن ئەتوانین لە بودجەی ئەمساڵ ئەمە لە ئاستێکدا ئەبەینە سەرەوە لایەنی کەمی مستەوای مەعیشیان بکات، بۆیە مەفروز وایە پێش ئەوەی قسە لەسەر مەسەلەی بڕین بێ، قسە لەسەر ئەوە بکەین ئەمانەوێ مووچە زیاد بکەین، مووچەی کەمئەندام، پێشمەرگە، ئەوانەی لە ئاستی خوار هەژارین، کە گەیشتینە ئەوە، پێم وایە ئەوکات لیژنەی تایبەتمەند ئەتوانێ لەگەڵ وەزارەت ئەو ئیستیقتاعاتانەی پێویستە لە شتێك و مەجالی تێدایە بیکەین

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

فەرموو كاك شوان.

بەڕێز شوان كريم كابان

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

من لەگەڵ حورمەتی زۆرم بۆ سەرۆكایەتی و بۆ لیژنەی هاوبەش ئەم موناقەشە سەربارەی ئێستا ئەكرێ لە نادەقیقی خستنە گەنك و صیاغەی موقتەرەحەكانەوەیە، دوێنێ دوو مەقتەرەحی بنەڕەتی هەبوو لەگەڵ چەند موقتەرەحێكی تری خوشك و برایانی پەرلەمانتار، یەكیان نۆ سەد و یەك ملیارەكە و توزیعێكی بۆ كرابوو، یەكیانیش سەد ملیار كە لە سێ سەرۆكایەتی و ئەنجومەنی ئاسایش ببڕدرێ، ئەتوانن بچنەوە سەر پرۆتۆكۆل، وازیح بوو دوێنێ، بڕینەكە لە كوێیە؟ بۆچی تەوزیع ئەكرێ؟ هەردووكی، ئێستا سەد ملیارەكە كە دەنگی هێناوە وازیحە، ئەگەر زۆر وازح نیە و لاتان دەقیق نیە ئەوە پرۆتۆكۆلی دوێنێ كە ئەو 5، 6 بەڕێزەی كە موقتەرەحەكەیان كردووە، تەئیدیشیان كرا لە لایەن چەند بەڕێزێكی ترەوە، زۆر وازحە ئەڵێ لە كوێ ببڕدرێ؟ لە سێ سەرۆكایەتیەكە و ئەنجومەنی ئاسایش، دوای ئەوە دوو تەوزیع كراوە، یەكیان لە نۆسەد و یەك ملیارەكەیە، ئەویتر بۆ سەد ملیارەكە، جارێكی تر ناكرێ پارەكە تەوزیع بكرێتەوە بەسەر چی و بەسەر كوێ؟ سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان

فەرموو كوێستان خان

بەڕێز كوێستان محمد

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

وەكو كاك شوان باسی كرد زۆر وازیحە، دوێنێ بەڕێز سۆزان خان، سەرۆكی فراكسۆنی كوردستانی ئیشارەتی پێدا لە چی ببڕێ، لە سێ سەرۆكایەتیەكە، ئەنجومەنی دادوەری لەگەڵ ئەنجومەنی ئاسایش، لەبەر ئەوە ئەمە مونتەهییە كە ئەبێ لەوانە ببڕێ، دووەم، ئێمە جگە لەوەی وتوومانە لە كوێ ببڕێ، باسی سێ سەرۆكایەتیەكە و نەوتیشمان كردووە، بۆیە ئەبێ پێشنیارەكانی ئێمەش بخرێتە دەنگەوە، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان

فەرموو كاك سالار

بەڕێز سالار محمود

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

بێگومان لە ماوەی ڕابردوو ئێمە دوو ئاراستەمان بینی لە شێوەی تەقەشوف كردن، ئەوەی كە بەڕێزان لە فراكسۆنەكانی ئۆپۆزۆسیۆن تەرحیان كرد وەڵامی خۆیان وەرگرت جا بەدڵیان بێ یان نا، ئەوەشی ئێمە بە

پێی بەرنامەی خۆمان دەردەشەمان کرد وەقەرار بوو لەسەر ئەو بنەمایەی کە سەرۆکایەتیەکان کە ناو هێندران، و لە پرۆتۆکۆلیش تەسجیل بووە، ئێمە خۆشمان حەملەی ئیعلامیمان بۆ کرد کە ئەوە تەسبیت ببێ، ئەگەرنا و لە سەرۆکایەتیەکان نابڕێ، و لە حاڵەتێکی تر پەیڕەو ئەکرێ لەسەر عامی تەشغیلی، باشە با ئەوە هەر نەکرێ، چونکە لە ماددەی 16 ی یاساکە و بە پێی بڕگەکە وەزارەتی دارایی حەقی هەیە موناقەلە لەو بابەتانە بکات، بۆیە ئێمە ئیسرار ئەکەینەوە سەر ئەو مەبدەئەی ئیتیفاقمان لەسەری کرد،ئەو سەد ملیارە لەو بابانە ببڕێ بۆ ئەو پێویستیانەی کە بەڕێز سەرۆکی فراکسۆنی کوردستانی ئاماژەی پێکرد، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

فەرمووو پەیمان خان

بەڕێز پەیمان عزالدین

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

من لەسەر دووخاڵ قسە ئەکەم، یەکەم ئەوەیە لە سەرەتای قسە کردن برادەرێك کە باسی گۆترەی کرد زۆر نیگەران بوون، بەشێك لە ئەندامانی پەرلەمان نیگەران بوون لە وشەی گۆترە، ئێستا ئێمە فیعلەن سەرۆکایەتی پەرلەمان ڕێگەی دا بەوەی کە ئەو مەبدەئە پیادە بکرێ بەوەی کە ئێمە دوێنێ زیاتر لە 3 ئەندام پشتگیری پێشنیازێکمان کرد کە لیژنەیەك پێکبهێنرێ بۆ ئەوەی مەسەلەی پەرژینەکان گۆترەکاری نەبێ، ئەو لیژنەیە بزانێ چەندە زیادە ڕەوی هەیە ئەوەندە ببڕێ، دوو، لە کاتێکدا کە ئەو مەبدەئە سەری گرت و دەنگی لەسەر درا، دەنگ لەسەر بڕەکە دراوە کە سەد ملیارە، بەڵام ئەوەی بدرێ بەچی؟ یەعنی مەرجە ئەو لایەنەی پێشنیاری کردووە سەد ملیار ببڕدرێ، مادام سەد ملیارەکەیە ئەبێ بۆ هەموو ئەو تەخصیصەش بێ کە ئەو قسەی لەسەر کردووە، بۆیە مەفروزە بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ هەموو ئەو پێشنیازانەی کراوە بەوانەی ئۆپۆزیۆسیۆن و بەوانەی دەستەلاَتیشەوە بخرێتە دەنگدانەوە لەسەر ئەو سەد ملیارە ئینجا بزانێ بۆچی تەخصیص ئەکرێ، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

پەیمان خان، وەزیری تەختیت 3، 4 دانە سەعات بە شاشەیەکەوە ئەو هەموو ئەرقام و خەریتە و نەخشەیەی پیشان دا، توخوا ئەمە هی گۆترە بوو؟ دووەم، سەرۆکایەتی پەرلەمان ئیدارەی جەلسەکان ئەکات، ئێمە ئیدارەی هەموو لایەك ئەکەین، پێشنیارەکانی ئێوەمان وەرگرتووە و خستوومانەتە دەنگەوە، پێشنیاری فراکسۆنی کوردستانیمان خستە دەنگەوە، ئێستا فراکسیۆنەکانی یەکگرتوو قسەی کرد، کۆمەڵ قسەی کرد، تورکمان قسەی کرد، هەر ئەتوانین ئیدارەی ئەوە بدەین، داوای لیژنەتان کردووە، ئێمە موکەلەف نین لەوە، ئێمە بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ موکەلەف نین تەنها ئەبێ زەخت بکەین کە لیژنەتان بۆ دروست بکەین، خۆتان پێ بگۆڕن خێری عەلا خێر، دوێنێش پێمان وتن بۆ خۆتان پێك وەرن، دانیشن بەسەرچاوان، ئاخیر کەس فەرمووو کاك حاجی بیلال، دوایی ئەیخەینە دەنگەوە

بەرێز احمد سليمان(بلال):

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان

من دوێنێش ئیشارەم كرد، كۆمەڵێك پێشنيار كراوە، ئەو پێشنيارانە بەراستی ناكرێ بە هەند وەرنەگيرێ، ئەگەر كۆمەڵێك كەس پێشنياری كرد وتيان يەك كەس، دوو كەس، كورە سێ كەس ، دە كەس، پێشنياری كرد ناكرێ بە هەند وەرنەگيرێ، رێزم بۆ قسەكەی جەنابی وەزير هەيە، كۆمەڵێك شتی بۆ ئێمە ريز كرد، هەمووی تێكەڵ كرد، بە مەعنای نەوعێك لە چەواشەكاری بوو بەراستی، چونكە ئێمە نەمانوتووە لەوانە ببڕێ، وتوومانە نازانم گوێی لێ نەبوو، وتمان لە ساڵی 2012 مەسرەفی 2012 ئەمساڵ زيادە مەسرەفی خراوەتە سەر، زيادە مەسرەفەكە نۆسەدو يەك مليارە، دەستتان خۆش بێ دەنگتان پێ نەدا،بەڵام ئێمە پێشنياری دووەممان كردووە، ئەوە بوو بڕی سەد و شەش مليار دينار ببڕدرێ لە پاداشتی غێر مونتەسيبين، ئەو پاداشتەيە سەد و شەش مليارەكەی لێ ببڕدرێ و بدرێ بەو فەقەرانەی كە باسمان كرد، وەكو مامۆستايانی ئاينی كە مەغدور ترين چينن، وەكو خانەوادەی شەهيدان، پێشمەرگە، كەمئەندام، ئەوانەی مووچەيان زۆر لە خوارەوەيە، هەموو ئەوانە مەغدورن، داوا ئەكەين يەكەمجار ئەو كەسانەی پێويستە مووچەيان بۆ زياد بكرێ بخرێتە دەنگدانەوە، دوايی ئەگەر دەنگی نەهێنا پێويست ناكات مووچەكانيان ببڕين، ئەگەر هێناشی ئەوە نيعمەلا، سوپاس.

بەرێز د. ارسلان بايز-سەرۆكی پەرلەمان

نوقتەی نيزام نەماوە، يەك سانيەش نيە، دوو پێشنيار هەبوو، يەكيان داوای نۆسەد ملياری كردووە ببڕێ ئەوە دەنگی نەهێنا، ئەوەی تر داوای سەد ملياری كردبوو دەنگی هێنا، ئێستا ئەمانەوێ بزانين ئەو سەد مليارە چۆن سەرف ئەكرێ ئەوە ئەخەينە دەنگەوە، فەرموو، نۆسەد مليارەكە دەنگی نەهێناوە بۆيە هيچ نايگرێتەوە، چونكە دەنگی نەهێناوە، فەرموو بيخوێنەوە، كاكە سەرچاوەكەشی دوێنێ تەحديديان كرد، ئەوە پێشنياری خۆيانە هی ئێوە نيە،

بەرێز خورشيد احمد سليم:

بەرێز سەرۆكی پەرلەمان

(يخصص المبلغ اعلاه للجهات)

1-اضافة 25 مليار دينار الى تخصيصات وزارة البيشمركة لتدارك الزيادة المقررة في الرواتب الادنى لقوات البيشمركة

بەرێز د. ارسلان بايز-سەرۆكی پەرلەمان

كێ لەگەڵ دايە ئەو مەبلەغە بۆ پێشمەرگە تەخصيص بكرێ؟ كێ لەگەڵ دا نيە؟ بە كۆی دەنگ قەبوڵ كرا، فەرموو بۆ خاڵێكی تر

بەرێز خورشيد احمد سليم:

2-اضافة مبلغ قدره 10 مليار دينار الى تخصيصات بناء الدور السكنية لذوي الشهداء

بەرێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو پارەیە تەخصیص کراوە بۆ شەهیدان کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟

بە کۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ خاڵێکی تر.

بەرێز خورشید احمد سلیم:

3- تخصيص مبلغ 20 مليار دينار لوزارة الثقافة والشباب لتنفيذ متطلبات القرار رقم 14 لسنة 2012 الخاص بجعل مدينة السليمانية العاصمة الثقافية للاقليم

بەرێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ یەك کەس لەگەڵ دا نیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ خاڵێکی تر

بەرێز خورشید احمد سلیم:

4-تخصيص مبلغ قدره 10 مليار دينار للصندوق الخاص بمرضى السرطان في الاقليم وفق القانون رقم 11 لسنة 2012

بەرێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ بڕگەیەکی تر.

بەرێز خورشید احمد سلیم:

5-تخصيص مبلغ 20 مليار دينار لتنفيذ مشاريع خدمية في الاقضية والنواحي التي تعرضت لحملات التهجير والترحيل القسري من قبل النظام البائد

بەرێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ خاڵێکی تر

بەرێز خورشید احمد سلیم:

6- اضافة مبلغ قدره 5 مليار دينار لتخصيصات الهيئة المستقلة لحقوق الانسان

بەرێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ بەکۆی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ بڕگەیەکی تر

بەرێز خورشید احمد سلیم:

7- اضافة مبلغ قدره 5 مليار دينار الى تخصيصات وزارة التربية لاعادة ترميم وصيانة المدارس المتضررة

بەرێز د. ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا

بەرێز خورشید احمد سلیم:

8- اضافة مبلغ 5 مليار دينار الى تخصيصات هيئة حماية البيئة والمجلس الاعلى لشؤن المرأة

بەڕێز د. ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان

كێ لەگەڵ دایە؟ كێ لەگەڵ دا نیە؟ بە كۆی دەنگ پەسند كرا. ئێستاش تۆزێك پشوو دەدەین.

دوای پشوو

بەڕێز د. ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستاش بەردەوام ئەبین لەسەر دانیشتنەكەمان، داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی ئەكەین فەرموو بۆ سەر سەكۆی لیژنەكان، شێخ بایز فەرموو

بەڕێز بایز تاڵەبانی-وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

كاك حاجی بیلال لە قسەكانی ئەڵێ وەزیر بۆ چەواشەكاری ئەو قسانەی خوێندەوە، ئایا ئەگەر ئەو لەفزە لە دەمم دەربچێ بەرامبەر بە یەكێ لە پەرلەمانتاران ئەوەم لێ قبوڵ ئەكرێن نازانم بۆ ئیجرائات نەكرا؟ بۆ نەسڕایەوە؟ سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك بیلال

بەڕێز احمد سلیمان (بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

سەبارەت بەو وشە مەبەستم ئەوە نەبووە خوا نەخواستە كاك شێخ مەبەستی شتێكی خراپ بێ، هەر شێخیشە، من ڕێزیشم بۆی هەیە، بەس مەبەستم ئەوە بوو شتەكەی لێ تێكداین، ئەگەر وابێ داوای لێ بوردن ئەكەم، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك برهان.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

هەرچەند ئەوە ئیش من نیە، بەلاَم زۆر پرسیارمان كرد وەزیری دارایی وەلاَمی نەدایەوە، چۆن بودجەی حیزبەكان و سەنتەرە ڕۆشنبیریەكان تەوزیع كردووە؟ لەبەر ئەوە ڕەنگە بۆیە وای گوتبێ، لەبەر ئەوەی هەندێ وشە هەیە....

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

توخوا ئەوە نوقتەی نیزامە؟ فەرمو دانیشە، بەڕێزان لە دایشتنی پێشتر دوو پێشنیار کرابوو، یەکیان دەنگی هێنا، ئێستا پێمان باشە صیاغەکەی بخوێنینەوە و بزانین چۆنە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، فەرموو، فەرموو کاك ئارام یەك دەقە.

بەڕێز ایوب نعمت(ئارام)

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

پێش ئەوەی مادده قانونیەکە بخوێنێتەوە ئەو پێشنیارانەی کە دوێنێ خوێندراوەتەوە و تەسنیە کراون ئەوانە ئەبێ بخرێتە دەنگدانەوە با دەنگ نەهێنێ ئەوکات ئەو صیاغە، ئەوەی کە فەرمانبەران مووچەیان با لە 600000 کەمتر نەبێ، مووچەی پێشمەرگە زیاد بکرێ، و هەروەها کەمئەندامان لە 500 کەمتر نەبێ، مووچەی خانەنشین لە 450 کەمتر نەبێ، با ئەوانە بخرێتە دەنگدانەوە

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

ئاخر ئەوە مەربوت بوو بە ئیستیقتاعاتی نۆسەد ملیارەکە، ئێستا دەنگی نەهێنا، باشە ئەگەر ئەو نۆسەد ملیارە دەنگی نەهێنا چۆن تەئمینی ئەو شتانە ئەکەی؟ کاك عەدنان فەرموو

بەڕێز عدنان عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئەگەر لە پرۆتۆکۆلیش بیسڕنەوە ئاساییە، من ئەمەوێ جەوێکی هێمن تر و ئاسایی تر قسە بکەین، ئەصلی مەزوع بە هیچ شێوەیەك عیلاقەی بە ئیستیقتاعەوە نیە، عیلاقەی بە دەنگدان لەسەر نۆسەدو سەد نیە، لەسەر هەشت سەد و دوو سەد نیە، قسەی ئێمە لەسەر مەجموعەیەك پێشنیاز بوو، کە ئەم پێشنیازانەمان تەقدیم کردووە لەبەر ئەوەی دەقێکی یاسایی هەیە، ئەڵێ کە تۆ مەجموعەیەك پێشنیاز بۆ خەرجیەك ئەکەی پێویستت بەوەیە کە شوێنەکەی بۆ بدۆزیەوە، چۆن پڕی ئەکەیەوە؟ وتمان ئەگەر کۆمەڵێك تەقەشوف بکرێ ئیحتیمال هەیە پێشنیاری نۆسەد ملیار لەبەر دەستی پەرلەمان بێ، کاکە با نۆسەد نەبێ و سێ سەد بێ، ئێمە پێشنیازەکانمان لا گرنگە، ئەم پێشنیازانە بە دوو سەد ملیار تەواو ئەبێ، بە سەد ملیار تەواو ئەبێ، بە سێ سەد ملیار تەواو ئەبێ، گرنگ پێشنیازەکانمانە، بڕیارمان داوە و سوێندمان خواردووە کە ئەبێ هەر نۆسەد ملیار بێ، بۆیە تکام وایە، هیچ دوور و نزیك عیلاقەی بە نۆسەد ملیارەوە نیە، ئەو پێشنیازانەی ئێمە ئەگەر بە دووسەدە، ئەگەر بەسێ سەدە، دوێنێ هاوکارانم پێشنیازیان کرد ئەکرێ بۆ پڕکردنەوەی ئەم بۆشایەی کە دروست ئەبێ لیژنەیەك، ئەگەرنا با هەر خودی لیژنەی دارایی دانیشێ ئەو بۆشاییانە پڕ بکاتەوە، بۆیە ئێمە مەجموعەیەك ئیقتیراحات....

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کاکە عەدنان، کە تۆ ئەڵێی مەعاشی فلان شوێن زیاد بێ ئەبێ لە شوێنێك بۆی تەئمین بکەی، ئەگەر تۆ نەتوانی بۆی تەئمین بکەی و ئیستیقتاعاتی بۆ بکەی چۆن ئەو شتانە ئەکەی؟ فەرموو سۆزان خان

بەڕێز سۆزان شهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ماددەی 83 یکەم زۆر وازیح و سەریحە، و من دوێنێ کە قسەم کردووە لەسەر ئەساسی ماددەی 83، کە وتوومە پێم باشە بڕین بکرێ لەم شوێنانە بۆ ئەوەی ئەم تەرخانانەی پێ بکرێ، هەمووشی ناچێتە سەر بودجەی تەشغیلی، و داوام نەکردووە بودجەی تەشغیلی زیاد بکرێ، چونکە ئەزانم هەموو زیاد کردنێکی بودجەی تەشغیلی ئەبێتە هۆی کەم کردنەوەی بودجەی وەبەرهێنان، بۆیە بگەڕێینەوە بۆ ماددەی 83 ئەڵێ (لا يقبل اقتراح زياده النفقات او احداث نفقات جديدة او تخفيض واردات جديدة مالم يكن المقترح مشفوعا ببيان وسائل تحقيق المقترح)، کاتێ بەیانی، ئەم نوقتەیەك زۆر نیزامیە، کاتێ بەیانی دەنگ درا لەسەر نۆسەد ملیارەکە، و دەنگی نەهێنا نۆ سەد ملیارەکە، ئەوەی لە ناو نۆسەد ملیارەکەیە ئەو داواکاریانە بە پێی ئەو مەبلەغە پارەیەی کە داوا کراوە بڕێ لەسەر ئەو ئەساسە تەرخان کراوە، بەڵام من حەز ئەکەم بەڕێزانی ئەو لیستانەش ئاگادار بن، شتی موشتەرەکی تیایە، ئێوە داوای زیاد کردنی مووچەی پێشمەرگەتان کردووە، ئێمەش داوامان کردووە، ئێوە داوای هەندێ زیاد کردنی مووچەتان کردووە، ئەو زیاد کردنە لەو سەد ملیارە ناتوانرێ تەحقیق بکرێ، بەڵام ئەکرێ ئێمە لە کۆتایی بودجەکە ماددەیەك ئیزافە بکەین و بڵێین لە بودجەی تەکمیلی یان هەرچی داهاتێکی زیادە، حکومەت بتوانێ بەکاری بێنێ بۆ هاوکاری کردنی ئەو خەڵکەی کەمدەرامەتە، شەرت نیە هاوکاری تەنها مووچە بێ، دروست کردنی خانووە، وەسائیلی تەندروستیە، من قسەکەم ئەوەیە، خاڵی موشتەرەکمان هەیە، با جارێ ئێمە دەنگ بدەین لەسەر خاڵە موشتەرەکەکانمان ئەوانەی کە هەیە، لە دوایی ئەتوانین بڵێین حکومەت لەسەریەتی لە کاتی بودجەی تەکمیلی ئەو پێداویستیانە جێ بە جێ بکات، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە قسەتانم کرد، هەمووتان وتان کاك عدنان، قسەی کرد، ڕێگەی یەك کەسی تر ئەدەین، دانیشە کاك بورهان، دیاری ئەکرێ، دەنگ لەسەر سەد ملیارەکە دراوە، لەسەر نۆسەد ملیارەکە نەدراوە، فەرموو

بەڕێز عونی کمال بەزاز

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

لە ئەنجامی ئەو گفتوگۆیە پێمان باش بوو کە ماددەی 83 لە پەیڕەوی ناوخۆ پەیڕەو بکەین لەو ماددەیە، پێشەکی ماددەکە بەو شکڵەی خوارەوەیە، (علي وزارة المالية في الاقليم استقطاع مبلغ قدره 100 مليار دينار من مجموع الموازنة التشغلية عدا تعويض الموظفين، لرائاسات الاقليم، برلمان كوردستان، رئاسة مجلس وزارء، مجلس القضاء، احتياطى وزارة المالية ويخصص المبلغ للجهات الاتية)، خوێندرایەوە و دەنگی لەسەر درا

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ کاك عەونی کە خستە دەنگەوە سەرچاوەکان هەندێك وازح نەبوو، قاعەکە هەندێك هێمن نەبوو، سەرچاوەکان بڵێوە، تەسویتی وەرگرتووە، بەڵام بیخوێنەوە سەرچاوەکان.

بەرێز عونی کمال بەزاز

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان

سەچاوەکان: لەسەرۆکایەتی هەرێم، پەرلەمانی کوردستان، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، ئەنجومەنی دادوەری، یەدەگی وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێمی کوردستان

بەرێزد.ارسلان بایز_سەرۆکی پەرلەمان

ئەمە سەرچاوەکان، ئەو پارەیەی لیستی کوردستانی پێشنیاری کرد سەد ملیارەکە لەو سەرچاوانە ئەبڕێ، تەسویتی لەسەر کراوە، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر، ئیزافەتان هەیە؟ فەرموو

بەرێز خورشید احمد سلیم:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان

ماددەی 5 (ب): (مبلغ قدره 940 مليار دينار 298 مليۆن دينار لاعمار وتنمية مشاريع المحافظات والاقضية والنواحي، وعلى المحافظ تقديم خطة إعمار المحافظة والاقضية والنواحي التابعة لها المصادق عليها من قبل مجلس المحافظة الى وزارة التخطيط لغرض دراستها والمصادقة عليها على ان تراعى المناطق المتضررة داخل المحافظة وعدد سكانها، ويخصص مبلغ 150 مليار دينار لدعم وصيانة مشاريع كهربائية من تخصيصات تنمية المحافظات، وتخصيص 5٪ من حصة كل محافظة لدعم المشاريع الزراعية للمحافظة)، ئەو پێشنیارە.

بەرێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ ئەو پێشنیارە و هەموو ماددەکە کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، سوپاستان دەکەین، تا سبەینی بەخواتان دەسپێرین.

فرست احمد عبدالله	**د.حسن محمد سوره**	**د. ارسلان بایز اسماعیل**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (47)

چوار شەممە ڕێکەوتی 13\2\2013

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (47)

چوار شەممە ڕێکەوتی 2013/2/13

کاتژمێر (10)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە ڕێکەوتی 2013/2/13 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سورە جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (47)ی خولی سێیەم, ساڵی (2013) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (47)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (10)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە ڕێکەوتی 2013/2/13 دا بەم شێوەیە بێت:

1. بەردەوام بوون لە سەر خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری پڕۆژە ویاسای بودجە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

ئەم کاتەتەان باش، بەناوی خودای گەورە و میهربان، بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەکەین، پەرلەمانی کوردستان خولی سێیەمی هەڵبژاردن ساڵی چوارەم، خولی گرێدانی یەکەم ژمارەی دانیشتنی (47) ڕۆژی دانیشتن 2013/2/13، بەرنامەی کار: بەپێی حوکمەکانی بڕگە یەکی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوەخۆی ژمارە یەکی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان بڕیاری دا، بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (47)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (10)ی پێش نیوەڕۆ، ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوت 2013/2/13 بەم شێوەیە بێت،

1. بەردەوام بوون لە سەر خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری پڕۆژە ویاسای بودجە.

فەرموو کاك ئارام.

بەڕێزایوب نعمت قادر (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕجا دەکەم ئەوە بڕە بێتە سەر ئەو ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک خلیل.

بەڕێز خلیل عثمان حمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەلا سەبارەت بەم ماددەیە من لەگەڵ دەقی ئەوەم کە لیژنەی یاسایی سیاغەی کردووە، بەتایبەتی بڕگەی دووەمی من ئەوەی کە تایبەتە بە یەکەی دروستکردنی نیشتەجێبوون، دەمەوێ قسەی لە سەر بکەم، لەگەڵ دەقی ئەو ماددەیەم، بەڵام هیوادارم کە دوو، سێ هین هەیە، بۆی زیاد بکرێ، ئەویش بەو شێوەیە: (الأستمرار في دعم صندوق الأسكان للمواطنين من ذوي الدخل المحدود في وزارة الأعمار والأسكان بالشكل الذي يؤدي الى ديمومة بناء الوحدات السكنية في المحافظات والأقضية والنواحي) بۆ ئەوەی بەڕاستی ئەمە ناحیەکانیش بگرێتەوە، و بە نەصێکی سەریع بێت ناحیەکانیش بگرێتەوە، تەنها لە سەنتەری شارەکان نەبێ، خاڵێکی تر سەبارەت بە دیاریکردنی بڕی ئەو پارەیە، دیارە ئێمە وەکو لیژنەی ئاوەدانکردنەوە بەڕاستی زۆر داکۆکیمان لەوە کرد کاتی خۆی لە لیژنە کە ئەم بڕە دیاری بکرێ، بەڵام دیارە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە تموحی ئەوەی هەیە، ئەگەر پارە هەبێ دروستکردنی یەکەی نیشتەجێبوون لە چوارچێوەی هەڵمەتێکی نیشتیمانیدا لەلایەن حکومەتەوە سەیر بکرێ، بەمەش وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە پابەند نەبێ بەو بڕەی کە بۆی دیاری کراوە، بەڵکو ئەگەر بکرێ لە چوارچێوەی هەڵمەتێك دابێ زیاتریشی بۆ دابنرێ، یەعنی بەپێی ئەو ئیمکانیەتەی کە لەبەر دەستی حکومەت دایە، ئەگەر حکومەت ئیمکانیەتی زیادەی هەبێ بەتایبەتی ئەو پارانەی کە بەتەمان وەربگیرێتەوە لە پشکەکانی ئێمە لە بەغدا ئەمە قسەی وەزیری ئاوەدانکردنەوەیە دەڵێ ئێمە تموحی زۆر زۆر زیاترمان هەیە لەو بوارەیەوە، و هەر بەو بۆنەیەشەوە ئەوەندەی ئاگادار بین حکومەتی هەرێمی کوردستان سەرقاڵی دروستکردنی دامەزراوەیەکە، بەناوی دامەزراوەی نیشتەجێکردن، موئەسەسەی ئیسکان دەیەوێ هەموو ئەو پرۆسانەی کە پەیوەندی بە مەسەلەی نیشتەجێکردنەوە هەیە، چ لە دەستەی وەبەرهێنان، چ لە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، چ لە سەرجەم وەزارەتەکان کە جێبەجێی دەکەن، هەتا مەسەلەی دابەشکردنی زەوی بە سەر هاووڵاتیاندا بهێنێتەوە بەر دەستی ئەم موئەسەسەیە، بۆیە من بەڕاستی گرنگی پێدانێك لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە دەبینم بۆ ئەو بوارەوە مایەی دەست خۆشیە بەڕاستی، بۆیە ویستم ئەو سەرنجانە بدەم، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو هاژە خان..

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دیارە لە سەر خاڵی دووەم، یاخود بڕگەی دووەم تێبینیم هەیە، ئەویش تێبینیەکی شکلیە، من بە پێویستی دەزانم کە ئەو بڕگەی دووەم بکرێتە ماددەیەکی سەربەخۆ، چونکە لە بڕگەی دووەمدا باس لە کێشەی نیشتەجێبوون دەکات، بە هەمان شێوە لە ماددەی نۆیەم: باس لە قەرزی خانوو بەرە و مایە پێدانی صندوقی نیشتەجێبوون دەکات، بۆیە من بە پێویستی دەزانم کە ئەوە بکرێتە ماددەیەکی سەربەخۆ، بکرێتە دوو بڕگە، بڕگەی یەکەمیان باس لەوە بکات کە حکومەت بەردەوام دەبێت لە کۆمەکی صندوقی نیشتەجێبوون، بڕگەی دووەم باس لە قەرزی خانوو بەرە بکات کە ئەویش پەیوەندی بە کێشەی نیشتەجێبوونەوە هەیە، ئەویش دیار بکرێت، کە (20) ملیۆن بۆ شار و شاروچکەکان، و (25) ملیۆنیش بۆ گوندەکانە، لە ڕووی مەزمونیەوە لە سەر بڕگەی دووەم من بە پێویستی دەزانم کە بەڕاستی ئەو فۆڕمانەی کە دابەشکراون بە سەر ئەو کەسانەی کە ئەو یاسایانە دەیانگرێتەوە، ئالیەتی دابەشکردنەکە پێویستە ئێمە موتابەعەی بکەین، چونکە بەڕاستی هەندێ کەس هەیە بەتایبەتی مامۆستاکان کە فۆڕمەکانیان بە سەر دابەشکراوە ڕەچاوی ئەوە نەکراوە کە ئەو کەسە چەند نوقتەی تێدا هەیە کە موستەفید نەبووە لە حکومەت، بۆیە پێویست دەکات ئێمە موتابەعە بکەین لەو ڕووەوە، لە ڕووی مەزموونەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە هەموو ئەو ماددانەی کە ئێمە ئێستا موناقەشەیان لە سەر دەکەین، لە ماددەی شەشەوە تا کۆتایی پەیوەندیەکی ڕاستەخۆیان بە ماددەی پێنجەمەوە هەیە، کە ئێمە بە زۆرینەی دەنگ بڕیاردرا دوا بخرێ ئەو ماددەیە، بۆیە من ئەساسی دواخستنی ئەو ماددەیە ئەوەیە کە لیستەکانی ئۆپۆزسیۆن و لیستی کوردستانی کۆمەڵێك پێشنیاریان هەبووە، بۆ ئەوەی کە لە بودجەی تەشغیلی ببڕدرێ، هەر لە ناو بودجەی تەشغیلی بۆ خزمەتی کۆمەڵێك چین و توێژ تەرخان بکرێت، بۆیە بە پێویستی دەزانم بەڕێزتان داوا لە لیژنەی دارایی و ئابووری بکەن کە نوێنەری هەردوو لیستەکانی ئۆپۆزسیۆن و کوردستانی تێدایە، لە ماوەیەکی کورت دیراسەی ئەوە بکەن، بۆ ئەوەی کە بەزووترین کات ئەوە نەبێتە هۆکارێك بۆ دواخستنی بودجە، چونکە ئەو ماددانەی کە دێن پەیوەندیەکی ڕاستەخۆی پێوە هەیە، بەنیسبەت ئەو ماددەیە من پێشنیاز دەکەم ئەوەی کە بڕگەی یەکەم، ئەو بڕە تەحدید بکرێ، ئەگەر سەرچاوەکەی لە کوێیە، بۆ ئەوەی لە حیساباتی کۆتایی بۆ پەرلەمان ڕوون بێتەوە، ئەوەی کە دانراوە چەندە؟ ئەوەی کە خەرجکراوە، چەندە؟ بۆ دروستکردنی قوتابخانە، بەنیسبەت خاڵی دووەمیشەوە ئەوەی کە سۆزان خان باسی کرد، (200) ملیار دینار لە بودجەی وەبەرهێنان ئەگەر ئەمەیە ئەوە پێویستە ئاماژەی پێ بدرێ، بەڵام ئەگەر

بەدەر لەم (200) ملیار دینار پارەیەك هەیە، پێویستە ڕێژەکە ئاماژەی پێ بدرێ، و سەرچاوەی ئەم پارەیە لە کوێیە؟ حەز دەکەم بەڕێز وەزیری دارایی کە نوێنەری حکومەتە، وەڵامی ئەو پرسیارە بداتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەیام خان..

بەڕێز پەیام محمد احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە لە سەر ئەم ماددەیە هاوکارانم زۆر باسی ئەوەیان کرد، هەر تەئکید لە سەر ئەمە دەکەمەوە کە هەر دەبێ ئەو بڕانە دیاری بکرێ، لە خاڵی یەکەمدا، ئەو بڕە پارانە دیاری بکرێ، بۆ ئەو حەملەیەی کراوە، بۆ دروستکردنی خوێندنگاکان، دووەم ئەو دەعمی صندوقی ئیسکانە وەکو ئەوەی سۆزان خان وتی ئەگەر ئەو (200) ملیار دینارە لە وەزارەتی ئاوەدانکرنەوە دانراوە، لە بودجەی وەبەهێنان، ئەوە لێرەدا دیاری بکرێ ئەو (200) ملیارە یان دەبێ نسبەیەکی تری بۆ دیاری بکرێ؟ چونکە زەروورە دەبێ ئێمە بزانین ئەو نسبەتە چەندە؟ بۆ هەردوو خاڵەکە بۆ ئەوەی لە حیسابی خیتامیدا بۆمان دەرکەوێ، کە چەند سەرفکراوە؟ کە چەندیش ماوەتەوە؟ سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو عظیمة خان.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە منیش پشتگیری هاوڕێکانم دەکەم، هەموو ئەو پێشنیارانەی کە هەبوو بۆ دیاریکردنی بڕی پارەی دیاریکراو بۆ هەردوو بڕگەکە، بڕگەی یەکەم و دووەم، ئەوەی کە حکومەتی هەرێمی کوردستان پابەند نەبێ بەردەوام بوون لە هەڵمەتی نیشتیمانی پێویستە بڕی پارەکە دیاریکراو بێ، و هەروەها خاڵی دووەم، بۆیە من لێرە پێشنیار دەکەم لەبەر ئەوەی لە هەرێمی کوردستاندا گەورەترین کێشەی قوتابخانەمان هەیە، نەك (120) ملیار دینار لە بڕی ساڵانە دیار بکرێ، من داواکارم دوو سەدو بیستی تر، کە (240) ملیار دەکا، لەگەڵ (33) پڕۆژەی بەردەوامی تری وەزارەتی پەروەردە، بۆ ئەوەی کە لە ماوەی (10) ساڵە (2000) قوتابخانە دروست بکرێ، لە هەرێمی کوردستاندا، و پێشنیارەکی تریشم هەیە بۆ ئەوەی کە وەزارەتی پێشمەرگە یان وەزارەتی پلاندانان ئەو قوتابخانە چوار پۆلی و شەش پۆلیانەی کە لە پڕۆژەکاندا هەیە، هەموو ئەوانە دەربهێندرێ لە نێوان چەند گوندێك دا، و منداڵی لادێکان و ناحیەکان و شایانی قوتابخانەی ڕێك و پێك و باشن، کە بۆیان دروست بکرێ، بۆیە هیوادارم ئەم قوتابخانانە بەشێوەیەکی

نموونەیی دروست دەکرێن ئەو شوێنە دوورانە بگرێتەوە، تەنها ناو سەنتەری شارەکان و قەزاکان نەگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سیوەیل خان.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت هەردوو بڕگە منیش پشتیوانی لە قسەکانی کوێستان خان و کاک کاردۆ دەکەم، کە بڕەکەی دیاری بکرێ، و پشتیوانی لە قسەی کاک خلیل دەکەم کە ئەگەر وەحدەی سەکەنی دروست دەکرێ لە قەزاو ناحیەکانیش دروست بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا فەرمان..

بەڕێز فرمان عزالدین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بەردەوام بوونی هەڵمەتی نیشتیمانی بۆ دەرچوونی قوتابخانەکان کارێکی زۆر باشە بەردەوام بێت، بەڵام بڕە پارەکەی بەڕاستی دەبێ دیاری بکرێ، چونکە ئیلتیزام ئێستا لە سەر حکومەت هەیە، بەڵام ئیلتیزامێکی کراوە هەیە، زەمانەت چییە؟ ئەو بڕە پارەیە لەو ئاستەیە کە بۆ قوتابخانەکان دیاری بکرێ، کە لە ساڵی ڕابوردووتەرخان کراوە، لەبەر ئەوەی ئێستا سەدان قوتابخانەمان هەیە قوڕە لە کابینە دایە بەڕاستی، چوار پۆلیمان هەیە، دیارە پارەکە دیاری بکرێ، ئەگەر پارەکە ئێستا دیاری بکرێ، پارەکە کەم بێ، ئێستا لە هۆڵی پەرلەمان ئێمەی پەرلەمانتاران هەوڵی ئەوە دەدەین پارەکە زیاد بکەین، بەڵام بەشێوەیەکی کراوە پارەکە دیاری نەکرێ، بەڕاستی ئیلتیزامێکی وا نەکەوێتە سەر حکومەت بەیانی بگاتە ئەو ڕادەیەی، کە پێداویستی لە خوێندنگاکان پڕ بکرێتەوە، بۆیە بەڕاستی داوا دەکەین ئەو بڕە پارەیە دیاری بکرێ، بۆ ئەوەی ئیلتیزامەك دروست بێ لە مابەینی دروستکردنی و دروست نەکردنی، و هەروەها بەدواداچوون بکرێ بۆ ئەو بڕە پارەیە ئایا چۆن سەرف دەکرێ؟ چۆن پێ دروست دەکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك نەریمان.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا هەر یاسایەك كە دادەنرێ دەبێ زۆر ڕوون و ئاشكرا بێ، و كەمترین مەجال بهێڵێتەوە بۆ ئیجتیهاد من ئەم یاسایە دەبینم بە شێوەیەكی وەها دانراوە مەجالێكی زۆری هێشتۆتەوە بۆ ئیجتیهادات كە حكومەت بیكات یان نەیكات؟ ئێمە هەر لە سەرەتای ماددەكە بڕگەی یەكەمی ماددەی حەوتەم باسی لە هەڵمەتی نیشتیمانی دروستكردنی قوتابخانە كردووە، ئێمە ساڵانی پێشتریشمان بووە و تەحدیدشمان كردووە، من پێم وایە ئێستاش تەحدیدكرنەكەی وەكو بەردەوام بوونەك زۆر پێویستە، وەكو بەڕێزان كوێستان خان و كاك كاردۆ هەندێك لە هاوڕێكانم پشتگیری دەكەم كە تەحدید بكرێ، و ئەم ماددەیە بڕگەی دووەم من پێم وایە ئەمە ماددەیەك بووە ساڵی پار هەبووە، و من لەوێ پشتگیری لە سۆزان خان دەكەم كە ئەو (200) ملیارەی كە دەست نیشان كراوە، لێرە تەحدید بكرێ، لەبەر ئەوە مەجالی كەمتر بمێنێتەوە بۆ ئیجتیهادات، و من لەو ماددەیە ئەوە دەبینم كە وەزارەتی دارایی ئەمساڵ ئیلغای كردۆتەوە كە قەرزی خانووبەرە بدات بە هاووڵاتیان، كە لە ساڵی پار (20) ملیۆنمان بۆ موحافەزات و قەزا و ناحیەكان، و (25) ملیۆنیشمان داناوە بۆ لادێكان، لەكاتێكدا لە ساڵی پار ئێمە تەحدیدمان كردووە، ئەمساڵ نەهاتووە، بۆیە بەڕاستی ئەگەر وەزارەت مەبەستی لەوەیە لەم ماددەیە هینی تێدا بێ، دەبێ ئەم ماددەیە تەحدید بكرێ بۆ موحافەزات و قەزا و ناحیەكان چەندە؟ بۆ لادێكان چەندە؟ وەكو ساڵی پار، بۆیە ئەگەر ئەوە نەكەن پێم وایە كراوەیە، و ئەوكاتەی لەوانەیە نەیكەن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عبدالكریم عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری تەواوی ماددەی حەوتەم دەكەم لە بڕگەی یەكەم كە بەردەوامبوونە لە هەڵمەتی نیشتیمانی دروستكردنی قوتابخانە، بەڵام پێویستە بڕەكەی لێرە دیار بكرێ، و هەروەها بیجگە لە بڕەكەی چۆنیەتیەكەشی نازانم، دەبێ هەرشوێنی بكەینەوە، كە لێرە بەدواوە هەر چەندە ئێمە لەگەڵ وەزارەتی پەروەردە ڕێككەوتین كە كوالێتیەكان بەرزكەینەوە كە واز لە دروسكردنی قوتابخانەی چوار پولی و شەش پولیش بهێندرێ، بەڵام دەبێ بەڕاستی هەندێك ئیلزام بخرێتە سەر وەزارەت پێویستە دەست نیشان بكرێ، بەنیسبەت خاڵی دووەم، بێ لەوە كە دەست نیشان بكەین ئەو ئیلتیزاماتە عەدالەتێك دروست بكەین لە بەینی شار و شارۆچكە و گوند و هەمووی حسەی هەبێ لەو قوتابخانە نوێیانە كە بە دیزاینی نوێ و بە با بڵێین سستەمێكی نوێ دروست دەكرێ كە شایستە بێ بۆ ئەو خوێندنەی كە ئێمە دەمانەوێ بایەخی پێ بدەین، بەنیسبەت خاڵی دووەم كە بەردەوام بوونە لە كۆمەك كردنی صندوقی نیشتەجێكردنی دانیشتوانی كەمدەرامەت ئەو لێرەش هەر پێویستە بڕەكەی دیاری بكرێ، و هەتا ئێستا ئێمە نازانین ئالیەتی وەرگرتنی ئەو خانووانە چۆنە؟ یان ئەو یەكەی نیشتەجێیانە چۆنە؟ و هەروەها دانەوەی قەرزەكە چۆنە؟ ڕاستە

ئاسانكارى زۆرى تێدایە بۆ خەڵكى كەمدەرامەت، بەڵام یەعنى تا ڕادەیە ئیستغلالى تێدایە، خەڵكى تر سوودى لێ وەردەگرێ، پێویستە یەعنى بە لایەنى كەم چاو لە وڵاتێك لە وڵاتانى جیهان بكەین، كە بەلایەنى كەم لەو بڕە پارەیەى كە وەردەگیرێتەوە، ئێستا وڵاتى توركیا بە قەرزێكى زۆر درێژ خایەن كە مانگانە نزیكەى تەنها (100) لیرە لە هاووڵاتیان وەردەگرێتەوە، كە سوودمەند دەبن، و بەتایبەتى كارمەندەكان، فەرمانبەرەكان، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكى پەرلەمان:

فەرمووو شەونم خان.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان

لە ڕاستیدا بەنیسبەت بڕگەى یەكەم كە پەیوەندە بە هەڵمەتى دروستكردنى قوتابخانەكانەوە، منیش هەمان ڕاى ئەو هاوڕێیانەم هەیە، پێویستە بڕى پارەكە دەست نیشان بكرێ لێرە، و پێم باشە بڕگەیەكى تریش ئیزافە بكرێ هەر لێرەدا بەپێى پێداویستى شارەكان، چونكە ئەگەر موقارەنە بكەین بەپێى ئەو مەعلوماتەى لامە هەندێك لە شارەكان وەزعى قوتابخانەكان ڕەنگە لەوى تر باشتر بێ، لەبەر ئەوە پارەیەك تەخسیس دەكرێ، پێویستە ڕەچاوى ئەوە بكرێ چ شارێك لە كوردستاندا زیاتر پێویستى پێیەتى و وەزعى قوتابخانەكانى خراپترە، بڕى بودجەكەى بۆ دەست نیشان بكرێ، بەنیسبەت دووەم، بڕگەى دووەم كە نیشتەجێبوونە لە ڕاستیدا لەم بڕگەیەشدا پێویستە بڕەكە دەست نیشان بكرێ، بۆ ئەوەى بتوانرێ كارى تەواو جدى لە سەر ئەم بابتە بكرێ، و موتابەعە بكرێ لەلایەن ئەندام پەرلەمانەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكى پەرلەمان:

فەرمووو كاك فاضل.

بەڕێز فاضل محمد قادر (بەشارەتى):

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

من دەست خۆشى لە حكومەتى هەرێم دەكەم كە دیارە ئەمساڵ بەڕێژەیەكى باش بڕیارى داوە بۆ دروستكرنى قوتابخانە لە كوردستان، بەڵام ئەوەى كە ئەو بەڕێزانە باسى دەكەن باسى ڕێژەى پارەكە بكرێ، ئەوەیان نازانم پێم وایە دەگەڕێتەوە بۆ سەلاحیەتى حكومەت هەر لە ماددەى حەوت پێم وایە بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان، ماددەى حەوت و نۆ یەك مەفهوم دەبەخشێ، هەرچەند نازانم ئەندامانى لیژنەى یاسایى ڕەئیان چییە لە سەر ئەوەى كە بكرێ بە یەك ماددە؟ من پێشنیار دەكەم بكرێ بەیەك ماددە، چونكە باسى یەكەى نیشتەجێبوون و قەرزى خانووبەرە و ئەوانە دەكات، یەك بەرچاو ڕوونى دەخەمە پێش چاو، دیارە حكومەت لەپەرلەمانى كوردستان لە ساڵانى ڕابوردوو بڕیارێكى زۆر باشى دەركرد، و سەركەوتوو بووە، مەسەلەى پێدانى قەرزى خانووبەرە و دروستكردنى یەكەى نیشتەجێبوون، بەڵام

ڕاستیەکەی ئەوە شتێکی زۆر باشە، بەڵام لە هەمان کاتدا دەتوانم بڵێم حکومەت سەرفەکەی کردووە، بەڵام وەکو پێویست سوودی لێ نەبینراوە، لەبەر ئەوەی بە حەقیقەت هەندێ جێگا هەیە دوو ماڵی تێدا دروستکراوە، ئەو دوو ماڵە نەیتوانیوە تێی بچێ سوودی لە ئەو پارە وەرگرتنە بکات لەبەر ئەوەی قوتابخانەی نیە، جادەی نیە، کارەبای نیە، خانووەکەی دروستکردووە، ئیمکانیەتەکەی لە حکومەت وەرگرتووە، بەڵام نەیتوانیوە نیشتەجێ هیوادارم، و پێشنیار دەکەم حکومەتی هەرێمی کوردستان پەنا بەرێ بۆ دروستکردنی گوندی سەردەمیانە لە ڕێگەی ئەو قەرزی خانووبەرەو یەکەی نیشتەجێبوونە لە هەرێمی کوردستاندا دروست دەکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک د. عمر.

بەڕێز د. عمر حمد امین خدر (نورەدینی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەگشتی پشتیوانی لەو ماددەیە دەکەم، چونکە هەم فەقەرەی یەك و هەم فەقەرەی دوو، دوو بواری گرنگن، کە حکومەت خۆی مولزەم کردووە، بۆ ئەوەی کە پارەیان بۆ تەرخان بکا و لەم بوارەدا خزمەتگوزاری پێشکەش بکا، سەبارەت بە بڕگەی یەکەم ئەویش پابەندبوونی حکومەتە بە هەڵمەتی نیشتیمانی دروستکردنی قوتابخانە کە ئەمساڵ پارەی بۆ تەرخان نەکراوە، لە ڕاستیدا ساڵانی ڕابوردوو بڕێك پارەمان بۆ تەرخان کردبوو کە (120) ملیار بووە، بەڵام ئەمساڵ سەیر بکەین حکومەت لە پڕۆژەکاندا ئەوەی ڕوونکردۆتەوە کە لە دوو ئاڕاستەدا ئەمساڵ ئەم هەڵمەتە بەردەوام دەبێ، یەکێکیان ئەوەیە کە ئێستا هاتووە لە ژێر دەستمانە ئەویش (460) پڕۆژە بۆ وەزارەتی پەروەردە کە زۆربەیان قوتابخانەن لە پێشنیارەکان و لە بەردەوامەکان، ئەمساڵ دەکەونە بواری جێبەجێکردنەوە یان لە جێبەجێکردن دان، بەسەر یەکەوە زیاد لە (120) ملیاری بۆ دانراوە، (244) ملیاری بۆ دانراوە، کەواتە پارەی زیاتری بۆ دانراوە، کە لە ناو پڕۆژەکاندا لە ناو بودجەدا، ئەوە ڕوونکراوەتەوە، هەروەها حکومەت بەرنامەیەکی تریشی هەیە، ئەم ماوەیە ئیعلانی کردووە، هەم لە مەوقیعی ئەلیکترۆنی ئەنجومەنی وەزیران، هەم وەزارەتی پەروەردە کە لە ئایندە دا جگە لەوەی کە ئێستا نێردراوە، (500) قوتابخانەی تریش دروست دەکا، ئیعلانیشیان کردووە، ئیعلانەکە تا مانگی سێ بەردەوام دەبێ لە هەندێ کۆمپانیا تا ئەو ڕادەیە ئێمە موتابەعەمان کردبێ، هی فەرەنسی، هی کۆری، هی ئیتاڵی عەرزیشیان کردووە، بۆیە بەم ئاڕاستەیەدا هەڵمەتەکە بەردەوام دەبێ، کەواتە دەبینین ئەو بڕەی کە بۆی تەرخان دەکرێ، بۆ ئەم هەڵمەتە زۆر زۆر زیاترە لە (100) و لە (200) ملیاریش، بۆیە تەحدیدکردنی مەبلەغەکە بەم شێوەیە کە نەهاتووە، لە بابی ئەوەیە بایەخی زیاتر پێ دەدرێ، نەك مەبلەغەکە کەم بێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو كاك د. سەروەر.

بەڕێز د. سەروەر عبدالرحمن عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە مایەی خۆشحاڵیە كە ئەمساڵیش حكومەت پابەندە بە مەسەلەی بەردەوام بوون لە سەر هەڵمەتی دروستكردنی قوتابخانەكان، بەڵام ئەوەی تێبینی دەكەین لێرەدا دیارە ئێمە زۆر باسمان لەو حاڵاتانە كردووە، كە لە بواری پەروەردە دا ئەگەر بمانەوێ كێشەكان چارەسەر كەین گەورەترین كێشەی ئێمە نەبوونی بینایەی خوێندن، یاخود وەكو پێویست نەبوونیەتی، كاك د. عمر سەرۆكی لیژنە ئەوەی ڕاگەیاند كە ژمارەی ئەو قوتابخانانە دەكرێ، بەڵێ من نامەوێ دووبارەی كەمەوە زۆر هەنگاوێكی باشە، بەڵام دەكرێ ئێمە كارێك بكەین لایەنی جێبەجێ كار ئەكتیف تر بێ، و یاخود باشتر بەدوای ئیش و كارەكانی بچێ، بۆ نموونە، من شوێنێك بە نموونە دەهێنمەوە، كە ئەمڕۆ ئەم حاڵەتە لامان بوو، شاری ڕانیە، لە ڕانیەدا دوو قوتابخانە هەیە كە دەڕووخێندرێن و دەیانەوێ بیناكانی بەرجادە دەكەوێ و زەویەكەی بفرۆشێ، هەرچەند ئێمە وەكو لیژنەی پەیوەندیدار بە دوایەوەین كە دەمانەوێ ئەمە قبوڵ نەكەین دوو قوتابخانە لە سەنتەری شاردا كەم بێتەوە، بەڵام ئەوەتا بەهەمان شێوە بەشی بیناسازی وەزارەتی پەروەردە لامان بوون، من ئەو پرسیارە دەكەم لەوێ كە ئەو قوتابخانە كەم دەبێتەوە، بەڵام قوتابخانەیەكی (18) پۆلی كە لە ساڵی 2011 دەرچووە بۆ ئەوێ پارەشی بۆ سەرفكراوە، بەڵام بەڕێوەبەری بیناسازیەكە دەبێ ئەمساڵ تەواو بێ بەپێی ئەو حیساباتەی لێرە هەبووە، پرۆژە بەردەوامەكانە كە تەواو دەبێت، بەڵام هیچ شتێكی بۆ تەرخان نەكراوە، تەنها زەویەكەیە، بەهەمان شێوە لە بواری تریشدا ئێمە ئەو كێشانەمان هەیە، من ئەو ڕۆژە پرسیارێكم كرد لە بەڕێز وەزیری پلاندانانیش لەوێیە ئیشتیباهێك لای من هەبێ كاتێك باسی قوتابخانە پیشەییەكانم كرد، بەڵام لەویشیاندا ئەمە لەو لیستەدا كە جەنابی باسی كرد بەدواداچوون كراوە، وەڵامەكانم پێگەیشتووە، بەڵێ ئەو (5) ملیۆن دۆلارە پارەی زانكۆ بووە، خوێندنی باڵا بووە، بەڵام لەوەیاندا بەڕێزان (4,5) ملیار و نیو دینار سەرفكراوە بەپێی ئەمە، بەڵام وەزارەت دەڵێ سەرفمان نەكردووە، بەهەر حاڵ قوتابخانەی چوار پۆلی تێدا بووە وتوومانە نەمێنێ، وەزارەت خۆشی وتی، بەڵام دەبینین تیایدا ماوە، ئەوەی گرنگە لێرەدا من پێم وایە پێویستە بڕی پارەكە دەست نیشان بكرێ، ساڵ بە ساڵ بەپێی ئەو ژمارەیەی قوتابیان، خوێندكاران، منداڵان دەچنە بەر خوێندن پێویستمان بە قوتابخانەی زیاترە، تەنها لەمساڵدا بەپێی حاڵەتی تەبیعی پێویستمان بە (200) قوتابخانە هەیە، تەنها بۆ ئەو (50) هەزار خوێندكارەی بە بەراورد لەگەڵ ساڵی پار زیاد بووە، جگە لە قوتابخانەی دوو دەوامی و سێ دەوامی كەوا ئێمە هەمانبێ، بۆیە من پێم وایە پێشنیار دەكەم بەلای كەمەوە بۆ ئەوەی حكومەت مولزەم بێ بەجێبەجێكردنی بڕی پارەكە دەست نیشان بكرێ، و لە (150) ملیار دینار كەمتر نەبێ، چونكە ئێمە پێشتر (150) مان دەست نیشان كردبوو، لە جیاتی ئەوە، ئەمە زیاد بێ، بۆچی كەم بێتەوە، ببێ بە (120)، و ئەگەر بێت و ئەو هەنگاوەی كەوا حكومەت دەینێ لە پاڵ ئەوەدا زیاتر بتوانێت لە پارەی نەوتدا

یاخود لە پارەی بودجەی تەکمیلیە زیاتر مەشاریعی تریش بە هەمان شێوە جێبەجێ بکات، سەبارەت بەوەی مەسەلەی دروستکردنی یەکەی نیشتەجێبوون لەوێش من هەر پێم وایە باشترە بۆ ئەوەی حکومەت پلانی دیار بێت و بەرچاوی ڕوون بێت، بڕی پارەکە ئەو پارەیەی کەوا بۆی تەرخان دەکرێ دەست نیشان بکرێ، چونکە هەموومان دەزانین مەسەلەی موازەنە ڕەقەمە، لەمەشیان ئەگەر بێت و دەست نیشان نەکرێ، ئاخۆ چۆن بەرێوە دەچێ؟ و یاخود پلانەکانی تا چەند دەتوانێ سەرکەوتوو بێت، و یاخود بەرچاو ڕوونیەکی ئەوتۆی نابێ، سوپاس،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو شلێرخان.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بەنیسبەت ماددەی حەوتەم، بەڕاستی بۆیە حکومەت پارە تەرخان ناکات بڕەکەی حەقیەتی، چونکە بەتەنیا ئەم ماددەیە لەگەڵ ماددەی (12) ڕەبتی بە بودجەی ئیستیسماریەوە هەیە، لەبەر ئەوە پێویست ناکات پارەی بۆ تەرخان بکرێ، لەبەر ئەوەی مەکتەبەکان هەمووی لە پرۆژە بەردەوامەکان و پێشنیارکراوەکان پارەی هەیە، ئەگەر بۆ پێشنیار باس دەکەن، بەنیسبەت ماددەی دووەم ئێمە تەبعەن پەرلەمان خۆی تەفعیلی قانونی ڕەقەم حەوتی کرد کە ئەوە بوو قانونی ڕەقەم (16) دانرا، سێ ساڵە لە سەر یەك، یەکەم ساڵ (49) ملیارەکە کە چۆتە بواری جێبەجێکرنەوە هەتا ئێستا یەعنی لە پرۆژە بەردەوامەکاندا دیارە، و هەروەها ساڵی 2012 ئەوەبوو (100) ملیاری بۆ دانرا زۆربەی تازە ئیحالە دەکرێ، لەبەر ئەوەی خۆتان دەزانن کێشەی ئیحالەکردنی ئیش زۆربەی ڕەبتی بە شوێنی پێگەی پرۆژە و ئەوانە هەیە کە ئێستا بۆ قەزاکانیش دانراوە، بەنیسبەت پرۆژەکانی دیکە لە پێشنیارکراوەکانی ساڵی 2013دا ئەوەیە کە ئەو (5) هەزار یەکەی نیشتەجێبوونە دەکا، لەبەر ئەوە ئەم ماددەی حەوتە، تکا دەکەم ئەمە عیلاقەی بە بودجەی وەگەڕخستنەوە نیە، هی بودجەی ئیستیسماریە لەبەر ئەوە نابێ بڕی بۆ دابنرێ، لەبەر ئەوە وەکو مەشاریعی پێشنیارکراو خۆی حکومەت ئیلزام کراوە، بەسە بۆ ئێمە هەموو ساڵێ تەئکید بکەینەوە کە (تلتزم الحقوق) لە هەردووکیان لە مەکتەبەکانیش و لە یەکەکانیشە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو تارا خان.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بەڕاستی یەکێك لە کارە هەرە گرنگەکان کە هەرێمی کوردستان و حکومەتەکەی بایەخی پێ داوە، ئەوەیە کە پیشندانی بایەخدان لەلایەنی ئەو نیشتەجێبوونانە یان بڵێین ئەو یەکانەی کە دروستکراوە بۆ خەڵکی کەم دەرامەت کە جێگای خۆشحاڵیە کە ئەگەر بێتو هەر لە ساڵانی زووەوە کە بڵێین لەو کاتەی کە یاساکەی

لێ دەرچووە کە ساڵی 2008 بووە، و لە هەموارکرنیشی 2011 کە ئەگەر (1372) یەکە بێت، و تا ئێستا ژمارەکانی زیاد لە (20) هەزار یەکە کراوە بە گشتی، بەڵام بۆ کەمدەرامەت دەبینین بڕێکی باشی بۆ دانراوە دەیبینین لەوانەی تاکو ئێستا جێبەجێکراوە، بەڵام من وا ئەبینم کە جۆرێك لە تەنسیقی زیاتر ببێ کە هەر یەکەیەك کە دەکرێ، ڕاستە خزمەتی چینێك و بوارێك دەکات، بەڵام بۆ زیاتر تەئکیدکردن کە خۆی دەیکا بۆ کەم دەرامەت بێ، چونکە یارمەتی هەژاران، یارمەتی کەسان لەوە نابێ کە تۆ بڕێ پارەی بۆ ببڕێتەوە، بەڕاستی ئەو یەکەی نیشتەجێبوونانە گەورەترین یارمەتیە کە هەرێمی کوردستان پێشکەشی ئەو خەڵکانەی کە سنووردارن لە ڕێگای دەرامەتیانەوە کە ئێمە یارمەتیان بدەین بەبێ پێشەکی بەزووترین کات بۆیان دەست نیشان بکەین جێگای خۆشحاڵیە، و ئەو ڕوونکردنەوەیەی کە شلێر خان بەڕاستی لێرە ڕوونی کردەوە دەست بەستنەوەی حکومەت نەبێ بە بڕێکی تایبەت، چونکە مولزەمە حکومەت کە خۆی خستوویەتیە سەر شانی خۆی ساڵانەش ئامارەکان لەبەر دەمان دایە کە ساڵانە شت دروست دەکات بۆ ئەم چینە کەم دەرامەتە، لەلایەن قوتابخانەکانیشەوە بەپێی پێویست دەبێ، مومکینە ئەگەر دانانی بڕێکی تایبەت وای لێ دەکات پێویستیەکان زیاتر جێبەجێ نەکات لەوەی کە دەست واڵا بێت بەپێی پێویست شارو شارۆچکەکان، و من حەز دەکەم ئەوەش بڵێم کە دەڵێن هەر سێ پارێزگا، پارێزگاکان لادێکانیش دەگرێتەوە، شوێنەکانی تریش دەگرێتەوە، لەبەر ئەوە شەرت نیە ئێمە بڵێین دەبێ بۆ گوندەکانیش بکرێ، خۆی بێ ئەوەی بڵێین بۆ گوندەکانیشە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید محمد/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

دیارە باس لە ئەم مەوزوعە کرا، زۆربەی زۆری باسکرا، ئەوانەی کە پەرلەمانتاران کە باسیان کرد مەعلوماتیان هەبوو تا حەدێك لە سەر ئەو مەوزوعە، بەڵام من دەمەوێ ئەوە باس بکەم یەکەم: عیلاقەی بە پرۆژەکانەوە هەیە، و عیلاقەی بە وەبەرهێنانەوە هەیە، بۆیە بەم شێوەیە نەصەکە هاتووە کە دەبێ بەردەوام بین، هەر وەکو هەموو مەشروعەکانی تر، دووەم: ئێمە خۆ (200) ملیار دینارمان تەخسیس کردووە بۆ وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە، و پارەکە لە ناو میزانیە هاتووە، هەروەها کە دەبینین ئێستا کە (427) مەکتەب لە ژێر تەنفیز دایە، (33) ئێستا دەکرێت، ئەمە (460) لە ناو میزانیە دا هاتووە، (254) ملیاری بۆ تەخسیس کراوە، ئەمانە هەمووی تەخسیسن، بەڵام ئەمە سەرەڕای ئەمەش دەبێ ئێمە هەر بەردەوام بین لە ئیشەکانماندا، نازانین یەعنی چەند ئینجاز دەبێت، مایەی ئینجازەکەش سیلەف بەردەوام دەبێ، بەنیسبەتی یەکەی نیشتەجێبوونەوە تەبیعی تاکو ئێستا ئەوە (5000) یەکەی نیشتەجێبوون وا ئێستا لە ژێر تەفیز دایە، و تاکو ئێستا (20884)یەکەی نیشتەجێبوون تەواو بووە، هەروەها ئەو خانووانەی کە بۆ کەمدەرامەت کراوە، ئەوە ئێستا وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە بەپێی یاساکە

جێبەجێی دەکات، و دابەشی دەکات لە عەینی وەخت، بۆیە من تکام وایە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، کە لە تەعدیلەکەی بەشی برادەرانی یاساییدا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی هاوبەش.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

زۆربەی زۆری ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاری ئەوەیان کرد، کە مەبلەغێکی موحەدەد لە قانونەکە دیار بکرێ، سەبارەت بەردەوام بوون لە دروستکردنی قوتابخانە و خوێندنگا، و هەروەها دابینکردنی یەکەی نیشتەجێبوون بۆ هاووڵاتیانی کوردستان، بەڵام تێبینی ئەوەی دەکەین کە لە بودجەکە دا بەشێوەیەکی گشتی مەبلەغەکان دیار کرایە، لە پڕۆژەکان، پڕۆژەکانی بەردەوام یان پڕۆژەکانی پێشنیارکراوەکان، و هەروەها لە ئیستیسمارەکەدا، سەبارەت بە قانونی تەئمینی سەکەن ژمارە (7)ی ساڵی 2008، و هەموارکردنەکەی ساڵی 2011 کە بە ژمارەی (16) بوو، ماددەی تێدایە دەڵێ:(تلتزم وزارة الاعمار والاسكان ببناء الوحدات السكنية الشقق في مراكز المحافظات وشقق ودور سكنية في الأقضية والنواحي و تسليمها خلال مدة من تأريخ المباشرة ببناء الوحدات السكنية) واتا ئێمە لەگەڵ ئەوە دا نین کە پارەکە تەحدید بکرێ لەو ماددەیە، بۆچی؟ یەکەم: قانونەکەی دیاری کردووە، و لە بودجەکەدا هاتووە، دوو: ئەگەر ماددەکەی تەحدید بکەین پارەکە تەحدید بکرێ بۆ دروستکردنی قوتابخانە یان هەروەها بۆ دروستکردنی یەکەی نیشتەجێبوون، واتا حکومەت ئەو کاتی مولتەزیم نابێ بەجێبەجێکردنی بە بەردەوام بوون، پارەکە کەنگی تەواو دەبێتەوە، دەڵێ ئەو پارەیە پەرلەمان تەخسیسی کرد بەو ڕەقەمە پارەکە تەواو بوو، من سەلاحیەتی ئەوەم نەما پارەی ئیزافە بکەم، بەڵام ئەگەر بەو شێوەیە بێت کە کراوە بێت، ئەوا حکومەت مولزەمە بە دابینکردنی قوتابخانە و بەردەوام بوون لە دروستکردنی قوتابخانە، و هەروەها بەردەوام بوون لە دابینکردنی یەکەی نیشتەجێبوون بۆ هاووڵاتیانی کەمدەرامەت، یاساکەش بەو شێوەیە تەحدیدی کردووە، پرسیارێك لەلایەن بەڕێزێك لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کرا؟ دەڵێ ئالیەتەکە دیار نیە لە چۆنیەتی دابەشکردنی یەکەی نیشتەجێبوون؟ ئەگەر تێبینی یاساکە بکەی ئالیەتەکە زۆر وازیحە، و بەتایبەتی وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە ڕێنمایی ژمارە (1)ی ساڵی 2011ی دەرکرد لە وەقائیعی کوردستان، بەژمارە (149) بڵاوبۆتەوە ئالیەتی تەوزیع کردنەکە چۆنە؟ ئەو کەسانەی کە کەمدەرامەتن بە چ شێوازێك سوودی لێ وەردەگرن، و فۆڕمەکە چۆن پڕ دەکرێتەوە پێشکەش دەکرێ،ئەندام پەرلەمانێکی تر پێشنیاری ئەوەی کرد کەوا هەردوو ماددەی (7 و 9) دەمج ببێتەوە،ئەگەر تێبینی بکەین بابەتەکان جیاوازە، ماددەی (7) پەیوەستە بە دروستکردنی قوتابخانە، و یەکەی نیشتەجێبوون، و ماددەی (9) پەیوەستە بە دانەوەی قەرز بۆ مەشاریعی زراعی و صناعی و سیاحی، واتا بابەتەکان جیاوازە

یەکگرتنەوەیان وارد نیە، وەك خۆی بمێنێتەوە، و لە کۆتایی قسەکانم برادەران لە لیژنەی دارایی وا دیارە بەنیازن ئەوانیش تێبینیان هەیە،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی دارایی.

بەڕێز عمر صدیق محمد (هەورامی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

هەمووومان ئاگادارین بەوەی کە پڕۆژەی بودجە تەنها یاساکەی نیە، ئێمە لەگەڵ پڕۆژە یاساکە خشتەمان بۆ هاتووە بەشێکی پەیوەندارە بە بودجەی تەشغیلی، بەشێکی تری پەیوەندارە بە بودجەی ئیستیسماری هەر یەك لەو دوو خشتەیە بودجەی ئیستیسماری، و بودجەی تەشغیلی بە وردی بڕی تەرخانکراوی پارە بۆ هەر یەك لەو پڕۆژانەی هەن تەرخانکراون، بەڵام کە دێینە سەر یاساکە، یاساکە چوارچێوەی گشتی مامەڵەکردنی حکومەت یان دەسەڵاتی جێبەجێکردن یان هەر یەکێك لەو موئەسەسانە دەست نیشان دەکات واتە نایەتەوە وەزارەت بۆ وەزارەت ئەوەی کە تەرخانکراوە بۆ بودجەی ئیستیسماریەکانی چەندە؟ لێرە لە یاساکە دووبارەی بکاتەوە، بەڵام حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ساڵانی ڕابوردوو، و پەرلەمانیش گرنگی بەو بابەتەی کە داویەتی لەبەر ئەوەی کێشەی لە ناو هەرێمی کوردستاندا دوو کێشەمان هەیە، یەعنی بە زەقی بینراون، یەکەم: کەمی خوێندنگا و قوتابخانە، دوو: کەمی یەکەی نیشتەجێبوون، بۆیە تەئکیدکراوەتەوە لێرە لە ناو یاساکەدا هێنراوە، ئێمە وەکو لیژنەی دارایی پێمان باش نیە هیچ بڕێك دەست نیشان بکرێ، چونکە ئیمکانە هەر ئێمە دواتر بە هەڵەدا بچینەوە، تەماشا کەن ئەگەر ئێمە بنووسین (120) ملیار بۆ قوتابخانە و خوێندنگاکان، دەبینین بڕی تەرخانکراوی وەزارەتی تەربیە (254) ملیار و (34) ملیۆن دینارە، بەهەمان شێوە ئەوەی کە پەیوەندارە بە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە و نیشتەجێکردنەوە، بڕی (666) ملیار (398) ملیۆن دیناری بۆ تەرخانکراوە، کە بەشێکی پەیوەندارە بە چی؟ بۆ ئەو یەکانەی کە دروست دەکرێن بۆ خەڵکی کەمدەرامەت بۆیە بە باوەڕی ئێمە وەکو لیژنەی دارایی بڕی تەرخانکراوەکان لە ناو خشتەکاندا هەن پێویست ناکات لە ناو یاساکاندا بێتەوە، چونکە یاساکە چوارچێوە گشتیەکە دەست نیشان دەکا، بۆ حکومەت و بۆ پەرلەمان بۆ ئەوەی چۆن مامەڵەی پێوە بکەن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا پێشنیارێك چەند برادەرێك، چەند خوشکێك پێشنیاریان کرد کە تەحدید بکرێ، بابە نوقتەی نیزام یەك، دوو، سێ، چوار، پێنج، دە چەند نوقتەی نیزام؟ نیە نوقتەی نیزام؟ پێشنیارەکانیان چەندە بیخەنە دەنگەوە، دەنگی هێنا باشە، دەنگی نەهێنا تەواو، فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

پێشنیاری ئەوە کرا کەوا مەبلەغەکان تەحدید بکرێ، بۆ هەردوو بڕگە. ئەوە بخرێتە دەنگدان،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیارێك ئەوەیە کە دەڵێ مەبلەغێك تەحدید بکرێ، کێ لەگەڵ دایە تەحدید بکرێ دەست بەرزکاتەوە؟ (28)کەس لەگەڵ دایە تەحدید بکرێ، کێ لەگەڵ دایە وەکو خۆی بمێنێتەوە دەست بەرزکاتەوە؟ (46) کەس لەگەڵ دایە وەکو خۆی بمێنێتەوە؟ فەرموو مامۆستا عمر

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ببورن تازە دەنگی بۆ درا، بەس من پرسیارێك ئاڕاستەی بەڕێزان لە لیژنە ئەکەمەوە، و بەڕێز وەزارەتیش، ئێمە یەکەمان پێشتر ئەمەمان دیاری کردووە، پرسیاری من ئەوەیە ئەگەر لە پڕۆژەی تەشغیلی و ئیستیسماری پڕۆژەکان بە تەفسیلات هاتووە، لێرەش تەحدیدی ناکەین ساڵانی تریش کردوومانە، فەلسەفەی ئەو ماددەیە چییە لێرە بەس ئەوەیە پرسیارەکەم؟

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

المادة الثامنة: أولاً: يخصص مبلغ قدره(185) مليار دينار لدعم الاحزاب، ويتم الصرف من هذا التخصيص بموجب اجراءات مؤقتة من قبل مجلس الوزراء على أن تتم تسوية مبالغ السلف المستلمة من قبل الاحزاب خلال سنتي (2011 ، 2012) لحين اصدار قانون الدعم المالي للأحزاب.

ثانياً: يخصص مبلغ قدره (15) مليار دينار للمنظمات غير الحكومية وفق قانون المنظمات غير الحكومية رقم (1) لسنة 2011.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمە پێمان باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمە تێبینیمان نیە لە سەر ماددەکە، تەنها زمانەوانی هەندێك ناحیەی قەواعیدی غەلەتی تێدا بوو ،چاکمان کردووە،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی دارایی.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمەش هیچ تێبینیەکمان نیە وەکو خۆی بمێنێتەوە،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ دەیەوێ ناوی خۆی بنووسێ؟ (نەریمان عبداللە، ناسك توفیق، عمر عبدالعزیز، سەرهەنگ فرج، نەسرین جمال، پەیمان عزالدین، دلشاد حسین، سیوەیل عثمان، فرمان عزالدین، برهان رشید، پێشەوا توفیق، شڤان احمد، کاردۆ محمد، شێرزاد عبدالحافظ، احمد سلیمان، علی حسین، د. سەروەر عبدالرحمن، ئاهەنگ عارف، عبدالسلام مصطفی، اسماعیل محمود، د. عمر) تا سەعات پێنج بە خواتان دەسپێرین و هەر بژین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم کاتەتان باش ئێستا دەست بە دانیشتنەکەمان دەکەینەوە فەرموو لیژنەی یاسایی ماددەی (11) بخوێنەوە،

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

المادة الحادية عشرة: یخصص مبلغ قدره (50) ملیار دینار لقضایا الهجرة والمهجرین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی ڕەئیی خۆتان لەم بارەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمە هیچ تێبینیمان لە سەر ماددەکە نیە، پشتگیری دەکەین وەکو ئەوەی کە هاتووە،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی دارایی.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمەش هیچ تێبینیەکمان لە سەر نیە،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمەش داوا دەکەین وەکو خۆی بمێنێتەوە ماددەکە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ دەیەوێ قسەی لە سەر بکا؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە (کوێستان محمد، اسماعیل محمود، علی حسین، سەردار رشید، تارا تەحسین، پەروین عبدالرحمن، نەژاد عزیز، عبدالله محمد نوری، فرمان عزالدین، پەیمان عزالدین، عظیمة نجم الدین)

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

من پێشنیار دەکەم ئەمە بکرێ بە (60) ملیار دینار، (10) ملیار دیناری بدرێ بە کوردانی ڕۆژ ئاوا کە ئێستا لە بارودۆخێکی زۆر خراپ دان، ناکرێ ئەوانە بە هاوکاری و کۆمەکی خەڵك ژیان بەسەر بەرن کە هەموومان دەزانین لەم زستانە دا کە چۆن وەزع و گوزەران بەڕێوە دەبەن، دووەم: یەك وشەی بۆ زیاد بکرێ، پرسی کۆچ کردن و کۆچ پێکراوان و دیپۆڕتکراوەکان، ئێمە هەموومان دەزانین دیپۆڕتکراوەکان، چەند ساڵێکە لە عێراق هەر کەسێك دیپۆڕت دەکرێتەوە پارچەیەك عەرز و پێنج ملیۆن دیناری دەدرێتێ، بۆیە داوا دەکەین لێرە دیپورتکراوەکانیشی بۆ زیاد بکرێ، چونکە ئەوانەش کە دەگەڕێنەوە هەموو شتێکیان لە دەست داوە، بۆ ئەوەی بتوانن ژیانی خۆیان دەست پێ بکەنەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك اسماعیل.

بەڕێز اسماعیل محمود عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

سەبارەت بە ماددەی (11) ساڵی پار (100) ملیاریان بۆ دانرا، بەڵام بەهۆی ئەوەی کە نووسینگەی کۆچ و کۆچبەران ئەکتیڤ نەبوو نەیانتوانی ئیستیفادە و سوود لەو (100) ملیارە بکەن، بە ئەمانەتەوە پارە بگاتە دەست گەڕاوەکان، من بۆیە پێشنیار دەکەم، و پشتیوانی لەو ماددەیە دەکەم کە بە دەست نیشان کردنی ئەو (50) ملیارە، بەڵام من لە کۆبوونەوەکانی پێشتریش وەکو پێشنیار، پێشنیارم کرد بۆ ئەوەی کە ئەنجومەنی وەزیران تەعلیماتێك دەرکا بە تەعلیمات ئەوە بڕوا، لەبەر ئەوە زۆر بە سستی دەڕوا ئەگەر ئەم ساڵیش تەعلیماتی نەبێت نووسینگەکە ناتوانێت، نووسینگەکە دەبێ ئەکتیڤ بکرێت لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە کە بتوانێ ئەو پارەیە بە ئەمانەتەوە بگاتە دەستی خەڵکی، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو ئاواز خان.

بەڕێز ئاواز عبدالواحد خضر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

ویڕای دەست خۆشی لە حكومەتی هەرێم بۆ دابینكردنی ئەو بڕە پارەیەی بۆ قەربوو كردنەوەی كۆچ و كۆچ بەران، بەڵام ساڵی پار (100) ملیار دانرابوو، دیارە ئەم ساڵ مەبلەغەكە كەمتر كراوەتەوە، ئەگەر بكرابە زیاتر بكرێ، حكومەت لە توانای دابێ باشترە، جگە لەوەی كاك اسماعیل باسی كرد، ئەم نووسینگەیە نەسریەیەكی ئەوتۆی لەبەر دەست دانیە، ئیمكانیەتی نیە، ئەو ڕۆژە خۆمان كە مەیدانیەن سەردانمان كردن لەگەڵ ئەوەی كارمەندانیان تا سەعات پێنجی ئێوارە دەمێننەوە، بۆ قەرەبووكردنەوەی ئەو خەڵكە هەتا پارەی كارتی موبایل و نان خواردنیشیان نەبوو كە بیدەن بەوان، پێشنیار دەكەم ئەگەر وەزارەتی دارایی لێرە ئاسانكارییەك بكات هەروەكو (استثناء) ئەم ماوەیە نەسریەیەكیان لەبەر دەست دابنێ، تا وەكو بتوانن ئەكتیف تر كار بكەن ئەو پارەیە زووتر بگاتە دەست خەڵكەكە، ئیشێكی باش دەبێت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك علی.

بەڕێز علی حسین محمد (فەیلی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

تێبینیەكم هەیە لە پاشكۆی ژمارە (3)ی لەلاپەرەی (87) بڕی گوژمەی كە دیاریكراوە بۆ كۆچ و كۆچ بەران نوسراووە (60) ملیار، و لە پڕۆژە یاساكە نووسراوە (50) ملیار تەسەور دەكەم هەڵەیەكی ژمارەوانی هەبێ لەو مەسەلەیە، لە لاپەڕەی (87) لە پاشكۆی ژمارە (3) لە ڕاپۆرتی وەزارەتەكەتان، ئەوە فەقەرەیەك، بۆ تەئیدی هاوكارانم كاك اسماعیل و ئاواز خان منیش ئەڵێم ساڵی پار گوژمەیەكی باش، واتە (100) ملیار تەرخان كرا، بەڵام بەداخەوە لەبەر ئەو ڕێكارانەی بۆ تەفعیلی ئەو لیژنەیە نەتوانرا ئەو پارەیە بەكار بهێنرێ لە حاڵەتێك دەخەمە بیرتان، ئێمە لە حاڵی حازر (41) هەزار خێزان بێ پۆلین كردن، واتە گەڕاوەی ئێران و توركیا و سوریامان هەیە، ئەو گوژمەیەی كە ئەم ساڵ تەرخان كراوە، و بۆ هەر خێزانێكیش وەك پێویستە (20) ملیۆن دیناری بۆ تەرخان بكرێ، واتە (2500) خێزان لەو گوژمەیە بێ بەش دەبن، لە حاڵەتێك ژمارەكە گەلێك زۆرترە، منیش هاوڕام لەگەڵ هاوكارەكانم كە دەبێ ئەو لیژنەیە تەفعیل بكرێ، تاكو بتوانن زیاتر بۆ ئەو مەسەلەیە ڕا بكەن، و تەسەور دەكەم ئەگەر مەجالی هەبێ ئەو (50) ملیارە زیاد بكرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك سەردار.

بەڕێز سەردار رشید محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

دیارە سەبارەت بەم ماددەیە كە پار (100) ملیاری بۆ دانرابوو، منیش پشتیوانی هاوڕیانم دەكەم كە ئەمساڵ لە ڕاستیدا سەبەبی كەمكردنەوەكەی من پێم وایە ئەو لیژنەیە ئەكتیف نەبوو، و نەیتوانی وەكو پێویست كارەكانی خۆی جێبەجێ بكات، و گرفتی زۆری دروست كرد، بۆ نموونە لە سلێمانی دا ئەوانەی بۆیان سەرفكراوە لە پەنجەی دەست تێناپەڕن، لام وایە زۆرێك لەو برادەرانە ئاگایان لەوە هەیە، بۆیە من داواكارم وەك هاوكارانم حكومەت ڕێنمایی نوێ دەربكات بۆ ئاسانكاری بۆ ئەوانەی كە بەڕاستی بە زۆر كۆچیان پێكراوە بۆ نموونە وەكو شارێكی وەكو هەڵەبجە ئەوەی من ئاگام لێی بێ تەنها سێ كەس لە هەڵەبجە موستەفید بووە، كە هەموو هەڵەبجە بەڕاستی لە دوای كیماوی چوونەتە دیوی ئێران و گەڕاونەتەوە، ئێستا داوای ئەوەیان لێ دەكرێ بەپێ بڕۆن بۆ ئێران و بێنەوە، دەچنە تەهران و دێنەوە، بەهیچ شكلێ بەڕاستی پشتگیریان ناكەن، بۆیە من داوا دەكەم حكومەت ئاسانكاریان بۆ بكات، بۆ ئەوەی بەڕاستی ئەو گرفتەش چارەسەر ببێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو تارا خان.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

بەڕاستی لەم ماددەیە من پشتگیری لە كوێستان خان دەكەم لەو فەقەرەیەی كە دەڵێت كوردەكانی ڕۆژئاوا ئەمڕۆ پێویستە لەم بڕگەیەدا بتوانین بەشێكی تەواوی بۆ ئەوان دابنرێ، من ئەگەر بە بڕگەیەكی جیاواز لە ماددەكانی تر بتوانین وەكو پەرلەمانی كوردستان لە هەموو ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاز دەكەم كە بڕێك لە پارە بكرێت بە هاوكاری بۆ ئەوان بەناوی پەرلەمانی كوردستان، كە وابزانم ئەوە لە خولی پێشتریش ئەوە كراوە بۆ بناری قەندیل كاتێك كە تووشی ئەو قەسف و شتانە بوون و توانرا بكرێ، ئەگەر نا من بزانم پار (100) ملیار بوو، ئەمساڵ بۆ بۆتە (50) ملیار، ئایا ئەو تەوزیعەی كە دادەنرێت لە سەر چ بنەمایەك دانراوە؟ لە سەر بنەمای تاكە؟ یان لە سەر ئەساسی خێزانە؟ یان كێیە ئەو كەسەی مەسئوولە بۆ تەوزیع كردن؟ بەڕاستی تەوزیع كردنەكەی بەشێوەیەك سست بوو كە لیژنەكانی ناو پەرلەمان و بەتایبەتی بەدەست خۆشیەوە لیژنەی ناوەخۆ زۆر بەدواداچوونیان كردووە بۆ ئەم مەسەلەیە، یەعنی وەكو چۆن سواڵێك بكرێت بەو شێوەیە ویستوویانە بۆ ئاوارەكانی ئێران و توركیا، هیواداریین ئەمساڵ شوێنێكی تر بدرێتە بەر، و حەزیش دەكەم ئەم پرسیارەم وەڵام بدرێتەوە، بۆ كەم بوویتەوە؟ لەبەر چی سست بوو؟ ئایا ئەگەر هەر بۆ باسكردنی ئیعلام بێ ئێمە ئاوارەكانی توركیا و ئێران و سوریا ئەكەین وەڵلاهی با ئەو ماددەیە لە ئێستاوە نەبێ، ئەگەر نا بە ڕێك و پێكی ئیشی لە سەر بكرێت، و ئیقتیراحەكەشم بۆ ئەندامانی پەرلەمان ئەگەر قبوڵ كرا ئەوەش پێم باشە بۆ ڕۆژئاوا بەناوی پەرلەمانی كوردستان، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو پەروین خان.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

دیارە جێگای دەست خۆشیە کە ئەمساڵ حکومەتی هەرێم بڕە پارەیەکی زیاتری داناوە بۆ قەرەبووکرنەوەی ئەو ئاوارانەی کە لە تورکیا و سوریا و ئێران هاتوونەتەوە، بەڵام ئەوەی جێگای باسکردنە دیارە بەهۆی نەبوونی ئەو نووسینگەی کۆچ و کۆچ بەرانەوە گلەییەکی زۆر هەبووە سەبارەت بەو خەڵکانەی هەندێك شوێن زۆر بەچاکی قەرەبووکراونەوە، بەڵام هەندێك شوێن هەتا ئێستا ئاوڕی لێ نەدراوەتەوە بۆ قەرەبووکردنەوە، بۆیە من داواکارم ڕێنمایی تایبەت و زۆر بەپەلە لە ئەنجومەنی وەزیران دەربچێ بۆ ئەوەی هەموو لایەك قەرەبوو بکرێنەوە بە چاکی، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا فرمان.

بەڕێز فرمان عزالدین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کوێستان خان دەکەم، دیارە پار وەکو برادەران باسیان کرد (100) ملیار بوو ئێستا بۆتە (50) ملیار هێوادارم ئەو ڕێژە زیاد بکرێ، لەبەر ئەوەی بەڕاستی ژمارەیەکی زۆر لە پەنابەران هەیە بەتایبەتی ئەوانەی کە لە ئێران دەگەڕێنەوە، و هەتا ئێستا ژمارەیەکی زۆرکەم سوودمەند بووینە لەو بڕە پارەیەی کە (20) ملیۆنە، بەڕاستی هۆکارەکەشی دەگەڕێنینەوە بۆ ئەوە، ئەو فەرمانگانەی کە هەڵدەستن بە دانی ئەو بڕە پارەیە بەڕاستی جۆرێك لە پێشگیریان لێدەکرێ، بە مانای ئەوەی دەسەڵاتیان نیە، ئەو ڕێنماییانەی کە دانرایە، ڕێنماییەکان زۆر زۆر ڕوون و ئاشکرایە، کە هەر یەکێك لە ئێران دەگەڕێتەوە یان گەڕایتەوە، خۆی دەبێ بیسەلمێنی کە ئەو لە ئێران گەڕایتەوە، بەڕاستی دەکرێ زۆر بە ئاسانتر بکرێ لەوەی کە ئێستا دەکرێ، کۆمەڵێك ئالۆزی و تەعقیدات هەیە لە پێدانی ئەو بڕە وەهەروەها ژمارەکەی زۆر کەمە هەتاکو ئێستا بە ئاشکرا بووە، ئاواز خانیش وتی ژمارەی (90) کەس هەتا ئێستا لەو ژمارەی کە دەیان هەزار کەسە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم عبدالقادر

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی (12) ویڕای پشتگیری کردنم لە کوێستان خان، کە تەرخانکردنی گوژمەیەك بوو بە بڕی (50) ملیار، بەڵام من بە هەمان شێوە پێشنیار دەکەم ئەو (50)ملیارە بکرێ بە (60) ملیار، یەعنی بە نسبەیەکی کەم وەکو بڵێی کە زیاد بکرێ، کە زۆر کەمە بەنیسبەت ئەوەی وەکو پار تەرخان کرابوو

(100) ملیار بوو، ئەو (60) ملیارەش هەر لە ڕاپۆرتی وەزارەتی دارایی خۆی هاتووە، و چۆنیەتی خەرجکردنەکەی بۆ پرسی کۆچ کردن و کۆچ پێکراوان، و هەروەها لەگەڵ زیادبوونی پەنابەرانی کوردانی ڕۆژ ئاوا، و هەروەها خەڵکی تری پەنابەری با بڵێین سوریا لە هەرێمی کوردستان ئەو ڕێژەیە لەبەر چاو بگیرێ، ویڕای ئەوانەی کە دیپۆڕت دەکرێنەوە لە وڵاتانی ئەوروپا ئەوانیش بە هەند وەربگیرین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو عظیمة خان.

بەڕێز عظیمة نجم الدین حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری هەموو قسەکانی کوێستان خان دەکەم، لەگەڵ ئەوەدام کە ئەو بڕە پارەیەی دانراوە، دیپۆڕتکراوەکانیش بگرێتەوە، و هەروەها (10) ملیار دیناریش دابنرێ، بۆ ئاوارەکانی سوریا، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بەپێی ئەو بڕگەیە جارێ من کوردیەکەم لەبەر دەست دایە، (50) ملیار بۆ پرسی کۆچ و کۆچ پێکراوان تەرخان دەکرێ یان بۆ هاوکاری؟ پێشنیار دەکەم بکرێ بە هاوکاری، چونکە قەزیە یەعنی چییە؟ دیراساتە، چونکە قەزیە زۆر شت دەگرێتەوە، بەس هاوکاری، هاوکاری ماددی دەگرێتەوە، دوو: مادام کۆچ و کۆچ پێکراوانە ڕام وایە دیپۆڕتکراوان لێرە جێی دەبێتەوە بەتایبەتی ئەو دیپۆڕتکراوانەی کە بە زۆر نێردراونەتەوە، کە زۆریان لە وەزیعێکی نەفسی دان، و خەڵکیش هەیە لە ڕاستی پاریش ئێمە لە بودجەی 2012 لە لیژنەی یاسایی، لە لیژنەی موشتەرەك ئەو ماددەیەمان داخل کرد، بەڵام لە سیاغە کردنەوە نەنووسرایەوە، هەموو فراکسیۆنەکان لە سەری پار کۆك بین کە ئەوانیش مەشمول بن بە هاوکاریەك بۆ ئەوەی بکەونەوە سەر کار و لە ژیانی کۆمەڵایەتی هەرێمی کوردستان ئەوانیش هاووڵاتی ئەم وڵاتەن و پێویستە هاوکاریان بکرێن بۆ ئەوەی لە ژیانی کۆمەڵایەتیان ئیندیماج بکرێنەوە لە هەرێمی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك فاضل.

بەڕێز فاضل محمد قادر بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

وەڵلا من لە سەر ئەم ماددەیە قسە لە سەر مەسەلەی عەدەدی پارەکە ناکەم، بەڵام قسە لە سەر ئەوە دەکەم وەکو مولاحەزەیەك کە دەڵێ (50) ملیار دینار بۆ پرسی کۆچ کردن و کۆچ پێکراوان، من پێم وایە مەسەلەی کۆچ کردن و کۆچ پێکراوان چەند شێوەیەکە، یەعنی یەك شێوە نیە، بەس نازانم لێرە بەڕاستیەکەی بە نیو دێڕ ئەم ماددەیە هاتووە، و پێم وایە گەورەترین کارەسات و میحنەتی خەڵکی کوردستانیشی تێدا دروست بووە، بۆیە بە حەقیقەت من پێشنیار دەکەم ئەمە جودا بکرێتەوە، ئەگەر مەسەلە ئیمتیازات بێ، چونکە خەڵکێك هەیە بەتایبەت لە کەرکوك و هەندێك لە ناوچەکانی گەرمیان و خانەقین و کوردانی فەیلی لە مەنتیقەی مەندەلی ئەمانە دەستیان گیراوە و دەرکراون، یەعنی هەموو ماڵ و موڵکیشیان حیجز کراوە، خەڵکیش هەبووە، بەڵام لێرە مەبەستەکەی من ئەوە نیە خوانەخواستە کەس مەحروم بکرێ لە ئیمتیازاتی دەرکردن ئەگەر بۆ یەك ڕۆژیش ماڵی خۆی بەجێ هێشتووە بەڕاستیەکەی مەفروزە حکومەت ئاوڕی تەعویز دانەوەی لێ بداتەوە، بەڵام لێرە مەبەستەکە ئەوەیە لە سەر حیسابی ناوچەیەك، ناوچەیەکی تری پێ تەقویە نەکرێ، ئەمە بەڕاستیەکەی زۆر گرنگە لەیەك جودا بکرێنەوە، چونکە خەڵك هەیە گەورەترین زەرەرمەند بووە، وەکو ئیشارەتم پێ دا لە کەرکووك و کوردانی مەندەلی و مەنتیقەی هەندێك لە ناوچەکانی گەرمیان، هەشە بۆ ساڵ و شەش مانگ کۆچی پێکراوە و دەرکراوە ئەمە جیاوازە، بۆیە لە مەسەلەی ئیمتیازاتیش دا مەفروزە ئەو جوداییە بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

یەکەم: ئەوەی کە ئەم ئیشە دەکات لە وەزارەتی ناوەخۆیە کە هەڵدەستی بە تەوزیع کردنی، ئەو پارانە،و ئەو نووسینگەیە نەسریەی تایبەتی خۆی هەیە لە میزانیەی 2012 دا، (425) ملیۆن دیناریان هەبووە، و ئەمساڵیش کە ئێستا کە میزانیەی دوایی تەوزیع دەکرێتەوە لەلایەن وەزارەتەکانەوە، مەعلوم وەزارەتی ناوەخۆ پارەیان بۆ دادەنێ، و لە عەینی وەخت وەزیری ناوەخۆ خۆی دەسەڵاتی هەیە وەکو لە پەرلەمان تەحدیدکراوە کە چەند پارە دەتوانێ بە پاداشت بیان داتێ، بەنیسبەتی ئەو پارەیە کە ئێستا لێرە هاتووە، دەڵێ ﴿یخصص مبلغ (50) ملیار دینار لقضایا الهجرة والمهجرین﴾، لێرە هجرە و موهەجەرین ئیتر ئەم نەی وتووە ئەمە هی ئێرانە، ئەمە هی تورکیایە، ئەمە هی سووریایە، ئێمە (50) ملیارەکە لە گۆترە دامان نەناوە ڕجائەن، ئێمە تەماشامان کردووە، تەبیعی بە ئیتیفاقی ئێمە و وەزارەتی ناوەخۆ دانراوە، و لە شەش مانگی یەکەم دا هیچیان سەرف نەکردووە، فیعلەن سستی هەیە بەنیسبەتی سەرفی ئەو لیژنەیەوە، و ئێمە لە کاتی خۆی دا ئەمەمان داواکردووە لێیان، و پێیانمان وتووە، و لەگەڵ ئەنجومەنی وەزیرانیش دا قسەمان کردووە، ئێستا جارێکی تر ئێمە ئەو داواکاری سستی ئەم لیژنەیەی کە هەڵدەستێت بەم ئیشە

ئەیگەیەنینەوە ئەنجومەنی وەزیران، و بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان وەزارەتی مالیە تەنها یەك مومەسیلی هەیە لەوێ، كەسی دیكەی نیە، بۆیە من داوام وایە ئەم ماددەیە وەكو خۆی بمێنێتەوە، بەس یەك ئەوە هەبوو، دیارە ئێمە لەلای خۆمان وەختی خوی چەند نوسخەیەك دا تەسحیح كراوە، ئەوەی كە پێی دەوترا بە (80) ملیار خۆی (50) ملیارە، و ئێستا لەم نوسخانەی لای ئێمە تەسحیح كراوە لەگەڵ چەند تەسحیحی تردا، سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

دیارە پێشنیارێك كرا، وپشتگیری زۆر كرا تەقریبەن پێنج كەس زیاتر پشتگیری كرد، بەڵام ئێمە وەكو لیژنەی هاوبەش لێرە ئەگەر بێتو ئێمە تەصنیفی جۆرێك لە جۆرەكان بكەین یاخود ناوی جۆرێك لە ئاوارەكان بێنین، ئەبێ هەموویان بەیەكەوە باس كرێ، بەڵام كە دەڵێ هیجرەو موهەجەرین هەموویان دەگرێتەوە بەبێ تەصنیف كردن، بۆیە پێمان باشە وەكو خۆی بمێنێتەوە، بەبێ ئەوەی تەصنیف بكرێ، كە ناوی لایەنێ بێنی، دووەم: ئەمڕۆ ئەمساڵە هەمووی لەبەر دەست دایە بۆ ساڵەكە هەموویەتی ئەگەر ئەمڕۆ باسی ئاوارەی ڕۆژئاوا دەكەی سبەی لەوەیە حالەتێكی تازەترت بێتە پێش، ئەوەی چۆن داخل دەكەی، ئینجا بۆیە ئەگەر بەشێوەیەك كە خۆی هاتووە بمێنێتەوە، ئەوە موتلەقە هەموو كەسێك دەگرێتەوە، كەس ناتوانێ كەسی تر تەخسیس بكات و یان تەسنیفی جۆرێك لە جۆرەكان بكات،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بە موتلەقی بمێنێتەوە باشترە كە تۆ ناوی یەكێكت هێنا، هیچ تەوزیح نیە بەڕاستی بۆیان بخە دەنگەوە، فەرموو ئەڤین خان

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

پێشنیارێك كرا كەوا بڕەكە زیاد بكرێ بۆ (60) ملیار دینار.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

دارایی (50) ملیارە یان (60) ملیارە؟ فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

(50) ملیاره.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان

فەرموو كاك عمر.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

ئێستا ئەگەر ئێمە هەر گۆڕانێك بكەین لە بڕی تەرخانكراو كە (50) ملیارەكەیە بەكەم بێ؟ یان بە زیاد، گوڕانكاری ڕوودەدات لە جەداولی ئیستیمارەی ئیعدادی موازەنە، بۆیە ناتوانین لێرە گوڕانكاری بەسەر دا بێنین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

ئەوەی كە كاك كاردۆ پێمانی نیشان داوە بەشێكی موختارەكان و ئەوانی ترو بەشێكیشی ئەمەیە

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

یەك پێشنیار هەیە، پێشنیارەكانیان بخە دەنگەوە، ئەوەی قانونیە بیخە دەنگەوە، ئەوەی قانونی نیە مەیخە دەنگەوە.جەوابیان دایەوە دەڵێن ئەوە نیە، شێخ بایز تەوزیح بدە زیاتر، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

بەخوا تابیعەمان پێ نیە، و كومپیوتەریشمان پێ نیە، با سێ كەس بێ بیخوێنیتەوە ئەگەر ئەوە جەدوەلەكەیە، (50) نەبوو چیمان پێ دەڵێن بلێین،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

یخصص مبلغ قدره (50) ملیار دینار لقضایا الهجرة والمهجرین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە كی لەگەڵ دایە دەست بەرز كاتەوە؟ (55) كەس لەگەڵ دایە كێ لەگەڵ دا نیە؟ پێشنیارەكە ئەوەتا بۆتانی تەصلیح كردووە، تەواو بووە، فەرموون بۆ ماددەیە كی تر، هەر جارێ سێ جار قسە دەكەنەوە، چوار جار قسە دەكەنەوە كاكە ناكرێ برام، فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی كمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثانية عشرة: اضافة الى تخصيصات الموازنة الاستثمارية للمناطق الكوردستانية خارج الاقليم، يخصص مبلغ قدره(50) مليار دينار لتلك المناطق.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرمووو لیژنەی یاسایی ڕەئیتان.

بەڕێز عونی كمال سعيد (بەزاز):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری ماددەكە دەكەین وەك خۆی كە هاتووە.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی دارایی.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش هەر پشتگیری ماددەكە دەكەین و لەگەڵی داین.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بايز سعيد تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

داوا دەكەین ماددەكە وەكو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ دەیەوێ قسە بكا؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، ئەوەی ناوی نەنووسرابوو پێمان بڵێن بۆ ئەوەی ناوی بنووسین، (كاك كاردۆ، كاك عبدالله، كاك قادر، كاك علی، كاك عبدالرحمن، شلێر خان، پەیمان خان، كاك دڵشاد، ئاهەنگ خان، كاك صباح، كاك پێشەوا، پەیام خان) فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بايز سعيد تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

بۆ ئەوەی كەوا برادەران دیارە زۆر ئیستیمارەكانیان بە دەستەوەیە لە سەر مستەوای عام وەریانگرتووە، كە دەكاتە (60) ملیار دینار، (60) ملیارەكە (50) ملیاری هی ئەوەیە (10) ملیاریش هی مووچەی موختار و ئەوانەیە، و لە سەر ئەساسەكەی تر كە وەری دەگرین ئەوەی ئێستا لە جەداویلەكانی تردا كە بە تاك تاك وەرگیراوە، دەبینین بە تەنیا (50) ملیارەكە بۆ ئەوێ دانراوە، ئەوە كۆی فەصڵەكەیە ئەو جەدوەلانە لە دەستی ئێوە دایە.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو کاك کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا دەمەوێ ئەوە بڵێم بەڕاستی با نەچینەوە سەر خاڵی سفر، ئێمە قەرارمان دا هەر پێشنیارێك بێ بخرێتە دەنگدان، ئەمە یەکیان، بەڕێزتان وتت کاکە با عام بێ باشترە، ئەوە بە موشەخەسی نووسراوە بۆ ئێران و تورکیا، گوتمان کاکە وای لێ بکەن کە نیەتی موشەریع لێرە مەبەستی عامە، نا، نا؟ ئاخر دەبێ پێشنیارەکان بخرێتە دەنگدانەوە، بە مانای کوردستانی ڕۆژئاوا دەگرێتەوە، یەعنی (10) ملیارەکە بۆ ئەوانیشە بۆ ئاوارەکان، سەبارەت بە ماددەی (12) سەربارى تەرخانکراوەکانی بودجەی وەبەرهێنانی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم گوژمەیەك بە بڕی (50) ملیار دینار بۆ ئەم ناوچانە تەرخان بکرێ، بەڕاستی ئێمە بەلامانەوە گرنگە بزانین کێ دەسەڵاتی سەرفکردنی ئەو پارەیەی هەیە، ئەمە خاڵێکیان، چونکە لە ساڵی 2011دا، و ساڵی 2012دا ئەو بڕەی تەرخانکراو بوو بۆ ئەو ناوچانە (70) ملیار، (50) ملیار لە حیسابی خیتامی خەرجکردنیان سفر بووە، با بزانین بۆ کام پڕۆژە سەرفکراوە؟ بۆچی سەرفکراوە؟ بۆچی سەرف نەکراوە؟ تکایە با وەزیری دارایی بۆمان ڕوون بکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك قادر

بەڕێز قادر احمد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ناوچانەی کەوتنەتە دەرەوەی هەرێمی کوردستان ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان بە حوکمی سیاسەتی پێشووی ڕژێم، ئەم ناوچانە لە بواری زمانی خوێندن بە زمانی کوردی بە بڕوای من لە ئاستێکی باش دا نین، بۆیە من پێشنیار دەکەم لەو بودجەیە تا ئاستێکی باش بۆ دروستکردنی خوێندن و بواری پەروەردە تەرخان بکرێ،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك علی.

بەڕێز علی حسین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ تەئیدی قسەکانی کاك قادر بۆ پەرە پێدان بە زمانی کوردی، تەسەور دەکەم ئەولەوەیەت لەو گوژمەیە بدرێت بۆ مەسەلەی دروستکردنی خوێندن و خوێندنگاکان، بەڵام لەگەڵ ئەوەش تەسەوڕ دەکەم بەحوکمی ئەوەی کە لە چەند ماددەیەکی تر ئیشارەتمان دا بە مەوزوعی کوردە فەیلیەکان ئەگەر مەجال بدرێ، لێرە بە تەحدید لەم بودجەی ئیستیسماریە مەبلەغێکی یان گوژمەیەك تەخسیس بکرێ، لێرە بۆ مەشاریع کە تایبەت بەو پێکهاتەیە بێت،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبدالرحمن.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی منیش هەر وا پشتگیری کاك علی دەکەم بڕێك لەم پارەیە (20 یان 25) ملیار دینار تەخسیس بکرێ بۆ برا فەیلیەکان، لێرە جێگەیەکی بۆ دەست نیشان بکرێ، چ گوند بێ، چ شار بێ، چ هەر جێگەیەك بێ، ئەو پارەیە بۆ ئەوان تەخسیس بکرێ، تا لە بەغدا بێنەوە، زۆربەیان ویستیان بێنە ناو هەرێمی کوردستان، بەڵام جێگا نیە، شوێن نیە، هاوکاری نیە، داوا دەکەم ئەم پارەیە بڕێکی لێ تەخسیس بکرێ بۆ هاوکاری برا فەیلیەکان، تا بگەڕێنەوە سەر وڵاتی خۆی و جێگای خۆی، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو شلێر خان.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بەڕاستی ماددەی (12) کە دەڵێ (اضافة الى تخصيصات الموازنة الاستثمارية للمناطق الكوردستانية خارج الاقليم، يخصص مبلغ قدره(50) مليار دينار لتلك المناطق)خۆی ئێمە بەپێی ئەو لیستانەی کە لەلامانە لە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە زۆر لە پڕۆژەکان لەوە کراوە، بەس من پرسیار دەکەم لێرە؟ ئەم (50) ملیارەلە بودجەی وەگەڕخستنە، بودجەی ئیعتیادیە، باشە ئەی ئێمە هەر لە تەسریحاکانی کە دائیمەن کە خزمەتی ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان دەکرێ، هەر (500) ملیۆن دۆلار پارەی کارەبایە بۆ دەدرێت، ئەوە لە پارەی وەزارەتی کارەبایە یان ئەم (50) ملیارە حەز دەکەم ئەگەر جەنابی وەزیر بۆمان ڕوون کاتەوە لە جی دا سەرف دەکرێ؟ سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

بەنیسبەت ماددەی (12) من پێم باشە ئەو بڕە پارەیەی کە تەرخان کرایە، ئەو گوژمەیە کە تەرخان کرایە (50) ملیار دینار بۆ ئەم ناوچانە بێگومان ناوچەکان زۆرن، ئەو (50) ملیارە هەروا ناکرێ لە گۆترە (50)ملیار تەرخان بکرێ، حەق وایە هەر ناوچەیەك بڕی خۆی بۆ زیاد کرێتەوە، و ئێمە زانیاریمان هەبێ و لە سەردانەکانمان ئەو ناوچانەمان بەسەر کردبێتەوە، ئەوە چەند ساڵە پارەیان بۆ تەرخان کراوە، کەچی ئاستی ژیان هەر وەکو ئەو کاتانەیە کە دابڕابوون لە هەرێمی کوردستان، لە خوێندن، لە پڕۆژە خزمەتگوزاریەکان، لەو گوندانەی کە ڕاگوێزرابوون، بەڕاستی یەعنی دیار نیە، بۆیە بەپێویستی دەزانم ئەو پڕۆژانەی بۆیان تەرخان دەکرێ، لەو بڕە پارەیە پڕۆژەکان دیار بێ، و لایەنی سەرپەرشتیار کێیە؟ ئەوە

ئاشكرا بێ لە بۆ پەرلەمان، تاوەكو ئێمەش بتوانین ئەو پرۆژانە بەسەر بكەینەوە و لایەنی كەم تەرخەمیش لێرە دەست نیشان بكەین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بێگومان جگە لەوەی كە لە ئیعدادی موازەنە لە قائیمەی (بنوو) دا هەیە، ئەوەی كە تەبعەن یەك فەسل تەرخانكراوە، خاص بۆ ئەمە (50) ملیاری بۆ دانراوە، چەند ساڵە بۆی دادەنرێ، ئێمە دەزانین لە بودجەی وەبەرهێنانی هەرێم هی ناوچە دابڕاوەكانی تێدایە، ئەزانین لە بودجەی تەشغیلی تەربیە سەر بە وەزارەتی تەربیە مووچە وەردەگرێ، هەر چی فەرمانگەكان هەیە سەر بە فەرمانگەكەن مووچە وەردەگرن، ئاسایش، پۆلیس هەر هەمووی ئەوانەی سەر بە هەرێمی كوردستانن، ئەم (50) ملیارە، دەبێ وەزیر بۆمان دیاری بكا، بۆكێیە؟ بۆ چییە؟ چونكە ئەو (50) ملیارە دانراوە، ئەوە چەند جارێك دووبارە دەبێتەوە، و فەسڵێكی بۆ زیادكراوە، دوور لە قاعیدە عامەكەی ئەو قاعیدەی ئیعدادیەی كە كردووتانە یەك فەسلتان بۆ زیاد كردووە، ئەمەتان بۆ داناوە، ئەمە دیار نیە بۆ كێیە؟ ئەمە جێگەی گومانە، و بڕوام وایە ئەمە زۆر خاسە، نازانم بۆچی سەرف دەكرێ؟ وەڵامان بدەنەوە، دەڵێن ئەو (50) ملیارە بۆچی سەرف دەكرێ؟ تەشغیلی لە تەشغیلی هەیە، ئیستیسمار لە ئیستیسمار هەیە، یەعنی هەموو شتەكان لە ناو بودجەی تەشغیلی و ئیستیسماریش هەیە، ئەگەر مەبەستان دەستەی جێ ناكۆكەكانیش بێ، ئەویش (53) ملیاری لە تەشغیلی هەیە، ئەم (50) ملیارەتان بۆ چییە؟ سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو ئاهەنگ خان.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

ئەو پارەیەی كە تەخسیس دەكرێ بۆ مەناتیقە دابڕاوەكان، هەڵبەتە زۆر زۆر زەروریە، بەڵام من تەوازنێكی لێ نابینم لەوەی، چونكە زۆر جار ئێمە كە سەردانی هەندێك ڕێگاوبانمان كردووە، دەبینێ ئێمە هەندێك ئیلتیزامان كردووە، تا حەدی حدوودی ئەوان، بەڵام ناوچە دابڕاوەكان، مەسەلەن بڵێ موحافیزی كەركووكێ، یان موحافزێكی دی پلانێكی نیە، بۆ ئەوەی لە عەینی وەخت مەشروعەكەی من یان پارەكەی تەخسیسی من تەواو بكا، بۆیە بۆیی ئەو پارەیە وەكو بڵێی لە ڕیكلامێك دەچی، یەعنی دەبێ ئەوە پلانێكی هەبێ، بۆ ئەوەی حەدی تەكمیلەی هەبێ ئەو پارەیەش بە خەسارەت نەچێ، ئەوانیش ئیستیفادەی لێ بكەن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك صباح.

بەڕێز صباح بيت الله شكرى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەز دەست خۆشیە ل حكومەتە هەرێمە كوردستانی د كەم بۆ تەرخانكرنا ئەڤێ گوژمێ كو (50) مليار دينارە، بۆ دەڤەرێت كوردستانیە دەرەڤەی هەرێمێ، ل بەر چ؟ چونكە سەردەمێ ڕژێمە بەعس، و پشتی هەرفينە ڕژێمە بەعس، هيچ گرنگيەك ڤان دەڤەرە نەهاتيە دان، ئەوە كو پێ هاتيە دان حكومەتا هەرێما كوردستانيە، كە دەستی يارمەتيە و هاريكاريە بۆ درێژ كرى، نموونە بەری عەيامەكی ئەم چەندين ئەندام پەرلەمانی كوردستانێ مە سەردانە دەڤەرە شنگال كر، دەڤەرە شنگال هندەك جهێت وان (30) هزار و(40) هزار نفووسن، هەتا ڤێگاڤێ ئاڤێ ب تانكەرە بۆ د بەن، لە وا جهێ دەست خۆشيە كە پار هاتيە دانان، و ئەز داخازی د كەم ئەوەل دەستی حكومەتێ بێتن كە باسی ڤان دەڤەرە نەكەتن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفيق مغديد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵلا من پێشنيار ناكەم، لەبەر ئەوەی جەنابت و ليژنە پەيوەنداركان نايخەنە دەنگدانەوە، بەس پرسيار دەكەم لە بەڕێزان وەزيری دارايی و بريكاری وەزيری دارايی، ديارە ماددەی (12 و 13) يەك شتە، پەيوەندی بە ئيعاناتەوە هەيە، كە ئەو ساڵ (115) مليارى بۆ دانراوە، كاك شێخ حەز دەكەم گوێم لێ بگرن ئەگەر پرسيارتان لێ دەكەم بۆچی تەنها ئيعانات زيادی نەكردووە ئەمساڵ، تەنها ئيعانات (115) مليار بووە پاريش، بۆچی زيادی نەكردووە، بەگرنگتان نەزانيوە لە چاو بابەكانی ديكە سوودی كۆمەڵايەتی و ئەوانە، بۆيە من پێشنيار دەكەم هەردووكی بخرێتە يەك، بەڵام ئەوە شتێكی ديكەيە، بەنيسبەت ئەو (50) مليار دينارە باستان كردووە كە بودجەی وەبەرهێنانە بۆ ناوچە جێ ناكۆكەكانە پڕۆژەكانە، بەس كێ دەسەڵاتی جێبەجێكردنی ئەو پڕۆژانە و ئيعلانكردنی هەيە، و حيكمەت لەوە چييە؟ ئێوە كردووتانە بە دوو بەش مەسەلەن لەبودجەی تەشغيلی ئەو مەبلەغەتان داناوە، لەو لاش لە وەبەرهێنان كۆمەڵێ پڕۆژەتان هێناوە بە ناو دياريتان كردووە، پێم بڵێن حيكمەتی ئەوە جييە لەو مەبلەغە؟ سوپاس. فەرموو پەيام خان.

بەڕێز پەيام احمد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

ماددەی (12) ديارە جێگای دەست خۆشيە و دڵخۆشيە، ئێمە لە هەرێمی كوردستان پارەيەك دياری دەكەين بۆ ناوچە دابڕاوەكان، چونكە ئێمە دەزانين ئەم ناوچانە چەند مەغدورن، چەند پێويستيان بە هاوكاريە، چەند پێويستيان بەوەيە، چونكە ئەوان ئێستا بووينە پشتێنيەكی ئەمنی بۆ ئێمە، پێويستە تا بتوانين

ئێمە خزمەتی ئەو ناوچانە بکەین، بەڵام دیارە ئەو پارەیەی کە دانراوە ئێمە دەزانین وەزارەتی دارایی خەرجی دەکات، ئایا بۆ ناخرێتە سەر دەستە جێ ناکۆکەکان، دوو: ئەو جیهەتەی جێبەجێی دەکات، یەعنی ئەو جیهەتە کە ئەو مەشاریعانە و ئەو پڕۆژانە جیبەجێ دەکات، بۆ دیاری ناکرێ، نموونەیەك دەهێنمەوە ئێمە لەو پڕۆژانەی کە دانراوە وەزارەتی پلاندانان دایناوە، نووسراوە مەشاریعی جەلەولا و سەعدیە، کام مەشاریع؟ لە چ شوێنێك؟ لە چ جیهەتێك؟ یەعنی بۆیە دەبێ ئێمە لێرەدا شوێنەکان دیاری بکەین، ئەو جیهەتەی تەنفیزی دەکات دیاری بکەین، بۆ ئەوەی ئێمە بزانین دواتر لەگەڵ حیساباتی خیتامیدا لەگەڵ کێ دا حیساب دەکەین؟ چونکە وەکو دەرکەوتووە لە 2011 دا سفرە، لە 2012 شەش مانگی یەکەم هەر سفرە، کەواتە لە کوێ خەرجکراوە؟ بۆ خەرج دەکرێ؟ پێویستە ئەوە ڕوون بکرێتەوە و بۆمانی دیاری بکەن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

دیارە ئێستاوەزارەتی پلاندانان مەسئولە لەوە، لە ڕێگای وەزارەتەکانی ئاوەدانکردنەوە و وەزارەتی تەربیە و وەزارەنی پەروەردە و ئەوانەوە، و مەعلومیشە، بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان لە ساڵی 2012 دا لەو (50) ملیارە (42) ملیاری دراوەتە تەربیە بۆ مەداریس بۆ مەکتەب، و ساڵ 2012 (70) ملیارەکە بۆ پڕۆژە دەست نیشان کراوە، و ئەوەی کە باس دەکرێت لەبەر ئەوەی ئەو ئیشانە هەمووی موستەمیر بووە، دەبینین لە 2012 دا لە خیتامی ئەوەی کە تەواو دەبێ ئەوەی دەردەکەوێ لە حیساباتی خیتامی دا، ئەمە ئیزافەتەن ئەگەر ماددەکە خۆشی بخوێنیتەوە ئیزافەتەن (الى تخصيصات الموازنة الأستثمارية) ئەم (50) ملیارە سەرف دەکرێ، و ئێمە وتمان لە حدودی (500)ملیاری تریشدا سەرف دەکەین، بۆ پارەی گازوایل وکڕینی کارەبا بۆ کەرکووك و ناوچە دابڕاوەکان، و ئەمە چەند جاریشە قسەمان کردووە، و ئێمە بێجگە لەمانە مەعاشی زیاتر لە (30) هەزار کەس لە ناوچە دابڕاوەکان دەدەین، لە کاتی خۆیدا هەمووم بە جەداول هێنا، و بۆتانم خوێندەوە، بۆ ئەوەی بە بیر بەڕێزتان بێنمەوە، بە منتان وت، وتتان ئەوە دیعایەیە دەیکات، بۆیە دەیخوێنێتەوە، ئەگەر بشگەڕێتەوە سەر کۆنترۆڵیش مەعلومە ئێستا کە هەتا قبوڵیان نەکرد بیخوێنمەوە بە تەواوی، ئێستا بەنیسبەتی ساڵ 2013 بە گشتی (53,600)بودجەکەیان، (50) پڕۆژەکانە، بەس کاك عبداللە پرسیارێکی کرد، دیارە هەر ئەوەندە پێویستی کردووە، بۆیە زیادی نەکردووە، بۆیە داوا دەکەم ماددەکە هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە تکایە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

دیارە هیچ پێشنیارێك نەبوو تەنها و تەنها پرسیار بوون تەوجیهی جەنابی وەزیر کرا، و هیچ شتێك نیە ئێستا بیخەینە دەنگدانەوە تەنها ئەوە نەبێ،

المادة الثانية عشرة: اضافة الى تخصيصات الموازنة الاستثمارية للمناطق الكوردستانية خارج الاقليم، يخصص مبلغ قدره(50) مليار دينار لتلك المناطق.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ یەك کەس لەگەڵ دا نیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة عشرة: يخصص مبلغ قدره(65) مليار دينار كاعانات زراعية ويكون لوزير الزراعة والموارد المائية صلاحية صرف المبالغ المخصصة لغرض تغطية احتياجات الاقليم على أن لا تتم المناقلة منه لأغراض أخرى.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری ماددەکە دەکەین وەکو خۆی.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی دارایی.

بەڕێز محمد دلیر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ماددەکە دەکەین وەکو خۆی.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تالەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمە داواکارین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە (فاضل محمد، عبداللەمحمد امین، جلال علی عبداللە، قادر احمد سمایل، شێرزاد عبدالحافظ)، فەرموو کاك فاضل.

بەڕێز فاضل محمد قادر بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەست خۆشی لە حکومەت دەکەم ئەم پرۆژەی ئەمساڵ خۆشبەختانە زۆر باسی ئیمتیازی کشتوکاڵی جوتیارانی تێدایە، بەڵام هیوادارم بچێتە بواری جێبەجێ کردنەوە، ئەوەندەی من ئاگادارم بەڕاستی لە ساڵانی ڕابوردوو زیانێکی زۆر گەورە بە جوتیارانی کوردستان بەتایبەتی جوتیارانی ناوچەی شارەزوور کە من خۆم لەگەڵیان هەڵس و کەوت دەکەم، زیانی زۆریان بەرکەوت، چ کشتوکاڵیان، چ بەرووبوومی باخیان، بەحقیقەت هیچ جۆرە تەعویزێك نەکران، یەعنی ئەم مەسەلەی دەڵێ وەك پیتاکی کشتوکاڵی یەعنی پیتاکەکە دیاری بکرێ، ئایا قەرەبووی جوتیارانی زەرەرمەند دەکرێتەوە یان دەدرێتە کەرەسەی جوتیاری بۆ جوتیارانی ناوچەکە، چونکە تا ئێستا ئەوەندەی ئاگادارین کەرەستەی جوتیاری کە بە دەست جوتیارانی ناوچەکانی کوردستانەوە بێ نیە، بۆیە داواکارم ئەوە ڕوون بکرێتەوە، یان بکرێتە قەرەبووی ئەو جوتیارانەی کە زەرەر دەکەن لە کشتوکاڵ و لە باخداری یان بدرێتە کەرەستەی جوتیاری، کە جوتیاران ئیستیفادەی لێ بکەن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبداللە.

بەڕێزعبداللە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئامانج لە باربۆ و ئیعانات بریتیە لەوەی کە هەم تەوزیفی سێکتەری کشتوکاڵی بکرێ، و هەم دەرفەتی کار بۆ هاووڵاتیان بڕەخسێندرێ، ئەوەی کە ئێمە تێبینی دەکەین جیاوازی هەیە لە بەینی ناوچەکان، بۆ نموونە ئەو شوێنانەی کە نزیك پارێزگاکانن، شەریکاتی ئیستیسماری و زراعی و ئەمانە ڕووی تێ دەکا، لەبەر ئەوەی کۆمەڵێك عەواملی پشتیوانی ئیقتیسادی کە وا دەکا لەوێ پرۆژەکانی خۆی دابەزێنێ، و ئیستیفادە لە کارەکانی خۆی بکات، بەڵام ناوچە دوورە دەستەکان شەریکاتی ئیستیسماری و زراعی کەمتر ڕووی تێ دەکا، بۆیە حکومەتی هەرێمی کوردستان کاتێك کە بابەتێکی لەو شێوەی هەیە، دەبێ ئیعانات وەکو ئالیەتێك بەکاربهێنێ بۆ ئەوەی کە تەوازونی ئیقتیسادی دروست بکات، زیاتر هەوڵ بدات مەعایر دابنێ لە ناو قانونەکاندا، ئەم ئیعاناتە زیاتر بەرەو ئەو قەزاو ناحیانە بچێ کە سەر سنوورین و شەریکاتی ئیستیسماری زراعی ڕووی تێ ناکا، حکومەت بەو هاوکاری و بەو دەعمانە هانی خەڵك دەدات کە موشارەکە بکات، هەم بۆتەوزیفی سێکتەری زراعی، هەم بۆ ئەوەی کە دەرفەتی کار بۆ هاووڵاتیان

دەستەبەر بێ، بۆیە من پێشنیاز دەکەم کە لەگەڵ بڕگەکەدا ئەوە ئیزافە بکرێ، کە ئەولەویەت بدرێ بەو ناوچە دوورە دەستانەی کە هەم زیانیان بەر کەوتووە، هەم لە پارێزگاکانیش دوورن، بۆ نموونە قەزای پشدەر کە حکومەتی بەعس کاتی خۆی بە قانون ویستوویەتی کۆمەڵێك کێشەی زراعی دروست بکا، هەم بۆ زەویەکانیان هەم بۆ ئەوەی کە خەڵك دوور بکەوێتەوە لە ئیشکردنەکە، لەبەر ئەوە من بە گرنگی دەزانم، و برادەرانیش ئەم مەسەلەیە زۆر بە گرنگ تەماشا بکەن، و لە زۆربەی قەزاو ناحیەکانیشەوە ئەم کێشانە هاتووە بۆ پەرلەمان کە خەڵك بەڕاستی داوای ئەوە دەکات هەم موشکیلە زراعیەکان، موشکیلە زەوی و زارەکانیان بۆ حەل بکرێ، هەم دەعمی زراعیان زیاتر بکرێ، لەبەر ئەوەی تەنیا ڕێگەی ئیشکردن لەو ناوچانە بریتیە لە کشتوکاڵ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك جلال.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ڕێگەم پێ بدەی تەوزیحێك بدەم، پشتگیری جوتیاران ئەم خاڵانەی خوارەوە دەگرێتەوە: 1. بنە تۆی جوتیاران 2. پەین 3. قڕکەر و دەرمان و ڤاکسین و هەڵمەتی کۆنتڕۆلکردنی نەخۆشیەکان. ئالیکی ئاژەڵ و پەلەوری ماسی، دەعمی بە بازاڕکردنی بە بەروبوومی جوتیاران، پەروەردەی مێش هەنگوین، خانووی پلاستیکی، باخی نموونەیی، ڕێنمایی کشتوکاڵی، بەکارهێنانی ئامێرە کشتوکاڵیەکان، پاڵپشتی بەروبوومە ستراتیجەکان، وەك پەتاتە، گەنمە شامی، گوڵەبەڕۆژە من پێشنیارەکم هەیە بۆ یەڕێز وەزیری دارایی و ئابووری، دیارە ئەم دەعمە زۆر سێکتەر لەوانەی کە باسم کرد (100٪) دەعم ناکرێ، بڕی لەو پارەیە دەگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ، من پێشیار دەکەم کە شتێك ئیزافە بکرێ، ئەگەر جەنابی موافیق بێ بوترێ(وتصرف المبالغ المستحصلة من قیمة الاعانات احتیاجات وزارة الزراعة من الاعانات الزراعیة)، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك قادر.

بەڕێز قادر احمد سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کشتوکاڵ من لە موداخەلەکانی پێشتریش باسم کرد لە سەدان ساڵی ڕابوردووەوە یەکێك بووە لە هۆکارە بنەڕەتیەکانی ژیان و گوزەرانی خەڵکی کوردستان، بەداخەوە لەم چەند ساڵەی دوای ڕاپەڕینەوە کشتوکاڵ لە ئاستێکی باش دا نیە، بۆیە من پێشنیار دەکەم بۆ حکومەتی هەرێمی کوردستان لەو پارەیەی کە دانراوە،

چەند ناوچەیەك هەر ساڵە بە نموونە وەربگرێ، بۆ نموونە دەشتی شارەزوور، دەشتی بتوێن، دەشتی ئاکرێ، کە سێ ناوچەی فراوانن بۆ کشتوکاڵ، حکومەت ئەو ناوچانە هەریەکەیان نموونەیان لە کشتوکاڵ تێدا بەرهەم بێنێ، و بەپێ تەکنەلۆجیای تازەو سەمادی کیمیاوی و پێداویستیەکانی کشتوکاڵ دەعم بکرێ، وەك نموونەیەك بۆ ئەوەی بزانین شێوازی کشتوکاڵ لە کوردستاندا لەو شێوازە تەقلیدیەی بچێتە شێوازێکی تر، و ئاستێ بەروبوومی جوتیارانیش بەرەو پێش بچێ، دابینکردنی پێداویستیە کشتوکاڵیەکان بۆ کوردستان لە تەکنەلۆجیاکە هۆکارێکی باش دەبێ یەکێك لە سەبەبەکانی کە لە کوردستان جگە لە گەنم شتی تر ناکرێ، هۆکاری ئەوەیە کە ئالەت و تەکنەلۆجیای تازە نایەتە بەرهەم نەهاتۆتە کوردستان، تا بتوانین بەروبوومی پەتاتە، بەروبوومی گێزەر، بەروبوومی شێوازەکانی تری پێ بهێنین، و لە کوردستاندا شێوازی کوردستان بەرەو باشتر ببەین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شێرزاد.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم ماددەیە بەڕاستی ماددەیەکی زۆر باشە من دەست خۆشی لە حکومەت دەکەم، بۆ ئاوەدانکردنەوەی گوندەکان کارێکی زۆر زۆر باشە، بەڵام ئەوەی کە داوا دەکەم، ئەوەی کە پێشنیار دەکەم، لایەنی پەیوەندیدار ئیجبار بکەین بەوەی کە ئەم پارەیە بەس لەو شوێنانە سەرف بکرێ، بۆ ئەو جوتیارانە بکەین کە ئینتاجیان هەیە، بۆ باغ و شتی وا سەرف نەکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

دیارە کاك جلال ئەوانەی باس کرد کە دەعم دەکرێ، بەڵام ئێمە دیارە وەکو حکومەت بەشێك لەو پارەیە دەدەین، بۆ نموونە ئەگەر سەماد بکڕین سەد تەن بێت مقاویلێك بیهێنێت، ئێمە بەنیسبەتی فەلاحەوە لە (80٪) ئەگەر تەحەمول بکەین، فەلاحەکە خۆی لە (20٪)ی تەحەمول دەکا، بەڵام لە _100٪)کە دەدرێ بە مقاول، و لەبەر ئەوەی ئەو مەوزوعە مینحە نیە، کە هەمووی بەجارێك بدرێ بە فەلاحەکە لەلای ئێمەوە یان بۆی سەرف بکرێت، لەبەر ئەوە ئەمە ئیعاناتە بۆیە حکومەت دەعمی دەکات، نەك وەکو مینحە سەرفی بکات، ئەمەمان وەختی خۆی بۆ شەرح کردووە، و ئێستاش شەرحی دەکەین، لە سەر ئێمە ئەوەیە (65) ملیارمان داناوە، (65)ملیاری خۆمان دەدەین، بۆ ئەوانەی کە باست کردووە، و ئێستا باست کرد، لە زمنی ئەو (65) ملیارە ئێمە پارە سەرف دەکەین وەکو ئیعانات بۆ وەزارەتی زراعە، و حتی ئەگەر

بەتەمویل بێت بە تەمویلەکانیان بەتەمویل دەیان دەینێ با بڕوا بۆ لای خۆیان، خۆیان تەسەروفی تێدا بکەن، بەڵام لە سەرووی (65) ملیارەکەوە وەکو ئیعانات ناتوانین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو لیژنەی یاسایی.

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

يخصص مبلغ قدره(65) مليار دينار كاعانات زراعية ويكون لوزير الزراعة والموارد المائية صلاحية صرف المبالغ المخصصة لغرض تغطية احتياجات الاقليم على أن لا تتم المناقلة منه لأغراض أخرى.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا فەرمووون بۆ ماددەیەکی تر،

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

(الصلاحيات)

المادة الرابعة عشرة:

أولاً: يتم الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية (الرواتب، السلع والخدمات، الصيانة، الاعانات، المنح، المصروفات الاخرى، النفقات الاستثمارية) ضمن موازنة اقليم كوردستان ـ العراق من قبل وزارة المالية والاقتصاد.

ثانياً: لمجلس الوزراء تخويل الوزراء ورؤساء الجهات غير المرتبطة بوزارة، للوزير تخويل المحافظين ووكلاء الوزارات والمدراء العامين صلاحية الصرف مباشرة في ضوء التخصيصات المعتمدة ضمن موازنتهم السنوية.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی ڕەئیتان.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری ماددەکە دەکەین وەك خۆی کە هاتووە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی دارایی.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ماددەکە دەکەین وەکو خۆی بە هەردوو بڕگەکەیەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ئێمە داوا دەکەین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە (کاردۆ محمد پیرداود، عبدالله محمد امین، پێشەوا توفیق مغدید، سیوەیل عثمان احمد، ئاهەنگ عارف رؤوف) فەرموو کاک کاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

سەبارەت بە دەسەڵاتەکان ماددەی چواردەم: یەکەم بەڕاستی من دەمەوێ ئەوەم بۆ ڕوونکرێتەوە، پێشنیاریشم هەیە کە بە گشتی ئەو دەسەڵاتەی کە دراوەتە وەزارەتی دارایی یەك ناوەندێتی دروست کردیە لە هەرێمی کوردستان، کە کێشە و گرفتەکی زۆری بۆ جێبەجێکردنی پڕۆژەکان یان ئەو تەرخانکراوانەی کە بۆ وەزارەتەکان دادەنرێت، یەعنی ئێمە مەیدانی چووینەتە وەزارەتەکان، دەڵێن بە هیچ شێوەیەك توانای سەرف کردنی (100) هەزار دینارمان نیە، ئەگەر وەزارەتی دارایی ڕازی نەبێ، ئەوە لیژنەی یاسایی لێرەن هەر نەك وەزارەتەکان، دەسەڵاتی قەزائی وتیان ئێمە دەسەڵاتمان نیە، لە کاتێکدا پەرلەمان و دەسەڵاتی دادوەری ئەوانە بودجەی سەربەخۆیان هەیە، هیچ پێویستیان بە وەزارەتی دارایی نیە، هەموو دەسەڵاتەك لە دەست خۆیانە، بۆیە دەبێ ئێمە بەڕاستی ئەم دەسەڵاتە مەرکەزیە بە پێشنیاری ئەوەی ئەو تەخسیساتانەی دەکرێ لە دەسەڵای وەزارەتەکان، و دامەزراوەکان خۆیان بێ سەرف بکەن، بۆ دەسەڵاتی وەزارەتی دارایی نەبێ کە بە ئیرادەی خۆی ڕێیان لێ دەگرێ دەیوت توانای کڕینی پوڵمان نیە بۆ دەعواکان سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبدالله.

بەڕێز عبدالله محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش ڕەخنەم لەم ماددەیە بەڕاستی کۆکردنەوەی دەسەڵاتە لە جیاتی ئەوەی مەبدەئی لامەرکەزیەت پەیڕەو بکرێ و تەوزیعی دەسەڵات بکرێ، یەعنی مەنتق نیە دەسەڵاتێکی وەکو ئەنجومەنی دادوەری کە یەکێکە لە سێ دەسەڵاتەکان سەلاحیەتی لە ژێر دەستی وەزارەتی دارایی بێ بۆ سەرفی چاکردنەوەی

بەلوعەیەك، یەعنی ئەمە ناكۆكە لەگەڵ فەلسەفەی لامەركەزیەت، بۆیە من پێچەوانەی ئەو ماددەیە دەڵێم دەبێ ئەودەسەڵاتانە لە دەستی وەزارەتی داراییەوە تەوزیع بكرێ بۆ وەزارەتەكان و دەسەڵاتەكانی تری وەكو ئەنجومەنی دادوەری بە قەدەر ئەوەی كە ئیمكانە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە ماددەی پێشووتر دەنگمان لە سەر ئەوە دا كە دەسەڵاتمان داوە بە وەزیری زراعە بۆ سەرف كردنی ئیعاناتی زراعی، كەچی لەو ماددەیە ئەو دەسەڵاتەی لێ وەردەگرینەوە، پێم وابێ ئەمە دژ یەكێك هەیە ئەو دوو ماددەیە لەگەڵ یەكتر، بۆیە پێشنیار دەكەم لیژنەی یاسایی موعالەجەی ئەوە بكەن، ماددەی پێشووتر دەسەڵاتمانم دا بە وەزیری كشتوكاڵ كە سەلاحیەتی سەرفی هەبێ لە سەر ئیعاناتی زراعی، بەڵام لێرە ئەو دەسەڵاتەی لێ وەردەگرینەوە، بەنیسبەت دووەم ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە وەزیر و سەرۆكی لایەن بە وەزارەت نەلكاو ڕابسپێرێت، وەزیریش بۆی هەیە پارێزگار و بریكاری وەزارەت، لێرە من باسی دوو ئیدارە دەكەم كە ئێستا ئەنجومەنی وەزیران بە فەرمی مامەڵەی لەگەڵ دەكا ئیدارەی گەرمیان و ئیدارەی ڕاپەڕین، پێویستە ئەو ئیدارانەش بۆ ئەوەی لا مەركەزیەت شۆڕبێتەوە دەسەڵاتیان پێ بدرێ، حەقە لێرە ئیزافەی ئەوە بكرێ كە بەرپرسی ئیدارە سەربەخۆكان كە دوو ئیدارەیە، ئیدارەی گەرمیان و ڕاپەڕینیش ئەنجومەنی وەزیران دەسەڵاتیان بۆ شۆڕبكاتەوە بۆ ئەوەی سەلاحیەتی سەرفیان هەبێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو سیوەیل خان.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیە: ثانیاً: لمجلس الوزراء تخویل الوزراء ورؤساء الجهات غیر المرتبطة بوزارة، للوزیر تخویل المحافظین ووكلاء الوزارات والمدراء العامیین صلاحیة الصرف مباشرة في ضوء التخصیصات المعتمدة ضمن موازنتهم السنویة. وەك هاوكارم باسی كرد ئەدی ئیدارەی سەربەخۆ ئیش و كاریان چییە؟ ئەگەر پەیوەندی تەنها بە پارێزگار بێ، ئەوە یەك، دوو: پێم باشە (للوزیر تخویل رؤساء الوحدات الأداریة) باشترە ئەو كاتی لامەركەزیەت زیاتر دەبێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو ئاهەنگ خان.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من له سەر ئەو ماددەیە یەك كۆمێنتم هەیە، ئەو ماددەیە تەداخولەكی هەیە له فەقەرە دووەمی لەگەڵ برگەی (15، 16، 17) وا دەكا ئینگلیز گۆتەنی (مس ئاندروستانیك) (سوء فهمك) گێژاوەك پەیا ببێ له مابەینی سەلاحیاتەكان، و من بەخۆم بۆچوونێكی تایبەتم هەیە بۆ سەلاحیات، چونكە سەلاحیات بە ئیعتیقادی من، من كە موهەندیسم تەخویل ناكرێ، سەلاحیات (تێرم ئۆفرفرێنسە) من ئەندامی پەرلەمانم، من موهوندیسەمە، من وەزیرم سەلاحیاتی من له بیدایەتی ڕۆژی كە تەعین دەكرێم ئەوەیە، بۆ ئەوەی من بتوانم زۆر زۆر بە تەوازن ئوموری وەزارەتەكەی خۆم، یان ئوموری دائیرەكەی خۆم، یان ئوموری شوعبەی هەندەسیەكەی خۆم زۆر بە دەست فراوانی بەڕێوەی ببەم و بتوانم من چ پارەم سەرف كردووە چ نەبێ، بۆیە ئەو سەلاحیەتانە كە لێرە تەخویل دەكرێ، بۆ هەندێك وەزیر و تەخویل ناكرێ بۆ هەندێك وەزیر، تێكەڵی هەیە لەگەڵ فەقەرەی (15، 16، 17) وابزانم ئەوە ڕێگریە و (سوء فهمە)، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان

ئەگەر بەم شێوەیە هەموو دەسەڵاتەكان وەزیری دارایی بەستوویەتیەوە، نەیداوە بەهیچ وەزیرێك و بە هیچ كەسێك، و ئەم هەموو دەسەڵاتەن ئێستا كە دابەزیوە، و بەتایبەتی له ساڵی 2012 دا بەڕاستی ئەوە مەعنای ئەوەیە هیچ نەكراوە ئێستا له وەزارەتەكان، كەس نەیتوانیوە ئیش بكا، و هیچ عانەیەكیشی تێدا سەرف نەكراوە، ئەوە یەك، دووەم: ئەگەر فەقەرەی دووەم بخوێننەوە خۆی لەوێ دا مەجلیسی وزەرا تەخویل دەكات، تەخویلی هەموو وەزارەتەكان و شوێنەكانی تریش دەكات كەوا له دووەمدا بە هەموو جیهاتی غەیر مورتەبەتە بە وەزارەتەكان، بە خەزینەكان، بە هەموو شوێنەكان، یەعنی بەڕاستی من نازانم ئەی باشە سەیری موازەنەی عێراقتان كردووە، بزانن نەفسی ماددە بە هەمان شێوە دانەبەزیوە لەوێ، له وەتەی من له وەزیفەدام له ساڵی (68) ەوە ئەم ماددەیە هەموو ساڵێك بەم شێوەیە دێت، ئیتر ئەمە دەسەڵاتیش دەسەڵاتی پەرلەمانە، ئەگەر ئێوە گەیشتوونەتە ئەم قەناعەتە وەڵلا فیعلەن حەقە له وەزارەتی مالیە هەموو شتێكی لێ بسێننەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی هاوبەش.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەزارەتی دارایی لەبەر ئەوەی ئیعتیبار دەكرێ خەزێنەی دەوڵەت، و ئوموری مالی ئەوەی پەیوەندارە بە وجودی نەقدیەوە بە سەرفكردن ئەو مەسئولە لێی، بۆیە پێویست دەكات تەوازن ڕاگرێ له مابەینی

وەزارەتەكاندا، ئێمە ئەگەر تەنها تەماشای ئەو مادده بكەین زۆر ڕاستە دەتوانین بڵێین مەركەزیەتی تێدایە، بەڵام ئەگەر ماددەكانی دواتری بخوێننەوە، ماددەی (16، 17، 18)، و زائیدەن لە فەقەرەی دووەمی هەمان مادده هاتووە كە سەلاحیەت دراوە بە سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران، هەر شوێنێك كە پێویستی بوو ئەولەویەتی كاری كوێ بوو سەلاحیەتی پێ دەدات، بە هەمان شێوەش وەزارەتەكانیش بۆ هەر خەرجیەك (350) ملیۆن دیناریان سەلاحیەت پێ دراوە، بەبێ گەڕانەوە بۆ وەزارەتی دارایی، بەڵام ئەمە لەبەر ئەوەی باس لە كۆی خەرجی دەوڵەت دەكا، ئەوە وەزارەتی مالیە لێی مەسئوولە، پێویست دەكات ئەم ماددەیە بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاكە تكا دەكەم قسەی خۆت كرد، فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو بڕگەی دووەمەی كە بەڕێز وەزیری دارایی و لیژنەی دارایی ئاماژەیان پێكرد، ئەنجومەنی وەزیران دەڵێ بۆی هەیە، یەعنی دەتوانێ ئەم تەخویلە بكات، و دەتوانێ نەیكات، ئەمە یەك، دوو: كە لە (68)ەوە بەو شێوە بووە ئەمە مەركەزیەتەكی توند بووە ئیدارەی كوشتووە لەم وڵاتە، لەبەر ئەوە ئێمە ئەگەر بمانەوێ ئەمە بگۆڕین، دەبێ بەڕاستی لە فەلسەفەی حوكمڕانیەكەوە بیگۆڕین، لە فەلسەفەیەكی توندەوە بیكەین بە شتێكی نەرم، ئێمە ئەنجومەنی دادوەری برادەرانی لیژنەی قانونی ئاگادارن هاتوون بۆ لای ئێمە پێیان وتین، وتیان ئێمە دەسەڵاتین، كە وەزارەتیش نین كە سەرۆكەكەیان ئامادە نیە لەگەڵمان دانیشی، لەبەر ئەوەی پێی وایە مستەوای گەورەترە، بەڵام سەلاحیەتی ئەوەی نیە كە بۆ چاكردنەوەیەكی بەسیت سەلاحیەتی سەرفی بێ، لەبەر ئەوە دەبێ بگەڕێتەوە بۆ وەزارەتی دارایی كە ئەمە بگۆڕدرێ ئەم جۆری ئیدارەیە دەبێ لەم ماددەیە دەستی پێ بكەین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عبدالسلام.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەیەكی ڕەنگە نیو ڕەق بكەم، خۆزگە هەر یەكەمان بزەبت لەو سیستەمەمان بزانیبایە پاشان قسەمان بكردایە، (الصرف من اعتمادات الحسابات الرئیسیة)، هیچ عیلاقەی بە سەلاحیەتی سەرفی هەموومان باسمان كرد هەیە، ئەو شتێكە، و ئەو ئەوامرەی سەرف و سەلاحیاتی كە لە ماددەكانی تر دایە، كاكە ئەوە پارەكە

له خەزینەیە، ئەوە نە ئەچێتە ئەبوابی خوارەوە، (الحسابات الرئیسیة، الرواتب، السلع والخدمات، الصیانة، الاعانات، المنح) ئەوانە ئەرقامن لە سەرەوە، خوارەوە ئێمە دین هەتاکو لە جەدوەلەکە لە مەرتەبەی شەشەم، ئەوە یەك، دوو: لێرە ئەنجومەنی وەزیران تەخویلی وەزیر دەکات ئەوەی داواکرا لە دووەم هەمووی هەیە وەزیر ئەوانەی خوارەوە تر داوا دەکات، من وابزانم ماددەکە زۆر زۆر وازیحە ئەسلەن پێویست نەبوو منیش قسە بکەم لە سەری، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ماددەکە زۆر بە وازح دەزانین، و پشتگیری ماددەکە دەکەین، داوا دەکەین بخرێتە دەنگدانەوە،

المادة الرابعة عشرة: أولاً: یتم الصرف من اعتمادات الحسابات الرئیسیة (الرواتب، السلع والخدمات، الصیانة، الاعانات، المنح، المصروفات الاخرى، النفقات الاستثماریة) ضمن موازنة اقلیم كوردستان ـ العراق من قبل وزارة المالیة والاقتصاد.

ثانیاً: لمجلس الوزراء تخویل الوزراء ورؤساء الجهات غیر المرتبطة بوزارة، للوزیر تخویل المحافظین ووكلاء الوزارات والمدراء العامیین صلاحیة الصرف مباشرة في ضوء التخصیصات المعتمدة ضمن موازنتهم السنویة.

پێم باشە کە کاك عبداللە پێشنیارەکەی کرد با سیاغەکمان بۆ بنووسێت هەتا بتوانین ئیشی لە سەر بکەین،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عبداللە.

بەڕێز عبدالله محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بڕگەی دووەمەی کە دەڵێ ئەنجومەنی وەزیران بۆی هەیە، بڵێ لە سەریەتی، یەعنی لە حاڵەتی جوازی بکرێتە وجوبێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا پێشنیارێك هەیە، ئەوان وەری ناگرن، فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم باشە ڕەئی حکومەت وەربگیرێ لەو مەوزوعە، چونکە ئێمە وەکو لیژنەی قانونی و لیژنەی دارایی لەگەڵ دا نییە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە بڵێین (على) فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من لە پێشەوە باسی ئەوەم کرد کە ماددەکە وەك خۆی بمێنێتەوە، بەلای منەوە کە نیەت پاك بێت (على) بێت و (لا للوزير) بێت هیچ فەرقێکی نیە ئەوە، یەعنی ئەمە کەی موشکیلەیە، و بۆ مەعلوماتی بەڕێزتان حەز دەکەم ئەوەش بزانن ئەنجومەنی وەزیران هەموو دەسەڵاتەکانی لای خۆیەوە داگرتۆتە خوارەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دوو پێشنیار هەیە، یەکیان دەڵێ (لمجلس الوزراء) ئەوی تریان دەڵێ (على مجلس الوزراء)کێ لەگەڵ ئەوە دایە کە بڵێ (على مجلس الوزراء)؟ (30) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ دا نیە؟ (45) کەس لەگەڵ دا نیە، کەواتە وەرنەگیرا، فەرموون ماددەکە بخوێننەوە،

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة عشرة: أولاً: يتم الصرف من اعتمادات الحسابات الرئيسية (الرواتب، السلع والخدمات، الصيانة، الاعانات، المنح، المصروفات الاخرى، النفقات الاستثمارية) ضمن موازنة اقليم كوردستان ـ العراق من قبل وزارة المالية والاقتصاد.

ثانياً: لمجلس الوزراء تخويل الوزراء ورؤساء الجهات غير المرتبطة بوزارة، للوزير تخويل المحافظين ووكلاء الوزارات والمدراء العاميين صلاحية الصرف مباشرة في ضوء التخصيصات المعتمدة ضمن موازنتهم السنوية.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ئەوە دایە تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ (53) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ دا نیە؟ (15) کەس لەگەڵ دا نیە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر،

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة عشرة: أولاً: لرئيس برلمان كوردستان ـ العراق إجراء المناقلة ضمن الاعتمادات المخصصة للبرلمان.

ثانياً: لرئيس مجلس القضاء في الاقليم اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات المخصصة لمجلس القضاء.

ثالثاً: لوزير التخطيط وبناءاً على طلب الوزارة المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية ضمن الموازنة الاستثمارية ضمن الموازنة الاستثمارية لنفس الوزارة وفي حدود المحافظة الواحدة واعلام وزارة المالية والاقتصاد بذلك.

رابعاً: لوزير المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع وزارة التخطيط والوزارات المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية بين الوزارات وفي حدود المحافظة الواحدة وضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة.

خامساً: يخول وزير البلديات والسياحة صلاحية اجراء المناقلة بين الموارد الذاتية لموازنات مؤسسات البلدية ضمن المحافظة الواحدة واجراء المناقلة ضمن حساب السلع والخدمات والصيانة لكل مؤسسة بلدية.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێشنیاری ئەوە دەکەین تەنها (والقضاء) او (القضاء الواحد) تەنها ئەوە ئیزافە بکرێ لە سەر بڕگەی چوارەم، واتا بەو شکلەی دەبیتەوە:لوزير المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع وزارة التخطيط والوزارات المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية بين الوزارات وفي حدود المحافظة الواحدة او القضاء الواحد وضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی دارایی.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ بۆچوونەکەی لیژنەی یاسایی داین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ڕازین لە سەر ئەو تەعدیلەی کە لیژنەی یاسایی کردوویەتی، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟ سێ کەس قسەی هەیە، (شلێر خان، ئاهەنگ خان، سیوەیل خان)، فەرموو شلێر خان.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم ماددەیە، ئێمە وەکو لیژنەی ئاوەدانکردنەوە لە تەقریرەکەی لیژنەی دارایی بەهەند وەرگیرا کە وتوویانە لە سەر ئەم ماددەیە لیژنەی ئاوەدانکردنەوە ئەم سەلاحیەتە دەڵێ:

لوزير التخطيط وبناءاً على طلب الوزارة المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية ضمن الموازنة الاستثمارية لنفس الوزارة وفي حدود المحافظة الواحدة واعلام وزارة المالية والاقتصاد بذلك.

بەڕێزان ئەم كێشەیە بەڕاستی ئێمە لەگەڵ هەردوو وەزیرەكە قسەمان كرد، ئەوان دەڵێن ئەگەر بێتو ئەم بڕگەیە زیاد بكرێ بۆ ئێمە لە زمنی مەشاریعەكانی خۆمان كە زۆر جار دەبێ موناقەلە بكەین ئەگەر بەوان بوترێ بە موڕاسەلات جاری وایە سێ، چوار مانگی پێ دەچێ، بەس ئێمە ئەگەر لە پەرلەمانەوە ئەم دەسەڵاتەیان بدەینێ، چونكە ئەوان هەر بۆ عیلم دەیدەنەوە بە هەردوو وەزیرەكە لەبەر ئەوە ئیشەكان زۆر سەریع تر دەڕوات بەنیسبەت پڕۆژەی وەبەرهێنان، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو ئاهەنگ خان.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری لە بەڕێز شلێر خان دەكەم فیعلەن ئەوە ئیقتیراحی لیژنەی ئاوەدانكردنەوە بوو، و بەڕێز وەزیری ئاوەدانكردنەوە موعاناتی هەبوو لەوەی كە سەلاحیاتی ئەوەی نیە موناقەلە بكات، دەبێ لە ڕێگای وەزارەتی تەختیت بێ، ئێمە داوا دەكەین وەزیری بەلەدیەو وەزیری ئیعمار سەلاحیەتیان هەبێ، وەكو وەزیری تەختیت بە ئیعلامی تەبعەن ئاگاداری وەزارەتی بەلەدیات دەكەنەوە، چونكە بەڕاستی خوتەی ئیستیسماری و مەشاریعی ئیستیسماری بتەوێ و نەتەوێ بە كۆڵ ئەو وەزیرەیە زیاتر لە وەزارەتەكانی دی، بۆیە دەبێ دەستیان بكەینەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو سیوەیل خان.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەرچەندە ئێمە پێشنیار دەكەین ئەگەر دوو، سێ كەسیش پێشنیار بكا، پشتیوانی یەكتریش بكەین، بەس وابزانم نایخەنە دەنگدانەوە، وەڵلاهی قسەی خێرە، پشتیوانی لە قسەكانی شلێر خان و ئاهەنگ خان دەكەم دووبارەی ناكەمەوە، پێم باشە (قضاء)ی بۆ زیاد بكرێ، وەك لیژنەی یاسایی كە باسیان كرد، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو مامۆستا عمر.

بەڕێز عمرعبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵلا من تێبینیەك دەڵێم دوای ئەوە پێشنیارێك، یەكەم ئێمە كەسمان ئیقراری ئەوە نەكەین كە لێرە پێشنیار نابێ بخرێتە دەنگدانەوە بە قەراری قەتعی پێشنیار بەپێی لائیحە و بەپێی پەیڕەوی ناوەخۆ و بەپێی یاسا دەبێ هەموو پێشنیارێك بخرێتە دەنگدانەوە، ئەگەر شروتی قانونی تێدا بوو ئەوە ئیقرار نەكەین كەسمان لە سەر ئەو مەنەسەیە پێشنیار نابێ بخرێتە دەنگدان، یان نا عەمەلیەن نابێ بكری، و دانیش بەوە دا نەنێین؟ ئەوە یەك، دوو: بەنیسبەت ئەو ماددەیەوە دوو تێبینی بەسیتم هەیە، ئایا مەسەلەی ئەنجومەنی پارێزگا بۆ مەسەلەی ئاگادار بوون بۆ ئاڵوگۆڕ و موناقەلەیە، پێویست ناكات لە خاڵی سێیەمدا ئێمە ئاماژەی پێ بكەین ئەنجومەنی پارێزگا یان خودی پارێزگا ئەوە یەك، دووەم: لە عەرەبیەكە دا داوا لە لیژنەی یاسایی دەكەم ئەو كەلیمەی (نفس الوزارة) ئەوانە هەمووی بكرێ (الوزارة نفسها) نەك (نفس الوزارة) ئەم تێكەڵە غەڵەتە، شائیعەكان كە لە ناو عەرەبیدا بەكاردێن، (للوزاره نفسها) ئینجا من پێشنیار دەكەم موحافەزەی بۆ زیاد بكەن، یان لە ئیعلامەكە دوای وەزاتی دارایی و ئابووری ئاگادار بكرێ، یان هەر لە تەنسیقەكەدا ئەوانیش ئاگادار بن،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو حاجی بلال.

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله (بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵلا من دوو تێبینیم هەیە، تێبینی یەكەم لە خاڵی سێیەم، كە باس لە وەزیری پلاندانان دەكا، لە سەر داواكاری وەزارەتی پەیوەندیدار بۆی هەیە گواستنەوەی پێویست بۆ پرۆژەكانی وەبەرهێنان لە نێو بودجەی وەبەرهێنان هەمان وەزارەت لە سنووری یەك پارێزگادا ئەنجام بدات و وەزارەتی دارایی و ئابووری لێ ئاگادار بكاتەوە، ئێمە لە لیژنەی شارەوانی لە سەر داوای وەزیری شارەوانی داوامان كردبووە كە سێ پرۆژە با بڵێین لە سنووری پارێزگای هەولێرن بگوازرێنەوە بۆ دەرەوەی پارێزگای هەولێر، وەزیری پلانیش مانعی نەبوو، ئێستا لێرە چۆن عیلاج دەكرێ، ئەگەر بەم شێوەیە پەسەند بكرێ، ئەو گواستنەوەیە ناكرێ ئەمە كێشەیەكە، ئەمە سێ پرۆژەیە تەقریبەن بایی (5) ملیارو قسورە، ئەم سێ پرۆژەیە ئێمە داوامان كردووە كە بگوازرێتەوە، بەڵام ئەم ماددەیە لێرە وا پەسەند بكرێ، ئەوە ڕێگر دەبێ چۆن ئەمە عیلاج دەكرێ؟ ئەمە یەك، دووەم: سەبارەت بە چوارەم وەزیرەی دارایی و ئابووری بە هەماهەنگی، ئەمە تا ئاخیر كە چوارەمە، ئێمە لێرە لە لیژنەی شارەوانی كە بەدواداچوونمان كردووە لە ئەنجامی ئیشی عەمەلی دا، چەند گرفتێكمان لەو بوارە هاتۆتە پێش، كە وەزارەتی مەعنی لەگەڵ وەزارەتی دارایی گواستنەوەیان لە پرۆژەیەكدا كردووە، بۆ نموونە ئێمە لەقەڵادزێ بەدواداچوونمان بۆ پرۆژەیەك كردووە، كە پرۆژەی بە دوو سایدكرنی ناو شاری قەڵادزێیە كە بایی (4) ملیار دینارو قسور بوو، پرسیارمان كرد، ئەسڵەن نە قائیمقام نە شارەوانی كەس ئاگای لێ نەبوو دەیان وت هەر پرۆژەی وامان بۆ دەرنەچووە، لە كاتێكدا كە لە پرۆژەكاندا هەبوو، دوایی پرسیارمان كرد، وتیان موناقەلەمان پێكردووە، بۆ كوێیان پێكرد؟ ئێستاش نەمازانی بۆ كوێیان پێكردووە؟ ناكرێ ئەمە، دوو: هەر بەهەمان شێوە چووینە سەید سادق پرۆژەیەك كە پرۆژەی ئاو و ئاوەڕۆی ناو شاری سەید سادق بوو،

بەدواداچوونمان بۆ کرد پرۆژەکە وجودی نەبوو، دوایی کە پرسیارمان کرد وتیان موناقەلەی پێکراوە، بۆ کوێ کراوە؟ ئێستاش نەمان زانی بۆ کوێ کراوە؟ بۆیە پێویستە ئەم موناقەلانە کە دەکرێ پێش وەخت پەرلەمانی لێ ئاگادار بکرێتەوە، چونکە ئەو پرۆژانەی لەبەر دەستی ئێمەیە، ئێمە بەدواداچوون بۆ ئەوانە دەکەین، کاتێك کە دەچین نیە حەقی خۆمانە بپرسین چی لێ هات؟ لەبەر ئەوە پێویستە لە ماددەکە بنووسرێ پێش وەخت پەرلەمانی لێ ئاگادار بکرێتەوە و لیژنەی مەعنیشی لێ ئاگادار بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز سعید تاڵەبانی/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

موناقەلات بە ئەوامیری تایبەت دەکرێت، و سورەت بە هەموو شوێنێکی ساحیب عیلاقە دەدرێت، و مەفروزە وابێت، من بەڕاستی نازانم مەعنای ئەوەیە موناقەلە نەکراوە ئەگەر بێتو ئەوان ئاگادار نەبن، مەعنای وایە نەکراوە لە ئەسڵدا، و ئەگەر کرابێت مەفروزە نوسخەیەك لەو موناقەلەیەی بۆ ڕۆیشتبێت، و عادەتەن موناقەلە بە ئیتفاق و لە سەر تەڵەباتی دائیرەکان خۆیان دەبێت، وەزارەتی پلاندانان دیارە ئیش و کاری ئەوەیە سەرپەرشتی پرۆژەکان و جێبەجێکردنی پرۆژەکان دەکا، بەڵام وەزارەتی شارەوانی یاسای تایبەتی خۆی هەیە، وەکو چەند ڕۆژێك بەر لە ئێستا باسمان کرد و یاسای ڕەقەم شەش و ئەوە خۆیان دەسەڵاتی خۆیانە هەندێك ئیش هەیە خۆیان دەیکەن، ئێمە پێمان وایە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە دەستکاری نەکرێت،

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی پێشنیار هەبوو؟ ئێوە فەرموون.

بەڕێز عونی کمال سعید (بەزاز):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پاش ئەوەی بەرەچاوکردنی ئەو پێشنیارانەی کە ئێستا پێشکەشکرا سیاغەکەمان بەم شێوەیە داڕشتووە: ئێستا دەیخوێنمەوە ئەگەر ئەندامان ڕازی بوون ئەو وەختی بخرێتە دەنگدانەوە،

المادة الخامسة عشرة: أولاً: لرئيس برلمان كوردستان ـ العراق إجراء المناقلة ضمن الاعتمادات المخصصة للبرلمان.

ثانياً: لرئيس مجلس القضاء في الاقليم اجراء المناقلة ضمن الاعتمادات المخصصة لمجلس القضاء.

ثالثاً: لوزير التخطيط وبناءاً على طلب الوزارة المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية ضمن الموازنة الاستثمارية للوزارة نفسها وفي حدود المحافظة الواحدة واعلام وزارة المالية والاقتصاد بذلك.

رابعاً: لوزير المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع وزارة التخطيط والوزارات المعنية اجراء المناقلات اللازمة للمشاريع الاستثمارية بين الوزارات وفي حدود المحافظة الواحدة او القضاء الواحد وضمن الموازنة الاستثمارية المصدقة.

خامساً: يخول وزير البلديات والسياحة صلاحية اجراء المناقلة بين الموارد الذاتية لموازنات مؤسسات البلدية ضمن المحافظة الواحدة واجراء المناقلة ضمن حساب السلع والخدمات والصيانة لكل مؤسسة بلدية.

سادساً: لوزيري الأعمار والأسكان والبلديات اجراء المناقلة اللازمة للمشاريع الخاصة بالوزارة و ضمن الموازنة وفي حدود المحافظة الواحدة او القضاء الواحد واعلام وزارتي المالية والأقتصاد والتخطيط بذلك.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵ دايە تكايە دەست بەرزكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دا نيە؟ بە تێكرای دەنگ پەسەند كرا،دانيشتنی داهاتوومان سەعات (11)ی بەيانيە، تا ئەو كاتە بەخواتان دەسپێرين، سوپاس.

فرست احمد عبدالله	**د.حسن محمد سوره**	**د. ارسلان بايز اسماعيل**
سكرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆكی پەرلەمانی**	**سەرۆكی پەرلەمانی**
كوردستان – عێراق	**كوردستان – عێراق**	**كوردستان - عێراق**

پەرلەمانی كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلی دانيشتنی ژمارە (48)

پێنج شەممە ڕێکەوتی 14\2\2013

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (48)

پێنج شەممە رێکەوتی 2013/2/14

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی پێنج شەممە رێکەوتی 2013/2/14 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سورە جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبداللە سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (48)ی خولی سێیەم, سالی (2013) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی سالی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (48)ی خولی سێیەمی هەلبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی پێنج شەممە رێکەوتی 2013/2/14 دا بەم شێوەیە بێت:

بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژە و یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ سالی 2013.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەکەین، پەرلەمانی کوردستان، خولی سێیەمی هەلبژاردن، خولی چوارەم، خولی گرێدانی یەکەم، ژمارەی دانیشتن 48، ڕۆژی دانیشتن 2013/2/14، بەرنامەی کار، بە پێی حوکمەکانی بڕگە 1ی ماددەی 20 لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە 1ی هەموار کراوی سالی 1992 ی پەرلەمانی کوردستانی عیراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا بەرنامەی کاری

دانیشتنی ژماره 48ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن، لەکات 11ی پێشنیوەڕۆی ڕۆژی پێنج شەممە، ڕێکەوتی 2013/2/14 بەم شێوەیەی خوارەوە بێت:

بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژە و یاسای بودجەی هەرێمی کوردستانی عیراق بۆ ساڵی 2013.

بەخێرهاتنی بەڕێزان وەزیری و دارایی و وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان دەکەین لەگەڵ وەفدە یاوەرەکەیان، داوا لە لیژنەی یاسایی و دارایی دەکەین فەرموون بۆ سەکۆی لیژنەکان، چیە سۆزان خان بەم بەیانیە زووە دەست بەرز دەکەیتەوە خێرە انشاللە، هێشتا قسەمان نەکردووە نوقتەی نیزامی چیت دەوێت؟ فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ڕۆژی خۆشەویستیتان پیرۆز، بەبۆنەی ئەم ڕۆژەوە ئێمە وەکو لیستی کوردستانی، چەپکێ گوڵی خۆشەویستی پێشکەش بە ئۆپۆزسیۆن دەکەین، ئەگەر هەرچیەك بووبێ لە بەینماندا لەم فەترەیە بە تایبەتی لەم کاتی موناقەشەکردنی بودجەیەدا داوای لێ بوردن دەکەین، چونکە ئەمە کارە، کاریش پێك هەڵپژانی تیا هەیە، بەڵام یەك گوڵی خۆشەویستی پێموایە مەعناکەی زۆر لەوە گەورەتر دەبێ و من زۆر سوپاست دەکەم بۆ ئەم ڕێگە پێدانەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ئەرێ موعارەزە خۆشەویستی قەبوڵ دەکەن؟ تکایە بێ دەنگی، کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەو ڕۆژەدا ئێمە سوپاسی هەڵوێستی لیستی کوردستانی دەکەین، ئێمە تەئکید دەکەینەوە لەسەر ڕێزدانان بۆ کاری پیشەییمان و بۆ سەرجەم پەرلەمانتاران و ڕێزدانان لە جیاوازیەکانمان، ئێمە سەرەڕای ئەوەی کە هەر شتێکمان هەبێ کە بەرگری بێ لە پرەنیسپەکان پەیوەندی بە کاری پەرلەمانی بێ و لە مافەکانمان بێ لەو ڕۆژەدا داوای دەکەین درێژەدانە بە کاری پیشەییمان بە متمانەبوون، یەعنی ئێمە داوای متمانەبوون دەکەین، ڕێزگرتن لە جیاوازیەکانمان دەکەین، لە شەفافیەت و کاری پەرلەمانی دەکەین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

سۆزان خان حەزدەکەی جەنابت دانیشە بیدە بە خوشکە شەرمین با ئەو تەوزیعی بکات، فەرموو لە شوێنی خۆت دانیشە، لیژنەی یاسایی فەرموون بۆ ماددەی تازە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة عشرة:

أولاً: لوزير المالية والاقتصاد صلاحية اجراء المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد باستثناء فصل الرواتب حيث يجوز النقل اليه ولا يجوز النقل منه.

ثانياً: لوزير المالية والاقتصاد اجراء المناقلة بين اعتمادات ابواب الموازنة لأغراض توفير امكانيات الصرف للادارات التي يتقرر فك ارتباطها من وزارة والحاقها بوزارة اخرى وللوزير المختص اجراء المناقلة ضمن القسم الواحد ووحدة الصرف الواحدة.

ثالثاً: لا يجوز اجراء أية مناقلة بين المحافظات ضمن تخصيصات (مشاريع اعمار وتنمية الاقليم والمحافظات).

رابعاً: لا يجوز اجراء المناقلة من تخصيصات نفقات المشاريع الاستثمارية اي تخصيصات (الموازنة الاستثمارية) الى تخصيصات النفقات التشغيلية أي تخصيصات (الموازنة الجارية).

خامساً: تستخدم الاعتمادات المصادق عليها في هذا القانون لغاية 21 كانون الأول من السنة المالية 2013 وتقيد الايرادات المتحققة لغاية 2013/12/31. أما الايرادات المقبوضة بعد نهاية السنة المالية 2013 فتقيد ايراداً لموازنة السنة المالية 2014.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی پشتگیری ماددەکە دەکەین وەکو خۆی.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لیژنەی دارایی، کاک محمد فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری ماددەکە دەکەین وەکوخۆی.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش داوا دەکەین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کێ تێبینی هەیە تکایە؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، کاک سەرهەنگ، کاک دڵشاد، نەسرین خان، کوێستان خان، کاک ئارام، کاک سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەنـدامانی بـەڕێز، وەڵـڵا قسـەی مـن لەسـەر ئـەم ماددەیـە لەسـەر بڕگـەی 4 (لایجـوز اجـراء المناقلـة مـن تخصیصات نفقات المشاریع الاستثماریة ای تخصیصات الموازنة الاستثماریة ای تخصیصات النفقات التشغیلیة) ئەمە بڕگەیەکە ئێمە هەموو ساڵێك لەناو ئەم یاسایە دای دەنێینەوە، بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە هەموو ساڵێ پێشێلکاری دەکرێ لەم بڕگەیـە، ئایـا وەزارەت و حکومـەت توانـای جـێ بـەجێ کردنـی ئـەم بڕگـە یاسـاییەی هەیە یان نا؟ ئەگەر نیـەتی و ئـەم سـاڵیش وەکـو سـاڵەکانی تـر پێشـێل دەکرێتـەوە بۆچـی دابنـدرێ لێـرە؟، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە مـاددەی 16 دەسـەڵاتی موناقەلـە لەیـەك دەروازە ئەنجامـدان کـە دراوە بـە وەزارەتـی دارایـی و ئـابووری، بەڕێز وەزیری دارایی دەزانێ کە ئێستا پۆینت نـەماوە لـە قسمەکاندا، بۆیـە زۆرجـار دەبیـنین ئەشـکالیەتی ڕۆتینیـات بـۆ وەزارەتـەکان دروسـت دەبـێ، بۆیـە داواکـاری لێـرە وەزارەتـی دارایـی لـە چوارچـێوەی خۆیـان دەسەڵاتی موناقەلە لە بەینی ئەقسامەکان بداتە وەزارەت خـۆی بـۆ ئـەوەی ئـەو ڕۆتیناتانـە دروسـت نـەبن، هەروەکو باسم کرد کاتێك مدیریەتێك داوای موناقەلە دەکات کە پۆینتەکەی ماوە، چونکە یەعنی ملیۆنێك لە قسمێك دادەنـانرێ، بۆیـە کـاتێ داوای موناقەلـە دەکـات دەبـێ وەزیـر موافەقـە بکـات لـە کۆتـایی دا هـەر وەزیری دارایی موافەقە دەکات، بەڵام ئـەم ڕۆتیناتـە ئیدرایـە وای لێ دەکـات مەسـاریفی خـەرج کردنـی ئـەو موناقەلە بە ئیفاد و بە هاتنی موحاسبەکە بۆ هەولێر و گەڕانەوەی بەقـەدەر پارەکـە خـۆی تـێ دەچـێ، بـۆ ئەوەی هەم پارە بگەڕێتەوە لە ڕۆتینـات دا، هـەم دەسـەڵاتی لامەرکـەزی بـدرێ بـە وەزارەتـەکان، بۆیـە پـێم باشە لێرە دەسەڵات بدرێ بە وەزیر لە چوارچێوەی وەزارەتەکەی خۆی و لە چوارچێوەی فەسڵەکان جگە لە فەرمانبەران، دەسەڵاتی موناقەلەی پێ بدرێ بە قیسمەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من سەرەڕای پشتیوانیم بۆ کاك سەرهەنگ و کاك دڵشاد، پێم باشە یەك بڕگە زیاد بکرێ، بڕگەکـەش لەدوای 4 ببێ بە بڕگەی 5 وەزارەتی دارایی سندوقێك دابنێ بۆ پارەی ئەو پرۆژانەی کـە چوونەتـە بـواری

جێ بەجێ کردنەوە، یەعنی پارەی ئەو پرۆژانەی کە تا ئێستا نەچوونەتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، وەزارەتی سندوقێك دابنێ ئەو پارانە لەو سندوقانە دابنێیت و بۆ تەواوکردنی پرۆژەکانی بەکاری بێنێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە پشتیوانی ئەو ڕایەی نەسرین خان دەکەم، بڕگەی 4 کە پێویستە لە سەندوقێك دا حفز بکرێ ئەو پارەیە بۆ ئەوەی نەڕوات بۆ بەکابردن، بە نیسبەت ماددەی 16 سەبارەت بە موناقەلە ئێمە سالآنی رابردووش داوامان کردووە لە وەزارەتی دارایی چەند جار دەکرێت، پێویستە بە نووسراوی ڕەسمی لیژنەی دارایی پەرلەمانی کوردستان لەوە ئاگاداربکرێتەوە کە هەر موناقەلەیەك دەکرێ، پێمان بوترێ بۆ دەکرێ و بۆچی دەکرێ؟ دەبرێتە کوێ یاخود بۆ چ شتێکی تر دەکرێ، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین لە کاتێك دا کە بمانەوێ بەدواداچوون یاخود لێپرسینەوە بکەین بزانین لەکوێ لێپرسینەوە دەکەین و لەگەڵ کێشدا ئەم لێپرسینەوە دەکرێت، چونکە ئێمە دەزانین کۆمەڵێك دەزگا هەیە لە هەرێمی کوردستان دا دەست بەکارنەبووە تاکو لە ڕێگەی ئەوانەوە بزانین لێپرسینەوە کراوە لە ئەرقامەکانی وەزیری دارایی یاخود دەستەی نەزاهە لیژنەی نەزاهە کە لە پەرلەمانی کوردستان هیچ دەست بەکارنەبووە تاکو ئێمە کۆمەڵێك وردەکاری یاخود کۆمەڵێك لە ڕێگەی ئەمانەوە ئێستا جارێکی تر ئەویش دەیڵێمەوە کە هەر موناقەلەیەك دەکرێ پەرلەمانی کوردستان لێ ئاگادار بکرێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لە حسابی ختامی 2012 هاتە بەردەستمان بە پێی بەدواداچوونەکانمان لە بودجەی 2012 تێبینیمان کردووە کە ساڵانە کەمتر لە 50٪ی پارەی تەرخان کراو بۆ بودجەی وەبەرهێنان کە دەکاتە 16ی بودجەی گشتی، دەچێتە بواری جێ بەجێ کردن و دوایی پارەکە موناقەلەی پێ دەکرێ، 50٪ کەمتری بودجەی وەبەرهێنان 16٪ ی بودجەی گشتی 15 ـ18 ئەم پارەیە دواتر موناقەلەی پێ دەکرێ، هەروەکو وەزیر عجزی پێ پڕدەکەنەوە دەیخەنە سەر بودجەی بەکاربردن و ئەوانە، بۆیە من پشتگیری ئەو ڕایەی نەسرین خان دەکەم بۆ ئەوەی ئەم پارەیە موناقەلەی پێ نەکرێ، چونکە ئەمە ڕاستە بە بڕگەیەك لەم ماددەیە نووسراوە و موناقەلەی پێ ناکرێ، بەڵام دواجار دەیکا وەزارەت، بۆ ئەوەی کە ئەمە نەکرێ، پشتگیری ئەو ڕایەی نەسرین خان دەکەم کە سندوقێك دروست بکرێ لە وەزارەتی دارایی هەموو پارە

گـەڕاوەکانی پرۆژەکـانی وەبـەرهێنان بخرێتـە ئـەم سـەندوقە و تـەنها بـۆ پرۆژەکـانی وەبـەرهێنان بەکاربهێندرێ و بکرێتە بڕگەی 5، بڕگەی 5 یش بکرێ بە بڕگەی 6 و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك ئارام فەرمووو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هـەر لـە چوارچێوەی ئـەوەی کـە دانـانی حسابێکی تایبـەت بـۆ ئـەو پارەیـەی کـە پرۆژەکـان سـەرف نەکرێ، لە پرۆژەی بودجەی ساڵانی ڕابـردووش دا ئـەو ماددەیـەمان جێگیر کـردووە، بکرێ بـە بڕگەیـەك، بەڵام نەك ماددەیەکی سەربەخۆ کە ئەو پارەیە ئـەو پرۆژانـە تـەواو نـەبێ بکرێتـە حسابێکی تایبەتـەوە و هیچ موناقەلەیەکی پێ نەکرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە هیچ وەختێك دا موناقەلەیەکی ڕەسمی نەکراوە لە وەبەرهێنانەوە بۆ بودجەی تەشغیلی، ئەمڕۆ بـێ یـان بەیانی بێ، بە تەئکید ڕەقابەی مالی مەوجود دەبێ و تەدقیق دەکات و ئەو وەختـە ئەگـەر موخالەفـەی تیـا کرابێ، حەتمەن دەنووسێ بۆ پەرلەمان و ئێوەش ئیتلاعتـان دەبـێ، ئەمـە یـەك، موناقەلـەش نـاکرێ، بـەڵام قانونـەکان زۆر وازحـن، (تستخدم) هـەموو تەخسیسـێك لەهـەر موازەنەیـەك دابـێ، تەشـغیلی بـێ، یـاخود ئیستسماری بێ بە پێی قانون (تستخدم لغایە 12/31 ی ئەو ساڵە) ئـەو وەختـە وەزارەتـی دارایـی بـە پێـی ئیشەکانی خۆی پێویستیەکانی خۆی تەسەروف دەکات و هیچ پارەیەك نـاخورێ، بـەڵام تـۆ ئەگـەر عـەجزت هەبێ، عەجزی فعلیت هەبێ، میزانیەی تەکمیلی نەبێ پارەت بۆ نەیەت ئـەی باشـە، ئـەی کـە پـارەت نـەبێ غەیر عەجزی فعلیت هەبێ پارەت نیە چۆن پارە دائەنێی لـە سـەندوقێك دا؟، رجاتـان لێ دەکـەم ئێـوە ئـەم مەوزوعە بپرسن و تەئکید بکەن ئـەوە قانونـەکانمان پێیـە و ئـەوەش بەغـدا و ئـەوەش قانونـەکانی بەغـدا بزانن چۆن تەسەروف دەکرێ؟، ئێمە پارە ناخۆین، ئێمە پارە لەناونابەین، ئێمە ئـەو پارەیـەی کـە ئێسـتاکە دائەنرێ بۆ ئیش و کاری ئەم حکومەتە سەرف دەکرێ، ئێوە هەمووتان دەبینن کـەوا لـە حساباتی خیتـامی بێ لە هەموو حساباتێکی تردا دەبینن تەجاوز هەیە، کە تۆ تـەجاوزت هـەبێ چـۆن دەتـوانی پـارەی نەقـدی بخەیتە سەندوقێکەوە، ئایا ئەم سەندوقە لە چ وەختێك داهەبووە، لە چ دەوڵەتـەکانی دراوسێشـمان دا ئـەوە هەیە، ئەوە قانونەکان لە دوو، سێ شوێن هەیە لەلام سوپاستان دەکەم، بۆیە داوا دەکەم ئـەم ماددەیـە وەکو خۆی بمێنێتەوە تکایە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

لیژنەی یاسایی، كاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مەسەلەی موناقەلە ئێمە لە ماددەی 15 كەدەنگی لەسەر دراوە، باس لەوە كرا كە وەزیری تەختیت لەسەر تەڵەبی وەزارەتە مەعنیەكان ئەو موناقەلانە دەكرێ كە پێویستە بۆ نەفسی ئەو وەزارەتە لە حدودی ئەو محافەزەیەی كە ئەو پرۆژەیەی كەتیا ئەنجام دەدرێ، هەروەها لە بڕگە 4 باس لەوە كرا كە وەزیری مالیە و ئیقتساد بە تەنسیق لەگەڵ وەزارەتی تەختیت و وەزارەتە پەیوەندارەكان موناقەلات ئەنجام دەدەن لەو پرۆژە ئیستسماریانەی كە لە بەینی وەزاەتەكانە لە حدودی محافەزەیەك بێ و زمنی موازەنەی ئیستسماری بێ، لە ماددەی 16 ئەم مادده 15 یە قوربان دەنگی لەسەر دراوە، بە نیسبەت چۆنیەتی موناقەلە كردن لە وەزارەت بە تەنیسیق لەگەڵ وەزارەتی تەختیت و وەزارەتی مالیە و ئیقتساد، لە ماددەی 16 ئەگەر سەیری فەقەرە 2 ەكەی بكەین، باس لەوە دەكات كە چۆنیەتی لەگەڵ وەزارەتی مالیە و ئیقتساد ئیجرای موناقەلە دەكات لە بەینی ئەو ئیعتماداتانە و بۆ وەزیری موختەس، یەعنی ئەوەی كە داواكرا كە وەزیر سەلاحیەتی موناقەلەی هەبێ، حەقی دراوەتێ و دەڵێ (لوزير المختص اجراء المناقلة ضمن القسم الواحد و وحدة الصرف الواحدة) بە واتا ئەو سەلاحیەتە لە ماددەی 6 دا تەحدید كراوە و تەوزیع كراوە و دراوەتە دەست وەزیری موختەس، لەبەرئەوە ئێمە هیچ سەرنجێكمان نیە و دواتر بۆ ئەندامە بەڕێزەكان، بەڕێز جەنابی سەرۆكی پەرلەمان بە نیسبەت ئەو موقتەرەحەی كە ئێستا ئێمە تەوزیحێكمان لەسەری دا ئەوەش بریتیە لەوەی كە وەزیر دەسەڵاتی گواستنەوەی هەبێ لە نێوان ئیعتماداتی یەك فەسڵدا، لە چوارچێوەی ئەو بودجەیەی كە هەیەتی، جا ئێمە پێویست دەكات داوا دەكەین جەنابی وەزیری دارایی و ئابووری وەڵامی ئەو پرسیارە بداتەوە و بزانین تا چەند بە گوێرەی تەعلیماتی مالی ڕەوایە ئەوە؟.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە ئەم دەسەڵاتەمان داوە بە هەموو وەزیرەكانی تر، كە لەناو فەسڵێك دا موناقەلات بكات، ئەمە پێشتر دراوەو چەند ساڵە لەگەڵ ئەمەدا تەعامول دەكرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

ئەڤین خان فەرمووو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارێکی تر کرا لەلایەن بەڕێزان نەسرین خان و ڤیان خان و کوێستان خان و کاك ئارام، بەڵام کاك ئارام بەشێوەیەکی تر بوو کەوا بڕگەیەك زیاد بکرێ بۆ ئەوەی سەندوقێ دانرێ ئەو پارەیەی کە لە ئیستیسماری دەمێنێتەوە و ئەو پرۆژانەی جێ بەجێ ناکرێن نەقڵ بکرێ بۆ ئەو سەندوقە و لەوێ دەستکاری نەکرێ و موناقەلەی لێ نەکرێ، بەڵام هەموومان دەزانین ئەگەر سەندوق دروست بکرێ ئەبێ بە یاسایەك سەندوقێك دروست بکرێ، ناکرێ هەر وا ئێمە ئێستا لێرە بڕیارێك بدەین بە یەك بڕگە سەندوقێ دروست بکەین بۆئەوەی ئەو پارەیەی تیا دابنێین.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر بۆ ئەو سەندوقە دەڵێن چی؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو مەوزوعی سەندوقە ئەسڵەن قانونی نیە، بەڵام لێرە کرا بە قانونی ئەو ساڵە و ئەوەتانێ ئێمە وەکو حکومەت نە ئەوەمان پێ باشە ئەو سەندوقە هەبێ و نە پێشمان باشە ئەوەندە قیود لەسەر ئەم مەوزوعە دابنێین، هەتاوەکو ئێمە عەجز و تەجاوزمان هەبێ نابێ ئەو قیودەمان لەسەر دابنرێت.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە کە یاسایەکە لێرە دادەنێین حکومەت خۆی پلانی بۆ داناوە بە نموونە ئەمە ساڵانی ڕابردووش ئەو موناقەشەیە کراوە و پێشنیار کرا و قبوڵ کرا، بڕە پارەیەك دادەندرێ بۆ بودجەی وەبەرهێنان بۆ وەزیر نیە موناقەلەی تێدا بکات بۆ بودجەی تەشغیلی، باسی زیادەڕەوی دەکات، بە چ حەقێك زیادەڕەوی دەکات؟ لێرە بۆی دانراوە، لەبەرئەوە ئێمە پێمان وایە بودجەی وەبەرهێنان نابێ موناقەلەی لێ بکرێ بۆ بودجەی بەکارخستن، دەبێ هەڵبگیرێ و مودەوەر لێرە ونە ساڵانە ئێمە تووشی ئەو کێشەیە دەبینەوە، ئینجا چارەسەرەکەی بە سەندوقە بڕیار دەدەین و دوایی یاسایەکەی بۆ دەردەکەین، بەلای ئێمەوە کێشە سەندوقەکە نیە، کێشە مانەوەی پارەکەیە و بەکارنەهێنانی بە زیادەڕەوی یان گواستنەوەی بۆ بودجەی تەشغیلی یان خۆی هەموو ساڵێ دان پێدادەنێ و وەزیری دارایی دەڵێ بەڵێ ئێمە دەیخەینە سەر بودجەی تەشغیلی، بە چ حەقێك و بە چ یاسایەك ئەوە دەکەی؟.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من جارێکی تر و دوێنێ و ئەمڕۆش گوتم، بگەڕێنەوە سەر قانون (تستخدم لغایە 12/31) ئەمە قانونە و بە پێی ئەم قانونە هەتا چەند سەرف دەبێ و ئەوانی دیکە ئەگەڕێتەوە لە ساڵی تازەدا جارێکی تر ئیشی پێ دەکرێتەوە، پارە نە دەخورێ و نە زیادەڕەوی تیا دەکرێ، لە کاتێك دا کە تۆ پارەیەك کە ئەمە نەقدیەی وەزارەتی داراییە، نەقدیەی وەزارەتی داراییە نە موناقەلەی ڕەسمی لەسەر دەکرێ و نە هیچێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لیژنەی یاسایی بیخوێننەوە دەیخەینە دەنگدانەوە، ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك هەیە کەوا سەندوقێك دروست بکرێ بۆ ئەو پارانەی کە لە پرۆژەکان دەمێنێتەوە وموناقەلە نەکرێ بۆ بودجەی تەشغیلی.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ئەوەی کە خوێنرایەوە تکایە کێ لەگەڵ دایە دەست بەرزبکاتەوە؟ 25 کەس لەگەڵ دایە، چەند کەس لەگەڵ دانیە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ زۆرینەیە وەڵڵا دەنگی نەهێنا، فەرموو بۆ ئەسڵی ماددەکە، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة عشرة:

أولاً: لوزير المالية والاقتصاد صلاحية اجراء المناقلة بين اعتمادات الباب الواحد باستثناء فصل الرواتب حيث يجوز النقل اليه ولا يجوز النقل منه.

ثانياً: لوزير المالية والاقتصاد اجراء المناقلة بين اعتمادات ابواب الموازنة لأغراض توفير امكانيات الصرف للادارات التي يتقرر فك ارتباطها من وزارة والحاقها بوزارة اخرى وللوزير المختص اجراء المناقلة ضمن القسم الواحد ووحدة الصرف الواحدة.

ثالثاً: لا يجوز اجراء أية مناقلة بين المحافظات ضمن تخصيصات (مشاريع اعمار وتنمية الاقليم والمحافظات).

رابعاً: لا يجوز اجراء المناقلة من تخصيصات نفقات المشاريع الاستثمارية اي تخصيصات (الموازنة الاستثمارية) الى تخصيصات النفقات التشغيلية أي تخصيصات (الموازنة الجارية).

خامساً: تستخدم الاعتمادات المصادق عليها في هذا القانون لغاية 31 كانون الأول من السنة المالية 2013 وتقيد الايرادات المتحققة لغاية 2013/12/31. أما الايرادات المقبوضة بعد نهاية السنة المالية 2013 فتقيد ايراداً لموازنة السنة المالية 2014.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمان):

تكايە كێ لەگەڵ دايە دەستی بەرز بكاتەوە؟ 58 كەس لەگەڵ دايە، كێ لەگەڵ دانيە؟ 18 كەس لەگەڵ دانيە، بە زۆرينەی دەنگ پەسەند كرا، كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة السابعة عشرة:

أولاً: للوزير المختص صلاحية الصرف بما لا يزيد على (350.000.000) ثلاثمائة وخمسون مليون دينار عن كل حالة وله تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف ما لا يزيد على (250.000.000) مائتان وخمسون مليون دينار.

ثانياً: لرؤساء الهيئات غير المرتبطة بوزارة صلاحية الصرف بما لا يزيد على (300.000.000) ثلاثمائة مليون دينار لكل حالة.

ثالثاً: يراعى في أولاً وثانياً أعلاه ما يلي:

1/ أن يتم الصرف وفقاً للاعتمادات المصادق عليها في الموازنة العامة السنوية وللأغراض المحددة لها.

2/ التقيد بالاعتمادات المخصصة في الموازنة العامة ولا يجوز الدخول في التزامات مالية بما يزيد عما هو مخصص لها في الموازنة السنوية.

رابعاً: لوزير البلديات والسياحة صلاحية الصرف المباشر من مبالغ واردات البلديات.

ئێمە وەك ليژنەی ياسايی مولاحەزەمان نيە لەسەر ئەسڵی ماددەكە.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمان):

ليژنەی دارايی؟ كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هيچ تێبينيەكمان نيە لەسەر ئەم ماددەيە.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمان):

جەنابی وەزير؟ فەرموو.

بەڕێز بايز تاڵەبانی (وەزيری دارايی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش پێمان باشە ماددەكە وەكو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کێ تێبینی هەیە؟ ئەم بەڕێزانە، مامۆستا عمر، د.احمد، ئاهەنگ خان، کاک سەرهەنگ، کاک کاردۆ، کاک دڵشاد، ڤیان خان، د.ڕێباز، کاک پێشەوا، کاک حاجی بلال، کاک حەمە سعید، کاک عبدالسلام، مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من پرسیارێکی ئاساییم هەیە، تێبینیەکی وام نیە، بەڵام پرسیارم لەجیاکردنەوەی وەزیری شارەوانیە بە تەنیا بۆ سەلاحیەتی سەرف، بۆچی هەر بە تەنها مەسەلەن بۆ وەزارەتی تەندروستی تیا نیە، بۆ نموونە ئەو وەزارەتانەی کە داهاتی خۆیان هەیە یان تایبەتمەندیەکیان هەیە بە تەنیا وەزارەتی شارەوانی دیاری کراوە، بەڕێز جەنابی وەزیر وەڵامما‌ن بداتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم (وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چەند تێبینیەکم هەیە لەسەر ئەومادەدیە، وێڕای ئەوەی کەپشتیوانی لەوە دەکەم کە وەزیری تایبەتمەند ئەو دەسەڵاتی سەرف کردنی 350 ملیۆن دیناری هەبێ، هەروەها فەرمانگەکانی 250 ملیۆن، لە بڕگەی 2 کە باسی سەرۆکی ئەو دەستانە دەکات، من پێم باشە لێرە، چونکە ئێمە لە ماددەی 3 لە باسی بەخشینەکان باسی مینەح و تەبەروعات کە باسکرا بەخشینەکان کە دەبەخشرێنە وەزارەت و فەرمانگەکان لەوێ باسی وەزارەت و فەرمانگە کراوە، من لەوێش پێشنیارم کرد کە دەستەشی تیا بێ، بەڵام لێرە بە عەکسی ئەوەوە لێرە دەستە هاتووە و فەرمانگە نەهاتووە، بۆیە من پێشنیار دەکەم کە سەرۆکی ئەو دەستە و فەرمانگانەی بە وەزارەت نەلکاون دەسەڵاتی سەرف کردنی بڕێکیان هەبێ کە لە 300 ملیۆن دینار بۆ هەرحاڵەتێك زیاتر نەبێ، ئەمە یەك، سەبارەت بە بڕگەی 4 کە باس لە وەزیری شارەوانی و گەشتوگوزار و دەسەڵاتی سەرف کردنی ڕاستەوخۆی هەیە لە بڕە پارەی داهاتی شارەوانی، دیارە ئەمە لە ماددەی 2 دا باسمان لەوە کرد کەوا داهاتەکانی وەزارەتی تەندروستی و وەزارەتی کارەبا و هەروەها وەزارەتی ناوخۆش 50٪ ی کۆی گشتی داهاتی رسوماتی مۆڵەتدان و رسوماتی تۆمارکردن و ئەو غەرامانەی وەزارەت وەریان دەگرێ بۆ خەرج کردنی لە پێناو سەلامەتی هاتوچۆ بۆ خۆی دەگەڕێتەوە، بۆیە من پێشنیار دەکەم لێرە ئەمانەشی بۆ زیاد بکرێ، واتە هەم وەزیری تەندروستی و وەزیری کارەبا و وەزیری ناوخۆش لەو 50٪ یە دەسەڵاتی سەرف کردنی ڕاستەوخۆیان هەبێ و زائیدەن ئێمە لە یاسای بودجە و پارە دەسەڵاتی ئەوەشمان دابوو بە وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو کە دەسەڵاتی پێدراوە بە سەرف کردنی ئەو بڕانەی تەرخان

کراون بۆ کۆمەکی کشتوکاڵی و بۆ مەبەستی فریاکەوتنی لە کاتی گونجاوی خۆیدا و بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی و ئابووری، پێشنیار دەکەم ئەوەشی بۆ زیاد بکرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ماددەی 17 من ئاوا وەسفی بۆ دەکەم (قانون القيود بتوقيتات وسياسات) بزەبت ئەو عەیبەیە لە قانونی 94 ی پۆل بریمەر لە مەجلسی حوکم کە ئێستا ئەوەی لە بەغدا بە دەستیەوە دەناڵێنین هەموو ئێمەی کورد، بزەبت ئێمە لێرە هاتووینە و لەسەر کچکەی تەشخیسمان کردووە، (صلاحيه الصرف بما لايزيد 350 مليون دينار) بۆ وەزیر ئەوە هەر هیچ نیە، من موهەندس بوومە لە مەوقع سەلاحیاتی سەرف کردنی پارەی لە مەشروع لەوە زیاتر بووە، برادەران ئەگەر ئێمە بمانەوێ وەزیری ئیستسمار خوتەی خۆی تەنفیز بکات نابێ ئەو سیاسەتەی لەگەڵ بەکاربێنین، ئەوەی دووەم/ ثالثا: التقيد بالاعتمادات المخصصة فی الموازنة العامة) ئەمن لەگەڵ تۆمە ئەو پارەیە بە وەخت دێ و بە تەوقیتەکی موعەیەن دێت، بە من بێ مانگانە ئێمە بە وەزیر بڵێین ئەوەندە بۆهاتە سەر حسابی، دەستت کراوە بێ با سەرف بکەی، بۆیە ئەوەی کە لە بەغدا ئێمە موعاناتی پێ دەکەین حەق نیە ئێمە لێرە تیکراری بکەینەوە و ئێمەش بە دەستی بناڵێنین لە مەشاریعی ئیستسماری، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاک سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیە قسەم لەسەر بڕگەی 4 کە بۆ وەزیری شارەوانی و گەشتوگوزار هەیە کە دەسەڵاتی سەرف کردنی داهاتەکانی هەبێ، داهاتی شارەوانیەکان ڕاستەوخۆ، پرسیارەکەم ئەوەیە بۆ بە تەنها وەزیری شارەوانی و تەبریرەکە چیە؟ ئێمە ئەو ڕۆژە باسمان کرد لێرە باسی ئەوەمان کرد لە یاسای ژمارە 6 ی ساڵی 1993 لە ماددەی 42 وەلەو کاک عونی لە دەرەوە پێی گوتم کە تەعدیلەکە کراوە، بەس تەعدیلەکە هیوادارم لێرە بۆمان بخوێنرێتەوە بۆ ئەوەی بەرچاومان ڕوون بێ لەسەر ئەو تەعدیلەی کە دەسەڵاتی داوە بە وەزارەتی شارەوانی توانای ئەوەی کە داهاتەکانیان بۆ خۆیان بێ، بەڕاستی باسی مەوزوعێکی تریش کرا ئەو ڕۆژە، لێرە باس کرا، لیژنەی یاسایی گوتیان ئەنجومەنەکان ئەنجومەنی شارەوانیەکان کە ئێستا هەموومان دەزانین هیچ دەسەڵاتێکیان نیە و تەواو پەراوێز خراون و مودەی هەڵبژاردنیان دەمێکی بەسەرداچووە، ئەوەی سەیر بوو لێرە گوتیان دەسەڵاتی دانانی موازەنەی خۆیانیان هەیە کە ئەمە لە ڕاستی دا وانیە، یەعنی ئەوە کە بزانێ و لەسەر ئەرزی واقع علاقەیەکی هەبێ لەگەڵ ئەو ئەنجومەنانە دەزانێ کە

وا نیە، ئەگەر ئەمە واش بێ و ئەگەر ئێمە دەعمی ئەو ئەنجومەنانە بکەین کە ئێستا هەن و واقعێکن ئەبێ ئەمە لابەیەن بەڕاستی و بیکەین (للبلدیات یان لمجالس البلدیات) بۆ ئەوەی ئێمە پشتیوانی ئەو مەبدەئە بکەین کە مەبدەئی لامەرکەزیەتە کە یاسای شارەوانیەکان خۆیان ڕێگەیان پێداوە و تەبریرێکیش بووە بە بەردەوامی کە ئێمە لە چەند ڕۆژی ڕابردوو قسەمان لەسەر داهاتی شارەوانیەکان کردووە و گوتوویانە بۆ ئەوەیە کە شارەوانیەکان دەعمی خۆیانیان هەبێ و بتوانن پرۆژەکانی خۆیان بکەن، یەعنی ئەگەر مەهما کان بمێنێتەوە دەبێ بڵێین (لمجالس البلديات أو للبلديات) بۆ ئەوەی ئەو دەسەڵاتە دەسەڵاتێکیان هەبێ و پارەیەکیان لەبەردەست دابێ کە بتوانن ئیشەکانی خۆیان پێ بەڕێ بکەن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاک کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمڕۆ بڕیارمان دا ڕۆژی خۆشەویستی بێ، پێشنیارەکان هەمووی ڕەفز نەکرێتەوە، وەڵڵا من تەئکید لەسەر ئەو خاڵانە دەکەمەوە کە ئاهەنگ خان باسی کرد، دوێنێ گفتوگۆمان کرد لەسەر ئەم مەسەلەی مەرکەزیەتە و باشتر کردنی بۆ ئەوەی حکومەت بتوانێ ئەدای بەهێزتر بێ، بەڕاستی ئەوە گرفتێکی زۆرە، ئەگەر تەماشاش بکەین هەر لەو پێناوە لە 4 باسی وەزیری شارەوانی و گەشتوگوزار دەکا و باسی سەرف کردنی ڕاستەوخۆی هەیە، خۆی ئەمە لەپێناوی چیە؟ لە پێناوی دەست کردنەوەیەتی بۆ ئەوەی بتوانێ ئەو پرۆژە و بەرنامەی هەیە بە باشتر جێ بەجێ ی بکات، ئەی بۆ تەندروستی وا نەبێ؟ ئەی بۆ کارەبا وانەبێ؟ یەعنی ئەم تایبەتمەندیە چیە؟ بەلای منەوە و پێشنیار دەکەم وەزیر ئەو تەخسیسەی کە بۆی کراوە، مانای ئەوە نیە ڕۆڵی وەزارەتی دارایی نامێنێ لە تەعلیمات و لە ڕێنمایی، لە تەرخان کردنی پارە، وەکو ئەو قاسەیەی کە هەیە، بەڵام ئەو تەخسیسەی بۆ ئەو وەزارەتە و بۆ ساڵێك دانراوە وەزیر بە پێی ئەو تەعلیماتە حەقی خەرج کردنی هەیە، دیاری کراو نیە، بە پێی پێویستی، چونکە دیاری کردنی بە مانای دەستگرتنی سەرەڕای ئەوەی من جارێکی تریش تەئکید دەکەمەوە نەك توانای 350 ی نیە، دڵنیاتان دەکەمەوە توانای یەك ملیۆن دیناریش سەرف کردنی نیە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاک دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من جگە لەوەی کە هاوڕێیان باسیان کرد، کە پشتگیریان دەکەم هەر لە لامەرکەزیەتی سەرفی داراییەوە تا مەرکەزیەت لە داهاتەکان، ئەو پرسیارەم لا دروست بووەتەوە بۆچی وەزیری شارەوانی بە تەنیا لێرە ناوی هاتووە، وەزارەتەکانی تر کە داهاتەکانیان بۆ خۆیانە و ناویان نەهاتووە، ساڵی پار ئەم بڕگەیە وا تێ ئەگەم

نەبووە ساڵی پار، پرسیارەکە ئەوەیە ئەگەر مەبەستمان بۆ لامەرکەزیەتە داهاتی شارەوانی هەر پارێزگایەك بۆ پارێزگاکەی خۆی بێ، بۆ ئەوەی بۆ پارێزگاکەی خۆی بێ، ئەو مەبدەئی لامەرکەزیەتەی کە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ڕوونی کردەوە کە داهاتی شارەوانیەکان بۆ مەبدەئی لامەرکەزیەت بێ، بەڵام لێرە لامەرکەزیەت نیە، مەرکەزی کردنەوەیە لە چوارچێوەی وەزارەت، بۆ ئەوەی ئەو ڕوونکردنەوانەی بەڕێز سکرتێری پەرلەمان جێ بگرێ کەلامەرکەزیەت بێ، پێموایە ئەو دەسەڵاتە بە سەرۆکی شارەوانی پارێزگاکان بدرێ بە ئاگاداری ئەنجومەنی پارێزگاکان یان ئەنجومەنی شارەوانیەکان بۆ سەرف کردنەوەی داهاتەکانی خۆی دیاریش بکرێ بۆ پرۆژە خزمەتگوزاریەکان، نەك بۆ بەخشین و هەدیە دان و سەفەر کردن، بۆ پرۆژە خزمەتگوزاریەکان تەحدید بکرێ، ئەمە لامەرکەزی دەچەسپێنێ، بۆیە بە تەنیا ناوی وەزارەتی شارەوانی هاتووە، پێموایە وەزارەتەکانی دیکەش سەرفی ڕاستەوخۆیان هەیە یان ناویان بێ، یان لێرە ئەگەر مەسەلە مەبدەئی لامەرکەزیەتە بۆ شارەوانیەکان وبۆ پارێزگاکان لە چوارچێوەی پارێزگای خۆی بێ ئەو داهاتە لە چوارچێوەی شارەوانیەکان و پارێزگاکەی خۆی بێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ڤیان خان فەرموو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو ماددەیەوە منیش لەگەڵ ڕای ئەو برادەرانەم کە لێرەدا دەسەڵاتی قەید دانراوە لەسەر وەزارەتەکان بۆ ئەوەی چۆنیەتی سەرف کردنی پارە، بە بڕوای من ئەو مەبلەغە هەر نەنووسرێ، چونکە تۆ لێرەدا وەزارەتەکان ڕووبەڕووی کێشەی ڕاپەڕاندنی کارەکانیان دەکەیتەوە، وەڵامیش بۆ ئەمە لە بڕگەی 4 دا هەر خۆی وەزارەت لە پرۆژە یاسایەکەدا وەڵامی ئەمەی داوەتەوە کە تۆ قەید دادەنێی لەڕاپەڕاندنی کارەکانی وەزارەتەکان تەنها وەزیری شارەوانی ئیستسنا کراوە، کەواتە ئەمە خۆی بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە پێویستە وەزارەتەکان دەست کراوە بن لەسەرف کردنی، بەڵام لە چی لە زمنی ئەم موازەنەیەی کەتەخسیس کراوە بۆ وەزارەتەکە خۆی، نەك دانانی مەبلەغێك و تۆ قەیدی بکەی تەنها بەو مەبلەغەوە، بۆیە پێویستە ئەم دەسەڵاتە شۆڕببێتەوە بۆ خوارەوە و بۆ سەرجەمیان بە تایبەت وەزیرەکان لە زمنی موازەنەی خۆیان بتوانن سەڵاحیەتی سەرفی تەواویان هەبێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك د.ڕێباز فەرموو.

بەڕێز ڕێباز فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیارێکم هەیە لەسەر بڕگەی 4 ئەو دەسەڵاتەی کە دراوە بە وەزیری شارەوانی، ئەگەر لەسەر ئەو بنەمایە نەبێ کە داهاتەکە بۆ خۆیەتی ئەو وەزارەتە، ئەوا وەزارەتی تەندروستیش داهاتەکە بۆ خۆیەتی،

لەبەرئەوە ئەویش لەسەر ئەو بنەمایە دەبێ ئەو دەسەڵاتەی هەبێ، ئەوەیان پێشنیارە، بەڵام پرسیارێکیشم هەیە، ئەوە چەند ساڵە کە ئێمە لە پرۆژە یاسای بودجە ئەوە تەسبیت دەکەین کە سەرۆکی فەرمانگەکان دەسەڵاتی 250 ملیۆنیان هەبێ، بەڵام ڕێنماییەکیش هەیە لە حکومەت کە هەر بڕە پارەیەك سەرف کردنی لە 50 ملیۆن زیاتر بێ، لە پرۆژە یاسای بودجەش ئەوە دانراوە کە هەموو ساڵێك ئەو بڕگەیە دانراوە کە سەرۆکی فەرمانگەکان دەسەڵاتی سەرف کردنی 250 ملیۆنیان هەیە، بەڵام لە حکومەت ڕێنماییەك هەیە کە سەرف کردنی هەر بڕە پارەیەك 50 ملیۆن زیاتر بێ دەبێ بکرێتە گرێبەست کە لە پارێزگا گرێبەستەکە دەکرێ، جا کێشەکە ئەوەیە کە هەموو فەرمانگەکان پێویستە گرێبەستەکانیان بچێتەوە پارێزگا، یەعنی ئەمە کێشەیەکی دروست کردووە، تەنانەت لە وەزارەتی تەندروستی بۆ کڕینی دەرمانیش گرێبەستەکە هەر دەبێ بچێتەوە پارێزگا، ئێ باشە پارێزگا حەقی چیە بە کڕینی دەرمانەوە؟، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێك ئاڕاستەی بەڕێز وەزیری دارایی دەکەم، ئایا بە فیعلی ئەو دەسەڵاتەی کە ئێوە لەو ماددەیە داتان ناوە لە ساڵانی ڕابردوو مومارەسە کراوە لەلایەن ئەو لایەنانەوە؟ چونکە هەروەکو ئەوەی د.ڕێباز باسی کرد ئەگەر لە 50 ملیۆن دینار زیاتر بێ، ئەوان سەلاحیەتی سەرفی ڕاستەوخۆیان نیە ودەبێ ئیعلانی بکەن، بۆ هەر پرۆژەیەك کە لە 50 ملیۆن دینار زیاتر بێ، پرسیارێکی دیکەشم ئەوەیە، ئێوە دەسەڵاتتان داوە بە وەزیر و سەرۆکی فەرمانگەکان کە بە وەزارەتەوە لکاون یان نەلکاون، سەرپەرشتیاری ئیدارەی گەرمیان و ڕاپەڕینیش هەیە، ئایا ئەوانیش دەسەڵاتی سەرف کردنی ئەو مەبلەغەیان هەیە، چونکە ئەوانیش لەخوار وەزیرەوەن، بە پلەی بریکاری وەزیریان هەیە ئەگەر بە هەڵە نەچووبم، بۆیە ئەگەر ئەو دەسەڵاتەتان داوە بە ئەوان بۆچی لەناو ماددەکە بوونی نیە، ئەگەر نەتان داوە پێیان، بۆچی ئەو دەسەڵاتەیان نیە؟.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك بلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاسی لیستی کوردستانی دەکەین بۆ ئەو گوڵە، بەڵام حەز دەکەم لێرە ئەوە ڕوون بکەمەوە کە ئەگەر وەکو کەلیمەی ڤالانتاین بێ ئێمە بەڕاستی وەکو ئیسلامی ڤالانتاینمان پێ جائیز نیە و حەرامە، بەڵام وەکو خۆشەویستی و دۆستی ئێمە هەموو دەم لەگەڵ ئەوە داین سوپاسیان دەکەین و ئامادەین بۆ وەرگرتن و

ئامادەین گوڵیشیان بدەینێ بە بەردەوام، هیوادارم ئەو گوڵ بەخشینە ببێتە مایەی سازان و پێکەوەژیانێکی بەردەوام لە کوردستان، بتوانین هەموو بە یەکەوە وەکو گوڵ بژین انشاللە، سەبارەت بە بڕگەی 4 منیش ئەم تێبینیەم هەیە، تێبینیەکەی من ئەوەیە من پشتیوانی لە ئەم بڕگەیە دەکەم کە دەسەڵات دراوە بە وەزیری شارەوانی، بەڵام پرسیارەکەی من لێرە ئەوەیە بۆچی ئەم دەسەڵاتە کە مادام هەندێ وەزارەتی تریشمان هەیە وەکو تەندروستی و کارەبا و ناوخۆ، ئەم دەسەڵاتەیان نەدرێتێ؟، یان بۆ ئەوان دیاری نەکراوە، ئەگەر دەسەڵاتیان هەیە بۆ دیاری نەکراوە؟، ئەگەر دەسەڵاتیان نیە کەواتە ئەم پارەیەی کە بۆ خۆیان دەگەڕێتەوە چ تەئسیرێکی هەیە لەسەر وەزعی گۆڕانکاری لە وەزارەتەکەیان؟، بۆیە من پێشنیار دەکەم کە وەزارەتی تەندروستی و کارەبا و ناوخۆش بە هەمان شێوەی وەزارەتی شارەوانی لێرە دەرج بکرێ و دەسەڵاتی سەرف کردنیان هەبێ لە چوارچێوەی وەزارەتەکەی خۆیاندا و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

كاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئەم ماددەیە بە تایبەتی بڕگەی 4 من چەند مولاحەزەیەکی خێرام هەیە، ئێمە هەموومان تەئکید دەکەینەوە لەسەر مەبدەئی لامەرکەزیەت، کە لامەرکەزیەت شتێکی باشە، خاڵی یەکەم، من پێموایە دەبێت کۆمەڵێك تەفاسیلی تیا بێ، خاڵێکیان ئەوەیە کە بەڕاستی وەزارەتەکانی تریش بێت، بە تایبەتی هەندێك وەزارەت هەیە کە پێویست دەکات وەکو وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە وکارەبا و تەندروستی و کۆمەڵێ وەزارەتن پێویست دەکات ئەگەر عامی بکەین، پێموایە باشترە، خاڵێکی تر بەڕاستی ئەو واریداتەی کە دێتە وەزارەتەوە، من پرسیار لە جەنابی وەزیری دارایی دەکەم، کە دێت ئایا ئەم واریداتە نابێ تەدقیق بکرێ؟، بۆیە بە لیستێك واریداتەکە دیاری بکرێ، دواتر سەرفەکەی لە زمنی ئەو واریداتە بێ، بۆ ئەوەی دیار بێ، حەتمەن دەزانم نیزامی محاسەبە و حسابات هەیە، بەڵام واریداتەکە وابێ وەزارەتی دارایی پێی بزانێ و بنێردرێ بۆ لیژنەی دارایی پەرلەمانیش، چونکە وەزیرێك چەندێك مەفتوح بێ لەبەردەستیا ئەو کاتە هەمووومان دەزانین لە نیزامی موئەسەساتیش دا ڕەئیسی موئەسەسە سەڵاحیەتی هەیە دوای ئەو سەڵاحیەتە دەبێ سەڵاحیەتی ببێ بە سەڵاحیەتی دەستەجەمعی، بۆیە من تەئکید دەکەمەوە ئەگەر بکرێ وەزارەت بێ، یەعنی وەزیر ڕاستە سەڵاحیەت لە وەزیر نابڕم، بەڵام دەستەجەمعی لیژنە بێ، مەسەلەن هەیئەیەك لە وەزارەت بێ، سنووری وەزیر دیاری بێ، بۆ نموونە ئەگەر ملیارێ دینار واریداتی بوو، ئایا

وەزیرێك سەڵاحیەتی هەیە هەمووی سەرف بكات؟ ئەوە پرسیارەكەمە و هەندێكی پرسیار بوو و هەنـدێكی پێشنیار بوو، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خۆی لە پێشەوە دەمەوێ ئەوە باس بكەم كە لـەم بڕگەیـە وەزارەتـی شارەوانی هـات بـە ئیعتبـار وەزارەتـی شارەوانی خۆی یاسایەكی تایبەتی هەیە، ئەویش یاسای ڕەقەم 6، بەڵام ئەوەی كـە ئێستا ئێمـە لەسـەر ئـەو داواكاریانە و ئەو پێشنیارانەی كە ئێستا كرا، ئێمە هیچ مانعێكمان نیە وەزارەتی سحە و وەزارەتی نـاوخۆ و وەزارەتی كارەبا و ئەمانە كە دەرج بكرێ بە هەمان شێوە، بەڵام دەبێ هـەموو لایـەك ئـەوە بـزانن دەبـێ لـە زمنـی ئیعتمـاداتی موخەسـەس سـەرف بكـرێ، لـە هـەمان كاتـدا دەبـێ تەخسـیس هـەبێ، تەخسیس نابێـت 1500 وەحـدەی حسـابی هەیـە، بـۆ هـەر حاڵـەتێك 350 ملیـۆن دینـار سـەحب دەكـات، ئەگـەر ڕۆژێـك 5 حاڵەتی بوێت، چەندەها حاڵەت لە حكومەت دا دروست دەبێ، ئایا ئەو نەقدیەی كە بە قست دێ بـۆ ئێمـە، بەشی ئەوە دەكات؟ دەبێ ئێمە ئەمانە هەمووی بە نەزەری ئیعتبار وەربگرین، بۆیە ئێمە حكومەتی هەرێم ئەو تەعلیماتەی دەركردووە و ئەو دەسەڵاتەی داوە بەهەموو وەزارەتەكان دەڵێ لە زمنی تەخسیسی خۆتـان دا ئێوە دەتوانن سەرف بكەن، دابەزیوە ئەو دەسەڵاتە، هەندێ جار باس لەوە دەكرێ دەڵێن وەزیـری دارایـی دەسەڵات بدات، جارێ حـەز دەكـەم جـەنابتان بـزانن موخـەوەل لـەهو نـاتوانێ تـەخویل بكـات، ئەنجومـەنی وەزیران دەتوانێ تەخویل بكات، چونكە ئەو ساحبی دەسەڵاتی ئەسڵیە، لەبەرئەوە من تـەنها لـە زمنـی ئـەو دەسەڵاتانەی كە بۆم دیاری كراوە لەناو قانونی موازەنەدا دەتوانم ئیشی خۆم بكەم، بە نیسبەتی ئـەوەی كـە باسی 50 ملیۆن زیاتر بێ، بەڵێ لە 50 ملیۆن زیاتر بێ دەڕواتە موحافەزە و بە تەندەرین دەكـرێ و ئەمـە كر اوە هەتاوەكو ئێستاش كارمان پێی كـردووە، لـە عـەینی وەخـت دەبـێ ئێمـە ئاگامـان لـەوە هـەبێ شـروتی عامەی مقاولات هەیە كە تیایدا دەست نیشانی كردووە ئیشەكان چۆن دەكرێن، یەعنی هەندێ شت هەیە لە دەسەڵاتی وەزارەتی دارایی نیە، ئیللا دەبێ بە ئیعلان و بە تەندەرین، یەعنی ئەمە قانون وای كردووە، دەبێ شروتی عامەی موناقەسات ئەبێ جێ بەجێ بكرێ، بـە نیسبـەتی ئـەوە حـەز دەكـەم جـەنابتان بـزانن هـیچ موستەنەدێك ناكرێ و سـەرف نـاكرێ، ئەگـەر مونـەزیم و مودەقیـق و محاسب و مـودیری حسابات و ئـامر بسـرەف ئیمـزای لەسـەر نـەكات، هـەروەها بـە نیسـبـەتی داهاتیشـەوە، هـیچ داهاتێـك وەرناگیرێـت ئەگـەر سەرچاوەكەی دیاری نەكرێت، ئەگەر تەدقیق نەكرێت، ئەمانە هـەمووی بـە قیـود داخـڵ دەكـرێ، چـەندەها سجل هەیە دەچێتە ناو ئەو سجلاتانەوە، سجلی سەندوق هەیە، سجلی موحاسەبە هەیـە، ئـەنواع و ئەشـكال لەو بابەتانە سجل هەیە، تەسجیل دەكرێ و مەعلوم دەبێ، بۆیە ئێمە لاریمان نیە، ئەگەر ئەو وەزارەتانـەش داخل بكرێت لەگەڵ وەزیری شارەوانی، بە نیسبەتی ئیداراتەوە، كە دەڵێن ئیدارات دەسەڵاتی پـێ دراوە یـان

نا، ئەوەی من مەعلوماتم هەبێ لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە ئەو دەسەڵاتانەش دابەزیوە و نوسخەش دراوە بە ئێمە، بەڵام ئیتر ئەوان خۆیان دەزانن لە زمنی ئیمكانیەتی خۆیان ئەوان پێموایە ئەوان لە هەموو لایەكەوە دەسەڵاتی محافزیان هەیە بۆ سەرف كردن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دەمەوێ تەوزیحەك بۆ جەنابی ئەندامانی پەرلەمان بدەم، بە نیسبەت سەڵاحیاتی وەزیری شارەوانی، من خۆم ئەگەر تەكلیفی وەزارەتی شارەوانیم لێ بكەن ئەگەر ئەو سەڵاحیەتەم نەدەنێ ئەو ئیشە ناكەم، بەڕێزان وەزارەتی شارەوانی وەزارەتێك نیە بە تەنیا مەشاریع تەنفیز بكات، وەزارەتەكە تەماسی بە حەیاتی هەموو فەردەك هەیە، ئەوە فەیەزانە، ئەوە ئالیاتە، ئەوە رەفعی تەجاوزە، ئەوە ئیش كردنە، ئەوە مەشاریعە، ئیمكانی نیە ئەو سەڵاحیەتەی نەبێ وەزیر بتوانێ ئیش بكات، بۆیە تكایە دەستكاری سەڵاحیاتی وەزیری شارەوانی مەكەن با ئیشەكەی خۆی بكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ یەكەم جارە ئەو دەسەڵاتە دەدرێ بە وەزیری شارەوانی، لەبەرئەوەی موعاناتێكی زۆری هەیە، بۆ نموونە چەندجار لە لیژنە بووە و بە ئێمەی وتووە، وتوویەتی چوومەتە (وارماوە) مدیری شارەوانیەكە پێم دەڵێ من ئەوەندە پارەی واریداتم هەیە و ناتوانێ مەنهۆڵێك بگۆڕێ، لەبەرئەوە ئەوەی كە ئاهەنگ خان فیعلەن ئێمە لە شارەوانی دا ئیشمان كردووە، با شتێ بكەین دەشتخۆشی لە خۆمان بكەین كە ئێمە بەڕاستی ئەو دەسەڵاتە بدەین بە وەزیری شارەوانی، فیعلەن ئەو وەزیرە ئەگەر وابێ وەڵڵاهی هەر ئیشەكەی نەكات باشترە، ئەگەر ئێمە ئەوەندە ڕێگری لێ بكەین، چونكە ژیان وایە هەمووتان دەڵێن نابێ، بۆچی بە تەنیا، دەبێ ئەو دەسەڵاتە بدرێ بە وەزیری شارەوانی و ماددەكە وەكو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەت بڕگەی 4ی ئەم ماددەیە كە باسی لەسەر دەكەن ئەندامە بەڕێزەكان كە گوایە ئەو سەڵاحیەتە تەنیا خاسە بە وەزیری شارەوانی و گەشتوگوزار بۆ سەرف، ئێمە لە ماددەی 2 ئەگەر بگەڕێینەوە لە

بڕگەی 1 دا ئیستسنا چەند وەزارەتێك كراوە لە ئیراداتی دەوڵەتی مەركەزی، یەكێ لەوانە وەزارەتی سحە، وەزارەتی كارەبا، وەزارەتی ناوخۆ، بەو نیسبەتەی كە بۆی تەحدید كرابوو لە غەرامات و رسوم و رسومی تەسجیل كە دەكاتە 50٪ بە گوێرەی ماددەی 11ی قانونی شەریكەی تەئمین، دواتر لە بڕگەی 4ی هەمان ماددە باس لە سەڵاحیەتی وەزیری شارەوانی و گەشتوگوزار كراوە بەخاس سەڵاحیەتی دراوەتێ، كە دەڵێ (مع مراعات أحكام المادە 42 من قانون ادارە البلدیات لاقلیم كوردستان المعدل) بە واتا دەستی وەزیری شارەوانی والآیە، نەگیراوە، ئەم ماددەیەش دەنگی لەسەردراوە، لەگەڵ ئەوەشدا دوای ئەو موقتەرەحانەی ئەو بەڕێزانە ئاهەنگ خان وكاك كاردۆ وكاك سەرهەنگ و كاك ڕێباز، كۆمەڵێك برادەری تر پێشكەشیان كرد، ئێمەش پێمان باشە وەكو لیژنەی یاسایی و وەكو لیژنەی دارایی لەگەڵ فەقەرەی 4 بە ئیزافەی وەزیری بەلەدیات، ئەو وەزارەتانەی تر بەم شێوەیەی خوارەوە ئیزافە بكەین، ئەوە جەنابی وەزیر و حكومەتیش ڕایان لەسەریەتی و نكۆڵیان لێی نیە، ئەو فەقەرەی 4 بەم شێوەی خوارەوە سیاغە بكەینەوە، (لوزراء البلدیات والسیاحة والكهرباء والصحة و وزارة الداخلیة، بالنسبة المحددة فی الفقرة 2 و 3 من المادة الثانیة من هذا القانون صلاحیة الصرف ضمن الاعتمادات المخصصة لها).

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

كاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هەست دەكەم لەو وەڵامانە لێك تێ نەگەیشتنێك هەبوو، ئەویش ئەوەیە كەس داوای نەكرد ئەم سەڵاحیەتە كە بە پێی یاسا داهاتەكانیان بۆ خۆیانە، ئێمە داوای لامەركەزیەتمان كرد بۆ ئەم سەڵاحیەتە، داهاتی شارەوانی پارێزگای سلێمانی و داهاتی شارەوانی پارێزگای دهۆك بۆ دەزگای دهۆك، داهاتی شارەوانی پارێزگای هەولێر بۆ پارێزگای هەولێر، مەبەستم ئەوەیە بۆ جێ بەجێ كردنی مەبدەئی لامەركەزیەت، ئەبێ ئەمەی بۆ زیاد بكرێ لە چوارچێوەی پارێزگاكەی خۆیدا، چۆن لە زۆر شوێنی دیكە ئەو موستەڵەحە هاتووە، لە چوارچێوەی پارێزگاكەی خۆی دا، بەڵێ لە شارەوانیەكەی خۆیدا یان لە چوارچێوەی شارەوانیەكەی دا، یەعنی ئەوەی بۆی زیاد بكرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

كاك بلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان (بلال):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وا هەست دەكەم تێ نەگەیشتنێك هەبێ لە ئەندامانی بەڕێز كە هەستان لەسەر بڕگەی 4 قسەیان كرد، من خۆم یەكەم وشەم ئەوە بوو كە پشتیوانی لە ماددەكە دەكەم، بەڵام ئەو وەزارەتانەش كە مادام بە پێی یاسا

داهاتەکەیان بۆ خۆیان دەگەڕێتەوە، با دەسەڵاتی سەرفیان هەبێ، یەعنی فـراوانتر بکـرێ نـەك ئێمـە پێمـان وابێ وەزارەتی شارەوانی ئەومافەی نەبێ، بە عەکسەوە ئەوە باشترین پشتیوانە، ئەگەر زیاتریش نەبێ هـەر پێمان باشە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی ئەوەی شارەوانی من ئەسڵەن نازانم کێ وتی با لابرێ، ئەو موداخەلانەی ئەو برادەرانـە لەسـەر چ ئەساسێ بوو، مەوزوعەکە ئەوەیە دەسەڵات بدرێتە خوارەوە، یـەعنی ئێمـە بڵێین (للبلـدیات) بـەڕێزان خـۆ مەسەلەن باسی ئەوەکرا وەزیری شارەوانی مەسەلەن چووەتە وارماوە، خۆ هـەموو ڕۆژێ وەزیـری شـارەوانی ناچـێتە وارمـاوە، شـارەوانیەك هەیـە لـە وارمـاوە موشـکلیەی هەیـە، سـەری مـەنهۆڵێك مەسـەلەن ئـەوەی کەباسیان کرد برادەران، ئەی نابێ دەسەڵاتی ئەوەی هەبێ چاکی بکات، ئەبێ بینێرێتەوە بـۆ شـارەوانیەکان، شـارەوانیەکان بینێرێتـەوە بـۆ وەزارەت، وەزیـر موافەقـەی لەسـەر بکـات ئـەمجا بڕواتـەوە، خـۆ موشـکیلەکە ئەمەیە، ئێمە دەڵێین بـا ئـەو دەسـەڵاتە بدرێتـەوە بـۆ خـودی شـارەوانیەکان و لێـرە تەسـبیتی بکەینـە نـاو قانونەکە بۆ ئەوەی ئەو ڕۆتینیاتە نەهێڵێ بتوانێ تەعامول لەگەڵ مەنتیقەکەی خۆیدا بکات، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لەم بڕگەیەدا بۆیە وەزارەتی شارەوانی بە جیا دانراوە، لەبەرئـەوەی تەماسـی موباشری هەیە لەگەڵ خەڵك دا شارەوانیەکان واریـداتیان هەیـە، بـەڵام حـەقی سـەرف کـردن لـەو واریداتـە بەحەدێکـە کـە ئەگـەر هـاتو لەمەنتیقەیـەکی وەکـو پێنجـوین بـەفرێکی زۆر ببـارێ تایـەی شـۆفڵێك لـە شۆفڵەکانی بەلەدیە خـراپ بـووبێ نـاتوانێ ئـەو بەلەدیەیـە ئـەو تایەیـە بکڕێتـەوە، ئـیللا دەبـێ بەمـەراجع بگەڕێتەوە هەتا ئەگاتەوە وەزارەتی دارایی، هەتا ئەگاتە وەزارەتی دارایـی، بۆیـە بـە پێـی ئـەوەی کـە یاسـای بەلەدیات خۆی یاسایەکی جیای هەیە، بیرمـان نەچـێتەوە سـەڵاحیەتی سـەرفی واریـداتی وەزارەتـی سحە و وەزارەتی کشتوکاڵ و ئەو وەزارەتانەی تر ئێمە لەناو ئەم قانونەیا جێ بەجێمان کردووە و دامان ناوە، بەڵام هی شارەوانی جیایە، بۆیـە داوادەکـەم هـی شـارەوانی بـە تـاقی تـەنیا بـێ، چونکە خزمـەتگوزاری پێشکەش دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم تۆما کاکۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز ئەندامانی پەرلەمان، مەوزوعی وەزارەتی شارەوانی، مەوزوعی وەزارەتەکانی تر فەرقی هەیە، وەزارەتی شارەوانی بە پێی یاساکەی نەشنووسین هەر دەسەلاٽتی خۆیەتی و دەتوانێ بیداتە لەخۆشی خواتر، وەزارەتەکانی تر ئیحتمالی هەیە سبەی و دوو سبەی وەزعی داراییمان باش بێ، ئەسڵەن دەرج ناکرێتەوە بۆیان، بەس تەنها وەزارەتی شارەوانی ئەو خسوسیەتەی هەیە، وەزارەتەکانی تر سالآنە نوێ دەکرێنەوە، لەبەر ئەوەی ئەوەندە دەرج کراون، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك د.عمر فەرمووی.

بەڕێز د.عمر نورەدینی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، باسمان لەوە کرد کە وەزارەتی شارەوانی بەڕاستی خسوسیەتی خۆی هەیە، تەعامول لەگەڵ خەدەمات وکاروباری ڕۆژانە دەکات، بۆ نموونە ئەم ماوەی ڕابردوو مەسەلەی باران بارین و لافاو ئیتر هەندێ ڕووداوی نەخوازراوی هێنایە پێشەوە، ئێمە متابەعەمان کرد و پەیوەندیمان دەکرد، لەڕاستی دا ئەم موشکیلەیان هەبوو وەزارەتی شارەوانی بۆ تەعامول لەگەڵ ئەو شتە خێرایانە موشکیلەیان هەبوو، باسی ئەوەش دەکەین کە با لامەرکەزی ئیداری بچەسپێنرێ، ئەی وا حکومەت بۆ خۆی پێشنیاری کردووە و ڕەچاوی ئەم خسوسیەتەی کردووە، دەیهەوێ لامەرکەزی ئیداری فیعلەن بچەسپێنرێ، با ئێمە دەنگی پێ بدەین و هەوڵ بدەین کە ئەم سەلاٽحیاتە بەشێوەیەك بێ کە دەستی ئەوان بکرێتەوە و ئەم خسوسیەتەی کە ئەوانیش هەیانە بپارێزرێ، ماددەکە بۆ خۆی ئەوەی داوا کردووە، بۆیە پێویستە پشتیوانی لێ بکەین.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی سکرتێری پەرلەمان هەندەك تێبینی هەیە فەرمووی.

بەڕێز فرست احمد سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بەڕاستی با ئیتجاهی موناقەشات بەولایەنەدا نەچن کامە وەزارەت مەسئولە لە خەدەمات زیاتر لە وەزاریەکی تر، با ناحیەی قانونی ئێمە موناقەشەی بکەین، وەزعی بەلەدیات فەرقە لەگەڵ وەزعی وەزارەتەکانی تر، هی بەلەدیات هەر بەلەدیەك میزانیەی خۆی تایبەتی هەیە، لەژێر ئیشرافی وەزیری بەلەدیاتە، وەزارەتەکانی تر تەخسیساتی خۆیان هەیە لەناو میزانیەی عامی هەرێم لەژێر ئیشرافی وەزیری مالیەیە، لەبەرئەوە من لەگەڵ ئەوەمە سەلاٽحیاتی سەرف بدەنە وەزیری سحە و کارەبا و ناوخۆ، بەلاٽم دەمجی نەکەن بە یەك فەقەرە، چونکە وەزعی قانونی هەردووکیان لێك جیاوازە، یەکێك بە حوکمی قانون

سەلاحیاتی هەیە کە بەلەدیات میزانیاتی موستەقیلی هەیە، یەکێك تەخویل دەکرێت لە وەزیری مالیە یان لە مەجلسی وەزیر فلان، چونکە ئەسڵەن سەلاحیاتی نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری مالیە):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن بەڕاسـتی تەئیـدی قسـەکانی کـاك سـالم و سـۆزان خـان دەکـەم و دوای ئـەوە بـە تەئکیـد کـە ئەکیـدی دەکەمەوە کە تەئید دەکەم 100٪ ئەو قسانەی جەنابی سکرتێری پەرلەمان وتی.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لیژنەی یاسایی دوا سیاغەتان؟ کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەو مولاحەزاتانەی کە وەرمان گرتووە و ئەو ڕوونکردنەوانـەی کـە لـە جـەنابی وەزیـر و سـکرتێرەوە وەرمان گرت، پێمان باشە بڕگەی 4 وەکو خۆی بمێنێتەوە دەستکاری سەلاحیەتی وەزیری شارەوانی نەکرێ، بە ئیشارەت لە ماددەی 2 دەنگمان لەسەری داوە بـە گـوێرەی قـانونی بەلـەدیات، تەخسیسـاتی خـۆی هەیـە، پێمان باشە بیکەینە فەقەرەی 5 و بـەم شـێوەیەی خـوارەوە بنووسـین (لـوزراء الصـحة والکهربـاء والداخلیـة ضمن النسبة المحددة لها فی الفقرة 3 ثانیا من المادة 2 من هذا القـانون صـلاحیة الصـرف المباشـر مـن مبلـغ وارداتهم).

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لیژنەی یاسایی وەڵامتان کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاکە لە ماددەکانی پێشووتر سەلاحیەتی سەرف لە دەست ....

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ئێستا ئەو تێبینیەی کاك سەرهەنگ چۆن معالەجەی دەکەن؟ کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا لـە مـاددەی 2 دەنگـی لەسـەر دراوەو حـەل بـووە و کۆتـایی پـێ هـاتووە، ئێسـتا ئەمـە موقتـەرەحێکی تازەیە، ئەم موقتەرەحە لەسەر تەڵەبی ئەندامانی بەڕێز و لەسەر تەوزیحەکەی جەنابی وەزیرەوە هاتووە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

باشە بەو شێوەیە ئەو ماددەیە، شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە قانونی ئیدارەی بەلەدیات کە لە رەقەم 6 ساڵی 93 لە ماددەی 3 بڕگە لە 42 ەکە دوای ئەوەی ماددەی 3 ئەسڵەن دەسەڵاتی وەزیری شارەوانی لە مەوزوعی سەرف دا موقابلی وەزیری داراییە، کە بۆ واریداتی خۆی، ئەو زروفە ئەوەی تیا دەرچوو واریداتێکی نەبوو وەزارەتی شارەوانی لەوەی بە عام حکومەت، لەبەرئەوە دائیمەن وەزارەتی شارەوانی تایبەتمەندی خۆی هەبووە، یەکێك لەو شتانەی کە هەی بوو مەسەلەن موەزەف یان لە واریداتی خۆی ئەو کاتە، لەبەرئەوە دەسەڵاتێکی زۆری هەیە وەزیری شارەوانی، دوای ئەوە ئێمە بە ماددەی یەکەمی هەر ئەمە ئێمە دەڵێین دەسەڵات دابەزێنێت، تەبعەن وەزیری شارەوانی بەس بە نووسراوێك پێی دەڵێن ئێمە پێویستمان بەوەیە یەکسەر موافەقەتیان بۆ بکات، دەسەڵات دابەزیوەتە سەر سەرۆکی شارەوانیەکان، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارێك لەسەر قسەکەی شلێر خان ئێمە دەڵێین لە ماددەی 2 لە فەقەرە یەك باس لەسەری کراوە و دەڵێ هەموو ئەو ئیراداتانە دەکرێتە ئیرادی مەرکەزی بۆ ئیستسنای ئەم دائیرانە، بیما فیها قانونی (مع مراعات قانون ادارات البلدیات)، بە واتا ئەوەی لە ئیدارەی بەلەدیاتە دراوەتە دەست بەلەدیاتەکان بۆ خۆیان و سەڵاحیەتی سەرفی موباشریش ئا لێرە هاتووەتە دەست وەزیری بەلەدیە و سیاحە، هیچ ئەشکالێکی تیا نیە ئەمە بە نیسبەت وەزارەتی بەلەدیەوە تەنها موقتەرەحەکە حەسرە لەسەر ئەوەی کە دەسەڵاتی وەزارەتی سحە و داخلیە و کارەباش بدرێ، ئەوا ئێمە بە فەقەرەی 5 ئیزافەمان کرد بەم شێوەیەی خوارەوە:

المادة السابعة عشرة:

أولاً: للوزير المختص صلاحية الصرف بما لا يزيد على (350.000.000) ثلاثمائة وخمسون مليون دينار عن كل حالة وله تخويل رؤساء الدوائر التابعة لوزارته بصرف ما لا يزيد على (250.000.000) مائتان وخمسون مليون دينار.

ثانياً: لرؤساء الهيئات غير المرتبطة بوزارة صلاحية الصرف بما لا يزيد على (300.000.000) ثلاثمائة مليون دينار لكل حالة.

ثالثاً: يراعى في أولاً وثانياً أعلاه ما يلي:

1/ أن يتم الصرف وفقاً للاعتمادات المصادق عليها في الموازنة العامة السنوية وللأغراض المحددة لها.

2/ التقيد بالاعتمادات المخصصة في الموازنة العامة ولا يجوز الدخول في التزامات مالية بما يزيد عما هو مخصص لها في الموازنة السنوية.

رابعاً: لوزير البلديات والسياحة صلاحية الصرف المباشر من مبالغ واردات البلديات.

خامسا: لوزراء الصحة والكهرباء والداخلية ضمن النسبة المحددة لها فى الفقرة 3 من ثانياً من المادة الثانية صلاحية الصرف المباشر من مبلغ وارداتهم.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان ئەو هەڵەیەی کە سیوەیل خان باسی کرد، المادة السابعة عشرة لە جیاتی المادة السابعة.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەیەکی تر ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثامنة عشرة:

يجب أن لا يزيد مجموع المكافئات النقدية والعينية التي تدفع للموظفين عن مليوني دينار سنوياً للشخص الواحد ولنفس العمل وضمن التخصيصات المقررة بالموازنة المختصة في حالة قيامهم ببذل جهود استثنائية أثناء تأدية الواجبات الوظيفية الملقاة على عاتقهم، ويستثنى من ذلك المكافئات الممنوحة للعاملين في المشاريع الاستثمارية من نسبة المتابعة والاشراف ومكافئات أعضاء مجالس البلديات التي تصرف لهم شهرياً. وفق تعليمات تصدرها وزارة المالية والاقتصاد.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئێمە هیچ تێبینیمان نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لیژنەی دارایی؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیەکمان نیە لەسەر ماددەکە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر؟فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە داوا دەکەین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کێ تێبینی هەیە؟ د.بشیر، گوڵێزار خان، مامۆستا عمر، عەزیمە خان، د.بشیر فەرموو.

بەڕێز د.بشیر خلیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەو ماددەیە کە باس لە موکافەئاتی موەزەفین دەکات، بەڵام ئەو موکافەئەیە دیارە موتڵەق نیە موقەیەدە، هەر لەماددەکەش بۆ خۆی تەقیدی کردووە و دەڵێ (فی حالە قیامهم ببذل جهود استثنائیة اثناء تأدیە الواجبات الوظیفیة) کەواتە لە حاڵەتی ئەگەر هاتو فەرمانبەرەکە یان موەزەفەکە جهودێکی ئیستسنائی زیادی کرد، یان مەسەلەن دەوامێکی زیادی کرد، یان لە کاتێکی قیاسی دا ئیشەکانی خۆی تەواو کرد، بۆیە ئەوەی ئەمڕۆ تەماشای دەکەین لە هەندێ لە فەرمانگەکان ئەوەی کە ئێمە بەدواداچوونمان بۆی کردووە مانگانە ئەمە دابەش دەکرێ بۆ سەر چەند فەرمانبەرێك بێ ئەوەی سەبەبی دابەش کردنەکە دیار بکرێ، بۆیە من داوا دەکەم لە تەعلیمات و ڕێنماییەکان دا ئەوە زیاد بکرێ، کاتێ کە وەزیر یان کەوا سەرۆکی فەرمانگە داوا دەکات بۆ ئەو موەزەفانە سەرف بکرێ، دەبێ سەبەبەکەش دیاری بکرێ، جهودە ئیستسنائیەکە چیە کە بۆتە سەبەبی سەرفەکەی و؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

گوڵێزار خان فەرموو.

بەڕێز گوڵێزار قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی 18 ئەو دوو ملیۆن دینارەی دەدرێت بە فەرمانبەران ساڵانە بۆ یەك کەس کە لێرە دەڵێ هەڵسان بە ڕەنجدانی ڕادەبەدەر و جوهدی ئیستسنائی، ئایا ئەو جوهدە ئیستسنائیە چۆن دیاری دەکرێت و ڕێنمایی ئایا لەو بارەیەوە هەیە لە وەزارەت یان لە حکومەت؟، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من پشتیوانی لە ماددەکە دەکەم تێبینیەکەم بەشێکی مامۆستا بەشیر ئاماژەی پێی کرد، ئەویش زۆرجار لەو حاڵەتانە مەیل و مەزاجی شەخسی و ئەوانە دەور دەبینێ، بمانەوێ و نەمانەوێ ئەمە یەکێکە لەو دەرگایانەی کە ئەگەری گەندەڵی و ئەوانەی تیا واردە، بۆیە من پێشنیار دەکەم لە ئەخیری دێرەکە بنووسرێ (وفق معاییر علمیە وعادلە) یەعنی مەعایرێك هەبێ بۆ ئەمە، چیە کە تۆ ناوی دەنێی

(استثناءات) مەسەلەن جهودی ئیستیسنائی کێ تەحەکوم دەکات لەو مەسەلەیە؟، ئایا مەزاجی شەخسی یەکەمە؟، لیژنەیەکە چۆنە؟، عەلەل ئەقەل شتێك هەبێ بۆ ئەوەی وەزارەت بتوانێ بە پێی ئەو کەلیمەیە لە تەعلیمات دا ڕەچاوی ئەم حاڵەتە بکات، بۆیە من پێشنیار دەکەم لە ئەخیر دێڕی دا (فی حالة قیامهم ببذل جهود استثنائیة اثناء تأدیة الواجبات الوظیفیة الملقاة علی عاتقهم وفق معایر علمیة وعادلة) ئەو جوملەیەی بۆ زیاد بکرێ، داوا لە لیژنەی بەڕێزیش دەکەم ئەو کەلیمەی (نفس العمل) وەکو دوێنێ بیکەنە (للعمل نفسه)، چونکە ئەوە غەڵەتە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

عەزیمە خان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینی من لەسەر ئەم ماددەیە ئەم پاداشتە نەختینەییە بە ڕەئی من هەر نەمێنێت، چونکە بە حوکمی ئیش کردنی ئێمەو بەدواداچوونمان لەگەڵ فەرمانگەکان و وەزارەتەکاندا من گوێم لێ بووە، جاری واهەبووە وەزیر وتوویەتی ئەم بڕە پارەیە پاداشتە هیچ پێویستیەکی نیە لە وەزارەتەکان یان لە فەرمانگەکاندا دەدرێ، یەکێك لە دەرگاکان وەکو مامۆستا عمریش باسی کرد ئەگەری کردنەوەی ناعەدالەتی و بە میزاجی شەخسی فەرمانگەکە و هەروەها گەندەڵیشی تیا دروست دەبێت، بۆیە ئێمە دەبێ فەرمانبەرانی حکومەت لە وەزارەتەکان و لە دامودەزگاکان بە گیانی بەرپرسیاریەتیەوە بە سوپاس و پێزانین و بە بەرزکردنەوەی پلە و پاداشتەوە مەعنەویەوە ئێمە بتوانین هاوکاریان بکەین، نەك بە پاداشتێکی نەختینەیی کە جیاوازی و ناعەدالەتی لە نێوان فەرمانبەران و فەرمانگەکان دا ساردبوونەوەی هەندێ فەرمانبەر بکرێ لەناو فەرمانگەکاندا، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو 25 ملیارو 460 کە پاداشتی نەختینەیی کە 2 ملیۆن دینار بۆی هەیە فەرمانبەرێك لە ساڵێك دا وەری گرێ، من داواکارم ئەم بڕە پارەیە نەمێنێ، بەڵام ئەو موکافەئانەی کە بۆ هاتوچۆ، بۆ مەسرەفی دائیرەیە بەم شێوازەی تر بمێنێ، بەڵام بە پارەی نەختینە بێ و هیچ فەرمانبەرێك نەمێنێ و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر ئەگەر تێبینیەکت هەبێ؟، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی وئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێ موکافەئات سیفەتی دەیمومەی نیە و نابێ سیفەتی دەیمومەشی هەبێ، لە هیچ وەزارەتێك و دائیرەیەك دا، قەت دیوانی رەقابەی مالی ئەگەر پێشی ئێستا تەدقیقی کردبێ ئەوەی قبوڵ نەکردووە، ئەم دوو ملیۆن دینارە، قەت شەرت نیە بدرێ بە هەموو موەزەفێك و تا ئێستا هەموو موزەفێك قەت وەری نەگرتووە، ڕەنگ هەیە ئەوەی کە جەنابتان باسی دەکەن، یەکێك عادلانە دەستی پێ نەکردبێ و ئیشەکەی

پێ نەکردبێ، بەلام زۆر کەس لە فەرمانبەران پێویستیان بەوە هەیە پاداشت بکرێن لە نەتیجەی ئیشەکانیان، بۆیە من لێرە پێم باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەوە یەك، هەر لەم بابەدا حەز دەکەم شتێك بڵێم، چونکە نامەم بۆ دێت و داوام لێ دەکەن بە نیسبەتی مامۆستایانی ئایینیەوە ئێمە بەڕاستی وەختی خۆی کە هاتووە کتابەکە موافەقەتمان لەسەری کردووە، وەکو وەزارەتی مالیە بە پێی ئەو دەسەڵاتەی کە دراوە پێمان، چونکە ئەو موخەسەساتە، ئەوەی کە دانراوە بۆیان لە بەغدا وایە ئەوەی لە بەغدا وابێ، موخەسەسات بێ وەیاخود مووچە بێ، ئێمە بە پێی قانونەکە وەکو بەغدای لێ دەکەین، بۆیە حکومەت موافقە لەسەر پێدانی ئەوە، بەڵێ بڕیارە بە نیسبەتی ئێمەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لیژنەی یاسایی؟ ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمە وەکو لیژنە هیچمان نیە، هینەکانیش تەسنیە نەکران لەسەر یەکتری، بۆیە ناچارین بخرێتە دەنگدانیش، بۆیە هەروەکو خۆی دەخەینە دەنگدانەوە.

المادة الثامنة عشرة:

يجب أن لا يزيد مجموع المكافئات النقدية والعينية التي تدفع للموظفين عن مليوني دينار سنوياً للشخص الواحد وللعمل نفسه وضمن التخصيصات المقررة بالموازنة المختصة في حالة قيامهم ببذل جهود استثنائية أثناء تأدية الواجبات الوظيفية الملقاة على عاتقهم، ويستثنى من ذلك المكافئات الممنوحة للعاملين في المشاريع الاستثمارية من نسبة المتابعة والاشراف ومكافئات أعضاء مجالس البلديات التي تصرف لهم شهرياً. وفق تعليمات تصدرها وزارة المالية والاقتصاد.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەیەکی تر کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الرابع

(الملاكات)

المادة التاسعة عشرة:

أولاً: على وزارة المالية والاقتصاد بالتنسيق مع الوزارات الاخرى إعداد مفردات ملاكات هيئات الاقليم للسنة المالية 2013 والمصادقة عليها في ضوء كلف الرواتب المصدقة للاقليم والبالغة (15.000) خمسة عشر الف درجة وظيفية مستحدثة لسنة 2013.

ثانياً: على الهيئات والوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة توزيع عدد الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك سنة 2013 على ملاك مؤسسات الاقليم والمحافظات حسب التعليمات الصادرة من مجلس الوزراء لحين تطبيق قانون مجلس الخدمة العامة للاقليم رقم (7) لسنة 2011.

ثالثاً: على الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة الاعلان عن الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك 2013 على أن تكون آلية التعيين وشروطها موحدة ومعلنة في وقت واحد لحين تشكيل مجلس الخدمة العامة في الاقليم.

رابعاً: تلتزم الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة تزويد وزارة المالية والاقتصاد بجداول تتضمن عدد الموظفين وأسمائهم وعناوينهم ودرجاتهم الوظيفية الذين تم تعينهم حسب النسب المشار اليها أعلاه مع الأوامر الخاصة بالتعيين.

خامساً: لا يجوز التعاقد للعمل في دوائر الاقليم إلا بموافقة وزارة المالية والاقتصاد وتعطى الأولوية في التعيين للعقود النافذة وتحتسب فترة التعاقد خدمة لأغراض التقاعد ولوزير المالية والاقتصاد تخويل هذه الصلاحية الى الوزراء ورؤساء الجهات غير المرتبطة بوزارة حسب الحاجة.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە هیچ تێبینیەکمان لەسەر ماددەکە نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لیژنەی دارایی؟ کاک دلێر فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان لەسەر ماددەکە نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی وئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کێ تێبینی هەیە؟ هاوڕاز خان، زەکیە خان، کاک حەمە سعید، سەرگوڵ خان، ناسك خان، کاک حاجی بلال، کاک خلیل، کاک سالم، کاک جمال، هاژە خان، شلێر خان، د.بشیر، ژیان خان، کاک صباح، کاک فاضل، مامۆستا کاوە، نەسرین خان، سیوەیل خان، کاک نەریمان، مامۆستا فەرمان، عەزیمە خان، پەیام خان، کاک کاردۆ، پەیمان خان، د.احمد، کاک ئارام، کاک شێرزاد، کوێستان خان، کاک کاردۆ، هاوڕاز خان فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەو بابەتی میلاكاتە لە بەشی چوارەم بەڕاستی پێموایە تێبینی زۆری لەسەر بێ، لە بڕگەی یەكەم دا كە باسی 15 هەزار میلاكاتە، ئەمە بۆ ساڵانی دیش بە دووبارەیی گۆڕانكاری لەلایەن حكومەتەوە نازانم بە مەیل و مەزاج و بەهەرچی هۆكارێ بێ ناوی واستەكاریشی لێ بنێین پێموایە هەر دروستە، چونكە ئەوەی ئێمە لەناو كۆمەڵگا دەژین حەقیقەتمان لەناو كۆمەڵگا بینیوە كە ساڵانە گۆڕانكاری بەسەر ئەو میلاكاتانە دێت، من نازانم هەرچی كاتێك ئێمە لێرە زۆر داوا دەكەین داكۆكی لە وەزارەتێك دەكەین كە دەڵێین میلاكاتەكەی كەمە بە هیچ شێوەیەك ئاگادارنین، یان بڵێین قسەی ئێمە وەرناگیرێ، دواتر دەبینین گۆڕانكاری هاتووە، ئێمە بەڕاستی پێویستە لەو میلاكاتانە ئاگادار بین كەدواتر چەندی پەسەند دەكرێ و ئەوەی كە لێرە هاتووە ئایا هەر ئەوەیە، تەبعەن من دەڵێم هەر ئەوە نیە، گۆڕانكاری بەسەردادێت، لەبەرئەوە پێم باشە ئەگەر زیاد كردن دروست بوو بۆ وەزارەتێك پەرلەمانی لێ ئاگاداربكرێتەوە، خاڵێكی دی بەڕاستی ئێمە ساڵانە خانەنیشین كردنمان هەیە، ئەوانەی كە خانەنیشین دەكرێن، دیارە دەبێ ئەو لیژنەیەی كە باس دەكرێ و دادەمەزرێ بۆ ئەوەی دامەزراندن بكرێ، لەڕێگەی ئەو لیژنەوە پڕبكرێتەوە، نەك بۆ پەرلەمانیش وازح نیە، بەڕاستی ئەمانە چۆن جێگاكانیان پڕ دەكرێتەوە، ئەوە خاڵێكە بەڕاستی دەبێ حكومەت بەهەندی وەربگرێ، یەعنی جێگای ئەو كەسانەی كە خانەنیشین دەبن دەبێ بە شێوەیەك ئەو لیژنەیە و لەڕێگای ئەو لیژنەوە شوێنەكانیان پڕ بكرێتەوە، خاڵێكی دی نازانم ئێمە یاسای ئەنجومەنی ڕاژەمان بۆچی داناوە؟، ئەگەر قەرارە هەر جێ بەجێ نەكرێ، بەڕاستی وەزیری دارایی قسەیەكی كرد پێشتر لە زمنی قسەكانی وتی حكومەت هەنگاو دەنێ، یەعنی من نازانم حكومەت هەنگاو دەنێ چیە؟ ئەسڵەن دەبێ ئێمە بزانین و مەلوس بێ شتەكە لەلامان، حكومەت چی كردووە بۆ ئەوەی ئەم دەستەی نەزاهەی ئەنجومەنی ڕاژەیە دروست بێ؟، من پێموایە چونكە بەڕاستی شتم هەیە لەسەر ئەم بابەتە ئەو شێوە دامەزراندنەی كە ئەم چەند ساڵە كراوە بەڕاستی وەكو پێویست نەبووە و گلەیی و ناڕەزایی زۆری خەڵكی لێ كەوتووەتەوە، یەعنی ئەوەتانێ خۆمان بینیمان لە چەند شوێنێك دا خەڵك ناویان هاتووە و پاشتر ناوەكانیان لابردراوە و خەڵكی تر لە شوێنی ئەواندا دانراوە، لەبەرئەوە زۆر زەرورە ئەو ئەنجومەنی ڕاژەیە دەست بەكاربێ و حكومەت ئەگەر گلەیی لەو یاسایانەیە كە پەرلەمان دەری ناكات، بەڕاستی دەبێ پەرلەمانیش زەخت لەسەر ئەوە بكات كە حكومەت ئەم ئەنجومەنی ڕاژەیە دابنێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

زكیە خان فەرموو.

بەڕێز زكیە صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیار دكەم كو لڤێ دركێ بڕگەكا دی بهێتە زیاد كرن بۆ وان فەرمانبەرێت یەت كو عەقدن كو بەستن، چونكو بەڕاستی ئەگەر ئەم بهێین سەح كەینێ چەند فەرمانبەرێت یەت گرێبەست زێدەنە مە هەندەك

کەسێت هەین کو مقابلێ وی مستەحەقن تـەقاعودێ ژی و هـەتا وێ گـاڤێ نەهاتینـە تـەقاعود کـرن، ئەگـەر ئەم بهێین پۆلینـەکی بکـەین بـۆ وان فەرمانبـەران، یـان گرێبەسـتا ئـەوژی سـێ سـالا زێـدەتر بیـت مـودەیێ گرێبەستا وی بهێتن شوینا وان تێنە تەقاعود کرن بهێتە دانان یەکسەر بهێتە دانان کو بچیتن کە ڕکابـەریا ئەوێ پرۆسا دامەزارندنێ ئەوا نوکە تێتە کرن ل هەرێما کوردستانێ ئەڤە دحالەتـەکی دا ئەگـەر هـاتو ئـەو یاسایا ڕاژەیێ نەهاتە جێ بەجێ کرن، یـەعنی یەکسـەر بـێ کوبچیتن فـۆرمێ دامەزرانـدنێ پڕکـەتن بهێتـە جێگیر کرن، بۆ وان فەرمانبەرێت تێنە خانەنیشین کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیکد دەکەمەوە لەسەر ئەو خاڵەی کە هاوڕاز خان باسی کرد کە ئەم ئەنجومەنی ڕاژەیـە ئێمـە بۆچـی لە یاسای ژمارە 7 ی ساڵی 2012 بۆ جێ بەجێ ی ناکەین؟، با ئەم وڵاتـە ببـێ بـە موئەسەسـات و بـە پێـی یاسا بێ و یاسا جێ بەجێ ی بکەین وموئەسەسەکە دروست بکـەین، یـەعنی ئەنجومـەنی ڕاژە پێك بێـنین، بۆیە من داوا لە بەڕێزتان دەکەم لە فەقەرەیەك دا ئیشارە بکەین کە تا تەئریخێك تا 4/1 تا 4/15 بێ کـە 4/15 بـێ دوومـانگ دەکـات، لـەماوەی دوو مـانگ دا ئەنجومـەنی ڕاژە پێـك بهێنـدرێ و بـە پێـی یاسـای ئەنجومەنی ڕاژە تـەعینات بکـرێ، ئـەوە خاڵێـك، داوا دەکـەم تەئکیـد لـەو قسـەیەی زەکیـە خـان بکەنـەوە و پشتگیری دەکەم کە عەقدەکان کە بەڕاستی زۆر هاووڵاتیـان کـە بـە گرێبەسـت دامـەزراون و کـە سـێ سـاڵ و چوار ساڵە ئەزموونێکی باشی هەیە و شارەزاییەکی هەیە، بۆیـە ئێمـە نووسیویشمانە ئەولەویـەت بـە ئـەوە بدرێ، بەڵام بیکـەین بـە شـێوەیەکی ئیلـزام، بەڕاسـتی ئـەو گرێبەسـتانە، خـاڵێکی تـر بەڕاسـتی ئەگـەر ئـەم ئەنجومەنی ڕاژەیە پێك نەهێنراو بە پێی ئەو فۆرمـە بـوو مـن داوا دەکـەم ئـەم فۆرمـە و ئـەو پرەنسـیپ و معیـار و پێوەرانـە ڕوون بکرێنـەوە و پەرلـەمان چـاودێری بکـا و بەدواچـوونی بکـات، فەرمانبـەرەکانی دەزگاکـانی تـری وەکـو سـەرۆکایەتی هـەرێم و پەرلـەمان و ئەنجومـەنی وەزیـران و پێشـمەرگە و ئاسـایش و ئەنجومەنی ئاسایش ئەمانە تا ئێستا بەبێ فۆرم نەکراون، ئەوانیش با بە پێی ئەو فۆرمـە بـێ، خـاڵێکی تـر پرسیار دەکەم لە ئەنجامی تەقاعود بووندا شاغیرێك دروست دەبێ، پلەی وەزیفـی بـەدەر لەمـەی ئێسـتا کـە 15 ساڵە ئەو پلە وەزیفیانەی کە لـە ئـەنجامی تـەقاعودی دروسـت دەبـن، بـەڕێز وەزیـری دارایـی چـەندە و چۆن شوێنەکانیان پڕ دەکرێتەوە؟، داواکارم ئەوانیش هەر بە پێی ئەنجومـەنی ڕاژە و بـە پێـی ئـەو فۆرمـە شوێنەکانیان پڕ بکرێتەوە و، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

سەرگوڵ خان فەرموو.

بەڕێز سەرگوڵ رضا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەتی ماددەی 19 كە من پێموایە ماددەیەكی گرنگە و پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە زۆربەی چین و توێژەكانەوە هەیە، میلاكاتە، منیش ئەو پێشنیارە دووبارە دەكەمەوە كە كاك حەمە سعید و هاوڕاز خان باسیان كرد، ئێمە یاسای ئەنجومەنی ڕاژەمان دەركرد لە پەرلەمانی كوردستان گرنگی ئەم یاسایە لەوەدابوو كە هەموومان كۆك بووین لەسەر ئەوەی دامەزراندن بە یاسایی دەكات لەژێر دەستی لیژنە و وەزارەتەكان دەری دەهێنێ، بۆیە تەئكید لە پێشنیارێكی موحەددەد دەكەم كە ماوەیەك دابندرێ ئێمە لە یاسای بودجەدا ئەو ئەنجومەنە دەست بەكاربێ بۆئەوەی دامەزراندنی 2013 لەسەر دەستی ئەنجومەنی ڕاژە بێ، چونكە هەموومان لە ڕابردوو دا ئەو ناڕەزایی و گلەییەی خوێندكاران و ئەو دەرچووانەمان ئاگا لێ بووە لەسەر ئەوەی كە لەم دامەزراندنە لە ڕێی ئەم لیژنانەوە كۆمەڵێك ناعەدالەتی كرا و كۆمەڵێك خەڵك لێی بێ بەشكراون لە مافی تەعین بوون، خاڵێكی تر ئێمە ئەم دەقەمان لەیاسای 2012 ی بودجە تەسبیت كرد كە دەبێ هەموو هەیئات و وەزارەتەكان ئەو دەرەجە وەزیفیانەی كە هەیانە لەڕووی ئەو لیژنەیەوە بێ كە ئەنجومەنی وەزیران تەعلیماتی بۆ دەركردووە، پرسیارەكەی من لێرە بۆ وەزیری دارایی ئەوەیە، لە ساڵی ڕابردوو دا كۆمەڵێك خەڵك تەعین كران هەندێ لە وەزارەتەكان كە لەڕۆژانی ڕابردوودا باسكرا لەلایەن پەرلەمانتارانەوە، بەدەر لە ڕێنمایی ئەو لیژنانە بوو، بەدەر لەو میلاكەی كە ساڵی پار بڕیاری لێ درا لە پەرلەمان كە خەڵك تەعین كرا، بۆیە ئەمەش پرسیارێكە دەكرێ وەزیری دارایی مەعلوماتی هەبێ و وەڵاممان بداتەوە، داوای ئەوەش دەكەم ئەگەر نەتوانرا ئەنجومەنی ڕاژە لەو ماوەیەی كە ئێمە پێشنیار دەكەین كە تەسبیت بكرێ، ئەو لیژنەی دامەزراندنەی كە ساڵانە لەڕێی ئەوەوە خەڵك تەعین دەكرێ ئەو موەزەفانە یان ئەو میلاكانەی كە دائەنرێ بۆ سەرۆكایەتیەكان و بۆ دەزگای ئاسایش و وەزارەتی پێشمەرگە و ئەو وەزارەتانەی كە بەدەربوون ساڵی پێشتر و ئەمساڵ ئەوانیش لەڕێی ئەو لیژنەیەوە خەڵك دامەزرێنن و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

ناسك خان فەرموو.

بەڕێز ناسك توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هەر لەوەوە دەست پێ دەكەم مانای نیە كە ئێمە بالاترین دەسەڵاتی تەشریعین و دەسەڵاتی رقابیمان هەیە، ئێمە لەم یاسایە بڵێین (لحین تطبیق) قانونێك كە 2011 دەرچووە، ناكرێ لە ماددەی پێشوودا بۆ شتێكی تر وتمان و یاسایەكی تر بوو هەر عەینەن شت ئاوا، یەعنی مانای نیە ئێمە مودەتی دوو ساڵ بدەین بە حكومەت بۆ تەتبیقی قانونێك بە شەرتی ئەم حكومەتە دەسەڵاتی تەنفیزیە لە هەرێمی كوردستاندا، ئەی ئێمە دوایی چۆن داوا لە هاووڵاتیان بكەین ئیلتزام بكەن بە یاساكانی ترەوە؟، مەعقولە یاسایەك پەرلەمان دەری بكات لە 2011 ەوە یاسایەكی ئەوەندە گرنگ كە باس لە ئەنجومەنی ڕاژە دەكات و بۆ

تەعیناتی خەڵکە و لەبەرئەوەی خەڵك زۆر گرفتی هەبوو، ئێستاش هەموو وەزارەتەکان دەڵێن هەموو ئەو تەعیناتە کەڵەکە بووە بۆ ئەو فەرمانبەرە کەڵەکە بووەی هەیە هەمووی نەتیجەی ئەوەیە بە میزاج تەعین کراوە لەسەر حسابی حیزبایەتی، بە تەزکیە تەعین کراوە، لەبەرئەوە کۆمەڵێکی زۆر، جەیشێك فەرمانبەر هەیە کە تۆ ناتوانی ئێستا دەسکاری بکەی، لەبەرئەمە دوو ساڵ لەمەوپێش ئەم پەرلەمانە یاسایەکی دەکردووە بۆ ئەوەی ئەم یاسایە، مەعقولە ئێستا لە 2011 ئێمە دیسان بیشەرعێنینەوە وبڵێین (لحین تطبیق القانون) جا ئەگەر ئەمە حکومەت ئاوا دوو ساڵ قانونێکی بۆ تەتبیق بکرێ، بەم هەموو ئیمکانەتە مالیەو بەشەریە لەبەردەستی دایە من چۆن داوا لە هاووڵاتیەك بکەم کە ئیلتزام بکا بە قانونەوە، ئەم دێرە لاببەین، چونکە دەزگایەکی تەشریعین مەعقول نیە یاسایەك دوو ساڵە دەرمان کردووە، لە باتی ئەوەی محاسەبەی ئەنجومەنی وەزیران بکەین، لەباتی ئەوەی دەسەڵاتی تەنفیزی بکەین، بۆ ئەوەی دوو ساڵە بۆچی ئەم یاسایەی جێ بەجێ نەکردووە، ئێستا خۆمان جارێکی تر بە یاسا پێی بڵێین (لحین تطبیق قانون)، ئەوە یەك، دوو/ دەرچوانی هەندێ کولیات هەیە بەڕێزان هەتا ئێستا پێیان دەڵێن تەعیناتی ئەم قسمانەمان ناوێ، کوردیە و مێژووە و بەعزێ قسمن، باشە ئەگەر ئەمەنەتان ناوێ من دوو ساڵ لەمەوپێش ئەم قسەیەم کردووە و بۆ تەنسیق نیە لە بەینی وەزارەتەکاندا، بۆ وەزارەتی پلاندانان ئەو تەنسیقەی نیە و بڵێ ئەم کۆلیجە بۆ خولێك دایخەن، چونکە منالێك بە فەقیری و بە داماوی کۆلیجێك تەواو دەکات دوایی سەیر دەکات دەڵێ پێویستم بەم هینە نیە، ئەگەر پێویستت پێی نیە، کۆلیجەکە بۆ داناخەی بۆ ماوەیەك؟، خاڵێکی تر کە حەز دەکەم ئیشارەتی پێی بدەم، گرێبەستەکانە کە ئێمە جاری پێشوو، ساڵی پێشووش وتمان ئەولەویەت بدرێ بە گرێبەست، ئەوە ئێستا زەکیە خان تەرحی کرد و انشاءالله دەخرێتە دەنگدانەوە و زەکیە خان تەرحی کردو ئێمەش پشتگیری دەکەین، ئومێدەوارم ئەم گرێبەستانە ئەولەویەتیان بدرێتێ بەس رەجائەن لەو گرێبەستانە ئەوانە نا کە دیسانەوە دەیڵێمەوە بە میزاج تەعین بووە، هەیە قانونی تەواو کردووە وچوار ساڵە لە دەزگایەکە پێویستیان بە ڕاژەکەیەتی، گرێبەستە تا ئێستا تەعین نەکراوە، بەلام لە پاڵ ئەوە خەڵکێکی تر تەعین دەکرێ دەڵێن یاسایەکە ئەولەویەتی داوە بە گرێبەست، لەبەرئەوە محاوەلە بکرێ ئەمانە چارەسەر بکرێ، خاڵی ئەخیر کە قسەی لەسەر دەکەم، ئەوەی کە هاوڕاز خان ئیشارەتی پێی دا ئەو ئیستحداس و ئیستبدالەی کە هەیە، ئەمە ئیستحداسی کارمەندی تازەیە، ئەی گۆڕانەکان ئەوانەی کە دەگۆڕێن، مەسەلە ئەوەی خانەنیشینە ئەوەی تەقاعودە، ئەوەی ئەمرێ، کێ دەخرێتە جێگەی ئەوانەوە و ئەوانە چۆن پڕ دەکرێنەوە، کێ تەعینیان دەکات؟، لەبەرئەوە ئەخیر قسەم جارێکی دیکە دەیڵێمەوە رەجائەن ئەو (لحین تطبیق قانون) لابەن چونکە عەیبێکی گەورەیە بۆ پەرلەمان.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك حاجی بلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتیوانی لە هاوکارانم خوشکی بەڕێز هاوڕاز خان و سەرگوڵ خان و ناسك خان دەکەم، سەبارەت بەوەی کە پێویستە دامەزراندن بە پێی یاسا بێ، کە مادام یاساکەمان دەرکردووە پێشتر حکومەت بەهانەیەکی هەبوو کە دەیگوت یاسایەکەتان دەرنەکردووە، بەڵام ئێستا ئەمە ماوەی دوو ساڵە یاسایەکە یاسای ژمارە 7 ی ساڵی 2011 ی ئەنجومەنی ڕاژە دەکراوە، بەڵام تا ئێستا جێ بەجێ نەکراوە، من داوا دەکەم ئەم دامەرزاندنانە بە پێی ئەم یاسایە بێ، مادام یاسایەکەمان هەیە، لەسەر حکومەت واجبە کە ئەمە بکات، پێویستیشە بەڕاستی هەموو سەرۆکایەتیەکانی وەکو پەرلەمان و ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆکایەتی هەرێم بەشی عەسکەری و مەدەنیش هەمووی لە چوارچێوەی یاسایەکەدابێ و بە پێی یاسایەکە دابمەزرێ، سەبارەت بە گرێبەستەکانیش ساڵی ڕابردووش لە یاسایەکە هێنامان، بەڵام ئەوەی کەمن پرسیارم کرد کەمترین گرێبەست توانی ئیستفادە لە دامەزراندن بکات، پێویستە ڕێنماییەکان بەڕاستی بەشێوەیەك بن، بەشێوەیەك کەلە یاسایەکەشدا حسابێکی تایبەتیان بۆ بکرێ کە لێرە ناوی دێ، حسابێکی تایبەت بۆ گرێبەستەکان بکرێ، چونکە ئەو گرێبەستانە زۆربەی زۆری ئیشیان ئەوەیە و کە دامەزراوە دیارە حکومەت ئیشی پێیانە، بۆیە دایمەزراندوون، بەڵام بە پێی توانا هەوڵ بدرێ گرێبەستەکان دابمەزرێن، دوو پرسیارم هەیە لە نوێنەرانی بەڕێزی حکومەت، پرسیاری یەکەم/ ئەوان لێرە بۆ ئێمەیان نووسیوە 15 هەزار پلەی وەزیفی، بەڵام ئەو ڕۆژە بەڕێز وەزیر کە بە وەکالەتی وەزیری پلاندانان لێرە بوو لە کاتی خوێندنەوەی ڕاپۆرتەکە وتی ئەم بووەتە 17 هەزار، ئایا بووە بە 17هەزار پلەی وەزیفی یان 15 یە؟ پرسیاری دووەم/ بۆچی یاسای ژمارە 7 ی ساڵی 2011 ی ئەنجومەنی ڕاژە کە ئێوە نوێنەری حکومەتن لێرە داوا دەکەم ئەو پرسیارەم جواب بدەنەوە بۆچی ئەم یاسایە جێ بەجێ ناکەن، ئایا هۆکارەکەی ئەوەیە بڕواتان بە یاسایەکە نیە؟ پێتان باش نیە؟ تێبینیتان لەسەری هەیە؟ یان چی؟؟ سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم برگەیەك زیاد بکرێ برگەی 6 ئەویش ئەوەیە سەقفێکی زەمەنی دابندرێ بۆ ئەوەی بۆ حکومەت بەڕاستی ئەنجومەنی ڕاژە پێك بێنێ، یەعنی سەقفێکی دیاری کراو هەبێ و بەبڕگەیەکیش لە ماددەکە دابندرێ، خاڵێکی تر دووبارە بەداخەوە ئێمە پارەکە لە پرۆژە یاسای بودجە ئەولەویەتیان داوە بە عەقدەکان، بەڵام من حەز دەکەم وەکو مولاحەزەیەك دووبارەی بکەمەوە، خەڵك هەیە دەڵێ من لە دائیرەیەك دام حەوت ساڵە تەعین بووم و عەقدم، بەڵام خەڵکێك هەیە دوو ساڵە و ئەو پێش من تەعین بووە، یەعنی ئەمە جۆرێ لە ناعەدالەتی هەیە هیوادارم ئەو موئەسەسەیە دروست بێ بۆ ئەوەی هەموو ئەو ناڕەزایەتی و ئەو گومان و جۆرێکیش لە گەورەکردن هەیە بەرامبەر قەزیەکە هەموو ئەمانەش

برەوێتەوە، خاڵێکی دیکە بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی من حەزدەکەم لە مەسەلەی تەعینات دا جۆرێ لە وردەکاری و گوێ لە وەحدە ئیداریەکان ڕابگرین، یەعنی من قائیمقامەکەم پێم دەڵێ من موزەفی سیانەی کارەبام پێویستە، من کارەبام پێویستە، کەچی 42 موەزەفی ئەوقافم بۆ هاتووەتەوە، بەڵام 2 موەزەفی کارەبام بۆ هاتووەتەوە، یەعنی ئەمە حاڵەتێکە من پێموایە بە پێی پێویستی شوێنەکان، حاڵەتێکی دیکە کە بە تایبەتی زۆر لە مەجالی پەروەردەدا ڕوودەدات، ئێمە لە سنوورەکەی خۆمان پێویستیمان بە ئیختساساتی کیمیا و فیزیا و کۆمەڵێك بابەت هەیە، خەریجینی خۆشمان هەیە بۆ دامەزراندن ناویشیان دەرچووە، بەڵام ڕەوانەی سنوورەکانی تر کراون، ڕەوانەی شوێنەکانی تر کراون، لە کاتێك دا خەریجینی کوردی وەکو برادەرانی تر وتیان تاریخ و مێژوو و جوگرافیا بۆ ئێمە هاتووە کە ئێمە پێویستیمان پێی نیە، من هیوادارم ئەم حاڵەتانە چارەسەر بکرێ، حاڵەتێکی دیکەش هەیە وەکو ئەوەی پارەکە ڕووی دا، یا ئەوەتانێ ناوی خەڵك ئیعلان مەکەن بۆ دامەزراندن، یان کە ئیعلان کرا جێ بەجێ بکرێ، بڵاوی دەکەنەوە ولە سایتەکاندا بڵاوی دەکەنەوە وناوی دەردەچێ و دوایی دەڵێن ئێوە ناوتان دەرنەچووە و غەڵەت بووە، یەعنی ئەمە زەجەیەکی زۆر بۆ ئێمەش و بۆ پەرلەمانتارانیش دروست دەکات و خەڵکیش دڵی لێمان دەیەشێ و گەورەترین کێشە بووە کە پارەکە ڕووبەڕوو بووەتەوە بە تایبەتی لە سنووری شاری هەولێردا و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لەڕاستی دا لەسەر ئەو بنەمایەی کە خواست بۆ ئەم ماددەیە زۆر زۆرە، وا پێویست دەکات پشت ببەستێ بە بنەمایەکی عادلانە، چونکە بە پێی ئەو حەقیقەتانە، بۆ نموونە پار ساڵ 17 هەزار میلاك پەسەند کراوە، بەڵام سەدان هەزار خەڵك داوای کردبوو دابمەزرێ، چۆن بتوانی ئالیەتێك بدۆزیتەوە تا ئاستێك هەوڵ بدرێ دادپەروەری بەدی بهێندرێ، چونکە ئەمە بابەتێکی موعەقەدە لەڕاستی دا، چونکە ناتوانی هەرە زۆرینەی خەڵك کە خواستی دامەزراندن دەکەن، خواستەکانیان بەدی بێنین، بۆیە بەدیدی من مەسەلەی جەخت کردنەوە لەو داوایەی کە لە پەرلەمانەوە دەکرێ بۆ تەفعیل کردنی ئەنجومەنی ڕاژە دەتوانێ ئەم گرفتە لەکۆڵ بکاتەوە، من دەست خۆشی دەکەم کە حکومەت هەوڵی داوە ئەمساڵیش 15 هەزار میلاك دابمەزرێنێ، کە ئەمە هەر هیچ نەبێ لەم بودجەیە 17 هەزار کەس دەتوانێ سوودمەند بێ و دەتوانێ لە چوارچێوەی میلاك دا کاری خۆی ڕایی بکات، بەڵام تکایە با ئەم بابەتە لە دەرەوەی سیستمەکە نەبێ، هەرچەندە ئێمە دەزانین ئەو سیستمە بێ کەموکوڕی و کەلێن نیە، بەڵام حەدی ئیمکان دەتوانرێ شتێك لە عەدالەت بەدی بێنێ، ئەگەر لەو چوارچێوەیە ئەو بابەتە نەچێتە دەرەوە، لە بڕگەی 5 ماددەکە قسە لەسەر ئەولەویەت دراوە بە گرێبەست، لەڕاستی دا ئەمە کارێکی باشە، بەڵام بە

حوكمی ئەوەی لەسەر بنەمای فۆرمێك و لیژنەیەك هەیە بۆ مەسەلەی دامەزراندن كار دەكات، وە كۆمەڵێك خاڵ دەست نیشان كراوە بۆ ئەوەی ئەولەویەت بدرێ بە دامەزراندنەكان بە پێی خاڵبەندی، هیواردارین لەناو ئەو خاڵبەندیە كە تەسەورم وایە لەو لیژنە باڵایەی دامەزراندن دا وەزارەتی داراییش لایەنێكی مەعنیە، هەوڵ بدرێ بۆ گرێبەست چەند خاڵێكی زیاتر هەبێ، بۆ نموونە ئەوانەی دیپۆرت دەكرێنەوە، خاڵیان هەبێ، بۆ ئەوەی بتوانن فرسەتی دامەزراندنیان هەبێ، منالی شەهید وئەنفال خالی زیاتریان هەبێ بۆ ئەوەی بتوانن فرسەتی دامەزراندنیان زیاتر بێ، ئەگەر بۆ هەر دامودەزگایەكی تر مەسەلەی گرێبەست بەكاتی جۆرێك لە میلاك حساب بكرێ بۆ نموونە بۆ وەزارەتی پەروەردە، ئەو مامۆستایانەی كە بە وانەبێژ دەرس دەڵێنەوە پێیان ناوترێ فەرمانبەری كاتی، بۆ ئەوانەشی كە وانەبێژن هەوڵ بدرێ خاڵیان بۆ دەست نیشان بكرێ بۆ ئەوەی بتوانن ببنە مامۆستا وەكو فەرمانبەر كاریان لەسەر بكرێ، بۆیە ئەم بابەتە بابەتێكی گرنگە بتوانرێ تا ئاستێكی باش عەدالەتی تیا پەیڕەو بكرێ، چونكە لەبەرامبەردا ئەوەی ئیمكانە حكومەت بۆ نموونە 15 هەزار پەسەند دەكات، پشت ببەستێ بە قەراری پەرلەمان و 15 هەزارەكە تەجاوز نەكات بۆ ئەوەی گلەییەكان زیاتر نەبێ لەوەی كە حكومەت و ئێمەش مەبەستمانە ئەو خاڵە وەكو ئینجازێك نەتیجەی هەبێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

كاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز، هەرچەندە بابەتێت تەعینێ بابەتەكی گرنگە و ئیحتمالە چەندێ كەرتێ حكومەتێ زێدە بیتن بارێ حكومەتێ یا ئابووری یان ژی دارایی یان نەفەقات زێدەتر لێ بێن، ئەز ناچمە تەفاسیلێت برادەرێت مە گۆتی هەژی دەنگێ خۆ ددەمە دەنگێ وان پێتڤیا حكومەتێ بە زووترین كات تەفعیل كرنا ئەنجومەنێ راژە بكاتن، چونكە یاسا پێتڤیا دەركەتی و ئەگەر بێتو ئەڤ ئەنجومەنە تەفعیل بێتن، ئیحتمالە زۆربەی زۆری كێشەكان چارەسەر دەبی، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمانێ كێشەیەكا دائیرەیەت حكومەتێ ئەو ژی كێشا دامەزراییێ ب عەقدێ، هەرسالێ مە ل قانونا ژی گۆتی (تعطی الاولویة عند التعین) ئەگەر بێین سەیری جێ بەجێ كرنێ بكەین بەرێ خۆ بدەینێ وانینە یەعنی پۆینتەكی یا دوو پۆینتا دەینێ، بۆ نموونە ئەوێ سالێ كە بێتن پۆینتەكی دداتێ و سالێ زێدەتر هەتا دە سالێ دوو پۆینتا ددەنێ، ل ڤێرێ بەرناكەڤن، وەكی ئەم دزانین سالانە ڕێژەیەكیش هێزا كاری قتاعی عام دا تەقاعود بیتن یان خانەنیشین بكرێت، ئەرێ ل ڤێرێ پرسیارەك ژ حكومەتێ دكەم، ئەگەر حكومەت بشێت شوینا ڤان متەقاعدا ئەوێ بعەقد تەعین بكاتن ل دیف حدودێت پێتڤی، دیف ئەو جها دائیرا، ئەڤ بابەتە بەری من ژی هاتە پێشنیار كرن، ژ لایەكا برادەرا وا ئەو ژی پشتەڤانیا دكەم، مسودەیەك ما حازر كریە، ئەگەر پێ ڕازی بن دەمە

ليژنا دارايى ئەگەر بخوێنن، (لمقتضيات المصلحة العامة وللحيلولة دون ذهاب جهود المتعينين بعقد بلا جدوى واستفادة من الخبرات التى تكسبها خلال فترة عقودهم تخول وزارة المالية وبالتنسيق مع الوزارات المعنية تعيين نسبة منهم على الملاك الدائم، وبحدود نسبة الذين يتم احالتهم على التقاعد للسنة المالية 2013).

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگرى سەرۆكى پەرلەمان):

هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سليمان:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

دیارە مەسەلەی دامەزراندن ساڵانە گفتوگۆیەكی زۆری لەسەر دەكرێ، ئەوەی بۆ ئەمساڵ كە ئەو پلانە بۆ پلەی وەزیفی دانراوە 15 هەزار پلەیە، بەڵام من دەمەوێ قسە لەسەر ئالیەتی چۆنیەتی دامەزراندن بكەم، ئێمە دیارە دەسەڵاتمان دا ئەنجومەنی پارێزگاكان بۆ ئەوەی كە ئەم كارە ئەنجام بدەن، ئەوانیش لە ڕێگەی دەستەی ئامارەوە دیارە، دیارە ئاماریان دەست كەوتووە و وەكو بنەمایەك ئەو ئامارەیان بەهەند وەرگرتووە بۆ ئەوەی كە بتوانن دامەزارندن لەسەر ئەو فۆرمانەی كە لەلایانە و دابەشی بكەن بەسەر ئەو خەڵكانەی كە دەیانەوێ دابمەزرێن، بەڵام لێرەدا بە تەئكید ئەشكال هەیە لە چۆنیەتی دامەزراندن، لەبەرئەوەی ئیش كردنەكە موەحەد نیە لەسەرتاسەری هەرێم، بۆ نموونە لەهەولێر و لە دهۆك و سلێمانی هەریەكە و بەجیا ئیش وكارەكانی دەكات، بۆ نموونە ئەگەر ئێمە باس لە ئەو 17 هەزار پلە وەزیفیە بكەین كە بۆ پار دانرابوو تاوەكو ئێستا 17 هەزارەكە تەواو نەبووە، من دوای ئەوەی كە بە دواداچوونم بۆی كرد دیارە تا دوو، سێ مانگی تریش ئەو 17 هەزار پلە وەزیفیە تەواو نابێ، بۆیە ئەشكالەكە لێرەدا یە، من پێموایە و وەكو هاوكارانیشم باسیان كرد، تەئكید بكەینەوە لە دامەزارندنی ئەنجومەنی ڕاژە تا بتوانرێ ئەو وردەكاریانەی دامەزراندن بە ئەوان بسپێردرێت و ئەوان بە وردی ئیشی لەسەر بكەن، هەر پارێزگایەك بە جۆرێك ئیش لەسەر ئەوە نەكات، خاڵێكی تر دەمەوێ باسی بكەم كە هاوكارانیشم باسیان كرد، ئەویش ئەوەیە كە هەندێ لەو كەسانەی كە بەڕاستی دەیانەوێ دابمەزرێن و ئیختساسەكانیان بەهەند وەرناگیرێ، وەكو هاوكارانم باسیان كرد، ئیختساسی تاریخ و جوگرافیا ئەو كەسانەی كە داوای فۆرمی تەعینیان كردووە، وتوویانە ئەم ئیختساساتانەمان ناوێ، یەعنی هەیە چوار ساڵ و پێنج ساڵە دەرچووە، بەڵام ناتوانێ دابمەزرێ، خاڵێكی تر كە پێموایە یەكێك لە هاوكارانم باسی كرد ئەویش ئەوەیە كە ئەوانەی كە لە دەرەوە دەگەڕێنەوە بەڕاستی لەبەرئەوەی كە تەمەنیان زۆرە، ڕێگەیان لێ دەگیرێ كە تەمەنیان زۆرە وناتوانن كە ئەو فۆرمە پڕبكەنەوە و ئەولەویەتیان پێ نادرێ كە ئەمەش بەڕاستی من پێموایە ئەمە شتێكی عادلانە نیە و دەبێ بەو پێوەرانەی كە هەیە مامەڵە لەگەڵ ئەوانەش بكرێ، من یەك خاڵم ماوە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان لەسەر خاڵی 5 یەك پرسیارم هەیە لەبەڕێز وەزیری دارایی ئەویش ئەوەیە دەڵێ ناكرێ بەبێ ڕەزامەندی وەزارەتی دارایی و ئابووری گرێبەستی كاركردن لە فەرمانگەكانی هەرێم ببەسترێ، یەعنی

ڕێگری چیە، من پرسیار لەوەدەکەم ئەگەر وەزارەتەکان دەسەڵاتیان پێ بدرێ کە ئەو گرێبەستانە بکەن و زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

تکایە بێ دەنگی قاعەکە بپارێزن، شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم ماددەیە برادەران وتیان بەنیسبەت دانەمەزراندنی مەجلسی خدمە، بەڕاستی بووە بە کێشەیەکی زۆر ناخۆش کە ئەمە ئەسلەن بەپێی دەستووریش لە ماددەی 107دا زۆر تەئکید کراوەتەوە سەر ئەوەی کە مەجلسی خدمە دابمەزرێ، دوو ساڵە دامەزراوە و ئیشی پێ ناکرێ، ئەو وەڵامەی حکومەتیش هیچ قەناعەت بە ئێمە ناکات، چونکە بەڕاستی کە سیقی داواکراوەو ئەوە کارێکی زۆر ناخۆشە بۆ هەمووومان، بەنیسبەت ئەوەی کەئێمە ئەوەی کە تەعین دەکرێ فیعلەن ئەوانەی لە عەقدەکاندا هەمووی بەردەرگای نووسینگەکانی پەرلەمان دەگرنەوەو ئێمەش بەرامبەر دیوارێکەوە وەستاوین کە پێت دەڵێن نیە، تەعین یەکێکی تریش هەر لەگەڵ ئەو ئەمساڵ تەخەروجی کردووە و سەیردەکەی دەبێ بە دائیمیش ئەویش هەتا ماوە عەقدە، کە تەسەور بکەن ئازاری دەروونی چەند بۆ ئەو کەسە دروست دەبێ، نەفسی خەریجی کولیەیەو ئەو سێ ساڵە تەعین بووە ئەوەی تر هەموو ئیمتیازاتێکی دائیمی هەیە، ئەویش هەر دەبێ ئاوا بێ دەڵێ من دەستم ناگا بە هیچ کوێیەك، کاکە ئەم کەلیمەیە چەند ناخۆشە بۆ ئێمە، لەبەرئەوە پشتگیری برادەران دەکەم کە ئەوانەی بەڕاستی گرێبەستن و ئەوانەی ساڵانی پێشوو، بۆیە ڕێگە نەدرێ بە هیچ کەسێك کە وەعد بدات بەخەریجی تازە بڵێ ئەمساڵ تەعینتان دەکەم وەکو ئەوەی پار ڕووی دا زۆر کێشەی زۆر گەورەی بۆ ئێمە دروست کرد، بە نیسبەت ئەو کۆلیجانە ئەمە کە بەڕاستی تەعین ناکرێن، ناتوانن لە کەرتی تایبەتیش دا تەخەسوسەکانیان زۆری وێژەییە، چەند جاری تر باسی دەکەین دایخەن، خۆیان خەریجی جیۆلۆجین کە بەشێکی علمیشە هاتوون بە ئێمە دەڵێن دایخەن، چونکە ناتوانین لە بواری تریش دا ئیش بکەین، ئەسڵەن ئەو خەڵکانەی کە ئێمە باسی کشتوکاڵ دەکەین یان باسی بووژانەوەی گوند و ئەوانە دەکەین با ئەوانەی کە لەو شوێنانەوە دێن هیچ مەرجی دەرەجە بەسەریاندا تەتبیق نەبێ، ....

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

شلێرخان کاتەکەت تەواو بوو، د.بشیر فەرموو.

بەڕێز د.بشیر خلیل حداد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نیازم وابوو لەو ماددانە یان لە ماددەکانی داهاتوو ئەو پێشنیارەی خۆم بە بیر بەڕێزان بێنمەوە کەوا بەڕێزان ژمارەیەك لە ئەندامانی پەرلەمان پشتگیریان لێی کرد، ئەویش ماددەیەك ئیزافە بکرێ بۆ ئەوەی بودجەی مامۆستایانی ئاینی زیاد بکرێ، بەڵام من ئێستا ئەو پێشنیارەی خۆم سەحب دەکەمەوە،

لەبەرئـەوەی بـەڕێز وەزیـری دارایـی بڕیـاری ئـەوەی دا لێـرەوە و گـوتی ئێمـە مووچـەکەیان لەگـەڵ بەغـدا یەکسان دەکەینەوە، کەواتە ئەوە مزگێنیـەکی گەورەیـە وەکـو بڕیارێکیشـە کـەوا حکومـەت دای لـەناو هـۆڵی پەرلەمان، بە نیسبەتی ئەو ماددەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بە پێویستی دەزانم نـەك هـەر ساڵانە ئێمـە چەند هەزار فەرمانبەرێك زیاد بکەین و 17 هەزار و 15 هەزار و 20 هەزار، لەشکرێك لە فەرمانبەر زیاد بکەین زۆر گرنگە ئەم دامەزراندنە بە پێی پێویست بێ و بە پێی پسپۆریەکان بـێ نـەك هـەر ژمـارە زیـاد بکەین و تـەواو، خـاڵێکی دیکـە ئەوەیـە ئەنـدامانی پەرلـەمان بەشێوەیەکی گشتی بـە کـەم تەرخـەم دەزانم لەوەی کە بەدواداچوونی وەکو پێویستمان نـەکردووە لەسـەر حکومـەت بـۆ دامەزرانـدنی ئەنجومـەنی ڕاژە، بۆیە ئێستا لێرە داوا لە نوێنەرانی حکومەت دەکەم کە ئەمە بگەیەننە حکومەت، هەروەها پشتگیریش لـەو ڕایە دەکـەم کـە ماددەیـەك یـان لـە شـوێنێك جێگـەی بکەینـەوە، سـەقفێکی زەمـەنی بـۆ حکومـەت دابنـێین بەلایەنی کەم بڵێین لە خلالی سالّی 2013 دا دەبـێ (یجب) یـەعنی بەشێوەیەکی وجوبی بڵێین کـە ئـەو ئەنجومـەنی ڕاژەیـە پێویسـتە دابمـەزرێ، خـاڵێکی دی، بـە نیسـبەت عەقـدەکان و گرێبەسـتەکان بەڕاسـتی عەقدەکان لە کاتی پێویست دا دەکرێ، بەڵام ئێمە تەماشا دەکەین لە هەندێ لە وەزارەت دا کە مـن ناویشـم لایە بەداخەوە ئەوانەی کە تەقاعود دەبـن واتـە خانەنیشین دەکرێن، کەواتـە هـیچ ئیشـێکیان پـێ نـەماوە، ئینجا موباشەرەتەن و ئۆتۆماتیکیەن دیسان بە عەقد دادەمەزرێنەوە ئەمەش بەڕاستی ئەوە کارێکی خراپـە و داوا دەکەم ئەولەویەت بدرێ بە ئەوانەی کە عەقدن لە دامەزراندن و ئەوانەی کە مامۆستای وانەبێژن لە قوتابخانەکان، هەروەها سەنەواتی سابقەش حساب بکرێ لە کـاتی دامەزرانـدن نـەك ئـەوەی دەرچـووی نـوێ دابمەزرێ، بەڵام دەرچووی ساڵانی پێشوو لەماڵەوە دابنیشێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

ژیان خان فەرموو.

بەڕێز ژیان عمر شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لـە پێشـەکی دا مـن پشتگیری لـە ڕاپـۆرتی لیژنـەی شـەهیدان دەکـەم کـە 5٪ دیـاری بکـرێ بـۆ کـچ و کـوڕی شەهید، هەروەها بە نیسبەت میلاکات، منیش عەینەن پشتگیری برادەرانم دەکـەم بـەڵێ ڕۆژانـە سـەردانمان دەکەن لە نووسینگە، هەموو بوون بە خەبیر لە ئیشەکانی خۆیان پێـنج سـاڵە عەقـدن ئەوانـە، ئـەو ڕۆژەش من وتمەوە ئەمڕۆش دەیڵێمەوە خەبیرن لە دروست کردنی بیـوتی پلاستیکی، خـەبیرن لـە دروسـت کردنـی قاچی دەستکرد بۆ کەم ئەندامان، من بچم ئەمە نەکەم بە میلاك و یـەکێکی تـازە بێـنم تـا فێـر دەبێتـەوە، زۆری پێ دەچێ، لەبەرئەوە ئەوانیش کێشەیان هەیە، بێجگە لەوەی کە حەقی خۆیانە، هـەروەها بـێ بەشـن لە مۆڵەت ولە ئیجازات، لە موخەسەسات دا بێ بەشـن، لـە بـارێکی دەروونـی نـاخۆش دا دەژیـن، مـن خۆشمان پار دەنگمان پێی داوە، لەبەرئـەوە تکـا دەکـەین کـە ئـەمجارە تـەرکیز بکرێتـە سـەرعەقدەکان، ئـەو قسەیەی مامۆستا بەشیر ڕاستـە و منـیش لەگـەڵیم ئەوانـە کـە تەقـەعود دەبـن و جارێکی تـر دەگەڕێنـەوە

ئەوانە هەموو گەنجن و توانای ئیش کردنیان هەیە و خەبیرن، لەبەرئەوە داوا دەکەم ئەوانە بکرێن بە میلاك و، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك صباح فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی 19 کە دبینین جهێ خۆشحالیە ئیعلان کرنا 15 هەزار پلەییت وەزیفی، بێ شك دکاریگەریەکا گەلەکا مەزن هەبیتن، ل ڕاپۆرتا مەیا لیژنا کاروباریێت پێشمەرگە و شەهیدان و قوربانیا جینۆسایدا هاتیە ل خالا دەهێ بێژیتن دانانا ڕێژەیا 5٪ لەهەر وەزارەتەك لە وەزارەتەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان ودەستەکان بۆ دامەزراندنێ کوڕو و کچێ شەهیدان بە پێی مەرجەکانی دامەزراندن، لێرە داخازێ ل حکومەتێ دکەین کە ئەڤێ پێشنیارا لیژنا مە لبەر چاڤا بگریتن، چونکی ڕەنگە ئەم هەمی یەك دەنگ و یەك هەلۆێست بن کە هەر دەسکەڤتەك و هەر ئیمتازەك بەری هەمی تشتەکی بۆ کەسوکارێ شەهیدا ببیتن، دیسا پشتگیریێ ل پێشنیارا زەکیە خانێ دکەم بۆ دامەزراندنا ئەوێ هەندە سالا بە عقد هاتینە دامەزراندن، ئەولەویات بۆوان بێتن دامەزراندنێ دا، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من دوو مولاحەزە دەدەم هەر دووکیان هەر تەئکید کردنەوەیە و یەکێکیان لەسەر مەسەلەی گرێبەستەکان، پار ساڵ لەم پەرلەمانە بەڕێزە بڕیارمان دا کە لە کاتی تەعین بوون ئەولەویەت بدرێ بە گرێبەستەکان، بەڵام بەڕاستی ئەو بڕیارە پەیڕەو نەکرا، داواکارم ئەمساڵ لە دامەزراندن حکومەتی هەرێمی کوردستان و وەزارەتی دارایی ئەو بڕیارە لەبەرچاو بگرێ، چونکە بەڕاستی خەڵکێکی زۆر لە گرێبەست دانراون و ساڵانێکی زۆریشە چاوەڕوان دەکەن، جگە لەوەی قەلەقی ئەوەن کە بە بەردەوامی دانەمەزراون و بەحەقیقەت مووچەکەشیان لە ئاستی پێویست نیە، بۆیە ئەوە دوو گرفتی گەورەیە داواکارم ئەو گرفتە چارەسەر بکرێ و جارێکی تر بە سەریا نەچینەوە، خاڵێکی تر کە مولاحەزەیە لەسەر ئەوەی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان مەسەلەی دامەزراندن، من تەئیدی ئەو بۆچوونەی ناسك خان دەکەم کە بەڕاستی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە کۆلیژ و بەشە زانکۆکانی هەرێمی کوردستان بەڕاستی پێموایە ئەو سەرفەی لە زانکۆ ولە کۆلیژەکانی هەرێمی کوردستان دەیکات لەگەڵ مامۆستا و لەگەڵ داخل کردنی ئەو

قوتابیانەی کە داخڵ کراون لە زانکۆکانی هەرێمی کوردستان و پاشان کە هەتا ئێستا قوتابی 2008 و 2009 لە هەرێمی کوردستان ماون و دانەمەزراون، قوتابی 2012 کە تەخەروجی کردووە دامەزراوە، ئەمە بەڕاستیەکەی دەبێتە زوڵم لەوانە، چونکە بێ ئەمەلی لەلا دروست دەبێ، ناشکرێ بەڕاستیەکەی ئەم هەرێمە هەرێمی هەمووانە و زۆربەی ئەو خەڵکانە منداڵی فەقیر و هەژارن، کە دەخوێنن و تەخەروج دەکەن و پاشان شمول ناکا، ئەگەر شمول ناکات ئەو کۆلیژە بۆ هەیە؟ یان ئەو ڕەنجە بۆ دەدرێ؟، هەم مامۆستاکە لەگەڵ قوتابیەکە وهەم قوتابیەکە لەگەڵ خۆی، بۆیە هیوادارم ئەو گرفتە چارەسەر بکرێ و خەڵك مەحروم دەکرێ لە حەق و مافی خۆی، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

ئەگەر بەردەوام بن ناوی شەش کەس دەڵێم کە ماوەی دە دەقیقەیە پێکەوە قسە دەکەن، کاك کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ماددەی میلاکات ماددەیەکی زۆر گرنگە، کە 15 هەزار میلاك ئەو ساڵ لە بودجەی 2013 جێگەی کراوەتەوە، بەڵام بۆ ئەوەی ئەو میلاکاتانە زانستیانە بێ و هەروەها ئیختساسەکان و پلە وەزیفیەکان بەشێوەیەکی دادپەروەرانە و لەسەر ئەساسی پێویست بێ، بۆیە منیش پێم باشە بەڕاستی لەسەر بنچینەی مەجلسی خدمە بێ و بە پێی قانونی مەجلسی خدمە دامەزرێن بۆ ئەوەی هەم دادپەروەرانە بێ و هەم زانستی بێ، هەروەها ئێمە کاتی خۆی وەکو لیژنەی شەهیدان ڕاپۆرتی خۆمان دابوو بۆ ئەوەی 5٪ ی پلەی ئەو میلاکاتانە بدرێ بە کەسوکاری شەهیدان بە منداڵی شەهیدان، دیسان لێرەدا پشتگیری خۆم بۆ داواکاری و پێشنیارەکانی کاك صباح و ژیان خان وهەروەها ئەوانەی کە داوایان کردبوو ئەو ڕێژەیە بۆ منداڵانی شەهید لە دامەزراندن بکرێت، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

نەسرین خان فەرموو.

بەڕێز نەسرین جمال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە میلاکات قسە وباسی زۆری لەسەر دەکرێ، زۆر زیاتریش هەڵدەگرێ، لە ماددەی 19 بەشی یەکەم کە باسی 15 هەزار دامەزراندن دەکات، ئێمە پێمان خۆشە کە ژمارەکە زیاد بکرێ، بەڵام هەر لێرەشدا نوێنەری حکومەت باسی لەوە کردووە ئەو 15 هەزارە بووە بە 17 هەزار، ساڵی 2012 ژمارەکە زیادی کردووە و 17 هەزارەکە زیادی کردووە، ساڵی 2013 ژمارەکە زیادی کردووە، لە وەزارەتی مالیە پرسیار دەکەم ئایا لە حاڵەتی ئەو زیاد کردنە ئەو مووچەیەی کە فەرمانبەرانی کە دادەمەزرێت لە چی دابین دەکرێ؟، دووەم/ من بە باشی دەزانم ڕام وایە سەرجەم ئەو دامەزراندنانەی کە بۆ سەرۆکایەتی هەرێم و ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتی ناوخۆ و ئاسایشی گشتی و ئەنجومەنی ئاسایش، ئەمەش بە پێی ئەو

فۆرمانە بێ کە لە دائیرەی ئامارەوە دائەنرێ و چۆن خوێنـدکارانی تـر پـڕی ئەکەنـەوە و پێـی دائەمـەزرێ وئــەمانیش بەهــەمان فــۆرم دابمــەزرێن و، لــە بڕگــەی 3 زۆر باســی ئەنجومــەنی ڕاژە کــرا، هۆکــارێکیش هێنرایەوە کە چاوەڕوانی سیڤی دەکەن کۆدەکرێتەوە، بەڵام هاوڕێیان هەر ماوەیەك لەمەوپێش دەستـەیەك دامەزرا و کۆمەڵێ سیڤیش تەقدیم کرابوو، بەڵام ئەو سیڤیانە نەخرانـە کارنامـەوە، تـەنها بـە یـەك سـیڤی دەستـەکەیان دامەزرانـد، ئەمـەش دەتـوانن هـەمان شـت بکـەن ئەگـەر سـیڤیەکان کۆکراوەتـەوە یـەك سـیڤی هەڵبژێردرێ و تەقدیم بکرێ، چونکە ئەمە یاسای تایبەتی خۆی هەیـە لـە سـاڵی 2011 ڕاسـپاردەی ژمـارە 11ی سـاڵی 2012 هـەمان بابـەت تەئکیـد دەکاتـەوە، بـۆ تـاوەکو ئێسـتا حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان نەیتوانیوە، ئەگەر زەرورە بۆچی ئەو ئەنجومەنە پێك ناهێنـدرێ؟، خـاڵێکی تـر کـە ئەمـەوێ ئامـاژەی پێـی بدەم مەسەلەی گرێبەستەکانە، ئەمە هەموو ساڵێك ماددەی تایبـەتی خۆشـی هەیـە و ڕاسـپاردەشمان هەیـە، بۆ ئەوەی کە ئەولەویەت بدرێ بە عەقدەکان، ئەم عەقدانە لەڕاستی دا ئەگـەر پێویسـتە لـە فەرمانگـەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا بۆ ناکرێن بە دائیمی، ئەگـەر پێویسـتیش نیـە بـۆ چارەسـەرێکیان ناکـەن؟، بەڵام دەبێت ئەو گرێبەستانە لەڕاستی دا بەدەر بێ لە مەحسوبیەت و مەنسوبیەت، چونکە لـە دائیرەکانـدا ئەو مەحسوبیەت و مەنسوبیەتە تا ئێستا هەیە، پێویستە بەدەربێ لە مەحسوبیەت و مەنسوبیەت بە پێـی ئەو خاڵبەندیانە بێ کـە خوێنـدکاری تـر و خـەڵکی تـری پـێ دائەمـەزرێ، بۆیـە مـن لێـرەوە یـەك پێشـنیار دەکـەم ئەگـەر ئێمـە سـاڵانە لـە بودجـەی حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتاندا چـەندین مـاددە و چـەندین ڕاسپاردەمان هەیە، ئەو ماددە و ڕاسپاردانە ناچنە بـواری جـێ بـەجێ کردنـەوە، بۆیـە پێشـنیار دەکـەم ئـەو مـاددە و ڕاسـپاردانە ئەگـەر پێویسـت نـین لەڕاسـتی دا بـا لـەم بودجەیـە لێـی دەرکـەین، ئەگـەر حکومـەتی هەرێمی کوردستان پێی جێ بەجێ ناکرێ، ئەگەر زەرور نیە با لێی دەرکەین و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نازانم ساڵ بەساڵ بودجە زیاد دەکات، بەڵام دامەزارنـدن کەم دەکات، هۆیەکـەی چیە نـازانم؟ پێـرار 25 هەزار دامەزرا، بودجە کەمتر بوو پار 17 هەزار دامەزرا بودجە لە هی ئەو ساڵ کەمتر بوو، ئەوساڵ بودجە زیاترە کەچی 15 هەزار دامەزرانـدن هەیـە، سـەرەتا لـە پەرلـەمان داوا دەکـەین هەنـدێك کارمەنـدی هەیـە ڕاگەیاندنەکان ئەوانەی ئیعلامیەکان پێشتر لە تەلەفزیۆنی نـەورۆز کاریـان دەکـرد، ئێسـتاکە زۆر دڵسـۆزانە کـار دەکـەن ژمارەکـەیان وابـزانم 27 کارمەنـدە لـە سـتۆدیۆش کـار دەکـەن شـەو و ڕۆژ کـار دەکـەن ئـەو کارمەندانـە، جـاری واهەیـە ئیشی پاسـەوان دەکـەن، ئیشی بەردەسـت دەکـەن و وێنـەگرن وپێشکەشکارن و هەموو شتەکن لە دڵسۆزی خۆیانە دەستیان خۆش بی ئەو ئیشەی دەکەن، بەڵام تاوەکو ئێستا یەك حسابیان بۆ نەکراوە، ....

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

خوشکی من ئەوە حەق نیە تۆ لە خۆتەوە قسە بکەی، ئەوانە سەر بە وەزارەتی ڕۆشنبیرین، لێرە تەنسیب کراون، نابێ تەحقیق لە مەسەلەکان بکەی ئینجا قسە بکەی؟، خۆ موەزەفی ئێمە نین ئەوانە، ئەوانە بە کاتی ئیش لەلای ئێمە دەکەن، فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم گوتی عایدی تەلەفزیۆنی نەوروز بوو، بەڵام هەتا ئێستا یەك حسابیان بۆ ناکرێ، با دەزانم بۆ خۆیان باسیان کردووە، خۆ من لە خۆمەوە ئەو قسەیە نایەنم، بەڵێ، بە نیسبەت گرێبەست باسی ناکەم تەنها پشتوانی لە هاوکارانم دەکەم، پشتیوانی لە کاك خلیل دەکەم کە بایەخ بدرێتە دامەزراندنی با بڵێین کارمەندی دائیرە خەدەمیەکان لەوانە ئاو و کارەبا کە زۆر زۆر پێویستیان پێیەتی، نموونەشمان هەیە کە چەند ساڵە ئێستا لە فەرمانگەی ئاوی کۆیە کەس دانەمەزراوە لە کارەبا بە هەمان شێوە، ئەو کۆلیژانەی کە دەرچووی ئەو کۆلیژانە دانامەزرێن حەق وابوو لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا چەند ساڵە لەگەڵ وەزارەتی پەروەدە قسەیان بکردبا بۆ ماوەیەك دای بخەن، ئەو دەرچووانە زەنبیان چیە و تاوانیان چیە کە دانامەزرێن؟، بە نیسبەت دامەزراندنی پەروەدە حەق وایە لەلایەن بەڕێوبەرایەتی پەروەردەکان بێ، لەبەرئەوەی ئەوان باشتر دەزانن کێیان پێویستە، بە نیسبەت دامەزراندن بە کۆی گشتی لەسەرۆکایەتی هەرێمەوە هەتاوەکو ئاخر دەستە حەق وایە بە پێی فۆرم بی، ئەنجومەنی ڕاژە ئەگەر یاسایەکە دەرنەچووبا حکومەت گلەیی دەکرد دەیگوت تاوەکو ئێستا یاسا دەرنەچووە ناتوانین کەس دابمەزرێنین، خۆ ئەوە دوو ساڵە یاسا دەرچووە، بەڵام کەسیش دانەمەزراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، سەبارەت بە ماددەی 19 لەڕاستی دا من کۆمەڵێك سەرنج و تێبینیم هەیە و هەندێکیشی پرسیارە و ڕەخنەشی تێدایە، یەکەمیان/ ئەوەیە کە ئێمە باسی دەوڵەتی یاسایی و دەوڵەتی دیموکراتی بوون و دەوڵەتی دیموکراتی دەکەین لە هەرێمی کوردستان، بەڕاستی ئەمەش لە پراکتیکا دەبێ بیسەلمێنین، یەکێك لەو خاڵانەش پەیوەندی بە دامەزراندنەوە هەیە، بۆ ئەوەی فەرق و جیاوازی نەکرێ لەنێوان هاووڵاتیان دا و دادپەروەری جێ بەجێ بکەین، پێویستە بەڕاستی سەرۆکایەتی هەرێم و سەرۆکایەتی حکومەت و سەرۆکایەتی پەرلەمان، ئەنجومەنی ئاسایش و هەموو هێزە چەکدارەکان بە پێشمەرگە و بە ئاسایش و بە پۆلیسەوە ئەوانیش خازع بوون، ئەو جۆرە دامەزراندنەی کە مەدەنیەکانی پێ دادەمەزرێ بەداخەوە تاوەکو ئێستا جێ بەجێ نەکراوە، خاڵێکی تریش بەڕاستی پەیوەندی بە

خانەنیشـینەوە هەیـە، بـەڕێزان ئێمـە سـاڵانە هـەزاران کـەس خانەنیشـین دەبـێ لـە حکومـەتی هـەرێمی کوردستان ڕاستەوخۆ لە ڕێگەی بەڕێوبەرایەکەیـەوە یـان وەزارەتەکەیـەوە خـەڵك دەخرێتـە شـوێنی، ئەمـە لێرە مەحسوبیەت و مەنسوبیەت و ناعەدالەتی دروست دەبێ، بەڕاستی شوێن پڕکردنـەوەی ئەوانـە دەبـێ جارێکی تر بێتەوە پەرلەمان و بۆ ساڵی نوێ سەلاحیەت بدرێتەوە بـە دامەزرانـدنی ئەوانـە، بۆیـە ئەمـەش بەڕاستی ناعەدالەتی گەورەی تێدا دەکرێ، بەڕێزان من دوو نموونەتان پێشان دەدەم، بەڕاسـتی مـن وای تـێ دەگەم کە بێ سەروبەریەکی تەواو لە یاسا هەیە لەم هەرێمە بە تایبەتی کـە پەیوەنـدی بـە دامەزراندنـەوە هەیە، تەمەنا دەکەم ئەم دوو نووسراوە وەڵام بدرێتەوە لەلایەن حکومەتەوە، یـەکێکیان پەیوەنـدی بـەوەوە هەیە بەڕاستی دامەزراندنی هەڕەمەکی هەیە، بەداخەوە کەوا دەڵێم، لەبەرئەوە ئێمە لە وەزارەتی ناوخۆ و لە لیژنەی ناوخۆ بەهۆی کەموکورتی بودجەکەیانەوە کە ئەوەندە جیاوازی هەبوو لەگەڵ ئەوەی کە داوایان کـردووە و لەگـەڵ ئـەوەی کـە موافەقـەت کـراوە، گەڕاندنـەوە بـۆ وەزارەتـی دارایـی و حکومـەتی هـەرێم چارەسەری بکەن، وەڵامی ئێمەیان دایەوە کـە چارەسـەریان نـەکرد، وەڵامـی ئێمـەی دایـەوە انشاءالله وەڵامـی نەدایناوە، لەبەرئەوە دەڵێ 5 هەزار کەس کە ئەوە نووسراوی ڕەسمی خۆیانە بەڕێزان 5 هەزار کـەس لـە 1/17 بۆ لیژنەی ناوخۆ هاتووە، هـەموو ئەنـدامانی لیژنـەی نـاوخۆ لەبەردەسـتیانە، ئـەم 5 هـەزار کەسـە بەدەر لە ڕێنماییەکان و بەدەر لە میلاکات و بەدەر لە موافەقەتی پەرلەمان دایـان مەزرانـدووە، نووسـراوی خۆیانـە، تکایـە ئەمـەمان بـۆ ڕوون بکەنـەوە هۆکارەکـەی چـیە؟ دامەزرانـدنی 5 هـەزار کارمەنـد بـۆ فەرمانـدەیی هێزەکـانی زێرەڤـانی، دامەزرانـدنی 2700 ئـەوە میلاکـە، گەڕانـەوە واتـە گواسـتنەوە 3500 کەس، گواستنەوە جیاوازە، دێمە سەر باسی نووسراوێکی تر کە بەڕێز کـاك ڕشـید تـاهیر تـەوقیعی کـردووە، ئەمە بەڕاستی هیچ هینێکی ئیداری پێوە دیار نیە، حکومی پێوە دیار نیە، بـۆ نموونـە ئەمـە گواسـتنەوەیە بە ژمارە 7450 لە 2012/4/23 دەڵێ مووچەی ئەوانەی لە خوارەوە ڕوون کراونەتەوە مووچەکەیان لـە وەزارەتی دارایی وئابووری خەرج دەکرا، سەر بە فەرمانـدەیی زێرەڤـانین، بـەڕێزان ئەمانـە ئەگـەر سـەر بـە فەرماندەی زێرەڤانین چۆن لە وەزارەتی دارایی خەرج دەکرا؟، ئێمە هەموومان دەزانین زیاتر لە 55 هەزار زێرەڤانیمان هەیە سەر بە وەزارەتی ناوخۆیە، پاشان دەڵێ بگوازرێتـەوە بـۆ سـەر فەرماندەییەکـەتان، ئەمـە بۆ وەزارەتـی نـاوخۆ دەڵـێ، باشـە چـۆن شـتی وادەبـێ؟، پاشـان دەڵـێ ژمـارە 1 ئـەم بڕگانـە، ئەمـە ناوەکانـە، گواستنەوەی ڕاژەی 4461 پۆلیسی موتەفەریقـە، ئەمـە هـەر ئەوانـەن و ناویـان نـاوە موتەفەریقـە، پاشـان گواستنەوەی ڕاژەی 1745 کەس لە لەشکری تایبەتی فلان، باشە ئەمە چۆن دەبێ؟ نە جیهەتەکەیان داوای کردووە و نە موافەقەتی ئەنجومەن هەیە، لێرەشەوە دەڵێ چی وەزارەتی پێشمەرگەی یەکـەی 80 بـۆ کـاری پێویست، یەعنی بەڕاستی ئەمـە نووسـراوێکە هـیچ هینێکـی قـانونی و یاسـایی و ئیـداری پێـوە نیـە، تکایـە وەڵاممان بدەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ماموستا فەرمان فەرموو.

بەڕێز فرمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە دامەزراندن بەشێوەی فۆرم بەڕاستی یەك لە کارە چاکەکان بوو، کە جۆرێك لە دادپەروەری تێدابوو، جۆرێك لە دادپەروەری، بەڵێ هەندێ دامودەزگا هەیە وەکو هاوکارانم بەڕاستی ئیشارەیان پێدا پێشنیار دەکەین و بە چاکی دەزانین ئەوانیش بێنە ژێر ئەو فۆرمە بۆ نموونە ئاسایش هەروەها سەرۆکایەتی هەرێم و هەروەها ئەنجومەنی وەزیران و پەرلەمان تاوەکو ئێستا ئەوان دادەمەزرێن لە دەرەوەی ڕێنماییەکان، دیارە ئەو خەڵکانەی کە لەو دامودەزگایانە دامەزرانە، هەر خەڵکی ئەو هەرێمەنە، بۆ جیاوازی بکرێ لە نێوان ئەندامەکانی کۆمەڵگا، پێمان چاکە بەڕاستی و پێشنیار دەکەین ئەوانە بەشێوەی فۆرم وەکو هەموو کەسێکی تر لە هەرێم دا دابمەزرێن، دیارە ئەنجومەنێکی باڵا پێکهاتبوو لەسەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆ دامەزراندنی دامەزراوانی ساڵی 2012، سەرەتا بەڕاستی کۆمەڵێك گرفتی دروست کرد بەتایبەتی ئێمە ئەگەر بێین وردی بکەینەوە لەلایەنی پەروەردەوە کۆمەڵێك گرفتی بۆ پەروەردە دروست کرد، لەبەرئەوە ڕێزم بۆ ئەو برادەرانەی کە لە لیژنەکە بوونە لیژنەکە پێك هاتبوو لە وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتی پەروەردە، لەگەل وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی لەگەڵ سکرتێری ئەنجومەنی وەزیران، لەوانە پێك هات بوون، جا ئەوانە بە نوێنەرایەتی دیارە چەند کۆمەڵێك شارەزا و پستپۆڕێکیان ناردووە، بەڵام بەڕاستی لە ئەنجامی وردبوونەوەمان ئێمە لە بواری پەروەردە ئەوانە نە شارەزا بوون و نە پسپۆڕیش بوون لە دانانی ڕێنماییەکان، بۆ نموونە بەڕاستی ڕێنماییان داناوە سەرەتا دێمە سەر خاڵێك ئەوانەی کە دەبن بە مامۆستا بریتین لە ئەوانەی کە پەیوەندیان دەرچووی کۆلیژی پەروەردە و بنەڕەتیەکانن و هەروەها پەیمانگاکانی پێگەیاندن، 100٪ داناوە، من دەپرسم دەرچوویەك دەبێ پلەکەی 100٪ بێ ئەوجا دادەمەزرێ بە مامۆستا، ئەوە چ جۆرە ڕێنماییەکە؟ ئەوە ڕێنمایی دامەزراندنە یان ڕێنمایی دانەمەزراندنە، من داواکاریەکم لە کنە دەرچوویەکە پلەکەی 97 دەرچووی یەکەمە لەسەر پەیمانگا دانامەزرێ، بە پێی ڕێنماییەکانی یەکەم و دووەم و سێیەم دەبێ دامەزرێ، لەبەرئەوەی ڕێنمایی ساڵی 2012 دەبێ دەرەجەکەی 100٪ بێ، یەعنی بەڕاستی نازانم ڕێنمایی دامەزراندنە یان دانەمەزراندنە؟، ئەگەر وەڵاممان بدەنەوە، لەبەرئەوەی وەزارەتی داراییش لێرە ئەندامە و لە لیژنەکەشە، ئەگەر ئەمریش دەفەرموون ئەوە داواکاری و سکاڵای ئەو بەڕێزەشتان بدەمێ و ئەگەر داشی مەزرێنن ئەوە باشتر، خاڵێکی تر بەڕاستی ئەوە دیسان هەر لە ڕێنماییەکان دا هاتووە، نازانم ئەوەی ئەو ڕێنماییانەی داناوە چۆنیان بیرکردووەتەوە، دەرچووانی ساڵی 2008 و 2009 و 2010 و 2011 و 2012 کە 2009 دانەمەزراوە کەچی 2011 دامەزراوە، چ فەلسەفەیەك لەوەیە و چ حیکمەتێك لەوەیە، 2010 دانەمەزراوە، 2011 دامەزراوە، خاڵی ترمان هەیە، بەڕاستی با بێینە سەر وەزارەتی پەروەردە ئێمە داوا دەکەین بەڕاستی دامەزراندنی مامۆستایان بگەڕێنینەوە بۆ وەزارەتی پەروەردە، خۆی وەزارەتی پەروەردە بە پێی پسپۆڕاتی میلاکەکان دیاری بکات چی دەوێ، کۆمەڵێك پسپۆڕیەتێکی بەسەر وەزارەتی پەروەردە دا

دەسەپێنن، بەڕاستی وەزارەتی پەروەردە ئەو پسپۆڕیانەیان پێویست نیە، بەڕاستی وەزارەتی پەروەردە دەبێ خۆی پسپۆڕیەکان دیاری بکات، خاڵی ترمان هەیە ڕێژەی ئەو دامەزراندنەی کە بۆ وەزارەتی پەروەردە دەرچووە، 3500 فەرمانبەر و مامۆستایە، بەڕاستی ئێمە داوا دەکەین ڕێژەکەی بەرز بکەینەوە بۆ 5 هەزار مامۆستا و فەرمانبەر، برادەران زۆر باسیان لە خانەنیشین کرد، بەڕاستی خانەنیشین خانەنیشین دەکرێ لەبەرئەوەی بە پێی یاسا و ڕێسایەك کە دیاری کراوە تەمەنی گەیشتە ساڵی دیاری کراو خانەنیشین دەکرێ، بەڵام ئەو بەڕێزە خانەنیشین دەکرێ، بەڵام لە هەمان کاتدا گرێبەستی لەگەڵ دەکرێ، من نموونەم لایە بە دەرەجەی وەکیل وەزیر خانەنیشین کراوە، پاشان گرێبەستی لەگەڵ کراوەتەوە، بەڕاستی ئەوە بەهەدەردانی سەروەت و سامانە یەکێك بە دەرەجەی وەکیل وەزیر خانەنیشین بکرێ، پێویستی بە گرێبەستە دووبارە لەگەڵ هەمان دائیرەکەی خۆی بکاتەوە و بوجە وەرگرێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

تەواو کۆنترۆڵ مایکرۆفۆنەکەی بکوژێننەوە، پێنج دەقیقە قسەت کردووە خوا دەزانی، عظیمة خان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەگەر قسە لەسەر دامەزراندن بکەین کاتێك کە ئێمە ئەندامانی ئۆپۆزسیۆن ئێمە بڵێین ناعەدالەتی و نا یەکسانی هەبووە لە مەسەلەی دامەزراندندا، یان خراپ بەکارهێنانی ئەو دەسەڵاتە کە لە دامەزراندندا هەبووە ڕەنگە لەسەرمان بکەوێ، بەڵام خۆشبەختانە ئەمرۆ بە ئۆپۆزسیۆن و دەسەڵاتەوە ئەو دەزگایەی کە حکومەت هەنگاوێکی نا بوو کە بەشێوەیەکی سیستماتیکیانە بتوانێ کار لەسەر مەسەلەی دامەزراندن بکات نەیتوانیوە وەکو پێویست سەرکەوتوو بێ، بۆیە من لێرەوە دەڵێم پێویستە دەزگای دامەزراندن یان ئەنجومەنی ڕاژە بە زووترین کات دابمەزرێ لە ماوەیەکی زەمەنی لەو یاسایە دیاری بکەین کە ئەنجومەنی ڕاژە دابمەزرێ و مودەی زەمەنی دیاری بکرێ بۆ یاسایەکە تا ئەو کات ئینجا دامەزراندن دەست پێ بکات، من یەك پرسیار لە وەزیری دارایی دەکەم، وەزیری دارایی لە یاسایەکە هاتووە پێویستە لەسەر وەزارەتی و ئابووری بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەکانی تر وردەکاری میلاکات دەست نیشان بکات، ئایا ئەم میلاکاتانەی کە ساڵانە حکومەت دەست نیشانی دەکات و 15 هەزارە دەبێ بە 20 هەزار، 17 هەزارە و دەبێ بە 30 هەزار، ئەم میلاکاتانە کە حکومەت پێویستیەتی بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتەکان ئایا لەسەر ئەساسی پێویستی وەزارەتەکانە یان حکومەت بە گۆترە ئەم ژمارەیەی دانا، خاڵێکی تر کە دەمەوێ قسەی لەسەر بکەم لەسەر مەسەلەی دامەزراندن، ئەو سێ دەزگایەی کە تا ئێستا کاری کردووە سێ دەزگای زۆر جیاواز بوونە هیچیان بەڕێنمایەکان کاریان نەکردووە، بۆیە من دەڵێم ئەو ڕێنماییانە یەك بخرێن، یەك دامەزراوە و یەك موئەسەسەی دامەزراندن هەبێ کە کار لەسەر کۆی دامەزراوەکانی حکومەت بکات، لەسەر ئەساسی پێویستی دامودەزگاکان بێ نەك وەك فۆرمی خۆراك بە پێی ژمارەی دانیشتوان دابەش

بكرێ بەسەر وەزارەتەكاندا، چونكە مەسەلەی دامەزراندن لەسەر ئەساسی پێویستی فەرمانگەیە، لەسەر ئەساسی پێویستی وەزارەتە، لەسەر ئەساسی پێویستی ناوچەیەكە كە چەندی پێویستە بۆ دامەزراندن نەك لەسەر ئەساسی شوێنێك هەر دوو حیزب دەسەڵاتدار بوونە، بۆیە ناوی ئەهێنین چونكە دوو ئیدارە بووە، ئیدارەی ئێرەو ئیدارەی ئەوێ خەڵكی تەعین كردووە، كە ژمارەیەكی زۆر لە هەندێ فەرمانگە لە هەندێ ناوچە بە موەزەفی زیاد و فەرمانبەری زیاد كە هەندێ جێگایان نابێتەوە لەناو فەرمانگەكاندا نەك كاریان هەبێ لەناو دامودەزگاكاندا، ئێمە دەمانەوێ حكومەتێكی موئەسەساتی ڕێك وپێك دابمەزرێ بۆ ئەوەی كە كاروبارەكانی حكومەت بە باشی بەڕێوەبەرێ یان دەمانەوێ دڵی خەڵك ڕازی بكەین لە مەسەلەی دامەزراندندا سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

پەیام خان فەرموو.

بەڕێز پەیام احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەم بابەتە قسەی زۆر هەڵدەگرێ، من یەكەم خاڵم ئەوەیە كە ئەولەویەت لە دامەزراندن بدرێ بە ئەوانەی سەنەواتی سابیقە، ئەوانەی پێشتر تەخەروجیان كردووە، بەڵام دانەمەزراون، تەئكید دەكەمەوە لەسەر ئەو پێشنیارەی كە ئەو بەشانەی پێویستیان پێ نیە لە دامەزراندندا، ئەو بەشانە كە ئەمە لەزۆر وڵاتاندا پەیڕەو دەكرێ پێی دەڵێن (سنە التفرغ) واتە ساڵی ڕاگرتن، یەعنی ئەو ساڵە ئەو بەشە هیچ خوێندكارێك وەرنەگرێ بۆ ئەوەی ئەو بەشە بە دامەزراندن نیە لەو بەشەدا، پێویست ناكات خوێندكاری بۆ وەرگیرێ، دواتر من خاڵێكم هەیە پێشنیار دەكەم ئەو خاڵە كە ئەویش دامەزراندن بۆ ناوچە كوردستانیەكانی دەرەوەی هەرێم، پێویستە ئێمە ئەوەمان لەبیر نەچێ كە ئەو خەڵكانەی لە دەرەوەی ناوچە كوردستانیەكانی دەرەوەی هەرێمن بەشێكیان بۆ دیاری بكرێ لەم ماددەیەدا، چونكە ئەوان پێویستیەكەیان زۆرە بۆ دامەزراندن و ئێمەش ناومان ناوە ناوچە كوردستانیەكان كەواتە حەقی خۆیانە كە لە هەرێمدا بەشیان هەبێ، هەر ئەوەش كە ئەمە بەشێكە لەوە كارێكی نەتەوەییە كە ئێمە دەسەڵاتمان هەیە پێویستە خزمەتی ئەوانیشی پێ بكەین، هەر ئەوانیشن كە ئێمە بەهۆی دامەزراندنەوە ئەو خەڵكانەی لەوێ دادەمەزرێن و دادەچەسپێن بۆ خزمەت كردنی ئاسایشی نەتەوەیی خۆمانە، پێویستە ئێمە لێرەدا خەمی ئەوانیش بخۆین، چونكە ساڵانە وەكو ئاگامان لێیە دواتر بەشێك دائەنرێ لەوە پێویستە لێرە ئاماژەی پێ بدرێ، هەروەها ئەولەویەت بدرێ بە گرێبەستەكان، بەڵام ئەو گرێبەستانە كە ساڵانی پێشتر كراوە، ئێستاش كە گرێبەست دەكرێ ئەبێ بە پێی شروت بێ، چونكە بۆ ئەوەی وەكو هاوكارانم باسیان كرد بە واستە و واستەكاری نەبێ و بەوە نەبێ كە گرێبەست ئەولەویەتی هەیە لە دامەزراندن، بۆیە بچین كەسی خۆمان و خزمی خۆمان بێنین ئەو گرێبەستەی لەگەڵدا بكەین پێویستە گرێبەستەكانی بە شروت

بێ، كە ئەو شروتانە لەسەری بچەسپێ و دوای ئەوە گرێبەستەکەی لەگەڵ دا بکەن و ئەولەویەت بدرێ بەوانە بۆ دامەزراندن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

كاك كاردۆ فەرموو.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

داوا لە بەڕێزت دەكەم كە وەڵامی پەرلەمانتاران نەدەیتەوە بەو شێوەیە..... .

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

پەرلەمانتار ناوی ئەحزاب بێنێ و ناوی ئەشخاس بێنێ دەبێ وەڵامی بدرێتەوە، لە چوارچێوەی عام قسە دەكات بەسەرچاو، بەڵام بە عام قسە نەكات وەڵامی دەدرێتەوە، كاك كاردۆ فەرموو.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە قسە لەسەر ماددەی 19 دەكەین و پێشم وایە ئەو هەنگاوانەی نراون بۆ دامەزراندن بە تایبەتی دابەش كردنی فۆرم هەنگاوێكی ئیجابیە و سەرەتایەكی باشە، بۆ ئەوەی كە ئێمە بمانەوێ دەرفەتی یەكسانی هاووڵاتیەك بە پێی یاسا بڕەخسێنین كە بتوانین لە هەر مافێك كە هەیە لە كوردستان ئەمە دەبێتە هۆكارێكیش بۆ ئەوەی كە موئەسەساتەكانمان بەڕاستی ببنە موئەسەساتی نیشتمانی و ببنە موئەسەساتی هاووڵاتی و متمانەیەك دروست بكات لەنێوان دامەزراوەكان و هاووڵاتی، پێویستە ئەو دامەزراندنە سەرجەم دامەزراوەكان بگرێتەوە، بە تایبەتی دامەزراوەكانی سەرۆكایەتی و ئاسایشیش و وەزارەتی ناوخۆش، چونكە بەم ڕێگایە كە پێموایە ڕێگایەكە لەڕووی قانونی چارەسەر كراوە، بەڵام یەكێك لە گرفتەكانمان ئەوەیە كە ئەو مەجلسە یان ئەو ئەنجومەنی ڕاژەیە دروست بكرێ، ئێستا دەبێ ئێمە قسە لەسەر ئەوە بكەین، هەموو قسەكان بۆ ئەوەیە، ئەو هەیئەتە لە ماوەیەكی دیاری كراو دروست بكرێ، كە دەتوانێ بە پێی یاسا دەرفەتی یەكسان بۆ هەموو هاووڵاتیەك بڕەخسێنێ و داواكارین حكومەت لەماوەیەكی دیاری كراو ئەم دامەزراوە دامەزرێنێ كە شتێكی قانونی نیە و دانەمەزراندنیشی پێشێلكاری یاساییە و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عبدالكریم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری كردنم لە هاوڕێكانم كاك كاردۆ و پەیام خان، خاڵێكی زۆر گرنگ هەیە بە نیسبەت دامەزراندنی ساڵانی ڕابردوو، بە تایبەتی دامەزراندنی 2012 لە وەزارەتی پەروەردە، تەبعەن ئەو خاڵە

هەموو برادەران ئاگایان لێیە و هەموو ئەندامانی پەرلەمان ئاگاداری ئەوەن کە ئێمە ڕۆژانە خۆپیشاندان دەهاتە بەردەرگای پەرلەمان، جارێك نەبوو و دوو جار نەبوو لەوانەیە نزیکەی 10 جار هەتا ئێستاش کتابەکم بەرز کردووەتەوە بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان کە خەڵك هەنە و دامەزراون لە ناوچە جۆراوجۆرەکان ئاخر کتاب هی کۆیەیە، ئەوانە دامەزراون، دوای ئەوە چوونە پەروەردەکان متابەعە بکەن و موباشەرە بکەن ناوەکانیان لەلیست دەرهێنراوە، هەتا ئێستاش کەس بەرپرسیاریەتی خۆی پیشان نەداوە کە ئەو ناوانە بۆ دەرهێنراون، تەنانەت وەزیری پەروەردە ئەو دەسەڵاتەی نیە، چونکە دەڵێ دامەزراندن لە ناو وەزارەتی پەروەردە نەکراوە، بەڵکو لە ئەنجومەنی پارێزگا کراوە، بەڵام ئەوان پاساوەکەی دەگەڕێننەوە بۆ چ؟ کە ناوی کۆلیژەکان گۆڕدراوە، لە فەکەڵتی و سکوڵەوە و ئەو ناوانە گۆڕاوە، یەعنی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان نازانم یەعنی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران دەبێ چارەسەری ئەو کێشانە بکات، بەڕاستی ئێمە لە سلێمانی و لە هەولێر هەمان کێشە هەبوو، یەعنی ناکرێ ئەوانە بەو جۆرە دامەزراندنە، بۆیە دامەزراندنی ئەنجومەنی ڕاژە و دەکردنی یەك ڕێنمایی بەڕاستی ئەو کێشە گەورەیە چارەسەر دەکات، وەکو پەروەردە ئێمە بۆ خۆی وەزارەتی لە یاسای بودجەدا هاتووە کە 3500 پلەی بۆ دانراوە، بەڵام ئێمە وەکو لیژنەی پەروەردە ئیقتراحی ئەوەمان کردووە کە زیاد بکرێ و بکرێ بە 5 هەزار پلە، خاڵێکی تر ئەو کەسانەی کە بابڵێین خوێندوویانە ببنە مامۆستا، کاتی دامەزراندن ئەوانە بەڕاستی هیچ چانسێکیان پێ نادرێ و ناوەکانیان دەرناچێ لەگەڵ ئەوەی کەهەموو مواسەفاتەکانیان هەیە دامەزرێن، بە بیانووی ئەوەی کە ئەو بەشانەی ئەوان خوێندوویانە کەڵکی دامەزراندنی نیە، بۆیە داوا دەکەین ئەوەش بەهەند وەربگیرێ، چونکە بەڕاستی لە کۆبوونەوەکان باسمان کردووە هەر کەسە و بێ بەری خۆی لێ پیشان دایە کە ناتوانێ چارەسەری بکات، بەش هەیە دەتوانرێ خوێندنەکەی تەعلیق بکرێ، هەتاوەکو دەرچووەکانی دابمەزرێن جارێکی تر ئینجا دووبارە خوێندنەکان دەست پێ بکاتەوە، پێی ناوێ ناوی ناوەکان بێنم مێژوو و کوردی و جوگرافیا و ئەوانە بەڕاستی فەلسەفەیە و ئەوانە دانامەزرێن و نازانن یەعنی چارەسەرێکیان دەبێ بکرێ، چونکە ئەوە داواکاری خەڵکە، خاڵێکی تریشم هەیە پێوەرەکان زۆر عادیلانە نین لە دامەزراندن، دوای ئیعلان کردنی ئەو دەرەجانەی کە وەزارەتی دارایی دەست نیشانی کردووە هەموو ساڵێك کۆمەڵێك پلەی شاغیر دەمێنێتەوە، ئەو پلە شاغیرانە بەڕاستی بەشێوەیەکی ناعەدالەتی دووبارە دابەش دەکرێتەوە سەر خەڵکی، ئەوەی زۆر بابڵێین دیاردەیەکە ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم بە نیسبەتی پەروەردە کاتێ کە خوێندنی کوردیان تێدایە، ئەوانەش پێویستە یان مامۆستا لە شارەکان بنێردرێن بۆ ئەوان یان ڕەچاوی دەرچووانی خۆیان بکرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم (وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە ژیانی خەڵکەوە هەیە بۆیە زۆر گرنگە بۆ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان زۆر قسەیان لەسەری کرد، پێویستە حکومەت سوود لەو کەموکوڕیانە کە لە بواری دامەزراندن داهەیە وەربگرێ بۆ ئەوەی لەم ساڵە دووبارە نەبنەوە، من ناچمەوە سەر هەموو ئەوانەی کە هاوکارانم باسیان کرد، پشتیوانی لێ ئەکەم بە تایبەتی ئەوەی کە پەیوەندی بە زیادەڕەویەوە هەیە لەو ڕێژەیەی کە بۆ دامەزراندن دائەنرێ، پێویستە بەڕەزامەندی پەرلەمان بێ، بە گەڕانەوە بۆ پەرلەمان، پشتیوانی لە کاك خلیل وهاوکارەکانی ترم دەکەم کە ماوەیەك دیاری بکرێ بۆ پیادە بوونی ئەنجومەنی ڕاژە، مەجلسی خدمە، بەڕاستی پێویستە پەرلەمان لەوە بپرسێتەوە کە یاسای دەرکردووە بۆچی جێ بەجێ ناکرێ؟، یەعنی چۆن تەئکید دەکاتەوە کە پیادە بکرێ؟، لە کاتی دەرچوونی دا کە ساڵی 2011 دەبوو جێ بەجێ بکرابایە، سەبارەت بە بڕگەی 3 کە سەبارەت بە دامەزراندنە لەڕاستی دا تێبینی دەکرێ کە دامەزراندنەکە زۆر دوادەکەوێ، بۆ نموونە دامەزراندنی ساڵی 2012 هێشتا کە تەواو نەبووە، من پێشنیار دەکەم کە لێرە ئەوە دیاری بکرێ کە حکومەت هەموو ئەو ڕێکارانە تەواو بکات کە بۆ دامەزراندن پێویستە ئەنجام بدرێ لە ماوەیەك دا کە لە مانگی تەمووز تێ پەڕ نەکات لە هەموو ساڵێك دا پێش ئەوەی کە ساڵی خوێندنی تازە دەست پێ بکات، سەبارەت بە گرێبەستەکانیش منیش هەر پشتیوانی لە هاوکارەکانم دەکەم بەڕاستی زۆر قسەی لەسەر کرا، پێویستە ئەوە بەهەند وەربگیرێ بەشێکی زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان تەئکیدیان لەسەر کردەوە، پرسیار لە بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی ئەکەم کە ئایا ئێمە چەند گرێبەستمان هەیە لە هەرێمی کوردستان؟، بە پێی ئەوەی کە لە یاسای بودجەی پاریش دا هاتووە چەند دامەزراوە؟، هەندێ گرفتی دیکەشمان هەیە بەڕاستی لە مەسەلەی گرێبەست دا ئەویش ئەوەیە کە هەندێ لە گرێبەستەکان ماوەی تەمەنی یاساییان بۆ دامەزراندن بەسەر چووە گەیشتوونەتە حەدی خانەنشینی دوایی کە داوای دامەزراندن دەکات دەڵێ تەمەنت بەسەر چووە، بەڕاستی ئەمە پێویستە چارەسەرێکی بۆ بدۆزرێتەوە پێشنیاریش دەکەم کە خاڵێکی دیکە زیاد بکرێ، ئەو پلە قیادیانەی کە لە بەڕێوەبردن و ڕاوێژکارەوە بەرەو سەرەوە، ئەوانە ئەگەر پلە وەزیفیەکەی لە یاسای وەزارەتەکەی دا نەبوو دانەمەزرا زیاد لەوە، چونکە تێبنیی دەکرێ من بە بەڵگە لامە هەندێ وەزارەت بۆ نموونە ڕاوێژکاریان داناوە و دامەزراندووە، بەڵام زیاد لە حەدی ئەو سنوورەی کە لە یاسای وەزارەتەکەی داهەیە، یەك خاڵم ماوە، ئەویش ئەوەیە کە بەڕێز جەنابی وەزیری دارایی ئاماژەی پێیدا بە نیسبەتی زانایانی ئاینی بەڕاستی ئەگەر زەمانەتێك هەیە بۆ ئەوەی کە ئەگەر ماددەیەکی قانونی دانەنرێ لێرە کە مووچەکەیان هەموار بکرێ، یان دەرماڵەیان بۆ بڕدرێتەوە، چونکە بەڕێزیان وای وت، من بە پێچەوانەی بەڕێز د.بشیر داواکەی خۆم سەحب ناکەمەوە، پێم باشە کە بەماددەیەکی قانونی لێرە حکومەتی پێ ئیلزام بکرێ، چونکە ئەو هەموارکردنانەی کە لە بەغداوە بووە پێشتریش پەرلەمان لێرە بڕیاری لەسەر داوە بۆ ئەوەی کە هەموارکردنەکان لێرە ئەنجام بدرێ، بۆیە پێویستە ئەوەش بە ماددەیەکی قانونی بێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

كاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ايوب نعمت قادر (ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتیوانی لەوە دەكەم كە ئەو هاوكارانەم باسیان لە تەعینات كرد لە چوارچێوەی ئەنجومەنی ڕاژە، بۆیە پێشنیار دەكەم كە بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی، چونكە دەقەكە تەبعەن نایاسایی تیایە (حسب التعليمات الصادرة من مجلس الوزراء لحين تطبيق قانون مجلس الخدمة) ئەوە تەبعەن هەر خۆی نایاساییە، چونكە ئێمە یاسای ئەنجومەنی خدمە دەرچووە لە ماددەی 13 كە دەڵێ دوای شەست ڕۆژ بە تێپەڕبوونی ئەوەی یاسا دەبێ جێ بەجێ بكرێ، لەبەرئەوە ئەو دەقە نایاسییە، هەروەها دەبێ بڕگەی 3 ئیلغا بكرێ، چونكە مەجلسی خدمە كە دەرچوو نابێ بە پێی تەعلیمات بێ، بەڵكو دەبێ بە پێی ئەو یاسایە بێ، بەڕێزان نوێنەرانی حكومەتیش بەڵێنیان داو و موژدەشیان دا كە مەجلسی خدمە دەڕواتە بواری جێ بەجێ كردنەوە هەرچەندە وەڵامێك هەبوو، یەكێك لە وەڵامەكان ئەوە بوو گوایە لە پێگەی حكومەت ڕاگەیاندن كراوە بۆ سیڤیەكە هەرچەند زۆر گەڕان نەشم بینی، هەروەها وەڵامێكی دیكەشیان ئەوە بوو كە داوای سیڤی دەكرێت و لە ڕۆژنامەی فەرمی بڵاودەكرێتەوە، بەڵام وەڵامەكانیش پێچەوانەی یاسایەكەیە، چونكە دەبێ لە هەموو ڕاگەیاندنەكان بینراو و بیسراو خوێنراو بڵاوبكرێتەوە نەك تەنها لە ڕۆژنامەی فەرمی و هیوادارم ئەم دەقە بەو شێوەیە بێ بۆ ئەوەی كە جێ بەجێ كردنی یاسایەكە بە شێوەیەكی یاسایی بێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمان):

كاك شێرزاد فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە قسەكانی من بەڕاستی بەزۆری كران، بەڵام من هەر تەئكید لەوە دەكەمەوە كە ئەو ئەنجومەنی ڕاژەیە بەنزیكترین كات كە پەرلەمان بتوانێ دایبمەزرێنێ، هەموو ئەو دامودەزگا ئەمنیانەی كە هەیە لەم وڵاتەدا كە پێشتریش ئێمە باسمان كردووە و من خۆشم لێرە باسم كرد كە بە فۆرم بێ وەك ئەوانی تر دابمەزرێن بۆ ئەوەی هاووڵاتیانی كوردستان هیچیان بێ بەش نەبن لەوە، ئەوانەی كە گرێبەستن ئەولەویاتیان هەبێ، نسبەیەك بۆ كوڕ و كچی شەهیدان دابندرێ كە پاریش ئەوەمان دانا ئەمساڵیش تەئكید لەوە بكەینەوە كە ئەوە بۆیان جێ بەجێ بكەین، پاریش ئالیەتەكمان دانا بۆ ئەوەی كەمئەندامان بەشدار بن لە دامەزراندنەكە كە ئەمە كارێكی واش دەكات كە كۆمەڵێك ئەرك لە كۆڵ حكومەتیش دەكاتەوە ئەو مووچەیەیان دەداتێ و ئیتر ئەوە واز لەو مووچەیەش دەهێنن، تەئكید لەوە دەكەمەوە كە وەزارەتی پەروەردە بەدەست وەزارەتی پەروەردە خۆی بێ، چونكە خۆیان دەزانن چیان دەوێ؟، چەند برادەر باسی ئەوەیان كرد كە من تەئكید دەكەمەوە لەوە، پشتگیری پەیام خان دەكەم بۆ دامەزراندنی

ئەوانەی کە لە دەرەوەی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێمن ئەوانەش تەئکیدیان لێ بکرێتەوە و لێرە ژمارەیەکیان بۆ دابندرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری برادەرانم دەکەم لەوەی کە ئەنجومەنی ڕاژە تا 4/15 دابمەزرێ، تەئکید دەکەمەوە لەوەی کە فەرمانبەرانی هەر سێ سەرۆکایەتیەکە ودەزگاکانی پۆلیس و ئاسایش لەڕێی فۆرمی دامەزراندن و ئەو سیستمەوە بێ کە حکومەت دایناوە، پشتگیری لەوە دەکەم کە ئەولەویەت بدرێ بە ساڵانی ڕابردوو و فۆرمی ئەم ساڵ زۆر ناڕێك و ناعەدالەتی زۆری تیا بوو کە حەقی ساڵانی ڕابردووی خواردبوو، منیش پشتگیری لەوە دەکەم کە ئەولەویەت بدرێ بە فەرمانبەرانی گرێبەست و وانەبێژانی وەزارەتی تەربیە، پشتگیری لەوە دەکەم کە بەشێك دابنرێ لەم میلاکی 15 هەزارە بۆ ناوچە دابڕێنراوەکان، پشتگیری لەوە دەکەم کە ئەو بەشانەی کە زیادن وەکو کوردی و فەلسەفە و ئەوانە بۆ چەند ساڵێ ڕابگیرێ، بەڵام لەبەرامبەر دا ئەو بەشانەی کە پێویستن وەکو ئینگلیزی و کیمیا و فیزیا و ئەوانەی کە ئێستا بەشێك لە خوێندگاکان کێشەیان هەیە لەوەی کە مامۆستای پسپۆریان نیە، من بۆ خۆم چوومەتە چەند ناوچەیەك تا مانگی 11 هەندێ مامۆستای پسپۆریان نەبووە، خوێندکار لەم بەشانە زیاد بکرێ، من پرسیارێکم هەیە لە وەزیری دارایی ئەگەر بێ زەحمەت گوێم لێ بگرێ، دیارە پار 17 هەزار کەس وابڕیار بوو دابمەزرێ، ئەمانە زۆربەی هەرە زۆریان لە مانگی 11 و 12 دامەزراون پارەیەکی زۆر کە زیاتر لە ترلیۆنێك دینار دانرابوو بۆ ئەمانە، بەڵام ئەم مووچەیەیان وەرنەگرت، چونکە 11 دامەزراون و لە 12 موباشەرەیان کردووە، لە 12 دامەزراون و لە 1 موباشەرەیان کردووە، پارەکەیان چی لێ هاتووە، خاڵێکی دیکە جیاوازی نەکرێ لە نێوان دەرچووانی زانکۆکانی هەرێم و ئەو خوێندکارانەی بەڕەزامەندی وەزارەتی خوێندنی باڵا لە زانکۆکانی ناوەڕاست و باشوور دەخوێنن، چونکە ئەوانیش هەر دانیشتووی ئەم هەرێمەن، پرسیارێکی دیکەم هەیە لەبەڕێز وەزیری دارایی، لە کاتی سەردانی بەڕێز سەرۆکی حکومەت و جێگری سەرۆکی حکومەت بۆ ناوچەی گەرمیان 200 کەسیان دامەزراند بەدەر لە 17 هەزار میلاکەکە، بۆ تا ئێستا مامەڵەکانیان ڕاگیراوە لە وەزارەتی دارایی، چونکە پەیوەندیمان زۆر پێوە دەکەن و، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من دەستخۆشی لە حکومەت دەکەم ساڵانە ئێمە ئەو ژمارە زۆرە دادەمەزرێنین، ئەگەر بە کەموکورتیشەوە بێ، بەڵام پرۆسەکە من بەجۆرێك لە عەدالەتی دەبینم، لەبەرئەوەی واستە و واستەکاری تیا نەماوە، خەڵك فۆرم پڕ دەکاتەوە و بە پێی فۆرم و پۆینتەکان خەڵك تەعین دەبێ، ئەگەر من نکۆڵیش لەوە ناکەم ئەگەر کەموکورتی تیا بێ، یان حاڵەتی تێ نەگەیشتن هەبێ بە تایبەتی لەدوای گۆڕینی ناوی سکوڵ وفەکەڵتی و ئەو شتانە، هەندێك غەدر کراوە لە هەندێ کەس بە هۆی گۆڕینی ناوەکەوە، بەڵام وێڕای ئەوە ئەمە پرۆسەیەکە تەعبیر لەوە دەکات کە عەدالەت هەبێ لە دامەزراندن، هەتاوەکو ئەنجومەنی ڕاژەکە من لێرە جەخت دەکەمەوە کە ئەنجومەنی ڕاژە دوو ساڵە تەواو بووە یاسایەکە حەقە ئیتر حکومەتی هەرێم ئەم هەنگاوە بنێ بۆ ئەوەی ئەو ئیعلانە بکات و سیڤی پێشکەش بکرێت و خوابکا وەکو دەستەی نەزاهەی لێ نەیێ کەسێك نەبێ وەکو چاودێری دارایی کەسێك نەبێ بوێرێ بێت ئەو سیڤیە تەقدیم بکات و بێت و ئەو دەزگایە بگرێتە دەست، من لێرە دەمەوێ باسی حاڵەتێ بکەم، حاڵەتی ئەوەی کە ساڵانە من پێموایە 5 هەزار کەس خانەنیشین دەکرێن لە هەرێمی کوردستاندا، ئەم 5 هەزارکەسە چۆن پڕبکەینەوە، ئێمە دەبێ ئێستا قسە لەسەر ئەوە بکەین کە ئەو پێوەرە چی بێ بە تایبەتی بۆ ئەوانەی کە گرێبەستن، من پێشنیارێك پێشکەش دەکەم هیوادارم لیژنەی قانونی بە هەندی وەربگرێت حکومەت ئەگەر ڕەزامەندی بکات، ئێمە داوا بکەین لەو پلانەی کە خانەنیشین دەکرێت، بە پێی ئیختیساسەکان، تەبعەن هەموو کەسێك وەکو یەك نیە، هەموو کەسێکیش کە گرێبەستە وەکو ئەو ئیختیساسە نیە کە خانەنیشین دەکرێت، بەڵام بە پێی ئیختساسات هەر کەسێك ماوەی گرێبەستەکەی لە 3 ساڵ کەمتر نەبێ، چونکە تۆ لە ماوەی ئەو سێ ساڵەدا ئەو کەسە خیبرەیەکیشی پەیدا کردووە، ئەو 5 هەزارە یاخود ئەمساڵ لەوانەیە 6 هەزار بێ، موعەدەل وەربگرین ئەو 5 هەزارە بەو کەسانە پڕ بکرێتەوە کە گرێبەستن بە حەسەب ئیختساس پلەکەی، یەعنی ئەگەر ئەو پلەیە هەبوو و یەکێك خانەنیشین کرابوو عەقدەکە ئەولەویەتی هەبێ و تەبعەن ئەمە خاتوو زەکیە خانیش باسی کرد، من پشتگیری لەو خاڵە دەکەم و پشتگیری لەوە دەکەم ئەنجومەنی ڕاژە دابمەزرێ بەزووترین کات انشاللە، من ناتوانم لێرە بڵێم هەتا ماوەی 45 ڕۆژ، چونکە دەبێ خەڵك هەبێ ئیستعدادی تیا هەبێ ئەو سیڤیە تەقدیم بکات و ئەو پلەیە وەرگرێ، چونکە بەڕاستی مەسئولیەتێکی گەورەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز، من هیوادارم بەڕێز سەرۆکایەتی مەسەلەن تەحەمول بکەن و بێ لایەنی خۆیان بپارێزن، بە سەریعی هەندێ شت دەڵێم، تەرخان کراوی دامەزراوانی پار 17 هەزار کەس، ئەگەر شێخ بایز ئاگای لێرە بێ، تەرخان کراوی دامەزراوانی پار ساڵ کە 17 هەزار کەس بوو تا 2012/12/31 کەسیان هیچ

مووچەیەكیان وەرنەگرت بوو، دەتوانین بڵێین و بزانین ئەوە لە كوێیە ئەو تەرخان كراوانە؟ تەئكید لەو پێشنیازانە دەكەمەوە كە موئەسەساتەكانی هەرێم و سەرۆكایەتی هەرێم ئاسایش و سەرۆكایەتی پەرلەمان و سەرۆكایەتی حكومەت بە فۆرم خەڵك تەعین ببێ، چونكە ئەمانە ئەگەر قەرارە دامودەزگای نیشتمانی بن دەبێ دەرگایان كراوەبێ بۆ هەموو هاونیشتمانیان بەڕاستی، بۆ هەموو خەڵك بتوانێ فۆرم تەقدیم بكات بۆ تەعین بوون، خۆ ئەگەر بە فۆرم نەبێ حەتمەن ئەوەیە كە سۆزان خان باسی كرد واستە و واستەكاریە، گرێبەستەكان زۆر باسكرا، بەڵام گرێبەستی شارەوانی و ئەمانە هەیە بەڕاستی، شارەوانیەكان هەندێ گرێبەستیان هەیە كرێكارن و ئەوانەن كە لەسەر ئالیات ئیش دەكەن و لەسەر شۆفەل و لەسەر كابیسە و ئەمانە زەرورن، یەعنی حەقە بەڕاستی حسابێك بۆ ئەمانە بكرێ، ئەو كۆلیژانەی كە زەرور نیە بەڕاستی من حەزم دەكرد وەزارەتی پلاندانان لێرە بوونایە، چونكە ئەوە ئیشی ئەوانە، یەعنی وەزارەتی پلاندانان حەق بوو لێرە بوونایە بۆ ئەوەی پێمان بوتنایە ئەو كۆلیژانەی كە زەرور نیە و دەرچووەكانیان تەعین ناكەن دایانخەن، ئەگەر موئەقەتیش بێ، زیادكردنی مامۆستایانی ئاینی من حورمەتم بۆ مامۆستا بەشیر هەیە، ئێمە سێ برادەر پشتیوانیمان كردووە و سەحبی ناكەینەوە، بۆ تەئكید كردنەوە بۆ جێ بەجێ كردنی، من پێشنیاز دەكەم و ئەگەر كرابێ پێش من پشتیوانی دەكەم كە نیسبەتێك دابمەزرێ 5٪ لەناو دامەزراوان بۆ كەمئەندامان بەڕاستی، بۆ هەندێ كۆمپانیا ئەم نیسبەتی دامەزراندن بۆ كەمئەندامان دابنێ، حكومەت بۆ داینەنێ، پێشنیازی 5٪ دەكەم بۆ كەمئەندامان و، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

د.عمر فەرموو.

بەڕێز د.عمر نورەدینی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە سیستەم كردنی پرسی دامەزراندن لەڕاستی دا هەموومان لەگەڵ ئەوەین، بەڵام ئەگەر بێین بەراورد بكەین ئەمساڵ چۆن بوو لەگەڵ پار و پار چۆن بوو لەگەڵ پێرار، بێ گومان باشتر بووە، سەرنج هەیە و تێبینی هەیە و بەشێكی زۆری ئەركی ئێمەیە موتابەعە و چاودێری بكەین كە لەساڵی ڕابردووشدا و ئێستاش دەبینین و سەیری بڕگە 3 دەكەین كە حكومەت دەڵێ لەسەر وەزارەت و دامودەزگاكان پێویستە بە پێی ئالەتێك و مەرجی یەكگرتوو و ئاشكرا لە یەك كاتدا هەوڵ بدرێ خەڵك دابمەزرێ، تا ئەو ڕادەیەی پەیوەندی بە وەزارەتی پەروەردەوە هەیە، ئێمە لەگەڵ ئەوەین دامەزراندنی مامۆستاكان و فەرمانبەرانی وەزارەتی پەروەردە بدرێتەوە بە خۆیان، چونكە وەكو تێبینیمان كردووە لەڕێگای لیژنەی باڵای دامەزراندنی پارێزگاكانەوە گرفتی زۆر هەیە، هەروەها سەبارەت بە مەسەلەی ئیختساس، ڕەنگە هەندێ جار دەرچوویەكی ساڵی 2009 هەبێ و تا ئێستا دانەمەزرابێ، بەڵام دەرچوویەكی ساڵی 2012 هەبێ

ودامەزراوە، لە وێنەی گشتی دا وایە، بەڵام کە دێین شی دەکەینەوە پەیوەندی بە ئیختیساسەوە هەیە، دەرچوویەکی ساڵی 2012 کە بیرکاریە، دادەمەزرێ لەبەرئەوەی دەیان قوتابخانە و پەروەردە پێویستیان بە مامۆستای بیرکاری هەیە، بەڵام دەرچوویەکی ساڵی 2009 کە دەرچووی کوردی بێ، لەبەرئەوەی داوا نەکراوە بۆ ئەو ئیختساسە ڕەنگە مابێتەوە، کە وردی دەکەیتەوە، هۆکارەکانت بۆ ڕوون دەبێتەوە، دەربارەی ئەو سەرنجەی کە باسکرا، حەق بوو و حەق بوو و حەق بوو چەندین جار لیژنەی پەروەردە باسی کردبایە لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکان کە ئەگەر پێویستیان بە ئیختساسێك نەبێ ئەمە دابخەن، ئێمە وەکو لیژنەی پەروەردە هەموو خوشك و برایان شاهیدن چەندین جار لەگەڵ وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی خوێندنی باڵا باسی ئەوەمان کردووە کە ئەم عەدەم تەوازونە و ئەم ناهاوسەنگیە هەوڵ بدەن چارەسەر بکەن، بەشێکی پەیوەندی بە پرۆسەی وەرگرتنی ئەوانەوە هەیە کە دەبن بە قوتابی و خوێندکاری زانکۆ، بەڵام دەبینین خۆ خوێندن لە هەموو دونیادا تەنها بە مەبەستی دامەزراندن نیە، مەسەلەن خوێندن لەبواری فەلسەفە دا، خوێندن لەبواری ئەدەبیات دا، لە زۆر بواری تریش دا تەنها بە مەبەستی دامەزراندن نیە لە حکومەتدا، ئەمە بابەتێکی گرنگە و حەز و ویستە و ئارەزوویە و بۆیە پێویستە هاوسەنگی ڕابگیرێ، بەڵام ئەو حەقیقەتانەشمان لەپێش چاو بێ، دەربارەی وەزارەتی پەروەردە و مامۆستا ئێمە بە گرنگی دەزانین کە ئێستا سەدان مامۆستای وانەبێژ هەیە کاتێ دادەمەزرێن حەقە حسابێك بۆ ئەوانە بکرێ، چونکە لەڕابردوو دا خزمەتیان کردووە، مامۆستای وانەبێژ بە گوێرەی داواکاری و پسپۆریەتی حەقە ئەفزەلیەت وئەولەویەتی پێ بدرێ، چونکە خزمەتی کردووە، هەروەها ئەگەر وانەبێژ دادەمەزرێنن لە ساڵانی ئایندەدا، بیکەن بە گرێبەست، دەسەڵات بدەنە بە پەروەردەکان یان بە وەزارەتی پەروەردە و بیکەن بە گرێبەست، هەروەها پێشنیاری ئەوە دەکەم کە ساڵانە بۆ وەزارەتی پەروەردە ئەگەر 100 کەسیان پێ دەدەن و 200 کەسیان پێ دەدەن، نسبەتەکەیان بدەنێ، بەڵام دەسەڵاتی گرێبەست بدەن بە خۆیان و بە پەروەردەکان بۆ ئەوەی ڕۆتین کەم ببێتەوە، ئەمە یەکێك بووە لە داواکاریەکانی پەروەردەکان و وەزارەتی پەروەردەش کە ئێمە لە ڕابردوو دا بەدواداچوونمان کردووە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی 19 بەڕاستی ئەم ماددەیە پەیوەستە بە ژیانی ڕۆژانەی خەڵکی هەرێمی کوردستانەوە، من کە ساڵانە دەبینم بڕێك یان ژمارەیەك دامەزراندن دادەمەزرێن یان لە ناو یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان دێن کە دادەمەزرێن لەناو هەرێمی کوردستان زۆر جێی خۆشحاڵیە، یەعنی پار ساڵ و پێرار 25 هەزار دامەزران و پاریش 17 هەزار و ئەمساڵیش 15 هەزار، ئەمە موژدەیەکە بۆ 15 هەزارخێزانی هەرێمی کوردستان کە کوڕ و کچەکانیان دادمەزرێن، بەڕاستی جێی دڵخۆشیە کە ئەم دامەزراندنە هەموو

ساڵێك ئاوا بەو شێوەیە لە هەرێمی كوردستان دادەمەزرێ، چونكە ئێمە لەناو مەكتەبەكانمان و مەدرەسەكانمان ساڵانە 12 هەزار و 15 هەزار خوێندكار تەخەروج دەكەن ئەمە جێی خۆشحاڵیە هەموو ساڵێ، داوا دەكەم حكومەت ساڵانە بەردەوام بێ بۆ ئەم دامەزراندنە، بەڵام ئەویش هەتا حەدێك عەدالەتی تیا بێ، عەدالەت لەناو دامەزراندنی خوێندكارەكان و لەناو دامودەزگاو فەرمانگەكانی حكومەت مەسەلەن بۆ نموونە دەڵێم وەزارەتی پیشەسازی لەوانەیە پێویستی بەهیچ دامەزراندنێك نەبێ، وەزارەتی پەروەردە پێویستی لەوانەیە زۆر بێ، دەبێ ئەوە ڕەچاو بكرێ، یەعنی زیاتر ژمارە بدات بۆ وەزارەتی پەروەردە، یان وەزارەتی تەندروستی، وەزارەتی تەندروستی ئێستا زۆر پێویستیان بە معاونی توبی هەیە و بە مزەمیدە و ئەمە زۆر دەبێ ڕەچاوبكرێ و بەرچاو بگرن و زۆربەی دامەزراوەكان بدەن بە ئەم دوو وەزارەتە، وەزارەتی پەروەردە منیش پشتگیری د.عمر دەكەم كە خۆیان دامەزرێنن و خۆیان ئەو پسپۆرانەی ئەو كەسانەی كە دەیانەوێ دامەزرێنن، خۆیان دەست نیشانی بكەن، نەك لە ڕێی لیژنەوە، دەربارەی بڕگەی 5 زۆر باس لە مووچە كرا، كە زیاد بكرێ و نازانم چی.

من پێمواية مووچە زیاد نەكرێ، بەڵام ئەم دامەزراندنە زۆر موهیمە و زۆر گرنگە ساڵانە هەبێ و زیادیش بكرێ، بڕگەی 5 باسی گرێبەست دەكات، من پێمواية پار وپێراریش هەر تەئكیدمان كردەوە كە ئەو گرێبەستانە دابمەزرێن، ئەم ساڵ با كۆتایی پێ بێنین، هەر هەموویان دامەزرێنن، ئەوەی بە كەڵك نایە تەقاعودی بكەن، بەو مووچەیەی كە پێی دەدەن با تەقاعود بكرێ و بابچێتە ماڵی خۆی، ئێمە ئەو كێشەیە وئەو سەرئێشیە بۆمان نەمێنێ و بۆ خەڵكیش نەمێنێ و بۆ وەزارەتەكان و بۆ حكومەتیش نەمێنێ، داوا دەكەم هەموویان دامەزرێنن، لەمەودوا گرێبەست نەكەن، كە پێویستتان بە یەكێكە دادەمەزرێنن خۆ بگرن تا سەری ساڵ ئەمە دامەزراندنە وتازە دامەزرێنن، تەواو ئەو سەرئێشەیە بۆ ئێمە هەموومان دروست نابێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە نیسبەتی دامەزراندنەوە دیارە لیژنەی باڵا هەیە و لیژنەی باڵا كە پێك هاتووە لە وەزارەتی دارایی و وەزارەتی پلاندانان و وەزارەتی سەقافە، هەروەها موحافزەكان و هەروەها سكرتێری ئەنجومەنی وەزیران و موختەسەكان، چەندەها موختەس و وەزیری پەروەردەش بەشداری كردووە لە زۆربەی زۆری كۆبوونەوەكان و هەتاوەكو ئەو فۆرمەی كە تایبەتە بە دامەزراندنی مامۆستاوە خۆیان فۆرمەكەیان داناوە و خۆیانیش شەرت و شروتیان بۆی داناوە وخۆشیان لەگەڵ موحافەزەكاندا ئیتفاقیان كردووە، بۆیە من لێرەوە دەڵێم لیژنەكە لەڕووی ئیداری و لەڕووی قانونی و لەڕووی فەنیەوە زۆر لیژنەیەكی موختەس بووە، ئەوانەی كە ئیشیان تیا كردووە زۆربەی زۆریان شارەزا بوونە، نەك شارەزا نەبوونە.

به نیسبەتی ئیشەکانی موحافزەکانیش کە ئیشیان کردووە، قائیمقامێك کە گلەیی هەبووە مەفروز بووە ئەو قائیمقامە لەگەڵ موحافەزەکەی خۆی قسە بکات، ئەوانیش لە سەر مستەوای موحافەزات ڕەئی دەوائیرەکانیان وەرگرتووە و من ئاگام لە دەوائیرەکانی مالیە هەیە ڕەئیانیان وەرگرتووە چەند کەستان دەوێ؟ لە چ ئیختساسێك دەتانەوێ؟.

به نیسبەتی ئەوەی کە ساڵانە چەند کەس تەقاعود دەبێ، پێموایە ئەو رەقەمەی کە سۆزان خان وتی نازانم لە کوێوە وەری گرتووە، دیارە فیعلەن لەو حدودانەیە کەمێ زیاد و کەمێ کەم تەقاعود دەبن، ئەمساڵیش کە باس لەوە دەکرێ کە 15 هەزار و بووەتە 17 هەزار، ئێمە لێرە بەوازحی بە 15 هەزار هێناومانە و 15 یە نەوەك 17 هەزار بە ڕەسمی تەقدیممان کردووە، سەبارەت بەوەی شوێنەکانیان چۆن پڕکراوەتەوە، هیچ شتێك حەز دەکەم بزانن وەزیری دارایی دەسەڵاتی تەعینی یەك کەسی نیە، هەمووی تەعینات ئەوە لەڕێگای فۆرمەوە دەکرێ، ئەوانی تریش لەڕێگەی ئەنجومەنی وەزیرانەوە هاتووە و کراوە، لەبەرئەوە حەز دەکەم بزانم ئەو فۆرمانەی کە دابەش کراوە لەسەر مستەوای محافەزات زۆر بە دیقەتەوە ئیشی تیا کراوە، بەڕاستی من پێموایە وەکو مەعلوماتم هەبێ و وەکو لیژنەی دامەزراندن پێموایە زۆر بەعادلانە ئەوانەی کە لەوێ ئیعلان کراوە ڕۆیشتووە، بەڵام خۆ لەڕێگای کۆمپیوتەراتەوە ئەو ئیشانە بە ئیحسائیاتی دەقیق دەرچووە، بەڵام خۆ ڕەنگە ئێستا ئەویشی تیا بێ و غەڵەتیشی تیا بێ، دوای ئەوە لیجانی تەدقیق هەیە و لیجانی تەحقیقیش هەیە لەسەر ئەو مەوزوعە تەحقیق و تەدقیقی تیا کراوە، بە نیسبەتی ئەوەوە کە ئەگەر عەدەد زیاد بکات پارەکەی لە کوێ سەرف دەبێ؟، هەر عەدەدێك کە زیاد بکات بە تەئکید ئەو عەدەدانە کە شێوەیەکی ئسوڵی خۆی و قانونی خۆی وەرگرتبێت بە زیادی هاتبێت و لە وەزارەتی مالیە تەمشیە کرابێ بۆ کاری پێویست لەسەر تەعویزی موەزەفین سەرف دەبێ و ئەگەر زیاد بێ لە میلاك ئەوە بە تەئکید دەبێتە سەبەب ئەوەی کە تەجاوزە لەسەر نیسبەتەکە، بە نیسبەتی ئەوەی کە میلاکات هەر لە خۆتانەوە داتان ناوە ئەم میلاکاتانە و بە گۆترە، بەڕاستی بە گۆترە دانەنراوە بە ئیتفاق لەگەڵ وەزارەتەکاندا دانروە و وەزارەتەکانیش هاتوون خۆیان موناقەشەیان کردووە، ئەوانیش ڕەئی مودیریەتەکانی خۆیانیان وەرگرتووە، بەڵام ڕەنگە هەندێ شت هەیە بەدڵی ئەوان نەبێ، ئەوان زۆریان داوا کردووە و ئێمە کەممان داوە، ئا لەوەیا بەڵێ وایە، چونکە عەدەدەکە چۆن میزانیە ومەبلەغەکە تەحدید کراوە، میلاکاتیش بە هەموو شێوەیەك تەحدید کراوە.

به نیسبەتی ناوچە کوردستانیەکانەوە، ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ناوچەی هەرێم بەڕاستی ئەوانە هەمووی حسابیان بۆ کراوە لەناو میلاکاتەکان دا لەسەر مستەوای هەموو وەزارەتەکان و لەسەر مستەوای ئەوەی هەیئەی تەنسیق کە ئێستاکە ئیعلانیان تیا کردووە، هەیئە لای کاك محمد احسانە سەرپەرشتی ئەوانەی ناوچە دابڕاوەکان دەکات.

به نیسبەتی کەمئەندامەوە بەڕاستی لە تەعینات دا مەسەلەی کەمئەندام ئەوەی کە من ئاگام لێی بێ، لەبەرئەوەی ئەوەم لەبیر چوو تەبیعی وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتی خۆی ئەندامە لە لیژنەکە، زۆر

تەئكیدی كردووە كە یاسایەكەی كەمئەندام جێ بەجێ بكرێ، ئەو نیسبەتە بە نەزەری ئیعتبار وەربگیرێ، نیسبەتێك وەرگیراوە بە نەزەری ئیعتبار ئیتر من بەڕاستی ناتوانم بە دیقەتەوە بڵێم بزەبت ئەوەیە كە لە یاسایەكە هاتووە، یان كەمترە و چەنێ كەمترە نازانم، بەڵام ئەوە بە نەزەری ئیعتبار وەرگیراوە، بە نیسبەتی ئەوەی كەمەجلسی خدمە، وەڵڵاهی ئێمەش لەگەڵ ئەوەداین كە مەجلسی خدمە تەفعیل بكرێ، بەڵام ئەوەی من ئاگام لێی بێ، وەكو ئەندامێك لە ئەنجومەنی وەزیران، ئاگام لێیەتی مەسەلەی مەجلسی خدمە ئیعلان كراوە، ئیعلان كراوە لەسەری ساڵی ڕابردووەوە ئەم مەسەلەیە ئیعلان كراوە، بەڵام تا ئێستا بۆ نەگەیشتوونەتە نەتیجە ئەوەیان من نازانم، بەس ئاگام لە مەسەلەی ئیعلانەكەی هەیە، بە نیسبەتی ئەم كتابەی لای كاك نەریمانەوە ئەوە كراوە، ڕاستە فیعلەن وایە، ئێستا لە دوای پرسیار كردنم دیارە دەوترێ بە ئیعازی جەنابی سەرۆكی حكومەت ئەو ئیشە كراوە و ئەوانە نەقڵن، پێشتر لە وەزارەتی دارایی مەعاشیان وەرگرتووە و دوایی گواستراونەتەوە دوای یەكگرتنەوەی وەزارەتی دارایی لەگەڵ وەزارەتی ناوخۆدا كە دەڵێ یەكیان گرتووەتەوە ئەو وەختە نەقڵمان كردووە.

من حەز دەكەم بۆیە ئێستا ڕەنگە بڵێن ئەی تۆ بۆ لە 4/23 دا كراوە، لە 2012/10/21 دا وەزارەتی دارایی بەڕەسمی ئیعلانمان كرد كە یەكی گرتووەتەوەو، بە نیسبەتی پارەی ئەو موەزەفانەی كە تەعین دەبن دیارە پار و پێراریش ئەم سوئالە كرا، ئەوە كە تۆ حساباتی ختامی دێتە پێشەوە، هاتە بەردەستتان، ئەو وەختە دەزانن لە تەعویزی موەزەفین دا تۆ چەندت سەرف كردووە، ئەگەر كەمت سەرف كردبێ ئەوە ئەو وەختە مەعلومە و ئەگەر زیادیش سەرف دەكرێ، مەعلومە ئەوەشی تیا مەعلوم دەكرێ و، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

لیژنەی یاسایی؟ ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەمجارەیان پێشنیارمان زۆر هەیە، بەڵام ئەو باقی هەمووی پرسیار بوو جەنابی وەزیری دارایی وەڵامی داوەتەوە، یەكەم/ پێشنیاری ئەگەر روخسەت بدەن ئێمە هەندێ شیكاریشی لەسەر دەكەینەوە، یەكەم/ دەڵێ ئەولەویەت بدرێ بە دامەزراندنی گرێبەستەكان، بەڕێزان ئەوە لە یاساكە خۆی هاتووە، كە لە 5 دەڵێ (وتعطى الاولويه للعقود النافذة وتحتسب فتره التعاقد خدمه لاغراض التقاعد) كەواتە خۆی هاتووە كەواتە ئێمە ناتوانین چی لەوە زیاتر ئیزافە بكەین لەسەر یاسایەكە، لە شوێنێكی تر چەند كەسێك باسیان كرد كەوا ئەگەر بكرێ ئەو كەسانەی كە تەقاعود دەكرێن لە شوێنیان خەڵكانێك دامەزرێن ئەوانەش لە كوێ پڕ بكرێتەوە لەوانەی كە گرێبەستن لە وەزارەتەكان و دەوائیرەكان، بەڵام زیاتر لە 3 ساڵ خزمەتیان هەبێ، ئێمە شتێكمان نووسیوەتەوە حەز دەكەم جەنابی سەرۆك بیخوێنمەوە بۆ ئەوەی بخرێتە دەنگدانەوە، ئەو پێشنیارەی كەوا زیاتر لە 5 كەس پێشنیاریان كردبوو، ئەگەر حەزیش دەكەن ناوەكان

دەڵێینەوە زکیە خان، کاک حەمە سعید، ناسکە خان، ئەمە ببێتە بڕگەیەکی ئیزافی (تخول وزارة المالیة والاقتصاد وبالتنسیق مع الوزارات المعنیة تعین المتعاقدین بعقود مضى على عقودهن اكثر من ثلاث سنوات على الملاك الدائم وبنفس العدد والاختصاص المحالین على التقاعد لسنة المالیة 2013 وبموجب تعلیمات تصدرها وزارة المالیة والاقتصاد)، جەنابی سەرۆك ئەگەر ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە، کێ لەگەڵ دانیە؟ 6 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ئەوەی تر فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوای ئەوە کرا کەوا لە خاڵی 2 کە دەڵێ (لحین تطبیق قانون مجلس الخدمة العامة للاقلیم رقم 7 لسنة 2011) شەتب بکرێ، جەنابت ئەگەر ئەوەش بخەیتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەکرێ لاببرێ، بەڵام حەسەب قانونی مەجلسی خدمە، ئێمە تەعینات کراوەتەوە تا ئێستا شەرعیەتیان کردووە، ئەوە هەمووی هەڵدەوەشێتەوە، خەڵك موتەزەرر دەبێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە پەیوەنداره و باس لە چۆنیەتی تەشکیل کردن و کاروباری ڕێك کردنی ئەو مەجلسەیە نەك تەعلیماتی تەعین، یەکێك لە کارەکانی مەجلسی خدمە دەرکردنی تەعلیمات و چۆنیەتی دامەزارندنە و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك ئارام ئەم مەجلسە پێك نەهاتووە هەتا پێك نەیەت و کەی تەعینات دەکات، کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە یاسایەکەیە، تەبعەن ئەنجومەنەکە کە پێك دێت ئەوان مەرج وهەموو شتەکان جێ بەجێ دەکەن، ئەبێ ئێمە باس لەوە بکەین بە پێی ئەو یاسایە دامەزراندن بکرێ، کە ئەوەشمان وت کەواتە دەبێ حکومەت

ئیلزام بکرێ بەوەی کە مەجلسی خدمە دامەزرێنێ، بەڕێز وەزیری دارایی باسی کردو وتی ئێمە ئیعلانمان بۆ کردووە، کەواتە دامەزراوە و هیچ ئەشکالێکی تیا نامێنێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ئاخر کێ دەڵێ تاکەی ئەو مەجلسی خدمەیە دادەمەزرێ، دوو مانگی دیکە و سێ مانگی دیکە، ئەو خەڵکە چی لێ دێ دوایی، دەڵێ کەس تەقدیمی نەکردووە هێشتا، سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە جیاتی کاک نەریمان قسە دەکەم، ئەو تەرحەی کاک ئارام ئەگەر دابنێین ناتوانین ئەم 15 هەزارە تەعین بکەین بە هیچ جۆرێك مەعنای ئەوەیە کە کەس تەقدیمی نەکردووە هەتا ئێستا، ئەوەتا نوێنەری حکومەت لێرەیە و دەڵێ هەتا ئێستا کەس تەقدیمی نەکردووە، تەئخیر بوونی مەجلسی خدمە ئەگەر بەو نەوعە دایبنێین مەعنای ئەوەیە ئەو 15 هەزارە ئەخرێتە لاوە هەتاوەکو مەجلسەکە دەبێ، ئایا ئەمە لە مەسڵەحەتی گشتیە؟ یاخود ئێمە تەئکید بکەینەوە لەسەر ئەوەی ئەوانەی کە وتوومانە وەزارەتی پەروەردە و ئەو شەرتانەی کە دامان ناوە عەدالەتەکەی کە پەیڕەو دەکرێ، ئێمە باس لەوە بکەین نەك تەئخیری بکەین، بەڕاستی نابێ تەئخیر بکرێ مەسەلەی تەعینات.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك ئارام وەڵامت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە وترا (حسب) یەعنی ئەوە ئەوە نیە کە بڵێی کە 15 هەزارەکە تەعین نابێ، چونکە بە پێی یاسایەکە دەڵێ تەنها 3 ڕۆژ، بۆ 3 ڕۆژ ڕاگەیاندن دەبێ بکرێ لە هەموو دەزگاکانی ڕاگەیاندندا، بەڵام من نەمبینیوە لە هەموو دەزگاکانی ڕاگەیاندن دا ڕاگەیاندنی بۆ بکرێ، ئەگەر بکرێ خەڵك ئامادەیە بۆ ئەوەی کە سیڤی خۆی تەقدیم بکات، چونکە هەموومان ئاگادارین زۆربەیساڵەکان لە مانگی 7 و 10 تەعینات دەست پێ کراوە، هێشتا تازە مانگی دووە، دەتوانرێ لە ماوەیەکی کورتدا مەجلسی خدمەش دامەزرێ و تەعیناتەکەش بە پێی ئەم یاسایە بێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك ئارام ئێمە ساڵان گلەییمان هەبوو دەمانگوت بودجە لە مانگی 7 و 8 ئیقرار دەکرێ، ئەوسا تەعین دەبوون، ئەمساڵ چونکە بودجەکە زووتر ئیقرار دەکرێ موناقەشەمان کردووە حەتمەن تەعیناتەکە زووتر

دەبێ، کە ماتوڵ بودجەمان ئیقرار کرد، بۆچی ئێمە دوای بخەین ئەو تەعیناتە و بڵێین وەڵڵا هەتا مەجلسی خدمە دادەمەزرێ، مەجلسی خدمە دەبێ مەجلسەکەی دابمەزرێ کەی دادەمەزرێ و کەی ئیش و کارەکانی خۆی تەنزیم دەکات، کەی تەعلیمات دەردەکات، بۆ ئێمە ئەوە بکەین؟، ئێمە ئیلحاح بکەین لە حکومەت بە دوو شێوە، یەکێکیان وەکو تەوسیە، تەوسیەیەك بڵێین حکومەت حەقە قانونی مەجلسی خدمە جێ بەجێ بکات، ئەمە یەك، دوو/ کاك فرست پێشنیارێکی کردو دەڵێ ئێمەش وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمان نووسراوێك دەکەین بۆ ئەنجومەنی وەزیران دەڵێین حەقە ئیلتزام بە بڕیارەکان و بە قانون بدەین کە لە پەرلەمان دەردەچێ ئیلزامی پێوە بکەین، حەقە مەجلسی خدمە ببێتە تەنفیز، ئەوە باشترە بە ڕەئی من، خۆی ئەوە لیژنەی قانونیش باش دەزانن، بەڵام ئەوە هەروەکو تەوزیحەك بوو بەڕەئی من وابوو.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەبێ ئێمە ئاگامان لەوە بێ ئەنجومەنی وەزیران قەراری ژمارە 7652 لە 11/7/ 2012 دەری کردووە پار 17 هەزار کەس بەو قەرارەی تەعین بوو، ئەو قەرارە بەردەوامە ئێستاش ئەگەر ئەو پێشنیارە وەربگیرێ مانای وایە خەڵکەکان تەعینات ڕادەوەستی و کەس تەعین نابێ، واتە مەغدور دەبێ ئەو خەڵکە کە فۆرمیان پڕ کردووەتەوە و تەقدیمیان کردووە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

عزیمە خان فەرموو.

بەڕێز عظیمة نجم الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پەرلەمانی کوردستان خۆی بە هەموو ئەندامەکانیەوە دەبێ داکۆکی لە یاسایەك بکات کە خۆی دەری کردووە، لە دوای دوو ساڵ ئەم یاسایە نەچووەتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، ئێمە چاوەڕێی ئەوە بکەین لەبەرئەوەی حکومەت پێی ناکرێ و حکومەت لەبەرئەوەی ماوەکەی کەمە و بەڕاستی ئەمە ئیشی ئەندام پەرلەمانە لەناو پەرلەمان دا ئێمە دیفاع لەوە بکەین، ئێمە دەبێ هەموومان داکۆکی لەوە بکەین کە یاسایەکمان دەرکردووە و دەبێ ئەو یاسایە جێ بەجێ بکرێ و بچێتە بواری جێ بەجێ کردنەوە، ئێستا حالیەن تەعیناتی 2012 تەواو نەبووە، ئێمە دەتوانین لە ماوەیەکی زەمەنی لە ماوەی 3 مانگ دا حکومەت بە زووترین کات کار لەسەر ئەوە بکەین کە ئەو دەزگایە دابمەزرێ و بۆ ئەوەی ئیش بەوە بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك خلیل فەرمووو.

بەڕێز خلیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشترین حەل ئەوەیە، ئێمە کارێ بکەین لە بڕگەیەك دا حکومەت مولزەم بێ لە فەترەیەکی موعەیەن دا ئەم دەستەیە پێك بێنێ، خۆ ئەگەر خەڵك تەقدیمی نەکرد ئەوە حوکمەت گوناحی نیە و با بەشێوازێکی دیکە پێکی بێنین، خەڵك ئەگەر سیفی تەقدیم نەکرد بۆ ئەوەی ئیشی خەڵك ڕانەوەستێ، من پێشموایە بەڕاستی ئەگەر وەکو ئەوەی کاك ئارام دەیڵێ وابکەین ئێمە زەربە لە خەڵك دەدەین، هاووڵاتیان بەدەیان دەرچووی زانکۆ و پەیمانگا و خەڵکمان هەیە چاوەڕێی ئەوەیە کە تەعین بێ، بەڕاستی ئەمە زەربە لە خەڵکەکە و من لەگەڵ ئەوەیا نیم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك عبدالسلام فەرمووو.

بەڕێز عبدالسلام بەرواری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆیە داوای قسە کردنم کرد تێ گەیشتم پێشنیارێك هەیە بە گۆڕینی ئەو دەقە، بۆیە من قسە دەکەم، داوای ئەوەم کرد، من پێشنیار دەکەم ئەو نەسەی هەیە وەکو خۆی بمێنێ، ئەو پێشنیارەی هەیە یەکێکی ناقانونیە کە بنووسین (حسب) چونکە نیە، تەحسیلێ حاسڵە، دووەمیان بۆمان نیە ئێمە خۆمان بە وەعدێك رەبت بکەین کەوا نازانین جێ بەجێ دەکرێ یان جێ بەجێ ناکرێ، خوشك کە تۆ قسەت کرد من قسەم نەکرد، تەحەمولم بکە، سێیەمیان کاك عمر ویستی شتێکمان بۆ شەرح بکات، ئەوە کاك ئارام قانونەکەی بە دەستە، وەکو من لێی تێ گەیشتوومە ئەنجومەنی مەجلسی خدمە دائیرەی تەعین نیە، رجاتان لێ دەکەم یاسایەکە بخوێنن ئەو جەختە کرا لەسەر دانانی ئەو یاسایە، ئەو یاسایە زەوابت دادەنێ دیراسات دەکات، ئەگەر ئەم مەجلسە هەشبێت ئەوە دائیرەی تەعین نیە، بۆیە رجاتان لێ دەکەم ئەم دەقەی هەیە وەکو خۆی بمێنێ و ئەو پێشنیارە ڕەد بکەنەوە و سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی زۆر لەسەر ئەم مەجلسی خدمەیە کرا، ئەسڵی ماددەکە تاکو (لحین) باسی لەسەر دەکات، (حسب التعلیمات الصادرە من مجلس الوزراء) بە واتا ئەم مەجلسی خدمەیە هێشتا دروست نەبووە، کە دروست نەبووە، ئەو یاسایەشی جێ بەجێ ناکرێ، لەبەرئەوە موقتەرەحیش کرا، (لحین تطبیق قانون مجلس الخدمە) هەڵگیرێ لەسەر ئەمە و دواتر ماددەکە بخرێتە دەنگدانەوە بۆ دەنگدان.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمان):

كاك ئارام سێ جار قسەت كرد، فەرموو.

بەڕێز ايوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوە ياسايەكەيە كە پەرلەمان دەری كردووە، بۆ تەعين كردنە، يەكێك لە ئەركەكانی با بيخوێنمەوە، يەكەم/ ئەنجومەن بە هەماهەنگی لەگەڵ لايەنەكانی پسپۆر يان پەيوەندار ئەم ئەركانە دەگرێتە ئەستۆ، يەكەم/ دامەزراندن ودامەزراندنەوە، ئەوە يەكێكە لە ئيشەكانی.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمان):

تكايە بيخوێنەوە دەيخەينە دەنگدانەوە، كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەئكيد دەكەينەوە ئەگەر فەسڵەكە دانەمەزرێ كێ ياسايەكە جێ بەجێ دەكات؟.

الفصل الرابع

(الملاكات)

المادة التاسعة عشرة:

أولاً: على وزارة المالية والاقتصاد بالتنسيق مع الوزارات الاخرى إعداد مفردات ملاكات هيئات الاقليم للسنة المالية 2013 والمصادقة في ضوء كلف الرواتب المصدقة للاقليم والبالغة (15.000) خمسة عشر الف درجة وظيفية مستحدثة لسنة 2013.

ثانياً: على الهيئات والوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة توزيع عدد الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك سنة 2013 على ملاك مؤسسات الاقليم والمحافظات حسب التعليمات الصادرة من مجلس الوزراء.

ثالثاً: على الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة الاعلان عن الدرجات الوظيفية المستحدثة ضمن ملاك 2013 على أن تكون آلية التعيين وشروطها موحدة ومعلنة في وقت واحد لحين تشكيل مجلس الخدمة العامة في الاقليم.

رابعاً: تلتزم الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة تزويد وزارة المالية والاقتصاد بجداول تتضمن عدد الموظفين وأسمائهم وعناوينهم ودرجاتهم الوظيفية الذين تم تعينهم حسب النسب المشار اليها أعلاه مع الأوامر الخاصة بالتعيين.

خامساً: لا يجوز التعاقد للعمل في دوائر الاقليم إلا بموافقة وزارة المالية والاقتصاد وتعطى الأولوية في التعيين للعقود النافذة وتحتسب فترة التعاقد خدمة لأغراض التقاعد ولوزير المالية والاقتصاد تخويل هذه الصلاحية الى الوزراء ورؤساء الجهات غير المرتبطة بوزارة حسب الحاجة.

سادسا: تخول وزارة المالية والاقتصاد وبالتنسيق مع الوزارات المعنية، بتعين المتقاعدين بعقود مضى على عقودهم اكثر من ثلاث سنوات على الملاك الدائم وبنفس العدد والاختصاص الحالين على التقاعد للسنة المالية 2013 وبموجب تعليمات تصدرها وزارة المالية والاقتصاد.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆكی پەرلەمان):

كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرز بكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دانیە؟ 11 كەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، تا سەعات 5,30 بە خواتان دەسپێرین، خواتان لەگەڵ.

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموون بۆ ماددەیەكی تر، فەرموو مامۆستا.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سوپاس بۆ ئەو كاتەی كە بەڕێزت پێت داین، بەڕێزان بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئەندامانی بەڕێز، من نوقتە نیزامم هەیە بەپێی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان، تێبینیەك عەرزی حزوری موحتەرەم دەكەم، كۆبوونەوەی پێش نیوەڕۆ، وا ئەزانم تاكە ماددەیەك لەخیلالی ئەم چەند ڕۆژەی قسەی لەسەر دەكەین، كۆ

دەنگی لەسەر بووبێ لە پێشنیارەکان، ئەم ماددەی (19) یە بوو کە پەیوەندی بە میلاکاتەوە هەیە، من خۆم ژماردم نووسیویشمە ماددەکان، وابزانم 20 پەرلەمانتار لەسەر یەك، تەئکید لە هەموو فراکسیۆنەکان کە ئەمە یەکەمجارەو یەکەم ماددەشە، لە هەموو فراکسیۆنەکان، بە ئۆپۆزسیۆن و زۆرینەو برادەرانی تریشەوە، قسە بکەن لەسەر زەروریەتی هەندێ برگە، کە یەکێك لەوانە ئەنجومەنی ڕاژە بوو، یەکێك لەوانە مەسەلەی گرینگیدانی جدی بوو بە عقودەکان و گرێبەستەکان، کە پار ساڵ و پێرار و پەستر پێرار هەر گلەیی ئەکەن و لێرەش نووسیومانە، ئاماژە کرا بە زۆرێك لەو مەسائیلانە، بۆیە ئەڵێم نوقتە نیزامی جدیە، ئەم بابەتە بابخرێتە دەنگدانەوە دەنگ نەهێنێ، 20 جار ئەم بابەتەمان دووبارە کردەوە، بابەتێ بەدڵی برادەران نیە لە لیژنەی یاسایی، ئەوە موقنیع نیە بۆ ئێمە، لیژنە پێی باش نیە یان جەنابی وەزیر پێی باش نیە، مولاحەزەم کردووە هەرچی بەڕێز وەزیری دارایی وتی، ئێمە لاریمان لێی نیە، ئەخرێتە دەنگدانەوە، هەرچی وتی لەگەڵیدا نین، ئەو قسە پەرلەمانتار مولزەم نیە، کە بەڕێز وەزیر بە گونجاوی نابینێ، یان بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی بە گونجاوی نابینن، من داکۆکی لە پەیڕەوی ناوخۆ دەکەم، من بەلامەوە گرنگ نیە 20 جار بنووسرێ، ئەنجومەنی ڕاژە لە مانگی یەك دابمەزرێ، من ئەزانم دانامەزرێ، چونکە 20 ماددەی یاسایتان بۆ دێنم کە دانەمەزراوە، من دیفاع لە پەرلەمان، لە موئەسەسەی پەرلەمان، لە لایحەی ناوخۆی پەرلەمان دەکەم، لەبەر ئەوە تکام وایە بەڕێزان لەسەرۆکایەتی، ئەم مەسەلە بەسەریدا نەچین، زاهیرەیەکی خراپە، وای لێهاتووە پەرلەمانتار لە نائومێدیا هەڵدەستێ دەڵێت، خۆ ئەزانم فائیدەی نیە، یان هەر لەسەر ئەم مەنەسەیە ئەو یادخستنەوەیەم عەرزی بەڕێزان کرد کە ئەم قسەیە لەدەمی ئێمە جوان نیە دەربچێ، ئەدرێ بە ئیعلام ئەم لێدوانانە، چۆن ئەبێ پەرلەمانتار لێرە وا نائومێد بکرێ بڵێ وەللا من بیڵێم و نەیڵێم هەر وەکو یەك وایە، خۆ ئەزانم ناخرێتە دەنگدانەوە، ئێ باشە ئێمە ئاسنی سارد ئەکوتین؟، ئێمە پەرلەمانتارین، موشەرعین، بەشی خۆمان لە یاسا ئەزانین، لە شەریعەت ئەزانین، لە قەوانین ئەزانین، لە ئسوڵیات، لەهەموو مەسائیلێك ئەزانین، خەڵکی سیاسین، لەبەر ئەوە رەجاتان لێ ئەکەم هەرچی سێ کەس زیاتر تەسنیەی کرد بیخەرە دەنگدانەوە، بەکەڵك دێت باشە، بە کەڵك نایەت دەنگی پێ نادەین، خۆ ڕەئی کەس بۆ کەس مولزەم نیە، بیست ڕەئی دراوە لەناو موعارەزە تەرح کراوە، من دەنگم پێی نەداوە، ئاگام لێیە برادەرانی فراکسیۆنی کوردستانی 20 جار لەگەڵ ئێمە دەنگیان داوە، ئێمە پەرلەمانتارین هەمووومان وەکو ستافێك ئیش بکەین، هەمووومان لە شەرعیەت و لە قانون بکەین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بەردەوام بن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ مامۆستا عمر عبدالعزیز نیم، نوقتە نیزامیەکەی موخالفی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان بوو، بەپێی ماددەی (56) برگەی (2) چونکە بابەتێك موناقەشەی لەسەر کرا، نابێ دووبارە بکرێتەوە و دەبوایە

قسەكانیش نەكاتەوە، یەك، لیژنەی یاسایی، هیچ پێشنیارێك ئیهمال ناكات، تەنها ئەو پێشنیارانەی كە موخالفی قانونە، ئێمە پێشتر گۆتیتمان لە جوابەكانمان، پێشنیارێك كە موخالفی قانونە، لە چوار چێوەی قانون نیە، وادەكەین كە نەخرێتەوە بەڕاستی .....

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

نا بابە ئەوە نوقتە نیزامیەكە بۆ داهاتووە، بەڵێ فەرموو، مامۆستا بۆ داهاتووە، ڕەچاوی دەكەین، كاك عمر بڕۆن بۆ سەر ماددەی تازە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئاخر چەند فەقەرەیەكمان ئیزافە كردووە، گوناحە بلێین موفتەرەحات وەرنەگیراوە، لەماددەی 17 فەقەرە (6) ئیزافە كرد، لە ماددەی (19) فەقەرەیەكی ترمان ئیزافە كرد .....

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة العشرون:

عند الموافقة على نقل الموظف لخدماته من دائرة من دوائر الاقليم الى القطاع الخاص:

اولاً: تتحمل وزارة المالية والاقتصاد نصف راتبه الذي يتقاضاه من الدائرة المنقول منها لمدة خمس سنوات اعتباراً من تاريخ نقله على ان تنقطع علاقاته مع دائرته نهائياً.

ثانياً: على الدائرة المنقول منها الموظف صرف الراتب المنصوص عليه في اولاً اعلاه من هذه المادة الى جهة القطاع الخاص المنقول اليها الموظف.

ثالثاً: على وزارة المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذه الفقرة وتحديد ضوابطها وشروطها.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەكی لەسەر ئەو ماددەیە نیە، پشتگیری دەكات، وەكو ئەوەی هاتۆتەوە لە پڕۆژەكەدا.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێز د.ئاراس حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هیچ تێبینیەکمان نیەو بەشتێکی باشی دەزانین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە داوا دەکەین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، هەرچەندە تاوەکو ئێستاکەش کەس نەهاتووە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە، با لەو ناوەڕاستە دەستی پێ بکەین، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، کاك شڤان، شلێر خان، د.سەروەر، کاك سەردار، شەونم خان، کاك سالار، کاك خورشید، کاك ئارام، زکیە خان، کاك برهان، کاك دڵشاد، ئاهەنگ خان، د.عمر، تارا خان، کاك عمر هەورامی، ئاواز خان، داواتان لێ دەکەین و ڕەجاشتان لێ دەکەم کەس دوایی نەڵێت ناوم بنووسن، ناوی کەس نانووسم، چونکە جاری پێشوو دوو، سێ کەس وتیان ناویان بنووسین، ناوی کەس نانووسم، دەچنە دەرەوە، لەکاتێك بڕۆنە دەرەوە وەختی ئەوەیە کەناوتان بنووسرێ، ڕەجا دکەم کەس ئیلحاحمان لێ نەکات، فەرموو کاك شڤان.

بەڕێز شڤان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێموایە ئەوە ساڵی دووەمە ئەو ماددەیە دێت، پێموایە ئەم ماددەیە وەکو ماددەیەکی مردوو حیساب دەکرێت، کە هەتاوەکو ئێستا چەند حاڵەتێك بە پەنجە بژمێرین، تێپەڕناکات لە پەنجەمان، ئەم ماددەیە چۆتە بواری جێبەجێ کردنەوە، من پێشنیار دەکەم ئەم ماددەیە تەفعیل بکرێت، عیلاجی ئەم قورساییە لەسەر قیتاعی عام هەڵگرین، خەڵکی ڕوو لە قیتاعی خاس بکات، من پێشنیار دەکەم (تتحمل وزارە المالیە والاقتصاد) ئەو نوسف ڕاتبە ببێتە ڕاتبی کامل، بۆ ئەوەی خەڵك ڕوو لە قیتاعی خاس بکات، بە خیلالی 5 ساڵ، بەڵام تەنیا ڕاتبی ئیسمی نەوەك موخەسەسات، بەنوسەف ڕاتب هیچ کەسێك ناچێت، ئەم ماددەیە بە مردوو دەمێنێتەوە، یان بۆ تەفعیلی ئەم ماددەیە، بۆ حەیەویەت دانی ئەم ماددەیە، دیارە ئاراستەی جەنابتان دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو بەڕێز وەزیر وتی بەڕێز کاك شڤان، کە بەڕاستی لە ئەنجومەنی وەزیرانیش هەر پێیان وتین بەدەگمەن ئەگەر خەڵك تەقدیمی ئەمەی کردبێ، چونکە کەرتی تایبەت هی ئەوەنیە کەخەڵك ئەو

موجازەفەیە بکات، وەزیفە بەجێ بهێڵێ نیو مەعاش وەربگرێت، ئیتر هەتا هەتایی واز لە وەزیفە بێنێ، لەبەر ئەوە وەکو کاك شڤان وتی ئەگەر بکرێ ڕاتبە ئیسمیەکە، بەڕاستی هەر وجودی موەزەف لەناو دەوائیر مەسرەفێکی زۆرە لەسەر حکومەت، لەبەر ئەوە ئەگەر ئەو فورسەتەیان بدەینێ، دوای ئەوە ئێمە لیژنەی ئاوەدانکردنەوە ئیقتیراحێکمان کرد، نووسراویشە لە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی، کە ئەندازیاران مووچە وەربگرن و مەفتوح بێ بۆیان، کەس لەوە نەترسێ ئیتر موهەندسەکان دەوائر بەجێ بهێڵن، ئەو موهەندسانەی کە پلەی ڕەئیس موهەندسین ئەقدەمیان هەیە، خزمەتیان زۆرە، مووچەیان و موخەسەساتیان هی ئەوەیە کە قەت دائیرە بەجێناهێڵن، هەر ئەوانەشە زۆری خیبرەیان هەیە، بەڵام ئەو ئەندازیارانەی کە هەر بەس بۆ تەعین تەعین ئەبن، دوای ئەوە ئەبینن پێیەکی لەدائیرەیەو پێیەکی لەناو موقاوەلاتە، کەس ناتوانێ تەحەکومی پێوە بکات، بە ڕەئی من ئەو موهەندسانە هەموویان ئیجازەی بدون ڕاتبیان بدرێتێ هەم ئیستیفادەیان لێ ئەکەن و خیبرەیان زۆر ئەبێ، دوایش ئەگەر گەڕانەوە موشکیلە نابێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.سەروەر فەرموو.

بەڕێز د.سەروەر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو هاوکارانم باسیان کرد ئەوە دووەم ساڵە ئەو ماددەیە لێرە دادەندرێت، من پرسیارێك دەکەم لە بەڕێز وەزیری دارایی، ساڵی پاریش کەئەو ماددەیە هەبووە، ئایا ڕێژەی بە دەنگەوە چوون و خواست لەسەر ئەمە هەبووە؟، ئەگەر هەبووە چەند بووەو چۆنە؟، ئەگەر باشە پێویستە ئەمە پەرەی پێبدرێت، ئەگەر نەبووە، یان ئەوەتا پێویستە دەستکاری بکرێ، یاخود ماددەکە لابدرێت، لە بڕگەی (3) دا هاتووە دەڵێ پێویستە لەسەر وەزارەتی دارایی و ئابووری ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەو برگەیەو دیاری کردنی ستانداردو مەرجەکانی دەربکات، ئایا کەلەساڵانی ڕابردوودا هەبووە، ڕێنمایی نەبووە بۆ ئەمە، ڕێنمایی دانەندراوە، ئەگەر ڕێنمایی هەبوبێت پێویست ناکات لێرەدا بڵێین دەردەکات، واتە دەکرێ بڵێین بەپێی ڕێنماییەکانی کەوا دەرکراوە هین بێ، کە ئەمە وەکو ئەوەیە یەکەم ساڵ بێ دابندرێت، ئەو ماددەیە کە دەیبینین تیایدا، پێویستە دەستکاری بکرێت، ڕێنمایی هەبووە یان نەبووە؟، داواکەشم ئەوەیە من وەکو گلەییەك نازانم بڵێم بەڕێز لە لیژنەی یاساییە یان لیژنەیەکی تری پەیوەندیدارە بەداخەوە، ئێمە پاش هەفتەیەکی تر ڕۆژی زمانی دایك و زمانی فەرمیە، لە پەرلەمانی کوردستاندا گفتوگۆی پرۆژە یاسایەکی زۆر گرنگ دەکەین بە زمانی عەرەبیە، بە کوردیەکەی نە دەخوێندرێتەوەو نە گفتوگۆی لەسەر دەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

غەرەز لەو یاسایە وازح بوو، لە پڕۆگرامی حكومەت باس لەوە كرا كە هانی خەڵك بدەین بچنە كەرتی تایبەت، بەو نەسەی هاتووە، برادەران كە پرسیار دەكەن بەڕاستی فیعلەن جەنابی وەزیر ئەزانێ كەم كەس ئەم هەنگاوە ئەنێن، بۆ؟، چونكە ئەگەر دەقە بخوێننەوە موەزەف هیچ سوودمەند نیە، نیوەی ڕاتبەكەی ئەدرێت بە خاوەن كار، واتە تۆ هانی خاوەن كار ئەدەی وەربگرێ، ئەویش مەجبور نیە، بۆیە ئەگەر ڕێگام بدەن من ئەم گۆڕانگاریە پێشنیار دەكەم، بۆئەوەی مەبەستە سەرەكیەكەی دانانی ئەو ماددەیە جێبەجێ بكرێت، (المادة العشرون: بهدف تشجيع انتقال الموظفين من القطاع العام الى القطاع الخاص: اولاً: تستمر الدائرة المنقول منها الموظف في صرف نصف مرتبه الشهري لمدة خمس سنوات اضافة الى ما يستلمه من عمله الجديد) واتە ئیشێك بۆخۆی ئەدۆزێتەوە لەكەرتی تایبەت، پارەكەی ئەكید زیاترە لەوەی لە كەرتی گشتی، نیو ڕاتبیش وەردەگرێت، دوو، من شتێكی ئیزافی ناهێنم، چونكە ئەوە هەبوو لەو ئەوە (يتم نقل كافة الحقوق التقاعدية للموظف الى ضمانه الاجتماعي في القطاع الخاص وفق احكام قانون التقاعد والضمان الاجتماعي للعمال رقم (93) وتعديلاته. ثالثاً: وەكو خۆی بمێنێت، على وزارة المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذه المادة وتحديد ضوابطها وشروطها) بە تەسەوری من ئەوهای لێبكەین، هەدەفەكە تەحقیق بێت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، سەبارەت بەم ماددەیە ماددەی (20) من پێموایە یەكێكە لە ماددە هەرە گرنگەكان، كە پاریش لەهۆڵی كۆبوونەوە ئیقرارمان كرد، لە یاسای زەمان (39)ی ساڵی 1971 ئاماژەمان پێیدا، بۆ ئەوەی هەرچی زیاتر كرێكارانی كەرتی گشتی هان بدەین، بچێتە كەرتی تایبەت، بەڵام بەداخەوە ئەو هەنگاوە وەكو جەنابی وەزیر ئێستا لێرە ئاماژەی پێیدا، هیچ هەنگاوێكی نەناوە بۆچی؟، ئەو بەتاڵە شاراوەی كەئێستا لەدامو دەزگاكان هەیە، دیارە بەتاڵەی شاراوە، بمبوورن كە ئەڵێم بەتاڵەی شاراوە، لە هەموو دونیا ئەم زاراوەی پێدەڵێن، هەموو ساڵێك ئێمە تەعین دەكەین، بەتاڵەی شاراوە ئەو كەسەیە كە مووچەیەك وەردەگرێت و كار ناكات، یەعنی پێچەوانەی ئەو بەتاڵەیە كە بابڵێین لەكۆمەڵگا ویستی لەسەر كار هەیە، بەڵام كاری دەست ناكەوێ، بەڵام ئەوەی دامودەزگاكان، كە ئێستا هەیەو حكومەت هەقە زۆر بەجدی بیری لێبكاتەوە، ئەو ڕێژە زۆرەی فەرمانبەرانە كە لەشكرێكە ساڵانە تەعینی دەكەین، پارەیەك وەردەگرێت و هیچ كارێكی نیە، ئێمە هەموومان شایەتی ئەو وەزعەین، بەڵام حكومەت بۆچی نەهاتووە هەنگاوێكی جدی لەو ڕووەوە بنێت بۆ ئەوەی چارەسەری ئەوە بكات، من پێموایە كەرتی تایبەت چۆن ئەبووژێتەوە، یەعنی ئەگەر بێتو حكومەت لەیەك خاڵدا ئەویش هاندانی سەرمایەدارانە، تەفعیل كردنی

یاسای وەبەرهێنانە کە پێش ئەم خولەی ئێمە دەرچووە، کە ئاسانکاری زیاتر...، کەرتی تایبەت چۆن ئەبووژێنیتەوە، کەرتی تایبەت بە شکلێ ئەبووژێنیتەوە کە حکومەت زەمانی بکات، بۆ ئەوەی خەڵك ئەو لەشکرە گەورەیەی کەرتی گشتیە بچێتە کەرتی تایبەت، ئەگەر بێتو حکومەت ئەوە نەکات، ئێستا من داوایان لێ ئەکەم یەعنی بەڕاستی گوێ بگرن لەوە، هاندانی کۆمپانیاکانی دەرەوە کە بێنە ناو کوردستان، هاندانی کۆمپانیاکانی ناوخۆ بۆ ئەوەی سەرمایەکانیان بخەنە گەڕ، ئەوەش پار ئێمە لە دوو یاسا ئیقرارمان کرد، نابێ بڵێین ئەوەی کە پێنج ساڵەکە بکەین بە مووچەی تەواو، چونکە ناکرێ، ئەکرێ بکرێ بە 75٪ یان دەرماڵەیەکیان بۆ زیاد بکەین، ئەوەیان ئەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

شەونم خان فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاشکرایە ئێستا لە وڵاتی ئێمە حاڵەتێك دروست بووە کە بێ سیقەییە بە کەرتی تایبەت، لەبەر ئەوەی ئیهتیمامێکی وا نەدراوە بە کەرتی تایبەت، کە خەڵکان بەتایبەتی گەنجەکان ڕوو لەکەرتی تایبەت بکەن، هەروەها ئەوەندە شەرت و شروت دانراوە بۆ ئەو کەسانەی کەئەچنە کەرتی تایبەتەوە، ئەمەش یەکێکە لەو حاڵەتانەی کە بووە بە هۆی ئەوەی کە خەڵك زۆر بەکەمی ڕوو لەکەرتی تایبەت بکات، ئاشکراشە کە ئێمە بمانەوێ ئەم وڵاتە بکەوێتە سەر پێی خۆی، ژێرخانی ئابووری بەرەو باشتر بڕوات، ئەبێ ئێمە بەتاقی تەنیا ئیعتیماد نەکەینە سەر کەرتی حکومی، کەرتی تایبەت ئەبێ ببووژێتەوەو هاوکاری بکرێ لە لایەن حکومەتەوە، بۆ ئەوەی زیاتر ڕووی تێبکات، یەکێك لەو حاڵەتانە بڕگەی ماددەی (20) لەبڕگەکانی باس لەوە ئەکات خەڵك چۆن بچێتە کەرتی تایبەت و چۆن حکومەت هاوکاری بکات؟، منیش هاوڕام لەگەڵ هاوڕێکانم لەپێش منەوە قسەیان لەسەر ئەو ماددەیە کرد، بەتایبەتی ئیقتیراحەکەی کاك عبدالسلام، کە هەوڵ بدرێت مووچەی تەواو واتە مووچە ئەسلیەکە و موخەسەسات، هەموو فەرمانبەرێك ئەچێت بۆکەرتی تایبەت بۆ ئەوەی زەمانەت بکات، بەتایبەتی بۆ موهەندسەکان، چونکە زۆربەی موهەندسەکان کەناچنە کەرتی تایبەتەوە لەبەر ئەوەی ئیجازە مەحدودە، ئیجازەکە کراوەبێ، لەگەڵ ئەوەی کەبۆماوەی پێنج ساڵ ئەو پارەیە ئەدرێ، وەکو لە بڕگەکانی ئەو ماددەیە هاتووە، بەس ئیجازەکە کراوەبێ، بۆ فەترەیەکی تەواو، نەوەك بۆ دووساڵ و سێ ساڵ و پێنج ساڵ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرمووو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا ئەو ماددەیە زۆر زۆر گرنگە، من ڕام وایە نەوەك هەر بۆ ئەو یاسایە، بۆ کۆمەڵێك یاسای تریش گرنگە تەعزیز بێ، چونکە ئەمە پەیوەندی بە فەلسەفەی حوکمڕانیش هەیە، بیرمان نەچێت سۆسیالیستەکانی دونیا لەسەر ئەم بابەتە بەشێکی ئەخەنە ئەستۆی دەوڵەت، بەرپرسیارێتی دەوڵەت، بەشێکی تریشی پەیوەندی بە بازاڕی ئازادەوە هەیە، بۆیە ئەم ماددەیە ئەگەر لە بواری پراکتیك گرفتەکەی لە کوێ دایە؟، تەسەوڕ دەکەم حکومەت باش ئاگادارن، کار لەسەر ئەوە بکرێ ئەو بەرپرسیاریەتییە زیاتر بخرێتە ئەستۆی کۆمپانیاکان، حکومەت خۆشی بەتایبەتی ئەو بابەتەی کە پەیوەندی بەتەقاعودی و زەمانەوە هەیە بۆ ئاییندە، کە ئەو کەسە ئەچێتە کەرتی تایبەت، چۆن بتوانێ دوای تێپەڕاندنی تەمەنێکیش هەر هیچ نەبێ وەکو ئەو فەرمانبەرەی لەکەرتی گشتی دایە، بتوانێت بەردەوامی شتێك لەو دەستکەوت و لەو ماندوو بوونەی کە هەیە لە ڕێگەی تەقاعودیشەوە وەری بگرێت، ئەوەی کە پەیوەندی بە تەقاعودیشەوە هەیە بگوازێتەوە سەر کەرتی تایبەت، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ڕاستی بێت کاك عبدالسلام زۆر بە دەقیقی بابەتەکە و عیلەتەکەی تەشخیس کرد، بۆ لە کەرتی گشتی ناچێتە کەرتی تایبەت، من ئیقتیراح دەکەم بەو شکلە بابەتەکە بنووسین، دووبارەی بکەینەوە، (ثانياً على الدائرة المنقول منها الموظف صرف الراتب المنصوص عليه في المادة اولاً اعلاه من هذه المادة الى الموظف المنقول) ئەو جارێ مەعاش وەردەگرێت، ئەگەر بچێتە کەرتی تایبەت و پارەیەك لەکەرتی تایبەت وەربگرێت و نیوەی مەعاشی خۆشی وەربگرێت، ئەو کاتە قازانج دەکات، بەس ئەگەر پارەکە بدەینە کەرتی تایبەت، خۆ هەر لە جێگای خۆی بێت باشترە، دوو، فەقەرەیەك ئیزافە بکەین (يحتفظ الموظف المنقول بكافة حقوقه التقاعدية وفق التعليمات التى تصدرها وزارة المالية) ئەگەر بابەتی تەقاعود یەك لانەکەینەوە، مووچەی کامڵیشی بیدەینێ مومکین نیە فەرمانبەرێك لەکەرتی گشتی بچێتە کەرتی تایبەت، ئەم دوو فەقەرە عیلاجە، ئەگەرنا هەمووساڵێك ئەوبابەتە لەناو یاسایەکە دێت، هیچ کەسێك لە کەرتی گشتی بچێتە کەرتی تایبەت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم هەیە لە بەڕێز وەزیری دارایی، خۆی کە باسی لەوە کرد کە هیچ موەزەفێك لە کەرتی گشتیەوە نەڕۆیشتیتە کەرتی تایبەت، یەعنی حیکمەت چی بووە کە دیسان جارێکی تر ماددەکەیان

بەعەینەن دەق هێناوەتەوە لە یاساکەیان جێگیر کردووە، خاڵی دووەم، پشتگیری لە پێشنیارەکەی کاک خورشید دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

زکیە خان فەرموو.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پشتگیریا ئاخافتنێ کاک عبدالسلامی و کاک خورشیدی دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بودجە تەعبیر لە فەلسەفەی سیاسی و ئیقتیصادی هەرچ حکومەت و دەوڵەتێك بکات، بەڕاستی من لە ماددەی (20) هیچ فەلسەفەیەکی سیاسی و ئیقتیصادی و قانونی شك نابەم، بە دەلیل قسەکانم ئەهێنمەوە، ئەم ماددەیە لە دوو حاڵەت تێپەڕ ناکات، یەکەمیان، ئەگەر تەشجیعی کەرتی تایبەت بێ، ئەمە ئیحتیمالی یەکەم، ئیحتیمالی دووەم ئەوەیە بۆ کەم کردنەوەی ژمارەی موەزەف بێ، ئەگەر بۆ تەشجیعی کەرتی تایبەتە، کەرتی تایبەت بەمە تەشجیع ناکرێ، کەرتی تایبەت بەوە تەشجیع دەکرێت، قەرزی درێژخایەنی بدرێتێ بە سعرو فائیدەیەکی کەم، بەوە تەشجیع دەکرێت قەرزی درێژخایەنی بدرێتێ، نەوەك چوار ساڵە 36 مەشروعی صناعی تاوەکو ئێستا قەرزی وەرگرتووە، دووەم، بە ئیعفای زەریبی تەشجیع دەکرێت، من بەبیرمە ساڵی پار دەواجنەکانی تورکیا، کە دەواجن چەنێ صنعاتێکی مەحەلی بەسیتە لە تورکیا، لە پارەی ئاو و کارەباو زەریبەی دەخل و هەمووی ئیعفا کران، سێهەمیان بە قانونی حیمایەی مەنتوجاتی مەحەلی حیمایە ئەکرێت و تەشجیع ئەکرێت کەرتی تایبەت، ئەمە دەرکەوت کە هەدەف لێی کەرتی تایبەت نیە، دووەم، هەدەف کەم کردنەوەی موەزەف بێ بۆ ئەو تەزەخومەی هەیە لە ژمارەی موەزەف، ئەمە پێچەوانەی نەسی ماددەی (19) کە ساڵانە ژمارەیەکی زۆر موەزەف تەعین ئەکرێت، ئەگەر هەدەفی حکومەتیش لەمە کەم کردنەوەی ژمارەی مووچە خۆرەکانیەتی ئەی بۆ ساڵانە ئەو ژمارەیە تەعین ئەکات؟، لەجیاتی ئەوەی تەشجیعی کەرتی تایبەت بکات، بەو شێوازانەی کە وتم لەجیاتی تەشجیع بدۆزێتەوە جوانتر نەبوو ماددەکە وەك قانونی وڵاتە ئەوروپیە پێشکەوتووەکان، وەکو قانونی وڵاتێکی وەك ئەڵمانیا، کە قیادەی سیاسی و ئیقتیصادی ئەوروپا ئەکات، بڵێت هەرچ گەنجێك ئیشێك بدۆزێتەوە ئیشێ دانێ ئەمەنەی قەرز ئەدەمێ، ماوەی ساڵێکیش تەحەمولی زیانەکەی ئەکەم، ئەوە باشتر نەبوو، لەبەر ئەوەی من هیچ فەلسەفەیەك و هیچ حیکمەتێك...، یان نەمێنێت، یان ئەوەتا بڵێین لەپاڵ ئەمە قانونی تەشجیعی

حیمایەی مەنتوجات مەحەلی دەربچێت، لەگەڵ ئەوەی ئەو نیوەی پارەیە نەدرێت بەخاوەن کارەکە، بدرێت بەو کەسەی کە واز ئەهێنێ لە ئیشەکە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر تۆ پێشنیاری ئەوە دەکەی ئەم ماددەیە نەمێنێت، من تەئیدت دەکەم، فەرموو کاک دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئەو بڕگەیە کە دانراوە، چەند ساڵ، سێ ساڵ بوو، پار کردمان بە پێنج ساڵ، ئەم بڕگەیە بۆ تەشجیعی کەرتی تایبەت نیە، ئەم بڕگەیە بۆ کەم کردنەوەی هەلاوسانی فەرمانبەرە و بودجەیە لەسەر حکومەت، لەسەر دەم و زروفێك کۆمەڵێك فەرمانبەر لەسەر حکومەت دامەزراوە، ئەو فەرمانبەرانە ڕەنگە لە فەرمانگەکان پێویست نەبن، من دائیرەی بچووکی وا ئەزانم 38 موەزەفی تیایە لە ژورێکا، یەعنی ڕەنگە پێویست نەبن، ئەمە وای کردووە عەمەلییەی ئەکتیفی وەزیفی زۆر کەم بێت و زۆر لاواز بێت، قیەمی وەزیفی و ئیش کردن لە دائیرەکان کەم بێتەوە، چونکە بە عەدەدی زۆر ئەکتیفی دائیرە ناکرێت، هەدەفەکە بۆ ئەوەیە، لەبەر ئەوە قورسایی باری ئابووری لەسەر حکومەت کەم بکاتەوە، قورسایی هەلاوسانی فەرمانبەر لەسەر ئەو لۆدەی لەسەر حکومەتە کەمی بکاتەوە، ئەو ماددە دانراوە، بەلام ئەم ماددەیە بەم شێوەیە بەپێی ئەزموون کە دووساڵە دووبارە ئەبێتەو، جەدوای نەبووە، یەعنی هەدەفەکەی نەپێکاوە، بۆئەوەی هەدەفەکە بپێکێ، من دوو پێشنیارم هەیە، یەکەم ئەو پێنج ساڵە...، تەبعەن یەکێك لە موشکیلەکان ئەوەیە خەڵك بۆیە ناچێتە کەرتی تایبەت، لەبەر ئەوەی زەمانی نیە، ئەگەر ئێمە پێمان وابێ ئەو یاسایەی کە دەرمان کرد، یان تەعدیلمان کرد بۆ زەمانی ئیجتیماعی، توانیویەتی هەدەفی خۆی بپێکێ و لە کەرتی تایبەت تەشجیع بێ، بۆ ئەوەی لەوێ زەمانی هەبێ لە تەقاعودی و لە هەموو شتەکان، ئەوە بێگومان خەڵك گومانی هەیە لە جێبەجێ کردنی ئەو یاسایە، لە ولاتی ئێمە ئیستیسمار و کەرتی تایبەت زەمانی نیە بۆ ئەوەی موستەمڕ بێ، بۆیە ئێمە ساڵانە ئەبینین مەعمەلێ دائەندرێت و دوای دوو ساڵ دائەخرێت، کەرتی تایبەت کاتێ ئەڵێین کەرتی تایبەت، مەبەستمان ئەوەنیە مەعمەل بێ تەنها کار بکرێ، من کابرایەکم ئەچم دوکانێ بۆخۆم دائەنێم، ئەچم کاسبیەکی حوڕ دەکەم، سایەق تەکسیەتی ئەکەم، بۆ ئەوەی ئێمە لۆدەکە لەسەر حکومەت کەم بکەینەوە، بۆ ئەوەی ئەوەش کەم بکەینەوە ئەبێ ئالیەتێك بدۆزینەوە، ئالیەتی یەکەم، تاوەکو پێنج ساڵ تەبعەن لە ولاتان ئالیەتێکی تر هەیە، ئەویش ئەوەیە، حکومەت خۆی عەقد لەگەڵ کەرتی تایبەت ئەکات، مووچەکە خۆی لەوێ وەری ئەگرێت، دوای خۆی ئەیداتەوە بە موەزەفەکە بە زیادەوە، بەس ئەم ئالیەتە جێبەجێ نابێ، لەبەر ئەوەی ئەو زەمانە نیە، لەنێوان کەرتی تایبەت وحکومەت، بەلام بەشێوەیەکی تر، یەکەم، حکومەت بۆ ئەوە فەرمانبەرە پێنج ساڵ نیوەی مووچەکەی ئەداتێ، دوای پێنج ساڵ تەبعەن زەمانێك ئەوێ بۆ ئەو موەزەفە بۆ ئەوەی بڕوات، دوای پێنج ساڵ بۆی بکرێت بە مۆڵەتی بێ مووچە، بۆ ئەوەی بەردەوام بێ، لەبەرچی؟، لەبەر ئەوەی کاتێك

کابرا لە دەرەوە ئیشی نەما، کاری نەما، تۆ شەش مانگ کاری ئەدەیتێ، دوای ئەوە چی بکات، ئەیخەیتەوە سەر جادە، لەبەر ئەوەی ئەو زەمانەشی نەما، کاری نەما بێتەوە سەر حکومەت، مۆڵەتی بێ مووچەی بۆ حیساب بکرێ، نەوەك بەو مەرجەی بەیەكجاری دەست هەڵبگرێ، بۆ ئەوەی زەمانی خۆی بکات لە داهاتوو موستەقبەلەن، لەبەر ئەوەی لە کەرتی گشتی ئیمتیازات هەیە، ئیمتیازاتی تەقاعودی هەیە، بۆ ئەوەی بۆ تەقاعودی زەمانی هەبێ لەسەر حکومەت، چونکە ئەگەر لەولاش تەقاعود بێ، هەر حکومەت ئەڕواتە ژێرباری ئەوە، بۆیە بە بڕوای من ئەو بڕگەیە ئاوای لێ بکرێت، دوای پێنج ساڵەکە بکرێت بە مۆڵەتی بێ مووچەو، تاخۆی ئەتوانێ بەردەوام بێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرمووو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من لەسەر هۆی ماددەکە تەئیدی کاك شڤان دەکەم، بەلاّم ئیقتیراح دەکەم بڕگەیەك زیاد بکرێ، (یمنح المهندسون اجازه مفتوحه بدون راتب) بۆ جەنابیشتان شی دەکەمەوە کە ئەوە فەقەرە (7) لە ڕاپۆرتی لیژنەی ئاوەدانکردنەوە لەکۆی نۆ ئەندام، 7 ن ئیمزامان کردووە، شی دەکەمەوە بەو نەوعەك هەتاوەکو بڵێن ئەوە لە پێشنیارەکانی بەڕێز لیژنەی داراییە لە لاپەڕە 55، ئەوەندە تەعقیبمان کردووە دەزانم لاپەڕەکەشی 55 کە ئەو پێشنیارەیان کردووە، ئەگەر بێتو ئێمە ئیجازەی بدەینە موهەندس، بۆ جەنابتان شی دەکەمەوە و تەحلیلی دەکەم کە ئەوە ئاساری حازری و موستەقبەلی لەسەر بودجە دەبێ، بەڕێزان ئێمە ئەگەر لە وەزارەتی ئیعمار قسە بکەین، هەروا وەکو گوتم لە بودجەی وەزارەتی ئیعمار لە ئیستیمارەکە مارە (1) 250 میلاکیان بەڕێز نوێنەرانی حکومەت میلاکیان داواکردووە وەزارەتی ئیعمار، ئەو میلاکە کەداوا دەکات حەتمەن بە دەرەجاتی وەزیفی زۆرە، حەتمەن ئەوانەش پارەیان دەوێ، ئەگەر ئێمە بێین ئیجازەی مەفتوح بدەینە موهەندسەکان ئایا ئەوە لە بودجەی تەشغیلی ئاسارەکی کەم ناکاتەوە، هەندەك پارە ناگێڕێتەوە بۆ حکومەت، کە ئەوە ببێتە هاوسەنگیەك بۆ بودجەی تەشغیلی پەیدا بکات، ئەوە یەك، دوو، ئێمە دائیمەن دەڵێین مەشروعی بەرهەم هێنان، ئەو مەشروعە هیچ بەدواداچوونێکی لەسەر نیە، ئەوەی کە کاك خلیل باسی کرد دوێنێ لە بڕگەی (4) دا، کە مەشاریعی بەرهەم هێنان موهەندسەکان ناتوانن، ستافی هەندەسی بەگوێرەی پێویست نیە کە ئیشرافی لەسەر بکات، ئەگەر بێتو ئێمە دەست و پێی موهەندسەکانی خۆمان نەگرین ئەو گەنجانە بچنە دەرەوە، شی بکەینەوەو بڵێین کاکە بڕۆ دەرەوە بۆخۆت مەکتەبەکی هەندەسی دابنێ و ئیشرافی ئەو مەشاریعانەی بەرهەمهێنان بکە، ئایا ئەوە بۆ حکومەت و بۆ موهەندسەکانیش باش نابێ؟، موستەقبەلیەن؟، بەڕێزان، من بەخیلالی تەجروبەی وەزیفەی حکومەتم دیتیە لە ستافی (یو.ئێن) ئیشم کردووە، لە کەرتی تایبەتیش ئیشم کردووە، موستەقبەلیەن ئەو موهەندسەی کە فێر بێ لە کەرتی تایبەت ئیش بکات، کە فێری

ئیستیقلالیەتی مالی خۆی بێت، باوەڕت پێی بێت نە دەهێڵێ کوڕی خوشکی، نە دەهێڵێت کوڕی برای، ناهێڵێت یەك لە عائیلەی خۆی تووشی حکومەت بێ یان ئیش بکات، یان ببێتە موەزەف یان هەوڵی ئەوە بدات، موحاوەلە دەکات لە کەرتی تایبەت لە ئەترافی خۆی خڕیان بکاتەوە، بۆیە رەجا دەکەین، ئەو پێشنیارەمان بۆ بخەنە دەنگدانەوە، بۆ ئەوەی موهەندس ئیجازەی مەفتوح وەربگرن، ئەوە پێشکەوتنی مەشاریعی ئیستیسماریە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.عمر فەرموو.

بەڕێز د.عمر حمدامین نورەدینی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی بیرو بۆچوونەکانی برای بەڕێزم کاك عبدالسلام دەکەم، هەروەها پشتیوانی بۆچوونەکەی ئاهەنگ خانیش دەکەم، بەڵام ڕەنگە ئەوە لە قانوندا بۆ ساڵێکی بودجە جائیز نەبێ، بۆیە بە تەوسیە بنێردرێت بۆ حکومەت و حکومەتیش بە نەزەری ئیعتیبار وەربگرێت، ئەوەی پەیوەندی بە ئیجازەی موهەندسینەوە هەیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تارا خان فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەم ماددەیە دووبارەی ناکەمەوە، پشتگیری خۆم بۆ خاڵی دووەمی کاك عبدالسلام کە لە لایەنی زەمانەکەوە تەئیدی دەکەم، چونکە تەئیدەکە کە کاك عبدالسلام باسی کرد، نازانم من پرسیارەکەم لێرە ئەو کەسەی کە لە کەرتی گشتی ئەچێتە کەرتی تایبەتیەوە، ڕاستە نیوەی ڕاتبەکەی ئەچێت، بەس ئایا بەبێ مووچە چۆن ئیش دەکات کەسێك بچێتە کەرتی تایبەت، بەس یەك مووچەی هەیە، نیوەشی لە لایەن حکومەتەوە ئەدرێت، لەبەر ئەوە خاڵی یەکەم خۆی پێکراوە لێرە، ئەوەی کە شلێرخان و ئەوان ئیقتیراحیان کرد، پشتگیری لێ دەکەم کە بە ڕاتبێکی کامل بێ ئیسمیەکەی، بەبێ دەرماڵەو شت لەگەڵی، بەڵام پرسیاری ئەخیرم بۆ وەزیری داراییە، ئەگەر زەحمەت نەبێ ئەو پرسیارەم وەڵام بداتەوە، ئەڵێت کەس هەتاوەکو ئێستا نەهاتووە، هۆکارەکەی بە موحەدەدی خۆیان وەکو پسپۆڕیەك لە لایەنی ئابووریەوە بزانین بۆچی نەجاحەتی نەهێناوە؟، کە مع العلم ئەمە کارێکی باشە کە کراوە، ئەگەر ئێمە تەشجیعی خەڵك بکەین لە کەرتی گشتی بچێتە کەرتی تایبەت، بۆچی نەبووە؟، دووەم، ڕێنماییەکان چیە کە دەرهێنراوە، دەڵێت (علی وزیر المالیه اصدار تعلیمات) ئایا چەند وەختێك تەعلیماتەکان بە گشتی ئەوەی هەیە لە کەرتی گشتی، ئێستاکە کەرتی تایبەتی خراوەتە سەر چی ئەو ڕێنماییانە، حەز دەکەم بۆمان ڕوون بکاتەوە، چونکە ئێمە هەدەفەکە زۆر گەورە بوو بۆ بۆ دانانی ئەمە، ئەویش کەم کردنەوەیە لەسەر کەرتی

گشتی، بەڵام بەبێ تەشجیعی کەرتی تایبەتی، بەڕاستی ئێمە ئەبێ بوێرانە باسی بکەین، لەسەر کەرتی تایبەتی تەشجیعێك هەبێ بۆ کەرتی تایبەتی، زیاتر لەوەی هەشە، چونکە ئەزانین ئێمە ئاراستەی حکومەتیشمان تەشجیع کردنێکە بۆ کەرتی تایبەت، بەڵام هێشتا بەپێی پێویست نیە، چۆن وا لە کەرتی تایبەتی دەکەی خەڵکانێك بێتە لای، ئەگەر خۆی ئەسلەن هێشتا پێویستی بەو زەمانە نیە، لە باتی دانی ئەو کەسانەیە کە لە لای ئیش دەکات، لەبەر ئەوە ئەو دوو پرسیارەم لەوەزیر هەیە وەڵامم بداتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جمال فەرموو

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبەست لەم بابەتە ئەوەیە، یان لەم فەقەرەیە ئەوەیە، تەشجیع کردنە لەکەرتی تایبەتی بۆ کەرتی گشتی بڕواتن، موقتەرەحاتی باش هاتووە، من لەگەڵ ئەوەمە لە جیاتی نیوەی ڕاتبی بکرێتە راتبی ئیسمی، ئەم جوملەیە ئیزافە بکەن (ویبقی محتفظاً بالحقوق والامتیازات التی تمنح لاقرانە في القطاع العام) خەڵکەك ئیحتیمالە بڵێت من بڕۆم بەیانی پارچە زەوی بۆم دەربچێت پێم نادەن، ئیحتیفاز لەو حقوقانە بکات، سەبارەت بە موهەندسینیش ئیقتیراح دەکەم (لرئیس الدائرة منح المهندس الفائض عن الحاجة ممن تقل سنوات خدمتە عن عشر سنوات اجازة بدون راتب للمدة التی یرتأیها المهندس وتحتسب بالفترة اعلاه لاغراض علاوة وترفیع والتقاعد) سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم پرسیار کرا ئەو ماددەیە بۆ دایان ناوەتەوە، بەڕاستی ئێمە وامان پێ باش بوو کە ماددەکە جارێکی تر بێتەوە ناو پەرلەمان و لەناو پەرلەمان موناقەشە بکرێ، ئەوە ڕەئی وەزارەتی دارایی بوو، چونکە لەکاتی خۆی پەرلەمان موسادەقەی لەسەر کردبوو، حەملان کرد لە ڕێگەی پەرلەمانیشەوە هەڵبگیرێ یان دابندرێتەوە، ئەوەی کەتاوەکو ئێستاکە ئێمە مولاحەزەمان کردووە ڕاستە، هیچ کەسێك نەبووە، لە 2012 نەبووە، بەڵام بەدرێژایی ئەم چەند وەختەی کە ئەم ماددەیە هاتووە لە حدودی سێ کەسە یان چوار کەسە هاتوون، پێشموایە ئەسبابی ئەوەیە دەوام کردن لەحکومەت سەهل ترە، ڕەنگە مووچەی کەرتی تایبەت

کەمتر بێ، ڕەنگ هەیە زۆر ئەوەش نەبێ، مووچەکە وا تەسەور بکات ئەم وەزعەی کە بۆی ڕەخساوە بیکات مەزموون نەبێ، ئەمانە هەموویان ئەسبابن لەگەڵ تەئیدم بۆ ئەو موقتەرەحەی کاک عبدالسلام، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاری جۆراو جۆریان کرد سەبارەت بەو ماددەیە، یەکێك لەو پێشنیارانە سەرف کردنی مووچەی تەواو بۆ ماوەی پێنج ساڵ، ڕاتب ئیسمی تام، بۆ ئەو کەسانەی کە داوا دەکەن لەوەزیفە نەمێنن، بگەڕێنەوە کەرتی تایبەتی، دوو، ئەندازیاران مۆڵەتیان پێ بدرێت بێ مووچە، پاشان مەجالیان بدەنێ کە بگەڕێنەوە دائیرەی خۆیان یان وەزیفەی خۆیان، پێشنیاری ئەوە کرا کەفەقەرەیەك ئیزافە بکرێ، ئیحتیفاز بکرێ بە هەموو مافەکانی خۆی، کە لە دەوڵەتە یان لە حکومەت کاری کردووە، بەو سیاغەیە (الزام الحكومة بدفع التوقيفات التقاعدية خلال المدة الواردة في الفقرة) واتا پێنج ساڵەکە، یەعنی ئەو موەزەفەی داوا دەکات لە حکومەت نەمێنێت و نەقل بێ بۆ کەرتی تایبەتی، ئەو مافەی هەبێ، پێشنیاری ئەوەش کرا ئەو موەزەفەی کە نەقل دەبێ لە دائیرە بۆ کەرتی تایبەتی بەو شکلە سیاغەکە ببێت (على الدائرة المنقول منها الموظف صرف الراتب المنصوص عليها في اولاً اعلاه من هذه المادة الى الموظف المنقول الى القطاع الخاص) لەجیاتی ئەو سیاغەیەی کە لە پڕۆژەکە هاتبوو (على الدائرة المنقول منها الموظف صرف الراتب المنصوص عليها في اولاً اعلاه من هذه المادة الى جهة القطاع الخاص) واتە لە جیهەتی کەرتی تایبەتی ئیمتیازەکە بدرێتە بۆ موەزەفەکە بۆ خۆی، ئەو پێشنیارانە داوا دەکەین لە سەرۆکایەتی پەرلەمان یەك یەك ئەگەر ڕەزامەندیان کرد.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بابزانین لیژنەی دارایی.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارانەی هاتوون، پێویست دەکات پێشنیارەکان یەك یەك بخرێتە دەنگدان، دواتر مەسەلەی سیاغەکەی ئێمە هەم ئەسڵی ماددەکە بۆخۆی بەرچاو ڕوونی بە ئێمە داوە، هەم کاك عبدالسلام و مامۆستا جمال سیاغەیان بۆ ئێمە ناردووە، کاك حاجی خورشید، بەڵێ، زۆر سوپاس، لەبەر ئەوە بۆیە پێویستە یەکەمجار پێشنیارەکان.....

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک عبدالسلام فەرموو، کاک عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاک عبدالسلام دەیخوێنیەوە مانعمان نیە ئێمە هیچ، باشە دەیخوێنینەوە زۆر تەبیعیە، پێشنیاری کاک عبدالسلام بەرواری دەڵێت (المادة العشرون: بهدف تشجيع انتقال الموظفين من القطاع العام الى قطاع الخاص وترشيد الملاك الحكومي: اولاً: في حالة موافقة الموظف التخلي عن وظيفته والانتقال الى القطاع الخاص تستمر الدائرة المنقول منها في صرف نصف مرتبه لمدة خمس سنوات اضافة الى دخله في العمل الجديد. ثانياً: يتم نقل كافة الحقوق التقاعدية للموظف الى ضمانه الاجتماعي في القطاع الخاص وفق احكام قانون التقاعد والضمان الاجتماعي وتعديلاته المعمول بها في الاقليم. ثالثاً: وەکو خۆی (على وزارة المالية اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذه الفقرة وتحديد ضوابطها وشروطها).

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو سیاغەیە هەمووی لەخۆی گرتووە، لە شوێنی خۆت قسە بکە بزانم چیە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکەی کاک دڵشاد تەنها پێشنیاری کاک دڵشاد بوو، کەس پشتیوانی نەکرد.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەک، یەک شتەکان بخەنە دەنگەوە، بۆ ئەوەی بڕوات، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەوەدام کە بخرێتە دەنگەوە، لەبەر ئەوەی چونکە پێشتر من تەئیدی کاک عبدالسلامم کردبوو، ئێستا ئەوەی کە کاک دڵشاد ئەڵێت، ئەوەش بە نیسبەتی ئێمەوە ئەوەی کە بەبێ مووچە وەربگرێت، بەڵام ئایا دوای چەند ئەتوانێ بگەڕێتەوە، ئەوانە حیسابی تیایە، لەبەر ئەوەی کاک عبدالسلام زۆر بە باشی ئێمە دیراسەمان کرد، لێرە وەکو حکومەت و نوێنەری حکومەت لێرە، دیراسەمان کرد و تەئیدمان کرد.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د.ڕێباز.

بەڕێز ڕێباز فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە بەو خاڵە خۆشیەوە و سەرجەم ئەو پێشنیازانەی کە کران، هەم غەڵەتن، هەم دژی مافی مرۆڤە، لەبەر ئەوەی ناکرێت ماف بدەی بەکەسێك لەسەر حیسابی کەسێکی تر، ئێمە موەزەفمان هەیە لە حکومەت، بەلاّم خەڵکێکیشمان هەیە نە لە کەرتی تایبەت ئیشی هەیە، نە لە حکومەت ئیشی هەیە، یەعنی ئەوە نیە ئێمە هەلی کارمان لەناو بازاڕ زۆر بێ، خەڵکێکمان نەبێ کاری نەبێ، ئێستا بمانەوێ خەڵك لەحکومەتەوە بەرینە ناو کەرتی تایبەت، ئێمە دێین ئەو کەسەی کە دامەزراوە جارێ مافی پێدراوە دامەزراوە، جارێکی تر ئەینێرینە کەرتی تایبەت، مافێکی زیاتری پێ دەدەین، یەعنی لەکاتێك مونافەسەیەك دروست دەکەین لەبەینی کەسێك کەهیچ هەلی کاری بۆ نەڕەخساوە، لەگەڵ کەسێك کە هەلێکی مافی بۆ ڕەخساوە، مافێکی زۆری پێ ئەدەی، لەبەر ئەوە هەڵەیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر دەرفەتمان بدەی کاك خورشید بابیخوێنینەوە پێشنیارەکەی کاك خورشید.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێ ئەمە ئیلزام نیە، ئەمە ئیختیاریە، هیچ عیلاقاتی بە ماف نیە، کابرا بە ئیختیاری خۆی دێت شوێنێك بۆ خۆی دەدۆزێتەوە، ئەچێت داوای گواستنەوە دەکات، بەو ئیمتیازاتەی کە لە پێشنیارەکەدا هاتوە، ئەمە چ عیلاقەتی بە مافی مرۆڤە؟.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك برهان.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باشە ئەو پێشنیارە و ئەو سیاغەیەی لیژنەی قانونی کردوویەتی شتێکی زۆر باش و جوانە، ئەو موقتەرەحانەی کە ئێمە ئەمانەوێ پارەکە بۆ ئەو کەسە بێ کە گواسترایتەوە، بەلاّم ئەگەر قسەکەی کاك دڵشادیش پێنج ساڵ ئیجازەی بدون راتب بکرێت بە فەقەرەی دووەمی ماددەکە، پێویست بەم هەموو موناقەشەو دەنگە دەنگە ئەکات؟، شتێکی زۆر عەمەلی، زۆر زۆر باشیشە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون دوا سیاغەتان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

با پێشنیارەکەی کاك خورشید بخوێنینەوە، سەبارەت بە ماددەکە، کاك خورشید دەڵێ(ثانیاً: على الدائرة المنقول منها الموظف صرف الراتب المنصوص عليها في اولاً اعلاه من هذه المادة للموظف المنقول. رابعاً: يحتفظ الموظف المنقول بكافة الحقوق التقاعدية وفق التعليمات التى تصدرها وزارة المالية والاقتصاد).

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی دارایی تەئید دەکەین، چونکە بۆ؟ نەقل بوو لە خدمەی مەدەنی چوو بۆ کەرتی تایبەت؟، ئەبێ قانون و دەستەبەری کۆمەڵایەتی شمولی ئەکات، ئەو حقوقەکانی ئەپارێزێت، لەبەر ئەوە ئێمە ناتوانین بڵێین بەپێی قانونی تەقاعدی خدمەی مەدەنی مامەڵەی لەگەڵ بکرێ.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکەی کاك خورشید چەند برادەران پشتگیریان لێی کرد، (ثانياً: على الدائرة المنقول منها الموظف صرف الراتب المنصوص عليها في اولاً اعلاه من هذه المادة للموظف المنقول. رابعاً: يحتفظ الموظف المنقول بكافة الحقوق التقاعدية وفق التعليمات التى تصدرها وزارة المالية والاقتصاد) فەقەرەکانی تر وەکو خۆی.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ئەو فەقەرانەیە کە خوێندرایەوە؟، کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، بابە ئەو دەقە چۆن دەکرێ هەمووی بە کوردی، کێ لەگەڵدایە ئەو فەقەرەی کەخوێندیەوە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 13 کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، زۆرینەی لەگەڵدانیە، فەرموو بۆ پێشنیارەکەی تر، تکایە گوێ بگرن بۆ ئەوەی بزانین چی دەخوێنێتەوە بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدەین، کەستان گوێی لێ نەبێ چۆن دەتوانن دەنگی لەسەر بدەن، فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سیاغەی ماددەکە بەو شکلە دەبێت، بهدف تشجع انتقال الموظفين من القطاع العام الى القطاع الخاص وترشيد الملاك الحكومى اولاً: في حالة موافقة الموظف التخلى عن وظيفته والانتقال الى القطاع الخاص تستمر الدائرة المنقول منها في صرف نصف مرتبه (بە ڕەئی من بکرێتە راتبه، چونکە ئەو سیاغەیە لە قەوانینی ئێمە نیە) لمدة خمس سنوات اضافةً الى دخله من العمل الجديد. ثانياً: يتم نقل كافة الحقوق التقاعدية للموظف الى ضمانه الاجتماعى في القطاع الخاص وفق احكام قانون التقاعد والضمان الاجتماعى وتعديلاته المعمول بها

في الاقليم. ثالثاً: على وزارة المالية اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذه الفقرة وتحديد ضوابطها وشروطها).

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 13 کەس لەگەڵدانیە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ ئەوە پەسەند کرا.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر موقتەرەحەکانی تر بخەینە دەنگدانەوە، پێویستە ئەو موقتەرەحەی کاک عبدالسلام بژمێردرێت چەند کەس تەئیدی کرد، چەند کەس دژی بوو، بۆ ئەوەی ئەوانی تر کە ئەخرێنە دەنگدانەوە، یاخود ئیکتیفا بەوە بهێنێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک عمر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش وا ئەڵێین، ئەڵێین ئەو موقتەرەحاتانەی کە پێشکەش کراوە، بەسەرچاو ئەیخەینە دەنگدانەوە، ئەوەی کاک عبدالسلام خراوەتە دەنگدانەوە، پێویستە....

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵام ئەوەی کاک عبدالسلام دەنگەکانمان نەژماردووە، پێویستە بژمێردرێت، چونکە ئێمە پێمان وابوو ئەو مونتەهای ماددەکە بوو، مونتەهای ماددەکە بەکاملی بوو، ڕەجا دەکەم کەسی تر قسە نەکات، ئەوە یەک دانە سەعاتە ئێمە لەسەر ئەو ماددەیە قسە دەکەین، من پێموایە بە 20 دەقیقە ئەوە ماددەیە تەواو دەبێ، یەک دانە سەعاتە ڕێگە بە کەس نادەم بەڕاستی، فەرموو ماددەکانی تر بخەنە دەنگدانەوە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو موقتەرەحەی موهەندسین، لە ئەسڵی ماددەکە باسی موهەندسین نەهاتووە، ئەوە موقتەرەحێکی ئیزافیە، ئەم موقتەرەحە ئیزافیە فەرموو بیخە دەنگدانەوە، بزانە دەنگ ئەهێنێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە گوێمان لێ بێت.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیزافەی فەقەرەی ماددەکە بەو شکلەیە، (لرئیس الدائرة منح المهندس الفائض عن الحاجة ......

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئیقتیراحەکە یەك کەس بوو، چوار، پێنج کەس تەئیدیان کرد.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یمنح المهندسین اجازه مفتوحه بدون راتب......

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەرێ ئەگەر بمانەوێ گوێمان لەیەکتری بێ، ئێوە لەسەر چ ئەساسێك دەنگ ئەدەن، با گوێمان لێ بێت بزانین چۆن دەخوێندرێتەوە، پێشنیارەکە چیە؟، ئیقتیراحی یەك کەس نابێ، ئەو ئیقتیراحەی موهەندسین کە کراوە، مەجموعەیەك تەئیدیان کرد وەختی خۆشی لیژنەی ئاوەدانکردنەوە چەند کەس تەئیدی کردووە، ئێستا ناوتان دەنووسمەوە کێ دەیەوێ قسە بکات، تەواو نەبووە، فەرموون، کاك عبدالسلام، کاك سەروەر، لانە خان، ئاهەنگ خان، کاك برهان، د.عمر، مامۆستا عمر، فەرموو کاك عبدالسلام.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من داوای قسە کردنم کرد، نەمویست نوقتەی نیزامی بڵێم، چەند مەشروع بێت، وەزیری دارایی لێرەیە حکومەت ئەتوانێت بەدرێژایی ساڵ ئەتوانێ هەر وەختێك تەعلیماتێك دەربکات، موەزەفێك ئیجازەی بداتێ یان نەداتێ، ئێمە باسی بودجە دەکەین، باسی حاڵاتی عام دەکەین، بۆیە بە ڕەئی من ئەگەر ڕاستیش بێت، هیچ جێگای نیە لە ماددەیەك لە ماددەکانی بودجە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لانە خان فەرموو.

بەڕێز لانە احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش وەخت من پشتگیری لەکاك عبدالسلام دەکەم، کە ئەو سیاغەیەی پێش هەندێك خوێندیانەوە، یەعنی سیاغەکەی کاك عبدالسلام بوو، دەنگیشمان بۆ دا، بەنیسبەت ئەو ئیجازەی کە داوا کراوە بۆ موهەندس، بە ڕەئی من ئەگەر لە ڕووی واقعیش و عەمەلیش ڕاست بێ، کە موهەندس دەستیان کرابێتەوە، بەس لێرە لەناحیەی سیاغەی قانونی ناکرێ تەحدید بکرێت ئەو فیئە، یەعنی بۆ؟، بۆ نموونە مەسەلەن هەر فەرمانبەرێك هەر موەزەفێك ئەو عایدی تەعلیماتە، ئەگەر موەزەفە بیەوێ ئیجازەی وەربگرێت بدون

راتب، مەفروزە تەسهیلاتی بۆ بکرێت، بەڵکو ئەوە بارگرانیش لەسەر کەرتی گشتی هەڵبگرێ، ئیجازەی پێ بدرێت، کە بێی دایبڕێژی لەناو قانون ئەوە ناکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر داواکاریەکەی ئێمە زۆر ناڕەوایە بە نیسبەتی موهەندسین، ئومێدەوارم هەموو موهەندسەکان گوێیان لێی بێ، شەش کەس ئیمزای نەدەکرد لە لیژنەی ئاوەدانکردنەوە، نەدەبووە پێشنیاری لیژنەی دارایی، هەڵبەت دارایی هەنگینێ بەیان دەگوت، پێشنیارەکە موهەندسینە ڕەوانیە، هەڵبەت ئەوەی کە شیم کردەوە بۆ جەنابی شێخ، ئەرێ کاک شێخ ئەگەر خەڵك ئیجازەی وەربگرێت بێتە دەرێ، بدون ڕاتب بۆ بودجەی تەشغیلی خەفیف دەبێ یان نا لەسەرتان؟، هەر ئەوەندە جوابم بدەوە.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

هەموو مووچە وەرنەگرتنێك لە سالحی بودجەی تەشغیلیە.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش دەڵێم سایکۆلۆجیەن وە بەرهەم هێنان، ئەو بەنیسبەت موهەندسین شتێکی زۆر باشە، باوەڕ بکەن ئەگەر 100 کەس بڕوات ئێوە مەمنون بن، چونکە خەڵك ئەوەندە موتەعەلقی مەعاش و زیادەو تەرفیع و دوو دینار زیاد کردنە، ناوێری دائیرەکەی بەجێ بهێڵێ، بەڵام ئەگەر جورئەتی هەبێ بێتە ژوورێ، کەرتی تایبەت باوەڕ بکەن گەشەی پێدەدات و بەرهەم هێنانیش باش دەبێ، حکومەتیش لێرە دەست خۆشی لێ دەکات، من تەئکیدم ئەوە لێرە ئیقتیراحی خۆشیانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کێشە لە بەینی موەزەف و موهەندس لێرە ماددەکە ئەسلەن بە کەلیمەی موەزەف هاتووە، موەزەف یەعنی موهەندسیش، کەواتە هەموو فەرمانبەر ئەی موهەندس موەزەف نیە؟، ئەگەر بیەوێ نەقل بێ، لەبەر ئەوە پێویست ناکات شەرائیحی موەزەفین بە جیا جیا لێرە باسی لەسەر بکرێت، چونکە کەلیمەی موەزەف عامە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك برهان.

بەڕێز برهان رشيد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەگەڵ ڕێزم، من نازانم ئەو موناقەشەیە لەسەر چیە؟، سێ ئیقتیراح هەبووە، هی یەكەمیان دەنگی هێنا، ئەمە سابت بوو، ئیقتیراحی دووەم ئاهەنگ خانە ئەویش بخەنە دەنگدانەوە، ئیقتیراحی سێهەم كاك دڵشاد كردی و من تەئیدم كرد، برادەرێكیش لەولا ئەڵێ كولی موەزەفێ هەقی هەبێ پێنج ساڵ ئیجازەی بدون راتب وەربگرێت، نیوەی پارەكەش ناڕوات، ببێت بە فەقەرەی سێیەم، بیان خەرە دەنگدانەوە و كێشەكە حەل بوو، ئەوە وەزیری مالیەیە پێم خۆشە لەسەر ئیقتیراحەكە ڕەئی خۆی دەربڕێ، ئەگەر خەڵك بۆی هەبێ پێنج ساڵ ئیجازەی بدون راتب وەربگرێ، بەڕای من 100 هەزار موەزەف ڕەنگە بڕوات، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

د.عمر فەرموو، سەد جار تكامان كردووە، رەجامان كردووە، هەر بۆ خۆتان گوێتان لەموناقەشەكە بێ، گوێتان لە ڕەئیەكان بێ ئەی چۆن دەنگ دەدەن، كەس ئاگای لێ نیە؟، على الله دەنگ دەدرێت؟، فەرموو.

بەڕێز د.عمر حمدامین نورەدینی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا ئەو قسەیەی بەڕێز كاك عمر كردی، بەپێی قانونی خدمەی مەدەنی، دكتۆر و موهەندس و هەموویان هەر فەرمانبەر و موەزەفن، ئەمە هەقیقەتێكی قانونیە، ئەمە یەك، دوو، من لەگەڵ فكرەكەم لە ڕاستی، لەگەڵ پێشنیارەكەی ئاهەنگ خانم ئێستاش، بەلاَم من دەپرسم لە لیژنەی قانونی ئایا جائیزە لەناو قانونی بودجە كە بۆ ساڵێكە تۆ پرسێك تەنزیم بكەی كە پێدانی مۆڵەتە بە فەرمانبەرێك، بۆ دەساڵ و بۆ پانزە ساڵ مۆڵەتی دەدەیتێ؟، بۆیە من لەگەڵ ئەوەم بەتەوسیە بنێردێت بۆ حكومەت و تاوەكو حكومەت پاشان دیراسەی بكات، خۆی بە تەعلیمات نەوەك لەناو قانونەكە بێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عونی.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

جوابمان بۆ كاك د.عمر نورەدینی، ئەوەیە نەخێر قانونی نیە، بەلاَم گلەیەكەمان ئەوەیە كە دەڵێن پێشنیارەكان ناخرێتە دەنگدانەوە، ئیهمال دەكەن، لەبەر ئەوە ئێمە لەگەڵ ئەوەدانینە ئیتلاقەن.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا ئاخیر ڕەئیتان لیژنەی هاوبەش، فەرموون.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکە بەو شکلەیە(يمنح المهندسين اجازه مفتوحه بدون راتب)، دوایی سیاغەکەی چاك دەکەینەوە، ئەگەر قبوڵ کرا.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ئەوەدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 29 کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 36 کەس لەگەڵدانیە، کەواتە دەنگی نەهێنا، فەرموون بۆ ئاخیر سیاغە.

بەڕێز عونی کمال سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخیر سیاغە وابزانم پێش ئەو خوێندمانەوە، ئەگەر دووبارە ئەتانەوێ،

المادە العشرون: بهدف تشجيع انتقال الموظفين من القطاع العام الى القطاع الخاص وترشيد الملاك الحكومى:

اولاً: في حالة موافقة الموظف التخلي عن وظيفتيه والانتقال الى القطاع الخاص تستمر الدائرة المنقول منها في صرف نصف راتبه لمدة خمس سنوات اضافة الى دخله من العمل الجديد. ثانياً: يتم نقل كافة الحقوق التقاعدية للموظف الى ضمانه الاجتماعى في القطاع الخاص وفق احكام قانون التقاعد والضمان الاجتماعى وتعديلاته المعمول بها في الاقليم.

ثالثاً: على وزارة المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذه الفقرة وتحديد ضوابطها وشروطها).

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 2 کەس لەگەڵدانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الحادية والعشرون: للوزير المختص او رئيس الجهة غير المرتبطة بوزارة احالة الموظفين الفائضين عن الحاجة ممن لديهم خدمة فعلية لاتقل عن خمسة عشر سنة على التقاعد بناءً على طلبهم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی پشتگیری ماددەکە دەکات، هیچ تێبینی لەسەر نییە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری ماددەکە دەکەین و هیچ تێبینیەکمان لەسەری نییە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە ماددەکە ئەویش وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە؟، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، پەیمان خان، کاک پێشەوا، کاک دڵشاد، کاک نەریمان، پەیمان خان، کاک بورهان، کاک کاردۆ، ڕازاو خان، ژیان خان، ناسك خان، د.احمد، کاک عمر هەورامی، د.بشیر، عبدالله مەلا نوری، کەسی تر هەیە ناوی نەنووسرابێ؟، دوایی ناوی کەس نانووسین، فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 21 وەزیری تایبەتمەند، ئەو ماددەیەو مەفهومی ئەو ماددەیە لە لای ئێمە ڕوون نیە، بەڕاستی من وەکو ئەندام پەرلەمان لە لام ڕوون نیە، هۆی چیە ئەو موەزەفەی کە 15 ساڵ خزمەتی هەیە دەتانەوێ خانەنشین بکرێ؟، لەکاتێکدا کە دەزانین نیسبەی خانەنشینیەکەی زۆر کەم دەبێ، پێم خۆشە وەزیری دارایی بۆمان ڕوون بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەو ماددەیە پەیوەندی بە یاسای بودجەی ساڵی 2013 وە هەیە بۆ یەك ساڵە، ئەم ماددەیە ڕێك پێچەوانەی ماددەی 19یە، کە ئێمە دەنگمان لەسەری داوە، ماددەی 19 دەنگ لەسەر ئەوە درا، وەزارەت و دامەزراوەکانی لکاو بە وەزارەت، پێویستیان بە پلەی وەزیفی هەیە، بۆیە بڕیار درا 1000 پلەی وەزیفی دابمەزرێ، کە تەنها وەزارەتێك بەری نەکەوتووە، وەزارەتی پێشمەرگەیە، ئەویش هۆکارەکەی نازانم خۆی پێویستی پێی نەبووە یان وەزارەتی دارایی غەدری لێی کردووە، بۆیە پێچەوانەی ئەوەیە، چونکە دەقی

ماددەکە بەو شێوەیە هاتووە، وەزیری تایبەتمەند یان سەرۆکی لایەنی بە وەزارەت نەلکاو بۆی هەیە ئەو فەرمانبەرانەی کەزیادەن لە پێویست، تۆ کاتێ کە فەرمانبەری زیادەت هەیە پێویستیت پێی نیە، چۆن لەماددەی پێشوو ئێمە بڕیارماندا کە 15 هەزار دابمەزرێ لەسەر ئەساسی ئەوەی کە پێویستیمان پێی هەیە، پێویستیمان پێی هەیە، بۆ دەڵێین پێویستیمان پێی نیە، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەو وشەیە لابدرێت، ببێت بە وەزیری تایبەتمەند یان سەرۆکی لایەنی بە وەزارەت نەلکاو، بۆی هەیە ئەو فەرمانبەرانەی داوا دەکەن خانەنشین بکرێن، خزمەتی کرداریان لە 15 ساڵ کەمتر نیە، داوای خانەنشینیان بۆ بکات، داوا لەوەزارەت و لایەنی پەیوەندیدار، نووسراوە زیادەن لە پێویست، زیادە لە پێویست بسڕنەوە، داوای خانەنشینی دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئەو ماددەیەش کەساڵی پار دانرا 15 ساڵ و پەنجا ساڵ تەمەنی لەگەڵ بوو، لە یاسای بودجەی 2012 پەنجا ساڵەکەمان لابرد کردمانە 15 ساڵ، بەڵام وەزارەتی دارایی وەکو ماددەکەی پێشوو تر، 50 ساڵ تەمەنەکەمان لێی لابرد، بەس 15 ساڵ خزمەتەکەی مایەوە، بەڵام وەزارەتی دارایی ئەبێ پێشمان بڵێ چونکە وەکو ماددەکەی تر کەس تەشجیع نەبووە، ئەم ماددە بەکاربهێنێ و خۆی تەقاعود بکات، ئەگەر تەقاعود کرابێ عەدەدێکی زۆر کەمە، کەواتە ئەو ماددەیەش جەدوای نیە، هەدەفی خۆی نەپێکاوە، لەبەر چی؟، لەبەر ئەوەی وەزارەتی دارایی بەپێی ڕێنمای دارایی ژمارە (33) بۆ گشت وەزارەتەکان ئەو ماددەی ئاوا تەعمیم کردووە، ئەو کەسانەی کە بەم ماددەیە خانەنشین دەبن بەپێی یاسای خانەنشینی یەکگرتوو ژمارە 27 ساڵی 2006، ماددەی 7 بەپێی بڕگەی 2 تەقاعود دەبن، بەپێی بڕگەی 2 واتە مووچەی بنەڕەتی زەربی ساڵی خزمەت، زەربی لە 2٪، یەعنی بەپێی ئەم حاڵەتە لە 25٪ مووچەکەی بەردەکەوێت، کێ ئامادەیە خۆی تەقاعود بکات 15 ساڵ لە 25٪ ی مووچەی ئیسمیەکەی بدەیتێ، کەس ئامادە نیە، لەبەر ئەوە ئەم ماددەیە ماددەیەکی تەشجیعی نیە، بۆ ئەوەی حاڵەتەکەی بۆ بدۆزیتەوە، ئەگەر بەپێی ئەم یاسایە بکرێ و بەپێی ڕێنمایی وەزارەتی دارایی، وەزیری دارایی جەنابی لێرەیە چەند کەس بەم ماددەیە ساڵێك کردی؟، نەیکردووە، لەبەرچی؟، ئەمیش تەشجیعی نیە، کەواتە ماددەیەك دائەندرێت بۆ ئەوەی جەدواو هەدەفی هەبێ، کەواتە ئەم ماددەیە هەدەفی خۆی ناپێکێ، بۆیە من پێشنیار دەکەم بەپێی ئەو ڕێنماییە تەقاعود بکرێ، چونکە لە 25٪ خەڵك ئامادەنیە کە 500 هەزار مووچەی ئیسمیەتی بە 150 بڕوات تەقاعود بێ، نایکات، بۆیە پێشنیار دەکەم لێرە بەدەر لەمە بڵێین بە لە 80٪ی مووچەی ئیسمی ڕەنگە خەڵك تەشجیع بێ و بیکات بەو 15 ساڵە، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك نەریمان فەرموو.

بەڕێز نەریمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا من وەکو یاساییەك، بوونی ئەم بەندە لەناو ئەو پرۆژە یاسایەی بودجە، من بەموخالەفەی قانونی دەزانم، لەبەر ئەوەی ئێمە یاسایەکمان هەیە کە لە هەرێمی کوردستان کارپێکراوە، کە ئەویش یاسای ژمارە (7) ساڵی 2006ی خزمەت و تەقاعودی موەزەفینی موەحەدەی پێ ئەوترێ، ئەمە هاتووە بە نەس هاتووە، کەواتە ئێمە لێرە ئەگەر هەر گۆڕانکاریەکیشی تێدا بکەین، بەهەر جۆرێك دایبڕێژین پێچەوانەی ئەو یاسایەیە، کەواتە ئەم ماددەیە کە بۆ ساڵێکە، یاسایەك ڕادەگرێت، من پێشنیار دەکەم ئەم ماددەیە ئەسڵی خۆی هەیە لە یاسای خزمەت و خانەنشینی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەتی ئەم ماددەیەوە من پێم باشە کە ببێ بە دوو خاڵ، خاڵی یەکەمی تایبەت بێ بەوانەی کە 15 ساڵیان تەواو کردووە، پشتیوانی لە پێشنیازەکەی کاك دڵشاد دەکەم، بەوەی کە نیسبەی خانەنشینیەکەیان زیاد بکرێ، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین فیعلەن خانەنشین بن، لە خاڵی دووەم، من پێشنیازی ئەوە دەکەم کە ئێمە فیئەیەکی تری خەڵك لەبەرچاو بگرین، کە ژمارەیەکی زۆری خەڵك هەیە، 15 ساڵی خزمەتیان تەواو نەکردووە، بەڵام تەمەنیان تەمەنی خانەنشینیە، بۆ نموونە، ژمارەیەکی زۆری خەڵك هەن تەمەنیان بۆتە 63 ساڵ، بەڵام ئەو کاتەی کە دامەزراون بەپێی ئەو کاتەی کەتەمەنیان دەرئەکرێن، چونکە خانەنشین ناکرێن، تەمەنیان ئەبێ بە 63 ساڵ بۆ نموونە 13 ساڵ خزمەتیان هەیە، ئەمانە بە تەنیا موکافەئەیەکی خدمەیان ئەدرێتێ دواتر هیچ جۆرە مووچەیەکیان نیە، ئەمە ژمارەیەکی زۆری خەڵك هەیە، من پێموابێ ئەوە غەدرێکە لەو خەڵکانە ئەکەین، چونکە کەسێکە تەمەنی 63 ساڵە، 13 ساڵ یان 10 ساڵ خزمەتی کردووە لە دائیرەکانی حکومەت، دوای ئەوە دەرکراوەتە دەرەوە، هیچ جۆرە مووچەیەکی نیە، هیچ جۆرە شتێکیش شمولی ناکات، من پاریش ئەم پێشنیازەم کرد، ئەمساڵیش ئەم پێشنیازە ئەکەمەوە، بڕگەی دووەمی وای لێبێت کە ئەوانەی تەمەنی ساڵی خزمەتیان لە 15 ساڵیش کەمترە، بەڵام تەمەنیان تەمەنی خانەنشینیە، خانەنشینی بکرێن بۆ نموونە، ئەمانە بەڕێژەی لە 30٪ یاخود لە 40٪ مووچەکانیان نیسبەیەك دابندرێت ئێمە ئەوخەڵکە لەدەرکردن و بێ مووچەیی ڕزگار بکەین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەبێ هیچ تەعلیق و تەشهیرێ ئەگەر ئێستا بەڕای من بێن ئادەم سمیسی ئیقتیساد زیندوو بکەنەوە، لە قەبرەکەی دەری بێنن و زیندووی بکەنەوە، بەلایەنی کەم لەم ماددەی 19 و 20 و 21 کە قەناعەتم وایە نازانێ جوابی باتەوە، کەعالەمی ئیقتیسادیەو لە ئەزمەی ئیقتیسادی ئەوروپای ڕزگار کردووە، لەبەر ئەوەی لە ماددەی 19 خەڵك تەعین دەکەی، لە 20 فائیز هەیە پاڵی پێوەئەنێی، لە ماددەی 21 دەیدەیە خیلافی قانونی تەقاعودی مەدەنی دێیت نەسێکی ئیستسنائی ئەهێنی، لێرە مەعامەلەی پێ دەکەی، ئێ باشە ئەگەر لە لایەك پێویستیت بەموەزەفە تەعینی دەکەیت و لە لایەکی تر لێت زیادەیە، ئێ کاکە ئەمە جوابمان بەنەوە، ئەمە چی فەلسەفەو حیکمەتێکی لە پشتەوەیە، من تێناگەم، یەعنی ئەم ماددەیە چ نەفعێکی هەیە، ئەی تۆ ئەوانەی 25 ساڵ و 30 ساڵ خزمەتی هەیە، ئەوانەت تەقاعود کردووە، ڕێ وشوێن بۆ 15 دائەنێی، ئەگەر تۆ موەزەفت پێویست نیە بۆ تەعینی دەکەی؟، لە ماددەی 19، ئەگەر پێویستیشت نیە بۆچی لە ماددەی 20 و 21 پاڵی پێوە ئەنێی؟، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ئەوە سێ کەس دەڵێ ئەو ماددەیە پێویست نیە، موناقەشە بکەین یان ئەوە بخەینە دەنگەوە بەڕاستی، جەنابی کاك فرست سکرتێری پەرلەمان تەوزیحەکی هەیە بابفەرموێ.

بەڕێز فرست احمد/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بۆ ئەندامان بۆ ئەوەی ڕوونکردنەوەیەکیان پێ بدەین، مەفعولی ئەو ماددەیە بۆ ساڵێکە، پاش ساڵێك ئەوەی داوا بکات مەشمول نابێ بەو ماددەیە، چونکە قانونەکە نامێنێت، قانونی میزانیەیە ئەمە، مەفروزە نەسێکی ئەوها لە قانونی تەقاعود بێ، لە قانونی خدمە بێت، یەعنی تەئیدی قسەی کاك برهان دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە چوار کەس ئێستا داوای ئەوە دەکەن کە ئەسلەن ئەو ماددەیە نەمێنێت، ئێمە موناقەشە بکەین و دوایی ماددەکە نەمێنێت، یەکسەر بیخەینە دەنگەوە بەراستی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەئی حکومەتیش وەربگیرێت.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ئەگەر ئەم ماددەیە نەمێنێت چ ئیشکال دروست دەکات؟، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش تەئید دەکەین ئەو ماددەیە هەڵبگیرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا پێشنیارێکی چوار، پێنج کەسی هەیە، حکومەتیش تەئید دەکات ئەم ماددەیە نەمێنێت، کێ لەگەڵدایە نەمێنێت تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 12 کەس لەگەڵدانیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا کە نەمێنێت، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الخامس: الاحكام الختامية

المادة الثانية والعشرون:

على حكومة اقليم كوردستان اعلام برلمان كوردستان في حالة حصول تغير في حصة موازنة الاقليم لسنة 2013 وعرضها عليه للمصادقة.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموون.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هیچ تێبینیەکەمان نیە، لیژنەکانی تریش تێبینیان نەبووە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە، کەس تێبینی نیە، کەواتە کێ لەگەڵ ئەم ماددەیە دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة والعشرون: لايجوز مفاتحة وزارة المالية والاقتصاد بشأن طلب اى تخصيصات اضافية بعد تشريع هذا القانون في اقليم كوردستان-العراق.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە هیچ تێبینیمان لەسەری نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هیچ تێبینیەکمان نیە، لیژنەکانی تریش هیچ تێبینیەکیان نەبووە لەسەری.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش داوا دەکەین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە، تەنیا سێ کەس پەیمان خان و کاک خلیل و کاک سالار، فەرموو پەیمان خان.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا من پێشنیازێکم هەیە بۆ ئەم ماددەیە، بەڵام بۆ ئەوەی بزانم ئەو پێشنیازەم پێشکەش بکەم، گومانم هەیە لە زانیاریەکەی کەهەمە، من پرسیارێکم هەیە لە بەڕێزتان وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمان، ئەگەر وەڵامی ئەوەم بدەنەوە دواتر من پێشنیازەکەم پێشکەش دەکەم، لێرە ئەم ماددەیە تایبەتە بەوەی کەلەدوای دەرچواندنی ئەم یاسایە نابێت هیچ تەخسیساتێك داوا بکرێت لە وەزارەتی مالیە، بۆ سەرف کردنی، ئایا ئەمە هەمووی ئەگرێتەوە، یان بەتەنیا ئەم ماددەیە بۆ پەرلەمانە، مەبەست لەپرسیارەکە ئەوەیە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، ئەتوانێ لە دەرەوەی ئەم بودجەیە هیچ تەخسیساتێك لە ڕووی دامەزراندن، لە ڕووی تەخسیساتی ترەوە، بڕیاری لێ بدات؟.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە لیژنەی قانونی ئەبێ وەڵامی ئەوە بدەنەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پەیمان خان ئەگەر دووبارەی بکەنەوە.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە، بۆ ئەوەی ئەو ماددەیە جێگیر بێ مانای ئەوەیە، کە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانیش ناتوانێت لە دەرەوەی ئەم پرۆژەیە هیچ تەخسیسێکی کە چ لە دامەزراندن، چ لە موکافەئات و هیچ تەخسیسێکی تر و مەشاریعەکان لە دەرەوەی ئەمە بکات و بڕیاری لەسەر بدات؟.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەبێ وابێت، ئەمە وازحە ئەحکامی ماددەکە (لایجوز مفاتحة وزارة المالية والاقتصاد بشأن طلب ای تخصيصات اضافية بعد تشريع هذا القانون في اقليم كوردستان-العراق)قانونەکە بۆ ساڵێکە، پاش تەشریعی قانونەکە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی سکرتێر فەرموو.

بەڕێز فرست احمد/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕەئی من ئەنجومەنی وەزیران ئەتوانێت بڕیار بدات لەژێر سێبەری ئەو ماددەیە، تەخسیسات زیاد بکات، وەزارەتی مالیە ئەتوانێ زیادی بکات سەربەخۆ، بەس ئەترافی تر ناتوانن داوا بکەن، بە ڕەئی من سیاغەتەکە ڕاست نیە بەو شکلە.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کەواتە من پێشنیازەکەم پێشکەش دەکەم، لەبەر ئەوەی ئێمە بە بەردەوامی ئەبینین وەکو من لە ماددەکانی تریش ئاماژەم پێی کرد، سەرۆکی حکومەت جێگەی دەست خۆشیە، من لێرەوە دەست خۆشی لێ دەکەم، کە کەمئەندامانی لە سولفەی زەواج بەخشی، زۆرجاریش هەر بەرپرسانی حکومەت لە دەرەوەی ئەو ژمارەی میلاکاتەی کە دائەندرێت میلاکی تر دائەمەزرێنن، بۆیە من پێشنیاز دەکەم ئێمە بۆ ئەوەی ئاگادار بین لەو تەخسیساتانەی کە ئەکرێت، بۆئەوەی بزانین لە چ بەشێکی بودجە ئەکرێت، لە دوای دەرچواندنی ئەم یاسایە نابێ بێ وەرگرتنی ڕەزامەندی پەرلەمانی کوردستان لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران و وەزارەتی مالیەوە هیچ تەخسیساتێك بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو ماددەیەو لە ماددەی 35 ش پێموایە دەتواندرێت ئەو دوو مادەیە دەمج بکرێت، ماددەی 35 دەڵێت (لاتقدم مشروعات القوانين والقرارات التی تترتب عليها تبعات مالية الى البرلمان الا بعد موافقة مجلس الوزراء) بەلاّم بەڕای من ئەوە زۆر بە موتلەقی هاتووە، لەوانەیە قوەیەکی قاهیرە بێ، حاڵەتێکی لەناکاوبێ، ئەم پەرلەمانە کۆ ئەبێتەوە بڕیارێك ئەدات، وەکو کارەساتێکی سروشتی، یان بۆ هەر حاڵەتێکی تر، لەوانەیە بڕیارەکەی جۆرێك لەتەبەعاتی مالی تیابێ، کە پەرلەمان مەجبورە ئەم بڕیارە بدات، لەبەر ئەوە لەوانەیە حاڵەتی تارێ بێ، بۆیە من داوا دەکەم ماددەکان، ماددەی 23 چ ماددەی 35 کە زۆر بە موتلەقی هاتوون، بەڕاستی جۆرێك لە مرونەتی تیا بێ، چونکە وەکو وتم حاڵەتێکی ئیستیسنائی و حاڵەتێکی تارێ دێتە پێشەوە، لەوانەیە پەرلەمان بیەوێ بڕیارێك بدات، کۆمەڵێك خەڵك لەوانەیە ژمارەیەکی زۆر لە هاووڵاّتیان زەرەرمەند بێ، پێویستی بە بڕیاری پەرلەمان بێ، پەرلەمان بڕیار بدات، بۆ ئەوەی تەعویز بکەنەوە، من پێموایە ئەم ماددەیە زۆر بەموتلەقی هاتووە، بۆیە من داوا دەکەم کە سیاغەیەکی بۆ بدۆزرێتەوە، جۆرێك لەمرونەتی تیابێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من تەسەورم وایە، پەسەند کردنی ئەم ماددەیە وەکو خۆی لە ئایندەدا، لە ئایندەی نزیك ئیشکال بۆ پەرلەمان و هەم حکومەت دروست دەکات، چونکە ئەمە زۆر بە موتلەقی هاتووە، هەندێك بابەت هەیە لە ئایندەدا ئێمە پێویستیمان ئەبێ، لە ڕاستیدا تەبەعاتی مالی ئەبێ، بۆ نموونە، لە دوو، سێ ڕۆژی ڕابردوودا ئەنجومەنی وەزیران یاسای ماف و ئیمتیازاتی شەهیدان و ئەنفال کراوانی هێناوەتە پەرلەمانی کوردستان، ئێمە لە ماددەکانی پێشوو تر داوامان کردووە، حکومەت و پەرلەمان هەماهەنگ بن، بۆ ئەوەی لە ئایندەیەکی نزیك دا لە ڕێگەی ئەم یاسایە ئەو پرۆژەی کە ئێستا لەبەردەستمان دایە پیا چوونەوەی ژیان و گوزەرانی کەس و کاری شەهید و ئەنفال کراوان بکەین، یان ئەوەتا بە زوویی لە ڕێگەی هەموار کردنی ئەم یاسایە ئێمە ژیان و گوزەرانیان بگۆڕین، ئەگەر ئەم ماددەیە وەکو خۆی پەسەند بکرێ ئێمە لە ئایندەدا دەست کراوە نابین بۆ ئەم بابەتە، من پێشنیار ئەکەم ئەگەر ئەو ماددەیە پیاچوونەوەی بۆ کرا، ئەو تەرخان کراوانە لە ڕێگەی هەماهەنگی نێوان حکومەت و پەرلەمانەوە بێ و ڕێگە پێ دراو بێ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە ماددەکە هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی هاوبەش یاسایی و ئابووری و دارایی، پێمان باشە جەنابی وەزیر تەوزیحێکمان بداتێ لەسەر ئەو سیاغەیە، بزانین ئایا ئەو سیاغەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە؟.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك محمد.

بەڕێز محمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم لە بەڕێز وەزیری دارایی هەیە، کاك سالار ئاماژەی پێدا، لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە تەعدیلێك هاتووە، ماف و ئیمتیازاتی کەس و کاری شەهیدان، خوێندنەوەی یەکەمی بۆ نەکراوە، کەس و کاری شەهید چاوەڕێن، تەبەعاتی مالی ئەکەوێتە سەری، ئەگەر وابێ بەڕاستی نازانین ئێمە چۆن جوابی کەس و کاری شەهید بدەینەوە، یاساکە ئێستا هاتۆتە پەرلەمان لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە هاتووە، ئەگەر ئەم ماددەیە بەموتلەقی بێ، ئاوا ڕێگەمان نادات بەڕاستی تەعدیلی ئەو یاسایە بکەین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەین لە بەڕێز وەزیری دارایی ڕوون کردنەوە بدات لەسەر ئەو ماددەیە، مەبەستمان ئەوەنیە لەگەڵیەتی بمێنێتەوە یان نا؟، بۆ ئەوەی پەرلەمانتاران کاتێك کەدەنگ دەدەن، بەرچاویان ڕوون بێ بۆچی دەنگ دەدەن یان نا؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هێنانی ئەم ماددەیە ئەوەیە ئێمە هەرچی تەخسیساتێك و هەرچی پارەیەکمان هەیە، بەعجز و بەوەی کەدێت ئێستاکە تەوزیع کراوە، لەسەر فەسل و ماددەکانی ئێستا، لە مە هەرچی شتێکی تر زیاتر بێ، ئەبێ

شوێنێكی بۆ بهێندرێتەوە كەلەوێ پارەی بۆ پەیدا بكرێ، یەعنی ئەوەیە مەسەلە، بۆیە ئەمە هاتووە، ئێمە جاران ئیحراج ئەكراین، ئەمە چەند ساڵە ئەم ماددەیە دێت، هەموو تەخسیساتمان تەوزیع ئەكرد بەسەر فەسل و ماددەكان، كەچی دوای ئەوە بۆمان دەهات دەوترا، دەبێ ئەوە سەرف بكرێ، كە سەرفی بكەین بەتەجاوز ئەڕوات، كە تەجاوزمان كرد هەم دیسان دێنەوە موحاسەبەشمان ئەكەن، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثالثة والعشرون: لايجوز مفاتحة وزارة المالية والاقتصاد بشأن طلب ای تخصيصات اضافية بعد تشريع هذا القانون في اقليم كوردستان-العراق.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، 32 كەس لەگەڵ دایە، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، 15 كەس لەگەڵدانیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الرابعة والعشرون: على الوزارات ودوائر الاقليم تقديم كافة حساباتها الشهرية، موازين المراجعة في مدة لاتتجاوز عشرة ايام من نهاية كل شهر الى وزارة المالية والاقتصاد، مديرية المحاسبات العامة.

جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، لیژنەی یاسایی تێبینی لەسەر ماددەكە نیە و پشتگیری دەكات.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی دارایش هیچ تێبینیەكمان نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش پێمان باشە ماددەكە وەكو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ تێبینی هەیە؟، یەك كەس تێبینی هەیە، كاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی 23 دەنگی لەسەر درابێ و دەنگی لەسەر نەدرابێ، لەگەڵ حورمەتم ناقانونی و موخالفی قانونە، ئەمە ماددەی 56 قانونی ئینتیخاباتی ساڵی 1992، ئەڵێ سەلاحیەتی پەرلەمان یاسا دانانە، ئەم كەباسی

ئەوە ئەكات، نابێ تەبیعاتی مالی زیاتر بێ، دووەم موخالەفەی قانونی، ئەگەر سەیری ماددەی 71 بکەی لە پەیڕەوی ناوخۆ، ماددەی 71 ڕێ و شوێنی تەقدیمی یاسای کراوە بە شکلێکی عام و موتلەق هاتووە، ئەمە یەك لێرە تەخسیسی ئەکات، بە قانونێکی دائیمی بە قانونێکی خاس دێت تەخسیسی ئەکات، ئەمە تەعتیلی ئەمەیە، ماددەی 83 بۆ جەنابتان بخوێنمەوە، ئاخر بڕگەی ماددەی (83) ئەڵێ (للمجلس بعد الانتهاء من المناقشة واقرار مشروع الموازنة ان يقرر مشروع قانون احداث نفقات جديدة) ئەگەر تۆ ئەم ماددەیە ئیقرار دەکەی بەڕاستی ئەبێتە هۆی تەعتیل کردنی حوکمی ماددەی 56 بڕگە 1 ی قانونی ئینتیخابات، ماددەی 71 لە پەیڕەوی ناوخۆ، بڕگەی 3 لە ماددەی 83 ی پەیڕەوی ناوخۆ، ئەگەر ئامادەی پەرلەمان تەعتیلی حوکمی ئەو سێ ماددەی قانونی خۆی بکات، تەنازول لەو سەلاحیەتەی خۆی بکات، بە نەسێکی موبەتەن ئەمە زۆر جائیزە، بەلام لە ڕووی قانونیەوە، مادام تۆ سێ ماددەی تر ڕێگەی پێ نەداوی ئەو نەسە لە قانونی بودجە لە ماددەی 23 بنووسرێت، بە یارمەتی خۆت.....

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوو دەقە، سێ دەقە نیزامی کەی پێنج دەقە دەبێ، نوقتە نیزامی یەك دەقەیە، پێنج دەقەیە قسە دەکەی.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە ماددەی 23 موتەناقزە لەگەڵ حوکمی ماددەکانی 71 و 83 ئاخیر بڕگە، بڕگەی 3 لە پەیڕەوی ناوخۆ، لەگەڵ ماددەی 56 بڕگەی 1، لەبەر ئەوە ناقانونیە، هەموو دەنگدانێك ئەبێتە هۆی تەعتیل.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ویستت قسە بکەی فەرموو؟.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی 24، من پێشنیارم ئەوەیە کە 10 ڕۆژ زۆر کەمە بۆ دائیرەکان دایدەنێن میزانیەی موراجەعە، ڕاستە هەموو مانگ میزانیەی موراجەعەیان هەیە، ئەگەر هەندێك مودەکەیان زیاتر بکرێ باشترە، لەبەر ئەوەی چەند بەڕێوەبەری دائیرە هەبووە، تەلەفۆنی بۆ ئێمە کردووە، دەڵێ لەبەر ئەوەی کەنەسریەکەمان هەندێکجار درەنگ دەگات، سەری مانگ دەبێ تەواوی بکەین، پێمان تەواو ناکرێ، مەجبورین دەبێ ئێمە لە 60٪ی نەسریەکەمان ئیعادەی خەزێنە بکەینەوە، جالەبەر ئەوەی ئەگەر ئەو 10 ڕۆژە زیاد بکەن، پێیان باشە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو، ئەو پرسیار و ڕوون کردنەوەیەی سیوەیل خان.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەو دە ڕۆژە ئێمە پێمان کەم نیە، چونکە مەفروزە وەزارەت زووتریش بیهێنێت، هەر وا موقەرەر بووە و مەفروزیش بووە پێشووتر، ئەگەر ئەوانە زووتر نەیهێنن، ئێمە ناتوانین زووتر ئیشەکانمان جێبەجێ بکەین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە لیژنەی قانونی بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة والعشرون:

على الوزارات ودوائر الاقليم تقديم كافة حساباتها الشهرية، موازين المراجعة في مدة لاتتجاوز عشرة ايام من نهاية كل شهر الى وزارة المالية والاقتصاد، مديرية المحاسبات العامة.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، یەك کەس لەگەڵدانیە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة والعشرون: يحال رئيس الدائرة لوحدة الانفاق الذى يتخلف عن تقديم الحسابات الختامية لسنة 2013 لدائرته في موعده المقرر الى التحقيق وفق الاجراءات القانونية والتعليمات النافذة.

لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکی لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیەکمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پێمان باشە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە، کەس تێبینی نیە، کەواتە دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة والعشرون:

اولاً: على جميع الوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة توزيع النفقات التشغيلية والاستثمارية على محافظات الاقليم مع مراعات الكثافة السكانية لكل محافظة والمناطق الاكثر تضرراً بعد استبعاد مصاريف مركز الوزارة.

ثانياً: على المحافظات كافةً التنسيق مع الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة التأكد من تنفيذ الفقرة اولاً من هذه المادة اعتباراً من تأريخ التنفيذ الفعلي للموازنة.

ثالثاً: على ديوان الرقابة المالية للاقليم تكليف الهيئات الرقابية التابعة له الموجودة في محافظات الاقليم التأكد من تنفيذ الفقرة اولاً اعلاه من هذه المادة اعتباراً من تأريخ التنفيذ الفعلي للموازنة.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، لیژنەی یاسایی تەنها داوای کردووە کەلیمەی (تکليف) لە بڕگەی 3 ببێتە (الطلب من الهيئات الرقابية التابعة).

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان لەسەری نیە، لیژنەکانی تریش هیچ تێبینیان نیە، تەنها لیژنەی یاسایی ئەوەیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، لەگەڵ ئەو تەعدیلەی بەڕێز کاک عونی فەرمووی.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟، تەنها سێ کەس تێبینی هەیە، کاک پێشەوا، کاک سالار، کاک شێردڵ، فەرموو کاک پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکەی من تەنها لەسەر یەك وشەیە، ئەگەر لیژنەی یاسایی گوێمان لێ بگرن بۆ تێبینیەکە، لە خاڵی یەکەم دێری سێیەم وشەی (الاكثر) بە کوردیەکەش (زیاتر) هاتووە، دیارە مەبەستەکەی من لێرە ئەوەیە

ئەو وشەیە لابدرێت، چونکە حکومەت ئەو ناوچانەی کە زەرەرمەند بوونەو زیانیان بەرکەوتووە جیاوازی دەکات لە نێوانیان، واتە لە دابەش کردنی پارەی وەگەڕخستن و وەبەرهێنان، ژمارەی دانیشتوانی هەر ناوچەیەکی زیاتر زیانیان بەرکەوتووە، خۆی وا باشترە بڵێی ئەو ناوچانەی زیانیان بەرکەوتووە، نەوەك زیاتر، چونکە ئەمە فەرق و جیاوازی دروست دەبێ لە نێوان ناوچەیەك و ناوچەیەکی تر کە زەرەری بەرکەوتووە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا ئەو بابەتەی کەپەیوەندی بە دەست نیشان کردنی چڕی دانیشتوان هەیە، ئیعتیماد کردنە سەر چڕی دانیشتوان، بۆ کۆمەڵێك ناوچە گرفت دروست دەبێ، بۆ نموونە، ئەو ناوچانەی کە تەماسیان هەیە لەگەڵ ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم و ناوچە دابڕاوەکان، بۆ نموونە، ئەگەر ئێمە چەمچەماڵ یان کفری و کەلار وەربگرین، ئەبینین ئەگەر بەپێی ئەو ئالیەتە بێ، لە ڕاستیدا ئەوان مەحروم ئەبن لەکۆمەڵێك تەرخان کراو، چ لە بواری وەبەرهێنان چ لەبواری وەگەڕخستن، چونکە ئیعتیمادی گەورە بەپێی بەرنامەی حکومەت لەسەر فۆڕمی خۆراکە، لە 40%ی دانیشتوان فۆرمی خۆراکیان لەناوچەکانی دەرەوەی هەرێمە، لەو ڕوانگەیەوە لە ڕابردوودا، ئەم بابەتەمان لە چەندین جێگە ورووژاندووە، موعالەجە نەکراوە، پرسیاری من بۆ حکومەت ئەمەیە، ئایا ئەمە تا چەند ئەتواندرێت قەرەبووی ئەو مەنتیقانە بکرێتەوە؟، ئەوە ڕەچاو کراوە یان هەر چڕی دانیشتوان بەشێوەیەکی گشتی وەرگیراوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ تحسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی لێرە کە باسی موحافەزات دەکات، لێرەدا کە هەولێر پایتەختی کوردستانە، هیچ حیسابێك بۆ پایتەخت نەکراوە، خۆمان دەزانین کە لە شوێنان پایتەخت حیسابێکی جودای هەیە، مەسەلەن لە بەغدا امانە العاصمە هەیە لەگەڵ موحافەزە، لە ئەنقەرە هەم نەفسی شت هەیە، بۆیە پێم باشە کە حیسابێکی عاسیمە بە جودا بکرێتەوە، خۆشتان دەزانن کە 2014 هەولێر دەبێتە پایتەختی گەشتیاری، دەبێ بودجەیەکی تایبەتی بۆ تەرخان بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەتی ئەوەی كە كاك سالار فەرمووی كەسافەی سوكانی یان (اكثر) ئەمانە هەمووی ئەوەنە كە ئەو حیسابانە بكرێ، لە عەینی وەقت هەمووجارێك ئەو مەنتیقانەی ئەو باس دەكات بە نەزەری ئیعتیبار وەرگیراوە، من باوەڕناكەم ئەگەر پێویستیان پێی بێت بە نەزەری ئیعتبار وەرنەگیرێن، بۆیە پێم وایە ماددەكە وەكو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پاش بەنەزەر وەرگرتنی ئەو ئیعتیبارانە، كە ئەندامانی پەرلەمان پێشكەشیان كردووە، سیاغەكەی بەو شێوەیە كە ئێستا دەیخوێنینەوە، ڕەزامەندی وەرگیرا دەیخەینە دەنگدانەوە،

المادة السادسة والعشرون:

اولاً: على جميع الوزارات والدوائر غير المرتبطة بوزارة توزيع النفقات التشغيلية والاستثمارية على محافظات الاقليم مع مراعات الكثافة السكانية لكل محافظة والمناطق المتضررة بعد استبعاد نفقات مركز الوزارة.

ثانياً: على المحافظات كافةً التنسيق مع الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة التأكد من تنفيذ الفقرة اولاً من هذه المادة اعتباراً من تأريخ التنفيذ الفعلى للموازنة.

ثالثاً: على ديوان الرقابة المالية للاقليم الطلب من الهيئات الرقابية التابعة له الموجودة في محافظات الاقليم التأكد من تنفيذ الفقرة اولاً اعلاه من هذه المادة اعتباراً من تأريخ التنفيذ الفعلى للموازنة.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، كێ لەگەڵدانیە دەستی بەرز بكاتەوە؟، یەك كەس لەگەڵدانیە بەزۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز عونی كمال سعید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة السابعة والعشرون: على حكومة اقليم كردستان، العمل على استيفاء مستحقاتها لدى الحكومة الاتحادية من البترو دولار للسنوات 2010، 2011، 2012 بمعدل دولار واحد عن كل برميل نفط خام منتج في المحافظة و دولار عن كل برميل نفط خام مكرر في مصافي المحافظة و دولار عن كل مائة وخمسين متر مكعب من الغاز الطبيعى المنتج في المحافظة على ان تصرف المبالغ المستحصلة مستقبلاً لمناطق المنتج.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە هیچ مولاحەزەیەكمان لەسەر ئەم ماددەیە نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرمووو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە داوا دەکەین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟، تەنیا دوو کەس کاک عبداللە مەلا نوری، کاک پێشەوا، فەرموو.

بەڕێز عبداللە مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ئەم ماددەیە تەنها پارەی پترۆ دۆلار و شتمان لە لای حکومەتی عیراق نیە، پارەی ئەوەی حاکیمەو ئەو پارانەی تر کە باس کراوە لە لایەن حکومەتی عیراقەوە دەستی بەسەردا گیراوە، ئەگەر قسە لەسەر هەوڵی سیاسیش بێت، پێویست بەوە ناکات ئێمە لە ناو یاسا ئاماژە بەوە بدەین حکومەت هەوڵی سیاسی بدات، ئەکرێ لەناو یاسا ئاماژە بەوە بدەین حکومەت هەوڵی یاسایی و دەستووری بدات، بۆیە من پێشنیاز دەکەم دەقەکە بەو شێوەیەی لێ بکرێت، ماددەی 27، حکومەتی هەرێم لە ماوەیەکدا کە لە 45 ڕۆژ تێپەڕ نەکات لە بەرواری پەسەند کردنی یاسای بودجەی 2013 ی هەرێمەوە، پشت بەستن بە ماددە 93 دەستووری عیراقی فیدرال، سکاڵای یاسایی لەسەر حکومەتی فیدرال بەرز بکاتەوە، بە مەبەستی وەرگرتنەوەی هەموو ئەو مافە داراییە دەستووریانەی هەرێمی کوردستان، کە لە لایەن حکومەتی فیدراڵەو نەدراون، یان دەستیان بەسەرداگیراوە، ئەگەر مافەکانی ئێمە مافی دەستوورین، ئەوە ئەبێ لە ڕێگەی دادگای فیدراڵی باڵاوە هەوڵی بەدەست هێنانەوەیان بدەین، ئەگەر سیاسیشە پێویست ناکات لێرە ئاماژەی پێ بدرێت، بۆیە هیوادارم ڕێگە بدەی بە برادەران پشتی بگرن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەوە تەحسیل حاسلە، پێویست ناکات ئەو ماددەیە هەبێ، چونکە ئەگەر ماددەکە بخوێنینەوە پێویستە لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستان کار بکات، ئەگەر ئەمە لێکدانەوەی بۆ بکرێت تا ئەو لەحزەیە دەری دەخات، حکومەتی هەرێم کاری نەکردووە، ئەگەر بەو شێوەیە لێکدانەوە بکرێ، بۆیە تۆ

هاتووی مولزەمی دەکەی کە لێرە بەدواوە کار بکات، من پێموایە تەحسیل حاسلە پێویست ناکات ئەو ماددەیە هەبێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە لە ماددەی 33، باسی ئەوە دەکات کەحکومەتی هەرێم ڕێگەی یاسایی بگرێتەبەر، بەڵام پێویستە ئەوە ڕێگا یاساییە بۆ ماددەی 27 ش بێت، یان هەردووکی بکرێت بە یەك و ماددەی 33 بهێندرێتە ئێرە، یان وەکو هاوڕێم کاك عبداللە باسی کرد، لێرەش باسی ئەوە بکرێ کە حکومەتی هەرێم ڕێگەی یاسایی بگرێتەبەر بۆ وەرگرتنی ئەو موستەحەقاتانە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داڕشتنی ئەو دەقە بۆ بەدیهێنانی هەموو مافە دەستووری و یاساییەکانی خۆمانە لە ئاستی عیراق، ئەو چەندین ساڵە 2010و 2011 و 2012 دووبارە کراوەتەوە، ڕێگایەکی عەمەلی بگرینەبەر بۆ ئەو پێشنیارەی کاك عبداللە پشتیوانی دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان وایە ماددەکە هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت ئەو پێشنیارانەی کە ئیلتیزام بکەین بۆ مەحکەمەی ئیتیحادی، بۆ وەرگرتنی مافەکانمان، ئەوە موعالەجە کراوە لە ماددەی 33 ی قانونەکە، دەڵێت (علی حکومة اقلیم کوردستان اتخاذ الطرق القانونیة

لتحصيل جميع مستحقات الاقليم لدى الحكومة الاتحادية حسب احكام الدستور) ئەو ماددەیەش تەبیعی لە زمنی ئیستیحقاقاتی هەرێمی کوردستانە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك برهان .

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە پەیوەندی بە مەجموعەیەك شتەوە هەیە، کە ئەوانەی موحاماتیان کردووە، کاك عمر و کاك فرست و ئەوان باشتر ئەیزانن، پێش ئەوەی تۆ داوا قەید بکەی پێویستە مەجموعەیەك ئەوەلیاتت هەبێ بیکەی بە ئەساسی دەعواکەت، تۆ لێرە فەرزی دەعوا دەکەی ئەوە فەرزێکی ترە، ئەو کەسانەی کە لەو بوارە موفاوەزاتیان کردووە، چی پەرلەمانە کتاب بکات بۆ وەزارتی عیراقی، چی حکومەتی هەرێمە مەجموعەیەك ئەوەلیات کۆ بکاتەوە و دانیشن دیراسەتی بکەن، بزانن ئەسبابی ئەو بڕینانە چیە؟، لەسەر ئەساسی ئەوە دەعوا قەید دەکرێت، حاڵەتێکی وا نازانی دەعوا یان براوە یان دۆڕاوەیت، دێیت فەرزی دەکەی کە دەعوا قەید بکات، کە دۆڕای هەقی ئەوەت نابێ کە باسی بکەیت و داوای بکەیت، ئەوە کاك فرست و کاك عمریش ئەزانن، لەبەر ئەوە پێویستە تۆ ئەو ماددەیە وا بنووسی ئیجباری حکومەت بکەیت و سەرۆکایەتی پەرلەمانیش خۆی بەو سیفەتە کتاب بکات بۆ سەر وەزارەتی مالیە، ریئاسەی وزەرای عیراقی، بەو پێیەی کە بە پێی دەستووری عیراقی، بە پێی ماددەکانی 109 و 110و 111 و 112و 113 و114، موئەسەسەیەکی شەرعی موعتەرەف پێکراوە، وەڵامی بدەیتەوە، بزانین ئەساسی ئەمە چیە؟، ئەوە ئەبێ لیژنەیەکی بۆ دروست بکرێ، دیراسەی ئەوە بکات، ئەو دەعوایە چۆن بکات و چۆن نەیکات؟، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سالار.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەو ئیستیحقاقانەی هەرێمی کوردستان لە لای حکومەتی ئیتیحادیە، هیچ گومانێك هەڵناگرێ، بۆیە ئەگەر گرتنەبەری ڕێ و شوێنی یاسایش ئیزافە بکرێ لەم ماددەیە، یان لە ماددەی 33 دەمج بکرێ کارێکی زۆر باشە، بەڵام من لەگەڵ ئەوە نیم وەقت تەحدید بکرێ، یان ئەگەر مانگ بێ یان چەند مانگ بێ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموون.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو تەوزیحەی کە کاك برهان دای ڕاستە، ئەوە ناکرێ لە ئێستاوە ئیلزامی حکومەتی کوردستان بکەی بڵێی ئەبێ بچی شکایەت لە حکومەتی ئیتیحادی عیراق بکات، بە گوێرەی ئەو ماددەیە، بەڵام ئەکرێ ئەمە موستەحەقاتی حکومەتەکەمانە داوا بکرێ، تەنازولی لێ نەکەین، باسی لەسەر بکەین، دوای موستەمسەکات و کۆبوونەوە، لەماددەی 33 زۆر بە وازحی هاتووە، هەقی داوە بە حکومەت، بە (طرق قانونية حسب احكام الدستور العراقي) کە وتی ئەحکام دەستوور، یەعنی ماددەی 93، یەعنی مەحکەمەی ئیتیحادی، لەبەر ئەم ماددەیە تەئکید لەسەر موستەحەقات و حقوقی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکات، لە ملی حکومەتی عیراق، بۆیە پێویستە ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالله، کاك کاردۆ ئێوە هەر سوورن لەسەر قسەکەی خۆتان، باشە ئەوە کاك برهان، فەرموو کاك عبدالله.

بەڕێز عبدالله محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکە ئەوەیە ئێمە هەقێکی دەستووریمان هەیە، حکومەتی هەرێم ئەو هەقە بۆ بەکارناهێنێ، لەکاتێکدا حکومەتی فیدراڵی دەڵێت ئەم هەقە بۆیە بەکارناهێندرێت، خەلەل هەیە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، بەکارهێنانی ئەم هەقە دەستووریە لە لایەن حکومەتی هەرێمی کوردستان، دوو ست تەسبیت دەکات، یەکەمیان تۆ تروقی قانونی و دەستووری خۆت بەکاردێنی، دوو، وەڵامی حکومەتی فیدراڵی دەدەیەوە، کە خەلەل لە تۆ دانیە و ئەوراقی تۆ پاکە، ئەگەر ئەوراقی ئێمە و مەلەفی ئێمە موشکیلەی نیە، ئێمەش فاوڵمان نیە وەکو برادەرێك زوو وتی، ئەوە پێویستە ئەم تەریقە دەستووریە بەکاربهێندرێت، ئەم دەعوایە قەید بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شوان.

بەڕێز شوان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو کاك عبدالسلام ئەڵێ تۆزێك تەحەمولم بکەن، لە ماددەی 33 ئەڵێت (على حكومة اقليم كوردستان اتخاذ الطرق القانونية لتحصيل جميع مستحقات حكومة الاقليم) زۆر باشە، ئەمەی کە لەم ماددەیە هاتووە باسی پترۆدۆلار ئەکات، موستەحەقات نیە، ئینجا کەدێتەوە ئەڵێت (حسب احكام الدستور)یەعنی هیچ فەرقێك ناکات، ڕاستە لەوێ نەهاتووە، بەڵام دواتر بە ماددەیەك هاتووە، هەرچی موستەهەقات هەیە، بەپێی ئەحکامی دەستوور داوای ئەکەی، چ پێویست دەکات جارێکی تر تۆ لە شوێنێکی تر دووبارەی بکەیتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەوە پێشنیارەکەیان ئەوان تەنازولی تێدا ناکەن، مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێموایە ئەو دوو ماددەیە یان دەمج بکرێ، یان یەکێکیان زیادە بەڕاستی، چونکە یەك مەوزوعە لەوێ تروقی قانونی باس کراوە، ئەوەی بەڕێزان لە لیژنە تەوزیحیان دا، کاك عبدالله هەر ئەوەی ئەوێ، چونکە کە وتراوە (جمیع الطرق القانونیة بما فیها) ئەکرێ تەئسیسی بکەین، کە هەتا بگاتە حەدی سکالاَ، لێرەش باسی پڕۆدۆلار کراوە، لەبەر ئەوە ئەو دوو مەوزوعە یەکتر تەواو دەکەن، یان هەڵیگرن بۆ ئەوێ، یان ئەوەی ئەوێش ئەبێ بێتە ئێرە، بۆ ئەوەی مەوزوعی سکالاَکەشی تێکەڵ بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 27 ئەگەر تێبینی بکەن، بڕگەی ئەخیری لە مەسلەحەتی ئەو مەنتیقانەنە کە ئینتاج دەکەن، بمێنێتەوە باشە، دەڵێت (علی ان تصرف المبالغ المستحصلة مستقبلاً للمناطق المنتج) پێشنیارەکە دەڵێت، ماوەیەك دیار بکرێ بۆ 45 ڕۆژ بۆ ئیقامە کردنی دەعوا لەو مەحکەمەی ئیتیحادی، ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر داواکاریەك دەڵێت وەقت تەحدید بکرێ 45 ڕۆژ بۆ کردنی ئەو شکایەتە، ئێوە لەگەڵ دەقی قانونەکەن یان لەگەڵ ئەوەن؟.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ تەحدیدی وەقت نین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا پێشنیارەك هەیە دەڵێن 45 ڕۆژ تەحدید بکرێ بۆ ئەوەی شکایەت بکرێ، کێ لەگەڵ ئەوەدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 26 کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، بە زۆرینەی لەگەڵدانیە، کەواتە وەرنەگیرا، فەرموو بۆ دەقی ماددەکە، پێشنیارێکی تر هەبوو، دەکرێ هەردوو ماددەکە دەمج بکەین، تەوزیح بدەن بزانن دەکرێ یان ناکرێ، تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

به ڕەئی من دەكرێ هیچ كێشەش نیە، دوو ماددەیە یەكیان دەكەینە فەقەرەی یەكەم، ئەوی تریان دەكەینە فەقەرەی دووەم، بە وەزعی خۆی و زۆریش تەبیعیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە لیژنەی یاسایی بۆمان عیلاج بكەن، ئامینە خان فەرموو قسەت نەكردووە.

بەڕێز ئامینە زكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەتا نووكە نەبوویە پێشنیارەك بێت، گەل دەقێ ماددێ بهێتە دەنگدان، بەڵكو ئەو دەنگی نەینیتن، بزات ئەو پێشنیارە دەنگی نەینێ، ژ بەر هندێ ژی ئەو پێشنیارە بكەویتە دەنگدانێ، پشتی هەنگی دگەل ماددێ ئەساسی بكەویتە دەنگدانێ.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیاری ئەوەی ئەو دوو ماددەیە دەمج بكرێ، ماددەی 27 بە سیغەی خۆی، ماددەی 33 بە سیغەی خۆی، ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان قبوڵیان كرد، دەمج بكرێ، ماددەی 27 دەبێتە فەقەرەی یەكەم، ماددەی 33 دەبێتە قەفەرەی دووەمی، یەك ماددەیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د.احمد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەمە كە هەردوو ماددەكە دەمج بكرێ، بەڵام لە ئێستاوە فەرز نەكرێ كەهەر وكو سیغەی خۆی، چونكە هەقی ئەندامانی پەرلەمانە كە ماددەی 33 ش موناقەشە بكەن.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عبداللە.

بەڕێز عبداللە مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی 27 و ماددەی 33 لەیەك بدرێ ئاساییە، هەرچەندە من پشتیوانی دەقەكەی خۆم دەكەم كە هینم كرد، بەڵام ئەوەی كە كاك عونی وتی باسی لەوە كرد ئەم پارەیە وەربگیرێتەوەو خەرج بكرێ بۆ ئەو ناوچانەی كە نەوتەكەیان لێ دەرهێنراوە، وابزانم برادەران بەرچاویان ڕوونە لەوەی كەداهاتی پترۆدۆلار لە هەرێمی كوردستان ئەبێ بە داهاتی گشتی، وەكو یەك بۆ ناوچەكان خەرج ئەكرێتەوە، بۆیە ئەم دەقە ئەبێ لە ئەساسا نەبێ، یەعنی تەنها پێویستیمان بە ماددەی 33 هەیە، ئەم دەقە زیادە، ئەگەر قسە لەسەر ئیستیحقاقە، پارەی پترۆدۆلار و سیادی و حاكیمەو هەموو ئەوانە وەكو یەك ئیستیحقاقن، مافی ئێمەن،

بۆیە ماددەی 27 بە تەواوی زیادە، پێویستیمان بە ماددەی 33 هەیە، هیوادارم لەماددەی 33 ئەو دەقە دابندرێت کە من پێشنیازم کرد.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی 27 دیارە تەئیدی ئەوە دەکرێت کە ئەو ماددەیە زیادە، لیژنەی یاسایش تەئیدی دەکەن، کێ لەگەڵ ئەوەدایە کە ئەو ماددەیە زیادە، تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، لەسەر 45 ڕۆژەکە دەنگمان داوە، لەسەر ئەم ماددەیە دەنگ نەدراوە، ئێستا ڕەئیەك هەیە، دەڵێن ماددەی 27 و ماددەی 33 زۆر لێك نزیكن و بەتایبەتی ماددەی 27 پێویست نیە، چونکە ماددەی 33 تەعویزی هەموو شتەکان دەکاتەوە، ئێستا کێ لەگەڵ ئەوەدایە ماددەی 27 نەمێنێت، تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 52 کەس دەڵێت ئەم ماددەیە نەمێنێت، کەواتە کێ لەگەڵ ئەوەدایە کەبمێنێت؟، 8 کەس لەگەڵدایە کە بمێنێت، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا کە نەمێنێت، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثامنة والعشرون:

للمحافظة الطلب من اى وزارة حسب الاختصاص تنفيذ المشاريع المخصصة للمحافظة على حساب تخصيصات مشاريع اعمار وتنمية الاقاليم والمحافظات.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، هیچ تێبینیەکمان لەسەر ئەو ماددەیە نیە.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیەکمان نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر لەسەر ماددەی 28.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێمان باشە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟، تەنیا دوو کەس تێبینیان هەیە، دوایێ ناوی کەسی تر نانووسم، پەیام خان، سیوەیل خان، کاك عبدالسلام، فەرمووو پەیام خان.

بەڕێز پەیام احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەم ماددەیە باسی ئەوە ئەكات ئەگەر موحافەزە داواكاریەك پێشكەش بكات، بۆ ئەوەی ئەو مەشاریعانە دیاری كراوە بۆ ئەوەی جێبەجێ بكرێ لە وەزارەتەكانەوە، ئەگەر هاتو ئەو وەزارەتە جێبەجێی نەكرد، هیچ شتێك دانەنراوە بەرامبەر ئەوە، ئەگەر هاتو موحافز داوای ئەو پێشنیارەی كرد بۆ شارەكەی، بەلاَم وەزارەت جێبەجێی نەكرد، چی ئەكرێت بەرامبەر بەوە، یەعنی هیچ شتێك دانەنراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو، دەڵێت وشەی ئەقالیم بكرێتە ئیقلیم، لیژنەی یاسایی، كاك عبدالسلام فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو تەوزیحەی كە كاك عبدالسلام دای، سەبارەت بە تێبینیەكان تەواوە زۆر لە ناحیەی قانونی،

المادة الثامنة والعشرون:

للمحافظة الطلب من ای وزارة حسب الاختصاص تنفیذ المشاریع المخصصة للمحافظة على حساب تخصیصات مشاریع اعمار وتنمیة الاقالیم والمحافظات.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵدایە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، كێ لەگەڵدانیە تكایە دەستی بەرز بكاتەوە؟، بەكۆی دەنگ پەسەند كرا، فەرموو بۆماددەیەكی تر.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة التاسعة والعشرون:

اولاً: تعفى من الرسوم الكومركیة كافة البضائع والسلع المستوردة لدوائر الاقلیم والقطاع العام، شریطة ان یتم الاستیراد بأسمها ولاستخدامها.

ثانیاً: یشمل الاعفاء على البضائع و السلع المستوردة لدوائر الاقلیم والقطاع العام من الحكومات او المؤسسات المانحة.

لیژنەی یاسایی پشتگیری ماددەكە دەكات وەكو خۆی كەهاتووە، هیچ تێبینیەكی لەسەر نیە.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هیچ تێبینیەكمان نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر بۆ ئەوە ماددەیە جەنابت دەڵێی چی؟.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێمان باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟، تەنیا یەك کەس کاك جمال، کەسی تر نیە؟ کاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت ئەم ماددەیە (لدوائر الاقلیم و القطاع العام) چ فەرق هەیە لەنێوان دوائر الاقلیم، وە کەرتی گشتی، کەلیمەی ئیقلیم لێرە زیادە، بنووسن(لدوائر قطاع العام) ئەمە یەك، خاڵی دووەم، (یشمل الاعفاء علی)ئەگەر ئەم جوملەیە بخوێننەوە، وا دەردەچێت تەنیا ئیعفایەکە ئەو کەسانە دەگرێتەوە، یان ئەو بیضاعة سلعە دەگرێتەوە که لە جیهاتی مانیحە دێت، ئەوەش غەڵەتە، بۆیە پێم باشە بکرێتە (یشمل الاعفاء علی ایضاً السلع والبضائع والسلع التی تمنح لدوائر القطاع العام من الحکومات والمؤسسات المانحة خارج الاقلیم)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی دوا سیاغەتان.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێمان باشە حکومەت جوابی ئەو پێشنیارە بدات کە کاك جمال کردی، ئایا وەکو خۆی بمێنێتەوە، یان بەو شێوەی کە داوای کرد قبوڵ بکرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواکارین ماددەکە هەروەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەکە بخرێتە دەنگدانەوە، بەو شکلەی کە خوێندمانەوە.

المادة التاسعة والعشرون:

اولاً: تعفى من الرسوم الكومركية كافة البضائع والسلع المستوردة لدوائر الاقليم والقطاع العام، شريطة ان يتم الاستيراد بأسمها ولاستخدامها.

ثانياً: يشمل الاعفاء على البضائع والسلع المستوردة لدوائر الاقليم والقطاع العام من الحكومات او المؤسسات المانحة.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدايە تکايە دەستی بەرز بکاتەوە؟، کێ لەگەڵدانيە تکايە دەستی بەرز بکاتەوە؟، بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەيەکی تر.

بەڕێز عونی کمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثلاثون: الاستمرار باستقطاع 10٪ من رواتب رئيس الاقليم و نائبه ورئيس البرلمان ونائبه والسكرتير واعضاء البرلمان ورئيس مجلس الوزراء ونائبه والوزراء ومن هم بدرجتهم ومن يتقاضى راتب وزير و وكلاء وزارات ومن بدرجتهم ومن يتقاضى راتب وكيل وزارة والمستشارين واصحاب الدرجات الخاصة والقضاة واعضاء الادعاء العام لغرض دعم صندوق اعانة مرضى السرطان حسب قانون صندوق اعانة مرضى سرطان في اقليم كوردستان المرقم (11) لسنة 2013.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ليژنەکەمان داوا دەکات ئەو ماددەيە ئيلغا بکرێتەوە، بە تايبەتی پاش دەرچوونی ياسای ژمارە (11) ی ساڵی 2012، پێويست ناکات ئەو ماددەيە بمێنێتەوە، تەنها جێبەجێ کردنی ياسايەکە کيفايەتە، بۆ ئەو مەبەستەی کە لەو ماددەيە ئيشارەتی پێدراوە.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ليژنەی دارايی فەرموون.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو ليژنەی دارايی لەگەڵ ماددەکە داين، بەڵام بە مەرجێك هەموو ئەو ناونيشانە وەزيفيانەی کە هاتوون، هەموويان لێيان ببڕدرێت و ئەو ڕێژيەی کە وتراوە لە 10٪.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزير لێرە ئيختيلافێك هەيە، لە بەينی ليژنەی ياسايی و ليژنەی دارايی، ليژنەی ياسايی دەڵێن ئەو ماددەيە نەمێنێت، ليژنەی دارايی دەڵێن بمێنێت بە کۆمەڵێك تەعديلاتەوە، ڕەئی جەنابت و حکومەت چيە؟.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، تکایە ئاگاتان لە ناوی خۆتان بێ، چونکە دواتر ناوی تر نانووسم، د.احمد، کاك فاضل، سۆزان خان، د.سەروەر، کاك سالار، کاك عبدالرحمن، کاك دڵشاد، ئاهەنگ خان، کاك برهان، سیوەیل خان، پەیمان خان، کاك عدنان، کاك شێردڵ، کاك خلیل، کاك عمر هەورامی، کەس ماوە؟، تارا خان و ڤیان خانیش ئیزافە کران، کەس ماوە؟، تەواو، فەرموو د.احمد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێموایە ئەو ماددەیە هیچ کێشەیەك چارەسەر ناکات، بە بڕینی ئەو لە 10٪یە، بۆیە من پشتگیری لە ڕای لیژنەی یاسایی دەکەم، کە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێ بەڕاستی، پێموایە هیچ شوێنی خۆی نەگرتووە، ئەو جیهەتەش کە بۆی تەرخان کراوە، دەڵێت بە مەبەستی پشتگیری کردنی سندوقی کۆمەکی تووشبوانی شێرپەنجە، ئەمە بەپێی یاسایی ژمارە (11) ساڵی 2012، حکومەت ئیلزام کراوە کە ئەو گوژمەیە پێویستە بۆ چارەسەر کردنی نەخۆشیەکانی شێرپەنجە، دیاری بکات، لەبەر ئەوە من هیچ بە پێویستی نازانم، ئەگەر بەڕاستی مەسەلە ئەو کەسانەیە کە مووچەیان بەرزە، دەکرێت ئێمە موعالەجە بەوە بکەین کە مووچە نزمەکان بەرز بکەینەوە، یان مووچە بەرزەکان بهێنینە خوارەوە، نزمەکان بەرز بکەینەوە، بەڵام ئەوە هیچ چارەسەری ناکات، من لەگەڵ ئەوەدامە ماددەکە ئیلغا بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د.سەروەر.

بەڕێز د.سەرومر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ مانەوەی ماددەکەدام، بەڵام لێرەدا ئێمە دەزانین ئەو لە دووساڵی ڕابردوودا ئەو ماددەیە هەبوو لەو یاسایەدا، بۆیە پرسیارێك لە بەڕێز جەنابی وەزیر دەکەم، هیوادارم بەپێی ئەو زانیاریانەی کە لای بەڕێزیانە وەڵامان بداتەوە، بەپێی ئەو ماددەیە لە یاساکەی ساڵی پار و ساڵی پێراریشداهاتبوو کە لە هەموو ئەو پلانە دەبڕدرێت هەر لە بەڕێز سەرۆکی هەرێمەوە، تاوەکو ڕاوێژکارەکان، ئەوەی دەکەوێتە ئەو نێوانەوە، ئایا لە کێ بڕدراوە؟، بەفیعلی یاساکە جێبەجێ کراوە؟، چونکە ئەوەی ئێمە تێبینیمان کردبێت بەپێی هەندێك زانیاری ئەندامانی پەرلەمانیش ئەو زانیاریانەیان هەیە، دەسەڵاتی دادوەری کە یەکێکە لە دەسەڵاتەکان، چونکە لەهەموو دەسەڵاتەکان دەبڕدرێت، ئەوان ئەو پارەیان بۆ گەڕاوەتەوە، بودجە بودجەی گشتیە لێرە لە پەرلەمان پەسەند دەکرێت و ئەوانیش دەگرێتەوە، بە چ سیفەتێك بە چ یاسایەك و بە چ

بڕیارێك ئەو بڕە پارەیە بۆ ئەوان گەڕاوەتەوە، ئەمە خاڵێك، خاڵی دووەمیان ئەو سندوقەی کەوا پێك هێنراوە، چەندی پارە تێدابووە، بەپێی زانیاری ئێمە، ئەوەی ساڵی ڕابردوو لە 2012 شەش سەدو چل و حەوت ملیۆن دیناری تیا بووە، ئایا ئەو پارەیەی کەوا بڕدراوە لەو هەموو پلەیە تەنها ئەوەندی کردووە، خاڵێکی تریان سەبارەت بەوەی پێراریش بەو شێوەیە ئەو پارەی کە لێرەدا دەبڕدرێت، مووچەکانمان بۆ ئەوەیە شوێنێك بگرێت، بەداخەوە ئەوەی بۆ کەس و کاری شەهیدان دەست نیشان کرابوو شوێنی خۆی نەگرتووە، چونکە بەپێی بەدواداچوونی ئێمە تاوەکو ئێستا نزیکەی 300 ملیۆن دینارێك لەوەی کە لە ساڵی 2011 دا بڕدراوە، سەرف نەکراوە، سەرف نەکراوە بۆ کوێ دەچێ؟، ئایا دێتە سەر ئەو سندوقەی کەوا هەیە، یاخود بۆ مەبەستێکی تر بەکاردەهێندرێت، بۆیە من وێڕای پشتیگیریم لەو ماددەیە، هەر پشتگیری ئەوەش دەکەم ئەو بڕە پارەیەی کەوا دەبڕدرێت بۆ مەبەستی چارەسەری نەخۆشەکانی شێرپەنجە تەرخان بکرێ، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل بەشارەتی

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە پێموایە ساڵی سێیەمە ئەو بڕیارە پەرلەمانی کوردستان داویەتی، بۆ بڕینی 10٪، پێم خۆشە ئێستاو بۆ جارێکی تر ڕەئی خۆم ئیعلان بکەمەوە، لە یەکەم ساڵەوە تاوەکو ئێستا من موخالفی ئەو بڕیارەم، چونکە من وەکو ئەندامێکی پەرلەمان کە لە 10٪یەکە دەبڕدێت، هەتاوەکو ئێستا حیکمەتی ئەو لە 10٪یە تێنەگەیشتووم بۆچی دەبڕێت، ئەگەر لە وڵات ئەزمەیەکی مالی دروست بووە، من ئەوە زۆر بەکەم دەزانم، لەگەڵ ئەوەدام ئەو پلە باڵایانە بە بەردەوام بەشێك لە مووچەکەیان ببڕێت بۆ پڕکردنەوەی ئەو ئەزمە مالیە، هەرچەند لێرە لەناو بڕینەکە ناوی نەخۆشانی شێرپەنجە هاتووە، بۆ ڕاکێشانی عاتیفەی ئێمە، پێموایە مەسەلەی عاتیفە، یان ویژدان و بەزەیی هەر تاکێکی خەڵکی ئێمە زۆر لەوە زیاترە لێرە باس بکرێت، هەموو کەسێك لە ئاستی خۆی و لەلای خۆیەوە زۆر لەوە زیاتر هاوکاری خەڵکی نەخۆش و پەککەوتە دەکات بەبێ بڕیاری پەرلەمانی کوردستان، بۆیە بەڕەئی من ئەم بڕیارە کە بەشێك لەو وتو وێژەی لەوانەی کە لە 10٪یەکەی لێ دەبڕێت، بەبێ بڕیاری پەرلەمان بڕیارەکە ڕەت کراوەتەوە، ئەوەندەی کە من بیستوومە نازانم ئایا لە سەدا سەد وایە، بڕیارەکەیان ڕەت کردۆتەوە 10٪یان بۆ ئیعادە کراوەتەوە، پەرلەمان ئەو بڕیارەی دا، کەواتە ئەبێ یان بڕیارەکە بە عام تەسویت بکرێ، یان ئەبێ بڕیارەکە ئیلغا بکرێ، ئیلغاش بکرێت من لە لایەنی خۆمەوە لەگەڵی نیم، بۆیە ئەوەی کە من دەبینم لەم بڕیارەی کە دراوە، پەرلەمانی کوردستان داویەتی، من دوو لایەنی تێدا دەبینم، یان لایەنی حەسادەتە، بەوانەی کەوا ئەو مووچەیان هەیە، پێموایە هەر کەسێك ئەو مووچەیەی کە بۆ بڕاوەتەوە نە بە تەکلیف و نەبە خێرکردن پێی نادرێ، ئەوە هەقێکە، ئەو هەقەش لە هەموو دەستوور و قانوونی وڵاتی دونیا هەیە، بۆیە

هەندێك لەو بەڕێزانەی كە ئێستا لێرەدان، زۆر لەو بەڕێزانەی كە لێرەدان دەیان ساڵ خەبات و پێشمەرگایەتیان كردووە، بەبێ بەرامبەر تەنها ئەسپێ لە باغەڵیان بووە، داواشی لەكەس نەكردووە، بەڵام ئێستا ئەو هەقەی هەیە، ئەو سانسۆرە یان ئەو حیساباتەی بۆچی دەخرێتە سەری، بۆیە من كە ئەڵێم حیكمەتی ئەو لە 10٪یە تێنەگەیشتووم هەتاوەكو ئێستا، بەناهەقیشی دەزانم، بۆیە لەگەڵی نیم، داواكارم ئەو قەرارە ئیلغا بكرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە وەكو لیستی كوردستانی پشتگیری لەمانەوەی ئەو ماددەیە ئەكەین، یەكێك بووە لەو بەڵێنانەی كە ئێمە داومانە بەخەڵكی خۆمان، حیكمەتەكەی لەوەدایە تۆ لەو ماوەیەی سێ ساڵە ئەگەر ناعەدالەتیش هەبوبێ لەدابەش كردنەوەی ئەو بڕە پارەیە، بەڵام بە ئەركی خۆمان هەڵساوین، ئەوە جێگەی خۆی گرتووە، ئەگەر باغەڵی یەك كەسی پڕ كردبێتەوە بۆ ئێمە سەربەرزیە، هەق نیە دەست لەو سەر بەرزیە هەڵبگرین، سەبارەت بەوەی كە ، بەڵێ منیش گلەیم هەیە، پێموایە گلەییەكەی خۆشم گەیاندە بەڕێز سەرۆكی حكومەت، ئەنجومەنی دادوەری، بڕەپارەكەی كە لێیان بڕابوو بۆیان گێڕایەوە، ئەمە پەرلەمانی كوردستانە بڕیاری داوە، بودجە بودجەی گشتیە، لەو بودجەی گشتیە ئێمە كە بڕیارێك دەدەین هەق نیە بە پێچەوانەی ئەو بڕیارەوە تەسەروف بكرێ، بۆ فیئەیەك لە فیئەكان، هەموومان هاووڵاتی ئەو وڵاتەین، هەموومان مەعاش خۆری ئەو حكومەتەین، بۆیە لەناو ئەم یاسایە كە ئەم بڕیارە دەردەچێت، هیوادارم ئەوەی كەپاریش لێتان بڕینەوە، هەرچەندە خۆیان پەیوەندیان كردووە بەمنەوە، پێیان وتووین ئەمە تەدەخولی دەسەڵاتی ئێمەیە، ئێمە تەدەخولی دەسەڵاتی دادوەریمان نەكردووە، وەكو ئەو كارەی كە ئەوان ئەیكەن، ئێمە تەنها لەسەر بودجەی گشتیە كە ئەمەمان كردووە، لەو 10٪یە وەكو خۆی بمێنێت، هەرچەنێك و هەر كەسێك چۆنی حیساب كردووە، هەر چەنێكە ئەگەر تاكە یەك دیناریش بێ، نەخۆشێكی شێرپەنجە، لە ئازارێك بە دەنكە حەبێك ڕزگار بكات، ئێمە هەقە شانازی پێوە بكەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

د.عمر فەرموو.

بەڕێز د.عمر حمدامین نورەدینی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە ڕەئی و بیر و بۆچوونەكانی برای بەڕێزم كاك د.سەروەر دەكەم، كە لەگەڵ مانەوەی ماددەكە بوون بەڵام ئەو پرسیار و شتانەشی هەبوو، باسی ئەوەش كرا كە زیاتر لە شەش سەد ملیۆن

دیناره، بەڕاستی ئەگەر شەش سەد ملیۆن دینار بە باشی سەرف بکرێ، دەکرێ بڵێین کۆمەکێکی خراپ نیە، لە ڕووی داراییەوە، بۆ ئەو کەسانەی کە تووشی نەخۆشی سەرەتان بوون، بۆیە من تەئیدی ئەوە دەکەم کە ماددەکە بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە حکومەت خۆی موسبەقەن قراری داوە ئەو لە 10٪ی پەرلەمان ببڕێت، چونکە ئەوە بەپێی ئەم یاسایە بێ ئەم یاسایە بۆ ئەمسالە لە 1/1 کەوە نافزە، بەڵام ئەوە دوو مانگە پەرلەمانتاران لێیان ئەبڕێت، هیوادارین یاسایەکە لەسەر هەموو لایەنەکان جێبەجێ ببێت، هەر لایەنێك و هەر دەسەڵاتێك ئەمە تەداخول کردنە لە شەئن و لە دەسەڵاتی ئەو دەزگایانە، هیوادارین لە شئونەکانی تریش کە تەداخول لە دەسەڵاتەکانیان ئەکرێت، بێ دەنگ نەبن، لەو ڕوانگەیەوە من لەگەڵ ئەوەم ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە، لە پار ساڵ و پێرارساڵیش ڕەئیم وابووە ئەو ڕێژەیەی کە ئەبڕدرێت کەمە، بەڵام پێشنیار ئەکەم لەبەر ئەوەی ئەم مەبلەغە ئەچێتە سندوقێکەوە بۆ سێکتەری تەندروستیە، ئێمەش هەموومان داوامان کرد سێکتەری تەندروستی ئیهتیمامی زیاتری بدرێتێ، بۆ ئەوەی هەر هیچ نەبێ، ڕێژەیەك لە مووچە بەرزەکان بێتە خوارەوە، تۆزێك لەگەڵ مووچە نزمەکان ئێمە هەمووجارێك موەفەق نابین ئەو مووچانە بەرز بکەینەوە، پلە نزمەکان، هەوڵ بدەین ئەوانە بێنینە خوارەوە، بۆیە پێشنیار دەکەم وەزارەتی تەندروستی شەش مانگ جارێك ڕاپۆرتێك لەسەر ئەو سەرفەی لەو سندوقە ئەیکات بیداتە پەرلەمان، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرتا سەری پشتگیری قسەکانی کاك فاضل دەکەم، ئەگەر بێین سەیری بکەین ئەمە سێ ساڵە ئەم ماددەیە لەم یاسایە دادەبەزێ، ئەمەش بەهۆی موزایەداتی سیاسیە لەناو ئەم پەرلەمانە دەکرێت، ئەگەر پێویستی پێیە ئێمە پارە بدەین بۆ شێرپەنجە یان شەریحەیەکی تری لەم موجتەمەعە، با هەر لە ئێستاوە بڵێین دوو ملیۆن دینار لەمووچەی هەمووچەی کەم بکرێت، نەوەك بڵێین 10٪، یان 5٪ یان 20٪، هەر دوو ملیۆن با کەم بکرێت لە هەموو مەعاشەکان هەموو ساڵێك، بۆ هەموو وەختێك و بۆ هەموو ساڵێك و بۆ هەموو ڕۆژێك، نەوەك بڵێم 10٪ و 5٪ بۆ ئەمە بچێت و بۆ ئەمە بچێت، شەریحەیەکی وایەو یان وایە، حکومەت پێویستی پێی نیە، ئەسلەن حکومەت پێویستی بە 10٪ی بڕینی ئێمە نیە، ئەوە ئێستا حکومەت لێرەیە بابڵێت پێویستی پێی هەیە، ئێمە دوو ملیۆن و چوار ملیۆن لە مووچەی خۆمان پێی دەدەین، بەڵام

پێویستیان پێی نیە، ئەمە موزایەداتی سیاسیە لەناو ساحە و لەناو هەرێمی کوردستان و لەناو پەرلەمان دەکرێت، بەڕەئی من ئەوە زیادە، هەر ئەو ماددەیە لابدرێت، منیش پشتگیری لە لیژنەی یاسایی دەکەم، ئەم ماددەیە نەمێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، ئەندامانی پەرلەمان، من لەسەر ئیستیقتاعی 10٪ لە ڕاتب، بۆچوونەکی جیاوازم هەیە، شاعیرانەم هەیە، خەڵك کە خێری دەکات دەبێ زۆر بەنیەتەکی ساف بێ و دەبێ دڵیشت بە تەواوی بۆی بچێ، ئەوجا ئەو خێرە بەجێگەی خۆی دەگات، لە شەرع هەیە ئەو شتە، ئەوەی کە کاك فاضل گۆتی لەناخی دەروونی خۆی تەفسیری کرد، بەڕاستی تەفسیرەکی مەنتقی و زۆر زۆر جوان بوو، بەڕێزان، نەخۆشی سەرەتان ئەگەر بهاتبا ئەو لە 10٪ ئیستیقتاعە هەتاوەکو ئێستا کۆ بکراباوە، خەستەخانەکی سەرەتانی پێ بکرابایە، ئێستا ببوایە لە 30٪ هەموو ئەندامانی پەرلەمان دەیانگوت بیدەن، هەر ئەوەندە تەعلیقەشم هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر تەبیعیە ئەگەر چین و توێژەك پێویستی بە پارە بێ، پێویستی بەهاوکاری بێ، بەڕەئی من ئەگەر ئەو وەختە لە 30٪ و 40٪ ی مووچەی ئەندامانی پەرلەمانیش ببڕێت، وەزیرەکانیش ببڕێت هەر تەبیعیە، بەلاَم ئێمە ساڵی پێرار پارەیەکی زۆرمان دا زیاتر لە 600 ملیۆن لەم پەرلەمانە، بە نەس نووسیمان بۆ سندوقی شەهیدان، بەپێی یاسای سندوقی شەهیدان ئەبێ بکرێت بە مەشروع، بە موخالفی قانون وەزیری شەهیدان نووسراوێکی کردووە، ئەو پارەیەی تەخشان و پەخشان کردووە، بەبێ ئەوەی هیچ جێگەیەك بگرێت، لەگەڵ حورمەتم ئەگەر لەو وڵاتە قانون و مەحکەمە هەبوایە ئەبوایە عقوبەی بدایە، لەو موخالەفە قانونیەی کە کردوویەتی، پارەیەکی زۆری بە هەدەر داوە، لەوەی کە ئەندامانی پەرلەمان لێی خۆش بوون، دوای ئەوە من گوێ بیستی ئەوە بووم لە لیژنەی قانونی کە هەندێ چین و توێژ مولتەزم نەبوون بە تەنفیزی ئەو قانونە ئەو یەك، دوو ساڵە، من پێم خۆشە وەزیری دارایی جواب بداتەوە، ئەوەش نەبێ بە پرسیارەکانی تر، بڵێ مافی خۆمە، لەبەر ئەوەی لە ماددەی (56) بڕگەی 6 مولزەمە جوابی

هەموو پرسیارێکی ئەندامانی پەرلەمان بداتەوە، لەبەر ئەوە من داواکارم ئەو قسانەی کاک عونیش کردی تۆزێك غموزی تیابوو، داواکارم زیاتر ڕوونی بکاتەوە، بۆ ئەندامانی پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرمووو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو ماددەیە منیش پێم باشە بمێنێتەوە، بەڵام بە مەرجێك کە یاسا دەردەچی مەبەست ئەوە نیە ئێمە تەدەخول لە ئیشی قەزا دەکەین یان لە ئیشی ئەنجومەنی دادوەری، یاسا دەردەچی لە پەرلەمان دەردەچی، پێویستە من جارێکی تریش باسم کرد، یاسا بۆ پاشا و گەدا وەك یەك بێ، بەڵام ئەو یاسایەی کە دەرچووە بۆ هەموو پلە بەرزەکانە، وانیە بڵێین لەبەر یەکێکی دیە، بەڵام حەق وابوو بڵێین ئەنجومەنی دادوەریە یان نازانم ئایا وەزیرەکان پارەکەی دەدەن یان نا؟، بەڵام پێم باشە ئەوە بمێنێتەوە و فەرزیش بکرێ لەسەر هەر هەمووان لێیان ببڕدرێ نەك بەشێك بیدات و بەشێك نەیدات، ئەگەر وای لێ دەکەن بە ئیجتهاد بیت و بەشەك بیدات لێی ببڕێ پارەکە و بەشێك نەیدات، من لەگەڵ ڕەئی کاك فاضلم با ئەو ماددەیە نەمێنێ، ئێمە بۆ خۆمان دەیدەین، بەڵام بە گشتی لەگەڵ ئەوەم کە بمێنێتەوە و بڕەکەش ببڕێت و هەموو وەك یەك پارەکەی بدەن و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا من قسەیەکم هەیە بۆ سەر قسەکانی د.سەروەر کە لە سەرەتاوە ئەو برادەرانەی لە دوای ئەویشەوە قسەیان کرد، من ڕەئیەکیشم هەیە کە ئێمە لەم مەوزوعە دا پێویستمان بە ئەوە نیە کە بەڕێز وەزیری دارایی ئیحراج بکەین لەوەی کە پێمان بڵێ براوە یان نەبراوە، ئێمە لیژنەی یاسایی پەرلەمانی کوردستان دەزانێ بە نووسراوی ڕەسمی ئەنجومەنی دادوەری هەیە کە داوایان کردووە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ نووسیویانە پەرلەمانی کوردستان بۆی نیە تەدەخول لە دەسەڵاتی ئێمە بکات نووسراوی ڕەسمی وەزارەتی شەهیدانیش هەیە کە ئەو پارەیەی 10٪ لە ئەنجومەنی دادوەری براوە گێڕدراوەتەوە بۆیان لە سەندوقی شەهیدان دەرهێنراوە، یەعنی ئەمە شتێك نیە لێرە وەزیری دارایی بڵێ وایە یان وا نیە، ئەمە وازحە پێویستی بە دوو دڵی و گومان نیە هەتا بەڕێزیان بۆمان ڕوون بکەنەوە، ئەوەی کە پێویستە قسەیەك لێرە بکرێ، ئەوەیە کە ئێمە قسە لەسەر سەربەخۆی بوونی ئەنجومەنی دادوەری بکەین، ئایا ئەنجومەنی دادوەری و دەسەڵاتی دادوەری سەربەخۆییەکەی لە قەرارات و حوکمدایە یاخود لە تەبەعاتی مالیش دایە، ئەگەر وابێ، کەواتە پەرلەمانیش ئەمە دەسەڵاتی خۆی ناتوانێ جێ بەجێ بکات لەسەر ئەوەی

كه بودجه و بودجەی گشتی قسەی لەسەر بكات و دەبێ ئێمە هەتا ئەو بەشە بودجەیەی بۆشیان دائەنرێ بینێرینەوە بۆیان بڵێین جەنابتان بە چەندی مەزەندە دەكەن، دەزگای چاودێری دارایی بۆی نەبێ رەقابەی دەسەڵاتی دادوەری بكات ئەگەر ئێمە مەفهومی تەدەخول نەكردن لە دەسەڵاتی دادوەری بەمە وەربگرین، بۆیە یەكەم، ئەو نووسراوەی دەسەڵاتی دادوەری هیچ جۆرە ڕەواییەكی نیە و ناچێتە ناو خانەی تەدەخول كردن لە دەسەڵاتی ئەوەوە من لێرەوە پێشنیاز دەكەم كە پەرلەمانی كوردستان لە ڕێی لیژنەی یاساییەوە وەڵامی ئەنجومەنی دادوەری بداتەوە كە ئەوان دەبێ ئەو پارەیەی پار ئیستقتاعەكەیان وەرگرتووەتەوە بگەڕدرێتەوە بۆ سەندوقی شەهیدان، داوا دەكەم ئەمەش بە سەرپێچی بۆ وەزارەتی دارایی حساب بكرێ بۆ ئەوەی موافەقەتیان كردووە لەسەر گێڕانەوەی ئەو بەشەیان، جگە لەوەی كە قسەیەكی كە هەیە، ئەمە نەبێ بە قسەی ڕۆژنامەكان، بە پێی سەرچاوەیەك كە نەیویست ناوی ئاشكرا بكرێ ئەو ئیستقتاعە سەرچاوەیەك لە وەزارەتی دارایی، ئەو ئیستقتاعە لە خودی ئەنجومەنی وەزیرانیش نەكراوە، كە ئەمەیان پێویستە لەبەرئەوەی سەرچاوەكە نەیویستووە ناوی ئاشكرا بكرێ، وەزیری دارایی ڕوونی بكاتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عدنان فەرموو.

بەڕێز عدنان عثمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من سەرەتا پێشنیازی ئەوە دەكەم بۆ ئەو لیژنەیەی كە لەسەر ماددەی 5 كۆبوونەوە دەكات، با بڵێین جۆرێك هین دەكەن، لە بودجەی دەسەڵاتی دادوەری و ئەنجومەنی وەزیران هی ساڵان، هی ئەو ساڵانەی كە بڕیار لەسەر ئەو 100 دراوە، پێش ئەوەی بێمە سەر 10٪ ەكە بڕیاری لەسەر دراوە، لە بودجەكەیان بېڕدرێت، پێشیان بوترێ ئەم مەبلەغە لە بودجەكەتان دەبڕدرێ بۆ ئەو مەبەستە دیاری كراوە و بگەڕێندرێتەوە بۆ سەندوقەكە، سەیرە دەسەڵاتێك ئامادە بێ سەیارە وەربگرێ لە دەسەڵاتی تەنفیزی بە هەدیە، بەڵام ئامادە نەبێ ئیستقتاعەكەی بۆ مەبەستێك كە مەبەستێكی ئینسانیە ئەوە بە تەدەخول بزانێ، بەڵام سەیارە و خانوو و ئەرزە بە تەدەخول نەزانێ، من ئەگەر ئیجازەم بدەن و لە سیاقی خۆی دا قسەكەم وەربگرن، بە تەفسیرێكی سلبی نەكرێت، من ئەم ماددەیەم پێ عەیبە و بە عەیبەی دەزانم، عەیبە لەڕووی قانونیەوە، ئەمە جگە لە مەكروناز و جگە لە سۆزێك وعەتفێك هیچی تری نیە، مەنتقی تیا نیە تۆ بێی ئەگەر پێتوایە ئەم 10٪ لە مووچەی ئەمانەی كە هاتووە زیادە دەبێ قسە لەسەر چارەسەركردنی ئەم مەوزوعە بكەین، ئەگەر پێتوایە زیاد نیە ئەمە ئەیبڕی دەبێ بیر لەوە بكەیتەوە تۆ كە ئەمە بڕینە، ئەم بڕینەش تەئسیرێكی سلبی لەسەر ژیان و مەعیشەتی ئەو خەڵكانە دەكات، بۆیە ئەمە هەموو ساڵێك كە دائەنرێ جگە لە مەكرومەیەك، یەعنی بە روحیەت و بە عەقڵیەتی مەكرومە دانراوە، وەكو جۆرێك لە خێر دانراوە، یان زەكاتێكە یان شتێكە ناوێكی تری هەیە، ئەم 10٪ من هیچ مەنتقێكی تیا نابینم، ئەمە ئەوە ناگەیەنێ لەگەڵ ئەوە نیم، بەپێچەوانەوە من لەگەڵ ئەوەم لە بری ئەو ماددەیە ئێمە بیر لەوە

بكەینەوە زەریبەیەك دابنێین، لەسەر دەخلە بەرزەكان دابنێین بەشێوەیەكی تەساعودی لە 10٪ ەوە دەست پێ بكات تا 30٪ یەعنی 30٪ ی دوا ئەوەی بێت، بەرزترین پلە كە زیاترین مووچە وەردەگرێ، بەم شێوەیە بە شێوەی زەریبە، زەریبە لەسەری دەسكاری مووچەكان ئەگەرناكرێ زەریبەی لەسەر دائەنرێ، دەیهێنیتە خوارێ تا خوار بە شێوەیەكی تەساعودی با بڵێین موچەكان ئەمەش پێموایە ئەو سەندوقە زۆر دەوڵەمەند تر دەكات یان ئەوەی كە وترا دەتوانی خەستەخانەی پێ دانێی یان دەتوانی هاوكاری جدی بكەی، ئەمەش شێوازێكی مەنتقی دەوڵەتداریە، نەك بەو روحیەتەی مەكرومە كردن، نازانێ ئەبڕدرێ یان نابڕدرێت و ئەوانە، ئەمە شێوەیەكی موئەسەساتیە و شێوەیەكی دەوڵەتداریە، ئەمە وردە وردە سیستمی زەریبەش لە وڵاتەكەی ئێمە دەبێ زەریبە لەسەر دەخلی زیاد، با بڵێین جێگای خۆشی دەگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شێردڵ فەرموو.

بەڕێز شێردڵ تحسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری لە قسەكانی كاك فاضل و لیژنەی یاسایی دەكەم، بەڕاستی ئەو بڕینە چ تەئسیر لە ئەندام پەرلەمان و لە كەسیش ناكات، بەس ئێمە بۆ ببینە هۆی بڕینی رزقی خەڵك ئەوانەی تر كە وەكو موستەشارەكان و وەكو ئەنجومەنی وەزیران و ئەنجومەنی دادوەری، ئێمە با بەس لە پەرلەمان ببڕین، با هی پەرلەمان ببڕێت، ئەگەر نا ببێتە ئیختیاری كێ دەڵێ من لە10٪ زیاتر نادەم و تەبەروع ناكەم، هەموو مانگێ، ئێمە وەكو كوتلەی توركمانی هەموو مانگێ 30٪ مان تەبەروع كردووە بۆ خەڵكانی فەقیر، بۆیە من پێم باشە ئەو ماددەیە نەمێنێ و هەڵبگیرێ زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ مانەوەی ماددەكەم، برادەران زۆربە باسیان كرد بەڕاستی من لەگەڵ ئەوەم وەكو یەك هەر هەمووی سەیر بكرێ، گلەیی لە وەزارەتی دارایی هەیە و گلەیی لە ئەنجومەنی وەزیران هەیە، گلەیی لەئەنجومەنی دادوەری هەیە، یەعنی پێویستە هەمووی وەكو یەك بەڕاستی سەیر بكرێ و لە هەر هەمووی ببڕدرێ، چونكە من حاڵەتێكی دیكەشم بیستووە ئەوەیە كە ئەوانەی كە بە فعلی هەندێ لە مستەشارەكان كە دەوامی فعلی دەكەن لەوانە نەبڕدراوە و لە هەندێ خەڵكی تر بڕاوە كە لەسەر میلاكی وەزارەتێكن و بەڵام لەوانەیە دەوامیان لە شوێنێكی تر بێ، من پێم باشە وەكو ئەو برادەرانە وتیان ئەم پارەیە لە ژێر چاودێری وەزارەتی سحە و لەژێر چاودێری لیژنەی تەندروستی و پەرلەمانی كوردستان سەرفی بكا و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ مانەوەی ئەم ماددەیەم، بۆ؟ نە لەبەر ئەوەی10٪ یان 20٪ یان هەر بڕێکی تر ببڕدرێ لە پلە باڵاکان، چونکە ئیمکانە ئەم بڕە پارەیەی کە دەبڕدرێ کەم بێت یان زۆربێ، گرنگ ئەمە نیە، گرنگ پارەکە نیە بە نیسبەت ئەو پلە باڵایانەوە، ئەمە لایەنێکی تری ببینین، سەندوقێك دروست بووە بەناوی سەندوقی هاوکاری ئەوانەی نەخۆشی سەرەتان، یان شێرپەنجەن، ئەم سەندوقە پێویستی بەهاوکاری هەیە، ئەگەر هاوکاریەکە زۆر کەمیش بێ، گرنگ ئەوەیە بەشێوەیەکی موئەسەساتی لە هەرێمی کوردستان دا هاوکاری ئەم سەندوقە دەکرێ، ڕاستە ئیمکانە هەر یەك لە ئێمە مانگانە یان ساڵانە هاوکاری خەڵکی بکەین، بەڵام گرنگ لێرە غەرەزێك دەپێکین، ئەویش ئەوەیە بە موئەسەساتی تۆ هاوکاری کۆمەڵێك خەڵك دەکەی کە پێویستی بەو هاوکاریە هەیە، من لەگەڵ ئەوەم ماددەکە وەکو خۆی بمێنێ و هەروەها ئیزافەیەکیشی بۆ بکرێ، ئەوەی کاك سالار محمود وتی، بەڵام هەندێ تەفسیلێ تر بوترێ لەماوەی بە مەرجێك ساڵانە یان 6 مانگ جارێك ڕاپۆرتی خەرج کردنی ئەو بڕە پارەیە ڕەوانەی پەرلەمان و حکومەت و دەسەڵاتی دادوەری بکرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تارا خان فەرمووو.

بەڕێز تارا ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستی ئەم بڕینی 10٪ یە لە هەر لایەك کە لێرەدا دەست نیشان کراوە با ئێمە موجامەلەی یەکتری نەکەین، خێرکردن یان بڕین بانێك و دوو هەوا نیە، ئەندام پەرلەمان هەیە دەچێتە سەر جادە و لەگەڵ خەڵك قسە دەکات و من بۆ 8 ملیۆن وەردەگرم و تۆ بۆ ئەوەنە وەردەگری؟، کوڕە تۆ موستەعید نیت 10٪ ی مەعاشەکەی خۆت بۆچی؟ بۆ میللەتێك کە هەمووی جینۆساید و قوڕبەسەری و کیمیاباران کراوە، بۆیە تووشی سەرەتان بووە، من تێ ناگەم ئەو 10٪ یەی کە دەیبڕین هاوکاریەکە بۆ نەخۆشیەك یان بۆ ئاوارەکانی سوریایە بۆ هەر بوارێکە پێمان باشە هەر ساڵێکی بودجە دا ئیختیار دەکرێ، نازانم لێرە زۆر ڕەئی دراو و من لەگەڵ ئەو ڕەئیانەم کە بمێنێتەوە، لەبەرئەوەی یارمەتی دانەکە و هاوکاریەکە پشتگیری تەواوی خۆم بۆ سۆزان خان و کاك عمر هەورامیش دەکەم، بۆ کاك سالاریش لەوەی کە بیلفعل بۆ بەدواداچوونی زیاتر و دڵنیایی زیاتر ئەگەر ڕاپۆرت هەبێ ئاگاداریمان هەبێ چۆن سەرف دەکرێ، بەڵام ئیقتراحێکی تریشم هەیە، ئەگەر بێتو پەرلەمان خۆشی لیژنەی تەندروستی کە پێی ڕاسپێردرێ کە ئەمە

کاری ئەویش بێ بۆ بەدواداچوون، چونکە عیلاقەی بە نەخۆشی شێرپەنجەوە هەیە وابزانم ئەوەش کارێکە ئیزافە بکرێ بۆ لیژنەی پەرلەمانی شتێکی باشە و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڤیان خان فەرمووو.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەتی ماددەی 30 دیارە من لەگەڵ مانەوەی ماددەکەم وەکو خۆی و سەرجەمی ئەو پرسیارانەی کە د.سەروەر کردی دیارە هەمان پرسیار منیش ئاراستەی وەزیری دارایی دەکەم کە ئیتر ئەو پرسیارانە دووبارە ناکەمەوە و چاوەڕێی وەڵامیشم لەبەڕێز وەزیری دارایی، دیارە دەبێ ئێمە ئەوەمان لا ڕوون بێ کە خراپ بەکارهێنانی پارە نابێ ببێت بە هۆکارێك بۆ ئەوەی کە ئەم پارەیە نەبڕدرێ، ڕاستە ئەم پارەیە، چونکە هەمووومان بە دۆکیۆمێنت لامانە کە ئەم پارەیە لە ساڵانی ڕابردوو کە 10٪ بڕدراوە بەشێوەیەکی تەندروست بەکارنەهێنراوە، وەکو ئەو دەقە ماددەیەی یاساییانە بەکارنەهێنراوە کە ئێمە ئەم 10٪ یەمان بۆ بڕیوە، بۆ نموونە ئەوەی سەندوقی شەهیدان، کە لە10٪ مان بۆ بڕی بە نەسە قانونیەکەی کە لە وەقائیعی کوردستانیش دەڵێ ئەم پارەیە دەچێتە سەندوقی شەهیدان بۆ بنیادنانی پڕۆژە دیارە ئەمە یەکێکە لە سەندوقە باشەکان، ئەگەر وەزارەتی شەهیدان بەشێوە مامەڵەیەکی تەندروستی لەگەڵ بکردایە بە پێی ئەو یاسایەی کە هەیە، بەڵام ئەوەی ئێمە تێبینیمان کردو دواتر بەدواداچوونمان بۆی کرد لە لیژنەی شەهیدان، دیارە هەمووی خەرج کراوە لە کۆمەڵێك بۆنە و سەردان و کۆمەڵێك مەبلەغی تر کە دراوە بە کەسوکاری شەهیدان، بەڵام ئەمە بووەتە ئەوەی کە شوێنێکی تەواو یاخود ببێتە هۆی پڕکردنەوەی کەسوکاری شەهیدان ئیتر لەئاستی مووچە دا بێ یاخود لەهەر ئاستێکی تردابێت، دیارە ئێمە وەکو پێشتر باسم کرد خراپ بەکارهێنانی ئەم 10٪ یە ئەمە دەکەوێتە ئەستۆی حکومەت، چونکە دەبێ ئەوە بۆ ئێمەی ئەندامانی پەرلەمان ڕوون بکاتەوە هۆکاری ئەم خراپ بەکارهێنانە لەلایەن وەزارەتەکانەوە هۆکارەکەی بۆچی دەگەڕێتەوە، ئایا کەمی مەبلەغەکە بووە کە نەتوانراوە کارەکەی پێ ئەنجام بدرێ وەکو ئەوەی کە پێشتر هاوکارانم باسیان کرد کە جگە لە پەرلەمانی کوردستان زۆربەی ئەو فیئانەی کە هاوکارانم باسیان کرد پارەکەیان لێ نەبڕدراوە، بە نموونە وەزارەتی شەهیدان لە لیژنەکەی ئێمە وتیان ئەنجومەنی دادوەری بە فەرمی پارەی 6 مانگی ئەو 10٪ یەی کە دراوە بە ئێمە لێیان سەحب کردووینەتەوە، کەواتە دەبێ وەزیری دارایی ئەوە بۆ ئێمە ڕوون بکاتەوە، هۆکار چیە کە سەرجەمی فیئەکانی تر ناتوانن پابەند بن بە بڕینی ئەو 10٪ یە تەنها پەرلەمانی کوردستان نەبێ، ئەگەر تەنها پەرلەمانە دەبێ لە ماددەکە دا تەنها بنووسرێ بڕینی 10٪ ی مووچەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان و ئەندامانی پەرلەمان، چونکە نابێ تەنها ناو بهێندرێ و کەسیش پابەند نەبێ بەدانی ئەو 10٪ یە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرمووو.

بەڕێز کاردۆ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە باس لەو 10٪ یە دەکەین، بەڕاستی من لەگەڵ ئەوەم یەعنی هەموو شتێك بەشێوەیەکی یاسایی بێ و ئەمە ئەگەر بەڕاستی بیر بکەینەوە و بیر لە چارەسەری بکەینەوە، چونکە ئەمە بەشێك بوو لە داواکاری ئەوەی کە ناعەدالەتی هەیە لە نێوان مووچەکان، بۆ ئەو نا عەدالەتیە لە جیاتی چاك کردنی سیستمی مووچە، ئەمە هاتە پێش، سەرەڕای ئەوەی یەعنی بیر لە مافی ئینسان دەکەمەوە، لەو ماوەیە ئەو موناقەشانەی کە چونکە ئەوە پەیوەندی بەخۆشمانەوە هەیە چەند تەئکیدی لێ دەکەینەوە تا گەیشتە سەر ئەوەی بڵێین کاکە دەبێ ناوە ناوە ڕاپۆرت بنووسن بۆ ئەوەی ئێمە 10٪ مان لێ دەبڕدرێ، لە کاتێك دا بۆ زۆر داهاتی زۆر گەورەی تر وەکو نەوت ئێستا بیخەینە دەنگدانەوە بڵێین کاکە 4 مانگ جارێك ڕاپۆرتمان بۆ بنووسرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جا تو سەری خۆت ئەو نوقتەی نیزامی بوو؟ تو سەری خۆت یان ئەوە مەسەلەیەکی سیاسی بوو، رجاتان لێ دەکەم کە بزانن نوقتە نیزام نەبێ دوایی هەڵتان ناستێنم جارێکی دیکە، بۆیە هەڵتان ناستێنم جاری واهەیە بەڕاستی، نوقتەی نیزام دەبێ نیزامی بێ بە تایبەتی جەنابت کە قانونی کاك کاردۆ، جەنابی وەزیر ئەگەر وەڵامت هەبێ؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی بە نیسبەتی ئەم ئیستقتاعەوە، حەز دەکەم بزانن دوو شوێن هەیە کە دەتوانن تەئکیدی لێ بکەن و بزانن پارە لە وەزیرەکان و دەرەجاتی خاس بڕاوە یان نا، ئەویش ئەوەیە یەکێك بنێرن، پەرلەمان خۆتان یەکێك بنێرن قائیمەی مەعاشی وەزیرەکان و موستەشارەکان ببینن، بزانن ئیستقتاعەکەی لێ کراوە یان نا؟، یاخود بچن لەو بانکە حسابیان بۆ بکەن کە مەعاشەکەیان وەردەگرن، نوسخەیەك لە قائیمەکەشیان لەوێیە، بۆیە تەئکید دەکەمەوە کە لە خۆمەوە کە وەزیرم و لە ئەنجومەنی وەزیران ئەو ئیستقتاعە بڕاوە، دووەم بە نیسبەتی قەزا و دادوەریەوە یەعنی ئەمە ئەوان کە هاتنە لای ئێمە و ئێستا وا بە ئێمە دەوترێ کە ئێمە وەکو وەزارەتی مالیە موقەسرین و ئێمە قانونەکەمان جێ بەجێ کرد، ئەوان هاتنە لای ئێمە وتیان ئێمە لە 1/1 ەوە پارەکەمان بڕیوە، یاسایەکە دەڵێ 2012/7/1 ئەمە یاسایەکەی ماددەی 33 ی ساڵی 2012 وتی ئێمەش وەکو هەموو لایەك حەقی خۆمانە ئەو پارەیەمان بۆ بگێڕنەوە، ئەوان کتابێکی ڕەسمیان نووسی ئێمە وەڵامی کتابەکەمان داوە، ئیستنادمان کردووەتە سەر ئەم ماددەیە ئەمەش تەئکید دەکەمەوە ئەو پارانە دەبڕدرێ ئێستاکە و ئەوەش کە د.سەروەر داوای کرد من حەز دەکەم بۆ بەڕێزتان بیخوێنمەوە، بە نیسبەتی ساڵی 2011 ئەوەی کە وەرگیراوە ملیارێك و 42 ملیۆن بووە، 176 ی لێ سەرف

کراوە، 866 ی لێ ماوەتەوە، لە ساڵی 2012 دا ملیارێك و 810 ملیۆن وەرگیراوە، مەعنای ئەوەیە کۆی وەرگیراو هی ساڵی 2012 با بڵێین لەگەڵ ئەوەی کە ماوەتەوە هی 2011 هەردووکی دەکاتە 2 ملیار و 676 ملیۆن دینار مەوجود بێ ئێستاکە ئەوەی مەعلوماتم هەیە وابزانم سحە تا ئێستا پارەی لێ سەرف نەکردووە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی؟ ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لێرە بەڕەسمی وەکو لیژنەی یاسایی داواکاریەکی ئەنجومەنی دادوەریمان بۆ هاتووە ئەگەر روخسەتم بدەی بیخوێنمەوە بۆ بەڕێزان، لە یەکێتی دادوەرانی هەرێمی کوردستان، بۆ بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان بابەت/ یاداشت، دەڵێ: سڵاوێکی دادپەروەرانە، پەرلەمانی کوردستان بەو پێیەی دەسەڵاتی یاسادانانە لە هەرێمی کوردستان و کاری سەرەکی و بەردەوامی دانانی یاسایەکانە، کە یارمەتی و بەشداری کاریگەریان هەیە لە پاڵپشتی کردن و جیاکردنی دەسەڵاتەکان بە گشتی و سەربەخۆیی دەسەڵاتی دادوەری لە هەرێم دا کە یەکێك لەو یاسایانە باس لەسەربەخۆیی دەسەڵاتی دادوەری دەکات لە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان، کە بە یەکێك لە هەرە گرنگترین یاسایەکان دائەنرێ، بەهۆیەوە بودجە هەریەك لە دەسەڵاتەکان دیاری دەکرێت، پەرلەمانی کوردستان بە پێی یاسای بودجەی ژمارە 8 ی ساڵی 2012 لە ماددەی 32 داهاتووە بڕی 10٪ لە مووچەی ئەوانەی کە لە ماددەکە باسکراون بە مەبەستی دابین کردنی دەرماڵە و هاوکاریەکانی چارەسەر کردن بۆ ئەو کەسانەی کە تووشی شێرپەنجەی هاتوون، کە ئەو بڕینەش لە 2012/7/1 ەوە جێ بەجێ دەکرێ، ئەوەی ئاشکرایە پەرلەمانی کوردستان دەسەڵاتی گفتوگۆ کردن و کەم کردن و زیاد کردنی بودجەی هەر سێ دەسەڵاتەکەی هەیە، بەڵام نابێ دەسەڵاتی یاسادانان پەنا ببات بۆ بڕینی یان کەم کردنەوەی مووچەی دادوەران و ئەندامانی داواکاری گشتی، چونکە مووچەی دادوەران و ئەندامانی داواکاری گشتی یەکێك لە پرەنسیپەکانی سەربەخۆیی و دەسەڵاتی دادوەری لە هەموو وڵاتێکدا، هەروەها دەقی ماددەی32 ی یاسای ئاماژە پێکراو....... .

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکا دەکەم لیژنەی یاسایی جارێکی دیکە کەشت دەخوێننەوە، موافەقەتی ئێمە وەربگرن، بێ ئێمە شت نەخوێننەوە، ئەم جارەش بە موخالەفە خوێندتانەوە، فەرموون جوابی بدەنەوە و تەواو وازی لێ بێنن، وەڵامی پەرلەمانتارەکان بدەنەوە. ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا ئێمە تەنها دوو جۆر موقتەرەحمان بۆ هاتووە یەکێکیان ئەوەیە کە ئایا ئەم ماددەیە بمێنێ وەکو خۆی، یەکێکیش ئەوەیە کە هەڵگیرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا پێشنیارێك هەیە دەڵێ ئەم ماددەیە نەمێنێ، کێ لەگەڵ ئەوەدایە کە ئەم ماددەیە نەمێنی تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ 7 کەس لەگەڵ دایە کە نەمێنێ، کێ لەگەڵ دایە کە بمێنێ، زۆرینە، فەرموون ماددەکە بخوێننەوە و بۆ ئەوەی تەسدیقی بکەین، فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێکیش هەبوو کەوا دەبێت پەرلەمانی کوردستان کە 3 کەس زیاتر داوایان کرد کە دەبێ پەرلەمانی کوردستان ساڵانە تەقریرێك بۆ چۆنیەتی سەرف کردنی ئەو پارەیە بۆ ڕەوانە ئەکرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی سکرتێری پەرلەمان هەندێ تێبینی هەیە لەسەر ئەم مەسەلەیە، فەرموو.

بەڕێز فرست احمد/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕەئی من ئەگەر قانونێك هاتبێ و تەنزیمی حاڵەتێك بکات، نابێ ئێمە ماددەکان پەرت و بڵاوبکەینەوە، هەر ماددەیەك ببەینە جێگایەك سەندوق لەوێیە، قانونەکی تایبەتی خۆی هەیە و تەنزیمی حاڵەتەکە دەکات، بە ڕەئی من ئەو موقتەرەحە نازانم ڕێز و ئیحترامم بۆ برادەران، بەس بە ڕەئی من زیادە، ئەگەر موسیڕ بن لەسەری ئەوە مافی ئەوانە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوورن لەسەر ئەو ڕەئیە؟ دەیخەینە دەنگدانەوە، ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یجب تزوید برلمان کوردستان بتقریر سنوي عن کیفیة صرف هذه الاستقطاعات.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ 33 کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ دانیە؟ 39 کەس لەگەڵ دانیە کەواتە نەڕۆیشت، فەرموو ئەسڵی ماددەکە بخوێننەوە، ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثلاثون:

الاستمرار باستقطاع 10٪ من رواتب رئيس الاقليم و نائبه ورئيس البرلمان ونائبه والسكرتير واعضاء البرلمان ورئيس مجلس الوزراء ونائبه والوزراء ومن هم بدرجتهم ومن يتقاضى راتب وزير و وكلاء وزارات ومن بدرجتهم ومن يتقاضَى راتب وكيل وزارة والمستشارين واصحاب الدرجات الخاصة والقضاة واعضاء الادعاء العام لغرض دعم صندوق اعانة مرضى السرطان حسب قانون صندوق اعانة مرضى سرطان في اقليم كوردستان المرقم (11) لسنة 2013.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكى پەرلەمان:

كێ لەگەڵ دايە تكايە دەستى بەرز بكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دانيە؟ 2 كەس لەگەڵ دانيە بە زۆرينەى دەنگ پەسەند كرا، فەرموون بۆ ماددەيەكى تر، كاك عونى فەرموو.

بەڕێز عونى كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

الماده 31 على الوزارات والجهات غير المرتبطة بوزارة التى لديها بعثات او زمالات او الاجازات الدراسية خارج العراق الالتزام بتوزيع حصص المقاعد المخصصة لها حسب النسب السكانية والاختصاص لكل محافظة.

جەنابى سەرۆكى پەرلەمانى كوردستان، ئێمە پشتگيرى ماددەكە دەكەين وەكوخۆى بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكى پەرلەمان:

ليژنەى دارايى فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

هيچ تێبينيەكمان لەسەرى نيە و پشتگيرى ماددەكەش دەكەين.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكى پەرلەمان:

جەنابى وەزير فەرموو.

بەڕێز بايز تاڵەبانى (وەزيرى دارايى و ئابوورى):

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ ئەوەين ماددەكە وەكو خۆى بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكى پەرلەمان:

كێ تێبينى هەيە؟ ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

وەڵڵاهی من قەت کۆڵ نادەم لەسەر موهەندسین و کەوادیری وەزارەتی ئیعمار و ئیسکان و وەزارەتی بەلەدیات، قەت قەت کۆڵ نادەم، تەڵەبەکەی خۆشم هەر دەڵێم ئەورۆ گوێیان لێ نەبێ سبەینێ گوێیان لێ دەبێ، بەڕاستیشی دەزانن، انشاللە تەتبیقیشی دەکەن، ئێمە لەو ماددەیە داوامان کردووە وەکو لیژنەی ئاوەدانکردنەوە، کە دەوراتی تەدریبی بۆ کەوادیری فەنی لە وەزاراتی ئیعمار و ئیسکان و بەلەدیات بکرێتەوە، بەڕێزان سەبەبیشمان هەیە، چونکە تەماشای هەدری ئەموال دەکەین کە بۆ (ڤاریەشن ئۆردەر) سەرف دەکرێ، بۆ شەریکەیەکی موعەیەن بۆ وەزارەتەکی موعەیەن کە بە خۆی ئەساسەن ئیشی موهەندسی خۆمان دەکات، بە تەدریبەکی کەم ئەو موهەندیسەی خۆمان بێنین لەو جێگایەی دانێین و تەدریبی بکات، ئەو پارەیەی بە ملیارات وەکو ئەمری تەغیر دەدەینە ئیشراف و دەدەینە تەسمیم، ئەوە هەندەی دەینی لێرە کەوادیری خۆمان تەدریب پێ بکەین و ئەو پارە بەهەدەر نەبەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ماددەیەکی زۆر باشە و پشتگیری لێ دەکەم، بەڵام لە ئەخیری کە دەنووسرێت بە گوێرەی ڕێژەی دانیشتوانی بۆ نموونە دەڵێ بەشکو گەورەترە لە زاخۆ، بەڵام 20 کەس لێی دەرچووە و زیرەك و بەتوانانە و بچنە دەرەوە، بەڵام زاخۆ 40 کەسی لێ دەرچێ بە توانا و زیرەکن و بتوانێ ئەو چل کەسەی، بەڵام 20 کەسەکە بنێرێ یان 40 کەس لە دوور بنێرێ 10 کەس لە زاخۆ بنێرێ بۆ نموونە، ئەوە مەوهیبەیە و زیرەکیە، بەشکو یەکێکی زیرەك لە جێگایەکی، لە گوندێك چوار ماڵە یەکێکی تر لە شارێکی 10 کەسی لێ زیرەکە، یەعنی بەو ڕێژەیە دابەش بکرێ، دەبێ 40 کەس لە شار بچن، بەڵام لەو گوندە دوو کەس لێ بچن، چونکە گوندە، من پێموایە بەڕێژەی دانیشتوان زۆر غەدرە و دەبێ بە گوێرەی زیرەکی و لێهاتوویی بێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە 31: على الوزارات والجهات غيرالمرتبطة بوزارة التى لديها بعثات او لزمالات او الاجازات الدراسية خارج العراق الالتزام بتوزيع حصص المقاعد المخصصة لها حسب النسب السكانية والاختصاص لكل محافظة.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تكايە كێ لەگەڵ دایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟، بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 32 تلتزم حكومة الاقليم ب:

أولا/ تنفيذ المشاريع وفق الخطة المعلنة فى الموازنة الاستثمارية، من قبل الوزارات وحسب اختصاصها ولايجوز لاية وزارة تنفيذ المشاريع خارج اختصاصها.

ثانيا/ تزويد برلمان كوردستان بتقارير متابعة فصلية أو كل اربعة اشهر من قبل وزارة التخطيط.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە پشتگیری ماددەکە دەکەین، هیچ تێبینیمان لەسەری نیە، تەنها دەمەوێ عەرزی ئەو بابەتەی بکەم کە هەندێك ماددە لە قانونەکە ئیلغا کرا، واتە سەرۆکایەتی پەرلەمان، ڕێمان بداتێ لەگەڵ سکرتاریەتی پەرلەمان و لیژنەی یاسایی و لیژنەی هاوبەش لەسەر مەنەسە ڕێزبەندی ماددەکان دوای ئەوەی کە ..... .

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی؟ فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیەکمان لەسەری نیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواکارین ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ تەنیا دوو کەس، ئاهەنگ خان و د.احمد، ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان من لەو ماددەیە دەڵێم، سەبارەت بە بڕگەی 1ی ماددەی 32 ئەوە تێبینی کراوە بە پێی خشتەی پرۆژەکان ڕەچاوی ئەم ماددەیە نەکراوە، بە پێی خشتەی پرۆژەکان کە بۆمان دێت، بەڕێزان ڕەچاوی ئەو ماددەیە نەکراوە، لەسەر بڕگەی 2 ڕاپۆرتی وەزارەتی پلاندانان دەبێ موتابق لەگەڵ

خشتەی ڕاپۆرتی وەزارەتەکان، زۆرجار کە بۆمان دێت ئەوەش موتابق نیە، عیلاجەکی لێ بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە ماددەیەکی زۆر باشە کە حکومەتی پێ پابەند کردووە بەوەی کە پابەند بێ بە ئەو پلانەی کەلە بودجەی وەبەرهێنان هەیە، بەڵام بەڕاستی زۆرجاران ئەو پلانەی کە لە بودجە دیاری کراوە، چونکە پلانەکە هەمووی ئەوە دەگرێتەوە کە مێژووی دەست بەکاربوون و جێ بەجێ کردنی و زۆرجاران کە پرۆژەکان کە دەمێننەوە دەبن بە پرۆژەی بەردەوام هۆکارەکەی ئەوەیە کە پابەند نەبوونە بەو پلانەی کە بۆی دیاری کراوە، لەماوەی کاتی دیاری کراوی خۆی دا جێ بەجێ ناکرێن، سەبارەت بە بڕگەی 2 ئەو ڕاپۆرتەی کە لەلایەن وەزارەتی پلاندانانەوە بۆ پەرلەمان دەنێردرێ، دیارە لێرەدا دەڵێ بۆ پەرلەمان نەك بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمان، مادام بۆ پەرلەمانە دەبێ بدرێتە ئەندامانی پەرلەمان و لیژنەکانی پەرلەمان لێی ئاگادار بن، ئەوەی من بزانم تا ئێستا وەزارەتی پلاندانان لەساڵی 2012 چوار ڕاپۆرتی ناردووە، بەڵام هیچی نەدراوەتە ئەندامان و لیژنەکانی پەرلەمان، تەنها لە سەرۆکایەتی ماوەتەوە، بەڵام لێرە دەڵێ بۆ پەرلەمان، مانای وایە هەموو ئەندامانی پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ئەگەر تێبینیت هەبێ، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە وەزارەتی تەختیت هەموو چوار مانگ جارێك ناردوویەتی، ئەگەر موتابق نەبێ مەفروزە پەرلەمان وەڵامیانی بدابایەوە، بیوتبایە ئەو فەقەرەتان موتابق نیە یاخود بانگیانی بکردبایە بۆ موتابەقە کردنی، بۆیە ئێمە داوا دەکەین ماددەکە، وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پشتگیری ماددەکەمان کرد وەکو خۆی بمێنێتەوە، بەو هۆیە و ئەسبابانەی کە جەنابی وەزیری دارایی خوێندیەوە:

المادة 32: تلتزم حکومة الاقلیم:

أولا/ تنفيذ المشاريع وفق الخطة المعلنة فى الموازنة الاستثمارية، من قبل الوزارات وحسب اختصاصها ولايجوز لاية وزارة تنفيذ مشاريع خارج اختصاصها.

ثانيا/ تزويد برلمان كوردستان بتقارير متابعة فصلية أو كل اربعة اشهر من قبل وزارة التخطيط.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لەگەڵ دایە تكایە دەست بەرز بكاتەوە؟ كێ لەگەڵ دانیە؟ بە كۆی دەنگ پەسەند كرا فەرموون بۆ ماددەیەكی دیكە، كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة 33: على حكومة اقليم كوردستان اتخاذ الطرق القانونية لتحصيل جميع مستحقات حكومة الاقليم لدى الحكومة الاتحادية حسب احكام الدستور.

جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، ئێمە پشتگیری ماددەكە دەكەین وەكو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش هیچ تێبینیەكمان لەسەری نیە وەكو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

داواكارین ماددەكە وەكو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ تێبینی هەیە؟، تەنیا سیوەیل خان و مامۆستا عمر، سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە، ئێمە ماددەی 27 مان لێرە ئیلغا كرد، گوتمان سیاغەیەكی نوێ لە ماددەی 33 دادەڕێژینەوە، كەچی بە هەمان ماددە و بە هەمان سیاغە خوێندرایەوە نازانم لەبەرچی؟.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەم ماددەیە ماددەیەكی گرنگە هیوادارم تۆزێ بە تەئەنی لەسەری تێنەپەڕین و هەروا بڕوا بەسەرماندا، ئەم ماددەیە باس لەوە دەكات كاك عبداللە لە ماددەكی تر ئاماژەمان پێی كردو بەعزێكمان لەسەری قسەمان كرد، ئێمە لێرە ئیلزامی حكومەتی هەرێم دەكەین بە بەدواچوونی ڕێگە یاساییەكان، ڕێگە دەستووریەكان، لێرە پرسیارێك هەیە، ئەوەڵەن بەچی دەست پێ بكات و كەی دەست پێ بكات؟ ئەو سەقفە زەمەنیە كەیە؟ كە پەرلەمانی كوردستان دایدەنێ بۆ حكومەت، لە بەیانیەوە دەست پێ بكات وهەر ئێستا دەست پێ بكات،یان هەروا دووبارە تا ساڵێكی تر ئەم كاتە ئێمە دێینەوە و دووبارە پرۆژە یاسای ساڵی 2014 یش دێت، هەروەها نووسراوە لە ماددەیەكی دەستووری دا ئێ ماددەیەكی قانونیە، من پێشنیارەكەی كاك عبداللە دووپات دەكەمەوە، كە خۆی نازانم بۆ هەڵتەستایەوە، كە ئیلزامی حكومەت بكەین بە سەقفێكی موحەدەد، نا نا ئەوە باسێكی تر خۆ من لێرە بووم بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، باسی ماددەكەی تر بوو..... .

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

مامۆستا عمر لەسەر وەقت تەحدید بكرێ، كاكە موناقەشەمان كرد دوایی، موقتەرەحی كاك عبداللە بوو كە وەقت تەحدید بكرێ، دەنگی نەهێنا، مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئیجازە بدەن با قسەكەم تەواو بكەم، ئێستا ئێمە لە ماددەیەكی تازە داین یان ماددەیەكی كۆنە؟.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێ بۆیە ئەوەمان لەغو كردەوە، بۆ ئەوەی ئەم ماددەیە، بەڵام لە ماددەی پێشوو كە ڕەبتی بە ماددەكە هەبوو كە لەغومان كردەوە هەمووی موناقەشە كراو تەسویتی لەسەر كرا، كە وەقت نەبێ، مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەهەرحاڵ با كەس تەسنیەی نەكات، من پێشنیار دەكەم و هیوادارم كەسیش تەسنیەی نەكات، با هەر قسەیەكە بێ و بڕوات، ئەوە لیژنەی یاسایی پێنج، شەش برادەر دانیشتوون، ئێمە پرسیارێكی موحەدەد ئاراستەی بەڕێزتان دەكەم وەكو موئەسەسەی تەشریعی و ڕەقابی ئەم وڵاتە، ئەگەر حكومەتی هەرێمی كوردستان ئیتخازی تورقی قانونیەی نەكرد، ئێوە هەڵوێستتان چی دەبێ؟، كەی ئیلزامی ئەم حكومەتە دەكەن؟ بیكەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو جەنابت ئاماژەت پێی دا بە دەنگدان ئەو ئیقتراحە تەحدید کردنی ڕۆژ دەنگی لەسەر دراو بە پێی ماددەی 56 بڕگەی 2 ی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان نابێ ئەو ماددەیە دووبارە موناقەشە بکرێتەوە، پێشنیارەکەش هی کاك عبداللە مەلا نوری بوو.

المادة 33: على حكومة اقليم كوردستان اتخاذ الطرق القانونية لتحصيل جميع مستحقات حكومة الاقليم لدى الحكومة الاتحادية حسب احكام الدستور.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ 2 کەس لە گەڵ دانیە بە بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

على حكومة اقليم كوردستان ارسال مشروع موازنة الاقليم للسنة المالية 2014 الى البرلمان خلال مدة لا تتجاوز اسبوعين من تصديق قانون موازنة الحكومة الاتحادية.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەوە پێشخرا، هەر دەمێنێ ئەو ماددەیە، ئەو ماددەیە ڕەئیەك هەیە دەڵێ ئیلغا بکرێ کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دایە بمێنێتەوە؟ ئیلغا کرا، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە ئەگەر ئیلغای بکەنەوە ئێوە دێن بە پێی نیزامی پەرلەمان لەگەڵماندا تەعامول دەکەن، مەعنای ئەوەیە دەگەڕێینەوە عەینی مەشاکیلەکانی جاران، بۆیە دەبێ ئەوە مولاحەزە بکرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە دەنگی هێنا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر، وەکو ئێستا کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 35: لاتقدم مشروعات القوانين والقرارات التي تترتب عليها تبعات مالية الى البرلمان الا بعد الحصول على موافقة مجلس الوزراء.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان ئێمە لە لیژنەی یاسایی داوامان کردووە ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێ، لەبەرئەوەی موخالفی قانون و پەیڕەوی پەرلەمانی کوردستانە، ئەندامانی پەرلەمان مافی ئەوەیان هەیە پرۆژە تەقدیم بکەن، بەڵام سەرۆکایەتی پەرلەمان دائیمەن وا موتەبەعە کە هەر پرۆژەیەك ئیلتزاماتی مالی لەسەر دروست بکرێ یان دامەزراندنی هەیئات و ئەوانە ئیحالەی حکومەت دەکات و ڕەئی حکومەت وەردەگرێ، یان کاتی خوێندنەوەی پرۆژەکە یان دوای ئەوەی کە پرۆژەکە دەخوێندرێتەوە، ئینجا ڕەوانەی حکومەت دەکرێ، واتە ماددەکە موجیب نیە بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی؟ فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ بۆچوونی لیژنەی یاسایی داین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەوە ڕەئیەك هەیە، چونکە ئەگەر ماددەکە لەغو بکرێ، ئەم هەموو موناقەشەیە بۆچی بکەین، ئەوە دوو کەس و پێنج کەس داوای لەغویان کردووە، کێ لەگەڵ دایە ئەم ماددەیە لەغو بکرێ تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ 7 کەس لەگەڵ دانیە بە زۆربنەی دەنگ لەغو کرا، بۆ ماددەیەکی تر کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 36: يتم التعامل مع العائدات المستحصلة من العمليات النفطية الخاصة بالحقول النفطية حسب احكام الدستور العراقي والمادة 15 من قانون النفط والغاز للاقليم لحين اصدار قانون صندوق كوردستان للعائدات النفطية.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە لەگەڵ ماددەکەین وەکو ئەوەی هاتووە لە پرۆژەکە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی؟ فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیەکمان نیە لەسەر ماددەکە و لەگەڵی داین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ کاك عبدالله زۆر بە ئەوە ماندوو بووە با یەکەم جار ئەو بنووسین، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسرا، کاك عبدالله مەلا نوری، کاك دڵشاد، سیوەیل خان، کاك کاردۆ، کاك برهان، کاك عبدالله، کاك ئارام، کاك حمە سعید، ناسك خان و د.احمد، کەس ماوە؟ کاك عبدالله فەرموو.

بەڕێز عبدالله مەلا نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك ڕوونکردنەوەیەك، سەرەتا تەنها دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم، لەم ماددەیە دوو شت هەیە تێکەڵ کراوە، بابەتی داهاتی نەوت و بابەتی سەندوقی داهاتە نەوتیەکان، یەعنی ئەمە دوو شتی جیاوازە، بە قەناعەتی من ئەوەی پەیوەستە بە سەندوقی داهاتە نەوتیەکان کە لە ماددەکە باسی ماددەی 15 یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستان دەکات، ئەمە شتێکە داهاتی نەوت شتێکی ترە، ئەرکی دەرچوواندنی یاخود پەسەند کردنی یاسای سەندوقی داهاتە نەوتیەکان ئەمە ئەرکێکە دەبێ پەرلەمان پێی هەڵسێ و ئەنجامی بدات، ئەم سەندوقە هەر دروست بێ، چونکە پێشتر لە یاسایەك دا ئاماژەی پێدراوە، قسەی من لێرە لەسەر داهاتی نەوتە، من دەمەوێ بۆ بەدیلی ئەم ماددەیە، ئەم ماددەیە پێشنیاز بکەم، هیوادارم دەنگیش بێنێ و ماددەی 36 بەو شێوەیەی لێ بکرێ، (1/ حکومەتی هەرێم هەموو ئەو داهاتانەی وەك لە خاڵی 30 ماددەی 1 ی یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستان ـ عیراق دیاری کراوە و هەر داهاتێکی دیکەی پرۆسەکانی نەوت کە تا بەرواری 2012/12/31 وەری گرتوون هەمووی بە لیستێك لە ماوەی 30 ڕۆژ دا لەبەرواری پەسەند کردنی یاسای بودجەی 2013 ی هەرێمەوە ڕەوانەی پەرلەمان دەکرێ، ناو بڕ و تێچوون و ناونیشانی تەواوی هەموو ئەو پرۆژانەی کە لە سەر داهاتی نەوت تا 12/31/ 2012 ئەنجام دراون حکومەت بە لیستێك ڕەوانەی پەرلەمانی دەکات، 3/ هەر داهاتێك کە لە پرۆسەکانی نەوت بەدی دێن خەرج کردنیان دەبێت بە ئاگاداری و ڕەزامەندی پەرلەمان بێ)، بڕگەی 3 ئەگەر ئیجازەم بدەی تەنها ڕوونکردنەوەیەك دەدەم داهاتی ئێمە هەمانە و مەبلەغەکە و سەرچاوەکان باس ناکەین و مەبلەغەکەش کەمن بۆ خۆم بۆچوونێکم هەیە و پێموایە زۆر زیاترە لە بودجەی ئەمساڵ، ئەمانە حەقی خەڵکی کوردستانی لەسەرە بە تایبەتی بە کورتی ئێمە ڕاستە بودجە بۆ خەڵکی کوردستان خەرج دەکرێ، بەڵام حەقی خەڵك لەسەر داهاتی نەوتە، لە زۆر وڵاتدا بۆ نموونە لە نەرویج و لە ئەمریکا سیستمی جیاجیا پەیڕەو دەکرێ بۆ ئەوەی خەڵك ڕاستەوخۆ لە داهاتی نەوت سوودمەند بێ، بۆیە هیوادارم و داواکارم ئەم ماددەیە لە یاسایەکە جێ بەجێ بکرێ بە شێوازێك بتوانین لە ئێستا بەدواوە داهاتی نەوت ڕاستەوخۆ بخەینە خزمەت خەڵکی کوردستان، چ مووچە خۆر و چ خەڵکی بێ مووچە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئەگەر بینێری دەستاو دەست بمانگاتێ و بینێرین بۆ لیژنەی یاسایی، کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری پێشنیارەکەی کاك عبداللە دەکەم، پێموایە ئەگەر پێشنیارە کە ئاوا دانەڕێژرێ بوونی ئەم ماددەیە لێرە نازانین زەرورەتی چیە وەك ئەو شێوەیەی کە نووسراوە؟، بۆیە ئیزافەت بۆ ئەو بڕگانەی کە کردی یەك بڕگەی دیکەی بۆ زیاد دەکەم، ئەویش ئەوەیە (بۆ ساڵی داهاتوو داهاتەکانی نەوت کە بەرێگا جیا جیاکان وەدەست دێن لە هەرێمی کوردستان، لە بودجەی 2014 وەك داهاتی ناوخۆ ئەژمار بکرێ، داهاتی نەوت بۆ پرۆژە بودجەی 2014 وەك داهاتی ناوخۆ ئەژمار بکرێ و بێتەوە پەرلەمان)، زۆر سوپاس تەنها ئەو خاڵەی بۆ زیاد بکرێ ئیزافەتەن بۆ خاڵەکانی کاك عبداللە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەو ماددەیە لە یەکەم ڕۆژی گفتوگۆ کردن لەسەری پرۆژە یاسای بودجە، کاك عبداللە پێشنیاری کرد زۆربەی ئەندامانی پەرلەمان باسیان کردو گوتیان ئەوە لە ماددەی 36 چارەسەر دەکرێ، ئێستا پێشنیارەکە هاتووەتە ئاراوە کاك عبداللە پێشنیارەکەی خوێندووەتەوە و باسی کردووە، منیش پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کاك عبداللە مەلا نوری دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە پێشنیارەکەی کاك عبداللە دەکەم کە بەڕوونی دیارە، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندی بە ماددەکەوە هەیە، زیاتر کەمن پێموایە ئەمە گرفتێکە کە ساڵانە ڕووبەڕوومان دەبێتەوە لەبەرئەوەی حکومەت یەکێك لە بیانووەکانی بۆ جێ بەجێ نەکردنی یاسای نەوت و گاز ناردنی پرۆژەیە بۆ پەرلەمانی کوردستان، کە گوایە ئەگەر ئەمە پرۆژە یاسایەکانی کە پەیوەندارن بە یاسای نەوت و گاز پەسەند بکەین، ئیتر ئەو کێشەیە نامێنێ، داهاتەکە دەچێتە ئەم سەندوقە لە کاتێك دا یاسای نەوت و گاز دیاری کردووە، دەبێ سەندوقەکە، هەیئتەکە، دروست بکرێ، ئینجا حکومەت بینێرێتە پەرلەمان، تەنها پەرلەمان سەلاحیەتیان و پەسەند کردنیان دیاری دەکات، نەك پرۆژە یاسایەکە بە هەمان ئەوەی یاسای نەوت و گاز کە دەینێرێ و ئەوەی کە پەیوەندی بە سەندوقی داهاتەوەیە، بە هەمان هەر ئەو دەقانەی کە لە یاسای

نەوت و گاز هاتووە دەینێرێتە پەرلەمان لەموناقەشەش ماوەیەکی دوورودرێژە ئەو پرۆژە یاسایانە لە پەرلەمانە بە بێ ئەوەی ئێمە بتوانین پرۆژە یاسایەکە دەربکەین، خۆی یاسایەکە هەیە، بۆ کۆمپانیاکانیش و بۆ سەندوقی داهات، حکومەت کە هەیئەکەی دروست کرد تەنها سەلاحیەتیان و پەسەند کردنی هەیئەتەکەی دەبێ بینێرێتە پەرلەمان، وەکو هەموو ئەو پرۆژانەی کە ناردوویەتی پرۆژەکان یاسایی نین، کە دەیانێرێ بەو شێوەیە، جارێکی دیکە پشتیوانی لەو پێشنیارانە دەکەم بۆ خستینە دەنگدانیەوە و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان فەرمووو.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوو، سێ ساڵە ئەم ماددەیە دەنووسینەوە لە مەشروع بودجەی 2011 دا ماددەی 17 بوو و پاریش ماددەیەکی تر بوو لە 2012، ئیمامی عەلی قسەیەکی هەیە و دەڵێ (لا خیر فی حکم لانفاذ له) بەڕاستی من نازانم لەگەڵ حورمەتما ئەگەر ئەوە بۆ ئەوەیە ڕای گشتی پێ هەڵدەخەڵەتێنی یان منی ئەم ئەندام پەرلەمان، ئەو ماددەیە هەر نەنووسرێ باشترە، لەبەرئەوە 3 ساڵە بە ئێمە دەڵێن دوو حساب پارەی نەوتی تیایە، ئەم دوو حسابە لە کوێیە؟ پارەکەی لە کوێیە؟ دەبێ ئێمە کە ئەندام پەرلەمانێکم لە جەریدە و گۆڤارەکان بیخوێنمەوە ئەم پارەیە لە کوێ دێ؟، یەعنی بەڕاستی بڕواناکەم لە ئێستا دا لە وڵاتانی جنوبی شەرقی ئاسیا بەم دەرەجەیە داهات و خەرجی شاردنەوە هەبێ، دوو ساڵە بە کاك رشید تاهیر و کاك شێخ بایز دەڵێین خەرجی پارت و حیزب و سەنتەرەکانمان بۆ ئاشکرا بکەن....... .

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە کەی عیلاقەی بەوە هەیە؟، ئەوە باسی نەوت و غازە، بۆ دەچیە سەر مەوزوعی تر تێکەڵاوی مەکە، ئەم ماددەیە قسەی خۆتی لەسەر بکە و کاك برهان فەرمووو.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عەلاقەی هەیە پێوەی کاکە، داوای داهات دەکەین دیار نیە، سێ ساڵە لەسەر بودجە دەنووسرێ دوو حساب هەیە و پارەکەی وا و وا، ئەم پارەیە نە بینیمان چەندە و نە پێمان وترا لە کوێیە و نە پێمان وترا چۆن سەرف دەکرێ و لە جەریدە دەخوێنینەوە سەیارە بۆ چین و توێژی حاکمەکان لە یەك ڕێ دا لێ ئەدرێ بە بێ ئەوەی ئێمەی پەرلەمان ئاگامان لێی بێ، ماددەکە دەنووسرێ و کەس موتابەعەی ناکات، پەرلەمان بە دەوری رەقابی خۆی هەڵناستێ، یان ئەوەتا ئەگەر بە تەمان تەنفیزی ماددەکە بکەن، بینووسن، یان ئەوەتا مەینووسن کاکە، بە ئاشکرا بڵێن نایینووسین، بۆیە من پشتگیری برادەرەکانم دەکەم بەڕاستی تەواو من وەك ئەندام پەرلەمان خۆم بێ تاقەت بووم و نە دیوانی رەقابە دروست دەکرێ و نە مەجلسی دەستەی نەزاهە

دروست دەکرێ، نە مەجلسی ئەمە تەعینات دروست دەکرێ، نە داهاتی نەوت و نە پێی دەڵێن خەرجیەکان لە کوێیە؟، و هینی وەکو حیزب و کۆمەڵە و سەنتەرەکان پێم دەڵێ وەڵلاهی ئەندام پەرلەمان ئەو پارەیەی پێم حەرامە و بڕۆمەوە ماڵەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالله فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەکە دا ئاماژەی بەوە کردووە کە بە پێی ماددەی 15 لە قانونی نەوت و گاز دا تەعامولی لەگەڵ دەکرێ، با بزانین ماددەی 15 دەڵێ چی (بڕگەی 5 و 6 ی ئاماژە بە دوو خاڵی زۆر گرنگ دەکات، لە بڕگەی 5 دەڵێ ئەم داهاتە دەبێتە بەشێك لە داهاتی گشتی و لە ژێر چاودێری پەرلەمان دادەبێ کە تا ئێستا ئەوە نەکراوە لە ژێر چاودێری پەرلەمان نەبوو بۆتە بەشێك لە داهاتی گشتی، بڕگەی 6 دەڵێ (ڕەوایە بۆ هاووڵاتی، کە وردبینی بکات لە داهاتی نەوت) یەعنی مەعقولە ئێمە ئەندامی پەرلەمانین و نازانین ئەم داهاتە چەندە؟، لە کوێیە و بۆ کوێ سەرف دەکرێ و چۆن سەرف دەکرێ؟، لە ناکاو لە ئیعلام دەبیستین دەڵێن دەرگای حەوشەیەکی لێ دروست کراوە بە مەبلەغی 800 ملیۆن، سەیارە کڕاوە بۆ فلان شوێن لە پارەی نەوت، فلان وەزیر لەناکاو لە دەمی دەردەچێ و دەڵێ لە پارەی نەوتەکە ئەمەمان دروست کرد، یەعنی ئێستا پرسیارەکە لەوەدایە ئەگەر پارەی نەوتەکە سەرف دەکرێ بۆ بە قانون سەرف ناکرێ، بۆ بەو شێوەیەی کە ئاماژەی پێ کراوە لە قانونی نەوت و گاز لە قانونی بودجە ساڵانە ئاماژەی پێ دەکرێ وەکو ئەوەی کاك بورهان وتی ئەگەر ئێمە تەتبیقی ناکەین با هەر نەینووسین وەڵلا، خۆ من نابێ فاڵ بگرمەوە و بزانم داخوا پارەی نەوت چەندە و لە کوێیە؟، دەبێ ئەم پارەی نەوتە، یەعنی ئەمە قانونە و ئەمە ڕەغبەتی کەسێك و دوو کەس نیە، بهێندرێتە پەرلەمان و ئاماژەی پێ بکرێ ببێتە بەشێك لە داهاتی گشتی و لەو لیژنەیەی کە تایبەتە بە زیادکردنی داهاتی فەرمانبەران و پێشمەرگە و کەسوکوکاری شەهیدان و بیمەی بێ کاری گەنجان و ئەمانە، ئەم پارەی نەوتە ئیستفادەی لێ بکرێ بۆ تەوزیع کردن بەسەر ئەم فیئانەی کۆمەڵانی خەڵك کە ژیان و گوزەرانیان نالەبارە، هەر ڕێگەیەکی تر بگردرێتە بەر بۆ تەعامول کردن لەگەڵ نەوت نا قانونیە و پەرلەمانی کوردستان نابێ قبوڵێ بکات بە هیچ جۆرێك، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز بكر كريم (ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێویستە وەزیری دارایی ئاگادار بێ لە هەموو داهاتە گشتیەكانی هەرێمی كوردستان، لەبەرئەوە پرسیارێكی موحەدەدی لێ دەكەم، كە داهاتی ئەو حسابە چەندە؟، و بیخاتە ڕوو بۆ پەرلەمان، ئەوەش نووسراوێكی وەزارەتی سامانە سروشتیەكانە كە باس لە داهاتەكان دەكات و ناردوویەتی بۆ حكومەتی ناوەندی، پەرلەمانی كوردستان پێش حكومەتی مالكیە كە بزانێ ئایا داهاتەكەی چەندە و بیخاتە ڕوو بۆ ئەندامانی پەرلەمان بۆ ئەوەی ئاگادار بن و بۆ ئەوەی كەبتوانین بەدواداچوونی بۆ بكەین، خاڵی دووەم پشتیوانی لە پێشنیارەكەی كاك عبدالله دەكەم و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لە ماددەی 2 هەموومان جەختمان كردەوە لەسەر ئەوەی كە داهاتی نەوت دیاری بكرێ، وەعد درا كە لەم ماددەیە كە ماددەی 36 جێی بكرێتەوە، بۆیە من پشتگیری لە پێشنیارەكەی كاك عبدالله و برادەران دەكەم، كە بخرێتە دەنگدانەوە چونكە ئەوە وەعدی سەرەتای ماددەی 2 یش بوو، ئەوە خاڵێ، خاڵێكی تر ئەم پاساوە (لحين اصدار صندوق كوردستان للعائدات النفطية) بۆ ئەوەی ئەم پاساوە ساڵانە نەهێندرێتەوە تا داهاتی نەوتەكە بشارێتەوە من داوا دەكەم بڵێین لە خولی گرێدانی داهاتوو ئەم قانونە تێ پەڕێندرێ، ئەم قانونە دەربچوێندرێ بۆ ئەوەی نەبێ بە پاساو بۆ ئەوەی كە سەندوق و حسابەكە دوابخرێ و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ناسك خان فەرموو.

بەڕێز ناسك توفيق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من سەرەتا پشتگیری لە داڕشتنەوەكەی بەڕێز كاك عبدالله مەلا نوری دەكەم، هەروەكو خۆی هیوادارم بخرێتە دەنگدان، چونكە بەڕاستی ئەم نەسە كە ئێستا داڕێژراوە لەو یاسایە وەكو هاوكارانم پێش من وتیان ئەوە سێ وا دائەڕێژرێ، ئەگەر دەشوترێ بۆچی مەسەلەن لەناو لیژنە موتابەعە ناكەن، من بە ئەم ساڵێشەوە هەموو ساڵێ لە كاتی بودجە و كاتێ كەوەزیر هاتبێ كاك سیروان خۆی هاتبێ دوو شتم داوا كردووە و وتوومە ئەو پرۆژانەی كەلەسەر داهاتی نەوت دەكرێ و بڕی ئەو داهاتەی كە هەیە و بۆ ئەوەی موتابەعەی بكەین، كە بەڕاستی ئێستا دوای ئەو هەموو فشارانەی كە وەكو لیژنە كردمان لیستێك هاتە ناو پەرلەمان و لیژنەی ئێمە وابزانم چووشە بۆ لیژنەی دارایی، ئەم لیستە باس لە یەك ملیار و 132 ملیۆن و 34 هەزار و 823 ملیار دۆلار دەكات، كە ئەمە مەجموعەیەك داهاتە سەرف كراوە، یەعنی دوای ئەوەی كە

سەرف کرا هاتە ناو لیژنە، سەرفەکەش باس لە 2010 ەوە کە هەتا ئێستا کە ئەم بڕە هەم کەمە و هەم ناتوانین شێوازی موتابەعە کردنی نیە، چونکە مەسەلەن دەڵێ 135 بۆ زانکۆکان، من چۆن موتابەعە بکەم نابێ بزانم ناوی پرۆژەکان کامەیە، داواشمان کردووە لە وەزارەتەکە کە بە لیست بۆمان بنێرن، بەڵام هیچ جوابێکی نیە، ئەمساڵیشی لەگەڵ بێ من هەمان ئەو پرسیارەم کردەوە بۆ مەسەلەی پترۆ دۆلارەکە، کە من بە کاک سیروانم وت جیای کەرەوە بۆمان ئەم دوو سەد ملیاری پترۆ دۆلارە پێمان بڵێ چەندی نەوتە و چەندی غازە؟ چەندی ئەوەیە کە سەرف کراوە و لە موستەهلکی داخلی و چەندی ئەوەیە کە خەرج کراوە؟ بەس رەجائەن با پێش بودجە بێ بۆ ئەوەی کەمن هەستام پرسیار لەو مەوزوعە نەکەم، بەڵام هەتا ئێستا ئەوەشمان پێ نەگەیشتووە لەناو لیژنە بۆیە جارێکی تر دەڵێمەوە پشتگیری لەو دارشتنەی کاک عبدالله دەکەم، چونکە بیزەبت ئەوەی کە ئەو دەیەوێ ئەوە پێویستمان پێیەتی و بیزانین وەکو پەرلەمان.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.احمد فەرمووو.

بەڕێز د.احمد وەرتێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا ئەگەر ئەو ماددەیە بۆ ئەوە بێ کە بۆ مامەڵە کردن لەگەڵ حکومەتی عیراقی بۆ ئەوەی کە حوجەی بە دەستەوە نەمێنێ کە چۆن هەرێمی کوردستان مامەڵە لەگەڵ نەوت دا دەکات، پێموایە ئەو ماددەیە شتێکی باشە بۆ ئەوەی ببێت، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندی بە هەرێمی کوردستانەوە هەیە ئەو سەندوقی کوردستان بۆ داهاتە نەوتیەکان پێموایە ئەگەر بکرێ ئێمە سەقفێکی زەمەنی دیاری بکەین، بۆ ئەوەی لە ماوەیەکی دیاری کراودا ئەو سەندوقە پێك بێت بۆ ئەوەی ئێمە هەموومان لەو کێشانەی کە پەیوەندیان بە نەوت و غازی هەرێمی کوردستانەوە هەیە و چەند ساڵە ئێمە باسی ئەو سەندوقە دەکەین و لەوە رزگارمان بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر؟ فەرمووو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە کاتی خۆیدا وەکو تەقلیدی وەزارەتی دارایی باسمان کردووە لە مەسەلەی داهاتی نەوت و ئەگەر مولاحەزە بکەن لە سەفحەی 45 دا باسمان کردووە، ئەو پرسیارانەشی کە لەحکومەت کرا، لە هەمان کاتدا حکومەتیش وەڵامی داوەتەوە و بە ئەوەی کە ئەو وەڵامانەی دراونەتەوە ئەوەیە وەڵامی ئێمە بە نیسبەتی ئەم مەوزوعەوە، ئەگەر بتانەوێ حەز دەکەن جارێکی تر من بیخوێنمەوە یاخود پێویست ناکات؟ رەقەمی پارە لە ناو حسابی وەزارەتی نەوتدایە، هەر کاتێك سەندوقەکە کە ئەوەتا ئێمە لێرە وتوومانە حکومەتی هەرێمی کوردستان ئامادەیی و پابەندبوونی خۆی دووپات دەکاتەوە لەگەڵ پەسەند کردنی یاسای سەندوقی

داهاتە نەوتیەکان و خستنە بواری جێ بەجێ کردنی، ئەوا زانیاری دارایی پەیوەست بە مۆڵەتەکان و گرێبەستەکان و داهاتە نەوتیەکان پێشکەش بە سەندوقە دەکات، تا دەست بەکاربوونی ئەم سەندوقەش بە پێی برگەی 5 لە ماددەی 15 هەم لە یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستان ژمارە 22 ی ساڵی 2007 ئێستا دوو حسابی جیا بۆ داهاتە نەوتیەکان کراوەتەوە، بە بڕیاری ئەنجومەنی هەرێمی بۆ کاروباری نەوت و گاز، من وەکو وەزارەتی مالیە ئەوە عیلاقەی بە وەزارەتی نەوتەوە هەیە و لێیان بپرسن.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، ئێستا جەنابی وەزیر قسەی ترت ماوە؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەخێر قسەی ترم نەماوە، داواکارم ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئەو پێشنیارەی کردیان بیخەنە دەنگەوە، کاکە پێشنیارتان کردووە و دەخرێتە دەنگەوە بە قوربان، ئەی چی؟ کاکە ئێوە پێشنیارێکتان کردووە لەسەر ئەم ماددەیە، پێشنیارەکەتان دەخەینە دەنگەوە، تەواو ئیتر چیتان دەوێ زیاتر، کاک پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە قانونە و لەو پەرلەمانە دەرچووە، ئایا ئیشی پێ دەکرێ یاخود نا؟ بەس ئەم پرسیارەم هەیە لە برگەی 5 دەڵێ ئەم داهاتی نەوتە دەبێتە بەشێك لە داهاتی گشتی و لە ژێر چاودێری پەرلەمان دایە و لە برگەی 6 دەڵێ هاووڵاتی بۆی هەیە ئەم پارەیە بزانێ، مەعقولە ئێستا ئێمە نەزانین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەنجومەنی هەرێمایەتی بۆ نەوت و گاز یەکیان بەڕێز وەزیری داراییە، پێویستە ئەو حسابە بزانێ و بیخاتەڕوو بۆ پەرلەمان.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر وەڵامی ترت هەیە لەوەی زیاتر وتووتە؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵاهی ئەگەر من بۆ موسائەلە بانگ کراوم ئەوە شتێکی ترە، بەس من بۆ ئەو مەوزوعە عیلاقەی بە موازەنەوە هەیە، ئەوەی کە من دەیڵێم ئەوەندەی لێ دەزانم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی پێشنیارەکەیان بخەنە دەنگەوە ، ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێك کرا لەلایەن کاك عبداللە دیارە کۆمەڵێك ئەندام پەرلەمان پشتگیریان کرد، یەکەم، حکومەتی هەرێم هەموو ئەو داهاتانەی وەك لە خاڵی 3 ماددەی 1 ی یاسای نەوت و گازی هەرێمی کوردستانی عیراق دیاری کراوە، هەر داهاتێکی دیکەی پرۆسەکانی نەوت کە تا بەرواری 2012/12/31 وەری گرتوون هەموو بە لیستێك لە ماوەی 30 ڕۆژدا لە بەرواری پەسەند کردنی یاسای بودجەی 2013ی هەرێمەوە ڕەوانەی پەرلەمان دەکات، دووەم، ناو و بڕی تێ چوون و ناونیشانی تەواوی هەموو ئەو پرۆژانەی کە لەسەر داهاتی نەوت تا 2012/12/31 ئەنجام دراون، حکومەت بە لیستێك ڕەوانەی پەرلەمانی دەکات، سێیەم/ هەر داهاتێك کە لە پرۆسەکانی نەوت بەدی دێن خەرج کردنیان دەبێ بە ئاگاداری و ڕەزامەندی پەرلەمان بێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو پێشنیارەی کە عبداللە مەلا نوری کردی کە ژمارەیەکی زۆر لە پەرلەمانتارەکان پشتیوانیان لێی کردووە، کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ 32 کەس لەگەڵ دایە و کێ لەگەڵ دانیە؟ 48 کەس لەگەڵ دانیە، کەواتە وەرنەگیرا، ئەسڵی ماددەکە بخوێننەوە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 36: يتم التعامل مع العائيدات المستحصلة من العمليات النفطية الخاصة بالحقول النفطية حسب احكام الدستور العراقي والمادة 15 من قانون النفط والغاز للاقليم لحين اصدار قانون صندوق كوردستان لعائدات النفطية.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ 59 کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ دانیە؟ 27 کەس لەگەڵ دانیە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 37 : على مجلس الوزراء اصدار الانظمة والتعليمات التى تسهل تطبيق مادة اللامركزية عند تمويل الوزارات وفق الصلاحيات الواردة فى القانون.

جەنابی سەرۆکی پەرلەمان لیژنەی یاسایی پشتگیری ماددەکە دەکات بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیەکمان لەسەری نیە و پشتگیری دەکەین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ماددەی 37 ڕەئیتان؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ ئەو ماددەیەین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ تەنیا یەك کەس، فەرموو کاك نەریمان.

بەڕێز نەریمان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، بەڕاستی من تێبینیم لەسەر ئەوە هەیە، ئەمە بڕگەیەکی مەتاتیە بۆ ئەوەی ئێمە وەقت دەست نیشان بکەین، لە چ ماوەیەك دا حکومەت ئەو پرەنسیپانەی لامەرکەزیەت دەربکات، بۆیە من پێنشیار دەکەم لە مانگێك دوای دەرکردنی ئەم یاسایە دەرچوونی و چوونە بواری جێ بەجێ کردنەوە بەڕاستی ڕێنماییەکانی لامەرکەزیەت دەربکات حکومەتی هەرێمی کوردستان، بۆ ئەوەی دەست نیشان بێ، ئێمە بە یاسا دەست نیشانی زۆربەی شتەکان دەکەین و جێ بەجێ ناکرێ، بەڵام ئەو ڕێنماییانە چۆن دەردەکرێ ئەگەر هەر ئاوا کراوە بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ئەگەر تێبینت هەبێ؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواکارین ماددەکە هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هەر پێمان باشە ماددەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

المادە 37: على مجلس الوزراء اصدار الانظمة والتعليمات التى تسهل تطبيق مادة اللامركزية عند تمويل الوزارات وفق الصلاحيات الواردة فى القانون.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە 38: على وزير الماليە والاقتصاد..... .

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیەی کەمن پێشنیاری دەکەم، تەبعەن هاوڕێکانیشم قسەیان هەیە، بۆ ئەوەی ببێ بە پێشنیار و بخرێتە دەنگدان، ئێمە پێشنیار دەکەین کە ماددەیەك ئیزافە بکرێ، بەدیهێنانی یەکسانی لە نێوان مووچە ودەرماڵەی فەرمانبەران و مووچەخۆران، ئەوانەی لە هەرێمی کوردستان کار دەکەن، لەگەڵ هاوشێوەکانیان لەوانەی کە لە حکومەتی ئیتیحادی کار دەکەن، بەمەرجێك ئەم نەبێتە مایەی کەم بوونەوەی دەرماڵەکانیان، ئەم ماددەیە ساڵی پار لە 2008 ەوە دەنووسرێ، من لە خولی پێشوو 2008 و 2009 و 2010 و 2011 و 2012 نووسراوە، ئەمە جێ بەجێش نەبووە، ئەگەر وەزیر بڵێ جێ بەجێ کراوە، نەخێر ئێستاش کۆمەڵێك چین و توێژ هەیە کە دەرماڵەکانیان هاوتا نیە لەگەڵ مەرکەز، وەك وەزارەتی کارەبا، بۆیە تکا دەکەم ڕێگە بە هاوڕێکانیشم بدەی پێشنیار بکەن.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بزانین جەنابی وەزیر ڕەئی چیە لەو مەسەلەیە؟ فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم ماددەیە ڕاستە لەملاوئەولا دەڵێن ئەوە جێ بەجێ نەکراوە و ئەوە جێ بەجێ کراوە، ئێمە بە گشتی جێ بەجێ مان کردووە، مەبالغی مەسروف مەوجودە ئێستا ئەوانە هەمووی تەئکید دەکات لەسەر ئەوەی کە جێ بەجێمان کردووە، بەڵام خۆ بتەوێ و نەتەوێ ئەمێنێتەوە بەعزێ مەسائیلی تیا دەمێنێتەوە، هەیە قانونیەن مەشمول نیە و دێت لێرە داوا دەکات، هەیە هەتاوەکو ئێستاکە معامەلەکانیان تەواو نەبووە، بەڵام ئەوانە کەمن، یان هەندێکمان هەیە لە حدودی موحافەزەی هەولێر و دهۆك ماون و ئێستاکە ڕێنماییان بۆ دەرچووە و وا جێ بەجێ دەکرێت، ئێمە ئەو ماددەیەی کە هاتووە لەو ساڵەدا لە ساڵی ئەو میزانیەی کە تیا تەسدیق کراوە مولزەمین بەوەی کە جێ بەجێ ی بکەین لەمەودوا انشاللە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە کەواتە ئە ماددەیە قەبوڵە، بماندەنێ و بیخوێننەوە و تەسویتی لەسەر دەکەین، حکومەت قەبوڵیەتی ماددەکە قسە کردنی بۆ چیە؟ حەسەب ئەو مولاحەزاتانەی کە ئەو داویەتی، کاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەبیرمان نەچێ ماددەی 5 ماوە یەعنی دەبێ پرۆتۆکۆڵەکان نەخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

نەخێر ماددەی 5، کاکە موهیم ئەوەیە هەموو ماددەکان بخەینە دەنگدانەوە، هەموو ماددەکان ناخەینە دەنگدانەوە، کاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

على حكومة اقيم كوردستان، تحقيق المساوات بين رواتب ومخصصات العاملين فى الاقليم مع رواتب ومخصصات اقرانهم من العاملين فى الحكومة الاتحادية، على ان لا يؤدى ذالك الى انقاص رواتب ومخصصات اى منهم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە من پرسیارەك دەکەم، منیش وەکو ئێوە حەقم هەیە، ئەگەر لێرە موخەسەساتێك هەبوو، لە بەغدا ئەو موخەسەساتە نەبوو، ئەویش ئیزافە دەکەی و ئەویش هەر بمێنێ؟ ئاخر خۆ ئینسان دەبێ بە ویژدانیشەوە قسە بکات بەڕاستی، هەندەك موخەسەسات لێرە هەیە و لە بەغدا نیە، موخەسەساتەکانی بەغدا ئیزافە بکەی ئەو موخەسەساتەی ئێرەش بمێنێ؟ ئاخر شتێك ئیزافە بکەن، بۆ ئەوەی موخەسەساتی ئێرە نەمێنێ، کاك عونی فەرمووو.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم حکومەت بە روئیایەکی وازحمان بۆ ئەوەی بتوانین سیاغەکەی دووبارە بنووسینەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر بزانین شتی وا هەیە یان نیە؟ تۆ دەڵێی عەلائەساس كەم نەكاتەوە كاكە، فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی هەر یەك نەوع موخەسەسات دەبێت لە هەموو شوێنێك دا ناشبێ موخەسەساتێك لێرەش بدرێت ئەوانەی ئێرە كەم نەكرێتەوە، ئەوانەی بەغداش بدرێ، ئەمە بەڕاستی هەتا ئێستا كەوا كراوە ئێمە تەوازونمان پێی كردووە، بەڵام وەڵڵاهی لە ئێستا بەولاوە پێمان ناكرێ ئەوە، ئێمە لەگەڵ ئەوەین كە وەكو یەك بێ و تەئیدی دەكەین.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە لە كوێ دەبێ دوو موخەسەسات وەربگرێ، نابێ غەڵەتە، د.عمر فەرموو.

بەڕێز د.عمر نورەدینی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەڕاستی هەموومان لەگەڵ ئەوەین كە تا پێمان بكرێ، لەڕێگای یەكسانی و لەڕێگەی عەدالەتەوە مەسەلەی مووچە و موخەسەسات بەشێوەیەك ڕێك بخەین كە بەشێوەی یاسا و ماف بۆ ئەوانە بەشێوەیەك ڕێك بخات كە كەس غەدری لێ نەكرێ، بەڵام من دەپرسم لە لیژنەی قانونی ئایا ئەگەر بڵێین یەكسانی مانای چی؟ مانای ئەوەیە دەبێ مووچەكەشی یەكسان بێ، دەرماڵەكەشی یەكسان بێ، وایە یان وانیە؟ ئەگەر بڵێین یەكسان بەڕێزان 110 هەزار مامۆستا، هەروەها 60 هەزار فەرمانبەری وەزارەتی تەربیە هەموویان زەرەر دەكەن، دەتانەوێ دەنگی پێ بدەن بەم شێوەیە؟ ئەوە تەنها لە لیژنەكەی من، ئەوەی من ئاگام لێیە، نزیكەی 200 هەزار مامۆستا و مووچە خۆر زیانیان پێ دەگات، ئەی مامۆستا؟، 110 هەزار مامۆستایە، دەتانەوێ غەدریان لێ بكەن؟ دەتانەوێ زیانیان پێ بگەیەنن؟ پرسیارێكی ترم هەیە جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، من لە وەزیری دارایی دەپرسم ئایا هەر پەرلەمانی عیراقی موخەسەساتێك بە قانون دەردەكات، بەشی یاسایی هەرێمی كوردستان لەو پارە بۆ ئەو مووچەخۆر و بۆ ئەو فەرمانبەرانەی دەیانگرێتەوە تەواوی پارەكە دەنێرێ یان نا؟ یان حكومەتی هەرێمی كوردستان ئیلتزاماتی مالی تەحەمول دەكات، ئایا دەكرێ هەر لەوێ بڕیارمان بۆ بدەن و ئیلتزاماتە مالیەكە لە بەغدا جێ بەجێ نەكاو بارگرانیەكە لەڕووی داراییەوە بكەوێتە سەر حكومەتی هەرێمی كوردستان.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كوێستان خان تۆ ساحبی پێشنیارەكەی فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە سالأنی پێشووش هەبووە، تەنها مامۆستا موخەسەساتێکی هەیە، کە بلێین لە ناوەڕاست و باشوور نیە، بە هیچ شێوەیەك نابێ ئەو موخەسەساتەی مامۆستایان کەم بکرێتەوە، بەلأم ناکرێ فەرمانبەرانیش لە هەرێم بە پلە 2 هەژمار بکرێن، لێرە فەرمانبەر مووچەکەی یان دەرمالەکەی کەمتر بێ، لەبەرئەوەی ئێمە فەرمانبەرمان زیاد دامەزراندووە، فەرمانبەر تاوانی چیە باجی هەلەی حکومەت بدات، لەبەرئەوە ....

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ئێمە چۆن عیلاجی ئەوە بکەین کوێستان خان؟ فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بە پێی ئەو ماددەیە.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، بەلأم ناکرێ چینێك دوو موخەسەسات وەرگرێ و چینێکیش مەغدور بێ، با وا بکەین هیچ لایەکیان مەغدور نەبن و هیچ لایەکیش زیادە وەرنەگرێ، فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەلأم ئەمە تەنها مامۆستا موخەسەساتێکی هەیە، بەلأم بەشێوازێکی دیکە مامۆستایان لە کاتی ئیجازە و لە کاتی ئیجازەی ئومومە و ئەوەیا 6 موخەسەساتی 150 زیادەکەی دەدرێتێ کە ئەمەش فەرقی هەیە لەگەل مەرکەز دا، بۆیە من تەئکید دەکەمەوە لەو ماددەیەی بەو شێوەیە و نابێ مامۆستایانیش زەرەر بکەن.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێموایە حکومەت خۆشی لەسەر ئەو مەبدەئە موتەفقە، بەلأم ئێمە دەبێ زۆر دیقەت بکەین و ئەم داڕشتنەوەیە مەتاتی نەبێ، چونکە مەسەلەی یەکسانی ڕامان دەکێشێ بۆ ئەو بابەتانەی کە برای بەڕێز د.عمر نورەدینی وتی، کۆمەلێك شەریحە لەوانەیە زەرەرمەند بن، بەلأم من تەئکید دەکەمەوە، لەسەر ئەو بابەتەی کە دەبێ ئیستسنای پلە تایبەتەکان بکرێ لەم بابەتە، چونکە پلە تایبەتەکان لە عیراق زۆر زیاتر لە هەرێمی کوردستان وەردەگرن و ئەمە نەبێتە ئیمتیازێك بە تایبەتیش لە نێوان پەرلەمانی عیراق و پەرلەمانی کوردستان، ئێمە قسەمان لەسەر ئەوە بوو پەرلەمانتار لێرە هەول بدرێ، عەدالەتێك بەدی بێت

ئێمە نەمانتوانیوە ئەوە وەكو پێویست پلە نزمەكان بەرز بكەینەوە، پلە بەرزەكان كەم بكەینەوە، بەڵام ئێستاكە قسە لەسەر ئەوە، یەعنی ئەمە ئەگەر موعالەجەی باش نەكرێ، دواجار تەفسیری قانونی بۆ بكرێ ئیمتیازی پەرلەمانتاری كوردستان و پەرلەمانی عیراقیش وەكو یەك بێ كە لەوانەیە لەوێ موزاعەف بێ، بۆیە هەرێم دەبێ تەحدید بكرێ لەو بابەتە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ناوتان دەنووسین دوای ناونووسین یەك كەسی دیكە قسە ناكات، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە، كاك كاردۆ، كاك برهان، د.عمر، كاك كاروان، د.احمد، مامۆستا عمر، كاك خورشید، ناسك خان، كاك حمە سعید، كاك شڤان، كاك دڵشاد، كاك سەرهەنگ، كێی تر؟؟ كاك پێشەوا، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز بایز تاڵەبانی (وەزیری دارایی و ئابووری):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەم دەرماڵانەی كە هەیە، لە هەرێمی كوردستان داو لە بەغدا نیە و لە عیراق نیە، هەر تەنها دەرماڵەی مامۆستایان نیە، دەرماڵەیەكی زۆرە، دەرماڵەی تایبەتی مامۆستایان و وەزارەتەكانی پەروەردە و ئەوقاف و رۆشنبیری و كار و تەندروستی بە بڕی 50 هەزار دینار بۆ پلەكانی 5 و 6و بڕی 100 هەزار دینار بۆ پلەكانی 7 و 8 دەرماڵەی مەترسی بۆ گشت فەرمانبەرانی وەزارەتی داد بەڕێژەی 50٪ دەرماڵەی مەترسی بۆ گشت فەرمانبەرانی فرۆكەخانەی هەولێر و سلێمانی بەبڕی 500 هەزار دینار، دەرماڵەی قوتابیانی كۆلیژ و پەیمانگاكانی وەزارەتی خوێندنی باڵا بەبڕی 60 هەزار دینار بۆ دەرەوە، بڕی 40 هەزار دینار بۆ ناوەوە، دەرماڵەی تایبەت بۆ دەستەی ناوچە ناكۆكی لەسەرەكان لەڕێژەی نێوان 8٪ بۆ 50٪ بە پێی پلەی وەزیفی پاڵپشت بە بڕیاری سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران 1645 لە 2011/7/4 دەرماڵەی هاوسەرگیری تەبیعی ئەوەیان ناخوێنمەوە حەز ناكەم باسی ئەو شەریحەیە بكەم، دەرماڵەی ئیشكگری بۆ وەزارەتی تەندروستی، دەرماڵەی خواردن بۆ پزیشكەكانی موقیمی دەوری و موقیم ئەقدەم لە نەخۆشخانەكان بە بڕی 350 هەزار دینار، ئەوجار بە نیسبەتی ئەوەی كە باس لەوە دەكەن كە بەغدا دەینێرێ، كە بەغدا تا ئێستا دوو مەبلەغی بۆمان ناردووە، مەبلەغێك هی پەروەردە بووە، هەر زۆر بە كەمی، مەبلەغێكیش بۆ وەزارەتی ناوخۆ بوو، بۆ مەعاشی پۆلیسەكان، ئێمە یەكسەر هەر ئەو ساڵە ئەوەندی ترمان خستە سەری، ئێستا دوو ئەوەندە ئەدەین و ئەوانیش بۆ مان نانێرن، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆكی پەرلەمان):

كاك كاردۆ فەرموو.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەی پەرلەمانتاران ئاگادارن چەندین ساڵە ئەو دەقە ئێمە لە یاسای بودجە دووبارەی دەكەینەوە، پێشمولیە بەڕێز نوێنەرانی حكومەت لێرەن، پار ساڵ لیژنەی داراییش ئاگادارە حكومەت خۆی لیژنەیەكی

دروست کرد، بۆ هاوتاکردنی مووچە، داواشیان کرد لە پەرلەمان، نوێنەرێك ئامادە بکات لە لیژنەی دارایی بۆ هاوتاکردنی، خۆشمان ئاگادارین، بەڕێز وەزیری دارایی سەرەتا زۆر پێی ئیجابیش بوو، پێشی ئاسایی بوو، بەڵام دوای ئەوەی کە تەدەخولات دەکرێت و مەترسیەکان دەخرێنەڕوو کە گوایە ئەمە کێشەیەکی گەورەمان بۆ دروست دەکات تەئسیر لە توێژەکانی دیکە دەکات، ئەو دەقەی ساڵان کە وتوومانە ئەوەی کە هەیە و بڵێین سەر مافە و ئیمتیازاتەی کە لێرە هەیە یان دەرماڵەی هەیە، کاریگەری نابێ لەسەر ئەو توێژانە، کاریگەری نەبێ، بەڵام پێویستە هاوتای مووچە بکرێ، هاوتای مووچە زۆر فراوانترە لەوانەی کە دەرماڵەیان هەیە، ئێمە ناڵێین کەم بێتەوە، وەکو ساڵان دووبارە بکرێتەوە، داواش لە وەزیری بەڕێز دەکەم کە نەتائیجی ئەو لیژنەمان بۆ دەربخات چی لێ هات ئەو لیژنەی کە دەیویست هاوتای بکات، ئەوەش بە مەبەستی ئەوە نیە پلە باڵاکان بگرێتەوە، خۆی ئێمە پرۆژەیەکمان هەیە بۆ چارەسەر کردنی سیستمی مووچە، ئەمە تەنها بۆ فەرمانبەرانە کە پێمان وایە ئەمە لەبەرژەوەندیان دایە و شتێکی گشتیشە لە عیراق دەبێ ڕەچاوی بکات بە پێی یاسا و سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە قسەکانی بەڕێز وەزیری دارایی باسی دوو چینی کرد لە چینی فەرمانبەراندا ناوی هێنان کە مووچەیان هەیە و لە بەغدا زیاترە، یەکەمیان ناوی قوتابی هێنا ئەگەر لیژنەی قوتابی فەرمانبەر نیە، ئێمە باسی فەرمانبەران دەکەین لەو ماددەیە، ئەمە یەکەم، دووەم/ باسی خەڵکی قانونی کرد کە موخەسەساتیان لێرە زیاترە تا بەغدا، نەخێر موحەققینی عەدلی و موعاونی قەزائی لە بەغدا مووچەیان زیاترە تاوەکو ئێرە، بەڕێزیشیان دەزانن قانونیەکانیش موزەکەرەیان داوە بە مەجلسی قەزا و بە حکومەت، باسی ئەوە دەکرێ کە مامۆستا زەرەرمەند دەبێ، باشە ئەم نەسی ماددەیە لە بودجەی 2011 و 2012 یشدا هەبووە، لە 2011 ئێمە داوای ئەوەمان کردووە ئەوەی کەمە لە چاو بەغدا زیاد بکات، داوای ئەوەمان نەکردووە زیادە لە چاو بەغدا کەم بکات، ئێمە داوامان کردووە نەسەکە بەم شێوەیە بنووسرێ، ئەگەر لیژنەی قانونی دیقەت بدات، بەڕێز کاك عونی و کاك عمر، (على ان لايؤدى ذلك الى انقاض رواتب ومخصصات اى منهم، ويستثنى من ذالك المدراء العامون والمشمولين باحكام المادة) لەبەرئەوە ئەگەر ئەو ماددەیە بنووسین ئەوانەی دەرماڵەیان لێرە زیاترە لەچاو بەغدا کەم ناکات دەرماڵەکەیان، ئەوەی کەمە لەچاو بەغدا زیاد دەکات، لەبەرئەوە من نازانم بەڕێزێك هەستاوە و وتی مامۆستا و ئەمانە زەرەری لێ دەکات، نەخێر ئەگەر نەسی ماددەکە وەکو بودجەی 2011 و 2012 بنووسرێ، هیچ عەیبی نیە، ئەو چینانەی مەزلۆمن، ئەوانە ئیستفادە دەکەن و مامۆستا زەرەر ناکات.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك د.عمر فەرموو.

بەڕێز د.عمر نورەدینی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەمەوێ ڕوون کردنەوەیەك لەسەر ئەوە بدەم کە سەبارەت بە دەرماڵەی بڕدراوە ئەوەی کە پێی دەوترێ (المخصصات المقطوعة) بۆ مامۆستایان و فەرمانبەرانی وەزارەتی پەروەردە، ڕێك وەکو چۆن لە عیراق جێ بەجێ بووە، بەهەمان شێوە بۆمان مسۆگەر کردوون، بەڕێزان لە لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا دەزانن و هەروەها وەزیری دارایی و وەزیری پەروەردە دەزانن چۆن ئێمە کارمان لەسەر ئەوە کرد، هەروەها بۆ ئەوانەی کە مۆڵەتیشیان پێ دەدرێ، چەند جۆر مۆڵەت هەیە، بە هەمان شێوەش بۆ ئەوانمان مسۆگەر کردووە، بە تایبەتی ئەوانەی مۆڵەتی خوێندنە و مۆڵەتی دایکایەتیە و ئەوەی درێژخایەنە، بە هەمان شێوەش بۆمان مسۆگەر کردوون و ئەمە بۆ بەرچاوی بەڕێزتان کە هیچ جیاوازیەك لەوەدا نیە، خاڵی دووەم و منیش ئەم سەرنجەم هەبوو دەمویست لە شێوەی پرسیار دا بیخەمە ڕوو، ئەویش ئەوەیە حکومەت بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم ماددەیە لە ڕابردوودا لیژنەی پێك نەهێناوە، ئەم ماددەیەی جێ بەجێ نەکردووە، کاروباری لیژنەکە لەوەدا کە هەنگاوی ناوەوە و کاری کردووە، تا ئێستاش بەردەوام نیە و لەڕابردوودا چی کردووە؟ واتە برای بەڕێز کاك کاردۆش ئیشارەتی پێیدا کە لیژنە پێکهێنراوە و حکومەت کاری تێدا کردووە و بەرهەمی هەبووە و ئەی باشە مادام پرۆسەکە بەردەوامە، ئیتر تەبیعیە.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە حکومەتی عیراقی، بەجۆرێك لە جۆرەکان جۆرە ململانێیەکە لەگەڵ هەرێمی کوردستانی دەکات، لە حاڵەتێك کە بودجە بەڕێ دەکات بۆ هەرێمی کوردستان، دوای بودجەکە هەڵدەستێ بە زیاد کردنی هەندێ دەرماڵە و موخەسەسات بۆ ئیستفزاز کردنی هەرێمی کوردستان یان ورووژاندنی شەقامی هەرێمی کوردستان بۆ ئەوەی کە خەڵك دەرهەق بە ئەو هەرێمەی ئێمە بکەوێتە گلەیی و گازاندە، ئێمە لە هەرێمی کوردستان کۆمەڵێك بەهاوتاکردنی مووچەمان ئەنجام دا ئەگەر بەراورد بکەین عیراق لەگەڵ ئێران، عیراق ئەوەندەی خەریکی مەسائیلی دەرماڵە و موخەسەساتە بۆ موەزەفین، ئەوەندە خەریکی ئیستسمارات و مەشاریع نیە بەڕاستی، دەرکەوت عیراقمان بەرەو وێرانە دەڕوات، ئێرەش وردە وردە ئەو گەشەسەندنە ئابووریە وردە وردە پێوەی دیار دەبێ، بەڵام لە لایەکەی تریش ئەگەر بێێن باسی ئەوە بکەین، لە دوو ساڵی ڕابردوو دا هێزی پێشمەرگەی لێ دەربێنە، مەسەلەن پۆلیس و ئاسایش موچەکانی و دەرماڵەکانی بە هاوتاکرا، ئەو ساڵ خۆشبەختانە هێزی پێشمەرگەش وەبەر ئەو بە یەکسان بوونە کەوت،

دوو چین هەیە پێموایە ئەوانیش ئاوڕێکیان لێ بدرێتەوە، کە فەرمانبەرانی کەم دەرامەتن، وابزانم ئەوەی ئێمە لە لیژنەی ناوخۆ موتابەعەمان کردووە، ئەو 4 هەزار فەرمانبەرەی مەدەنی لە وەزارەتی ناوخۆ کە کتابی لە وەزارەتی ناوخۆ و ئەنجومەنی وەزیران بۆ کراوە، ئەوە بە هاوتا نەکراوە دەرماڵەکانی لەگەڵ وەزارەتی ناوخۆی عیراقی، دائیرەی کارەباش کە بە ڕەئی من چاوخشاندنەوەیەکی دەوێ بە پێی ئەو لیژنەیەیە کە جەنابی وەزیری دارایی باسی کرد، کە لێرە 30٪ بۆ خەرج دەکرێ و لە بەغد 70٪ تا 75٪ ی بۆ سەرف دەکرێ، ئەوەی تر پێموایە حکومەت هەنگاوی ساڵ بەساڵی باشی ناوە، ئێمە بەو تەدەروجە و بەو پێیە هەر ساڵێ بتوانین شتێک بە شتێك بکەین قەناعەتم وایە بە ژیان و گوزەرانی خەڵکیەوە دیارە، یەعنی ئێمە ناکرێ بڵێین هەر هیچ نەکراوە، بەڵام ئەوانەی کە ماون حەقی خۆیەتیان بۆ نەیکەین، ئەوەش ناکرێ ئێمە هەموو شتەکان بخەینە سەر ئەوەی هەرێمی کوردستان و ئاگامان لەوەش نەبێ کە بەغدا صراعێك و ململانێیەکی ڕاستەوخۆ لەگەڵ هەرێمی کوردستان دەکات، هەموو ساڵێ کە بودجەکە بەڕێ دەکات، پاش بودجە کە سێ، چوار قەراری زیاد کردنی دەرماڵە دەدا و هەوڵی ئەوە دەدات کە بە فەرمانبەران و بە هاووڵاتیان و بە مووووچەخۆرانی ئەو هەرێمە بڵێ ئەها لێرە ژیان چۆنە و تا ئەو حەدەش هێشتا لە هەرێمی کوردستان ژیان و گوزەران و ئەمنیەت و خۆشگوزەرانی دە بەرامبەر بە عیراق باشترە و سوپاستان دەکەم.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك کاروانیش گوتی دیارە بێ گومان ئەو بڕیارە هەدەفی خۆی پێکاوە لە ساڵانی ڕابردوو کە مووچەکان حکومەتی هەرێمی کوردستان هەنگاوی ناوە بۆ هەموارکردنی مووچە و دەرماڵەکان لەگەڵ هەرێم و لەگەڵ بەغدا دیارە هەمووی کە نەکراوە، بۆیە ئەم بڕیارە پێویستی بە ئیستمراریەت هەیە، ماددەی 40 لە یاسای بودجەی پار دوو فەقەرەی لەخۆ گرتووە، یەکەمیان/ دەڵێ دەرکردنی پەیڕەوێکی یەکگرتوو بۆ دەرماڵەی فەرمانبەران، ئەوانەی لە فەرمانگەکانی هەرێم دا کاردەکەن بە ئامانجی بەدیهێنانی مەوزوعیەت و عەدالەت و یەکسانی، فەقەرەی دووەم دەڵێ بەدیهێنانی یەکسانی لە نێوان دەرماڵەی فەرمانبەران ئەوانەی لە هەرێم دا کاردەکەن و لەگەڵ هاوشێوەکانیان لەوانەی لە حکومەتی ئیتحادی کاردەکەن، بە مەرجێك ئەمە نەبێتە مایەی کەم بوونەوەی دەرماڵەکانیان، ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان کاری لەسەر ئەو ماددەیە کردبێ لە ساڵانی رابردوو، هەندێکی ئەنجام دابێ، ئەگەر ماددەی تر نەبێ ئیلزامی حکومەت بکات، واتە ئەوانەی کە ماون بێ بەش دەبن لەو هەموارکردنەو یەکسان کردنە، بۆیە پێویستە ئەم ماددەیە دابندرێتەوە و ئێمەش لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی دا لە پێشەکیەکەی دا داکۆکیمان لەسەر ئەوە کردووە هەم ئەو پەیڕەوە دەربچێ، پەلە بکرێ لە دەرکردنی ئەم پەیڕەوە، دەرماڵەکانیش هاوتا بکرێن بەڕاستی

ئەوانەی کە ماون بەڕێزان ئاماژەیان بە هەندێکیان کردووە و وەکو موحەققینی عەدلی و وەکو مامۆستایانی ئایینی ئەوانە بەڕاستی پێویستە دەرماڵەکانیان و مووچەکانیان هەموار بکرێت و یەکسان بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

برا و خوشکانی بەڕێز، وابزانم کەسمان نکۆڵیمان نیە لەسەر مەبدەئی هاوتاکردن کە نزیك ترە لە عەدالەتەوە، بەڵام ئەو تێبینیەی کە کاك د.عمر باسی کرد، تێبینیەکی جدی و واقعیە، یەعنی مەسەلەی مەحروم بوونی مامۆستایان، بەڵام لە عەینی کاتدا ئەوەش خۆ نابێ ببێتە پاساو بۆ مەحروم کردنی، ئێستا من باسی هاوتاکردن دەکەین، باسی تەحقیقی عەدالەت دەکەین، باسی گەڕانەوەی مافی کارمەندان و فەرمانبەرانی کوردستان دەکەین وەکو عیراقی فیدراڵ، لەبەرئەوە مامۆستایان مەحروم دەبن، ئەگەر چارەسەری هەبێ نابێ هاووڵاتیانی تر فەرمانبەرانمان مەحروم بن لەو لێك چوواندنە یان لەو هاوتاکردنە، بۆیە من پێشنیار دەکەم ماددەکە بەم شێوەیە سیاغە بکرێ و ڕەنگە ئەوەی لیژنەی یاسایی ئەگەر لێم وەربگرن هەر ئەوەی ئەوانە بەس بە شێوەیەك هەموو ئەو تێبینیانەی بەڕێزانیشی تیا تەحقیق دەبێ، ماددەکە دوو بڕگە بێ، یەکەمیان/ هاوتاکردنی مووچە و دەرماڵەی فەرمانبەرانی هەرێم لەگەڵ فەرمانبەرانی عیراقی فیدڕاڵ بە مەرجێ لە مووچە و دەرماڵەی ئێستایان کەمتر نەبێتەوە، ئەوە خاڵی یەکەم، دووەم/ ئەم بڕیارە پلە باڵاکانی هەرێمی کوردستان نەگرێتەوە، هەموو داواکانی خۆم بە ڕەئی خۆم تیایا تەسبیت کردووە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی من حەز دەکەم پرسیارێك بکەم ئایا دەسکەوتی خەڵك لە بودجە تەنها ئەو پارەیە کە وەردەگرێ یان شتی تریش هەیە، ئەگەر بێین بەراوردێك بکەین لە مابەینی بەغدا و ئێرە لەڕووی کارەوە، خەدەمات، ئەمنیەت، یەعنی هەموو ڕەنگ و ڕووی ژیان کە بەغدا ئەو ساڵ دەرکەوت بە ئیمتیاز پیسترین عاصمەیە، باشە خەڵکی کوردستان الحمدلله لەڕووی خەدەماتەوە، خەدەماتێکی باشی بۆ بەردەست کراوە، کارەبایەکی باش و ئاوێکی باش و خزمەتگوزاریەکی باش، مستەشفای باش و هەموو شتێك، یەعنی فەرقێکی زۆر گەورە، ئەم فەرقە لەسەر هەمان بودجەیە و عەینی بودجەیە، خۆ دوو بودجەمان نیە، ئەو بودجە یان دەبێ مەعاش زیاد بکەین، یان دەبێت خەدەمات کەم بکەین، کامیان بکەین، من پرسیار دەکەم، ئێوە

دەتانەوێ كارەبا نەمینێت و پارەی خەڵك زیاد بكەین، دەتانەوێ خزمەتگوزاری و ئاو نەبێ و پارە زیاد بكەین، حكومەتی هەرێم دەتوانێ یەكێك لەو شتانە بكات، ڕاستە من لەگەڵ ئەوەم وەڵڵاهی من حەز دەكەم ئێستا هەر فەرمانبەرێك دوو ئەوەندە پارە وەرگرێت، بەڵام وەكو بە عەرەبی دەڵێن (العین بصیرە والاید قصیرە) ئەوەی هەیە، من لە سەفەرێك بووم لەگەڵ وەفدەكی عیراقی كە ئەندامێكی پەرلەمانی عیراقی لە لیستی دەوڵەتی قانون بە منی گوت ئێمە دەتوانین، بە ماوەی مانگێك حكومەتی هەرێمی كوردستان فەشەلی پێ بێنین، گوتم چۆن؟ گوتی ئێمە جورئەت بە خۆمان بدەین مەعاشەكانی بەغدا فی دوو بكەین، ئێوە ناتوانن ئەو پارە بدەن و خەڵك لێتان هەڵدەستێ و حكومەتی ئێوە فەشەل دێنی، ئێمە ئەگەر بە قسەی بەغدا بكەین ڕۆژانە ئەو پارەیە زیاد بكەین و ئەوا ئەو حاڵەتە وابزانم حكومەت ناتوانی ئیدامە بە كارەكان و خزمەتگوزاری بكات ئەوەی كە ئێستا هەیە، لەبەرئەوە دەبێت ئێمە تۆزێك بە ئینساف تەماشای شتەكە بكەین، بە عاقڵانە تەعامول لەگەڵی بكەین، ئەگەر یارمەتی خەڵكیش بدەین و حكومەتیش بدەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆكی پەرلەمان):

ناسك خان فەرموو.

بەڕێز ناسك توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری ئەو نەسەی كاك عونی و مامۆستا عمر عبدالعزیز دەكەم بەڕاستی ئەوە وەكو هاوكارانم ئیشارەتیان پێیدا، ئەمە دوو ساڵە دەڵێین، ئینجا ئێمە وەزارەتی كارەبا و وەزارەتی سامانە سروشتیەكان تا ئێستا فەرمانبەرەكان یەكیان لێ نەكراوە، بەشەرتی وەزارەتی كارەبا خۆی موافەقەی كردووە و وەزارەتی سامانە سروشتیەكانیش موافەقەی كردووە، كە ئەم فەرمانبەرانە وەكو یەكی لێ بكرێت، هاوكارانم باسی بەعزێ شوێنی تریشیان كرد، ئینجا ئەم فەرمانبەرانە خاسەتەن ئەوانەی وەزارەتی سامانە سروشتیەكان دەڵێ لە ماوەی 24 سەعاتدا 535 تەنكەر نەوت دەڕوات، بەڵام ئێمە لەو خەتەریاتە دەژین و نابێ راتبەكەمان وەكو بەغدای لێ بێ بەشەرتێ وەزیر خۆی ئیمزای كردووە، ئەم تەڵەبەمان لە مانگی 10 گەیاندووەتە جێگری سەرۆكی حكومەت وتوویەتی لیژنە هەیە بیل فعل وەكو یەكی لێ دەكرێ و ئەوە مانگی 2 و هەتا ئێستا وەكو یەكی لێ نەكراوە، هەتا ئێستاش لایەزال لە دوێنێوە بە مەسەج نامە دەنێرن بۆ من و دەڵێن ئێمە یەعنی بەڕاستی زۆر موستەحەقین بەوەی كە وەكو بەغدای لێ بكرێ، مەعنای نیە لە خەتورەتدا لە پاڵ پاڵاوگەیەك داو لە پاڵ نەوت دا مامەڵە بكات و هەمان خەتورەی بەغدای هەبێ، بەڵام فەرمانبەرەكە وەكو ئەو وەرنەگرێ، لەبەرئەوە من پێموایە ئەو ماددەیە تەنها مامۆستامان هەیە 150 هەزاری زیادەیە، ئەو ژیانەی كە مامۆستا تیایدا دەژی هی ئەوەی زیاتر لەوە، چەندێكتان هێناوە بە بێ ئەوەی مەكتەب زیاد بكەی و بە بێ ئەوەی مەكتەب چاك بكەی و بە بێ دەوام زیاد بكەی و بە بێ ئەوەی تەوزیعاتی مامۆستا زیاد بكەی، هەرچی فشارە لەسەر ئەمە دروست بووە، ئێستا چاومان لەو 150

هەزارەیە بڵێین چۆن ئەوەی زیاد بێ و وەکو بەغدای لێ نەکەین، نەخێر وەکو بەغدای لێ بکەین بە بێ ئەوەی ئەوان کەم بکات.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاک حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابی وەزیری دارایی دەڵێ جێ بەجێ مان کردووە، ئەگەر جێ بەجێ یان کردووە، ئیتر ئەشکال و عجز و پارە نیە و پارەمان هەیە، ئێمە لێرە تەئکیدی موئەکەدێك دەکەینەوە دەڵێ جێ بەجێم کردووە، کە جێ بەجێ ی نەکردووە بەو دەلیلەی کە مامۆستایانی ئایینی داوا دەکەن و فەرمانبەرانی وەزارەتی کارەبا و فەرمانبەرانی سامانە سروشتیەکان، موحەققی عەدلی هاتن بۆ نووسینگەی پەرلەمانی سلێمانی، جیۆلۆجیەکان هاتن، چەندین چین و توێژی تر هاتن کە نەکراوە، ئەوە خاڵێك، خاڵێکی تر ئەمە یاسای ساڵی 2010 یە ئێمە لێرە لە ماددەی 24 باسی فەرمانبەرانمان کردووە و باسی خانەنیشینمان کردووە، باسی پێشمەرگە و ئاسایش و پۆلیس و هەموویمان کردووە، ئەوە ماددەی 2011 باسی هەموو فەرمانبەرانمان کردووە لە ماددەی 30 ئەوە یاسای 2012 دیسان ئەویش لە ماددەی 40 مین باسمان کردووە، من پێموایە ئەو داڕشتنەی مامۆستا عمر و بەڕێزان باسیان کرد، کێشەکە چارەسەر دەکات، کە ئەو بیانوو و پاساوەی دەهێنرێتەوە نەك هەندێك چین و توێژ زەرەرمەند بن، خۆی ئەوە پاساوە بۆ ئەوەی هەر هاوتاکە نەکەین، ئەگینا ئەوەتا دەڵێ لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستانە یەکسانی لە نێوان مووچە و دەرماڵەی کارمەندانی هەرێم لەگەڵ مووچە و دەرماڵەی هاوتاکانیان لە کارمەندانی حکومەتی فیدراڵی وەدی بێنێ، بەمەرجێ ئەمە نەبێتە هۆی کەم کردنەوەی مووچە و دەرماڵەکانی کەسیان، لەمەشدا بەڕێوەبەری گشتی و ئەوانەی حوکمەکانی ماددەی 26 کە پلە تایبەتەکانی مەبەستە، ئەوانە ناگرێتەوە، کەواتە ئێمە ئەگەر بڵێین بە مەرجێك کار نەکاتە سەر کەسیان و پلە تایبەتەکانیش نەگرێتەوە، ماددەکە ئەڕواو تەواو، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کاک دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری ئەو ماددەیە دەکەم وەکو ئەوەی هاوڕێیان باسیان کرد، دوو، سێ ئەسباب هەیە، خۆتان دەزانن مووچە و دەرماڵە و گرانی ژیان گۆڕانی بەسەردا دێت و مووچە لە هەموو دنیا ساڵ بەساڵ تەحدید دەکرێ و لە هەر وڵاتێك دا پێت دەڵێ ئەمساڵ مووچە لەهەر کارێك دا ئیشەکە و دەرەجەی ئەوەندەیە، بۆیە ساڵ بە ساڵ گۆڕانی بەسەردا دێت، بۆیە بە بەردەوام دەبێ، ئەم ماددەیە لە پرۆژە یاسا بەردەوام ببێ، چونکە

ئێستا له بەغدا قەراره مووچەی خانەنیشینان بەرز بکرێتەوە، یەعنی ئێستا حکومەتی هەرێم مولزەم نابێ مووچەی خانەنیشینان بەرز بکاتەوە، بۆیە پێموایە ئەبێ ئەمە بە بەردەوام هەبێ نەوەك بڵێ ئەمە تەواو بووە، چونکە مووچەی فەرمانبەران، دەرماڵە ساڵ بەساڵ بەپێی پێویستی ژیان گۆڕانی بەسەردا دێت، له عیراقیش گۆڕانی بەسەردا دێت، ئەو بیانووانەی عیراق بە شەری ئێمە ئەکات، بیانوویەکی زۆر بە ڕەئی من چونکە ئەوە ڕەئی شەخسی خۆمە نامەنتقین، چونکە عیراق ئێمە بە نیسبەتی عیراق له 17٪، یان پێنج ملیۆن لە 33 ملیۆن ناچێ بە عەقڵ، ئەم دروست کردنی شتە وەهمیانە لە دەرەوە بۆ ئەوەی ئێمە بەڕاستی ئەمە ناکرێ بە بیانوو، ئەمە بیانووە تەنها، پرسیاری دووەمم ئەوەیە، ئەو پڕۆژانەی ناوی کەسم نەبردووە، ئێوە هەڵئەستن بەناوی حکومەتەوە وەڵامی هەر هەمووما ن ئەدەنەوە، ئێمە قسە ناکەین، من ناوی کەسم نەبردووە، ئەڵێم بیانووەکان، ئێوە دێن لەباتی حکومەت هەرچی وەڵامی ئێمە ئەدەنەوە ئێمە قسە ناکەین، ناوی کەسیشم نەبردووە، ڕەئی خۆمە، ئەمە بیانووی نامەعقولن، ئەو بیانووانەشی وەزیری دارایی ئەیهێنێتەوە، بەڕاستی ئێمە باسی موەزەف ئەکەین، باسی دەرماڵەکانیان ئەکەین، باسی موەزەفی وەزارەتی ڕۆشنبیری ئەکات، وەزارەتی ڕۆشنبیری لە کوێ لەهەرێمی کوردستان دەرماڵەی هەیە؟، من نازانم، بەنداوەکان کە ڕاپۆرتیان نووسیوە لە ئەنجومەنی وەزیران لەکوێ لێرە بۆتان چاك کردوون؟، بۆیە لە ساڵی 2009 لەهەموو پڕۆژە یاساکان هاتووە، بەڕاستی سەیریشم لێ دێت ئێمە لەباتی ئەوەی ئەڵێین هەرێمێکی باشین، هەرێمێکی زۆر پێشکەووتوین، خۆمان بە پێشکەوتوو تر و جوانتر موقارەنە نەکەین، هەموو دەم دێن ئێمە خۆمان بە شتی خراپ موقارەنە ئەکەین، بەڕاستی ئەوە دەلیلی ئەوەیە ئێمە بە شتی زۆر باش خۆمان موقارەنە بکەین، بە وڵاتی زۆر باش، بە ژیانی زۆر باشتر، نەوەك بێین ئێمە هەموو ڕۆژێ خۆمان بە بەغدا موقارەنە بکەین، کە تاوەکو ئێستا ئەمنیەتی تیا نیە، یەك ئیزافەم هەیە، بە ئیستیسنا ماعەدا پلە تایبەتیەکان، کە ئەبێ نەیگرێتەوە زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی ئەو پێشنیازەی مامۆستا عمر و ئەو هاوڕێیانەی خۆم ئەکەم، پێموایە مەبدەئیەن زۆرینەیەك هەیە لەگەڵ تەرحەکە دایە، بەڵام ڕەنگە ئیشکالیەت هەبێ لە نەوعی تەرح کردن، لە نەوعی ئەو میکانیزمانەی کە تەرح کراون، بەگشتی ئێمە ئەم ماددەیە تەسبیت بکەین ڕەنگە لە بەرژەوەندی هەموو فەرمانبەرانی کوردستان بێ، بە تەنها بەڕاستی هەق نیە ئەوەی مامۆستایان و وەزارەتی پەروەردە بکەین بە پاساوێك بۆ نەکردنی ئەمە، چونکە ئێمە لە ڕابردوو، وەکو برادەرەکان باسیان کرد، لە ساڵانی ڕابردوو ئێمە ئەم ماددەیەمان تەسبیت کردووە، نەتیجەشی هەبووە، بەدەلیلی ئەوەی کە هەندێك زیاد کراوە، برادەرەکانیش تەئکیدیان کردەوە کە هەندێکیان ماوە، ئەم تەئکید کردنەوەیە بە بڕوای من شتێکی خراپ

نیە، لەگەڵ تەئكید كردنەوەم لەوەی كە ئەمە پلە تایبەتەكان ناگرێتەوە، بەهیچ شێوەیەك، مومكین نیە جێگەی پلە تایبەتەكانی تیا بكرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك شڤان فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خوشك و برایانی بەڕێز، سوئالەك لەهەموو لایەك دەكەم، نەوەك لە جەنابی ڕەئیسی پەرلەمان، ئایا هەرێمی كوردستان لە 17٪ میزانیەی زیاتری هەیە لە عیراق بۆ كوردستان بێت؟، 10,4 دەمێنێتەوە، لە هەمان كاتدا پرسیارێكی تر لە جەنابی ئەندامانی پەرلەمان دەكەم، ئەگەر هاتو ئیفتیرازەن ئەوەی كاك خورشید باسی كرد، عیراق سبەینێ بڕیارەكی خۆی دا چوار بەرامبەری ڕاتب و موخەسەساتی خۆی، دەستی خۆش بێ، ئەمە ئەوە بۆ ڕووخانی ئەم تەجروبەیە و ئەم حكومەتەیە، ئەم هەرێمەیە، بۆیە ئەوەی كەباس لە عەدالەت دەكرێت قسەیەكی زۆر خۆشە، زۆر وەكو دەڵێن سەرنج ڕاكێشە و عاتفیە، بەلام دەبێ مەنتقیش بێ لە هەمان كاتدا، ئەوەی بگەینە ئەو نەتیجەیەی كە هەموومان تێدەكۆشین بۆی، بۆیە من لەگەڵ ئەوەنیم هەڤیقەتەن، خسوسیەتی هەرێمی كوردستان لەدەست بدەین لە پێناو بەعزێك شتی عاتفی، قەت غەدر لە موەزەفین نەكرێ، من تەمەننا دەكەم موەزەفینی كوردستان دە بەرامبەر موەزەفینی ئەمریكای هەبێ، بەلام بەپێی ئەو توانایەی كە هەرێم هەیەتی دەبێ تەعامولی لەگەڵدا بكات، ئێمە مولزەم نین هەموو قانونێكی عیراق لە هەرێمی كوردستان جێبەجێ بكەین، ماعەدا یاسا سەروەریەكان نەبن، دەلیلیش بۆ ئەوە هەموو یاسایەك كە دەردەچێ لێرە نەفازی دەبێت، لەپاش تەعدیلێك ئەگەر پێویست كرا، بۆیە ئێمە مولزەم نین، دەبێ خسوسیەتی خۆمان بپارێزین، ئەم خسوسیەتەش ئەركی پەرلەمانە، پێش هەموو كەسێك داكۆكی لەسەر بكات، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێموایە مووچە خۆرانی هەرێمی كوردستان بەهەموو چین و توێژەكانیانەوە ئەوەندە پولەكی و پارەپەرست و چاو چنۆك نین، لە پێناوی پارە هەستن حكومەتەكەی خۆیان بڕووخێنن، بەلگەشم بۆ ئەوە ئەوەیە كە لەدوای 1991 وە ئەم تەجروبەیە بە چەندین ئەزموونی تێپەڕیوە، هەر مووچە خۆرانی ئەم هەرێمە بوون لەمامۆستایان، لە چین و توێژەكانی تر كەبەبێ مووچە بەردەوام بوون لەكارەكانی خۆیان، پشتیوانی حكومەتەكەی خۆیان بوون، بۆیە من بۆ ئەوەی ئەم ماددەیە تەنها وشە نەبێ لەسە وەرەقە وەكو سالانی ڕابردوو، پرسیارێك ئاراستەی بەڕێز وەزیری دارایی و بریكاری وەزیری دارایی دەكەم، بەو پێیەی

کە ئەوان نزیکترین کەسن، ئاگاداری ئەوەن، ئێوە پار وەکو حکومەت بە ڕەسمی ڕاتان گەیاند کە لیژنەیەکتان پێك هێناوە بۆ ئەوەی کار لەسەر ئەم مادده قانونیە بکات، بە ڕەسمی ڕاتان گەیاندووە لە ڕاگەیاندنەکان، پێم بڵێن ئەم لیژنەیە لەکوێ پێك هاتوە؟، کارەکانتان چی بووە؟، دوایین هەنگاو نەتیجەی لیژنەکە چیە؟.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو پێشنیارەم، تەبعەن ساڵانە بودجە دێتە هەرێمی کوردستان، بودجەیەکی کەمیش نیە، بودجەیەکی باشە دێتە هەرێمی کوردستان، ئەو بودجەیەی دێتە هەرێمی کوردستان، ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەو بودجەیەی لە ئاوەدانکردنەوە، لە خۆش گوزەرانی، لە چاك کردنی جادەو بان، لە دروست کردنی نەخۆشخانەو شتی وا، ئەی ئەو بودجەیەی چ لێبکات، بینێرتەوە بەغدا یان بیخاتە خەزێنە، نابێ سەرفی بکات، مافی هاووڵاتیان نیە، دەبێ سەرفی بکات ئەو بودجەیە، هەق نیە منەت لەسەر هاووڵاتیان بکەی، چونکە ئەوە بەشی هاووڵاتیانە،ماڵی میللەتە هەر تاکێك لەهەرێمی کوردستان دەژێ مافی خۆیەتی ژیانەکی خۆش بژی، ڕاستە هەرێمی کوردستان ئارامە لەچاو بەغدا، لە چاو شوێنانی تر، با ئێمەش هەرێمی کوردستانیش بەراورد بکەینەوە لەگەڵ وڵاتانی پێشکەوتوو، خۆ عەیبی تێدانیە، ئیلا دەبێ لەگەڵ وڵاتان و دەوروبەرمان کە دواکەتوونە بەراوردی بکەین، بەنیسبەت درێژەی پێنادەم بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، پشتیوانی لە هاوکارانم دەکەم، ئەگەر هاوتا بکرێ، بەڕێز وەزیری دارایی دەڵێت هاوتامان کردووە، ئەگەر هاوتای کردبێ و لەپارەوە دەست بەکاربووبن لە هاوتا کردنی مووچەی فەرمانبەران، واتە لەوانەیە فەرمانبەرێکی زۆر کەم مابێ، لەوانە فەرمانبەرانی وەزارەتی سامانی سروشتی، وەزارەتی کارەبا، عەفو یەك خاڵی دیکەشم هەیە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك قادر فەرمووو.

بەڕێز قادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ڕاستی بێ ئێمە هەق نیە بەهیچ شێوەیەك خۆمان لەگەڵ حکومەتی عیراق بەراورد بکەین، بەتایبەتی لە ڕووی بودجە، لە ڕووی مادده، چونکە هەمووومان دەزانین حکومەتی عیراق چەندین بەرامبەری ئێمە پارەی لەژێر دەستە، جیا لەوەش حکومەتی عیراق ئەو پارە ئیزافەکانی نەوت کە وەری دەگرێ، ناداتە ئێمە، سەرەڕای ئەمانەش حکومەتی عیراق نەوتی قاچاغ زۆر دەفرۆشێ کە ئێمە هەر ئاگامان لێی نیە، دوای ئەوە زروفی حکومەتی عیراق لە ڕووی ئەمنیەوە زۆر خراپە، ناتوانێ هیچ پڕۆژەیەکی

خزمەتگوزاری پێشکەش بکات، هەموو ئەوانە بە تەسەوڕی من دەلیلی ئەوەن کە عیراق موزایەدە بە پارە بکات، بە تایبەتی حکومەتەکەی مالیکی تەنهاو تەنها ئیعتیمادی لەسەر پارە کردۆتەوە، خەڵکی پێ دەکڕێ ئەفواجی پێ دروست دەکات، هەموو موراهەنەی مالیکی لەسەر بەکارهێنانی ماددەیە، بۆیە منیش تەئکید لەسەر ئەوە دەکەمەوە ئێمە خسوسیاتی خۆمان وەکو خەڵکی هەرێمی کوردستان بەتایبەتی لە ڕووی مەعنەوەی بپارێزین، ئێمە لە ئێستاوە هەوڵ بدەین تەسلیمی ماددیات بین، ئەوە ئەوەندەی زیاد کردو ئەوە هات، تەعلیماتی ئێمەوە ڕێنمایی ئێمە، باشە بۆ ئێمە هەموو یاساکانی حکومەتی عیراق لەگەڵ هەرێمی کوردستان هەموار دەکەین، کە لەگەڵ واقعی خۆمان بگونجێ لە ڕووی سیاسی و ئیداری و کۆمەڵایەتی و تا دوایی، ئەوەش بە هەمان شێوە ئەوەی ئێمە چوارچێوەی سیاسەتێکی سەربەخۆی ئیداری و مالی و سیاسیمان هەبێ، بۆ ئەوەی هەمیشە بتوانین ئیعتیماد لەسەر خۆمان بکەین، ئەو دابەزین و هەڵچوونەی حکومەتی عیراق هیچ کاریگەریەکی بەسەر ئێمەوە نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک عمر فەرمووو.

بەڕێز د.عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش ئەوەی ڕای خۆم بڵێم یەك دوو پرسیار ئاراستەی بەڕێز وەزیری دارایی ئەکەم، ئایا مووچەی بنەڕەتی هەرێم وەکو مووچەی بنەڕەتی ناوەڕاست و باشووری عیراقە؟، پرسیاری یەکەممە، پرسیاری دووەم، ئایا چ جۆرە موخەسەساتێك لە بەغدا دەدرێت و لێرە نادرێ؟، بۆچی؟، پرسیاری سێیەم، ئایا جۆری دەرماڵەیەك لە بەغدا دەدرێ بڕی تەرخان کراوی پێویستی ڕەوانەی هەرێمی کوردستان ئەکرێت، بەلام لە هەرێم خەرج نەکرێت؟، یەعنی دەرماڵەمان هەیە ئا بەو شێوەیە بێ، لە بەغدا بدرێ پارەی تەخسیس کراوی ڕەوانەی هەرێمی کوردستان بکرێ، بەلام حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ فەرمانبەرەکانی خەرج نەکات، ئەوە سێ پرسیارم بوو، ئیجازەم بدەن بە حوکمی ئەوەی کە ئەندامی لیژنەی دارایم هەندێ بابەت دوورو نیزیك لێی ئاگادارم، بۆ ئەوەی قسەی لەسەر بکەم، بەڕێزسەرۆکی پەرلەمان، خۆی لە ئەسڵدا ئەوەندەی کەمن ئاگادار بم لەعیراق، فیکرەی موخەسەسات یان دەرماڵە لە دەرئەنجامی چی هات، لە دەرئەنجامی ئەوە هات کە حکومەتی عیراقی بە هەماهەنگی لەگەڵ پەرلەمان و ئەو کۆمپانیایانەی کە بیانین یان نێودەوڵەتین، نەیانتوانی قانونی خدمەی مەدەنی عیراقی لە ماوەی چوار ساڵی ڕابردوو تەعدیل بکەنەوە، قانونێکی نوێ دەربچوێنن، لەگەڵ بارو گوزەرانی خەڵکی بگونجێ، بۆیە ئەم فیکرەیە هات، فیکرەی دەرماڵەکە هات، بۆ ئەوەی جۆرێك لەتەوازون و دادپەروەری دروست بێ لەنێوان شەرائیح و فیئاتی حکومەتی عیراقی، بەتایبەتی ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە فەرمانبەرەوە، بە هەڵە نەچووبم یاسای ژمارە 22 ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە دەرماڵە لە هەرێمی کوردستانیش ئەم یاسایە ئینفاز کراوە، ئێستا حکومەتی عیراقی یان بڵێین هەندێك لە وەزارەتەکانی حکومەتی عیراقی بەداخەوە ئەتوانم بڵێم هەندێجار لە نەتیجەی هەندێ

قەرارات كە باشيش ديراسەت نەكرابن، بڕيار دەدرێ بەوەی كە موخەسەساتێك زياد بكرێ، بۆ شەريحەيەك يان فيئەيەك، ئيمكانە بەكۆی ئەو بڕيارانە بچينەوە كە بڕياردراوە، بۆ زياد كردنی هەر دەرماڵەيەك بۆ يەكێك لە شەريحەكان يان فيئەكانی فەرمانبەرەكانی حكومەتی عيراقی، ئەبينين بەشێكی زۆری پەيوەنديدارە بە نەتيجەی رەد فعل، يان پڕكردنەوەی هەڵەكانی پێشوو، بۆيە من لەگەڵ ئەو هاوكارانەم كە هەرێمی كوردستان نە لەسەر ئاستی موئەسەسە نە لەسەر ئاستی هاووڵاتيانيش بەراورد نەكرێ بە ناوەڕاست و خواروی عيراق، چونكە بارو دۆخی هەرێمی كوردستان بەبەراورد لەگەڵ ناوەڕاست، بەبەراورد لەگەڵ خواروی عيراق زۆر زۆر باشترە، بارو دۆخی هاووڵاتيەكانيشی و فەرمانبەرەكانيشی زۆر زۆر باشترە، بۆيە پێشنيار ئەكەم، پێشنيارێكی زۆر دياريكراوم هەيە بۆ ئەم بابەتە، داوا دەكەم بەڕێز وەزيری دارايی پەرلەمانتارانيش لەمە هاوكارم بن، ئێمە لە ماوەی ڕابردوو زۆر باسی ئەوەمان كرد كە حكومەتی هەرێمی كوردستان، سياسەتی ئابووری خۆی موحاوەلە بكات سياسەتی سەربەخۆی ئابووری خۆی هەبێ، من باوەڕ دەكەم يەكێك لەو هەنگاوانەی كە ئێمە ئەبينين ئەوەيە، حكومەتی هەرێمی كوردستان بەهەماهەنگی لەگەڵ ليژنە پەرلەمانيەكان، بە سوود وەرگرتن لە خەڵكی پسپۆڕ، هەوڵ بدەين لە ماوەی داهاتوو ياسايەكی تايبەت بەدەرماڵەی فەرمانبەران لەناو هەرێمی كوردستان دەربچوێنين، بەشێوەيەك كە گونجاوبێ لەگەڵ بارو دۆخی ئابووری فەرمانبەر و هاووڵاتيانی هەرێمی كوردستان، بۆ ئەوەی هەموو ساڵێك نەگەڕێينەوە بۆ بڕيارەكانی هەرێم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ليژنەی ياسايی.

بەڕێز عونی كمال سعيد بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وابزانم ئەندامانی پەرلەمان زۆر قسەيان لەسەری كرد، نزيكەی 5 سەعاتە لەوكۆبوونەوە داين، من بەناوی ليژنەی هاوبەش پێشنيار دەكەم، كە دەرفەتێكمان بدەنێ كۆبوونەوەكە دوا بخرێت بۆ بەيانی بتوانين زياتر قسەی لەسەر بكەين، سياغەكی ....

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

قسە كراو، ئێمە مەجالی قسە كردن نادەين، ئەگەر ئێوە پێويستيتان بە سياغە بێ، ئەگەرنا قسە كراوە، مەجالی قسەی كەس نادەين، كەس قسە ناكات بەڕاستی، ئەگەر ئێستا دەتوانن سياغەی بكەن، دەيخەينە دەنگەوە، ئەگەرنا وەقتان دەوێ بۆ بەيانی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەقتمان بدەنێ بۆ بەیانی.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بۆ بەیانی سەعات 2 پاش نیوەڕۆ، بەخواتن دەسپێرین.

فرست احمد عبدالله	**د.حسن محمد سوره**	**د. ارسلان بایز اسماعیل**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**

پەرلەمانی كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (49)

هەینی رێكەوتی 15\2\2013

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (49)

هەینی رێكەوتی 2013/2/15

كاتژمێر (3)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی هەینی رێكەوتی 2013/2/15 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز د. حسن محمد سورە جێگری سەرۆك و، بەڕێز فرست أحمد عبدالله سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (49)ی خولی سێیەم, ساڵی (2013) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی مادده (20) له پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (49)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن له كات (3)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی هەینی رێكەوتی 2013/2/15 دا بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2013.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان، دانیشتنی ئەمڕۆمان دەست پێ دەكەین، پەرلەمانی كوردستان خولی سێیەمی هەڵبژاردن ساڵی چوارەم، خولی گرێدانی یەكەم، ژمارەی دانیشتن (49)، رۆژی دانیشتن 2013/2/15، بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی برگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان ـ عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان بڕیاریدا، بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (49)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە كات (3)ی پاش نیوەڕۆ، رۆژی هەینی رێكەوت 2013/2/15 بەم شێوەیە بێت:

1- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەو یاسای بودجەی هەرێمی كوردستان – عێراق بۆ ساڵی 2013.

بەخێر هاتنی بەڕێزان وەزیری دارایی و ئابووری و وەزیری هەرێم بۆ كاروباری پەرلەمان و وەفدە یاوەرەكەیان دەكەین بەخێر بێن، داوا لە لیژنەی هاوبەش، لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری پەرلەمانی كوردستان دەكەین فەرموون بۆ سەكۆی لیژنەكان.

دیارە دوێنێ دانیشتنەكانمان دواخست بۆ ئەمڕۆ، چونكە كۆمەڵێك موشتەرەكات هەبوو لەنێوان فراكسیۆنەكانی پەرلەمان، ئەمڕۆ بەیانیش هەر لەبەر ئەوە دانەنیشتین، دیارە گەیشتوونەتە نەتیجەیەكی باش و، ئێمە پڕ بەدڵ دەستخۆشیتان لێ دەكەین، چونكە ئەوە لە بەرژەوەندی میللەتەكەمانە، بۆیە ئێستا

ڕێگا دەدەین بە لیژنەی هاوبەش، بۆ ئەوەی دەقی ئەو کۆنووسە هاوبەشەی لەسەری ڕێککەوتوون بخوێننەوە، فەرموون.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کۆنووسی کۆبوونەوە

ئەمڕۆ ڕێکەوتی 2013/2/15 کۆبوونەوەی هاوبەش لەنێوان نوێنەری سەرجەم فراکسیۆنەکانی پەرلەمانی کوردستان سازدرا بە مەبەستی پێداچوونەوە لەسەر پێشنیارەکانی ماددەی (5) پێنجەمی پرۆژە یاسای بودجەی هەرێمی کوردستان بۆ ساڵی 2013، پاش گفتوگۆ گەیشتین بەوەی ماددەیەکی یاسایی زیاد بکرێت بۆ ئەم خەرجی و تەرخانکراوانەی لای خوارەوەو بەم شێوەیە:

ئەم گوژمە پارانەی خوارەوە لە تەرخانکراوی (سەرۆکایەتی هەرێم، پەرلەمان، ئەنجومەنی وەزیران، ئەنجومەن و دەزگای ئاسایش، یەدەگی دارایی و وەزارەتی دارایی و ئابووری) دەبڕێت:

1- زیاد کردنی بڕی (40) چل ملیار دینار بۆ سەر تەرخانکراوی وەزارەتی پێشمەرگە بە مەبەستی پێدانی بەخشینێك بۆ ئەو پێشمەرگانەی کە مووچەکانیان لە (600) شەش سەد هەزار دینار کەمترە.

2- قەرەبوو کردنەوەو هاوتاکردنی مووچەو دەرماڵەی هێزەکانی پێشمەرگە وەکو هاوتاکانیان لە هێزەکانی سەربازی لە عێراقی فیدراڵ پاش وەرگرتنەوەی هەموو مافە داراییەکانی حکومەتی هەرێم لە چوارچێوەی بودجەی گشتی عێراق، بەپێی یاسا.

3- زیاد کردنی بڕی (10) دە ملیار دینار بۆ تەرخانکراوی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال بۆ دروست کردنی یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ کەسوکاری شەهیدان.

4- تەرخانکردنی بڕی (20) بیست ملیار دینار بۆ تەرخانکراوەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان بۆ جێ بەجێ کردنی بڕیاری ژمارە (14)ی ساڵی 2012 تایبەت بە ناساندنی شاری سلێمانی بە پایتەختی ڕۆشنبیری هەرێمی کوردستان.

5- زیاد کردنی بڕی (5) پێنج ملیار دینار بۆ سەر تەرخانکراوەکانی وەزارەتی کاروکاروباری کۆمەڵایەتی بۆ هاوکاری ئەو خاوەن پێداویستیە تایبەتانەی کە ڕێژەی کەمئەندامیان لە (49٪) زیاترە.

6- پێویستە لەسەر حکومەتی هەرێم مووچەو دەرماڵەی کارمەندان و خانەنشینان لە هەرێم هاوتا بکات بە مووچەو دەرماڵەی هاوتاکانیان لە حکومەتی فیدراڵی عێراق، بەپێی یاسا بە مەرجێك نەبێتە کەمبوونەوەی مووچەو دەرماڵەی کارمەندان و خانەنشینان بەدەر لەوانەی ماددەی (30) سی ئەم یاسایە ناویان هاتووە.

7- تەرخانکردنی بڕی (10) دە ملیار دینار بۆ سندووقی شێرپەنجە لە هەرێم ژمارە (11) ساڵی 2012.

8- زیاد کردنی بڕی (3) سێ ملیار دینار بۆ تەرخانکراوەکانی دەستەی سەربەخۆی مافەکانی مرۆڤ لە هەرێمی کوردستان.

9- زیاد کردنی بڕی (5) پێنج ملیار دینار بۆ تەرخانکراوەکانی وەزارەتی پەروەردە بۆ نۆژەنکردنەوەی ئەو قوتابخانانەی زیانیان لێکەوتووە.

10- زیاد کردنی بڕی (3) سێ ملیار دینار بۆ تەرخانکراوی دەستەی پاراستنی ژینگەو ئەنجومەنی باڵای خانمان بەم شێوەیە:

- بڕی (2) ملیار دینار بۆ دەستەی پاراستنی ژینگە.
- بڕی (1) یەك ملیار دینار بۆ ئەنجومەنی باڵای خانمان.

11- پاڵپشتی دارایی بانکەکان بۆ دوانەکەوتنی مووچەی فەرمانبەرو خانەنشینان.

12- پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستان پرۆژەی هەموار کردنی یاسای ماف و ئیمتیازاتی خانەوادەی شەهیدان و ئەنفالکراوەکان ژمارە ( ) ساڵی () پێشکەش بکات بە پەرلەمان، بەجۆرێك گونجاو بێت لەگەڵ تێکۆشانی ئەوان.

13- زیاد کردنی بڕی (10) دە ملیار دینار بۆ تەرخانکراوی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال بۆ پاڵپشتی مووچەی کەسوکاری ئەو شەهیدانەی مووچەیان لە (600) شەش سەد هەزار دینار کەمترە.

14- لەسەر پەرلەمان و حکومەتی هەرێمی کوردستان پێویستە یاساکانی (ئەنجومەنی راژە، دیوانی چاودێری، دەستەی نەزاهە) لە ماوەی خولی گرێدانی دووەم ساڵی 2013 بچێتە بواری جێ بەجێ کردن.

15- پێدانی دەرماڵەی شیاو بە مامۆستایانی ئاینی (پێش نوێژ، وتارخوێن).

16- پێویستە حکومەت بە بڕیارو رێنماییەکانی تۆڕی کۆمەڵایەتی و بیمەی بێ کاریدا بچێتەوە لەپێناو کەمکردنەوەی رێژەی بێکاری و هەژاری.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە پاڵ ئەم بڕیارە، پێشنیارێکیشمان هەیە، تەوصیەکیشمان هەیە، ئەویش بریتیە لە

(حکومەتی هەرێمی کوردستان بڕە پارەیەك تەرخان دەکات بۆ مەبەستی زیاتر گەشە پێدانی ژێرخانی گەشتیاری پارێزگای هەولێر بۆ ئامادەکاری وەك پایتەختی گەشتیاری ساڵی 2014).

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو صیغەیەی کە خوێندرایەوە، ئەمە ئیتیفاقی هەموو فراکسیۆنەکانە، ئەمە خۆی هەمووی دواتر لیژنەی یاسایی، هەموو پێکهاتەکان تەنزیم و تەبویب بەپێی یاساکەو بەپێی تەسەلسول دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، دەستتان خۆش بێت و پیرۆزباییتان لێ دەکەین هەربژین، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثامنة والثلاثون:

على وزير المالية والاقتصاد بالتنسيق مع وزير التخطيط إصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون، ولتحديد صلاحيات الصرف للادارات الحكومية خلال فترة لا تتجاوز (15) خمسة عشرة يوماً من تاريخ نشر هذا القانون في الجريدة الرسمية.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەمانە ماددەی پرۆتۆكۆلین، پێویستی بە شتێكی ئەوتۆ نییە، شلێر خان ماددەی پرۆتۆكۆلین، فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجيب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر باسی یەكخستنی دەرماڵەو ئەو شتانەی كە بۆ فەرمانبەرانە كرا، بەلأم وەزارەتی دارایی و ئابووری لەم ماددەیە دەڵێت دەبێت بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پلاندانان، بەلأم ئەوەی تێبینی كراوە لەم چەند ساڵە بەتایبەتی لە ساڵی 2012 من راپۆرتەكەشم دا بە هەردوو بەڕێزان لەكاتی كۆبوونەوەدا، بەڕاستی ئەو شتانەی كە لە ناوەند دەكرێت لە دەستەلأتەكانی وەزیری پلاندانان، لێرە بە هیچ شێوەیەك حیسابی بۆ نەكراوە، كە زۆر تەئسیری كردۆتە سەر بەرەو پێش چوونی پرۆژەكان، ئەگەر وەزیری بەڕێز پێی باشە من ئەو سەرنجانەی كە بەڕاستی زۆر غەدر لە بەرەو پێش چوونی پرۆژەكان دەكات، دەبێت لەم ماددەیە باس بكرێت بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری پلاندانان ئەو رێنماییە دەربچێت وەكو لە ناوەند دەرچووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

من پشتگیری لە شلێر خان دەكەم، من ئیزافەیەكم هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، بودجە هاتە كۆتایی دەستتان خۆش بێت، لەو ماددەیە دەڵێت (على وزير المالية والاقتصاد بالتنسيق مع وزير التخطيط إصدار التعليمات) تەبعەن ئەو تەعلیماتانە دەردێت بۆ ئەوەی سیاسەی مالی ئەو قانونە رەچاو بكرێت زۆر زۆر باشە، بەلأم ئەو رۆژە مونازەرە هەبوو لەسەر میزانیەی عێراق بە عام و لەسەر میزانیەی هەرێمی كوردستانیش دەگرێتەوە، ئەو مونازەرەیە لە لەندەن بوو مەركەزی ئیقتیصادی ئیصلأحی ئیقتیصادی كە دكتۆر كەمال بەسیر لەسەر میزانیەی عێراق گوتی میزانیەی عێراق وا وەسف دەكرێت (قانون التقيد بالسياسات والتوقيتات) كەوا دەڵێت گوتی بە من باشە، بۆ ئەوەی هاوولأتی عێراقی لەسەر ئەو بودجەیە دەبێت وەزارەتی مالیە كوڕاسەیەك دابنێت پێی دەڵێن (موازنة المواطن) لە موازەنەی هاوولأتی بۆی روون دەكاتەوە چی بە بەر كەوتووەو چۆن مەعاشی زیاد كردووەو چ لەسەر كارەبا سەرف دەكرێت، چ لەسەر ئاو سەرف دەكرێت، چەند نەوتی بەردەكەوێت، پارەی نەوتەكە چیە؟ تەبعەن نا بەو تەفاسیلەی كە لێی سەرف

دەكرێت لە كارەباو ئەو بەرمیلە نەوتەی درایتێ و، ئەو كوڕاسەی هاووڵاتیە وا دەكات ئەو میزانیەیە هاوسەنگیەكی بێتەوە، چونكە ئەو میزانیەیە كە بەخۆی لە خۆیدا ئیقتیصادی دایان نەناوە، لەسەر بنەمایەكی ئیقتیصادی دانراوە، بۆیە زۆر پرسیار لەخۆی دەگرێت، پێشنیار لەخۆ دەگرێت، تەمەنیات لەخۆ دەگرێت، بار قورسیشی لەسەر دەگرێت، بۆ ئەوەی هاووڵاتی عادی، هاووڵاتی دەوڵەمەندو فەقیر لە هەموو بوارەكانی ژیان ئەگەر ئەو كوڕاسەیەی هەبێت و وەزارەتی دارایی پێیان بكرێت، هاووڵاتی پێش چاوی روون دەبێت و بودجەكەش بە شەفافتر دێتە پێش چاوی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان حمدامین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە پێشنیارەكەی شلێر خان و ئاهەنگ خان دەكەم، داواكارم لیژنەی هاوبەش صیغەیەكی بۆ بدۆزنەوەو بیخەنە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، جەنابی وەزیر تێبینیت؟

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەتاكو ئێستا هەرچ ڕێنماییەك دەرچوو بێت، وەزارەتی دارایی و ئابووری و وەزارەتی پلاندانان و دائیرەی پلاندانان و موتابەعە لە ئەنجومەنی وەزیران و پاشان ناردوومانە بۆ مەجلیسی شورا، بۆ ئەوەی موتابق بێت لەگەڵ قانون، بەو شێوەیە دەرچووە، هەموو شتێكمان لەگەڵ وەزارەتی پلاندانانـدا بە تەنسیق كردووەو هەر شتێكیش باش بێت وەزارەتی پلاندانان بەباشی ببینێت، ئێمە ئەوە جێ بەجێ دەكەین و، لە هیچ وەختێكدا خلاف نەبووە لەنێوان ئێمەو وەزارەتی پلاندانان لە جێ بەجێ كردنی پرۆژەكان، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی یاسایی دوا صیاغەتان تكایە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثامنة والثلاثون:

على وزير المالية والاقتصاد بالتنسيق مع وزير التخطيط إصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون، ولتحديد صلاحيات الصرف للادارات الحكومية خلال فترة لا تتجاوز (15) خمسة عشرة يوماً من تاريخ نشر هذا القانون في الجريدة الرسمية.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة التاسعة والثلاثون:

لايعمل بأي قرار مخالف لهذا القانون ولا تتحمل الخزينة أية أعباء مالية لذلك القرار.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، (1) كەس لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسند كرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الاربعون:

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الحادية والاربعون:

ينشر هذا القانون في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان) ويعتبر نافذا من 2013/1/1.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، فەرموون بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەسباب موجیبەمان پێشنیار کردووە بۆ قانونەکە بەو شێوەیەی خوارەوە:

الاسباب الموجبة

بغية اقرار موازنة إقليم كوردستان – العراق للسنة المالية 2013 شرع هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەوەی کە خوێندرایەوەو لەگەڵ قانونەکە لەگەڵ ئەو تەوصیاتانەی کە لە لیژنەی دارایی و ئابووری و لیژنەکانی پەرلەمان هاتووە بۆ حکومەت، ئینجا تێکڕای قانونەکە دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (61) کەس لەگەڵدایە زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (32) کەس لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا.

ئێمە دەستخۆشی لە هەمووتان دەکەین، دەستخۆشی لە هەموو موناقەشەکانتان دەکەین، هەموو کەس حەقی هەیە لە مەسەلەی بودجە موناقەشە بکات و ڕەئی خۆی بڵێت، چونکە ئەمە قوتی خەڵکە، جا ئەو ڕەئیانەی کە موعارەزەش بوو بێت، یان تەئیدیش بوو بێ بۆ بودجەکە، یان موناقەشە بۆ دەوڵەمەند کردنی بودجەکە بووە، نیەتی باش بووە، هەروەها داواتان لێ دەکەین ئێمە هەموو برای یەکین، خوشك و برای یەکین، کەسوکاری یەکین، ئەگەر قسەیەکیش بەرزو نزم بوو، ئەگەر یەکێك لە یەکێك نا ڕەحەت بوو.

من پێش هەمووتان داوای لێبوردن لە هەمووتان دەکەم، ئێوەش بە دڵێکی ساف، بە دڵێکی پاك، ئێمە هەموومان ڕۆڵەی ئەم میللەتەین، لە خزمەتی ئەم میللەتەین.

پێم خۆشە هەموو شتەکان لەم هۆڵە بەجێ بهێڵێن کە دەچینە دەرەوە، هەموومان لە بەرژەوەندی میللەتەکەمان کار بکەین، پیرۆزباییش لە میللەتەکەمان دەکەین، لەبەر ئەوەی بودجەکە تەصدیق کراو، دەستخۆشیش لە هەر هەمووتان دەکەین، بەتایبەتی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری زۆر هیلاك بوون.

هەروەها لیژنەکانی تریش، سوپاسی هەموو وەزیرەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەکەین، کە لەو ماوەیە هاتن لێرە هەم لە لیژنەکان ئامادە بوون، هەم هاوکاریان کردین، هەم لێرە حزوریان هەبوو و، تەحەمولی زۆر زۆریشیان کرد، هەروەها وەفدە یاوەرەکەشی کە لێرەن، بۆیە ئەگەر وەزیری دارایی بەناوی حکومەتی هەرێمی کوردستان قسەیەکی هەبێت با بفەرموێت.

بەڕێز بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن سوپاسـی سـەرۆکایەتی پەرلـەمان و لیژنـەی دارایـی و ئـابووری و لیژنـەی یاسـایی و هـەموو لیژنـەکانی پەرلەمان و هەموو خوشك و برایانم ئەندامانی پەرلەمان دەکەم بـۆ رەخنـەکانیان، بـۆ بۆچوونەکانیان، بـۆ تەوجیهاتیان، ئینشائەللا ئێمە ئیستیفادەی باشی لێ دەکەین و، وەعدیش دەدەین ئەوەی لە یاساکەدا هاتووە وەکو خۆی بتوانین جێ بەجێی بکەین، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاسی هەموو لایەکتان دەکەین، تا دانیشتنێکی تر بە خواتان دەسپێرین هەربژین، ئەو چـەند رۆژەی کـە ماوە لە عوتلەکە بە خۆشی بێت.

فرست احمد عبدالله	**د.حسن محمد سوره**	**د. ارسلان بایز اسماعیل**
سکرتێری پەرلەمانی	**جێگری سەرۆکی پەرلەمانی**	**سەرۆکی پەرلەمانی**
کوردستان – عێراق	**کوردستان – عێراق**	**کوردستان - عێراق**